

MILITAIR-RECHTELIJK TIJDSCHRIFT

GEDRUKT EN UITGEGEVEN OP LAST VAN DE
MINISTERIES VAN MARINE EN VAN OORLOG

DEEL XLI

1948

N.V. BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ V/H MOUTON & Co., 'S-GRAVENHAGE
AFD. UITGEVERIJ

Redactie-Commissie.

Voor het Ministerie van Marine:

Dr. L. M. Rollin Couquerque, Militair-juridisch Adviseur bij het Ministerie van Marine.

H. Bakker, Officier van Administratie 1e klasse.

W. H. Vermeer, Jur. cand., Officier van Administratie 1e klasse b.d.

Voor het Ministerie van Oorlog:

Prof. Mr. *J. M. van Bemmelen*, Res. Luit. Kolonel in Alg. Dienst.

Mr. *A. F. Steffen*, Luit. Kolonel der Infanterie.

Het adres van de Redactie is:

Dr. L. M. Rollin Couquerque,

Nassau-Dillenburgstraat no. 33 te 's-Gravenhage.

Telefoon no. 77 60 83. Giro van de Redactie no. 2498.70.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Wijziging Nederl. militaire strafwetgeving in Nederl. Indië.

Gedurende de Staat van Beleg in Nederlands Indië, welke op 10 Mei 1940 werd afgekondigd en welke over een groot deel van het gebied van Nederlands Indië thans nog geldt, is een drietal Verordeningen van het Militair Gezag afgekondigd, waarbij wijziging werd gebracht in (Nederlandse) militaire wetten. Aangezien deze wijzigingen, zolang de Staat van Beleg duurt, van kracht zijn, zowel voor de Zeemacht als voor de (Nederlandse) Landmacht op Nederlandsindisch grondgebied (aldus bestelde het H.M.G. in Nederl.-Indië bij de hierna op blz. 43 v. opgenomen sententie van 18/29 Juli 1941), menen wij goed te doen bedoelde Verordeningen in ons Tijdschrift te publiceren. Van het drietal dezer Verordeningen werden reeds twee in dit Tijdschrift afgedrukt (zij het niet in het officiële gedeelte) en wel de V.M.G. No. 43 in M.R.T. XXXIX, blz. 477 v. en V.M.G. No. 116 in M.R.T. XXXIX, blz. 482 v. Ter besparing van plaats volstaan wij met vermelding van de derde, t.w.:

VERORDENING VAN HET MILITAIR GEZAG IN NED. INDIE, Nr. 77¹).

Art. 1. Het Wetboek van Militair Strafrecht (Nederlandsch Staatsblad 1903 No. 111, zooals sindsdien gewijzigd en aangevuld, laatstelijk bij verordening van het Militair Gezag No. 43, Indisch Staatsblad 1940 No. 500) ondergaat de volgende wijzigingen:

- a. In artikel 96 onder 3° wordt na de woorden „in tijd van oorlog” ingevoegd: „ten minste één dag en”; en
- b. In artikel 97 onder 2° wordt na de woorden „in tijd van oorlog” ingevoegd: „ten minste één dag en”.

Art. 2. De Wet op de Krijgstucht (Nederlandsch Staatsblad 1903 No. 112, zooals sindsdien gewijzigd en aangevuld, laatstelijk bij verordening van het Militair Gezag No. 43, Indisch Staatsblad 1940 No. 500) ondergaat de volgende wijzigingen:

- a. Het voorkomende in artikel 2 sub 2° onder a vanaf „97” tot aan „98 No. 3” wordt vervangen door: „97 No. 1 (indien de ongeoorloofde afwezigheid niet langer dan acht dagen duurt), 97 No. 2”;
- b. In artikel 2 sub 2° onder a wordt na het voorkomende achter „114, eerste” ingevoegd: „en tweede”.

Art. 3. De artikelen 47 en 48 van de Regtspleging bij de Zeemacht — gearresteerd bij besluit van den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden van 20 Juli 1814 (Nederlandsch Staatsblad No. 85), zooals zij sindsdien is gewijzigd en aangevuld, laatstelijk bij Verordening van het Militair Gezag No. 43 (Indisch Staatsblad 1940 No. 500) — vervallen.

(Javasche Courant van 26 Mei 1941 No. 416).

¹) De Indische militaire wetten ondergingen een soortgelijke wijziging bij V.M.G.-N.I. No. 82. (Red. M.R.T.)

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Tijdschrift-efficiency.

De Redactie-Commissie heeft, onder nadere goedkeuring van de Ministers van Marine en van Oorlog, besloten om, ter vergroting van actualiteitsmogelijkheden, haar Tijdschrift te doen verschijnen in tien afleveringen per jaargang. In elke maand, behalve in Augustus en in December, zal dus een aflevering uitkomen met een omvang van ongeveer 68 bladzijden, zodat het jaarlijks volume niet veranderen zal.

Door toeneming van verzendingskosten van dit groter aantal afleveringen aan de abonnés moet de abonnementsprijs per jaargang verhoogd worden tot *f* 3,75. De Redactie-Commissie vertrouwt, dat deze geringe verhoging niet tot bezwaar aanleiding zal geven.

Officieren - raadslieden.

Uit Batavia werd ons toegezonden een rondschrĳven, uitgegaan van het Hoofdkwartier van de Adjudant-Generaal aldaar, handelende over de aanwijzing van officieren als raadsman in krijgs-raadzaken.

Dit rondschrĳven vond zijn ontstaan in het feit dat zeer vaak militairen voor de Krijgsraad te Velde of de Temporaire Krijgsraad verschenen, zonder dat zij door een raadsman terzijde werden gestaan. Alle officieren alsmede veldpredikers en aalmoezeniers werden dan ook aangespoord, zich voor de taak van verdediger voor de Krijgsraad beschikbaar te stellen. In het rondschrĳven werd het in rechte bijstaan van militaire beklaagden aangemerkt als een plicht van elke officier en werden commandanten uitgenodigd, om onderhebbende officieren zo nodig tot het optreden als raadsman aan te wijzen. (Rondschrĳven van 27 Augustus 1947, No. J. 796 A/III C).

Het is inderdaad van het grootste belang dat militaire beklaagden door hun officieren, zo mogelijk een van hun directe chefs, worden bijgestaan, wanneer zij zich voor de Krijgsraad moeten verantwoorden. Dit is niet alleen in het belang van de beklaagden zelf, maar nodig voor het instandhouden van een goede geest onder de militairen in het algemeen. Zij hebben recht op belangeloos gegeven hulp en steun van hun meerderen, wanneer zij in moeilijke omstandigheden geraakt zijn en dus ook wanneer zij voor hun rechter moeten verschijnen. Te weten dat die steun hun in voorkomende gevallen niet onthouden zal worden, kan niet anders dan gunstig werken op onderling vertrouwen en waardering. Het is dan ook onzes inziens een zedelijke plicht voor de officier, zijn ondergeschikten in dit opzicht terzijde te staan.

Los van de juridische mérites van de dienende zaak zijn er bijna altijd punten in het voordeel van de beklaagde aan te voeren en men mag hem daar niet zelf voor laten opdraaien. Het klinkt toch

aangenamer en maakt een sterkere indruk wanneer de omstandigheden en de punten in het voordeel door een derde naar voren worden gebracht, dan wanneer de beklagde ze zelf moet opdienen. Een enigszins verkeerd gekozen toon of ongelukkige woordenkeus kunnen, juist als de beklagde zelf deze onderwerpen ter tafel moet brengen, onaangenaam aandoen en soms ook op hovaardij gelijken. Bovendien hebben de beklagden bijna altijd wel het een of ander, dat met de zaak verband houdt, en dat zij naar voren zouden willen brengen, maar waarover zij eerst wel eens met een ander van gedachten willen wisselen. De officier-raadsman behoort hun daarbij terzijde te staan en van advies te dienen. Tenslotte: het gaat de officier-raadsman beter af dan beklagde om bij een misdrijf tegen de ondergeschiktheid (wanneer daartoe reden is) de houding van de meerdere onder de loupe te nemen.

Wij spreken de verwachting uit dat hogerbedoeld rondschrijven tot de gewenste resultaten zal leiden en ook hier te lande navolging zal vinden, zodat iedere militaire beklagde zich voortaan door een officier-raadsman bijgestaan zal weten. En men wachte niet totdat beklagde, die terzake niet geheel op de hoogte is, een raadsman aanvraagt. Dan is er gewoonlijk voor de aangezochte officier nog maar bitter weinig tijd om zich voor te bereiden. Het beste is dat de commandant van de verdachte, wanneer hij mededeling ontvangt dat de man naar de Krijgsraad verwezen is, de beklagde bij de uitreiking van het afschrift der beschikking reeds op zijn bevoegdheid om zich door een officier te doen bijstaan, doet wijzen, zodat deze een officier uit zijn omgeving, die hem en zijn omstandigheden kent, daartoe kan aanzoeken. Het zal — vooral thans — in vele gevallen voorkomen, dat zodanig verzoek met het oog op de belangen van de dienst — de officier is niet altijd vrij om zich t.z.t. naar de standplaats van de Krijgsraad te begeven — niet aanvaard kan worden. Daarom is het tevens aan te bevelen dat de secretaris van de Krijgsraad na afloop van het eerste verhoor met beklagde bespreekt of deze een raadsman wenst. Wanneer die secretaris dan (namens de President) bij toerbeurt een raadsman mag aanwijzen uit een welvoorzene naamlijst van officieren die, hun zedelijke plicht tegenover hun minderen beseffende, zich bereid hebben verklaard om zich zo'n aanwijzing te doen welgevallen, zijn er voldoende waarborgen voor het voorbereiden van een deugdelijke verdediging ter zitting.

Het gaat er echter om dat alle officieren hun plicht ten deze inzien. Het is voor een sfeer van goede samenwerking en onderling begrip onaanvaardbaar dat de mindere, zonder de steun, op welke hij recht heeft, voor de Krijgsraad verschijnt.

W.H.V.

Overzicht van de zaken behandeld door de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage gedurende het derde kwartaal 1947

Zaken afgedaan in het derde kwartaal 1947		Personen, op wie de zaken van de kolommen 1 en 2 betrekking hebben				Terugverwezen naar de burgerrechter	Personen, vermeld in kolom 3, 4, 5 en 6 zijn te verdelen als volgt:				
Bij vonnis	buiten straf-proces (art. 74 W. v. S.)	vermeld in kolom 1		vermeld in kolom 2			Veroordeelden			Vrijgesproken	Transactie
		Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren	Onderofficieren en manschappen		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk waarijk (gecombineerd)		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
73	230	5	68	14	216	1	54	11	5	2	230

De bevolking in de gevangenis.

(Ontleend aan Mededeling No. 3154 van het Centraal Bureau voor de Statistiek, afdeling Gerechtelijke Statistiek).

Ten volge op mededeling No. 3145 van Mei 1946, worden in deze mededeling enige voorlopige gegevens vermeld betreffende de bevolking in de gevangenis, de huizen van bewaring en de Rijkswerkinrichtingen over de jaren 1945 en 1946.

In deze mededeling zijn niet opgenomen gegevens betreffende politieke delinquenten.

De gegevens over 1945 zijn gedeeltelijk ontleend aan de sterktestaten, welke elk kwartaal door de gestichtsbesturen worden ingezonden aan het Ministerie van Justitie (staat 1), gedeeltelijk aan de jaarlijks door de strafgestichten in te zenden staten voor de gevangenisstatistiek (staten 2 en 3); die over 1946 zijn allen ontleend aan genoemde kwartaalstaten van het Ministerie van Justitie.

Op 10 Mei 1945 werd het Huis van Bewaring Amsterdam II ontruimd en in gebruik genomen voor politieke delinquenten. De nog aanwezige bevolking werd overgebracht naar het Huis van Bewaring Amsterdam III.

In het 2e kwartaal 1945 werd het Huis van Bewaring te Utrecht

weder heropend, terwijl het Huis van Bewaring te Assen 1 Juli 1945 weder in dienst werd gesteld.

In 1946 werden de navolgende gestichten wederom in gebruik genomen:

1ste kwartaal	Strafgevangenis	's Gravenhage
2e	"	Winschoten
"	"	Arnhem
"	Huis v. Bewaring	"
"	" " "	Amsterdam II
3e	Bijz. Strafgevangenis	's Gravenhage
"	Huis v. Bewaring	Leeuwarden

Hoewel nog niet alle gestichten over de vooroorlogse capaciteit beschikken, zijn, met uitzondering van het verwoeste Huis van Bewaring te Tiel en de Cellenbarakken te Scheveningen, alle gestichten weder in gebruik genomen voor de insluiting van veroordeelde- en in voorlopige hechtenis geplaatste personen. Daarnaast zijn in diverse gestichten ook nog vele politieke delinquenten ingesloten, die echter, zoals hierboven reeds werd vermeld, niet in de volgende cijfers zijn begrepen. Het totaal aantal ingeslotenen op 31 December liep van 4208 in 1944 op tot 9210 in 1946, een stijging van ruim 118 %. De grootste stijging geeft de groep bijzondere strafgevangnissen te zien, welke stijging evenwel werd veroorzaakt, doordat wegens plaatsgebrek, zowel te Zutphen als te Leeuwarden gevangenen werden ingesloten, die anders in de gewone strafgevangnissen zouden zijn opgenomen.

Staat 2 vermeldt de gemiddelde bevolking per dag. Bedroeg in 1939, het laatste normale jaar, de gemiddelde bevolking in alle gestichten tezamen 4744, voor de jaren 1944-1946 waren deze cijfers resp. 7375, 5246 en 7689. Wanneer men daarbij in aanmerking neemt, dat de totale capaciteit in 1939 berekend was voor een totale bevolking van 6329 personen en dat door gedeeltelijke onbruikbaarheid en gedeeltelijke inbeslagneming der ruimte voor politieke delinquenten, deze capaciteit nog aanmerkelijk is verminderd, dan blijken daaruit ten volle de vele moeilijkheden, waarmede de gestichtsbesturen alsmede het Ministerie van Justitie te kampen hebben om aan de vele aanvragen tot plaatsing te voldoen. Teneinde aan dit grote gebrek aan plaatsruimte enigszins tegemoet te komen, zijn in 1947 diverse kampen aangewezen als strafgevangenis zowel voor gewone- als voor politieke delinquenten.

Van de 34684 personen, die in 1946 werden ingesloten, kwamen er 20861 uit de vrije maatschappij, terwijl de overige 13823 werden overgenomen uit andere gestichten of overgeplaatst in een andere categorie.

De staat 3 vermeldt de totale bevolking in 1940 t/m 1944 verdeeld

naar de leeftijd, voor zover deze bekend was. De reeds in vorige mededelingen geconstateerde verschuivingen der leeftijden naar de lagere leeftijdsgroepen zette zich ook in 1944 voort. Zo steeg het percentage van de leeftijdsgroep „beneden 18 jaar” voor de mannen van 1,20 in 1940 tot 4,29 in 1944, dat der vrouwen zelfs van 0,82 tot 6,34 van het totaal ingeslotenen dier categorieën. Het percentage der leeftijdsgroepen beneden 25 jaar steeg wat de mannen betreft van 33,27 in 1940 tot 42,05 in 1944, dat der vrouwen van 33,27 tot 53,07. De leeftijdsgroep van 26 tot 39 jaar vertoont weinig verandering, terwijl de hogere leeftijdsgroepen een evenredige vermindering te zien geven.

Staat 1. Totale bevolking.

Bevolking in de loop van het jaar aanwezig geweest					
Jaar	Bijz. strafgevangenen	Gewone strafgevangenen	Huizen van bewaring	Rijkswerkinrichtingen	Totaal
1944	1106	10047	18308	3881	33342
1945	901	6737	20506	3203	31347
1946	1960	10651	22647	4929	40187

Staat 2. Gemiddelde bevolking.

Gemiddelde bevolking per dag					
Jaar	Bijz. strafgevangenen	Gewone strafgevangenen	Huizen van bewaring	Rijkswerkinrichtingen	Totaal
1944	368	2556	2833	1618	7375
1945	215	1540	2446	1045	5246
1946	1)	1)	1)	1)	7689 ²⁾

1) Specificatie nog niet bekend. 2) Voorloopig cijfer.

Staat 3. Totale bevolking, verdeeld naar de leeftijd, in % van de totale bevolking.

Soort der gestichten	Beneden 18 jaar		Van 18-20 jaar		Van 21-25 jaar		Van 26-39 jaar		Van 40-49 jaar		Van 50-59 jaar		Van 60-69 jaar		70 jaar en ouder	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
Bijzondere Strafgevangenen	1,81	—	19,89	—	14,24	9,38	32,66	12,50	16,16	3,13	6,89	25,—	6,89	37,50	1,47	12,50
Gewone Strafgevangenen	1,87	1,49	15,41	17,19	25,09	29,39	35,62	29,64	15,30	16,80	5,35	4,86	1,17	0,62	0,21	—
Huizen van bewaring	6,31	9,65	14,71	25,26	23,51	22,45	36,11	26,87	12,64	10,22	4,78	4,51	1,74	0,97	0,20	0,08
Rijkswerk-richtingen ¹⁾	0,58	—	9,95	—	22,01	75,—	40,14	25,—	13,07	—	7,90	—	4,79	—	1,62	—
Totalen 1944	4,29	6,84	14,37	21,71	23,39	25,02	36,45	27,71	13,45	12,63	5,42	4,95	2,19	1,39	0,44	0,24
1943	4,65	3,76	14,59	18,14	23,74	24,23	36,72	32,72	12,07	14,35	5,37	5,63	2,42	1,03	0,44	0,13
1942	3,63	3,73	13,98	14,91	23,68	24,32	34,93	34,41	14,—	14,64	7,07	6,32	2,39	1,09	0,32	0,09
1941	2,97	3,39	13,19	15,07	21,50	23,65	32,77	32,44	15,21	16,65	9,15	6,20	4,44	2,38	0,77	0,22
1940	1,20	0,82	10,62	8,73	21,45	23,72	35,43	36,90	15,18	19,44	9,53	6,40	5,57	1,73	1,01	0,25

1) Alleen gevangenen

**Overzicht van de werkzaamheden
van de Krijgsraad bij de Mariniersbrigade in Nederlands Indië
1 Januari 1947 — 1 September 1947.**

aantal vonnissen	aantal betrokken personen	veroordeelden			vrijgesproken	terugverwezen naar c.o.	vonnissen waartegen Fiscaal in appèl	vonnissen waartegen veroordeelde in appèl	aantal onvoorwaardelijk opgelegde maanden	aantal voorwaardelijk opgelegde maanden
		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	gecomb. voorw. en onvoorw.						
71	78	50	19	6	2	1	12	1	167	62½

De navolgende strafbare feiten zijn daarbij aan het oordeel van de Krijgsraad onderworpen, waarbij wordt opgemerkt, dat één persoon zich dikwijls aan verschillende vergrijpen heeft schuldig gemaakt.

Aard der strafbare feiten.	aantal veroordelingen	aantal vrijspraken	aantal terugverwijzingen naar C. O.
Desertie (art. 98 W.M.S.R.).	1		
Opzettelijke ongehoorzaamheid (art. 114 W.M.S.R.).	8		
Als militair opzettelijk een meerdere beledigen (art. 108 W.M.S.R.).	1		
Als militair opzettelijk een meerdere met enig kwaad bedreigen (art. 116 W.M.S.R.).	2		
Feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog (art. 120 W.M.S.R.).	1	2	
Poging tot feitelijke insubordinatie.	1		
Schildwacht delicten (art. 129 W.M.S.R.)	8		
Plundering (art. 153 W.M.S.R.).	16		
Poging tot plundering.	2		
Als militair wederrechtelijk en opzettelijk enige oorlogsbehoefte wegmaken (art. 160 W.M.S.R.).	2		
Als militair enig van Rijkswege verstrekt goed ten geschenke geven (art. 161 W.M.S.R.).			1

Aard der strafbare feiten.	aantal ver- oordelingen	aantal vrijspraken	aantal terug- verwijzingen naar C.O.
Als ambtenaar ontucht plegen met een aan zijn gezag onderworpen persoon (art. 249 W.S.).	1		
Dood door schuld (art. 307 W.S.).	4	1	
Zwaar lichamelijk letsel door schuld (art. 308 W.S.).	6	1	
Diefstal (art. 310 W.S.).	14	2	
Diefstal onder verzwarende omstandigheden (art. 311 W.S.).	7	1	
Poging tot diefstal.	2		
Verduistering (art. 321 W.S.).	8		
Heling (art. 416 W.S.).	2		

**Rechtsgeleerde studie bij de
Koninklijke Zeemacht en bij de Koninklijke Landmacht.**

Naar wij vernamen zijn de hieronder genoemde officieren aangewezen tot het volgen van de rechtskundige studie op rijkskosten:

Aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam:

De Officier van Administratie 2de klasse *F. W. de Ridder*.

Aan de Rijks-Universiteit te Leiden:

De als zodanig tijdelijk benoemde Kapitein der Infanterie *D. J. R. Buisman*,

De als zodanig tijdelijk benoemde Kapitein der Artillerie *B. Swanenburg*, jur. ind. cand.

De Eerste Luitenant der Infanterie *A. Pot*, jur. cand.

De als zodanig tijdelijk benoemde Eerste-Luitenant der Artillerie *H. E. van Renesse*, jur. ind. cand.

VRAGENBUS.

De positie van de uitkijk.

Van de Luitenant ter zee der 1e klasse A. N. Baron de Vos van Steenwijk ontvingen wij de vraag of een uitkijk beschouwd moet worden als meerdere.

Ons ontkennend antwoord op deze vraag willen wij hieronder nader toelichten.

De uitkijk is een figuur, die bij de Koninklijke Marine voorkomt; bij de Koninklijke Landmacht is hij als zodanig niet bekend ¹⁾. Zijn positie is geboren uit de wens om aan boord (en ook bij walinrichtingen) onder bepaalde omstandigheden te beschikken over toezicht-houders en wachtslieden, zonder dat men voor deze diensten „schild-„wachten” wil gebruiken, zulks in verband met de bijzondere wettelijke garanties, met welke de schildwacht omgeven is. Ten aanzien van deze wettelijke bescherming van zijn positie wijzen wij op het feit, dat hij de meerdere is van een ieder, tegenover wie hij komt te staan, ongeacht diens militaire rang (art. 128 W.M.S.R.), op het hieruit voortspruitende processuele voorrecht, dat in misdrijfzaken tegen de ondergeschiktheid zijn enkele verklaring volledig bewijs kan opleveren (art. 74, 1° Inv. M.S.T.R.) en op het rechtsvermoeden, dat zijn handelingen rechtmatig zijn geweest, totdat het tegendeel blijkt (art. 74, 2° Inv. M.S.T.R.), welk een en ander als het ware onderstreept wordt door het ceremonieel, met hetwelk de korporaal van aflossing hem op post brengt en aflost. Hiertegenover staan zware verplichtingen (zie art. 129 W.M.S.R.). Voor allerlei minder belangrijke uitkijkdiensten heeft men gezocht naar een andere figuur dan deze schildwacht met al zijn rechten en verplichtingen en men heeft de oplossing gevonden door het scheppen van de „uitkijk”, die geen wettelijk erkende en beschermde positie heeft. Wanneer bijvoorbeeld in een bergplaats werkzaamheden worden verricht, zodat men toezicht wenst te doen houden op de aldaar geborgen voorraden, prefereert men daarvoor vaak een uitkijk boven een schildwacht. De uitkijk behoeft niet noodzakelijkerwijs uit het wachtsvolk gerecruteerd te worden; de betrokken dienstchef kan hem gemakkelijk en zonder ceremonieel op post brengen en van consignes voorzien en men kan hem even gemakkelijk intrekken, verplaatsten of nadere consignes en instructies geven. Ook voor het houden van toezicht op de orde in de verblijven en slaapplaatsen bezigt men vaak een of meer uitkijken.

Enerzijds wil men dus onder dergelijke omstandigheden geen ge-

¹⁾ Bij de Koninklijke Landmacht kent men de kamerwacht, een figuur welke met de uitkijk enigszins overeenkomt.

bruik maken van schildwachten met hun uitzonderlijke rechten en verplichtingen, anderzijds echter eist de practijk, dat de uitkijk als zodanig kenbaar is. Men bedoelt dus enerzijds niet dat hij, gedekt door de tegen insubordinatie bedreigde straffen, als schildwacht kan optreden, maar anderzijds is het nodig dat de uitkijk door ieder als zodanig herkend zal worden, zodat zijn optreden zo nodig door ter plaatse aanwezige meerderen gesteund kan worden. Tegenover stand- of rang-genoten treedt hij dus weliswaar niet als meerdere op, maar wanneer zij zich niet houden aan zijn (rechtmatig gegeven) aanwijzingen, maken zij zich wel schuldig aan „handelingen of ge-,dragingen welke, niet vallende onder in het Wetboek van Militair Strafrecht, het Wetboek van Strafrecht of eenige bijzondere strafwet omschreven feiten, . . . onbestaanbaar (zijn) met de militaire tucht of orde”, zoals bedoeld in artikel 15 Reglement Krijgstucht; terzake kunnen zij dan door de Commandant disciplinair gestraft worden. De positie van de uitkijk heeft dus veel overeenkomst met die van een matroos der 1e klasse tegenover matrozen der 2e en der 3e klasse en van een matroos der 2e klasse tegenover een der 3e klasse.

Om te bereiken dat de uitkijk voor een ieder als zodanig kenbaar zal zijn en niet zal worden aangezien voor een toekijkende nietsdoener, die zich onrechtmatiglijk het geven van bevelen en aanwijzingen aanmatigt, heeft men hem (in navolging van de voorschriften voor schildwachten) van uiterlijke kentekenen voorzien. Het „Voorschrift „Gewapende Wachten Koninklijke Marine”¹⁾ schrijft terzake in artikel 4 voor, dat hij hetzij ongewapend kan zijn, hetzij gewapend met een *opgestoken* sabel of bajonet; in de practijk wordt hij gewoonlijk (tevens) voorzien van een band, waarop het woord „UITKIJK”, gedragen om de linkerbovenarm. Door deze overeenkomst met het uiterlijk van een schildwacht is wel eens het misbegrip ontstaan dat de uitkijk een speciaal soort schildwacht benedendeks zou zijn en dat hij dus ook aanspraak zou maken op de hierboven aangestipte wettelijke bescherming van zijn persoon.

Het wil ons voorkomen dat verwarring terzake van de positie van de uitkijk voorkomen kan worden door hem te voorzien van een kenteken dat duidelijk afwijkt van dat van de schildwacht, bijv. door het bezigen van een lichtblauwe²⁾ band. Hem te voorzien van een opgestoken sabel of bajonet schijnt een minder gelukkige greep, daar hij dit wapen toch niet zal mogen gebruiken. Immers, zodra hij de sabel of de bajonet trekt, promoveert hij zich, althans uiterlijk, tot schildwacht! Het dragen van een koppel *zonder* zijdgeweer ware dan ook te prefereren. Wanneer voorts bij de periodieke lessen en

1) Beschikking van de Minister van Defensie van 20 Februari 1936, IIde afdeling A, No. 84.

2) De witte band is reeds gereserveerd voor de schildwacht, de groene band voor hen die vrij van dienst zijn (zie 2 V.K.M. IV, art. 40) en de rode militaire politie.

instructies over schildwachtendienst de juiste positie van de uitkijk (die dus niet een „meerdere” is op de voet van artikel 128 van het Wetboek van Militair Strafrecht ¹⁾) wordt onderwezen, behoeven vergissingen niet voor te komen.

W.H.V.

Bijkomende straffen bij uitgebreide tuchtrechtelijke strafbevoegdheid.

Wij ontvingen de vraag in hoeverre de bijkomende krijgstuuchtestraffen van inhouding van soldij en van vermindering van kost kunnen worden opgelegd ingeval de duur van de hoofdstraf, met toepassing van het Wetsbesluit van 22 October 1942 (C. 65) ²⁾, is verlengd. Wij menen dat bedoelde bijkomende straffen (behoudens de specifieke maxima ten aanzien van de vermindering van kost) kunnen worden toegepast gedurende de gehele (verlengde) duur van de hoofdstraf.

Genoemd besluit maakt het namelijk mogelijk, om, in de gevallen en onder de omstandigheden, in dat besluit vermeld, de straf van licht arrest voor ten hoogste 63 dagen en de straffen van streng en van verzawaard arrest voor ten hoogste 42 dagen op te leggen. Het besluit formuleert dit (in artikel 4) door de woorden: „... „worden de in de Wet op de Krijgstucht vermelde maxima der krijgstuuchtelijke straffen ... verhoogd”. Het komt er dus op neer dat men (in de gevallen en onder de omstandigheden als nader in het besluit vermeld) voor de in artikel 3, 4 en 5 van de Wet op de Krijgstucht genoemde maxima de hierboven vermelde in de plaats mag stellen ³⁾. Dit laat echter de regeling van de bijkomende straffen onverlet: de duur van deze straffen toch is aan die van de hoofdstraffen opgehangen. Artikel 25 W.K. schrijft voor dat *elke* straf van licht arrest (buitengaats), *elke* straf van verzawaard arrest (buitengaats) en *elke* straf van streng arrest, opgelegd aan een onderofficier of mindere militair, gepaard kan gaan met inhouding van

¹⁾ Wanneer de „uitkijk”, zoals wij hem hierboven geschilderd hebben, zou optreden onder de vigueur van het Indische militaire strafwetboek, zou hij wèl „meerdere” zijn. Dat wetboek bevat namelijk in artikel 53, 3e, b (men zie te dezen aanzien ook M.R.T. XL, blz. 134/135) een voorschrift dat het Nederlandse militaire strafwetboek niet kent en waardoor de verhouding van meerdere tot mindere ook bestaat „wanneer de een krachtens „beschikking van het bevoegd gezag *eene functie uitoefent*, waaraan gezag „over den ander is verbonden”. Hierdoor zou voor de Indische militair de uitkijk als meerdere te beschouwen zijn; voor de Nederlandse militairen (wier wetboek een voorschrift als het geciteerde niet kent) blijft dus het antwoord op de gestelde vraag ontkennend luiden: de „uitkijk” als zodanig is geen meerdere.

²⁾ Voor de tekst zie men M.R.T. XXXIV, blz. 132 v.

³⁾ Hierbij valt het op, dat de strafduur, welke door het besluit in het algemeen verdrievoudigd is, ten aanzien van licht arrest voor officieren tot 4¹/₂ maal het oorspronkelijke wordt verhoogd.

(resp. 1/4, 1/2 of de gehele) soldij, *gedurende de gehele straftijd of een gedeelte daarvan*. Een dergelijke bepaling houdt artikel 26 W.K. in ten aanzien van de vermindering van kost van korporaals en minderen bij streng arrest, doch hierbij dient gelet te worden op de specifieke maxima dezer bijkomende straf. De vermindering van kost kan derhalve worden toegepast: om de andere dag (zonder beperkende bepaling, dus eventueel gedurende de gehele straftijd), dan wel tweemaal gedurende ten hoogste 3 achtereenvolgende dagen, dan wel éénmaal gedurende ten hoogste 4 achtereenvolgende dagen, waarbij tevens rekening moet worden gehouden met de bepaling dat een periode van verminderde kost gevolgd moet worden door een ten minste evenlaage periode van gewone voeding.

Tenslotte willen wij erop wijzen (hoewel deze kwestie feitelijk buiten de gestelde vraag valt) dat de in de Wet Krijgstucht erkende mogelijkheid van cumulatie van de twee *hoofdstraffen*: licht arrest en strafdienst (voorlaatste lid van artikel 8 W.K.), voor wat deze laatste straf betreft eveneens gebonden is aan haar specifieke maximum. Dus zelfs als het licht arrest wordt opgelegd voor de duur van 63 dagen, zal zij slechts gedurende 8 dagen (geen Zon- of feestdagen zijnde, zie laatste lid van artikel 7 W.K.) gepaard mogen gaan met strafdienst.

W.H.V.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Zeekrijgsraad bij de Mariniersbrigade.

Vonnis van 27 Juni 1947.

President: Lt. Kol. d. Mars. (KMR. VSD. TV.) P. Eenhoorn.

Leden: Kapt. d. Mars. (KMR) Mr. D. A. Nederlof, Mr. A. Nijpels,
T. Jonkman en Off. M.S.D. 2e kl. L. M. den Hond.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. H. A. Keyser.

Raadsman: Majoor d. Mars. (KMR.) Mr. J. H. Verstegen.

Japanse - Granaat - Sententie.

Beklaagde had tijdens patrouille een geroeste Japanse 3,7 c.M. granaat gevonden en medegenomen naar het huis te Soerabaya, alwaar hij met enige andere mariniers gelegerd was; in dat huis had hij de granaat in een vensterbank gezet. Nadat zij daar 40 dagen had gestaan en door de medebewoners o.m. als hamer gebruikt was, kwam zij tot ontploffing nadat zij door een andere marinier ter hand genomen was. Tengevolge van deze ontploffing werd laatstbedoelde marinier gedood en een ander zwaar gewond.

I. KRIJGSRAAD: De ontploffing is het gevolg van wat beklagde deed of naliet. De methode volgende van terugredeneren, uitgaande van het gevolg, is de Raad echter van oordeel dat de schuld ligt bij het slachtoffer, dat met deze granaat manipuleerde. Beklaagde kan slechts gevaarstelling verweten worden: culpoze voorwaardstelling voor de culpoze handeling. Vrijspraak.

II. HOOG MILITAIR GERECHTSHOF v. N.I. (zie de achter het vonnis opgenomen sententie): Beklaagdes handelen en nalaten zijn onmiddellijke en dadelijke oorzaak van het gevolgde ongeluk; de handeling van de marinier die de granaat tot ontploffing bracht, is slechts als mede-veroorzaken van dat gevolg aan te merken. Beklaagde heeft schuld doordat hij er niet voor heeft gewaakt, dat de granaat, welke hij gevonden had op een terrein dat op mijnen onderzocht werd en waarvan hij de gevaarlijkheid had behoren te beseffen, niet in handen van anderen zou geraken. Zeer lichte voorwaardelijke straf omdat de fiscaal, die vrijspraak geëist had, om principiële redenen hoger beroep had ingesteld.

DE KRIJGSRAAD BIJ DE MARINIERSBRIGADE IN NEDERLANDSCH INDIË,

in de zaak van de Fiscaal, ratiōne officii, tegen A.B.K., marinier der 1ste klasse (OVW), oud 22 jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende bij de Mariniersbrigade in Nederlands-Indië,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de

Commandant Zeemacht Nederlandsch-Indië dd. 15 Februari 1947, No. J. 1/D/4/5;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 28e Mei 1947, No. J. 2/D/10/19, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 2 September 1946 te Soerabaia grovelijk „onachtzaam, onoordeelkundig en onvoorzichtig een niet ontplofte „37 mm. granaat, althans een niet ontplofte granaat, welke hij, „marinier der 2de klasse OVW., op of omstreeks die dag in een ter- „rein nabij Soerabaia had gevonden en medegenomen, zonder enige „noodzaak en terwijl hij zich niet had vergewist, dat deze granaat „onschadelijk was heeft geplaatst in het raamkozijn, van het huis, „althans in een huis, alwaar hij met enige andere schepelingen was „gehuisvest, binnen het bereik van ieder, die zich in het huis be- „vond en deze granaat onder die omstandigheden daarna in dat huis „aanwezig heeft gelaten, niet onder zijn onmiddellijk en voortdu- „rend toezicht, tengevolge waarvan meerbedoelde granaat op of om- „streeks 12 October 1946, nadat de mede in dat huis aanwezige ma- „rinier der 2e klasse OVW. *J. Swarts* deze in de handen had ge- „nomen en daaraan al dan niet enige manipulaties had verricht, bij „bedoeld raamkozijn is ontploft, waardoor deze *Swarts* zodanige „verwondingen — o.a. een afgescheurde rechterarm en grote buik- „verwondingen met gaten in de darmen — bekwam, dat hij daaraan „diezelfde dag overleed en de marinier der 2e klasse OVW. *K. van „Vliet* een rugverwonding met beschadiging van het ruggemerg, „waardoor voortdurende ongeschiktheid tot de uitoefening zijner „ambts- of beroepsbezigheden als marinier ontstond;”

Gelet enz.;

Gelet op de schriftuur van eis, door de Fiscaal voorgedragen en daarna in de Krijgsraad overgegeven, daartoe strekkende dat de Krijgsraad hem vrijspreke;

Gezien enz.;

Overwegende, dat de beklagde ten processe heeft verklaard:

dat hij op 2 September 1946, patrouillerende op een heuvelrug tussen Kedamoan en Banjoeerip, in deze heuvels plat op de grond vond liggen een granaat van naar zijn schatting 37 mm. middellijn, ongeveer 12 cm. lang met een spitse punt, terwijl de granaat over de gehele oppervlakte licht geroest was; dat hij de granaat zonder er verder bij te denken en zonder bepaalde bedoeling bij zich heeft gestoken en er verder geen aandacht aan geschonken, maar de granaat terug vond toen hij enige dagen later met zijn compagnie in Soerabaia kwam; dat hij met enige anderen, die tot zijn compagnie behoorden, in het huis Oganstraat 5, werd ondergebracht, alwaar hij de granaat, welke hij tussen zijn barang vond, zonder er verder bij na te denken, op het raamkozijn plaatste ter plaatse waar zijn bed gedeeltelijk vóór dat kozijn stond; dat het nooit bij hem is opgekomen dat in deze granaat een springstofvulling kon zitten en hij deze als een soort kogel heeft beschouwd; dat hij wel wist, dat er

granaten zijn, welke springstof bevatten, maar dat het niet bij hem is opgekomen dat het projectiel, dat hij had, gevaarlijk kon zijn; dat hij voor 12 October 1946 met niemand over het projectiel op het raamkozijn heeft gesproken en niemand hem opmerkzaam heeft gemaakt, dat het gevaarlijk kon zijn; dat wel verschillende mariniers het projectiel van buiten uit moeten hebben gezien en dat hij eens heeft gezien dat een marinier het per ongeluk uit het raamkozijn stootte, waardoor het op de grond in de tuin viel;

dat op 12 October 1946 zijn vriend, marinier *Swarts*, hem kwam halen om te passagieren en dat deze, terwijl hij zich aan het kleden was, buiten voor het raamkozijn, waarop het projectiel stond, op hem wachtte, terwijl marinier *Van Vliet* in de kamer op diens veldbed zat met de rug naar het raam gekeerd; dat hij zag, dat *Swarts* het projectiel uit het raamkozijn had genomen en het in diens handen hield; dat *Swarts* het projectiel bekeek, maar dat hij niet weet of deze er verder iets mee heeft gedaan omdat hij verder niet op hem heeft gelet; dat hij *Swarts* toen ook op geen enkele wijze heeft gewaarschuwd, dat deze met een gevaarlijk voorwerp in de handen stond omdat hij zelf niet wist of in elk geval niet had begrepen, dat het projectiel gevaarlijk was; dat hij, toen hij klaar was met kleden, naar de deur, welke naar buiten leidt, liep om zich bij *Swarts* te voegen; dat hij, toen hij bij de deur was, een luide knal hoorde; dat er naar zijn schatting vijf minuten waren verlopen tussen het moment, dat hij *Swarts* voor het eerst met het projectiel in de handen zag en het moment van de knal; dat hij toegeeft dat er redelijkerwijze van hem verwacht had mogen worden, dat hij wist dat projectielen van de grootte als dat hetwelk hij vond en meenam, een springlading kunnen hebben;

Overwegende, dat ten processe onder eede hebben verklaard de getuigen:

1. *Arend Jan Tjepkema*, sergeant der mariniers, oud 26 jaren:

post alia:

dat hij in het huis Oganstraat 5 wel een granaat van ongeveer 37 mm. doorsnede in het bezit van beklaagde had gezien maar bij het horen van de knal helemaal niet dacht aan die granaat; dat hij die granaat meerdere malen in dat huis had gezien, maar deze als ongevaarlijk beschouwde; dat hij zelf deze granaat, toen zij in September 1946 pas in bedoeld huis waren gelegerd, bij gebrek aan een hamer heeft gebruikt om spijkers in de muur te slaan en dat ook anderen zulks hebben gedaan; dat het projectiel steeds in het raamkozijn bij de kooi van beklaagde stond; dat *Swarts* vlakbij dit raamkozijn lag en het projectiel was verdwenen;

2. *Gillion Franciscus Josephus Fuchs* korporaal der mariniers, oud 21 jaren:

dat hij zich op 12 October 1946 zich bevond in het huis Oganstraat 5 te Soerabaia, alwaar hij was gelegerd; dat hij naar zijn veldbed, dat in het verlengde van dat van marinier *Van Vliet* stond, wildegaan en, de kamer binnenkomende, marinier *Swarts* buiten het

huis voor het raam bij het veldbed van A.B.K. zag staan; dat *Swarts* met de rechterhand een granaat van ongeveer 37 mm. doorsnede hield, welke normaal daar in het raamkozijn stond, hetgeen alle bewoners van dat huis bekend was; dat hij, toen hij verder was doorgelopen en bij zijn kooi stond, plotseling een hevige knal hoorde uit de richting van het raam waarbij hij *Swarts* had zien staan; dat marinier *Van Vliet*, die met de rug naar het raam op diens veldbed zat, begon te gillen en in de rug gewond was en dat hij even later *Swarts* bij het raam, waarvoor deze stond, op het pad naar de garage zag liggen alsof deze plat achterover was gevallen; dat *Swarts* zwaar gewond was;

dat het projectiel, dat hij in de hand van *Swarts* zag, reeds ongeveer zes weken in het raamkozijn bij het veldbed van A.B.K. stond; dat hij het wel eens had bekeken, maar het als ongevaarlijk beschouwde; dat het projectiel verroest was; dat hij eens heeft gezien dat een marinier het op de grond liet vallen zonder dat er toen iets gebeurde;

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn: enz.;

Overwegende, dat door de inhoud van de verklaring van de beklagde en die der getuigen alsmede van de opgemelde schriftelijke bescheiden ten processe is komen vast te staan, dat beklagde heeft gehandeld op de wijze en onder de omstandigheden als in de telastelegging is aangegeven en dat de onderhavige granaat op 12 October 1946 is ontploft op de wijze en onder de omstandigheden mede in de telastelegging aangegeven, waarbij de daar genoemde gevolgen inderdaad zijn ingetreden, doch dat nader dient te worden onderzocht of beklagde degene is die met de door de wet gevorderde schuld het door de wet niet gewilde gevolg — in casu de dood van *Swarts* en het zwaar lichamelijk letsel van *Van Vliet* — heeft teweeggebracht;

dat hiertoe allereerst de vraag naar het oorzakelijk verband tussen beklagde's handelen en nalaten enerzijds en de ontploffing van de granaat anderzijds dient te worden beantwoord, m.a.w. de vraag of die ontploffing met het daardoor bij de slachtoffers ontstane letsel een gevolg is van hetgeen beklagde deed of naliet;

dat het duidelijk is, dat de ontploffing van de granaat in casu niet zou zijn geschied indien beklagde deze niet in het huis had geplaatst dan wel terzake de nodige veiligheidsmaatregelen had getroffen en dat de ontploffing in zoverre dan ook het gevolg is van hetgeen beklagde deed of naliet;

dat men evenzeer langs empirische weg tot deze conclusie kan komen, omdat gezegd kan worden dat de ervaring, in deze oorlogse tijd versterkt, leert, dat met een van een springlading voorzien granaat open en bloot in een kring van niet-deskundigen geplaatst, te eniger tijd door één van hen zal worden gemanipuleerd en dat de granaat daarbij zal ontploffen;

dat volgens menselijke gevoelens derhalve beklagde misschien schuld aangerekend kan worden, maar dat de wet aan een derge-

lijke reactie paal en perk stelt; dat immers bij juridische waardeering van het gebeurde, de invloed van het handelen van het gedode slachtoffer *Swarts* zal dienen te worden onderzocht;

dat de Fiscaal en de Raadsman dit beide hebben gedaan volgens de methode van terugredeneren, uitgaande van het gevolg, welke methode de Raad eveneens als de meest bruikbare wil toepassen; dat de Raad daarbij het volgende concludeert:

dat ten processe niet is kunnen vastgesteld worden of *Swarts* al dan niet en zo ja, welke, manipulaties met de granaat heeft verricht doch dat met waarschijnlijkheid kan worden aangenomen — gezien het feit dat de granaat in elk geval niet aanstonds toen hij haar in de handen nam, ontplofte en het feit dat zoals mede uit de getuigenverklaringen blijkt, de granaat niet bij enkel op de grond vallen ontplofte en zelfs niet bij een gebruik als hamer of als voetbal — dat *Swarts'* manipulatie met de granaat van min of meer ingrijpende aard moet zijn geweest;

dat door getuige De Wal weliswaar een aannemelijke reconstructie is geopperd, maar dat deze geen voldoende bewijs geacht mag worden;

dat derhalve aangenomen moet worden, dat *Swarts* als dader een verwijt treft, immers hij had redelijkerwijze kunnen en behoren te voorzien dat zijn handeling een ontploffing kon veroorzaken omdat het, gezien de vele ongevallen met wapens en derzelve projectielen, in de tegenwoordige tijd wel een notoir feit mag heten, dat deze voorwerpen een gevaarlijk karakter hebben en men dus, indien men met deze voorwerpen omgaat, altijd gevaar veroorzaakt zolang men niet terdege de aard en behandelingswijze daarvan kent en daarmee rekening houdt:

dat overigens indien men *Swarts* niet aansprakelijk zou achten op grond, dat hij het gevolg niet had kunnen voorzien, zulks evenzeer voor beklagde zou gelden, immers *Swarts* en hij mogen wat hun respectieve kennis van de aard der granaat betreft op één lijn worden gesteld en beklagde kon dienaangaande geen meerder verwijt treffen dan *Swarts*;

dat derhalve naar het oordeel van de Raad ten aanzien van *Swarts* gezegd kan worden dat hij degene is, die met de door de wet gevorderde schuld het gevolg heeft veroorzaakt en zo niet, beklagde evenmin een verwijt in juridische zin zou kunnen treffen;

dat echter indien bij een culpoos delict de één een schuldverwijt treft, dit in het algemeen eventuele schuld van een ander nog geenszins per se behoeft op te heffen, doch dat in het onderhavige geval, nu op grond van hetgeen ten processe is gebleken ten fa-veure van beklagde moet worden aangenomen, dat de granaat uit zich zelf niet ontplofbaar was, de ontploffing *niet* voorzienbaar was zonder de fout van *Swarts*;

dat beklagde weliswaar het maken van een dergelijke fout door een ander had kunnen voorzien, doch dat in feite hem dus slechts een culpoze voorwaardestelling voor de culpoze handeling van

Swarts kan worden verweten, anders geformuleerd een *gevaarzetting*; dat overigens evenmin kan worden gezegd dat de ontploffing rechtstreeks en onmiddellijk uit beklaagde's handelwijze voortvloeide;

dat derhalve naar de mening van de Raad niet is bewezen, dat de dood van *Swarts* en het letsel van *Van Vliet* — gelijk de telastelegging stelt — aan beklaagde's grove schuld zijn te wijten in die zin welke voor het huidige Nederlandse strafrecht nodig is;

dat beklaagde mitsdien van het hem telastegelede moet worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 185, 188, 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin:

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen de beklagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Spreekt hem daarvan vrij.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Sententie van 22 Augustus 1947.

President: Mr. J. C. Berenschot.

Leden: Kolonel M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm. der 2e klasse L. P. van Boven.

Advocaat-Fiscaal: Mr. H. J. Bool.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDS INDIË,

in de zaak van A.B.K., oud 22 jaar, geboren te Oldebroek, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Krijgsraad gediend hebbende bij de Mariniersbrigade in Nederlandsch Indië als marinier der 1e klasse O.V.W., beklagde, thans buiten arrest,

Gezien het vonnis van den Krijgsraad bij de Mariniersbrigade in Nederlandsch Indië, gewezen en uitgesproken op 27 Juni 1947, waarvan appèl, waarbij beklagde is vrijgesproken van het hem ten laste gelegde;

Gelet op de door den Fiscaal bij den Krijgsraad bij de Mariniersbrigade in Nederlandsch Indië op 28 Juni 1947, derhalve tijdig, gedane aantekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gehoord den door den Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl, ddo. 22 Augustus 1947, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië met ontvangst van het hooger beroep het vonnis van den Krijgsraad bij de Mariniersbrigade in Nederlandsch Indië, gewezen en uitgesproken op den 27ste Juni 1947 zal vernietigen en opnieuw recht doende:

de aan den in hoofde dezes nader aangeduiden beklagde A.B.K.

ten laste gelegde feiten alsmede zijn schuld daaraan wettig en overtuigend bewezen zal verklaren;

hem deswege schuldig zal verklaren aan de misdrijven:

1. „*Het aan zijn schuld den dood van een ander te wijten hebben*”
2. „*Het aan zijn schuld te wijten hebben, dat een ander zwaar lichamelijk letsel bekomt*”

beide misdrijven als een voortgezette handeling beschouwd, en hem deswege zal veroordeelen tot hechtenis voor den duur van *één maand*, met bepaling dat deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij de Rechter later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich binnen¹⁾ een proeftijd van een jaar aan een strafbaar feit, of militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht heeft schuldig gemaakt;

Gezien de stukken;

Overwegende, dat het Hof beklagde's persoonlijke verschijning ter terechtzitting in hooger beroep noodzakelijk heeft geoordeeld, weshalve hij is opgeroepen, om aldaar aanwezig te zijn en ter terechtzitting is verschenen;

Nog gelet op de door en namens beklagde ter terechtzitting gevoerde verdediging, zoomede op de door den Fiscaal bij voormelden Krijgsraad op 30 Juni 1947 ingediende memorie van appèl;

Overwegende, dat ten deze naar behooren is geprocedeerd en de eerste rechter op de in zijn vonnis aangevoerde gronden en middelen, welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt, terecht als wettig en overtuigend bewezen heeft aangenomen, dat de feiten zich hebben toegedragen als in de telastelegging nader is aangegeven en dat de mede in die telastelegging genoemde gevolgen inderdaad zijn ingetreden, doch overigens niet bewezen heeft geacht, dat die ingetreden noodlottige gevolgen waren te wijten aan beklagde's grove schuld in strafrechtelijken zin en mitsdien beklagde van het hem ten laste gelegde heeft vrijgesproken;

Overwegende, dat het Hof evenwel zich met deze vrijspraak geenszins kan vereenigen;

Overwegende, namelijk, dat, naar uit het onderzoek in deze zaak is gebleken, beklagde, terwijl hij ter beveiliging van een mijnopruimingsploeg in den omtrek aan het patrouilleeren was, plat op den grond een zwaar massief en lichtgeroest cylindervormig en spits toeloopend voorwerp van naar schatting 15 c.m. lang 4 c.m. doorsnee vond liggen, hetwelk bij zijn weten duidelijk geen mijn, geen handgranaat, geen kogel en ook geen leege huls was, doch naar het uiterlijk een projectiel, vermoedelijk afkomstig van schiet-oefeningen;

dat uit deze gedachte van beklagde reeds volgt, dat hij de uiterste voorzichtigheid had te betrachten met het door hem gevonden voorwerp, vooral ook, waar hem, nog betrekkelijk kort geleden uit Nederland aangekomen, naar zijn zeggen bekend was, dat in de cou-

¹⁾ Artikel 14a van het Wetb. v. Strafr. spreekt van „*vóór het einde van den proeftijd*”. (Red. M.R.T.).

ranten aldaar herhaaldelijk voor het gevaar van oprapen van dergelijke suspecte voorwerpen gewaarschuwd was;

dat desondanks beklagde, volgens zijn eigen opgaven ter terechtzitting, zonder er verder bij te denken en zonder eenige aandacht aan het voorwerp te schenken of het aan eenig onderzoek te doen onderwerpen, kortom zonder zich om de mogelijke gevaarlijkheid van het projectiel, dat een granaat was, te bekommeren, dit bij zich heeft gestoken en in het huis, waar hij met nog eenige anderen in een kamer was ondergebracht, op het raamkozijn bij zijn bed heeft geplaatst, binnen ieders bereik en zonder eenige voorzorg;

dat hij ook deze handeling geheel gedachteloos heeft verricht, geen moment zich heeft gerealiseerd, dat de granaat gevaarlijk kon zijn of daarin een springstofvulling kon zitten en haar dan ook nimmer op mogelijke gevaarlijkheid heeft onderzocht of doen onderzoeken;

dat hij nadien éénmaal heeft waargenomen, dat het voorwerp, zonder dat er iets gebeurde, uit het raamkozijn in het zand is gevallen, doch nimmer heeft gezien, dat het door iemand van zijn huisgenooten als hamer werd gebruikt of dat ertegen werd geschopt, zooals uit de getuigenverklaringen is gebleken;

dat hij evenmin, waar hij het voorwerp als volkomen ongevaarlijk beschouwde, aanleiding heeft gevonden, om zijn vriend Swarts, toen hij dezen op den noodlottigen dag, ruim 5 weken na het vinden van de granaat, deze in de handen zag nemen en bekijken, waarna zij kort daarop ontplofte, zulks te ontraden of eenige waarschuwing tot hem te richten;

Overwegende, dat voormeld door beklagde zelf erkend handelen en nalaten zeer zeker is aan te merken als opleverend grove schuld in strafrechtelijken zin; vooreerst waar beklagde het door hem notabene in de omgeving van een op mijnen onderzoek veld gevonden voorwerp zelf als een projectiel beschouwde, vermoedelijk afkomstig van schietoefeningen, en desondanks zich niet om de mogelijke gevaarlijkheid ervan bekommerde, waardoor hij schromelijk is te kort geschoten in het betrachten van de vereischte voorzichtigheid; en tweedens, doordat beklagde, die niet wist, dat de granaat nog geladen was, maar de mogelijkheid hiervan had kunnen en als militair had moeten voorzien, redelijkerwijs, gezien het gevaarlijke karakter van projectielen en van alle mogelijke wapentuig en derzelver munitie en de vele ongevallen daarmede in den tegenwoordigen tijd, naar den gewonen loop der dingen in het huidige tijdsgewricht had kunnen verwachten, dat zijn voormelde verzuimen de thans ingetreden fatale gevolgen konden hebben, welke hij dus had kunnen voorzien;

dat beklagde wel heeft opgegeven, dat hij de gevaarlijkheid van het door hem gevonden en in bedoeld huis gebrachte projectiel niet heeft beseft, maar, in het midden gelaten, of deze opgave wel juist is, zij hem geenszins kan disculpeeren, zooals uit het bovenstaande reeds volgt;

dat ook niet als verontschuldiging aangevoerd kan worden, dat beklaagde, doordat het zoolang goed was gegaan en hij zelfs eenmaal zonder ongelukken de granaat uit het raamkozijn had zien vallen, mocht verwachten, dat het voorwerp ongevaarlijk was, immers beklaagde, als militair met het gevaarlijke karakter van granaaten bekend zijnde en wetende, dat dergelijke dingen op de meest onverwachte en verrassende momenten door ontploffing onheil kunnen stichten, *voortdurend, zoolang hij zich niet daadwerkelijk van den onschuldigen aard van het voorwerp overtuigd had, erop bedacht had moeten zijn*, dat het na korten of *zelfs langen tijd* op een of andere dikwijls onnaspeurlijke wijze tot ontploffing kon geraken met mogelijk fatale gevolgen, en dus een door bepaalde omstandigheden bij hem opgewekt goed vertrouwen in de onschadelijkheid van de granaat beklaagde geenszins onthief van de verplichting, om constant, zoolang het voorwerp onder zijn opzicht bleef, ervoor te waken, dat niemand, ook niet Swarts, hoewel zelf als militair het gevaarlijke karakter ervan kennende, het voorwerp in de handen kon nemen of aanraken, en dus beklaagde in elk geval, toen hij Swarts de granaat in de handen zag nemen, zulks had moeten trachten te verhinderen, althans Swarts had moeten waarschuwen;

Overwegende, dat mitsdien, nu tengevolge van beklaagde's voorschreven verzuimen de mogelijkheid is geschapen, dat, zij het door een andere den beklaagde niet rechtstreeks toe te rekenen oorzaak, nl. het manipuleeren door Swarts aan de granaat, dit voorwerp is ontploft, waardoor een persoon werd gedood en een ander zwaar lichamenlijk letsel heeft bekomen, deze gevolgen beklaagde kunnen worden toegerekend;

dat toch ieder — en zeker beklaagde als militair — die de gevaarlijkheid van een granaat kent en haar zonder nader onderzoek ergens binnen ieders bereik neerzet, terwijl hij weet, dat het voorwerp elk oogenblik door anderen in handen kan worden genomen en daartegen geen maatregelen treft, zich voortdurend rekenschap heeft te geven, dat door talloze oorzaken, welke hij nimmer tevoren geheel kan overzien, een ontploffing kan plaats hebben, en alzoo verplicht is al datgene te doen wat mogelijk is, om te voorkomen, dat iemand daardoor letsel zou kunnen bekomen;

Overwegende, dat mitsdien voormeld complex van verzuimen van beklaagde — in het kort samengevat: het brengen van de granaat, zonder onderzoek naar de gevaarlijkheid ervan, in het door meerdere militairen bewoond huis; het houden en plaatsen van die granaat in dat huis op zoodanige wijze, dat iedere bezoeker of bewoner haar kon aanraken, betasten en hanteeren; het niet-verhinderen van handelingen als laatstbedoelde — zeer zeker als onmiddellijke en dadelijke oorzaak van het gevolgde ongeluk en het onvoorzichtig manipuleeren door Swarts aan de granaat als een mede-veroorzaken van dat gevolg is aan te merken;

Overwegende, dat derhalve op grond van al het bovenstaande als wettig en overtuigend bewezen wordt geacht, dat beklaagde zich

heeft schuldig gemaakt aan het hem ten laste gelegde, opleverende de misdrijven als hieronder nader is omschreven, weshalve beklaagde daaraan behoort te worden schuldig verklaard en deswege tot straf veroordeeld, zulks met vernietiging van het beroepen vonnis;

Overwegende aangaande de opgelegde straf, dat het Hof, behalve rekening houdend met de omstandigheden, welke tot het ongelukkig verloop van het door beklaagde gepleegde hebben geleid, alsmede met de persoon van beklaagde, tevens als allesoverheersende factor in aanmerking wil nemen, dat beklaagde, die na een eisch tot vrijspraak van den Fiscaal bij den Krijgsraad en een daarop gevolgd vrijsprekend vonnis van dien Krijgsraad geheel vrijuit zou zijn gegaan, thans tengevolge van het feit, dat genoemde Fiscaal enkel om de onderhavige zaak aan een principieele beslissing van het Hof te onderwerpen, hooger beroep heeft aangeteekend, welke handelwijze tot een thans veroordeelend vonnis leidt, hierdoor in hooge mate wordt gedupeerd en deze omstandigheid den Hove dan ook aanleiding geeft, om aan beklaagde ten deze een voorwaardelijke straf op te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Gelet op de artikelen 9, 14 *a* en *b*, 56, 82, 307 en 308 van het Wetboek van Strafrecht, alsmede de artikelen 2, 4, 13, 15 en 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht en voorts artikel 209 van de Regtspleging bij de Zeemagt, zoomede de artikelen 75 vlg. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het op 27 Juni 1947 gewezen en uitgesproken vonnis van den Krijgsraad bij de Mariniersbrigade in Nederlandsch Indië, waarvan beroep;

Verklaart het den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklaagde A.B.K. ten laste gelegde, alsmede zijn schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem deswege schuldig aan de misdrijven:

1. „*het aan zijn schuld de dood van een ander te wijten zijn;*”
2. „*het aan zijn schuld te wijten zijn, dat een ander zwaar lichamelijk bekomt;*”

beide misdrijven als één voortgezette handeling beschouwd;

Veroordeelt hem terzake hiervan tot *hechtenis* voor den tijd van *één maand*, met bepaling, dat deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij door den Rechter later anders mocht worden gelast op grond, dat beklaagde binnen ¹⁾ den proeftijd van zes maanden zich aan een strafbaar feit, of, militair zijnde, aan een krijgstuuchtelijk vergrijp als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht heeft schuldig gemaakt.

¹⁾ Zie noot 1) op blz. 20. (Red. M.R.T.).

Uit de Nota van Toelichting op de eis en conclusie in hoger beroep van de Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië, Mr. H. J. Bool, nemen wij de volgende gedeelten over:

Elke gebeurtenis is het gevolg van een reeks factoren, voorwaarden, die niet kunnen worden weggedacht, zonder dat het gevolg, op de wijze waarop zich dat voordeed wegvalt, en nu moet men uitmaken welke van die voorwaarden als oorzaak is te beschouwen.

Hieromtrent bestaan vele theorieën, waarin die van Van Buri het verst gaat: Er is geen onderscheid tusschen die voorwaarden en elke voorwaarde is oorzaak. Daarnaast verschillende andere opvattingen, de individualiseerende en generaliseerende theorieën; onder welke laatste de leer der „adaequate veroorzaking” de belangrijkste is. Deze theorieën gaan ieder op haar eigen wijze er van uit om aan een bepaalde voorwaarde een beslissenden invloed in het tot stand brengen van het gevolg toe te kennen.

En nu vraag ik mij af, hebben wij in onze strafwet en in de uitspraken van onze hoogste rechtscolleges een duidelijke vingerwijzing hoe ons ten deze te gedragen?

Strafwet: de causaliteitsleer is niet opzettelijk behandeld en meestal wordt aangenomen dat er geen bepaalde causaliteitsleer in is neergelegd (algemeen schrijvers).

Jurisprudentie: in deze rechtspraak is de hier behandelde vraag weinig principieel behandeld.

Dit blijkt ook aan de hand van enkele toonaangevende arresten.

- a. H.R. 7 Juni 1911 W 9209: Causaliteitsvraag is een feitelijke, die geheel staat er beoordeeling van den *judex facti*;
- b. H.M.G. 8 Februari 1921 W 10685 N.J. 1921-327: De strafwet heeft geen bepaalde causaliteitsleer, de causaliteitsleer van het B.W. van toepassing zooals deze is neergelegd in de art. 1283 1284 B.W.;
- c. H.R. 8 April 1929 W 12004 N.J. 1929-894 wijst in de richting van de theorie van Van Buri;
- d. H.R. 30 October 1933 W 12683: stelt zich op het standpunt van de leer van de adaequate veroorzaking.

Deze uitspraken geven weinig houvast en bieden ook weinig noodzaak om er zich in verband met de geheel veranderde tijdsomstandigheden naar te richten. Zoo kan het uitgangspunt alleen zijn het arrest H.R. van 1911, dat de causaliteitsvraag als een feitelijke moet worden beschouwd en geheel staat ter beoordeeling van den *judex facti*.

Met dit beginsel voor oogen, dus geheel vrij staande, zal getracht worden in het onderhavige geval aan de hand van de feiten tot een oplossing te komen.

..... Een reeks handelingen en verzuimen, zoowel van beklagde als van Swarts, hebben tezamen geleid tot het intreden van het noodlottig gevolg. Al deze factoren, voorwaarden, hebben dit gevolg veroorzaakt. Zonder beklagde's tusschenkomst, zijn handelingen en zijn verzuim, zou het noodlottig gevolg niet zijn ingetreden. Beklagde's handelen en nalaten hebben *medegewerkt* om dit gevolg tot stand te brengen. Er is dus *causaal verband* tusschen beklagde's handelen en nalaten en den dood van Swarts en het zwaar lichamelijk letsel aan van Vliet overkomen.

Alleen een harnekig vasthouden aan het verouderd arrest H.R. van 1921 zou dit kunnen betwisten.

Ik geloof niet dat er bezwaar is tegen het aannemen van dit causaal verband, want dit brengt op zichzelf nog geen strafrechtelijke aansprakelijkheid met zich mede, want voor de strafbaarheid van den beklagde is schuldverband bovendien geëischt. De schuldleer corrigeert de bezwaren aan een verdergaande causaliteitsleer verbonden.

Ik wil nu nog eens stilstaan bij de handelingen van het slachtoffer.

Wat heeft deze precies gedaan?

Het slachtoffer Swarts heeft geruimen tijd — beklaagde schat dat op \pm 5 minuten, en zijn verklaring stemt met die van de getuigen overeen — met het explosief gemanipuleerd. Wat hij gedaan heeft weten we niet, hieromtrent kunnen we slechts gissingen maken.

Getuige-deskundige Van de Wal heeft daarvoor een verklaring gevonden. Swarts zou nl. met de punt van de granaat getikt hebben tegen de vensterbank, gezien de putjes in het hout, waardoor de granaat steeds meer geactiveerd werd. Na een harden tik zou de granaat tenslotte ontploft zijn.

Is dit aanvaardbaar? Heeft iemand in huis — er waren verscheidene personen in de buurt — hooren tikken?

In ieder geval kunnen we aannemen dat het Swarts gelukt is de granaat tot ontploffing te brengen, waartoe vallen, schoppen of hameren niet in staat bleken, maar waardoor misschien wel de activiteit in de hand gewerkt is.

Het is duidelijk dat Swarts' aandeel in het gebeurde, waar hij zelf als slachtoffer gevallen is, het belangrijkste, primair is; het aandeel van beklaagde is minder belangrijk, secundair — maar een aandeel heeft hij daarin ongetwijfeld gehad.

Post alia:

Beklaagde en het slachtoffer Swarts hebben ieder afzonderlijk handelingen gepleegd en handelingen nagelaten, waardoor zij tezamen het fatale gevolg hebben veroorzaakt.

Beklaagde's handelingen en verzuimen hebben medegewerkt tot het doen intreden van het gevolg.

Beklaagde en Swarts hebben beiden schuld in strafrechtelijken zin.

Zij kunnen beschouwd worden als mededaders aan een culpoos misdrijf. Ook deze figuur vindt aanknoping in de jurisprudentie:

— H.R. dd. 14 Nov. 1921 W 10842;

— H.G.H. dd. 20 October 1925, ter bekrachtiging van het vonnis R. v. J. Medan dd. 12 Juli 1926, T 124-514.

Hierbij zij nog opgemerkt dat bewuste samenwerking voor mededaderschap geen vereischte is.

NASCHRIFT

Wederom heeft een militair gerecht een uitspraak gedaan over de causaliteitsleer. Voor de hand ligt om hierbij nog eens terug te denken aan het beroemde geval van de slagkwikpijpjes (H.M.G. 18 Februari 1921. N.J. '21, blz. 327, W. 10685, M.R.T. XVI, blz. 451) en het daarover in dit tijdschrift verschenen opstel van D. B. A. Franken, De Causaliteit in het Strafrecht, M.R.T. XVII, blz. 223. Deze sententie heeft tot onderling zeer verschillende critiek en beoordeling geleid.

C. V. Vigelius sprak in zijn opstel: „De elementen van art. 1401 „B.W.” in de Rechtskundige opstellen, aangeboden aan Prof. Meyers (1935, blz. 824-866) van een verbijsterende en onbillijke sententie. De sententie is thans echter — zo al niet in haar motivering dan toch in haar resultaat — verdedigd door de Nijmeegse Lector D. v. Eck in diens uitvoerige boek in twee delen: Causaliteit en aansprakelijkheid voor gevolgen in het strafrecht (uitg. Dekker & van de Vegt N.V. Nijmegen-Utrecht 1947 Dl. I, blz. 240; Dl. II, blz. 347). Het resultaat waartoe Van Eck komt is dat het causaliteitsprobleem als vraagstuk, inhaerent aan het strafrecht,

eigenlijk geen reden van bestaan heeft. Er is volgens hem slechts een aansprakelijkheidsprobleem (Dl. I blz. 248-249). Het spreekt van zelf, dat het veel omvattende geschrift van Van Eck in deze noot onmogelijk in kort bestek kan worden weergegeven en becommenteerd. Een ding wil ik echter wel reeds dadelijk in dit verband zeggen. Zowel de wetgever als de „man in the street” spreken beide over oorzaak en gevolg, ook buiten het geval van menselijke schuld. Deze vraag, of er een causaal verband aanwezig is, is een feitelijk probleem, doch bevat tevens evenals ieder feitelijk probleem een rechtsquaestie. De rechter moet nu eenmaal in laatste instantie uitmaken of hij een bepaalde feitelijke verhouding erkent of niet. Dat zien wij bij de toerekeningsvatbaarheid, waar de vraag of er een ziekelijke storing is, ook een feitelijk probleem oplevert dat eerst door de deskundige maar tenslotte door de rechter moet worden uitgemaakt. Datzelfde is het geval bij de aansprakelijkheid. Ook hier moet misschien de deskundige de rechter voorlichten of er van enig causaal verband gesproken kan worden. Doch de laatste beoordeling — ook van deze vraag — blijft tenslotte bij de rechter en hij zal die vraag moeten beantwoorden naar zijn normen. Het lijkt mij daarom onjuist, wanneer Van Eck zegt, dat de vraag „of „de betreffende gedraging conditio sine qua non was voor het ge-„volg” „veilig aan de deskundige kan worden toevertrouwd” (Dl. II, blz. 356). Het lijkt mij ook onjuist, wanneer Van Eck het bestaansrecht van het causaliteitsprobleem bestrijdt. Aan deze beide onjuiste praemissen is het m.i. ook toe te schrijven, dat van Eck tot een naar mijn oordeel onjuiste beslissing komt over de slagkwikpypjes-sententie. Hij zegt (blz. 348): „Hier was vrijspraak „aangewezen, omdat de officier met de latere onvoorzichtigheid van „de dochter der hospita, die immers gewaarschuwd was, geen rekening behoefde te houden. Zijn daad maakte wel ongelukken met „slagkwikpypjes waarschijnlijk, doch niet een ongeluk, zooals zich „dit in feite had toege dragen; er ontbreekt dus de congruentie ex „post ten aanzien van de ontstaanswijze van het gevolg. De officier had wel een fout begaan, doch hij was niet ex art. 307 Sr, „aansprakelijk voor het werkelijk plaats gehad hebbend ongeval. „In casu was alleen de dochter van de hospita voor dit gevolg dan-„sprakelijk”.

M.i. is en blijft dit een foutieve methode. Naar mijn mening moet eerst onderzocht worden of er causaal verband is tussen iemands handeling en het gevolg. Daarbij kunnen wij onmogelijk alle conditiones sine qua non als oorzaak aannemen, want dan bestaat er voortdurend verband tussen al ons handelen en nalaten en alle overige feiten die in de wereld gebeuren. Dan is er een causaal verband tussen het feit, dat een willekeurige persoon in Nederland rechten is gaan studeren inplaats van natuurkunde en het vallen van de atoombom op Hiroshima. Hij had immers dan misschien te voren een afweermiddel tegen atoombommen kunnen uitvinden en daardoor de werking daarvan kunnen voorkomen. Wij moeten der-

halve feitelijk en juridisch het causaal verband beperken. Wij doen dit door het causaal verband alleen dan aan te nemen, wanneer iemands handeling ernstig gevaar oplevert voor een bepaald resultaat.

Welnu, als een officier slagkwikpijpjes laat slingeren, dan weet hij, dat er gevaar bestaat, dat personen, die deze dingen in handen krijgen, daar ongelukken mee kunnen houden. Of hij dan de hospita en de dochter tegen die gevaarlijkheid waarschuwt en deze die dingen toch ook laten slingeren, doet voor het causaal verband tussen de handeling van de officier en het ongeluk er niet meer toe. Hij schiep het gevaar en er is dus oorzaak. En behalve oorzaak is er ook schuld.

De sententie over de slagkwikpijpjes was derhalve fout, naar motivering en uitspraak beide.

Het is verheugend, dat het H.M.G. in Indië bij de hierboven afgedrukte sententie dan ook tot een andere conclusie is gekomen.

Ook hier had de rechter kunnen redeneren, dat de militair, die tenslotte is omgekomen zelf het gevaar van de granaat kende en dus hij alleen aansprakelijk was voor het gevolg.

Wanneer Van Eck consequent zou zijn, zou hij dat ook in dit geval moeten aannemen. Naar mijn mening zou, wanneer het H.M.G. diezelfde redenering had gevolgd, het aantal onbevredigende uitspraken over de causaliteit met één vermeerderd zijn.

Van Bemmelen.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 7 Januari 1947.¹⁾

President: Luitenant-kolonel Mr. E. de Visser.

Leden: Luitenants-kolonel L. M. H. Hendriksz en Jhr. J. van Suchtelen.

Raadsman: Mr. Arnold, advocaat te Arnhem.

„Desertie in tijd van oorlog gepleegd”: opzettelijk nalaten te voldoen aan een schriftelijke oproeping om zich te melden bij een medische cursus in verband met uitzending naar Nederlands Indië, gepleegd door een reserve-officier van gezondheid.

De bijkomende straf van ontslag uit de dienst niet opgelegd, omdat dit practisch zou medebrengen dat beklaagde na zijn straf ongestoord zijn practijk zou hervatten. De Raad legt een gevangenisstraf op van zodanige duur, dat beklaagde niet op grond van de dienstplichtwet voor ontslag uit de dienst in aanmerking komt, vertrouwende dat beklaagde na het einde van zijn straf zal worden uitgezonden naar Nederlands Indië.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van den Auditeur-Militair, Eischer, tegen G., reserve-officier van gezondheid 2e klasse van de S.R.O.G.D.,

¹⁾ Op dit vonnis heeft betrekking noot ²⁹⁾ op blz. 600 van M.R.T. deel XL.

Gezien de schriftuur van eisch, door den Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 7 Januari 1947 en gehoord de voorlezing van de conclusie dier schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat den beklaagde is te laste gelegd:

dat hij te Lunteren, althans in Nederland, in de maand September 1946, alzoo in tijd van oorlog, terwijl hij alstoen als reserve-officier van gezondheid 2e klasse, in werkelijken dienst was bij S.R.O.G.D., zich schuldig heeft gemaakt aan desertie in tijd van oorlog, door van 2 September 1946 tot en met 23 September 1946, in ieder geval langer dan vier dagen, zonder voorkennis, toestemming of opdracht van zijn commandant, in ieder geval ongeoorloofd van zijn onderdeel afwezig te zijn en te blijven;

Overwegende, dat beklaagde aan den Officier-Commissaris bij de Krijgsraad zakelijk heeft verklaard: dat hij in Augustus 1946 een schriftelijke oproep van den I.G.D.K.L. heeft ontvangen om zich op 2 September 1946 te melden te Lunteren bij den waarnemend commandant der S.R.O.G.D., als reserve-officier van gezondheid 2e klasse; dat hij opzettelijk is weggebleven bij de S.R.O.G.D. en dit schriftelijk heeft medegedeeld aan den I.G.D.K.L.; dat hij afwezig is gebleven, hoewel hem op genoemde brief schriftelijk bericht was, dat zijn bezwaren niet werden erkend; dat hij op 23 September 1946 door de Marechaussee is overgebracht naar de S.R.O.G.D. te Lunteren;

Overwegende, dat beklaagde op bovengenoemde verklaring ter terechtzitting is gerecolleerd en verklaard heeft bij zijn verklaring te blijven;

Overwegende, dat een ambtelijke verklaring van den commandant van de S.R.O.G.D. te Lunteren zakelijk inhoudt, dat de reserve-officier van gezondheid 2e klasse G. zich op het moment dat hij den oproep van den I.G.D.K.L. ontving, in werkelijken dienst bevond;

Overwegende, dat een afschrift van een brief van den I.G.D.K.L. dd. 28 Augustus 1946, aan den reserve-officier van gezondheid 2e klasse G., hetwelk voor eensluidend afschrift is geteekend door Majoor A. Groen, zakelijk inhoudt: dat de I.G.D.K.L. kennis heeft genomen van de bezwaren van G.; dat hij echter geen termen kan vinden de indeeling van G. in te trekken, e.g. te wijzigen en G. dus op 2 September 1946 zijn bestemming dient te volgen;

Overwegende, dat de getuige Salomé, Z. C., commandant van de S.R.O.G.D. te Lunteren aan den Officier-Commissaris bij den Krijgsraad op 11 December 1946 zakelijk heeft verklaard: dat op 2 September 1946 op de S.R.O.G.D. te Lunteren een cursus voor medisch personeel begon; dat hij bericht had ontvangen van den I.G.D.K.L. dat beklaagde zich bij het begin van deze cursus bij hem zou melden, hetgeen hij niet gedaan heeft; dat beklaagde in

den nacht van 23 op 24 September 1946 naar de S.R.O.G.D. is overgebracht en daar verder den cursus heeft gevolgd;

Overwegende, dat de Krijgsraad uit den inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen de overtuiging put en wettig bewezen acht met beklaagdes schuld daaraan, dat hij te Lunteren in de maand September 1946, alzoo in tijd van oorlog, terwijl hij alstoen als reserve-officier van gezondheid 2e klasse in werkelijken dienst was bij de S.R.O.G.D., zich schuldig gemaakt heeft aan desertie in tijd van oorlog, door van 2 September 1946 tot en met 23 September 1946 zonder toestemming of opdracht van zijn commandant van zijn onderdeel afwezig te zijn en te blijven;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk bewezen is verklaard;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als *desertie in tijd van oorlog gepleegd*, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met den ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, daarbij voorts uitgaande van de volgende overwegingen:

dat beklaagde zegt destijds op principieele gronden te hebben geweigerd naar Indië te gaan, doch beklaagdes houding eerder als opportunistisch principieel dan als principieel valt te betiteln, daar hij van 1 Januari 1946 als lid van de Keuringsraad militairen heeft gekeurd met de zekerheid dat indien deze „tropical” werden bevonden, zij naar Indië zouden worden uitgestuurd en hij zich bij zijn weigering om naar Indië te gaan voor alle andere werkzaamheden beschikbaar bleef stellen;

Overwegende, dat beklaagde als officier zijn desertie zeer ernstig dient te worden aangerekend en zelfs de vraag dient te worden gesteld of beklaagde als officier kan worden gehandhaafd, in welk geval, daar de wet geen verlaging van een officier kent, hij uit den dienst zou moeten worden ontslagen;

Overwegende, dat de Krijgsraad hiertoe niet meent te moeten overgaan;

Overwegende toch dat beklaagdes meerderen in ernstige mate in gebreke zijn gebleven, door te verzuimen tijdig in te grijpen, hoewel zij van gedaagdes voornemen tot desertie geheel op de hoogte waren;

Overwegende voorts dat, indien beklaagde uit den dienst zou worden ontslagen, zulks vrijwel zeker practisch zou meebrengen, dat hij na zijn straf ongestoord zijn particuliere practijk weer zou kunnen hervatten, terwijl andere reserve-officieren van gezondheid op een meerjarig verblijf in de tropen moeten rekenen;

Overwegende, dat, teneinde deze in het oog springende onbillijk-

heid te vermijden, beklaagde een zeer langdurige gevangenisstraf zou moeten worden opgelegd;

Overwegende, dat de Krijgsraad evenwel, gezien den persoon van beklaagde en voormelde omstandigheden, een zoodanige straf niet meent te moeten opleggen en mitsdien beklaagde zal veroordeelen tot een gevangenisstraf, gelijk hieronder vermeld, waardoor beklaagde niet op grond van de Dienstplichtwet voor ontslag uit den dienst in aanmerking komt, waarbij de Krijgsraad vertrouwt, dat beklaagde zoo spoedig mogelijk na het einde van zijn straf voor uitzending naar Indië in aanmerking zal komen;

Overwegende, dat beklaagde zich sinds 23 November 1946 in voorloopig arrest bevindt;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen 10 van het Wetboek van Strafrecht, 1, 2, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 76 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht;

Recht doende,

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor den tijd van vijf maanden en drie weken, met de bepaling, dat veroordeelde in arrest blijft;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Fiat executie.

De Commandeerend Generaal,

H. J. KRULS.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 7 Januari 1947.

President: Luitenant-Kolonel Mr. E. de Visser.

Leden: Luitenants-Kolonel L. M. H. Hendriksz en Jhr. J. van Suchtelen.

Raadsmans: Mr. Terheggen, advocaat te Nijmegen.

Beklaagde, die zich als oorlogsvrijwilliger heeft aangemeld en feitelijk dient bij de krijgsmacht, wordt geacht militair in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht te zijn, hoewel hij niet de verbandsacte, bedoeld in artikel 2 van het Besluit van 1 October

1944 (E. 129)¹⁾ heeft getekend, noch een belofte, genoemd in artikel 4 van dat besluit, heeft afgelegd²⁾.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van den Auditeur-Militair bij dien Krijgsraad, eischer, tegen J. M. L., sergeant Kaderschool II te Harskamp, beklaagde,

Gezien de schriftuur van eisch, door den Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 7 Januari 1947 en gehoord de voorlezing van de conclusie dier schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende dat den beklaagde is ten laste gelegd:

1e. dat hij te Harskamp, althans in Nederland, in de maanden Juni, Juli en Augustus 1946, alzoo in tijd van oorlog, terwijl hij alstoen als sergeant in werkelijken dienst was bij de IIe Kaderschool Infanterie, althans als militair in den zin der Wet, zich schuldig gemaakt heeft aan desertie in tijd van oorlog, door van 30 Juni 1946 tot 28 Augustus 1946, in ieder geval langer dan vier dagen, zonder voorkennis, toestemming of opdracht van zijn commandant, in ieder geval ongeoorloofd, van zijn onderdeel afwezig te zijn en te blijven;

2e. dat hij te Harskamp, althans in Nederland, in de maand September 1946, alzoo in tijd van oorlog, terwijl hij alstoen als sergeant in werkelijken dienst was bij de IIe Kaderschool Infanterie, althans als militair in den zin der Wet, zich schuldig gemaakt heeft aan desertie in tijd van oorlog, door van 5 September 1946 tot 27 September 1946, in ieder geval langer dan vier dagen, zonder voorkennis, toestemming of opdracht van zijn commandant, in ieder geval ongeoorloofd, van zijn onderdeel afwezig te zijn en te blijven;

Overwegende, dat door den raadsman van beklaagde ter terechtzitting is aangevoerd dat deze militair zou zijn, daar hij zich heeft aangemeld als oorlogsvrijwilliger, doch de verbandacte, genoemd in art. 2 van het Besluit van 1 October 1944, Staatsblad E. 129, niet heeft getekend, noch een belofte, genoemd in artikel 4, heeft afgelegd;

Overwegende evenwel dat, blijkens de Memorie van Toelichting op de artikelen 60, 61 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht deze artikelen juist zijn gewijzigd teneinde een zoodanig ruime omschrijving van het begrip „militair” te krijgen, dat deze onafhankelijk zou zijn van de oogenblikkelijk gegeven organisatie der krijgsmacht;

¹⁾ De tekst van dit besluit is afgedrukt op pag. 399 v. van deel XXXIX. (Red. M.R.T.).

²⁾ Anders het vonnis van de Zeekrijgsraad in het Verenigde Britse Koninkrijk van 25 Februari 1942, zie M.R.T. XXXIX, pag. 80 en 81. (Red. M.R.T.).

Overwegende dat dan ook in artikel 60, sub 2°, Wetboek van Militair Strafrecht als militair worden beschouwd „alle andere vrijwilligers bij de Krijgsmacht”, teneinde, gelijk de Memorie van Toelichting zegt, te bereiken, dat onder de begripsomschrijving *alle* vrijwilligers en verder de dienstplichtigen bij de Krijgsmacht zouden vallen;

Overwegende, dat beklaagde mitsdien vrijwilliger is in den zin van art. 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht en, waar tevens vaststaat, dat hij conform art. 62, 1e lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht zich vrijwillig voor den werkelijken dienst heeft aangemeld, als militair in den zin der Wet moet worden beschouwd;

Overwegende, enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad uit den inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen de overtuiging put en wettig bewezen acht met beklagdes schuld daaraan:

dat hij te Harskamp in de maanden Juni, Juli en Augustus 1946, alzoo in tijd van oorlog, terwijl hij alstoen als sergeant in werkelijken dienst was bij de IIe Kaderschool Infanterie, zich schuldig gemaakt heeft aan desertie in tijd van oorlog, door van 30 Juni 1946 tot 28 Augustus 1946 zonder voorkennis, toestemming of opdracht van zijn commandant afwezig te zijn en te blijven;

2e. dat hij te Harskamp in de maand September 1946, alzoo in tijd van oorlog, terwijl hij alstoen als sergeant in werkelijken dienst was bij de IIe Kaderschool Infanterie, zich schuldig gemaakt heeft aan desertie in tijd van oorlog, door van 5 September 1946 tot 27 September 1946 zonder voorkennis, toestemming of opdracht van zijn commandant van zijn onderdeel afwezig te zijn en te blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: „*Desertie in tijd van oorlog, meermalen gepleegd*”, voorzien en strafbaar gesteld bij de artikelen 98 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 57 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende.enz.;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen 10 en 27 van het Wetboek van Strafrecht, 1, 2, 23, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 76 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht;

Recht doende,

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden met bepaling dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht met aftrek sinds 27 September 1946;

ontslaat beklaagde uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;
ontslaat beklaagde uit arrest.

Fiat executie.

De Commandeerend Generaal,
H. J. KRULS.

NASCHRIFT.

In bovenstaand vonnis besliste de Krijgsraad te Velde dat een (oorlogs-)vrijwilliger, hoewel hij niet de voorgeschreven verbandacte heeft getekend, niettemin militair is in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht; in zijn vonnis van 25 Februari 1942 besliste de Zeekrijgsraad in het Verenigde Britse Koninkrijk dat een vrijwilliger, die bij het aangaan van zijn vrijwillig dienstverband niet de voorgeschreven engagementsacte had getekend, geen militair is in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht¹). Twee overeenkomstige gevallen dus en twee tegengestelde beslissingen.

De Zeekrijgsraad overwoog dat de ondertekening van een verbintenisbiljet een essentieel bestanddeel uitmaakt van de vrijwillige verbintenis bij de Koninklijke Marine op den voet van gewoon dienstplichtige; de Krijgsraad te Velde beroept zich op wetshistorische interpretatie van artikel 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

De beslissing van de Zeekrijgsraad is naar mijn gevoelen ietwat formalistisch: het is toch niet meer dan billijk dat betrokkene, die (zoals in het geval van de Zeekrijgsraad) meer dan een jaar feitelijk als militair diende en die gedurende al die tijd de rechten en voordelen van die positie heeft genoten, ook de uit die positie voortvloeiende verplichtingen nakomt en niet op grond van een vormgebrek bij de aanneming vrijgesteld zou zijn van een belangrijk deel dier verplichtingen. Als praktische oplossing is mij de beslissing van de Krijgsraad te Velde dan ook liever. Ik meen echter dat de Raad, met zijn wetshistorische argumentatie, op het verkeerde paard gewed heeft. De twee in het vonnis opgenomen citaten van de Memorie van Toelichting, welke te vinden zijn bij P. A. Kempen „Militair Straf- en Tuchtrecht”, deel IV, pag. 80 en 81, leiden n.m.m. niet tot die beslissing.

Het eerste citaat, hetwelk 's wetgevers trachten betreft om de omschrijving van het begrip militair „meer onafhankelijk te doen zijn „van de oogenblikkelijk gegeven organisatie der krijgsmacht”, ziet niet op het verruimen van die begripsomschrijving (zoals de Krijgsraad stelt), maar op de vrij eng begrensde opsomming, die artikel

¹) Zie het verslag van de toenmalige Fiscaal, de officier van administratie der 1e klasse H. Bakker, in M.R.T. XXXIX, pag. 80/81.

45 (oud) gaf van „korpsen, wapens, dienstvakken, dienstafdeelingen of inrichtingen van de zee- en landmacht”, welke leden militair zouden zijn. „Het artikel”, aldus de Memorie van Toelichting, „past op de legerorganisatie van 1903, het past op de tegenwoordige „niet meer geheel.”

Het tweede citaat van de Memorie van Toelichting, in het vonnis gebezigd, heeft in hoofdzaak betrekking op de onzekerheid die artikel 45 (oud) liet door de oprichting van de landstorm. Met name zou niet vaststaan, wat ten aanzien van de dienstplichtigen bij de landstorm zou moeten worden aangemerkt als „het tijdstip waarop „zij den militairen dienst verlaten”. Door de eerste drie woorden „alle andere vrijwilligers” van n° 2 van artikel 60 (nieuw) „wordt „bereikt dat te samen onder n° 1 en n° 2 alle vrijwilligers en „verder de dienstplichtigen bij de krijgsmacht zullen vallen”. Ook deze teruggreep van de Krijgsraad naar de wordingsgeschiedenis der wet geeft dus niet een beslissing op de door beklagde opgeworpen vraag: Is de oorlogsvrijwilliger, die geen verbintenisacte getekend heeft, militair in de zin der wet?

Voor het antwoord op die vraag is, behalve het hiervóór behandelde artikel 60, van belang artikel 61 (45a oud). De Memorie van Toelichting (t.a.p. pag. 83) zegt dienaangaande: „Bestond alleen „artikel 45 [60], dan zou steeds vereischt zijn het bewijs, dat de „van een strafbaar feit of van een krijgstuuchtelijk vergrijp ver„dachte, ook indien hij feitelijk bij de krijgsmacht dient, of onder „n° 1 of onder n° 2 van het eerste lid van dat artikel valt, dan zou „m.a.w. steeds het gesloten vrijwillig dienstverband of de aan„wijzing tot dienstplicht moeten worden aangetoond. Dit komt nu „niet alleen practisch in sommige gevallen hoogst bezwaarlijk voor „— een leger te velde b.v. kan moeilijk alle stukken met zich „voeren, waaruit van vrijwillige verbintenis of dienstplichtigheid „zijner bestanddeelen blijkt —, doch ook geheel onnoodig. Dient „iemand feitelijk bij de krijgsmacht, dan mag in het algemeen veilig „worden aangenomen en wordt voor de uitoefening van het tucht„recht ook feitelijk verondersteld, dat hij militair is, een alleszins „gerechtvaardigd rechtsvermoeden, dat echter vervalt indien aan„nemelijk wordt gemaakt, dat hij niet onder eene der bepalingen „van artikel 45 [60], eerste lid, valt.” Hiermede wordt de vraag dus wederom teruggebracht tot de vraag of iemand, die feitelijk militair is, zulks ook formeel, in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht, is wanneer hij bij zijn aanneming als vrijwilliger een engagementsacte niet heeft ondertekend. De Zeekrijgsraad meende dat deze acte een niet-afscheidbaar deel van de dienstneming was en beantwoordde de vraag ontkenmend; de Krijgsraad te Velde raakte op een wetshistorisch zijspoor en liet deze vraag eigenlijk onbeantwoord. De greep naar artikel 62 is minder juist, omdat dat artikel verwijst naar artikel 60 n° 2, dus naar alle andere vrijwilligers. Waar artikel 60 n° 1 behandelt de vrijwilligers wier dienstverband tot doorlopende werkelijke dienst verplicht, wordt

met de andere vrijwilligers bedoeld zij, die afwisselend onder de wapenen en met groot verlof zijn ¹⁾); dit blijkt uit de woorden „zoo vaak en zoo lang zij in werkelijken dienst zijn” en uit de Memorie van Toelichting (t.a.p. pag. 81/82). Van deze woorden geeft artikel 62 een uitwerking. Beklaagde viel echter in de categorie van artikel 60 n° 1 en de vraag was, of hij zonder engagementsacte niettemin een vrijwillig dienstverband had aangegaan, niet of hij in werkelijke dienst was.

Uit deze twee vonnissen zou kunnen blijken dat de redactie van artikel 60 nog niet ideaal is. Mogelijk dat een volgende wetswijziging haar zodanig kan verbeteren, dat ook dit twijfelpunt wegvalt. Het is onbevredigend dat de hoedanigheid van militair zou worden onthouden aan hem, die reeds geruime tijd feitelijk militair is, doch van wie blijkt dat er bij zijn indiensttreding een vormverzuim heeft plaats gehad.

W. H. V.

Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten.

Vonnis van 17 Maart 1944.

President: Kap. Lt. t. Zee F. J. van de Poll.

Leden: Luit. t. zee 1e kl. A. D. A. Peereboom Voller (plv), Luit. t. zee 1e kl. G. B. Fortuyn (plv), Luit. t. zee 1e kl. K. G. Tiel (plv) en Luit. t. zee 1e kl. D. J. van Doorninck.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. W. H. Vermeer.

Raadsman: Luit. t. zee 3e kl. (KMR. VSD) Dr. L. J. Klinkenberg.

Het opzettelijk, in strijd met het door den B.S.O. uitgevaardigde verbod, bezoeken van een cabaret levert op het opzettelijk nalaten te voldoen aan het dienstbevel om dat cabaret niet te bezoeken; schuldigverklaring aan opzettelijke ongehoorzaamheid.

Het aangifte doen aan den bootsman-provoost dat ten nadele van beklagde een diefstal was gepleegd, wetende dat dit strafbare feit niet gepleegd was, levert het feit op, omschreven in artikel 188 van het Wetboek van Strafrcht.

DE ZEEKRIJGSRAAD BIJ DE STRIJDKRACHTEN IN HET OOSTEN,

in de zaak van den Fiscaal, razione officii, tegen: K. S. G., oud 31 jaren, geboren te Soerabaja, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende aan boord van het Marine-depôtschip „Plancius”, als militie-matroos, gerequireerde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den 6en Mei 1943, No. Int. 8/11/1, en de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den 11en Juni 1943, No. Int. 8/14/16;

¹⁾ Bijv. de gemilitairiseerde Gouvernements Marine in Nederlands Indië, zie M.R.T. XXXIX, pag. 470 v., in het bijzonder pag. 475.

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Zeekrijgsraad van den 4en Maart 1944, No. Int. 8/3/12 aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, in tijd van oorlog, terwijl hij als militie-matroos diende bij de Marine-afdeeling aan boord van het Marindepotschip „Plan-cius” te Colombo;

„I. op of omstreeks den 15en April 1943 te Colombo opzettelijk „een geldsbedrag van vijftig Ceylon-rupees, welk geld hem tot het „kopen van gramophoonplaten was ter hand gesteld door den In-landschen stoker der 1e klasse S. Roekidjan en welk geld — toe-behoorende aan Roekidjan vnd., althans aan een ander dan aan „hem, beklagde — hij aldus anders dan door misdrijf onder zich „had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;

„II. in den avond van den 15 April 1943 en in den avond van „den 16en April 1943 opzettelijk, in strijd met het voor de Neder-landsche militairen geldende verbod van den Bevelhebber der „Strijdkrachten in het Oosten, althans van den commandant van de „hoogergenoemde Marine-Afdeeling, welk verbod den beklagde „door aanplakking dan wel op andere wijze bekend was, het „„Colombo Grand Cabaret” te Colombo heeft bezocht, waardoor hij „opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan het door genoemden „meerdere gegeven bevel om genoemd cabaret niet te bezoeken, „hebbende hij deze misdrijven gepleegd gezamenlijk en tengevolge „van samenspanning met den militie-stoker E. D. W.;

„III. in den morgen van den 30en Mei 1943 of daaromtrent, aan „boord van hoogergenoemd depotschip, aan den provoost, den boots-„man A. van Schaik, aangifte heeft gedaan dat te zijnen nadeele „diefstal was gepleegd van een portemonnaie, inhoudende ongeveer „140 Ceylon-rupees, uit een koffer, zich bevindende in één der ver-„blijven aan boord van genoemd schip, zulks terwijl hij wist dat dit „strafbare feit niet gepleegd was”;

Gelet op de schriftuur van eisch, door den Fiscaal voorgedragen en daarna in den Krijgsraad overgegeven, daartoe strekkende dat de Krijgsraad den beklagde schuldig verklare aan:

- I. „Verduistering”;
- II. „Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog, gepleegd door twee personen gezamenlijk en tengevolge van samenspanning, tweemaal gepleegd”;
- III. „Aangifte doen dat een strafbaar feit gepleegd is, wetende dat het niet gepleegd is”;

en hem deswege veroordeele tot:
 eené gevangenisstraf voor den tijd van twee jaren;
 hem verlage tot den stand van matroos 3e klasse zeemilicien;
 bevele dat de veroordeelde onmiddellijk in voorloopig arrest zonder waarneming van dienst zal worden gesteld;

Gezien enz.;

Overwegende dat beklagde ten processe ten aanzien van het hem onder I en II ten laste gelegde heeft opgegeven: . . . enz.;

Overwegende dat te dezer zake als getuigen onder eede ten processe hebben verklaard: . . . enz.;

Overwegende dat ten processe aanwezig is een geschrift luidende:

„Bekendmaking.

Spoed.

„No. P. 15/12/15.

Colombo, 19 October 1942.

„Het is gebleken dat nog steeds Nederlandsche militairen het „Colombo Grand Cabaret” bezoeken, hetgeen bij mijn bekendmaking van 14 October j.l. *verboden* is.

„Het is mijn nadrukkelijke wensch dat aan dit verbod *strikt* de „hand wordt gehouden.

„Overtreding hiervan zal streng worden gestraft. De Engelsche „militaire patrouilles, zullen zoo noodig ook tegen Nederlandsche „militairen optreden.

„Namens den B.S.O.

„De Chef Personeel, Kltz.

„Jhr. H. A. van Foreest.”

Overwegende dat beklagde ten processe ten aanzien van het hem onder aanhef en III. ten laste gelegde heeft opgegeven:

dat hij op 29 Mei 1943 te Colombo naar den wal is geweest en dien avond ten omstreeks 10 uur met de tram naar de steiger is gegaan om op tijd aan boord terug te kunnen zijn; dat hij, voordat hij in de tram stapte, een doosje lucifers heeft gekocht en dat hij daarna zijn portefeuille, waarin ongeveer Rs. 140.—, weer in zijn broekzak heeft gestoken; dat hij echter toen hij in de tram zijn kaartje moest betalen, zijn portefeuille miste; dat toen hij het doosje lucifers kocht, twee Singhaleezen dicht bij hem stonden, doch dat zij te ver weg stonden om zijn portefeuille gestolen te kunnen hebben; dat hij van den conducteur van de tram toestemming kreeg om zonder betaling verder te gaan; dat hij bij aanboordkomst radeeloos was, omdat hij veel schulden te betalen had, o.a. Rs. 50.— aan Roekidjan; dat hij, toen Roekidjan hem den volgenden morgen aanmaande om te betalen, hoe langer hoe wanhopiger werd en dat hij daarom besloot teneinde uitstel van betaling te verkrijgen aan den provoost, den bootsman van Schaik, aangifte te doen dat zijn portefeuille, waarin zich ongeveer Rs. 140.— bevond, gestolen was; dat hij er zich van bewust was, onwaarheid te spreken, doch dat hij het alleen deed om tijdelijk uit de narigheid te komen;

Overwegende dat ten aanzien van dit deel der tenlastelegging als getuigen onder eede hebben verklaard: . . . enz.;

Overwegende aangaande het bewijs der feiten:

dat beklagde ten processe, niettegenstaande zijne bekentenissen, een warnet van leugens heeft uitgespreid, waaruit hierboven slechts de relevante feiten zijn gelicht; dat beklagde het hierdoor noodzakelijk heeft gemaakt ten processe veel meer getuigen te hooren, dan voor de zaak zelve vereischt zouden worden; dat echter, door

de bekentenissen van beklaagde en zijn overige opgaven, voor zoover terzake dienende, de verklaringen der getuigen en den inhoud van het ten processe aanwezige geschrift, deze bewijsmiddelen in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagdes schuld daaraan, hetgeen hem is ten laste gelegd, met dien verstande:

ad I. dat het bedrag ad Rs 50.— toebehoorde aan den Inlandschen stoker der 1e klasse S. Roekidjan;

ad II. dat het bevel gegeven was door den Bevelhebber der Strijdkrachten in het Oosten;

Overwegende dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

- I. „*Verduistering*”;
- II. „*Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog, gepleegd door twee personen gezamenlijk en tengevolge van samenwerking, tweemaal gepleegd*”;
- III. „*Aangifte doen dat een strafbaar feit gepleegd is, wetende dat het niet gepleegd is*”;

Gezien de artikelen 1, 2, 25, 60 en 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 27, 57, 188 en 321 van het Wetboek van Strafrecht; 185, 189 en 197 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen den beklaagde is ten laste gelegd, zooals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van tien maanden, met de bepaling dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van het vonnis vanaf den 17en Maart 1944 in arrest doorgebracht, bij de tenuitvoerlegging dezer gevangenisstraf zal worden in mindering gebracht;

Verlaagt hem tot den stand van matroos 3e klasse zeemilicien;

Bepaalt dat hij onmiddellijk zal worden gesteld in arrest zonder waarneming van dienst.

Fiat executie.

Op heden, den 28en Maart 1944, is door mij, Kapitein ter Zee, Wnd. Bevelhebber der Strijdkrachten in het Oosten, tot bovenstaand vonnis het fiat executie verleend.

J. J. L. WILLINGE.

Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten.

Vonnis van 16 Augustus 1946.

President: Kapitein ter Zee I. W. Reynierse.

Leden: Luit. t. zee 1e kl. (KMR) J. S. Friederich, Luit. t. zee 1e kl. G. B. Fortuyn, Luit. t. zee 1e kl. (KMR) B. Knopper en Luit. t. zee 1e kl. (KMR) W. M. Houwing.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. H. J. G. v. Giessen.

Raadsmans: Luit. t. zee 2e kl. KMR. VSD. Mr. J. A. van Assenderp.

„Plundering, gepleegd door twee of meer vereenigde personen”. Beklaagde, marinier 3e klasse, was gezamenlijk met een andere marinier der 3e klasse, gewapend met zgn. „sten-gun” eigendunkelijk een kampongwoning binnengegaan, met de bedoeling een onderzoek in te stellen. Daarbij had hij een Indonesiër een polshorloge afgenomen.

DE ZEEKRIJGSRAAD BIJ DE STRIJDKRACHTEN IN HET OOSTEN,

in de zaak van den Fiscaal, ratione officii, tegen N. G. A., laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende bij de Eerste Mariniersbrigade, als marinier der 3e klasse O.V.W.;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den Commandant der Zeemacht in het Oosten, dd. 20 Februari 1946, No. J. 2/4/8;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Zeekrijgsraad van den 9en Augustus 1946, No. J. 2/15/20, aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, op den 26en Januari 1946, in tijd van oorlog, toen hij „als Marinier der 3e klasse OVW. bij het Eerste Bataljon van de „Eerste Mariniersbrigade diende en hij tot eene op voet van oorlog „gebrachte krijgsmacht behoorde, te Batavia in of nabij de kampong Baroe, alwaar hij eigenmachtig en zonder daartoe bevoegd „te zijn, woningen en personen aan een onderzoek onderwierp, bij „welk onderzoek hij het automatisch geweer (zgn. „sten-gun”) „waarmede hij gewapend was, in de hand hield, van een man van „Indonesischen landaard, Mohamed Ali bin Hadji Awi genaamd, „een polshorloge met armband, welk horloge toebehoorde aan „Mohamed Ali voornoemd, althans aan een ander of aan anderen „dan aan hem, beklagde, heeft afgenomen, met het oogmerk van „wederrechtelijke toeëigening,

„hebbende hij bij het plegen van dit feit misbruik gemaakt, „althans dreigen te maken van macht, gelegenheid of middel, „hem als militair geschonken,

„en hebbende hij dit feit gepleegd in vereeniging met den Marinier der 3e klasse O. T. N.”;

Gelet op het exploit van beteekening en dagvaarding van den

13en Augustus 1946, waarbij de beklaagde is opgeroepen om op Vrijdag, den 16en Augustus 1946 des voormiddags ten 09.00 ure ter terechtzitting van den Krijgsraad, zitting houdende Koningsplein Oost No. 18 te Batavia, te verschijnen;

Gelet op de schriftuur van eisch, door den Fiscaal voorgedragen en daarna in den Krijgsraad overgegeven, daartoe strekkende dat de Krijgsraad den beklaagde schuldig verklare aan:

„*Plundering, gepleegd door twee of meer vereenigde personen*” en hem deswege veroordeele tot eene gevangenisstraf voor den duur van acht maanden, met bepaling, dat het ondergane vóórarrest van den 26en Januari 1946 af, in den vorm van streng arrest zonder waarneming van dienst doorgebracht, bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Gezien enz.;

Overwegende, dat beklaagde heeft bekend zich aan het hem ten laste gelegde te hebben schuldig gemaakt, onder voorbehoud evenwel, dat hij niet zelf woningen en personen aan een onderzoek heeft onderworpen, doch wel toegelaten heeft, dat de Marinier O. T. N. zulks deed; dat hij zich geen polshorloge heeft toegeëigend, doch dit in pand heeft genomen; dat beklaagde ten processe nader heeft opgegeven:

dat hij op den 26en Januari 1946 diende als Marinier der 3e klasse OVW bij het Eerste Bataljon van de Eerste Mariniers Brigade en gelegerd was te Batavia; dat hij wist, dat het toen tijd van oorlog was; dat hij dien dag de wacht had, doch desniettegenstaande op voorstel van den Marinier O. T. N., met dezen meegegaan is naar een, in de nabijheid gelegen, kampong; dat hij, tezamen met O. T. N., zich naar de Tjiliwoeng heeft begeven en aldaar aangekomen, aan een ter plaatse aanwezigen Indonesiër heeft duidelijk gemaakt, dat zij de rivier wilden oversteken; dat zij met een vlot zijn overgestoken met verschillende Indonesiërs, waarvan één, naar hij later heeft vernomen, Mohammed Ali bin Hadji Awi heette; dat hij toen zag, dat deze een polshorloge droeg en, aangezien hij zelf geen horloge heeft, besloot het horloge te koopen; dat Mohammed Ali het horloge van diens pols haalde, toen deze zag, dat hij — beklaagde — naar het horloge wees, het hem overhandigde en er zeshonderd Japansche guldens voor vroeg; dat hij niet voldoende geld bij zich had en dit aan den Indonesiër beduidde; dat hij vervolgens het horloge aan den eigenaar heeft teruggegeven; dat zij aan den overkant van de rivier gekomen, de aldaar gelegen kampong zijn ingegaan; dat hij, beklaagde, daarbij gewapend was met een automatisch geweer, een zgn. „sten-gun”; dat zij daarna een van de woningen in de kampong zijn binnengegaan, om deze te onderzoeken, dat hij wist, dat zulks verboden was en dat zij hiertoe geen opdracht hadden ontvangen; dat de eigenaar van het horloge hen daarbij is gevolgd; dat zij vervolgens een andere woning in die kampong zijn binnengegaan; dat hij, beklaagde, in de voorgalerij bleef, om op de voordeur te letten en dat O. T. N. het

huis aan den achterkant binnenging; dat O. T. N. later uit de voordeur kwam met een vrouw; dat hij die vrouw daarop heeft bevolen op een stoel in de voorgalerij te gaan zitten; dat O. T. N. hem vroeg, de vrouw te bewaken; dat O. T. N. daarop de woning wederom is binnengegaan en even later met een man van Indonesischen landaard terugkwam; dat hij op verzoek van O. T. N. den man en de vrouw toen beiden heeft bewaakt; dat toen Mohammed Ali hem beduidde, dat hij weg wilde gaan om dakpannen, die deze bij zich droeg, weg te brengen en daarna zou terugkeeren; dat, aangezien hij het horloge in ieder geval wilde koopen, hij het den Inlander beduidde; dat deze hem, beklaagde, daarop het horloge overhandigde; dat hij hem, Mohammed Ali, toevoegde: „Ini kombali, „ini horloge”; dat hij daarmede bedoelde te zeggen, dat hij het horloge zou teruggeven als hij terugkeerde; dat de bewuste Indonesiër hem nog iets vroeg, waaruit hij opmaakte, dat deze zijn adres wilde hebben; dat hij, beklaagde, hierop antwoordde: „Toean Dokter, St. „Vincentius”, waarmede hij wilde zeggen, dat hij in het gebouw St. Vincentius was ondergebracht en dat de man daar zijn horloge kon terugkrijgen; dat de man even later weer bij hem terugkwam en dat het hem toen opviel, dat deze een stapeltje bankbiljetten bij zich droeg; dat O. T. N. vervolgens met den man een gesprek aanknoopte, iets op bevelenden toon tegen hem zeide en dat hij toen heeft gezien, dat het stapeltje bankbiljetten van eigenaar verwisselde; dat hij gedurende het voorval niet met zijn wapen heeft bedreigd, noch mondelinge bedreigingen heeft geuit; dat hij het horloge in pand heeft genomen, ten einde er zeker van te zijn, dat de eigenaar zou terugkomen, zoodat hij dan in de gelegenheid zou zijn, met dezen over den verkoop daarvan te onderhandelen; dat het voorval met het bankpapier zich als volgt heeft toegedragen: dat, toen O. T. N. uit het bewuste huis kwam, hij — beklaagde — tegen O. T. N. zeide: „Die vent van het horloge had een stapel bankbiljetten in zijn borstzak”, waarmede hij zijn twijfel uitte over de vraag of de man het geld wel eerlijk had verdiend; dat daarop O. T. N. den man heeft teruggeroepen; dat zij zich daarna weer naar het kampement hebben begeven en onderweg nog een woning aan een onderzoek hebben onderworpen;

Overwegende dat de navolgende getuigen ten processe onder eede gehoord, hebben opgegeven:

1. Mohammed Ali bin Hadji Awi, oud 25 jaren, van beroep handelaar:

dat hij op den 26en Januari 1946 een bedrag van f 400.— (Jap. Crt.) bij zich droeg, om daarmede inkoopen voor zijn Vader te doen; dat hij op dien dag naar zijn woonplaats kampong Kebon Baroe te Batavia ging, waartoe hij de rivier de Tjiliwoeng met een overzetveer moest oversteken; dat hij bij dat veer gekomen, twee hem onbekende Europeesche militairen ontmoette, waarvan één gewapend was met een geweer en de andere met een automatisch wapen; dat, voordat zij de rivier overstaken, de langste van de beide

militairen hem, getuige, gelastte om het polshorloge, dat hij om zijn linkerpols droeg, af te doen en aan dien militair te laten zien; dat hij, uit vrees voor eventueele gevolgen, aan het bevel gehoor gaf, doch op een vraag van den militair, of hij het polshorloge wilde verkoopen, ontkennend heeft geantwoord; dat de militair verklaarde, het horloge voor f 700.— (Jap. Crt.) te willen koopen en dat hij, getuige, het geld maar in de woning van dien militair moest komen halen; dat hij het horloge op zijn verzoek terugontving en toen in zijn borstzak heeft gestoken; dat bij aankomst in Kampong Baroe de militairen hem vroegen om eieren voor hen te koopen, hetgeen hij gedaan heeft; dat de militairen vervolgens in één der in de kampong gelegen woningen binnengingen en hem opdracht gaven, buiten te wachten; dat de militairen later een andere woning zijn binnengegaan en dat hij, getuige, toen verlof vroeg om naar huis te gaan; dat de langste der beide militairen (degene, die hem tevoren het horloge had gevraagd) zijn polshorloge uit zijn borstzak haalde; dat hij, getuige, uit angst toen niets heeft gezegd; dat hij daarna verlof kreeg om weg te gaan, doch dat, nadat hij enkele meters in de richting van zijn huis was geloopt, hij door de kleinste der militairen werd teruggeroepen; dat deze op hem afkwam, hem fouilleerde en uit zijn rechter broekzak 38 biljetten van f 10.— Japansch bezettingsgeld haalde; dat het horloge en het geld zijn eigendom waren; dat hij vervolgens naar de militaire politie is gegaan;.....

2. Asman bin Ali, oud 20 jaren, van beroep handelaar:.....;

3. Johannes, Hendrikus Neys, oud 21 jaren, Marinier der 2e klasse OVW:.....;

4. Laurens, Hendrik Nap, oud 20 jaren, Marinier der 3e klasse OVW:.....;

Overwegende, betreffende het bewijs der feiten:

dat beklagde opgeeft te goeder trouw een koop-transactie te willen sluiten; dat echter uit beklagdes houding vlak na het gebeurde en ook uit de ten processe aanwezige getuigenverklaringen blijkt, dat dit slechts waar is in zooverre, dat toen Mohammed Ali op den koop niet wilde ingaan, beklagde het begeerde artikel heeft afgenomen van den eigenaar; dat uit de getuige-verklaring van genoemden persoon blijkt, dat hij zich niet tegen dit afnemen verzet heeft, omdat beklagde gewapend militair was en hij daarom niet tegen hem durfde optreden; dat voorts door de verklaring van beklagde en die van de getuigen, in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen den beklagde is ten laste gelegd, benevens zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„*Plundering, gepleegd door twee of meer vereenigde personen*”;

Overwegende, omtrent de op te leggen straf, dat beklagde, militair zijnde, op zeer ernstige wijze zich heeft vergrepen aan de goederen van een ander; dat dan ook een ernstige bestraffing dient

te worden opgelegd, temeer gezien de strafverzwarende omstandigheid ten deze door de wet gegeven en voorts, gelet op de huidige toestanden op Java en de eischen, welke de generale preventie ten deze stelt;

dat er termen aanwezig zijn het reeds ondergane voorarrest vanaf den 26en Januari 1946, in den vorm van streng arrest, zonder waarneming van dienst doorgebracht, geheel in mindering te brengen;

Gezien de artikelen 1, 4, 60 en 153 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 27 van het Wetboek van Strafrecht; 185, 189 en 197 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen den beklaagde is ten laste gelegd, zooals hiervoren werd overwogen:

Verklaart hem daaraan schuldig;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot eene gevangenisstraf voor den duur van acht maanden;

Bepaalt dat het reeds ondergane arrest van den 26en Januari 1946 af bij de tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht.

Fiat executie.

Op heden, den 22en Augustus 1946, is door mij, Vice-Admiraal, Commandant der Zeemacht Nederlandsch-Indië, tot bovenstaand vonnis het fiat executie verleend.

A. S. PINKE.

Toepasselijkheid van het in Nederlandsch Indië geldende gemeene strafrecht op militairen der zeemacht.

I. Zeekrijgsraad Soerabaia,

Vonnis van 27 Mei 1941.

Kuhn (pres.), Jhr. Berg, Peereboom Voller, de Lange (plv.) en van der Straaten.

II. Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië,

Sententie van 22 Augustus 1941 (uitgesproken 29 Augustus 1941).

Mr. L. M. Schoorel, Dr. P. van Hulstijn, M. E. A. van Goor, D. Scalongne en Mr. J. C. Berenschot

Art. 37 Stbl. 1939 nr. 582 (Regeling op den staat van oorlog en

van beleg); Verordening nr. 43/D.v.O./I van het Militair Gezag (Stbl. 1940 nr. 500); art. 2 Wetboek van Militair Strafrecht (Ind. Stbl. 1922 nr. 73); artt. 55 en 57 Ned. Sr. (artt. 63 en 65 Ind. Sr.)

Het optreden als bestuurder van een motorrijtuig zonder in het bezit te zijn van een geldig rijbewijs, begaan op een openbaren weg in Ned.-Indië, wordt niet beheerst door het Ned. strafrecht, aangezien de motor- en rijwielwet slechts van toepassing is op Nederlandse wegen.

Beklaagde's handelwijze valt wel onder de omschrijving van art. 21 sub c. der Wegverkeersordonnantie, doch deze ordonnantie kan op beklagde geen toepassing vinden, aangezien aan de verordening no. 43/D.v.O./I van het militair gezag, houdende aanvulling van art. 2 W.v.M.S. rechtskracht moet worden ontzegd.

De bevoegdheid van het militair gezag bedoeld in art. 37 S.O.B. strekt zich niet uit tot in het bijzonder voor het Rijk in Europa geldende wetten en omvat niet de bevoegdheid tot wijziging en aanvullen van bepalingen van algemeene verordeningen (Zeekrijgsraad).

De verordening no. 43 van het militair gezag, vóór het tijdstip van het begaan van de telastegelegde feiten in werking getreden, behoort toepassing te vinden en beklagde behoort alsnog schuldig te worden verklaard aan de overtreding van art. 21 sub c jo 48 der Wegverkeersordonnantie (Hof).¹⁾

Wijziging van de tenlastlegging in hooger beroep.

Een verzoek van beklagde om in persoon voor het H.M.G. te verschijnen afgewezen.

Waar sprake is van een aanrijding met tweeërlei strafrechtelijk gevolg, aangezien twee personen lichamelijk letsel hebben bekomen, waardoor zij tijdelijk verhinderd zijn geworden in de uitoefening hunner beroepsbezigheden, doet zich samenloop als bedoeld in art. 57 Ned. Sr., voor (Hof)

I. Vonnis van den Zeekrijgsraad.

De Zeekrijgsraad te Soerabaia, zitting houdende in de zaak tegen R.G.,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den zeekrijgsraad van den commandant der zeemacht in Nederlandsch-Indië van den 8sten Februari 1941 No. A 16/3/16;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den zeekrijgsraad van den 8sten Mei 1941 No. A 16/10/19, aan den voet van welk stuk door den fiscaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

¹⁾ Het Hof heeft volstaan met het verwerpen van de gronden waarop de Zeekrijgsraad zijn oordeel omtrent de niet-toepasselijkheid van de verordening van het militair gezag en daardoor ook van de bepalingen der Wegverkeersordonnantie deed steunen, blijkbaar ter vermijding van een herhaling van uitvoerige weerlegging van dezelfde gronden in een vroegere beslissing van het Hof ten aanzien van de toepasselijkheid van de verordening nr. 77 van het militair gezag. (zie hierna, blz. 59 v. W.H.V.)

„dat hij in den namiddag van den 21sten November 1940 te omstreeks 7 uur 15 als bestuurder van een motorrijwiel, gekenteekend L. 5300, daarmede hoogst roekeloos — immers zonder voldoende bekwaam te zijn in het besturen van motorrijwielen — en onbevoegdlijk — immers zonder in het bezit te zijn van een geldig rijbewijs — den voor openbaar verkeer opengestelden weg Malang-Soerabaia heeft bereden door, komende vanuit de richting Malang, bij den zich in dezen weg ter hoogte van Kasri bevindenden driesprong noch den weg naar Prigen noch dien naar Soerabaia te volgen doch een zich in het midden van dezen driesprong bevindend onverhard en niet tot het rijvlak van genoemden weg behoorend stuk grond te berijden, waardoor de zich aldaar bevindende personen Mat en Simoen door genoemd motorrijwiel werden aangerezen en zoodanige verwondingen bekwamen — wat Mat betreft aan het hoofd en wat Simoen betreft een lichte hersenschudding en een kneuzing van het rechter ruggedeelte — dat zij daarvoor respectievelijk 7 dagen en 14 dagen in de Regentschaps Burgerlijke Ziekeninrichting te Bangil zijn verpleegd geworden, zijnde het alzoo aan zijn — beklagde's — grove schuld te wijten, dat bij vorengenoemde personen het bovenomschreven letsel is ontstaan, tengevolge waarvan zij tijdelijk verhinderd zijn geweest hun beroep — wat Mat betreft dat van arbeider en wat Simoen betreft dat van melklooper — uit te oefenen”;

Gezien de schriftuur van eisch door den fiscaal ingediend en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende dat de Krijgsraad den beklagde schuldig verklare aan:

1. „Het als bestuurder van een motorrijtuig op den weg optreden zonder in het bezit te zijn van een daarvoor geldig rijbewijs”;
 2. „Het aan zijn schuld te wijten hebben dat een ander zoodanig lichamelijk letsel bekomt waaruit tijdelijke verhinderd in de uitoefening van zijn beroepsbezigheden ontstaat”,
- en hem deswege veroordeele tot eene hechtenis voor den tijd van drie weken;

Overwegende, dat den beklagde op zijn daartoe strekkend verzoek als raadsman is toegewezen de Luitenant ter zee der 2de klasse (KMR) J. H. H. Schmier;

Overwegende dat de beklagde op den 20sten Augustus 1940 in werkelijken dienst is opgekomen als militie-matroos onder stamboeknummer en dat hij thans nog als militie-bootsman bij de Koninklijke Marine dient;

Overwegende dat beklagde ten processe ten aanzien van het hem ten laste gelegde heeft opgegeven:

dat hij te omstreeks half vier in den middag van een dag in November 1940 als bestuurder van een motorrijwiel, een Ariel, model 1930, gekenteekend L. 5300, daarmede is gereden van Soerabaia naar Lawang; dat hij hiertoe heeft gevolgd den voor het openbaar verkeer opengestelden weg Soerabaia-Malang; dat hij toen op den duozit met zich meevoerde den militie-bootsman Monteiro; dat hij het be-

doelde motorrijwiel twee dagen tevoren had gekocht; dat hij niet in het bezit was van een geldig rijbewijs voor het besturen van motorrijwielen en dat hij ook nimmer in het bezit geweest is van een dergelijk bewijs; dat hij vroeger, in Nederland, wel eens een motorrijwiel had bestuurd; dat hij, na te Lawang één glas bier te hebben gebruikt, vandaar is teruggedreden in de richting van Soerabaia; dat hij te omstreeks 19 uur 10 is gekomen bij de desa Kasri; dat hij toen de groote lamp van het motorrijwiel brandende had doch dat de verlichting van het rijwiel zwak was; dat hij wist dat ongeveer daar ter plaatse de weg naar rechts afboog; dat hij toen reed met een snelheid van 30 à 35 km/u; dat hij plotseling aan het stooten van het motorrijwiel bemerkte dat hij van den weg af was geraakt; dat hij onmiddellijk daarop, vóór zich, eenige inheemschen op den grond gehurkt zag zitten, die op zijn nadering opsprongen; dat hij toen ongeveer 15 à 20 meter van deze personen verwijderd was; dat hij door dit alles de kluts is kwijt geraakt en dat hij rechtdoor is gereden; dat hij niet kan opgeven of hij nog geremd heeft; dat hij weet, dat hij met het door hem bestuurde motorrijwiel iets heeft geraakt; dat hij daarop met het motorrijwiel is gevallen en dat hij toen twee inheemsche manspersonen — waarvan hij thans weet dat zij Mat en Simoen heeten — op het onverharde gedeelte van den weg heeft zien liggen; dat deze personen later zijn weggedragen; dat hij thans weet, dat het onverharde weggedeelte, waar de aanrijding heeft plaats gehad, ligt in het midden van den driesprong, waar de weg van Malang zich splitst in een weg naar Prigen en in een weg naar Soerabaia;

dat ter plaatse, waar in Kasri bij bedoelden driesprong de weg naar Soerabaia naar rechts afbuigt, links en rechts van den weg boomen staan; dat hij desniettemin de plaats, waar de weg afbuigt, niet heeft gezien; dat hij ook de op meerbedoeld onverhard gedeelte staande paal niet heeft gezien en evenmin het gevaarsbaken, dat op eenigen afstand vóór den driesprong is aangebracht; dat hij vóór 21 November 1940 wel eens een boekje over de wegverkeersvoorschriften had ingekeken en dat hij van meening was dat hij hiervan voor het normale gebruik wel voldoende wist;

Overwegende, dat als getuige ten processe onder eede heeft verklaard: enz.;

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn: enz.;

Overwegende, dat door de opgaven van den beklagde, de verklaring van den getuige en den inhoud van de ten processe aanwezige schriftelijke bescheiden, deze bewijsmiddelen in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend bewezen, met beklagde's schuld daaraan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, aangaande het den beklagde ten laste gelegde optreden als bestuurder van een motorrijwiel op een voor het openbaar verkeer opengestelden weg in Nederl.-Indië, zonder in het bezit te zijn van een geldig rijbewijs:

dat deze gedraging, aangezien zij in Nederlandsch-Indië is be-

gaan, door het Nederlandsche strafrecht niet wordt beheerscht; dat immers de motor- en rijwielwet slechts van toepassing is, waar het Nederlandsche wegen enz. betreft;

dat echter beklagde's handelwijze valt onder de omschrijving van artikel 21 (c) van de Wegverkeersordonnantie;

Overwegende — daar de rechter volgens de wet recht moet spreken — aangaande de toepasselijkheid van genoemde ordonnantie ten aanzien van militairen der zeemacht:

dat volgens verordening van het militair gezag No. 43/D.v.O./I (Indisch Staatsblad 1940 no. 500) artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht is aangevuld door hieraan een tweede lid toe te voegen, inhoudende, dat onder het gemeene recht, genoemd in het eerste lid van dat artikel, mede wordt begrepen het in Nederlandsch-Indië geldende gemeene strafrecht, voor zooveel betreft feiten, welke niet in het Nederlandsche gemeene strafrecht omschreven zijn;

dat — hoewel daarvan in de genoemde verordening niets blijkt — op grond van de huidige tijdsomstandigheden moet worden aangenomen, dat de bevoegdheid tot het uitvaardigen van deze verordening door den legercommandant gebaseerd is op artikel 37 van het Koninklijk Besluit van 13 September 1939 no. 32 (Indisch Staatsblad 1939 no. 582: de „Regeling op den Staat van Oorlog en van Beleg”);

dat immers ingevolge besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van 10 Mei 1940 no. 1z (Indisch Staatsblad 1940 No. 134) te rekenen vanaf dien datum Nederlandsch-Indië in staat van beleg is verklaard, terwijl in artikel 1 (I) sub a van het Besluit van den Gouverneur-Generaal van 5 Mei 1940 (Indisch Staatsblad 1940 No. 78) is bepaald, dat het militair gezag wordt uitgeoefend door den legercommandant;

dat ingevolge artikel 37 (1) van bovengenoemde „Regeling op den Staat van Oorlog en van Beleg” aan het militair gezag de bevoegdheid wordt verleend om in de in staat van beleg verklaarde gebiedsdeelen, met afwijking van bepalingen van algemeene verordeningen, maatregelen te nemen van welken aard ook, wanneer dat militair gezag zulks door den oogenblikkelijken noodtoestand geboden acht;

dat de Raad niet wil treden in eene beoordeeling of de voormelde wijziging van artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht door den oogenblikkelijken noodtoestand geboden was — liggende deze beoordeling niet op het gebied van den rechter — doch, afgescheiden daarvan, van meening is, dat bedoelde bevoegdheid van het militair gezag zich niet uitstrekt tot het Wetboek van Militair Strafrecht; dat immers het begrip „algemeene verordening” bedoeld in artikel 33 van de Indische Staatsregeling en ook voorkomende in artikel 37 van voormelde „Regeling op den Staat van Oorlog en van Beleg” — buiten de producten van den Indischen wetgever — slechts die producten van den wetgever in het moeder-

land kan omvatten, welke inzonderheid met betrekking tot deze gewesten zijn uitgevaardigd, derhalve slechts die producten van den moederlandschen wetgever, voor zoover deze als Indisch orgaan optreedt;

dat zulks niet het geval is ten aanzien van het Wetboek van Militair Strafrecht, zijnde dit een wet, die in het bijzonder voor het Rijk in Europa geldt, alhoewel de toepasselijkheid ervan ten aanzien van bepaalde personen niet tot binnen de grenzen van het Rijk in Europa is beperkt;

dat bovendien, zelfs al zou meergenoemd Wetboek worden aangemerkt als „Algemeene Verordening”, het militair gezag de hem bij artikel 37 van de „Regeling op den Staat van Oorlog en van „Beleg” verleende bevoegdheid heeft overschreden bij het uitvaardigen van de verordening No. 43/D.v.O./I; dat immers deze bevoegdheid slechts reikt tot het nemen van maatregelen „met af-, „wijking van bepalingen van algemeene verordeningen” en niet tot wijzigen en aanvullen van zoodanige bepalingen, zooals in het onderhavige geval is geschied;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van bovenstaande overwegingen van oordeel is, dat genoemde verordening van het militair gezag No. 43/D.v.O./I geen rechtskracht heeft en dat derhalve de wegverkeersordonnantie op beklagde niet van toepassing is;

Overwegende, dat echter beklagdes handelwijze, nl. het als bestuurder van een motorrijwiel op den openbaren weg optreden zonder in het bezit te zijn van een geldig rijbewijs, onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde;

dat, nu er tusschen dit krijgstuchtelijk vergrijp en het hierna te qualificeeren misdrijf, verband en samenhang bestaat, de Krijgsraad dit vergrijp bij de bepaling der straf in aanmerking neemt;

Overwegende, dat het hierboven bewezen verklaarde dient te worden gequalificeerd als:

„Het aan zijn schuld te wijten hebben, dat een ander zoodanig „letsel bekomt waaruit tijdelijke verhindering in de uitoefening „van zijn beroepsbezigheden ontstaat”;

Overwegende, omtrent de op te leggen straf:

dat eene hechtenisstraf van den na te noemen duur geacht wordt te staan in een goede verhouding tot den ernst van het door beklagde begane strafbare feit, rekening houdende met de omstandigheden, waaronder het werd begaan en met de persoonlijkheid van den dader;

Gezien — behalve de reeds aangehaalde — de artikelen: 308 van het Wetboek van Strafrecht, 1, 2 en 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 185 en 189 van de Regspiegeling bij de Zee-magt, 2 (1e) en 60 van de Wet op de Krijgstucht;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het den beklagde ten laste gelegde wettig en overtuigend bewezen, als hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer is ten laste gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hierboven is aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot eene hechtenis voor den tijd van twee weken.

II. Sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaia, enz.;

Gehoord den door den plv. Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zeemacht in Nederlandsch-Indië, Meester A. van Maanen, genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl dd. 22 Augustus 1941, daartoe strekkende:

„dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië met „ontvangst van het appèl, het beroepen vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaia zal vernietigen voorzover de beklagde daarbij „is vrijgesproken van hetgeen hem meer is ten laste gelegd,

„en ten aanzien van de opgelegde straf,

„den in hoofde dezes nader aangeduiden beklagde R.G. mede „schuldig zal verklaren aan de overtreding: „het als bestuurder „van een motorrijtuig op den weg optreden zonder in het bezit te „zijn van een daarvoor geldig rijbewijs”,

„den beklagde deswege en terzake van het strafbaar feit, waar „aan hij bij het beroepen vonnis is schuldig verklaard, zal ver „oordelen tot betaling van een geldboete ten bedrage van *f* 150,— „bij niet-voldoening en verhaal te vervangen door hechtenis voor „den duur van twee weken,

„het beroepen vonnis voor het overige zal bevestigen”;

Gelet, enz.;

Overwegende, dat de telastelegging, na door den Advocaat-Fiscaal ter 's Hof's terechtzitting te zijn gewijzigd, is komen te luiden:

„dat hij in den namiddag van den 21sten November 1940 te omstreeks 7 uur 15 als bestuurder van een motorrijwiel, gekenteekend L. 5300, daarmede hoogst roekeloos — immers zonder voldoende bekwaam te zijn in het besturen van motorrijwielen, *onoplettend en onvoorzichtig* en onbevoegdlijk — immers zonder in het bezit te zijn van een geldig rijbewijs — den voor openbaar verkeer opengestelden weg Malang—Soerabaia heeft bereden, door, komende vanuit de richting Malang, bij den zich in dezen weg ter hoogte van Kasri bevindenden driesprong *den naar Soerabaia afbuigenden weg niet, althans niet tijdig op te merken en dezen weg, in verband met de snelheid, waarmede hij reed, niet, althans niet tijdig meer kun-nende inslaan*, een zich in het midden van dezen driesprong bevindend onverhard en niet tot het rijvlak van genoemden weg behoorend

stuk grond *op te rijden*, waardoor de zich aldaar bevindende personen Mat en Simoen door genoemd motorrijwiel werden aangerezen en zoodanige verwondingen bekwamen — wat Mat betreft aan het hoofd en wat Simoen betreft een lichte hersenschudding en een kneuzing van het rechter ruggedeelte — dat zij daarvoor respectievelijk 7 dagen en 14 dagen in de Regentschaps Burgelijke Ziekeninrichting te Bangil zijn verpleegd geworden, zijnde het alzoo aan zijn — beklagde's — grove schuld te wijten, dat bij voren genoemde personen het bovenomschreven letsel is ontstaan, tengevolge waarvan zij tijdelijk verhinderd zijn geweest hun beroep — wat Mat betreft dat van arbeider en wat Simoen betreft dat van melklooper — uit te oefenen”;

Overwegende, dat het Hof de door den Advocaat-Fiscaal in de telastelegging aangebrachte wijzigingen toelaatbaar oordeelt;

Overwegende, dat de Zeekrijgsraad op de gronden en middelen in het beroepen vonnis vermeld, welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt, terecht het den beklagde ten laste gelegde als bewezen heeft aangenomen, echter de eerste rechter te dier zake slechts eene schuldigverklaring en eene veroordeeling wegens het misdrijf omschreven in artikel 308 van het Wetboek van Strafrecht tegen beklagde heeft uitgesproken;

Overwegende, dat de Zeekrijgsraad ten aanzien van de aan beklagde overig ten laste gelegde mede bewezen geoordeelde gedraging nl. het optreden als bestuurder van een motorrijtuig op een voor het openbaar verkeer opengestelden weg in Nederlandsch-Indië zonder in het bezit te zijn van een geldig rijbewijs heeft overwogen, dat hoewel dit bewezene ingevolge de verordening No. 43/D.v.O./I van het Militair Gezag valt onder de omschrijving van het strafbare feit bedoeld bij art. 21 (c) der Wegverkeersordonnantie, schuldigverklaring en veroordeeling van beklagde deswege niet kan volgen, aangezien gezegde verordening rechtskracht mist;

Overwegende, dat het Hof de gronden waarop de Zeekrijgsraad voornoemd oordeel doet steunen verwerpt, zoodat, nu vorenomschreven handelwijze door beklagde is begaan op 21 November 1940 en bovengenoemde verordening van het Militair Gezag is afgekondigd in de Javasche Courant van 16 October 1940 No. 83a en ingevolge art. 7 daarvan op dien datum in werking is getreden, het bepaalde in art. 1 sub a dier verordening toepassing behoort te vinden, mitsdien beklagde terzake van bovenomschreven welbewezen gedraging, omschreven en strafbaar gesteld in art. 21 (c) c.q. art. 48 (1) der Wegverkeersordonnantie alsnog behoort te worden schuldig verklaard en tot straf veroordeeld;

Overwegende, ten aanzien van de qualificatie van het misdrijf, waaraan beklagde bij het beroepen vonnis is schuldig verklaard;

dat deze is onvolledig, immers ten deze sprake is van een aanrijding met tweeërlei strafrechtelijk gevolg, aangezien de personen van Mat en Simoen beiden zoodanig lichamelijk letsel hebben bekomen, dat zij ieder tijdelijk zijn verhinderd geworden in de uit-

oefening hunner beroepsbezigheden en het Hof aanneemt, dat ten deze zich voordoet een samenloop als bedoeld in art. 57 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, ten aanzien van de straf:

dat het Hof de door den Zeekrijgsraad terzake van het misdrijf omschreven in art. 308 W.v.S. oplegde straf in juiste verhouding acht te staan tot den ernst van het misdrevene;

dat, nu beklaagde mede behoort te worden schuldig verklaard aan bovenomschreven gedraging en die gedraging ingevolge art. 48 (2) der Wegverkeersordonnantie oplevert een overtreding, het bepaalde bij art. 62 W.v.S. toepassing moet vinden en beklaagde terzake van dat mede bewezen verklaarde feit afzonderlijk straf behoort te worden opgelegd, dewelke het Hof wenscht te bepalen als nader in het dictum aan te geven;

Overwegende, dat uit al het boven overwogene volgt, dat het vonnis waarvan beroep moet worden vernietigd voorzover beklaagde daarbij werd vrijgesproken van hetgeen hem meer ten laste is gelegd dan bewezen verklaard, alsmede ten aanzien van de qualificatie van het daarin omschreven feit, doch voor het overige als wel en terecht gewezen behoort te worden bevestigd;

Gelet, behalve op bovenaangehaalde wetsbepalingen, op art. 23 W.v.S., op art. 209 van de Regtspleging bij de Zeemagt en op de artt. 75 en volgende van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Verklaart de door den Advocaat-Fiscaal in de telastelegging aangebrachte wijzigingen toelaatbaar;

Vernietigt het op 27 Mei 1941 gewezen en op 10 Juni d.o.v. in tegenwoordigheid van beklaagde uitgesproken vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaia, waarvan beroep, voorzover beklaagde daarbij is vrijgesproken van hetgeen hem meer ten laste is gelegd dan bewezen verklaard, alsmede ten aanzien van de qualificatie;

Verklaart dat meer ten laste gelegde wettig en overtuigend bewezen met beklaagde's schuld daaraan;

Qualificeert dit bewezen verklaarde tezamen met het feit, waarbij beklaagde bij het beroepen vonnis is schuldig verklaard als:

- 1e. „Het aan zijn schuld te wijten hebben, dat een ander zoodanig lichamelijk letsel bekomt, waaruit tijdelijk verhindering in de uitoefening van zijn beroepsbezigheden ontstaat, tweemaal gepleegd”;
- 2e. „Het als bestuurder van een motorrijtuig op den weg optreden zonder in het bezit te zijn van een daarvoor geldig rijbewijs”;

Veroordeelt den in hoofde dezes nader aangeduiden beklaagde R.G., terzake van de overtreding sub 2° tot een geldboete groot f 10,— bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door hechtenis voor den tijd van tien dagen;

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige.

NASCHRIFT I.

Over den uitzonderlijken rechtstoestand van de militairen der zeemacht in Nederlandsch-Indië is in den loop der jaren al heel wat te doen geweest; reeds meer dan een eeuw geleden rezen geschilpunten en werd op een betere wettelijke regeling aangedrongen. Het oudste geval dat in de literatuur behandeld wordt dateert al van vóór 1836. Het ging hier over de vraag of doodvonnissen, gewezen door Zeekrijgsraden aan boord van schepen van het Nederlandsch eskader in Oost-Indië onderworpen waren aan het „fiat-„executie” van den Gouverneur-Generaal ¹⁾).

Een volgend geval wordt behandeld in het advies van den Advocaat-Fiscaal voor 's Konings Zee- en Landmacht, *Mr. M. S. Pols*, aan den Minister van Marine, van 3 Juli 1875 ²⁾ en betrof een jurisdictiegeschil tusschen den Zeekrijgsraad aan boord van Hr. Ms. „Wachtschip” te Soerabaia en den Landraad aldaar omtrent een door een Inlandschen schepeling aan den wal gepleegden diefstal. In dit advies komt voor de eerste maal ook ter sprake de al dan niet toepasselijkheid van het Indische gemeene strafrecht op den militair der zeemacht, die in Indië aan den wal een strafbaar feit pleegt.

Nadien hebben zich nog herhaaldelijk vragen en geschilpunten, uit dezen bijzonderen rechtstoestand voortvloeiende, voorgedaan. Een uitgebreid overzicht hiervan wordt gegeven in het prae-advies, door den kapitein der artillerie *Drs. J. P. G. Schmitz* op 24 Mei 1935 voorgedragen in de XXe jaarververgadering van de Nederlansch-Indische officiersvereniging ³⁾.

Ook in den Volksraad heeft de onderhavige quaestie de aandacht getrokken: op 1 Maart 1937 heeft het lid *Roep* — daarbij verwijzende naar de op 11 en 16 Februari 1931 door het toenmalige lid *Mr. Jonkman* gegeven beschouwingen — tot de Regeering de vraag gericht of de op 8 Augustus 1935 door de Commissie voor het Militair Straf-, Tucht- en Strafprocesrecht voorgestelde wijzigingen spoedig aan de orde zouden worden gesteld. Hierop werd door de Regeering geantwoord, dat het overleg met het Opperbestuur nog niet geëindigd was. Op 9 Februari 1939 kwam het lid *Roep* hierop terug en vroeg of het overleg met het Opperbestuur reeds geëindigd was, waarop de Regeering antwoordde dat zulks nog niet het geval was, daar de voorstellen van bedoelde commissie in Nederland bezwaren van principieelen aard hadden ontmoet. Tenslotte werd op 14 November 1939, nadat tusschen de departementen van Justitie, Koloniën en Defensie terzake overeenstemming was bereikt, door den Minister van Defensie een commissie benoemd, met opdracht op korten termijn de noodige voorstellen tot wijziging van de militaire strafwetgeving te ontwerpen ⁴⁾. De brute inval op 10 Mei 1940 zal

1) Zie Militair Rechtelijk Tijdschrift, deel II, blz. 235 e.v.

2) Zie „Militaire Jurisprudentie”, deel II, no. 49, blz. 103 e.v.

3) Zie Militair Rechtelijk Tijdschrift, deel XXXI, blz. 226 e.v.

4) Zie Militair Rechtelijk Tijdschrift, deel XXXV, blz. 408 en 417.

echter aan het toen vermoedelijk nog niet voltooide werk dezer commissie wel een einde hebben gemaakt.

Wat nu gedurende meer dan een eeuw niet is mogen gelukken, is in de huidige tijdsomstandigheden gelukt. Met een variant op de woorden van (prof.) v. H(attum), gesteld onder een vonnis op blz. 103 van deel 153 van dit tijdschrift, zou ik willen zeggen: „Naar het „schijnt moet „oorlogswetgeving” den stoot geven aan heroriëntering op het terrein van den rechtstoestand van de militairen der „zeemacht in Nederlandsch-Indië”. Of echter de door de „oorlogswetgeving” gekozen weg de meest gelukkige is, valt te betwijfelen. Uit het bovenstaande toch blijkt wel, dat het hier niet geldt een onderwerp van tijdelijk belang en daarom ware wellicht een regeling dezer materie bij noodordonnantie, ex artikel 93 van de Indische Staatsregeling, te prefereeren geweest. Immers, de verordening van het militair gezag is gebonden aan den staat van beleg; wanneer deze wordt opgeheven, houdt ook de verordening op te bestaan, zoodat daarna de oude, ongewenschte toestand wederkeert. De bezwaren, aan dezen ouden toestand verbonden, zullen te sterker worden gevoeld, naarmate de nieuwe toestand langer heeft geduurd.

Uit voorgaande sententie blijkt voorts dat het Hoog Militair Gerechtshof radicaal heeft gebroken met de oude opvatting omtrent den samenloop, welke tot nog toe werd gehuldigd. Nog bij sententie van 11 Juli 1941 toch overwoog het Hof: „dat beklagde „door het plegen van de hem te laste gelegde gedraging” — beklagde had zich, terwijl hij behoorde tot het wachtvolk en hij zich dientengevolge niet van boord mocht begeven om te gaan passagieren, in strijd met zijn wachtverplichtingen opzettelijk ongeoorloofd van boord verwijderd en was vervolgens opzettelijk en zonder vergunning eenigen tijd afwezig gebleven — „twee strafbepalingen overtrad, te weten het misdrijf omschreven in art. 97 sub „2° van het Wetboek van Militair Strafrecht en dat omschreven in „art. 129 van dat Wetboek; dat echter beklagde bij het begaan van „eerstgenoemd misdrijf was wachthebbende, zoodat hij noodzakelijk „kerwijs zich mede aan overtreding van het in art. 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht strafbaar gestelde plichtsverzuim „moest schuldig maken; dat hier mitsdien sprake is van een „daadschen samenloop en dus ingevolge het bepaalde bij art. 55 (1) „van het Wetboek van Strafrecht slechts die strafbepaling mag worden toegepast, waarop de zwaarste hoofdstraf is gesteld”. Hoewel in dit geval volgens de nieuwe opvatting van den Hoogen Raad hoogstwaarschijnlijk meerdaadschen samenloop zou worden aangenomen, daar het hier twee verschillende rechtsbelangen geldt (nl. het zich onttrekken aan het geheel zijner dienstverplichtingen en het schenden van een wachtplicht door een wachthebbende), volgde het Hof de leer van de materiele handeling.

Ook in een recent geval van een aanrijding met meervoudig ge-

volg nam het Hof eendaadschen samenloop aan. Het betrof hier een motorongeval, waarbij twee personen het leven verloren en een ander persoon lichamelijk letsel bekwam. Bij sententie van 27 Juni 1941 bevestigde het Hof de door den Zeekrijgsraad te Soerabaia aan dit complex van gevolgen gegeven qualificatie, luidende:

„1. Het aan zijn schuld den dood van een ander te wijten hebben;
 „2. Het aan zijn schuld te wijten hebben dat een ander zoodanig „lichamelijk letsel bekomt, waaruit tijdelijke ziekte ontstaat.” Blijkens de in het vonnis aangehaalde artikelen 55, 307 en 308 van het wetboek van strafrecht (welke door het Hof werden overgenomen), werd dit geheele complex in eendaadschen samenloop samengevat.

Wat nu de onderhavige sententie betreft wil het mij voorkomen dat het Hof, meerdaadschen samenloop aannemende waar het geldt het veroorzaken van lichamelijk letsel bij twee personen, doch tengevolge van één en het zelfde verkeersongeval, verder is gegaan dan de — hoewel nog vaag omljnde — „nieuwe leer” van den Hoogen Raad. In het onderhavige geval toch is slechts één rechtsbelang aangetast, t.w. de integriteit van lijf, en is dit rechtsbelang in beide gevallen op eenzelfde wijze geschonden. M.i. is hier dan ook geen sprake van een aanrijding met „tweeërlei strafrechtelijk gevolg”, daar het woord „*tweeërlei*” (een soortgetal) duidt op twee verschillende soorten van strafrechtelijk gevolg, hetgeen in casu niet het geval is; wel zijn twee rechtsgevolgen ingetreden, doch deze zijn van dezelfde soort. Waar dus eenzelfde wijze van schenden van hetzelfde rechtsbelang aanwezig is, eenzelfde strafbaar feit opleverende, had n.m.m. ten aanzien van het toegebrachte letsel eendaadsche samenloop behooren te zijn aangenomen.

W. H. Vermeer.

NASCHRIFT II.

De in de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 22 Augustus 1941 voorkomende beslissing, dat zich bij het veroorzaken van lichamelijk letsel aan twee personen tengevolge van een aanrijding een geval van meerdaadschen samenloop voordoet heeft den inzender aanleiding gegeven tot een vergelijking met andere beslissingen van het militaire Hof inzake den samenloop.

Inderdaad vormt deze beslissing een afwijking van het standpunt door het Hof ingenomen in de bij sententie van 27 Juni 1941 besliste zaak, waarbij ook m.i., in verband met het door den eersten rechter aangehaalde en door het Hof overgenomen art. 55 Ned. Sr., zal mogen worden aangenomen, dat eendaadschen samenloop aanwezig werd geacht.

Het is echter niet juist, dat het Hof met de beslissing van Augustus jl. verder zou zijn gegaan dan de nieuwe leer van den Hoogen Raad.

Reeds in het jaar 1932, waarin de nieuwe leer bij den Hoogen Raad ingang vond, en sedert dien nog herhaaldelijk, werd in een

zaak als die beslist bij de sententie van 27 Juni 1941 meerdaadsche samenloop aangenomen (H.R. 24 October 1932 W. 12560; N.J. 1933 bl. 16).

Hoewel deze beslissingen betrekking hebben op aanrijdingen met ongelijksoortige gevolgen komt het niet waarschijnlijk voor, dat de Hooge Raad bij aanrijding met gelijksoortige gevolgen (twee of meer doden of gewonden) de oude leer toepasselijk achten en dus geen strafverzwaring zou toelaten.

Een uitdrukkelijke uitspraak hieromtrent heb ik niet gevonden. Ik meen echter, dat men voor de toepasselijkheid van de nieuwe leer te dezen aanzien veilig zal mogen afgaan op wat *Taverne*, de promotor van de nieuwe leer, in zijn naschrift onder H.R. 23 Mei 1938 N.J. 1938 nr. 1042 schrijft: „mij is het steeds een raadsel geweest, „dat de oude samenloopleer zich ook in het moderne strafrecht . . . „heeft weten te handhaven.

„Den man, die kans zag om met één slag twee menschen dood te slaan, werd minder straf toebedacht, dan hem die daar twee slagen „voor noodig had. In 1932 heeft de Hooge Raad daar een einde aan „gemaakt, doch in het buitenland . . .”

Waar omtrent de toepassing van de nieuwe leer door den Hoogen Raad in de op 27 Juni 1941 besliste zaak geen twijfel bestaat, is het m.i. zeer de vraag, of aan de enkele overneming door het Hof van de door den Zeekrijgsraad aangehaalde wetsbepalingen, waaronder art. 55 Sr., de beteekenis zal mogen worden gehecht van een gewilde afwijking van de nieuwe leer, nu daaromtrent enige nadere motiveering in de sententie ontbreekt.

Dat de geachte inzender in de onderhavige zaak eendaadsche samenloop aanwezig acht wordt in hoofdzaak verklaard doordat door hem m.i. ten onrechte wordt aangenomen, dat slechts één rechtsbelang is aangetast, terwijl het hier wel om hetzelfde rechtsbelang gaat, — door hem genoemd de integriteit van lijf —, maar dan van meer dan één persoon en derhalve om rechtsbelangen.

Op grond van het voorafgaande en mede omdat het in de hierboven bedoelde gevallen gaat om de toepassing van de nieuwe leer op een bijzonderen vorm van samenloop moet ik verder betwijfelen, of de laatste beslissing van het Hof zal mogen worden beschouwd als een „radicaal” breken met de oude opvatting omtrent den samenloop.

Daarbij komt, dat de door den inzender als voorbeeld van de oude opvatting omtrent den samenloop aangehaalde sententie van 11 Juli op zichzelf weer een afwijking vormde van het eerder door het militaire Hof ingenomen standpunt ten aanzien van het samengaan van de beide betrekkelijke misdrijven.

De Zeekrijgsraad te Soerabaia heeft in de gevallen, waarin een tot eenige wacht behoorende militair ongeoorloofd gaat passagieren en zich daardoor tijdelijk aan de vervulling van al zijn dienstverplichtingen onttrekt, maar tevens een bijzondere dienstplicht als wachthebbende schendt, steeds schuldig verklaard aan de misdrij-

ven van art. 97 en art. 129 W.v.M.S. en met toepassing van art. 55 lid (1) Ned. Sr. straf opgelegd.

Sinds een paar jaren heeft het militaire Hof in dergelijke zaken de qualificatie van den eersten rechter vernietigd voor wat betreft de toepasselijkheid van art. 129 W.v.M.S. op grond van de overweging, dat het niet nakomen van de op beklagde, als behoorende tot eenige wacht als ander militair dan als schildwacht, rustende verplichting *zich oplost* in het zich van boord verwijderen.

Deze opvatting sluit aan bij het door den wetgever gemaakte onderscheid in strafbaarstelling van het door een militair verzaken van het geheel van de krachtens wet of dienstverband op hem rustende verplichtingen en de schending of niet-nakoming van een enkelen dienstplicht en volgens welk systeem dan ook de schildwacht, die van zijn post deserteert vallende onder de strafbepaling van lid (1) art. 129 W.v.M.S. (de schildwacht die zijn post eigen-dunkelijk verlaat) moet worden schuldig verklaard aan het misdrijf van art. 98 jo. 99, no. 4 W.v.M.S. (desertie terwijl de schuldige is dienstdoende). *Van Dyck en Schepel* komen in hun bekend handboek „Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgs-„tucht” (3e uitg. bl. 134) tot deze conclusie met toepassing van art. 55 lid (1) Ned. Sr.

In de hiervoor ¹⁾ gepubliceerde sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 1 December 1939, waarin het bovengenoemde standpunt tot uitdrukking is gebracht, is echter de aanhaling van art. 55 1e lid Sr. in het beroepen vonnis uitdrukkelijk *niet* overgenomen.

Hieruit mag worden opgemaakt, dat het Hof hier geen geval van eendaadschen samenloop, maar een andere rechtsfiguur aanwezig acht en dan moet m.i. gedacht worden aan consumtie, waarbij de mindere delictsnorm geheel opgaat in de meeromvattende norm en uitsluitend de laatstgenoemde toepassing kan vinden naar analogie van het bepaalde in lid (2) van art. 55 Sr. Een zeer duidelijke uiteenzetting van deze figuur en trouwens ook van den eendaadschen samenloop geeft *Prof. Mr. C. Vrij* in zijn artikel „Op „den overloop tusschen burgerlijk en strafrecht” (Jubileumbundel „Rechtsgeleerde Opstellen”, aangeboden aan *Prof. Paul Scholten* bl. 377 e.v.). Als voorbeeld noemt hij wederspanningheid (art. 180 Sr.), welke in de meeste gevallen tevens een poging tot ambtsdwang (art. 179 Sr.) zal opleveren. Ook het door hem genoemde geval van diefstal met geweld of diefstal met braak, omvattende diefstal en mishandeling of zaakbeschadiging, kan tot deze figuur gerekend worden.

Valt echter de meeromvattende norm weg, bv. doordat de dief na geweld of braak te hebben gepleegd vrijwillig van den door hem beoogden diefstal afziet of ter zake van den gepleegden diefstal niet strafbaar is, dan zal de mindere norm weer naar voren en voor

1) Verwijzing naar een in het Indisch Tijdschrift van het Recht gepubliceerde niet in het M.R.T. opgenomen sententie. (Red. M.R.T.).

toepassing in aanmerking komen (zie hieromtrent *Zevenbergen*, Leerboek van het Ned. Strafrecht bl. 428).

Ik behoef hier niet te verhelten, dat dit laatste door mij uit het oog werd verloren in mijn schriftuur van eisch behorende bij de hiervóór gepubliceerde sententie van 11 Juli 1941 ¹⁾). Ook met toepassing van de consumtie was hier een conclusie tot schuldigverklaring aan het delict van art. 129 lid (1) W.v.M.S. mogelijk en, achteraf bezien, ook aangewezen geweest.

Laatstgenoemde sententie verschilt voor wat betreft de onderhavige kwestie alleen in zooverre van de door den inzender besproken en op denzelfden dag gewezen sententie, dat in deze zaak zich het zuivere geval van samenloop van twee misdrijven voordoed, in de bij de gepubliceerde sententie besliste zaak het geval van samenloop van het eene misdrijf met het in de gegeven omstandigheden tot krijgstuuchtelijk vergrijp geworden andere misdrijf.

In de door den inzender bedoelde zaak nam het Hof ook de dubbele qualificatie van den Zeekrijgsraad over op grond van de overweging, dat de toepassing ingevolge het bepaalde in art. 55 (1) van de strafbepaling, waarop de zwaarste hoofdstraf is gesteld, niet inhoudt, dat de overige strafbepaling, die mede is overtreden, niet in de qualificatie tot uitdrukking zou mogen worden gebracht. Een honoreering dus van het door den Zeekrijgsraad sinds jaren gevolgde systeem, dat ook in de jurisprudentie in Nederland bij eendaadschen samenloop toepassing vindt.

Met den inzender ben ik voorts van oordeel, dat de Hooge Raad in deze gevallen vermoedelijk meerdaadschen samenloop zou hebben aangenomen. Alleen door de omstandigheid, dat de schuldige wachthebbende was, moest hij zich door zich schuldig te maken aan ongeoorloofde afwezigheid „noodzakelijkerwijs” mede aan overtreding van het in art. 129 W.v.M.S. strafbaar gestelde plichtsverzuim schuldig maken, maar het omgekeerde is zeker niet het geval en overigens zijn hier volgens de formuleering van *Taverne* en den Hoogen Raad twee uit strafrechtelijk oogpunt geheel verschillende gedragingen, die niets met elkaar hebben uit te staan en geheel los van elkaar kunnen worden gedacht.

Voor eendaadschen samenloop is in dit geval wel meer te zeggen nu voor dit standpunt ook steun is te vinden in het door de wet gevolgde systeem. Ik betwijfel dan ook, of het Militaire Hof ook voor dit geval tot navolging van de nieuwe leer zal overgaan.

Tenslotte moge nog worden opgemerkt, dat ook in geval van meerdaadschen samenloop de militaire rechter, indien een der feiten een krijgstuuchtelijk vergrijp oplevert, daarmede bij de bepaling van de straf rekening kan houden (art. 60 Wet op de Krijgstucht, art. 55 Wetboek van Krijgstucht voor Ned.-Indië).

Van Maanen.

¹⁾ Wij hopen voor deze sententie — en de daarbij behorende schriftuur van eis in appèl — spoedig plaatsruimte ter publicatie beschikbaar te hebben. (Red. M.R.T.)

In deel XXXIX van dit Tijdschrift werd onder de titel „De militaire rechtspraak bij de Zeemacht in het Oosten gedurende den „tweeden Wereldoorlog” een verhandeling opgenomen over mijn ervaringen bij de Zeekrijgsraad te Soerabaia en bij de Krijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten te Colombo sedert de 10e Mei 1940. Ik noemde daarin de Verordening van het Militaire Gezag Nr 43 ¹⁾, welke, door het aanbrengen van enkele wijzigingen in het Wetboek van Militair Strafrecht, een oplossing gaf voor de onhoudbare toestand, welke ontstaan was doordat militairen der zeemacht in Indië uitsluitend onderworpen werden geacht aan het Nederlandse strafrecht.

De Zeekrijgsraad te Soerabaia had aanvankelijk bezwaren, de bevoegdheid van het militaire gezag tot wijziging van Nederlandse wetten te erkennen; het desbetreffende vonnis dat de rechtskracht van de verordening tot wijziging van het W.M.S.R. verwierp, werd echter door het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië vernietigd.

In hogervermelde verhandeling schreef ik, dat dit vonnis en deze sententie als verloren beschouwd dienden te worden. Dit nu worde herroepen en daartoe dienen deze regelen. Ik verzocht destijds — toen het Militair Rechtelijk Tijdschrift niet meer bereikbaar was — voor een aantal belangrijke vonnissen asyl aan het Indisch Tijdschrift van het Recht, met de bedoeling deze vonnissen aldus aan vernietiging door een eventuele vijandelijke bezetting te behoeden, erop rekenende dat door de veelheid van exemplaren van dat Tijdschrift, wel enkele de bezetting zouden overleven. Toen ik mijn bovengenoemd opstel schreef, was het mij echter nog niet gelukt, om op de aldus geconserveerde „test-case” van de Zeekrijgsraad te Soerabaia de hand te leggen, weshalve ik veiligheidshalve vermeldde dat deze uitspraak als verloren beschouwd diende te worden. Inmiddels zijn deze jurisprudentie-conserven tusschen de débris van de verschillende bibliotheken te Batavia opgespoord en hierboven is dan de meerbedoelde „test-case” ²⁾ afgedrukt. Bij de vernietiging van 's Raads uitspraak gaf het Hof echter (zoals uit bovenstaande sententie blijkt) geen nadere motivering. Dit vindt zijn oorzaak in het feit dat het Hof eerst een later vonnis van den Krijgsraad (strekken tot het ontzeggen van rechtskracht aan V.M.G. Nr 77 ³⁾) had behandeld en daarbij uitvoerig zijn standpunt had uiteengezet. Hierdoor ontstaat de noodzaak om behalve voor bovenstaand vonnis en sententie, ook plaatsruimte te vragen voor dit in de tweede plaats bedoelde. Om echter niet een te grote wissel te trekken op de plaatsruimte van dit Tijdschrift, heb ik het hierna volgende vonnis (dat, terzake van de V.M.G. Nr 77) geheel ontgaan

¹⁾ De tekst van deze Verordening is opgenomen op pag. 477 v. van deel XXXIX.

²⁾ Zie ook deel XXXIX, pag. 456.

³⁾ Tekst hiervóór blz. 1.

van zijn inhoud, zodat slechts tenlastelegging, eis en dictum overblijven. De gronden, waarop de Raad rechtskracht ontzegde aan de Verordening Nr 77 (zie hiervóór blz. 49 v.), komen geheel overeen met die, strekkende tot verwerping van V.M.G. Nr 43 in het hierboven opgenomen vonnis. Overigens worden deze uitspraken hier weergegeven zoals zij, met de naschriften, waren opgenomen in het Indisch Tijdschrift van het Recht.

W. H. Vermeer.

Rechtskracht van Verordeningen van het Militair Gezag wijzigende voor Nederlandsch-Indië verbindende wetten.

I. Zeekrijgsraad Soerabaia,

Vonnis van 17 Juni 1941.

Kuhn (pres.), Nottrot, Jhr. Berg, Peerboom Voller en F. van der Straaten (leden).

II. Hoog Militair Gerechtshof,

Sententie van 18 Juli 1941 (uitgesproken 25 Juli 1941).

Mr. L. M. Schoorel (pres.), Dr. P. van Hulstijn, M. E. A. van Goor, D. Scalongne en Mr. J. C. Berenschot (leden).

Art. 37 Stbl. 1939 nr. 582 (Regeling op den staat van oorlog en van beleg); Verordening Nr. 77/D.v.O./I van het Militair Gezag; Wet op de Krijgstucht (Ind. Stbl. 1922 nr. 736); art. 1 lid (2) Sr.

De beoordeeling of een noodtoestand als bedoeld in art. 37 S.O.B. aanwezig is, is aan het oordeel van den rechter onttrokken.

Onder algemeene verordeningen in art. 37 S.O.B. zijn wetten begrepen, voorzoover verbindend voor Nederlandsch-Indië.

Daartoe behoort mitsdien ook de Wet op de Krijgstucht (Indisch Staatsblad 1922 Nr. 736).

De bij art. 37 S.O.B. aan het militair gezag gegeven bevoegdheid om van algemeene verordeningen af te wijken, medebrengende, dat het militair gezag is bekleed met de macht o.m. van den Nederlandschen wetgever, heeft tot gevolg, dat het militair gezag, evenals de Nederlandsche wetgever dit zou kunnen doen, bevoegd is tot het vaststellen van wijzigingen en aanvullingen van genoemde wet, welke alleen voor Nederlandsch-Indië verbindend zullen zijn.

De beteekenis van de bewoordingen „met afwijking van bepalingen van algemeene Verordeningen” in art. 37 S.O.B. met betrekking tot de daarin bedoelde regelende bevoegdheid is deze, dat de bepalingen van algemeene verordeningen geldende kracht blijven behouden en de bestaande wetgevende organen zullen blijven func-

tionneeren zoolang en voorzoover door het militair gezag niet anders is bepaald.

Het militair gezag heeft door het vaststellen van wijzigingen en aanvullingen van de Wet op de Krijgstucht zijn bevoegdheid dan ook niet overschreden en de gewijzigde bepaling, welke, ná het begaan van het feit tot stand gekomen, gunstiger is voor den beklagde zal derhalve toepassing mogen vinden (Militair Hof; anders Zeekrijgsraad).

I. Vonnis van den Zeekrijgsraad.

De Zeekrijgsraad te Soerabaia, zitting houdende in de zaak tegen H.A.R. enz.,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den commandant der zeemacht in Nederlandsch-Indië van den 25sten Maart 1941 Nr. A.16/7/12;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Zeekrijgsraad van den 8sten Mei 1941 Nr. A.16/10/15, aan den voet van welk stuk door den fiscaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, in tijd van oorlog dienende als matroos der 3de klasse aan boord van Hr. Ms. „van Nes”, waarvan de bemanning destijds was ondergebracht aan boord van het logementschip „Koning der „Nederlanden” te Soerabaia, vandaar in den namiddag van den 1sten Februari 1941 te omstreeks 12 uur 15 opzettelijk ongeoorloofd is gaan passagieren en sindsdien voortdurend, opzettelijk en zonder vergunning afwezig is gebleven, totdat hij zich op den 2den Februari 1941 te omstreeks 23 uur 50 aan boord van genoemd logement-schip heeft teruggemeld”;

Gezien enz.;

Gezien de schriftuur van eisch door den fiscaal ingediend en ge-diend en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot terugverwijzing der zaak — onder mededeeling van alle stukken — naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier enz.;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het den beklagde ten laste gelegde wettig en overtuigend bewezen, als hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog”;

Veroordeelt hem deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van tien dagen;

Beveelt dat deze straf niet zal worden tenuitvoergelegd tenzij enz.

II. Sententie van het Hoog Militair Gerechtshof.

Het Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaia, (enz.);

Gehoord den door den plv. Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zeemacht in Nederlandsch-Indië, Meester A. van Maanen, genomen

en daarna schriftelijk overgelegde eisch in appèl ddo. 18 Juli 1941, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, met ontvangst van het appèl, het beroepen vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaia zal vernietigen,

zal verstaan, dat het telastegelegde oplevert een krijgstuuchtelijk vergrijp als bedoeld in art. 2 onder 2e ad a van de Wet op de Krijgstucht,

de zaak van den in hoofde dezes nader aangeduiden beklaagde H.A.R. stamboeknummer 16134 onder mededeeling van alle stukken, zal verwijzen naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier;

Nog gelet op hetgeen door beklaagde's raadsman ter 's Hof's terechtzitting is aangevoerd;

Nog gezien de stukken;

Overwegende, dat beklaagde heeft verzocht om persoonlijke verschijning in appèl, doch het Hof zijne persoonlijke verschijning niet noodig heeft geoordeeld, zoodat hij niet is opgeroepen om ter terechtzitting aanwezig te zijn;

Overwegende, dat den beklaagde op zijn daartoe strekkend verzoek als raadsman in appèl is toegewezen de Luitenant ter zee der 2de klasse (KMR) J. H. A. Schmier, dienende bij het Marinevliegkamp „Morokrengangan" te Soerabaia, die ter terechtzitting is verschenen en de verdediging heeft voorgedragen;

Overwegende, dat de Zeekrijgsraad te Soerabaia op de gronden en middelen in het vonnis vermeld, welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt, terecht het aan beklaagde tenlastegelegde bewezen en hem daaraan schuldig heeft verklaard;

Overwegende, dat de Fiscaal bij den Zeekrijgsraad vd. in zijn ten processe van dien Raad voorgedragen en daarna schriftelijk overgelegd schriftuur van eisch heeft overwogen, dat het begane en bewezen verklaarde feit van zoo lichten aard kan worden geacht, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan, zoodat er termen bestaan om de zaak, met toepassing van art. 58 van de Wet op de Krijgstucht, onder mededeeling van alle stukken, te verwijzen naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier;

dat deze maatregel is mogelijk gemaakt na de inwerkingtreding op 21 Mei 1941 van de verordening No 77/D.v.O./I van het Militair Gezag van 15 Mei 1941, waarbij artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht in dien zin is gewijzigd en aangevuld, dat ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog een krijgstuuchtelijk vergrijp kan opleveren ook indien de afwezigheid langer dan één dag heeft geduurd, welke verandering in de wetgeving na het tijdstip, waarop het feit begaan is, voor den beklaagde gunstiger bepaling medebrengt en mitsdien ingevolge lid 2 van art. 1 van het Wetboek van Strafrecht behoort te worden toegepast;

Overwegende, dat de Zeekrijgsraad de bedoelde gewijzigde be-

paling van art. 2 vd. sub 2° ad a ten aanzien van beklaagde buiten toepassing heeft gelaten, aangezien naar zijn oordeel aan de genoemde verordening rechtskracht moet worden onttrokken;

Overwegende, dat de Zeekrijgsraad dit oordeel in hoofdzaak grondt op de overwegingen, dat de Wet op de Krijgstucht geen algemeene verordening is in den zin van art. 33 van de Indische Staatsregeling (I.S.) en art. 57 van de „Regeling op den staat van oorlog en van beleg” (S.O.B.) en mocht deze wet al als en dergelijke verordening kunnen worden beschouwd het Militair Gezag zijn bij art. 37 vd. verleende bevoegdheid heeft overschreden, aangezien deze bevoegdheid zich niet zou uitstrekken tot wijzigen en aanvullen van bepalingen van algemeene verordeningen;

Overwegende hieromtrent, dat met den Krijgsraad behoort te worden aangenomen, dat de Legercommandant, die krachtens art. 1 lid 1 sub a van het Gouvernementsbesluit van 5 Mei 1940 (S. 1940 nr. 78) het militair gezag uitoefent, zijn bevoegdheid tot het vaststellen van de onderwerpelijke verordening heeft gegrond op het bepaalde in art. 37 S.O.B., nu bij besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië van 10 Mei 1940 Nr. 1z (Stbl. 1940 Nr. 134) Nederlandsch-Indië vanaf dien datum in staat van beleg is verklaard;

Overwegende, dat art. 37 vd. het militair gezag bevoegd verklaart met afwijking van bepalingen van algemeene verordeningen ook andere maatregelen, van welken aard ook, te nemen dan die waartoe het ingevolge de bepalingen van hoofdstuk II en IV juncto art. 35 gemachtigd is wanneer het die door den oogenblikkelijken noodtoestand geboden acht;

Overwegende, dat de Krijgsraad zich terecht gesteld heeft op het standpunt, dat de beoordeeling of een noodtoestand als bedoeld in art. 37 (1) aanwezig is, aan het oordeel van den rechter is onttrokken;

Overwegende, dat onder algemeene verordeningen in art. 37 vd. evenals in art. 33 I.S., waarop de „Regeling op den staat van oorlog en van beleg” steunt, wetten moeten worden begrepen, zooals nader blijkt uit de opsomming voorkomende in art. 95 I.S. ¹⁾;

dat de „Regeling op den staat van oorlog en van beleg” in Stbl. 1939 No. 582 uitsluitend geldt voor Nederlandsch-Indië en in verband daarmee onder de bedoelde wetten zullen dienen te worden verstaan de wetten, welke voor Nederlandsch-Indië verbindend zijn krachtens de daarin ingevolge art. 125 van de Grondwet tot uitdrukking gebrachte bedoeling, welke bedoeling voor wat betreft de Wet op de Krijgstucht tot uitdrukking is gebracht in art. 74 dier wet;

dat deze wet in overeenstemming met deze bedoeling in het Indische Staatsblad is afgekondigd ²⁾ (Stbl. 1922 No. 736);

¹⁾ Vergelijk ook de artikelen 3 van de Surinaamse en Curaçaose staatsregelingen. (Red. M.R.T.)

²⁾ Bij het aangehaalde Ind. Stb. is de Wet op de Krijgstucht niet „afgekondigd”, doch is de toen geldende tekst bekend gemaakt. (Red. M.R.T.)

dat de Wet op de Krijgstucht dan ook verbindend is voor Nederlandsch-Indië en mitsdien behoort tot de algemeene verordeningen bedoeld in art. 37 lid 1 vnd.;

Overwegende, dat de door den Zeekrijgsraad aangenomen beperking tot de producten van den moederlandschen wetgever, welke inzonderheid met betrekking tot deze gewesten zijn uitgevaardigd, dan ook niet juist voorkomt, nog afgezien van het feit, dat een onderscheiding van de producten van den moederlandschen wetgever naar gelang de wetgever al dan niet als Indisch orgaan is opgetreden, geen steun vindt in de Grondwet of eenige andere wettelijke regeling;

dat de bij art. 37 lid 1 aan het Militair Gezag gegeven bevoegdheid om van algemeene verordeningen af te wijken, een vrijwel discretionnaire is, medebrengende dat het militair gezag is bekleed met de macht van den Nederlandschen wetgever, de Kroon, den ordonnantiewetgever en den Gouverneur-Generaal en derhalve met betrekking tot de onderwerpelijke Wet op de Krijgstucht voor Nederlandsch-Indië dezelfde bevoegdheid heeft als de Nederlandsche wetgever;

dat mitsdien het militair gezag, evenals de Nederlandsche wetgever dit zou kunnen doen, bevoegd is tot het vaststellen van wijzigingen en aanvullingen van meergenoemde wet, welke alleen voor Nederlandsch-Indië verbindend zullen zijn;

Overwegende naar aanleiding van het door den Zeekrijgsraad overwogene omtrent de beteekenis van de bewoordingen „met afwijking „van bepalingen van algemeene verordeningen” dat de bevoegdheid tot afwijking dier bepalingen omvat de bevoegdheid tot buitenwerkingstelling van het geheel of een gedeelte dier bepalingen met eventuele gelijktijdige vervanging door andere door het militair gezag vast te stellen bepalingen en de beteekenis der aangehaalde bewoordingen met betrekking tot de in art. 37 vd. bedoelde regelende bevoegdheid van het militair gezag dan ook deze is, dat de bepalingen van algemeene verordeningen geldende kracht blijven behouden en de bestaande wetgevende organen zullen blijven functionneeren zolang en voorzover door het militair gezag niet anders is bepaald, waarbij de eenige rem, welke aan het militair gezag gedurende den staat van beleg is aangelegd, is gelegen in de verplichting om de met toepassing van bovenvermelde macht genomen maatregelen onverwijld ter kennis van den Gouverneur-Generaal te brengen en de van dezen ontvangen aanwijzingen in acht te nemen;

dat mitsdien het beginsel van artikel 1 lid 1 I.S. gehandhaafd blijft en de dictatoriale macht, welke de regeling aan het militair gezag toekent zolang de verbindingen met den Gouverneur-Generaal nog in stand zijn, in feite komt te berusten bij den Landvoogd;

Overwegende met samenvatting van het bovenstaande, dat het militair gezag door het vaststellen van wijzigingen en aanvullingen in de Wet op de Krijgstucht, deze Wet overigens in werking latend, zijn bevoegdheid geenszins heeft overschreden en de gewijzigde be-

paling van art. 2 sub 2° ad a van meergenoemde wet derhalve toepassing zal kunnen vinden;

Overwegende, dat voor toepassing van de aangehaalde gewijzigde bepaling onderwerpelijk voldoende termen aanwezig zijn;

dat mitsdien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaia moet worden vernietigd en beklaagde's zaak overeenkomstig het bepaalde in art. 58 van de Wet op de Krijgstucht alsnog onder mededeeling van alle stukken behoort te worden verwezen naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier;

Gelet, behalve op de hierboven aangehaalde wetsbepalingen, op art. 209 van de Regtspleging bij de Zeemagt en de artt. 75 en volgende van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het op 17 Juni 1941 gewezen en ten zelfden dage in tegenwoordigheid van beklaagde uitgesproken vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaia, waarvan beroep;

Verstaat, dat het tenlastegelegde oplevert een krijgstuchtelijk vergrijp als bedoeld in art. 2 onder 2° ad a van de Wet op de Krijgstucht;

Verwijst de zaak van den in hoofde dezes nader aangeduiden beklaagde H.A.R. onder mededeeling van alle stukken naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier.

Krijgsraad te velde Oost.

Vonnis van 23 Mei 1947.

President: Majoor Mr. R. Bichon van IJsselmonde.

Leden: Kapiteins Dr. H. P. Schaap en Mr. J. G. de Vries Robbé.

De Krijgsraad acht zich niet bevoegd kennis te nemen van een strafbaar feit (heling), ten laste gelegd aan een bij het Regiment „Prinses Irene” in dienstbetrekking zijnde burger-kapper, aangezien artikel 77, 2 Inv. M.S. & T. daartoe eist dat betrokkene in dienstbetrekking zij bij een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht. De fictie van artikel 74 W.M.S.R. geldt slechts voor de toepassing van artt. 148, 153 en 159-161 van dat wetboek, zodat de vraag of genoemd Regiment ten tijde van het plegen van het ten laste gelegde „op voet van oorlog” gebracht was, beoordeeld moet worden naar feitelijke omstandigheden. De Krijgsraad beantwoordt deze vraag ontkennend.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van den Auditeur Militair bij dien Krijgsraad, eischer, tegen P. L. S., kapper, geboren te T., 14 April 1920, wonende te Arnhem, beklaagde, bijgestaan door Mr. G. Couvret te Arnhem,

Gezien de schriftuur van eisch, door den Auditeur-Militair over-

gelegd op de terechtzitting van 23 Mei 1947 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende dat den beklaagde is ten laste gelegd:

dat hij een of meermalen in of omstreeks de maand Mei 1946 te Arnhem, opzettelijk heeft gekocht een hoeveelheid margarine, waarvan hij wist of redelijkerwijze kon begrijpen, dat zij door misdrijf was verkregen;

Overwegende dat *beklaagde* ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft verklaard, dat hij in of omstreeks Mei 1946 als kapper in dienstbetrekking was bij het Regiment Prinses Irene;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is, dat de Wet geen bepaling bevat waaraan de Krijgsraad zijn bevoegdheid in deze kan ontlenen en dat met name ook artikel 77, 2° Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht hier niet toepasselijk is, aangezien het Regiment Prinses Irene ten tijde dat het te laste gelegde feit zou zijn begaan, niet was een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht;

Overwegende toch dat, nu de Wet geen nadere bepaling inhoudt van wat onder een zodanige krijgsmacht moet worden verstaan en de bepaling van art 74 van het Wetboek van Militair Strafrecht ten deze niet toepasselijk is, de Krijgsraad de vraag of genoemd Regiment een zodanige krijgsmacht was, beoordeelt naar de feitelijke omstandigheden;

Overwegende daaromtrent, dat de taak van het Regiment in die tijd was het opleiden van de juist opgekomen dienstplichtigen en er nog geen oorlogsonderdeel bij het Regiment was opgericht en de Krijgsraad genoemde vraag dus ontkennend beantwoordt, zodat, als boven reeds overwogen, ook bovengenoemd artikel 77, 2° in deze niet toepasselijk is en de Krijgsraad zich onbevoegd behoort te verklaren;

Gezien artikel 240 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Recht doende:

Verklaart zich onbevoegd om te erkennen over den persoon van den beklaagde;

Geeft daarvan, met toezending der nodige stukken, kennis aan den bevoegden Rechter, zijnde de Arrondissements-Rechtbank te Arnhem.

Fiat Executie,

den 1 Juli 1947

De Chef van den Generalen Staf,
Commandeerend Generaal,
De Luitenant-Generaal,

H. J. KRULS.

NASCHRIFT.

Tot bovenstaand vonnis, strekkende tot onbevoegdverklaring van de Krijgsraad om van het ten laste gelegde kennis te nemen, is het fiat executie verleend. Het wil voorkomen, dat zulks niet nodig is geweest.

Uit de geschiedenis van dit rechtsmiddel¹⁾ blijkt, dat het fiat executie slechts behoeft te worden gevraagd in geval het vonnis strekt tot de oplegging van een straf. Artikel 256 Regtspleging Landmagt geeft dit niet zo duidelijk aan als de artikelen 197 en 198 van de Regtspleging Zeemagt, welke het fiat executie behandelen, resp. van een vonnis, hetwelk „strekt tot het opleggen eener mindere „straf, dan die des doods” en „tot het opleggen der doodstraf”.

Wat betreft vonnissen als het onderhavige, gewezen volgens de procedure van het elfde/twaalfde hoofdstuk van de tweede titel der Regtspleging Landmagt/Zeamagt, heeft de wetgever het recht van hoger beroep verleend voor de gevallen waarin de opgeworpen onbevoegdheid des rechters verworpen wordt; de wetgever heeft echter nagelaten een bijzondere regeling te treffen voor het geval een dergelijke uitspraak gegeven wordt door een krijgsraad, wiens vonnissen niet appellabel zijn (dus door Krijgsraden te Velde, door Temporaire Krijgsraden en door Zeekrijgsraden bij een Vloot, Eskader of Minder Smaldeel of bij een schip-alleen)²⁾.

Mocht de rechter zich in verband met de grote ouderdom der Regtspleging de vrijheid veroorloven om, het systeem der wet doorzettende, ook in dit elfde/twaalfde hoofdstuk in voorkomende gevallen het fiat executie in de plaats van het appèl te stellen, dan nog zou dat fiat alleen gevraagd dienen te worden van die vonnissen, waarbij de beweerde onbevoegdheid des rechters verworpen werd (zie R.L. art. 235 en R.Z. art. 234) en niet van vonnissen, waarbij de onbevoegdheid wordt uitgesproken (zie R.L. artt. 224 en 240, en R.Z. artt. 223 en 239).

W.H.V.

Krijgsraad te Velde Noord.

Vonnis van 8 Mei 1947.

President: Luit. Kol. Mr. L. J. 't Hooft.

Leden: Majoor W. P. J. A. Heijmans en 1e luit. Mr. J. H. W. van Uden.

In geval van oorlog, van een militair, behorende tot de Neder-

¹⁾ Zie het redactionele opstel in M.R.T. XL, blz. 437 v. Zie ook Dr. A. Spruijt: „Militaire Procedures”, 1940, blz. 159.

²⁾ Zie ook het onderschrift onder het vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten van 29 Maart 1946, op blz. 341 van M.R.T. XXXIX.

landse strijdkrachten, enig goed (een hoeveelheid koffiebonen en een hoeveelheid vet, afkomstig uit de militaire keuken) kopen, waarvan de schuldige redelijkerwijs moest vermoeden dat het door misdrijf is verkregen.

De militaire rechter is, op grond van artikel 3 van het „Besluit „Bestrijding Plundering in Oorlogstijd” (Nr F. 15, dd. 27 Februari 1945) uitsluitend bevoegd van bovenstaand (door een burger gepleegd) misdrijf kennis te nemen.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE NOORD,

in de zaak van den Auditeur-Militair bij dien Krijgsraad, eischer, tegen P.T.R., geboren te M., 2 December 1923, magazijnbediende, wonende te Groningen, thans gedetineerd in het huis van bewaring te Groningen, beklagde, bijgestaan door Mr. M. Levie, advocaat te Groningen,

Gezien de schriftuur van eisch, door den Auditeur-Militair overlegd op de terechtzitting van 8 Mei 1947 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklagde gevoerde verdediging;

Overwegende dat den beklagde is ten laste gelegd:

- dat hij te Groningen, althans in Nederland, in geval van oorlog:
- 1e, op verschillende tijdstippen in de periode 1 December 1946-28 Februari 1947 van verschillende militairen, behorende tot de Nederlandsche Strijdkrachten, althans van een militair, behorende tot de Nederlandsche Strijdkrachten, telkens heeft gekocht een hoeveelheid koffiebonen, waarvan hij wist, althans redelijkerwijze moest vermoeden, dat zij door misdrijf waren verkregen;
 - 2e. in Januari 1947 of Februari 1947 van een of meer militairen, behorende tot de Nederlandsche Strijdkrachten heeft gekocht een hoeveelheid vet, waarvan hij wist, althans redelijkerwijs moest vermoeden, dat die door misdrijf was verkregen;

Overwegende, dat hier een strafbaar feit is ten laste gelegd als bedoeld in art. 2 van het Besluit Plundering in Oorlogstijd, zoodat de Krijgsraad ingevolge art. 3 van dat Besluit uitsluitend bevoegd is van deze zaak kennis te nemen;

Overwegende, dat beklagde aan de Officier-Commissaris zake-lijk heeft verklaard, waarbij hij ter terechtzitting heeft gepersisteerd, dat hij van twee militairen in de Mauritsstraat te Groningen een hoeveelheid koffiebonen, 4 á 5 kg., heeft gekocht voor f 25,—; dat later nog tweemaal militairen, waarvan de tweede militair niet steeds dezelfde was, bij hem zijn geweest met ongeveer een zelfde hoeveelheid koffiebonen, welke hij telkens kocht voor plm. f 25,—, de laatste keer in de laatste week van Februari 1947;

dat hij ook eens een pak vet van ongeveer 2½ kg., voor f 12,50 van hen gekocht heeft;

Overwegende, dat een proces-verbaal der Koninklijke Marechaussee, Brigade Groningen, nr. 42, opgemaakt door C. H. Kammeijer, wachtmeester der Koninklijke Marechaussee, zakelijk inhoudt als verklaring van J. B. G. Heijnen aan verbalisant, dat hij, naar hij meent drie keer, op een adres in de Mauritsstraat te Groningen is geweest en aldaar aan P.T.R. koffieboonen en één pak vet á $2\frac{1}{2}$ kg. verkocht heeft; dat de hoeveelheid koffieboonen iedere keer ongeveer 4 á 5 kg. bedroeg, waarvoor hij geregeld f 25,— kreeg; dat het pak vet f 12,50 heeft opgebracht; dat hij er één maal met soldaat Pietersma en één maal met soldaat Snoek is geweest; dat de laatste keer in Februari 1947 was; dat deze goederen mede door hem uit de militaire keuken te Zuidlaren zonder recht of toestemming waren weggenomen;

Overwegende, dat de Krijgsraad uit de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, met beklagde's schuld daaraan, hetgeen hem is ten laste gelegd, met dien verstande, dat de feiten te Groningen zijn gepleegd en dat beklagde de verkrijging door misdrijf redelijkerwijs moest vermoeden;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als „in geval van oorlog van een militair behoorende tot de Nederlandse Strijdkrachten eenig goed koopen, waarvan de schulddige redelijkerwijs moet vermoeden dat het door misdrijf is verkregen, meermalen gepleegd”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 2 van het Besluit Plundering in Oorlogstijd;

Overwegende, dat beklagde, nu hij goederen, waarin de handel gebonden is aan bepalingen uit of op grond van de Distributiewet 1939 en de Prijsoprijvings- en Hamsterwet 1939, kocht van militairen, redelijkerwijs moest vermoeden dat zij, indien al niet van diefstal of verduistering, dan toch van een der misdrijven genoemd in art. 1 en art. 2 van de Wet van 11 Mei 1946 S. no. G. 117 juncto art. 18 Distributiewet 1939 en juncto art. 12 van de Prijsoprijvings- en Hamsterwet 1939 afkomstig waren;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zoodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met den ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden waaronder zij zijn begaan;

Overwegende, dat beklagde zich blijkens een beveldschrift van de Auditeur-Militair dd. 7 Maart 1947 en het bovengenoemd proces-verbaal, Brigade Groningen, nr. 42, sedert 7 Maart 1947 in voorloopig arrest bevindt;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen 9, 10, 27, 57, 91 van het Wetboek van Strafrecht, 193, 197, 243, 249

van de Rechtspleging bij de Landmacht, 3 van het Besluit Plundering in Oorlogstijd;

Recht doende:

Verklaart beklaagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot eene gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden met bepaling, dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak van 7 Maart 1947 af in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Bepaalt, dat beklaagde in arrest blijft;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Fiat Executie:

's-Gravenhage, den 21sten Juni 1947.

De Luitenant-Generaal,
 Chef van de Generale Staf,
 Commandeerend Generaal,

H. J. KRULS.

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 23 Januari 1947.

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Hoofdoff. M.S.D. 2e kl. E. Wijvekate, Kap. Lt. t. zee KMR
 J. Luske, Luit. t. zee 1e kl. J. W. C. Calten Houwing, Off. v.
 Adm. 1e kl. J. A. Deelder.
 Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr. R. J. Brunner.

Waar het Koninklijk Besluit van 22 October 1942 (C. 65) en van 27 Juli 1944 (E. 53)¹⁾, houdende een ruimere regeling van krijgstuchtelijke afdoening van militaire misdrijven, niet zijn opgenomen in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht, kan de rechter, bij voorwaardelijke veroordeling van een militair, niet als algemene voorwaarden stellen, dat de veroordeelde zich vóór het einde van de proeftijd niet hebbe schuldig gemaakt aan onder de bepalingen dezer Besluiten vallende krijgstuchtelijke vergripen; deze voorwaarde kan slechts als b i j z o n d e r e in het vonnis worden opgenomen.

¹⁾ De tekst van deze besluiten is te vinden in M.R.T. XXXIX, resp. op pag. 132 en pag. 209. (Red. M.R.T.).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN
EUROPA TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van den fiscaal tegen H.P.E., oud 22 jaren, geboren te A., gerequireerde, laatstelijk voor de verwijzing naar den Zeekrijgsraad, gediend hebbende als marinier 3e klasse OVW;

Gezien enz.;

Gezien de artikelen 13, 15, 98 aanhef onder 2e en laatste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a, 14b, 14d, 27 van het Wetboek van Strafrecht en 185, 188 en 189 van de Rechtspleging bij de Zeemacht;

Recht doende in naam der Koningin;

Verklaart het den beklaagde ten laste gelegde in dier voege als hooger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hooger werd aangegeven;

Veroordeelt beklaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van *twaalf maanden*, met bepaling, dat de tijd door den veroordeelde voor de tenuitvoerlegging van deze uitspraak van 31 October tot en met 20 December 1946 in voorloopig arrest doorgebracht, geheel in mindering zal worden gebracht;

Beveelt, dat een gedeelte van deze straf groot acht maanden niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een proeftijd van twee jaren aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt of — zijnde de veroordeelde immers militair — zich niet zal schuldig maken aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 no. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, noch aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, nos. 2—6 van die Wet, dan wel gedurende dien proeftijd niet heeft nageleefd de navolgende bijzondere voorwaarden:

- 1e. dat hij als tot de zeemacht behorende militair zich niet zal schuldig maken aan een strafbaar feit, dat krachtens het Koninklijk Besluit van 22 October 1942 Staatsblad no. C 65 buiten strafrechtelijke behandeling zal worden afgedaan en ter zake waarvan hij krijgstuchtelijk zal worden gestraft;
- 2e. dat hij indien hij als militair tot de landmacht komt te behooren, zich niet zal schuldig maken aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 1 nos. 1—4 van het Koninklijk Besluit van 27 Juli 1944, no. E 53;
- 3e. dat hij zich zal stellen onder het toezicht van de Afdeeling 's-Gravenhage van de Rooms-Katholieke Reclasseeringsvereniging en zich zal gedragen naar de raadgevingen en aanwijzingen, hem door of vanwege die instelling in het belang zijner reclasseering gegeven;

Draagt aan voornoemde Afdeeling op aan den veroordeelde ter zake van de naleving der bijzondere voorwaarden hulp en steun te verlenen.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Arrondissements-Rechtbank Haarlem.

(Strafkamer), 27 Maart 1947.

(Mrs. Ferwerda, Reeling Brouwer, de Visser plv.).

Lid der Nederlandsche Binnenlandsche Strijdkrachten was, toen hij het telaste gelegde zou hebben gepleegd, te beschouwen als militair. Rechtbank onbevoegd.

(Mil. Strafwetb. art. 60; Invoeringswet Mil. Straf- en Tucht recht art. 76; Besluit E 62 art. 1).

P.S., agent van politie, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter.

O. dat aan verdachte is te laste gelegd, dat hij te B., althans in Nederland, in of omstreeks Juni 1945, agent van politie, onbezoldigd Rijksveldwachter en rechercheur der Binnenlandsche Strijdkrachten zijnde, in een door hem in gemelde qualiteiten, althans in laatstgemelde qualiteit, opgemaakt en onderteekend rapport, aangaande het onderzoek ingesteld inzake de zuiveringskwestie betreffende H. H. S., hoofdagent-rechercheur van politie te B., tot het opmaken van welk rapport hij, verdachte, opdracht had gekregen van den gewestelijken Commandant van de Nederlandsche Binnenlandsche Strijdkrachten District 12, welk rapport was bestemd om tot bewijs van de daarin vermelde feiten te dienen, opzettelijk valschelijk heeft vermeld dat hem, P. S., bleek, dat door den burgemeester van Haarlem in verband met het doorknippen van weermachtscabelf 1000 belooning werd uitgelooft aan diegene, die de dader daarvan mocht aanhouden, en dat Plekker, Burgemeester van Haarlem, die f 1000 had toegezegd, zulks met het oogmerk om dat rapport als echt en onvervalscht te gebruiken of door anderen te doen gebruiken, terwijl uit dat gebruik eenig nadeel kon ontstaan;

Overwegende, dat de raadsman van verdachte ter terechtzitting heeft aangevoerd, dat de Rechtbank onbevoegd is van het telastegelegde kennis te nemen, daar verdachte, toen hij het telastegelegde feit zou hebben gepleegd, militair was;

Overwegende, dat ter terechtzitting gebleken is, dat verdachte ten tijde dat hij het telastegelegde feit zou hebben gepleegd, lid was van de Nederlandsche Binnenlandsche Strijdkrachten;

Overwegende, dat ingevolge art. 1 van het Besluit van 5 September 1944 nr. E 62 beschouwd worden als militair in den zin der wet en te behooren tot de Koninklijke Landmacht alle vrijwil-

ligers aangewezen door de, door Onze Minister van Oorlog erkende verzetsorganisaties, hetgeen de Nederlandsche Binnenlandsche Strijdkrachten waren;

Overwegende, dat verdachte derhalve, toen hij het bij dagvaarding omschreven feit zou hebben gepleegd, was te beschouwen als militair in den zin van art. 60 sub 2° jo. art. 62 sub 1° Wetb. Mil. Sr., en de militaire rechter derhalve krachtens art. 76 van de Invoeringswet Mil. Straf- en Tucht recht bevoegd is van de zaak kennis te nemen;

Recht doende:

Verklaart zich onbevoegd van het te laste gelegde feit kennis te nemen.

*(Overgenomen uit Nederl. Jurisprudentie 1947 no. 620).
Red. M.R.T.*

OFFICIEEL GEDEELTE.

Toepassing Kon. Besluit C 65.

De vorige aflevering van ons Tijdschrift was reeds afgedrukt, toen wij de ondervolgende beschikking van de Commandant Zeemacht Nederland ontvingen, handelende over hetzelfde onderwerp als ons vragenbus-artikel „Bijkomende straffen bij uitgebreide tuchtrechte-,lijke strafbevoegdheid” op blz. 12/13 hiervóór. Klaarblijkelijk is de onzekerheid, die omtrent de oplegging van deze bijkomende straffen bestond, tevens aanleiding geweest tot het uitvaardigen van een algemene beschikking.

We merken nog op dat de conclusie, waartoe deze beschikking en ons artikel komen, ook nog kan volgen uit de Memorie van Toelichting op het Wetsbesluit No. C 65.

BESCHIKKING

van de Commandant Zeemacht Nederland
(29 December 1947, No. CZM/JZ/5478/76).

Het is mij gebleken, dat de toepassing van het Koninklijk Besluit van 22 October 1942, No. C 65 tot verschillende vragen aanleiding geeft.

Onder verwijzing naar dezerzijds rondschrijven van d.d. 13 October 1947 No. CZM/JZ/4188/76 vestig ik de aandacht op het ondervolgende.

Het Koninklijk Besluit van 22 October 1942, Staatsblad No. C 65, vervat in de Circulaire van de Zeemacht No. 509 is een aanvulling van de Wet op de Krijgstucht, meer in het bijzonder van de artikelen 3, 4 en 5 van deze Wet. Het K.B. doet echter niets af aan de principes vastgelegd in deze Wet. Indien na verkregen goedkeuring het K.B. wordt toegepast wordt alleen de in de Wet vastgelegde termijn van arrest verlengd. Voor het overige blijven alle bepalingen van deze Wet onverminderd van kracht.

Artikel 5 van de Wet op de Krijgstucht somt de bijkomende straffen bij krijgstuhtelijke bestraffing van mindere militairen op.

Het sub B 1°. daarvan spreekt over inhouding van soldij. Nader wordt dit geregeld in artikel 25 van deze Wet en de daarbij behorende Algemene Maatregel van Bestuur van 7 Juli 1922 Staatsblad No. 441. Dit artikel 25 zegt in de 3e alinea o.m. *elke* straf van streng arrest *kan* gepaard gaan met inhouding van gehele soldij.

Een Commandierend Officier straft als staat aangegeven in artikel 29 van het Reglement betreffende de Krijgstucht en indien hij een krijgstuhtelijke straf oplegt met toepassing van het K.B., kan hij genoemde bijkomende straf eveneens opleggen voor de duur als hem dienstig voorkomt.

Waar het K.B. spreekt van gevangenisstraf bedoelt het niet een equivalent van streng arrest te geven of zelfs een vergelijking te

maken met streng arrest. Het K.B. geeft hiermee een richtsnoer aan de Verwijzingsautoriteit indien deze autoriteit overweegt, het K.B. toe te passen. Ik moge er op wijzen dat gevangenisstraf en streng of ander arrest twee geheel verschillende begrippen en toestanden zijn met sterk verschillende gevolgen.

Het sub 2°. van genoemd artikel 5 noemt als bijkomende straf vermindering van kost. Ook deze bijkomende straf kan worden toegepast bij oplegging van een krijgstuchtelijke straf, waarbij van de bevoegdheid in het K.B. gebruik is gemaakt. De uitvoeringsbepaling van deze bijkomende straf is vastgelegd in artikel 26 van de Wet op de Krijgstucht. Uitlegging behoeft dit artikel niet en het kan n.m.m. ook geen moeilijkheden opleveren, indien wordt gestraft zoals artikel 29 R.K. aangeeft. In bepaalde gevallen zal het wellicht aan te bevelen zijn de Officier van Gezondheid voor het opleggen van deze bijkomende straf om advies te vragen.

Mutatis mutandis geldt hetzelfde bij oplegging van krijgstuchtelijke straffen aan officieren en onder-officieren.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Wij ontvingen het bericht dat bij beschikking van de Luitenant-Gouverneur-Generaal van Nederlands Indië van 12 December 1947, No. 2, in het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië is benoemd tot lid de Hoofdofficier van Administratie der 1e klasse van de Zeemacht *H. J. G. van Giessen*.

Drukfout.

Op blz. 12 leze men in noot 2 XXXIX in plaats van XXXIV.

INGEKOMEN BIJDRAGE.

„De Japanse-Granaatsententie”

(Vonnis Krijgsraad bij de Mariniersbrigade van 27 Juni 1947;
sententie Hoog Militair Gerechtshof in Ned. Indië van
29 Augustus 1947).¹⁾

door

Mr. J. H. VERSTEGEN

Majoor der Mariniers (KMR).

In de droeve lijst van ongelukken, die zich in de oorlogs- en naoorlogsjaren met explosieven hebben voorgedaan, is dit er een dat bijzondere aandacht vraagt, omdat hier door het Hoog Militair Gerechtshof in Ned. Indië een uitspraak is gedaan, waarin omtrent causaliteit, schuld en daderschap een aanzienlijk ruimere opvatting tot uitdrukking komt, dan (voorzover ik weet en te Soerabaya heb kunnen nagaan) de jurisprudentie tot dusverre huldigde. Gebrek aan nieuwe bronnen doet mij het onderstaande met enige aarzeling inzenden aan het M.R.T., waarbij de doorslag geeft de wenselijkheid van gedachtenwisseling en -uiting ook door hen die in Ned. Indië dienen.

Bij de bestudering van bovengenoemde sententie krijgt men sterk de indruk, dat de enkele laakbaarheid van onvoorzichtige omgang met explosieven de overweging is waarop het Hof zijn uitspraak in hoofdzaak baseert, en dat dit in de huidige rechtsopvatting zeer zwaar behoort te worden aangerekend. Gelijk ik straks nader zal bezien, bestaat de behoefte aan strafbaarstelling van de enkele daad van gevaarzetting door wapens, explosieven en munitie, gelijk zulks thans bijv. ook geschiedt in zaken betreffende in gevaar brengen van de scheepvaart en van het verontreinigen van een drinkwaterput, ook indien geen gevolgen zijn ingetreden. Dood door schuld en zwaar lichamelijk letsel door schuld zijn beide door het gevolg gequalificeerde delicten, waarbij de causaliteit en de onachtzaamheid alsmede de voorzienbaarheid, ter sprake komen. In vele gevallen nu is men geneigd à tout prix een schuldige te vinden wien de gewraakte gevolgen kunnen worden verweten, alleen omdat het zo ontzettend erge gevolgen zijn. In het geval van de gevonden granaat loopt naar mijn gevoel als een rode draad door de gehele sententie de gedachte: „Beklaagde valt te verwijten onvoorzichtigheid met een ontplofbare „granaat en met dergelijke dingen zijn al zo veel ongelukken gebeurd, dat hem een zwaar verwijt treft”. De constructie voor strafbaarheid die het H.M.G. heeft toegepast, bevredigt mij echter niet. Gaarne had ik gezien, dat in cassatie hierover door de Hooge Raad een uitspraak zou worden gedaan, doch cassatie van in Nederlands Indië gewezen vonnissen is nu eenmaal niet mogelijk.

¹⁾ Zie M.R.T. XLI, blz. 14 v. (Red. M.R.T.).

In het onderhavige geval trekt men als vanzelf een parallel met het bekende „slagkwikpijppjes-arrest” van het H.M.G. in Nederland²⁾, hetwelk onder de titel „Een interessant geval” is geanalyseerd door Dr. Trapman in het Tijdschrift voor Strafrecht³⁾.

Immers, dit geval lag als volgt:

Een officier komt na een militaire oefening bij Den Haag terug op de door hem bij een hospita gehuurde kamer en bemerkt, dat hij twee slagkwikpijppjes in zijn zak heeft laten zitten, die hadden moeten dienen om handgranaten tot ontploffing te brengen, doch die niet gebruikt waren. Hij legt deze zolang op een bakje en later in een vaasje op de schoorsteen en zegt tegen de hospita op een gegeven moment dat het gevaarlijke dingen zijn, en vergeet het verder. Hij verhuist en vergeet ze mee te nemen. De hospita verhuist later ook en denkt ook niet meer aan de pijppjes. Op een niet opgeloste wijze zijn de pijppjes tijdens bewoning door een andere bewoner in de keuken terecht gekomen, waar de gebruikster van de benedenverdieping een der pijppjes als raampin gebruikt, waarvoor het pijpje blijkbaar precies paste. Bij een reparatie van het raam ziet een werkmans deze eigenaardige raampin, bemerkt dat het een hol buisje is met een fijn-korrelige stof en begint er met een naald in te peuteren, waarop het pijpje ontploft en hij een paar vingers verliest.

Deze officier werd door het H.M.G. vrijgesproken met ongeveer de volgende overwegingen: Nu een causaliteitsleer in de strafwet ontbreekt, mogen wij de in het B.W. art. 1283 en 1284 neergelegde principes van „onmiddellijk en dadelijk gevolg” toepassen. Causaliteit en schuld worden niet streng gescheiden in dit arrest, beide lopen door elkaar heen; het H.M.G. redeneert dan verder: Nu in de lijn van ontwikkeling een niet bekende schakel zit, n.l. de persoon, die het pijpje in de keuken heeft gebracht, en wij de mate van schuldigheid van deze persoon niet kennen, geldt het in dubio pro reo en gaat de officier vrijuit. Met andere woorden: Ware tussen de onachtzame handeling van de officier en het ongeluk een persoon aangekomen, die ook met de gevaarlijkheid van het pijpje bekend was of moest zijn, dan zou deze persoon strafbaar zijn en de officier vrijuit gaan, doordat zijn onachtzaamheid door een latere schuldige handeling van een ander irrelevant wordt.

De kriegsgraad volgde in het vonnis betreffende de gevonden granaat deze zelfde gedachtengang — onder het voorbehoud, dat schuld van de één niet per se schuld van een ander behoeft uit te sluiten, doch dat hier zulks wel het geval was, daar het slachtoffer geheel zelfstandig een fout heeft gemaakt, zonder welke het gevolg — de ontploffing — niet te voorzien was.

De Raad volgt in zijn vonnis voor het vaststellen der causaliteit een lijn, terugredenerende van het gevolg teneinde de oorzaak op te sporen. In deze lijn ontmoet hij eerst het slachtoffer zelf, dat bepaalde handelingen verricht heeft, en acht deze handelingen vol-

²⁾ Sententie van 18 Febr. 1921, M.R.T. XVI, blz. 451 v. (Red. M.R.T.).

³⁾ Zie Tijdschrift voor Strafrecht XXXI, blz. 325 v. (Red. M.R.T.).

doende voor de bepaling, dat het slachtoffer dader is. Het slachtoffer was geen onervaren kwajongen, die niet geacht kon worden niet te weten — te hebben moeten weten — wat hij deed, neen, hij was in even grote mate onachtzaam als de beklagde. Ik citeer nog even:

„dat echter, indien bij een culpoos delict de één een schuldverwijf „treft, dit in het algemeen eventuele schuld van een ander nog geenszins per se behoeft uit te sluiten, doch dat in het onderhavige geval, „nu op grond van hetgeen ten processe is gebleken ten faveure van „beklaagde moet worden aangenomen, dat de granaat uit zichzelf „niet ontplofbaar was, de ontploffing niet voorzienbaar was zonder „de fout van S.

„de beklagde weliswaar het maken van een dergelijke fout door „een ander had kunnen voorzien, doch dat in feite hem dus slechts „een culpose voorwaardestelling voor de culpose handeling van S. „kan worden verweten, anders geformuleerd, een gevaarzetting;”

Voorts merkt de Raad nog op, dat niet kan worden gezegd, dat de ontploffing rechtstreeks en onmiddellijk uit beklagde's handelwijze voortvloeide. Dit is in het vonnis niet nader gemotiveerd. Het H.M.G. zegt, dat de daad en de verzuimen van beklagde wel een onmiddellijke en dadelijke oorzaak zijn van het gevolgde ongeluk en dat het onvoorzichtig manipuleren van S. als een mede-veroorzaken van dit gevolg is aan te merken.

Even eerder overweegt het H.M.G. „dat door beklagde's verzuimen de mogelijkheid is geschapen dat, zij het door een andere, de „beklaagde niet rechtstreeks toe te rekenen oorzaak, n.l. het manipuleren door S., dit voorwerp is ontploft . . .” Hier wordt gesproken van een niet rechtstreeks toe te rekenen oorzaak. Wat is een onmiddellijke en dadelijke oorzaak, die weer gevolgd wordt door een niet rechtstreeks toe te rekenen oorzaak, waarna het gevolg intreedt? Op deze wijze begeven wij ons op zeer glad ijs.

Dit is een principiële andere uitspraak dan in het slagkwikpijpijjesgeval. Het vonnis van de Krijgsraad komt met het laatste overeen en is bovendien veel duidelijker geformuleerd. De feiten lagen ook duidelijker. Het H.M.G. overweegt zeer uitvoerig en klaar omtrent de laakbaarheid van beklagde, zijn tekortschieten in de nodige voorzichtigheid om voorts tot de conclusie te komen, dat beklagde de thans ingetreden gevolgen had kunnen voorzien, gezien het gevaarlijke karakter van projectielen en van alle mogelijke wapentuig en derzelve munitie en de vele ongevallen daarmee in de tegenwoordige tijd. Dit houdt in dat beklagde de handeling van S. had moeten voorzien. Over de al of niet aan S. toe te rekenen schuld laat het Hof zich echter helaas niet uit. Deze vraag acht ik juist zeer belangrijk: „Ben ik mijns broeders hoeder?” Moet ik zelfs maatregelen nemen tegen de mogelijkheid, dat een ander, die hetzelfde weet of moet weten als ik, uit onachtzaamheid een schulddelict pleegt. daarbij geheel zelfstandig handelende?

Andersom gesteld: Is de fout van een ander, die de gevolgen van

zijn fout had moeten voorzien, mij toe te rekenen, als ik niet wijzer ben — en ook niet behoef te zijn — dan hij?

Beklaagde en S., doch ook de man, die op straat tegen de granaat heeft geschopt en de ander, die haar als hamer gebruikt heeft, en bovendien vele andere militairen van hetzelfde peloton. Zij allen hebben min of meer „schuld” in de geest van „the man in the „street”, d.w.z. zij allen zijn zorgeloos geweest.

De wet eist echter meer, n.l. daderschap.

In verband daarmee laat de vraag „Wie is de dader?” mij niet los. Ik wil daarvoor te rade gaan bij de titel „Deelneming”, art. 47 W.v.S., waar staat: „als daders worden gestraft: 1. zij die het feit „plegen, doen plegen of medeplegen en 2. zij die het feit . . . op „zettelijk uitlokken” en bij art. 48 W.v.S., dat zegt „als mede„plichtigen worden gestraft zij, die opzettelijk behulpzaam zijn bij „of gelegenheid, middelen of inlichtingen verschaffen tot het plegen „van het misdrijf”.

Verder wil ik speciaal bezien het tweede te laste gelegde feit, n.l. het zwaar lichamenlijk letsel van V. Ik stel voorop, dat iemand door schuld eigen dood kan veroorzaken en tevens schuldig kan zijn aan het aan een ander toegebrachte lichamenlijk letsel door dezelfde handeling. Ik vraag mij voorts af, wie we als dader zouden moeten beschouwen als beklagde in de buurt was geweest, toen S. met de granaat speelde en beklagde daarbij gedood zou zijn geworden, doch S. in leven gebleven was. Dit is niet een niet ter zake doende hypothese, daar beklagde inderdaad in de buurt was, doch net het huis was binnengegaan toen de ontploffing plaats greep. Wie zou dan aarzelen, S. te betitelen als de dader van de dood van beklagde? De handeling van S. zou precies dezelfde geweest zijn als thans.

Gezien de bepalingen betreffende daderschap stel ik (thans weer uitgaande van de werkelijke feiten):

A. Heeft S. zich schuldig gemaakt aan zwaar lichamenlijk letsel van V.? Daarvoor is nodig:

een menselijke gedraging (deze is er: het manipuleren aan de granaat),

een door de wet niet gewild gevolg (is er: zwaar lichamenlijk letsel),

Wederrechtelijke gedraging (keerzijde van schuld) (is aanwezig).

Onachtzaamheid (schuld in engere zin) (is aanwezig: wij mogen aannemen, dat ieder, en zeker een militair, de gevaarlijkheid van granaten e.d. moet kennen).

B. Heeft beklagde dit feit gepleegd?

De menselijke gedraging is er (neerzetten van de granaat, laten staan, niet verhinderen, dat anderen er aan komen).

Een door de wet niet gewild gevolg (geen onmiddellijk en dadelijk gevolg, zegt de Raad, *wel* een onmiddellijk en dadelijk gevolg, zegt het H.M.G.).

Wederrechtelijke gedraging (indien vorige vraag bevestigend beantwoord: ja).

Onachtzaamheid (voorzienbaarheid van het gevolg van de bovengenoemde gedraging). (Nee, zegt de Raad: gevaarzetting; ja, zegt het Hof: schuld).

C. Een derde constructie waar de overwegingen van het Hof volkomen de mogelijkheid voor openlaten door zich niet uit te spreken over het al of niet schuldig handelen van S. is de volgende:

Beklaagde heeft het feit doen plegen door S.

Voor doen plegen van een culpoos delict geeft Pompe (blz. 131) het voorbeeld van een voorman, die een werkman opdraagt, een zware balk van een dak af te gooien. De werkman vergewist zich niet van het gevaar, want hij mag aannemen dat de voorman dit gedaan heeft, opdat geen voorbijgangers getroffen worden. Wordt toch iemand geraakt, dan heeft de voorman het feit doen plegen, indien de werkman handelt zonder schuld, opzet of toerekenbaarheid (M.v.T./Smidt I, 435). Pompe tekent hierbij aan, dat men in zo'n geval wel niet van doen plegen, doch eenvoudig van plegen zal spreken.

In ons geval is dit van toepassing, indien wij mogen aannemen, dat S. een willoos werktuig, althans een schuldeloos werktuig of zelfs in de lijn van de laatste jurisprudentie een straffeloos persoon in de hand van beklaagde is geweest. Wij kunnen deze constructie zelfs de enig mogelijke noemen, waarin de sententie van het H.M.G. past, daar S. wel wordt gezegd het gevolg mede te hebben veroorzaakt, doch bij de schuldvraag zijn rol blijkaar niet telt.

D. Een vierde mogelijkheid: Culpose medeplichtigheid. Onze wet kent slechts opzettelijke medeplichtigheid als strafbaar. Dit neemt niet weg, dat culpose medeplichtigheid, of wat de Raad in eerste aanleg noemde „culpose voorwaardstelling”, bestaan kan. Dit is juist wat Trapman l.c. naar voren bracht. Culpose medeplichtigheid is een vorm van deelneming, waaraan de wet geen verdere gevolgen verbindt.

Beklaagde heeft door schuld (onachtzaamheid) aan S. de gelegenheid of het middel verschafft om de fatale handeling met de granaat te verrichten.

Dit dunkt mij de enige aannemelijke redenering, waarbij te bezien valt, of dit betreuenswaardig is, daar de beslist laakbare daad van beklaagde dan niet strafbaar is.

E. Medeplegen en uitlokken zijn opzettelijke handelingen en blijven hier dus buiten beschouwing.

Blijft nog denkbaar een combinatie van A en B, dus volledig zelfstandig en onafhankelijk daderschap van beklaagde en van S.

Een voorbeeld hiervan is wel denkbaar. Een aanrijding door de een en een gelijktijdig schot uit een vuurwapen van een ander, welke onafhankelijke handelingen ieder de dood van eenzelfde slachtoffer tengevolge hebben. Dit is een irreëel geval.

Verkeersfouten van twee verschillende weggebruikers kunnen lichamelijk letsel van dezelfde persoon tengevolge hebben, bijv. A

en B maken ieder een verkeersfout, waardoor een zich tussen beiden bevindende voetganger tussen beider voertuigen bekneld raakt. Het verschil van deze gevallen met het thans behandelde is, dat hier aan beklagde verweten wordt, de op zichzelf ook schuldige handeling van S. te hebben moeten voorzien.

Ik handhaaf dus mijn stelling, dat in de redenering van het Hof slechts de constructie van het „doen plegen”, d.i. de schuldeloosheid van S. past, hetgeen m.i. in strijd is met de feiten en met de kennis, althans veronderstelde kennis van de gevaarlijkheid van munitie, die zeker van een militair, i.e. van S., mag worden verwacht.

Thans kom ik terug op wat wij in den beginne zagen:

Het grote aantal ongelukken dat met vuurwapens, munitie en explosieven gebeurd is en kan gebeuren, heeft de noodzaak doen gevoelen, dat de wet hier ingrijpt. Het Hoog Militair Gerechtshof heeft — naar ik meen te hebben betoogd — deze noodzaak van ingrijpen gevoeld en heeft de laakbaarheid van beklagde in alle duidelijkheid aangetoond, doch is niet tot een bevredigende oplossing voor de strafbaarheid kunnen geraken.

Het feit dat scherp omschreven gemeengevaarlijke misdrijven in onze wet zijn opgenomen is enigermate een aanwijzing a contrario dat de causaliteit en de schuld wellicht met te ruime maten door het H.M.G. zijn toegemeten.

Dezelfde ratio, die ten grondslag ligt aan, hetzelfde rechtsbelang dat wordt beschermd door de strafbaarstelling van de bestaande gemeengevaarlijke misdrijven, geldt voor vuurwapenen en explosieven; dat is de laatste tijd duidelijk gebleken. Meer nog dan het uit onachtzaamheid vergiftigen van een put drinkwater, hetgeen in de huidige tijd niet meer zo sterk spreekt door de uitbreiding van de drinkwaterleidingen, voelen wij de behoefte aan een strafbare gevaarstelling door schuldig, d.i. onachtzaam omgaan met dit oorlogstuig, afgezien van de werkelijk ingetreden gevolgen als dood of zwaar lichamelijk letsel.

Het is derhalve wenselijk in ons Strafwetboek een bepaling op te nemen, luidende ongeveer als volgt:

„Hij, aan wiens schuld te wijten is, dat een vuurwapen, deszelfs „munitie of enige ontplofbare stof wordt behandeld op een wijze, „die gevaar kan opleveren voor het leven of de gezondheid van „personen, wordt gestraft met”

Door een dergelijke wetsbepaling behoeven wij in dergelijke gevallen de begrippen schuld, causaliteit en daderschap geen geweld meer aan te doen.

Soerabaya, 12 November 1947.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Dienstplichtwet met afwijkende bepalingen en voorzien van aantekeningen. - November 1947. - N. Samsom N.V., Alphen a. d. Rijn.

Gedurende een reeks van jaren hebben wij het samenstel van dienstplichtregelingen gekend als een goed sluitend geheel, waarin men gemakkelijk de weg kon vinden. Maar dit samenstel is uit zijn voegen gerukt. De voornaamste oorzaken liggen voor de hand. De Regering toch verkeerde in het bevrijdingsjaar in de onmogelijkheid om het dienstplichtgebouw, dat aan verschillende kanten min of meer onbewoonbaar was geworden, op korte termijn weer in goede staat te brengen en te moderniseren naar de nieuwe behoeften. Dit ging slechts bij stukjes en beetjes en dan nog in de vorm van afwijkingen van de bestaande bepalingen, aanvankelijk bij een gehele reeks van ministeriële aanschrijvingen en later bij algemene maatregel van bestuur, welke afwijkingen wéér later bij de wet zijn bekrachtigd.

Wanneer de Dienstplichtwet de te wachten algemene herziening zal hebben ondergaan, zal deze ongetwijfeld na niet lange tijd worden gevolgd door een vernieuwing van de uitvoeringsvoorschriften en zo zullen wij, als we enig geduld oefenen, wel weer in het bezit komen van een overzichtelijk geheel. Zolang dat echter nog niet het geval is, zullen wij ons moeten behelpen met de tijdelijke regelingen.

Aan deze moeilijkheden, waarvoor tal van functionnarissen zich bij de toepassing van deze wet voorlopig nog gesteld zien, komt de hierboven vermelde uitgaaf niet weinig tegemoet. Zij bevat de tekst van de wet, zoals deze thans luidt, met naast elk artikel, dat niet meer in zijn volle lengte van toepassing is, de tekst van de afwijkende bepalingen. Voorts zijn de meeste artikelen voorzien van aantekeningen, die de gebruiker in vele opzichten verder op weg helpen. Verscheidene afwijkende bepalingen zijn bovendien toegelicht aan de hand van de parlementaire stukken. Ook vindt men in de aantekeningen opgegeven welke bepalingen van het Dienstplichtbesluit en de Dienstplichtbeschikking en welke aanschrijvingen, voor het merendeel aan de burgemeesters gericht, over hetzelfde onderwerp als het wetsartikel handelen.

Een beknopte inleiding en een vrij uitvoerig alphabetisch register dragen er het hunne toe bij, dat zij, die zich dit werkje aanschaffen, daarin een middel kunnen vinden zich weer in de dienstplichtmaterie te gaan thuis gevoelen en voor menigeen zal dit tevens betekenen, dat hij zich daarmee voor misslagen kan behoeden.

Overzicht der werkzaamheden van het Militair Gezag gedurende de bijzondere staat van beleg, 14 September 1944 tot 4 Maart 1946, samengesteld door het Afwikkelingsbureau Militair Gezag, 1947. - 645 bladzijden en vele kaarten in map.

Het Nederlandse volk heeft de naam, weinig belangstelling te bezitten voor al wat militair is. De vloot en, nog meer, het leger werd vaak beschouwd als een improductieve uitgaven medebrengend noodzakelijk kwaad, welks geest in strijd kwam met de vrijheidszin, welke ieder goed Nederlander aangeboren is. De militaire gehoorzaamheid, de militaire ondergeschiktheid, de krijgstucht, de verplichte krijgsdienst, welke iedere man op zijn beurt moet doormaken en voor welke hij zijn gewone omgeving, zijn werk en zijn studie geruimen tijd in de steek moest laten, schrikten af en deden de ogen sluiten voor de gelukkig maar weinig voorkomende gebeurtenissen, op grond van welke op al wat militair is een beroep moet worden gedaan.

Na gedurende ongeveer een eeuw buiten oorlog te zijn gebleven, ook al werd die nabij onze grenzen gevoerd, werd Nederland wel niet onverwacht maar toch plotseling in de tweede wereldoorlog betrokken en toen moest het volk tonen wat het in militaribus praesteren kon.

De praelude was het in staat van beleg verklaren van ons grondgebied. Zeker, men wist wel van horen zeggen of uit boeken, dat er een wet bestond op de staat van oorlog en van beleg. Ook herinnerden ouderen zich wel, dat op deze wet bij binnenlandse onlusten of, zoals men het wel eens had horen uitdrukken, tegen een binnenlandse vijand, een beroep was gedaan. Doch de voorspelde Duitse agressie ook van Nederland schiep de noodzaak om die wet te hulp te roepen, toen een buitenlandse vijand ons met een aanval bedreigde.

Menigeen zal in die dagen deze „oorlogswet” wel ter hand genomen hebben en zijn oog zal met meer dan normale belangstelling zijn blijven rusten op de bepalingen, in welke de wetgever van 1899 de gehoorzaamheidsplicht van burgerlijke besturen en de bij deze in dienst zijnde ambtenaren aan de bevelen van het militair gezag heeft vastgelegd en verschillende tot ingrijping in burgerlijke bevoegdheden strekkende rechten aan dat gezag heeft toegekend. De lange periode van vrede had voor velen de werkelijkheidsmogelijkheid en noodzaak van een en ander naar de achtergrond van zijn voorstellingsvermogen gedrongen: er was eens een tijd, toen zo iets bestond.

In 1939, veertig jaren nadat de oorlogswet het levenslicht had aanschouwd, dreigde het menens te zullen worden. Mobilisatie van onze krijgsmacht werd ondernomen en op menig stafbureau moest men zich rekenschap geven, op welke wijze men van de aan het militair gezag toekomende exorbitante rechten zou moeten gebruik maken. Men realiseerde zich, dat in die veertig jaren onze samenleving zich in allerlei opzichten ontwikkeld had, dat tal van wettelijke voorschriften uit het burgerlijke leven niet of nog niet met het oog op oorlogstoestanden waren gezien en beoordeeld en men moest soms hals over hoofd regelingen treffen om onze deelneming aan de te verwachten strijd voor te bereiden.

De oorlog kwam en was voor ons land in enkele dagen afgelopen; de Duitse bezetting bracht eigen macht en eigen maatregelen mede zonder zich veel te storen aan hetgeen het gewoonterecht tot dusverre voor een bezetter als geoorloofd beschouwde. De Duitse bezetter construeerde eigen gewoonterecht, dat hier niet zelden als gewoontenrecht werd gevoeld.

Toen echter de kansen voor een overwinning voor Duitsland afnamen, gevoelde onze naar Engeland ontsnapte regering, dat het tijd werd om over te gaan tot het voorbereiden van hetgeen er gebeuren moest wanneer het Duits gezag ons land zou moeten ontruimen. Dat dan de oorlogswet opnieuw zou moeten gaan werken, lag voor de hand, doch tevens bleek weldra, dat voor de toestand, in welke de regering ons land zou aantreffen, die oorlogswet rijkelijk verouderd en herziening bij noodwet dringend nodig was. Hierin voorzag het Besluit op de bijzondere staat van beleg, op hetwelk het militair gezag kon steunen wanneer het in de ontredde toestand, in welke de Duitsers ons land zouden achterlaten, de weg tot herstel moest openen en inslaan.

Die taak was, zoals de schrijver van bladzijde 12 van bovengenoemd boek het uitdrukt, van een geheel ander karakter dan die, welke in de oorlogswet haar omschrijving vond. De oorlogswet ging uit van de veronderstelling, dat de toestand des lands van goed naar slechter overging, maar de toestand des lands na de bevrijding zou moeten overgaan van slecht naar beter.

Voor deze animerende aanvang van de wederopbouw van Nederland werd het Militair Gezag, dat in het begin van 1943 in Engeland was opgericht, in gang gezet. Een zeer omvangrijke voorbereiding was hiertoe nodig en, toen eindelijk de behoefte aan praktijk ontstond, bleek eerst recht, hoe weinig men nog was gevorderd en hoe enorm veel anders werd aangetroffen dan uit lang niet altijd volledige en duidelijke berichten langs ondergrondse weg was opgemaakt. Er moest telkens en telkens weer onvoorbereid gehandeld worden en het werkterrein breidde zich met de dag uit niet alleen met betrekking tot het vrijgevochten grondgebied maar ook ten opzichte van de omvang van de ingrijpingsnoodzaak.

Van dit reusachtig werk geeft het boek, welks titel hierboven afgedrukt is, een duidelijk beeld, uit hetwelk kan worden afgeleid, hoe nodig het Militair Gezag is geweest om onze samenleving weer op gang te brengen, hoe veelzijdig zijne bemoeiingen zijn geweest en hoe spoedig een oorlogswet, welke in dit alles heet te voorzien, uit de tijd is. En dan mag men aan hen, die het geluk hebben gehad om daartoe medegewerkt te hebben, hulde brengen voor de opgewektheid, met welke zij de taak, van welke zij wisten dat die slechts korte tijd zou mogen duren, hebben volbracht. De auteurs van het boek erkennen — geen wonder — dat er fouten zijn begaan, dat het resultaat niet zonder vallen, maar dan ook met weder opstaan is bereikt en men mag hun dank weten dat zij met hun tijdelijk bestaan voor ogen de klachten en verwijten dienaangaande hebben willen incasseren en

daardoor besparen aan het blijvende burgerlijk gezag, dat toch reeds veel te horen krijgt.

Virtus nobilitat. Mogen zij, die sedert in overheidsdienst zijn getreden en, al dan niet geïnfecteerd met Duitse immoraliteit, hun ambtelijke plicht niet begrepen hebben of niet hebben willen begrijpen, zich spiegelen aan degenen, die onder zeer moeilijke omstandigheden hebben medegewerkt om het Militair Gezag in staat te stellen voor hen en voor allen, hoog of laag, die thans deel uitmaken van het burgerlijk gezag, de weg te effenen, daaronder begrepen hun moed om als tijdelijk bedoelde werkzaamheden neer te leggen zodra zij inzien, dat hun diensten in die richting niet meer nodig zijn. Dan is er kans, dat de Nederlandse ambtenaar weer in het bezit komt van de reputatie van onbesprokenheid, welke hij zowel tegenover het publiek als tegenover zijn chefs genoot en welke hem thans niet ten onrechte nog wordt betwist. Eerst dan kan men spreken van wederopbouw van ons ambtenarenkorps.

R. C.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 28 Januari 1947 ¹⁾.

President: Majoor Mr. J. D. van den Berg.

Leden: Kapiteins P. van der Linden en Mr. W. M. Gunning.

(1) Een geschrift, opgemaakt om tot bewijs van enig feit te dienen, is een geschrift, dat uit zijn aard tot bewijsstuk is bestemd; zodanige aard kan niet worden bepaald door hem die het opstelt, gebruikt of doet gebruiken. De gebruikte geschriften (een valselijk opgemaakte beschikking van de Hooge Raad waarbij de Nederlandse nationaliteit wordt verleend en een valselijk opgemaakte Ministeriële beschikking inhoudende dat de Nederlandse Regering aan beklagde toestemming tot het aangaan van een huwelijk verleent) voldoen niet aan deze eis, weshalve een element van het ten laste gelegde ontbreekt en beklagde terzake wordt vrijgesproken.

(2) Opzettelijk een dubbel huwelijk aangaan, aan de wederpartij zijn gehuwde staat verzwegen hebbende.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van den Auditeur-Militair, Eischer, tegen X., geboren te A., 11 Mei 1904, reserve 1e luitenant bij de Nederlandsche Militaire Missie te Berlijn, beklagde, bijgestaan door Mr. van Nieuwenhoven-Helbach,

Gezien de schriftuur van eisch, door den Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 14 Januari 1947 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat den beklagde is ten laste gelegd, dat hij als militair, terwijl hij zich in dienstbetrekking buiten het Rijk in Europa bevond, in of omstreeks de tweede helft van 1945 te Berlijn, althans in het Deutsche Rijk, twee geschriften, respectievelijk van den navolgenden inhoud:

A.

HOOGEN RAAD DER
NEDERLANDEN.

's-Gravenhage, 24 November 1945.

Nr. 147343.

De Hooge Raad, in zitting bijeen op 23 November 1945 behandelende de aanvraag tot verkrijging der Nederlandsche Nationali-

¹⁾ Dit vonnis is ook opgenomen in N.J. 1947, n°. 469. (Red. M.R.T.)

teit van Mejuffrouw Y., woonachtig te Berlijn en geboren te B. in Duitschland op 12 Februari 1916, welke aanvraag is ingediend namens haar en voor haar door X., heeft besloten:

1e. Zoodra genoemde Y. in het huwelijk treedt met genoemde X. verkrijgt zij de Nederlandsche nationaliteit, echter onder deze voorwaarde, dat zij een beëdigde verklaring inzendt, dat zij nooit lid der NSDAP geweest is, bij voorkeur gewaarmerkt door de politie.

2e. Zoodra deze verklaring door den Hoogen Raad ontvangen is, zal deze de ontvangst hiervan bevestigen en treedt genoemde beslissing een maand na dien datum in werking, zoodat de noodige Overheidsinstanties hiervan in kennis gesteld kunnen worden.

Verder gelden bij deze de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, 2e Hoofdstuk, Artikel 196 a/g.

De Hooge Raad der Nederlanden,
DE VRIES, *President*

Aan

X. en Y. p/a „Nederlandsche Missie Berlijn”.

B.

MINISTERIE VAN 's-Gravenhage, 24 November 1945.
BINNENLANDSCHE ZAKEN.

Nr. 343/77.

Ingevolge Kon. Besluit nr. 147, dd. 23 November 1945, wordt hierdoor medegedeeld aan belanghebbende, dat van de zijde der Nederlandsche Regering geen bezwaren bestaan, welke het sluiten van een huwelijk tusschen X., geboren te A., 11 Mei 1904, momenteel verblijf houdend in Berlijn, Duitschland, en gedomicieerd in C., en Y., geboren te B., Duitschland, 12 Februari 1916, onmogelijk maken.

Dit huwelijk echter, wat door de Nederlandsche Regering hierdoor erkend wordt, houdt echter niet in dat de vrouw de Nederlandsche nationaliteit verkrijgt, daar hierin door den Hoogen Raad der Nederlanden een beslissing zal worden genomen.

De uit dit huwelijk verwekte kinderen verkrijgen echter de nationaliteit van den vader.

De Minister
voor den Minister
de Secretaris-Generaal
SALVERDA.

Aan

X. p/a „Nederlandsche Missie in Berlijn”

welke geschriften bestemd waren om tot bewijs van de daarin vermelde feiten te dienen, valschelijk heeft opgemaakt of vervalscht door alstoen en aldaar briefpapier met de hierboven vermelde briefhoofden te doen drukken en zelf valschelijk de hierboven weergegeven inhoud te schrijven en met gefingeerde handteekeningen te onderteekenen, een en ander met het oogmerk om deze stukken als

echt en onvervalscht te gebruiken of door anderen te doen gebruiken, terwijl uit dat gebruik daarvan eenig nadeel kon ontstaan;

2e. dat hij als militair, terwijl hij zich in dienstbetrekking buiten het Rijk in Europa bevond, op of omstreeks 5 December 1945 te Berlijn Charlottenburg opzettelijk een dubbel huwelijk heeft aangegaan, door alstoen en aldaar, terwijl hij op 25 Augustus 1937 te Rotterdam in het huwelijk was getreden met Z., van welk huwelijk hij, beklaagde, wist dat het op 5 December 1945 nog bestond, opnieuw in het huwelijk te treden met Y., terwijl hij bij dit opzettelijk aangaan van een dubbel huwelijk aan zijn wederpartij zijn gehuwden staat heeft verzwegen;

Overwegende, dat blijkens een ambtelijke verklaring van het Hoofd der Tolken bij het Britsche Hoofdkwartier te Berlijn dd. 4 September 1946, beklaagde bij voornoemd hoofdkwartier van 27 Juni tot en met 12 December 1945 als tolk in den rang van reservele luitenant in militairen dienst is geweest;

Overwegende ten aanzien van het sub 1° ten laste gelegde, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard, dat hij omstreeks begin December 1945, doch in ieder geval voor 12 December 1945 te Berlijn, twee geschriften, respectievelijk van den volgenden inhoud: A (*Zie tenlastelegging. Red.*) en B. (*Zie tenlastelegging. Red.*) valschelijk heeft opgemaakt door briefpapier met bovengenoemde briefhoofden te doen bedrukken, zelf den inhoud van bovengenoemde brieven met een schrijfmachine op dit aldus gedrukte papier te typen en vervolgens deze brieven te onderteekenen met de namen „de Vries” en „Salverda”, alles met het oogmerk om deze stukken als echt en onvervalscht te gebruiken, immers om door het toonen van deze stukken aan den Kammergerichtspräsident te Berlijn van deze vrijstelling van het overleggen eener „Ehiefähigkeitszeugnis” te verkrijgen, teneinde daarna in het huwelijk te kunnen treden met Mejuffrouw Y., wonende te Berlijn; dat ten processe de overgelegde stukken, gemerkt rood 21 en rood 22, de door hem valschelijk opgemaakte en geteekende brieven zijn;

Overwegende, dat Willem Brüns, oud 60 jaar, van beroep drukker en wonende te Berlijn, als getuige gehoord, ten processe zakelijk heeft verklaard en met eede bevestigd, dat hij de overgelegde stukken, gemerkt rood 21 en rood 22, in opdracht van beklaagde heeft gedrukt op 13 November 1945;

Overwegende, dat ten processe zijn overgelegd:

1e. een geschrift gemerkt rood 22, met bedrukt briefhoofd „Ministerie van Binnenlandsche Zaken” geteekend „Salverda” van den volgenden inhoud: (*Zie tenlastelegging sub B. Red.*);

2e. een geschrift gemerkt rood 21, met gedrukt briefhoofd „Hoo- gen Raad der Nederlanden”, geteekend „De Vries” van den volgenden inhoud: (*Zie tenlastelegging sub A. Red.*);

3. een „Verfügung” van den Kammergerichtspräsident te Berlijn van 3 December 1945 Nr. 3462. E. 6783/45, gemerkt rood 13, zakelijk onder meer inhoudende, dat beklaagde een brief van het Ne-

derlandsche Ministerie van Binnenlandsche Zaken van 24 November 1945 heeft overgelegd, waarin de Nederlandsche Regeering toestemming verleent tot het sluiten van een huwelijk van beklaagde met Y., zoomede, dat beklaagde wordt vrijgesteld van het overleggen van een „Ehefähigkeitszeugnis”;

Overwegende, dat namens beklaagde is aangevoerd, dat de beide door beklaagde opgemaakte en van gefingeerde handteekening voorzien stukken niet zijn stukken, opgemaakt om tot bewijs van eenig feit te dienen;

Overwegende, dat een geschrift, opgemaakt om tot bewijs van eenig feit te dienen, is een geschrift, dat uit zijn aard tot bewijsstuk is bestemd;

dat zoodanige aard van het geschrift niet kan worden bepaald door dengene, die het opstelt, gebruikt of doet gebruiken;

dat de door beklaagde opgemaakte in de tenlastelegging omschreven geschriften niet tot bewijs van de daarin gestelde feiten t.w. de verkrijging der Nederlandsche nationaliteit door Y. en de toestemming aan beklaagde om met genoemde Y. in het huwelijk te treden, kunnen dienen;

dat toch de Hooge Raad der Nederlanden niet is de bevoegde autoriteit, die op verzoeken tot het verkrijgen der Nederlandsche nationaliteit beslist, terwijl een mededeeling namens den Minister van Binnenlandsche Zaken, zooals deze in de onder B in de tenlastelegging opgenomen brief is vermeld, daartoe strekkende, dat „van de zijde der Nederlandsche Regeering” geen bezwaren bestaan tegen het sluiten van een huwelijk tusschen beklaagde en Y. voornoemd, dermate vaag en onbestemd is, dat hieraan geen enkele bewijskracht kan worden toegekend, nog daargelaten, dat zoodanige mededeeling had behooren te geschieden door den ambtenaar van den burgerlijken stand in de gemeente van inwoning van beklaagde, in ieder geval niet namens den Minister van Binnenlandsche Zaken;

Overwegende, dat beklaagde derhalve, nu een element van het hem sub 1° tenlastegelegde feit ontbreekt, van het hem sub 1° tenlastegelegde behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende ten aanzien van het sub 2° tenlastegelegde, dat beklaagde ten processe zakelijk heeft verklaard:

dat hij op 5 December 1945 voor het Standesamt Charlottenburg te Berlijn in het huwelijk is getreden met Y., zulks terwijl hij wist, dat zijn op 25 Augustus 1937 te Rotterdam met Z. gesloten huwelijk toen nog bestond, en zijn gehuwde staat aan Y. verzwegen had;

Overwegende, dat Y., oud 30 jaar van beroep verpleegster en wonende te Berlijn, als getuige gehoord, ten processe zakelijk heeft verklaard en met eede bevestigd, dat zij op 5 December 1945 ten overstaan van den ambtenaar van den Burgerlijken Stand te Berlijn-Charlottenburg met beklaagde in het huwelijk is getreden; dat zij beklaagde voordien eenige malen had gevraagd, of hij reeds eerder getrouwd was geweest, waarop hij haar antwoordde, dat hij verloofd was, maar dat zijn verloofde de verloving verbroken had;

Overwegende, dat een dd. 5 December 1945 door den Standesbeampte Gluck te Berlijn-Charlottenburg afgegeven Heiratsurkunde zakelijk inhoudt, dat X. en Y. op 5 December 1945 te Berlijn met elkander in den echt zijn verbonden;

Overwegende, dat H. A. Gerritsen, van beroep zenuwarts, woneude te 's-Gravenhage, als deskundige gehoord, ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard en met eede bevestigd, dat beklagde lijdende is aan een zoodanige ziekelijke stoornis zijner geestvermogens, dat het ten laste gelegde hem in verminderde mate kan worden toegerekend;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van den inhoud van bovenomschreven bewijsmiddelen de overtuiging heeft bekomen en wettig bewezen acht, dat beklagde het hem sub 2° ten laste gelegde feit heeft begaan, zoomede zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: „*opzettelijk een dubbel huwelijk aangaan, aan de wederpartij „zijn gehuwden staat verzwegen hebbende”*”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 237 Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende ten aanzien van de strafmaat;

dat de Krijgsraad, de conclusie van den deskundige H. A. Gerritsen, zoomede de gronden, waarop deze conclusie steunt, overnemende, van oordeel is, dat beklagde lijdende is aan een zoodanige ziekelijke stoornis zijner geestvermogens dat het bewezen verklaarde hem in verminderde mate moet worden toegerekend;

Gezien behoudens voormelde wetsbepaling, nog de artikelen 1, 61 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 10, 27 van het Wetboek van Strafrecht ¹⁾);

Recht doende:

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot eene gevangenisstraf voor den tijd van *een jaar en drie maanden*, met bepaling, dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Beveelt, dat beklagde in arrest zal blijven.

Fiat Executie:
's-Gravenhage, den 9 April 1947.

De Chef van den G.S.,
Commandeerend-Generaal,

H. J. KRULS.

¹⁾ Ook artikel 4(1°) W.M.S.R. en artikel 37a W.v.Sr. hadden o.i. moeten zijn vermeld. (Red. M.R.T.)

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 19 Augustus 1947.

President: Mr. J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-nacht Brouwer, Luit.Generaal Dijkhoorn en Kolonel de Ruyter van Steveninck.

In verband met door de commanderende generaal onthouden fiat executie, bij Koninklijk Besluit bepaald dat het H.M.G. van deze zaak zal kennis nemen als gold het een behandeling in eerste aanleg.

Vrijspraak van het ten laste gelegde verkeersdelict op grond van artikel 37 M.R.W. Hoewel beklaagde onkrijgstuchtelijk heeft gehandeld, wordt de zaak niet naar de tot straffen bevoegde commanderende officier verwezen, aangezien beklaagde, die onbepaald zakenverlof geniet, daardoor veel ernstiger zou worden getroffen dan in geval het gepleegde feit strafbaar zou zijn geweest, in welk geval hem vermoedelijk een niet hoge geldboete zou zijn opgelegd.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve eiser, tegen R.M.N., oud 35 jaren, gewezen 1e luitenant Grenswachtcompagnie Almelo 1, beklaagde,

Gezien:

a. een vonnis van de Krijgsraad te Velde „Oost” van 22 October 1946, waarbij beklaagde van het hem primair en subsidiair te laste gelegde, te weten:

„dat hij op of omstreeks 23 April 1946 te Enschede, rijdende op een motorrijwiel, opzettelijk niet heeft voldaan aan een bevel om te stoppen, gedaan krachtens artikel 27 van de Motor- en Rijwielwet, door de Marechaussee-opsporingsambtenaar H. Meijer, althans, dat hij alstoen aldaar als bestuurder van een motorrijwiel, rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande rijweg, de Losserssestraat, niet op eerste vordering van de Marechaussee-opsporingsambtenaar H. Meijer, dat motorrijwiel heeft doen stilsthouden”,

werd vrijgesproken;

b. het Koninklijk Besluit van 2 Mei 1947, No. 30, hetwelk, aangezien de Commanderende Generaal, als bedoeld in artikel 243 van de Regtspleging bij de Landmagt, zijn fiat executie aan dit vonnis heeft onthouden, bepaalt, dat het Hoog Militair Gerechtshof van deze zaak zal kennis nemen en dezelve zal berechten, als gold het een behandeling in eerste aanleg;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door beklaagde gevoerde verdediging;

Gehoord de eis van de Advocaat-Fiscaal met conclusie, dat het Hof

a. het primair telaste gelegde niet bewezen zal verklaren en beklaagde te dier zake zal vrijspreken;

b. terzake van het subsidiair telaste gelegde beklagde niet strafbaar zal verklaren, doch de zaak ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde Commanderende Officier zal verwijzen;

Overwegende, dat de beklagde thans wederom te laste is gelegd hetgeen hierboven reeds uit het vonnis van 22 October 1946 als telastegelegd werd aangehaald;

Overwegende, dat het Hof niet bewezen acht hetgeen beklagde primair is te laste gelegd, zodat hij hiervan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat Hendrik Meijer als getuige zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

„dat hij zich op 23 April 1946 te Enschede bevond op het punt waar de Lossersestraat en de Oldenzaalsestraat zich met elkaar verenigen en over de Lossersestraat een motor met zijspan zag naderen;

dat hij ter controlering van de wettige naleving van de Motor- en Rijwielwet en haar uitvoeringsbepalingen, nadat dit motorrijtuig tot op ongeveer 100 meter was genaderd, van de bestuurder van dat motorrijtuig heeft gevorderd, dat hij dit tot stilstand zou brengen, dat hij, toen de bestuurder op ongeveer 10 meter genaderd was, nogmaals het teken tot stoppen heeft gegeven aan hem en luidkeels „stop” in diens richting heeft geroepen, toen deze hem passeerde;

dat hij de bestuurder, beklagde, ter plaatse heeft aangehouden;

Overwegende, dat beklagde onder meer zakelijk heeft verklaard:

„dat hij op 23 April 1946 als bestuurder van een motorrijwiel in militaire dienst reed en toen gezien heeft, dat een politie-agent, die op ongeveer 100 meter verwijderd was hem een stopteken gaf;

dat hij die agent met een snelheid van ongeveer 20 km. per uur voorbij reed”;

Overwegende, dat het Hof door bovenstaande bewijsmiddelen bewezen acht, dat beklagde het hem subsidiair te laste gelegde feit heeft begaan, alsook zijn schuld daaraan, terwijl hij het motorrijtuig bezigde ten behoeve van 's Rijksdienst;

Overwegende, dat Art. 37 van de Motor- en Rijwielwet niet behoort tot de bepalingen, die bij de invoering van de Wegenverkeersregeling buiten werking zijn gesteld en dat deze derhalve niet beoogt om een van artikel 37 der Motor- en Rijwielwet afwijkende regeling te geven voor het gebruik van motorrijtuigen, die in geval van oorlog ten behoeve van 's Rijks dienst worden gebezigd;

Overwegende, dat, nu blijkens artikel 38 der Wegenverkeersregeling deze regeling en de Motor- en Rijwielwet met de krachtens deze wet gegeven voorschriften tezamen bij uitsluiting de regeling van het verkeer langs de weg bevatten, het voornoemde artikel 37 in het onderhavige geval toepasselijk is, indien moet worden aangenomen, dat Nederland nog in oorlog is;

Overwegende te dezen aanzien, dat de oorlog, waarin Nederland met Duitsland en Japan is geraakt, voortduurt totdat deze formeel een einde neemt, ook al zouden de feitelijke oorlogshandelingen zijn geëindigd en dat niet blijkt, dat aan het begrip „oorlog” in artikel

37 van de Motor- en Rijwielwet een meer beperkte betekenis moet worden toegekend, weshalve het geval van oorlog in dit artikel bedoeld, nog steeds aanwezig is;

Overwegende, dat mitsdien artikel 37 van de Motor- en Rijwielwet in het onderhavige geval niet van toepassing is en dus nu het bewezen verklaarde evenmin in enige andere bepaling strafbaar is gesteld, beklaagde van het hem te laste gelegde en bewezen verklaarde feit moet worden vrijgesproken;

Overwegende dat in het algemeen een militair onkrijgstuchtelijk handelt, indien hij zich niet gedraagt naar de aanwijzingen of bevelen door een agent van politie gegeven en in het onderhavige geval niet gebleken is, dat afwijken van deze algemene regel door bijzondere omstandigheden gerechtvaardigd was, waarbij niet terzake doet, dat de Legerorders No. 131 en No. 309 van het jaar 1946, waarin deze algemene verplichting uitdrukkelijk wordt voorgeschreven, eerst zijn bekend gemaakt, nadat beklaagde het bewezen verklaarde feit had gepleegd;

Overwegende evenwel dat het Hof de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde uitsluitend door gebrek aan oplettendheid de bedoeling van de agent om hem te doen stoppen heeft misverstaan, zodat hem — ware hij strafbaar geweest — vermoedelijk een niet hoge geldboete zou zijn opgelegd;

Overwegende dat beklaagde veel ernstiger zou worden getroffen dan het Hof gerechtvaardigd acht, indien hij een krijgstuchtelijke straf zou moeten ondergaan, daar hij onbepaald zakenverlof geniet en zulks in dit geval zou moeten onderbreken, weshalve het Hof de zaak niet ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde Commanderende Officier verwijst;

Gezien artikel 193 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart beklaagde schuldig aan het hem subsidiair telaste gelegde feit, doch om hoger vermelde redenen niet strafbaar;

Verklaart niet bewezen hetgeen aan beklaagde meer of anders is te laste gelegd;

Spreekt beklaagde vrij.

NASCHRIFT.

Hoewel in bovenstaande sententie artikel 58 Wet Krijgstucht niet met zovele woorden is genoemd, is het duidelijk dat dat artikel den Hove bij deze zaak voor ogen heeft gestaan. Het Hof overweegt namelijk eerst, dat het te laste gelegde en bewezen verklaarde nergens is strafbaar gesteld, zodat beklaagde terzake behoort te worden vrijgesproken, concludeert dan, dat deze gedraging van beklaagde „onkrijgstuchtelijk” is en verdiept zich vervolgens in de gevolgen voor beklaagde, zo hij een krijgstuchtelijke straf zou moeten ondergaan, deze gevolgen afwegende tegen de straf, welke hem waar-

schijnlijk opgelegd zou zijn, ware het feit wèl strafbaar geweest ¹⁾. Na deze vergelijking oordeelt het Hof het gerechtvaardigd, de zaak niet ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderende officier te verwijzen, om aldus de niet gewenste krijgstucltelijke afdoening te voorkomen.

Deze beslissing wordt gedekt door de letter (niet door de geest) van het tweede lid van artikel 58 vnd. Daar toch staat voorgescreven, dat terzake van het feit geen krijgstucltelijke straf wordt opgelegd, wanneer de militaire rechter de zaak niet ter verdere behandeling verwezen heeft naar de tot straffen bevoegde commanderende officier. Uit dit hier geciteerde tweede lid blijkt dus: (1) dat de militaire rechter de bevoegdheid heeft de zaak aan de afdoening door de commandant te onttrekken en (2) dat die commandant dan terzake geen disciplinaire straf mag opleggen.

Men behoort echter het tweede lid niet als een op zichzelf staande bepaling te lezen, doch in verband met het eerste lid en dan blijkt, dat die bevoegdheid alleen bestaat, wanneer het eerste lid geen toepassing vindt, wanneer het feit dus noch is een eigenlijk krijgstucltelijk vergrïjp (art. 2, No 1 W.K.) noch een onetigenlijk krijgstucltelijk vergrïjp (art. 2, No 2-6 W.K.) en uiteraard — want dan vindt niet artikel 58 maar artikel 59 toepassing — noch een strafbaar feit dat niet voor disciplinaire afdoening in aanmerking komt. Men zie terzake Van der Hoeven III blz. 370: „de bijvoeging nu „door de Regeering bij artikel 61 [58] voorgesteld” (met deze bijvoeging wordt het tweede lid van het huidige artikel 58 bedoeld) „omvat, wanneer men de woorden letterlijk leest, ook het geval van „artikel 62 [59], maar de bedoeling dier bijvoeging is toch in werkelïjkheid geen andere dan om een terugslag te zijn op het eerste „lid van art. 61 [58]. De bedoeling van de bijvoeging is dus om te „zeggen, dat . . . wanneer de rechter niet bevindt, dat het feit „een krijgstucltelijk vergrïjp oplevert volgens de daarvan in art. 2, „No 1, gegeven omschrijving, noch ook dat het, een der in art. 2 „Nos 2-6 vermelde feiten opleverende, buiten strafrechtelïjke behandeling had behooren te zijn afgedaan, de rechter de zaak niet „verwijst naar den tot straffen bevoegden commandierenden officier, „ter zake van het feit geen krijgstucltelijke straf wordt opgelegd.” (aldus de Minister van Justitie tijdens de behandeling in de Tweede Kamer).

Door het dictum van bovenstaande sententie treedt het Hof eigenlijk op het terrein van de tuchtrechtelïjke competentie van de commandant, die „buiten strikte noodzakelïjkheid . . . van zijne verantwoordelïjkheid te dien opzichte, ook zelfs gedeeltelïjk, niet (mag) „worden ontlast; in het dragen van die verantwoordelïjkheid . . . „door het ingrïppen van den rechter evenmin (mag) worden be- „moeilïjkt”, zoals de samensteller van het wetsontwerp, Mr. H. van der Hoeven, (t.a.p. blz. 358) het uitdrukt.

¹⁾ Ten onrechte zegt de sententie „ware hij strafbaar geweest”.

Een standpunt als het Hof hier heeft ingenomen is echter geenszins nieuw. In de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië van 11 Januari 1935 (M.R.T. XXXI, blz. 162 v.) werd voor het eerst een uitspraak van gelijke strekking gegeven: het Hof overwoog aldaar, dat beklagde voor het ten laste gelegde naar de commanderende officier zou moeten worden verwezen ¹⁾, ware het niet dat beklagde terzake reeds krijgstuchtelijk was gestraft; dat weliswaar uit artikel 50 Wet Krijgstucht voortvloeit dat ook de strafoplegging wijziging mag brengen in de door hem opgelegde straf, waardoor terugverwijzing van zaken, waarvoor reeds een krijgstuchtelijke straf is opgelegd, niet is uitgesloten, maar dat zij achterwege moet blijven indien het onderzoek de militaire rechter generlei feiten of omstandigheden aan het licht heeft gebracht, welke aanleiding zouden kunnen geven tot het vermoeden, dat de reeds opgelegde krijgstuchtelijke straf herziening zou behoeven (t.a.p. blz. 165/6).

Deze zienswijze is toen door de Zeekrijgsraad te Soerabaya overgenomen (zie vonnis van 22 September 1936, M.R.T. XXXII, blz. 516; vonnis van 2 Maart 1937, M.R.T. XXXIII, blz. 62 en vonnis van 22 Februari 1938, M.R.T. XXXIV, blz. 115). Laatstgenoemd vonnis was voor het Indische Hof aanleiding terug te keren op de door hem zelf ingeluide interpretatie van artikel 58 W.K. Bij sententie van 18 Maart 1938 (M.R.T. XXXIV, blz. 114) werd het vonnis, waarin de Zeekrijgsraad te Soerabaya de bovengeciteerde overwegingen van het Indische Hof letterlijk had geschabloniseerd, vernietigd, onder overweging dat artikel 58 W.K. aan de rechter, die tot de bevinding komt dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behoren te zijn afgedaan, de uitdrukkelijke verplichtingen oplegt om de zaak onder mededeling van alle stukken ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderende officier te verwijzen, in welke verwijzing het beginsel, dat de disciplinaire macht van die bevelhebbende onaangetast moet blijven, tot uitdrukking komt en het derhalve de Zeekrijgsraad niet vrijstond om, vooruitlopende op de veronderstelde zienswijze van die officier, hem de beoordeling van de mérites van de zaak en daarmee ook de gelegenheid tot herziening van de ondergane krijgstuchtelijke straf te onthouden (t.a.p. blz. 116).

Hiermede was één volledige slingerbeweging der historie voltooid. Door de hierboven afgedrukte sententie van het Nederlandse Hof is zij weer tot de stand van 1935 teruggekeerd; wel niet absoluut dezelfde stand, maar toch zeer nabij. Deze sententie stelt dus de door Van der Hoeven voorgestane scherpe scheiding tussen (militair) strafrecht en (militair) tuchtrecht terzijde. Voor een nauwer verband tussen militair straf- en tuchtrecht zijn goede gronden uit de oudere geschiedenis aan te voeren (zie M.R.T. XXXIX blz. 476,

¹⁾ Op grond van artikel 50 W.K. wordt ten rechte niet de beklagde, maar de zaak verwezen naar de commanderende officier.

noot 1) en het redactionele opstel in M.R.T. XXXIX, blz. 443 v.) en het is mogelijk dat het Hof deze argumenten heeft overgenomen en zich op die gronden, gedekt door de letter van het tweede lid van artikel 58 W.K., de disciplinaire afdoening dezer zaak in de vorm van het ongemoeid laten van de verdachte, heeft aangetrokken.

Een ander punt dat de aandacht trekt is de redactie van het K.B., hetwelk de berechting van deze zaak aan het Hof opdraagt. Op pag. 391 v. van M.R.T. XL staat in extenso een dergelijk K.B. afgedrukt; dat besluit draagt het Hof op „sententie te wijzen alsof „tegen het vonnis van den Krijgsraad beroep zou hebben openge- „staan en alsof zowel de Auditeur-Militair als J.T.V. en F.V. tijdig „tegen dat vonnis bij het Hof in beroep zouden zijn gekomen”; uit bovenstaande sententie blijkt dat het K.B. bepaalt „dat het Hoog „Militair Gerechtshof van deze zaak zal kennis nemen en dezelve „zal berechten als gold het een behandeling in eerste aanleg”. Door deze laatste redactie wordt aan de Advocaat-Fiscaal de mogelijkheid geopend „de zaak” op een geheel nieuwe tenlastelegging aanhangig te maken en aldus — gesteld dat het fiat executie geweigerd ware wegens een vrijspraak op grond van een fout in de tenlastelegging in eerste aanleg — een eventuele fout in de tenlastelegging van de Auditeur-Militair te verbeteren. Dat nu zou mij ontoelaatbaar voorkomen. Weliswaar behoort deze kwestie inmiddels door de nieuwe wettelijke regeling terzake (zie M.R.T. XL, blz. 429 v.) tot het verleden, doch de redactie van het eerstbedoelde K.B., die een dergelijke ruimte niet openlaat, schijnt mij juist.

W.H.V.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 23 September 1947.

President: Luit. Kol. Mr. E. de Visser.

Leden: Majoor G. A. van Drienen en Kapt. F. S. Onnes.

Auditeur-Militair: Kapt. Mr. A. H. Geesink.

Raadsman: Mr. J. V. Nolet te Arnhem.

De Krijgsraad oordeelt dat de krijgstuuchtelijke straf, welke beklagde wegens het bewezen verklaarde wachtsdelict reeds was opgelegd, voldoende bestraffing oplevert. Nu de R.L. de mogelijkheid tot schuldigverklaring zonder oplegging van straf niet opent, is de Raad van oordeel, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behoren te zijn afgedaan. Verwijzing der zaak, onder mededeling van alle stukken, naar de tot straffen bevoegde commanderende officier.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen E.V.N., geboren te R., 30 Maart 1926, soldaat 11e Comp. A.A.T. te Arnhem, beklagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd:

dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de elfde compagnie Aan- en Afvoertroepen, althans als militair in de zin der wet, te Arnhem, in ieder geval in Nederland, op *of omstreeks* 4 Juni 1947, terwijl hij alstoen deel uitmaakte van de wacht van de werkplaats van voornoemde compagnie aan de Isaac Evertslaan, een op hem rustende verplichting, namelijk te waken dat geen onbevoegden het terrein van genoemde werkplaats konden betreden, niet heeft nagekomen door zich van het wachtlokaal bij het uitgangshek te verwijderen zonder er zich van vergewist te hebben dat zijn medewachthebbende in wakende toestand verkeerde, *welk feit is voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht* ¹⁾);

Post alia:

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: „*Als militair, behorende tot enige wacht, in tijd van oorlog een „op hem als zodanig rustende verplichting niet nakomen”*”; voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan;

Overwegende, dat blijkens het uittreksel straflijst beklagde reeds ter zake van voormeld feit krijgstuuchtelijk is gestraft met zeven dagen verzwaard arrest, welke straf naar het oordeel van de Krijgsraad voldoende bestraffing is voor het te laste gelegde feit, daar het aannemelijk is, dat beklagde alvorens zich van de wacht te verwijderen zijn medewachthebbende, tevens wachtcommandant, heeft gewekt en dat beklagde slechts kan verweten worden, dat hij er zich onvoldoende van heeft overtuigd, dat inderdaad zijn medewachthebbende in wakende toestand verkeerde;

Overwegende, dat de Regtspleging bij de Landmagt niet de mogelijkheid opent tot schuldigverklaring zonder oplegging van straf, hoewel het 2e lid van artikel 57 Wet op de Krijgstucht deze mogelijkheid zou moeten openen, daar hierin de rechter uitdrukkelijk wordt opgedragen bij het vaststellen der straf — niet bij het omschrijven van de wijze waarop deze ten uitvoer zal worden gelegd — met de ondergane disciplinaire straf rekening te houden, hetgeen tot de consequentie zou moeten leiden, dat, indien de rechter van oordeel is dat deze straf voldoende is, hij met een schuldigverklaring zonder strafoplegging zou moeten volstaan;

Overwegende, dat een vrijspraak strijdig zou zijn met het ten

¹⁾ Behoudens de gecursiveerde gedeelten door de Krijgsraad bewezen verklaard. (Red. M.R.T.).

processe vaststaande, afgezien van het feit dat zich ten deze geen der gevallen voordoet, als genoemd in artikel 193 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Overwegende, dat artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht de mogelijkheid opent de zaak ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde Commanderende Officier te verwijzen, indien de rechter van oordeel is dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behoren te zijn afgedaan.

Overwegende, dat de Krijgsraad de ondergane krijgstuhtelijke straf in deze voldoende acht, zoals boven vermeld, en de Krijgsraad bij voorkeur de zaak zelf zou hebben afgedaan, indien het hem mogelijk ware om schuldig te verklaren zonder oplegging van straf, doch nu, juist omdat die mogelijkheid niet bestaat, van oordeel is dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behoren te zijn afgedaan en behoort te worden verwezen als hiervoor omschreven;

Overwegende, dat de Krijgsraad geheel onderschrijft de overwegingen op artikel 58 van de wet op de Krijgstucht, te vinden bij van Dijk en Schepel, 3e druk, bldz. 205 en luidende:

„Hoewel blijkbaar de wetgever enkel heeft gedacht aan gevallen, „waarin de beklaagde, wanneer de zaak bij de militaire rechter in „behandeling komt te dier zake nog niet krijgstuhtelijk is gestraft, „laat de redactie van artikel 58 toe, dat de rechter van de hem „gegeven verwijzingsbevoegdheid gebruik maakt ook in de gevallen, „waarin de krijgstuhtelijke bestraffing wèl reeds heeft plaatsge- „vonden. De Commandereud Officier zal dan zeker veelal kunnen „volstaan met de zaak, als door hem bereids behandeld, als afgedaan „te beschouwen. Intussen zal hij eventueel gebruik kunnen maken „van de hem in artikel 50 van de Wet op de Krijgstucht gegeven „bevoegdheid, wanneer namelijk de kennisneming van de bij de „verwijzing medegedeelde stukken hem omtrent de zaak nieuwe „bijzonderheden heeft leren kennen of hem op de zaak een andere „kijk heeft gegeven”;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen nog de artikelen 1, 2, 60, 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 76 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrect, 57, 58 van de Wet op de Krijgstucht;

Recht doende:

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Verwijst de zaak onder mededeling van alle stukken, ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde Commandereud Officier.

NASCHRIFT.

Evenals het H.M.G. in de hiervóór afgedrukte sententie, stond de Krijgsraad voor de moeilijkheid van een zaak, die eerst disciplinair was afgedaan en vervolgens verwezen, en waarvan de disciplinaire afdoening voldoende werd geacht. Het Hof nam (tegen de ratio van

het voorschrift) de letter van artikel 58 (2) W.K. te baat; de Raad speelde met de gedachte om artikel 57 (2) W.K. aan te wenden, doch verwierp haar. Dat voorschrift — aldus de Krijgsraad — draagt de rechter op, met de reeds plaats gehad hebbende krijgsmatige bestraffing rekening te houden bij de oplegging, niet bij de tenuitvoerlegging, van de bij vonnis te bepalen straf. Daardoor mag dus de disciplinaire straf niet bij de tenuitvoerlegging worden in mindering gebracht. Deze opvatting stemt overeen met de gevestigde jurisprudentie van het (vooroorlogse) H.M.G. en Indische H.M.G., de Krijgsraad van de Landmacht te 's Hertogenbosch, de Zeekrijgsraad te Soerabaya, de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten en die bij de Mariniersbrigade¹⁾ en zij sluit n.m.m. beter aan op de bewoordingen van artikel 57 W.K. dan de interpretatie, die de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage heeft ingevoerd, door de disciplinaire bestraffing bij de tenuitvoerlegging van de bij vonnis opgelegde straf in mindering te brengen (zie bijv. vonnis van 25 Juli 1946, van 29 Augustus 1946 en van 5 September 1946, in M.R.T. XXXIX, resp. op pag. 233, 572 en 376). Toegegeven wordt echter dat een dergelijke interpretatie in gevallen als het onderhavige nuttig zou zijn en dat zij, gelet op de wordingsgeschiedenis van het tweede lid van artikel 57 W.K. (zie van der Hoeven III, blz. 352 v.) verdedigd kan worden.

W. H. V.

Krijgsraad te Velde (Kon. Landmacht) te Batavia.

Vonnis 3 Juli 1947

(uitgesproken 7 Juli 1947).

President: Majoor Mr. J. C. van Panthaleon baron van Eck.

Leden: Luit. Kolonel J. J. F. Borghouts en Majoor J. M. Broekman.

Raadsman: Mr. H. A. Bouman.

„Als militair opzettelijk een meerdere in het openbaar mondeling „en in diens tegenwoordigheid beledigen”, gepleegd door een kapitein van de K.L. jegens een korporaal der militaire politie van het K.N.I.L.. Genoemde korporaal had de kapitein onder zijn bevelen op grond van een beschikking van het bevoegde gezag (W.M.S.R. art. 67 (1) 3°), uitgevaardigd door een brigadier van het K.N.I.L., dienstdoend onderofficier van dienst, die de M.P. patrouille had ingedeeld en van instructies had voorzien.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KON. LANDMACHT TE BATAVIA,
in de zaak van de Auditeur-Militar bij die Krijgsraad, eiser, tegen

¹⁾ Zie resp. sententie van 27 Febr. 1940 (M.R.T. XXXVI, blz. 34), sententie van 2 Febr. 1940 (M.R.T. XXXVI, blz. 60), vonnis van 9 Juli 1935 (M.R.T. XXXI, blz. 385), vonnis van 19 Dec. 1939 (M.R.T. XXXVI, blz. 60), vonnis van 14 Jan. 1944 (M.R.T. XXXIX, blz. 278) en vonnis van 28 Maart 1947 (M.R.T. XL, blz. 652).

Mr. E.V.S., geboren te F., 8 October 1903, reserve-kapitein der Artillerie, beklaagde,

Overwegende, dat den beklaagde bij ter terechtzitting gewijzigde telastelegging is ten laste gelegd ¹⁾:

dat hij op *of omstreeks* 27 April 1947 te Batavia, *althans op Java*, in werkelijken dienst zijnde als reserve-kapitein der artillerie, althans als militair der Koninklijke Landmacht, toen de korporaal van de Militaire Politie, H. W. Meyer, die als commandant van een patrouille der Militaire Politie was belast met contrôle op den openbaren weg, hem, beklaagde, om plus minus 00.25 uur aanhield, teneinde te controleren, of beklaagde gerechtigd was zich na de avondklok op den openbaren weg te bevinden, genoemden korporaal, zijnde beklaagde's meerdere, krachtens beschikking van het bevoegd gezag op grond van artikel 67, lid 1, 3° van het Wetboek van Militair Strafrecht, *althans als commandant eener patrouille en optredende voor en namens deze patrouille, krachtens artikel 128 van dit wetboek, zijnde althans beklaagde's mindere in rang, zijnde althans ambtenaar in den zin der wet*, gedurende en terzake van diens rechtmatige uitoefening zijner bediening, opzettelijk in het openbaar mondeling en in diens tegenwoordigheid heeft beleedigd, *althans heeft uitgevloekt, beschimpt en bespot*, door ten aanhoore van meerdere personen *op laetdunkende toon* de woorden te bezigen: „God, verdomme, heb je dan geen verstand in je kop” en „Geef mij de lamp, opdat ik zijn smoel kan bijlichten” en „Jij bent van het „K.N.I.L. hé?”, *althans woorden van dergelijke strekking*, alsmede, toen genoemde korporaal hem, beklaagde, mededeelde, dat hij zich verplicht voelde bovengenoemde uitdrukkingen in zijn proces-verbaal op te nemen, de woorden: „Dit teekent je minderwaardigheids-complex”, *althans woorden van gelijke strekking*;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting een verklaring heeft afgelegd, geheel gelijkkluidend met die, afgelegd voor den officier-commissaris, welke laatste onder meer het volgende inhield:

dat hij in de maand April 1947 als reserve-kapitein der artillerie der Koninklijke Landmacht in dienst was en gelegerd te Batavia; dat hij op 26 April 1947 aan den Grisseeweg aldaar, waar een feest gevierd was, tegen 23.30 uur is afgehaald door zijn chauffeur; dat hij eerst een der medegasten thuis gebracht heeft en vervolgens op weg naar zijn mess te Kramat nog drie lifters heeft meegenomen; dat zich nog een wachtmeester in zijn jeep bevond en hij deze naar zijn verblijf in de Berenlaan wilde brengen; dat op weg daar naar toe, tusschen zijn mess en de Berenlaan, zijn jeep is aangehouden door iemand van de Militaire Politie; dat hij dien avond vrij veel sterke drank had gedronken en op het oogeblik der aanhouding ook eenigszins onder den invloed van sterke drank was; dat de persoon, behoorende tot de M.P., die de jeep heeft aangehouden, hem

¹⁾ De gecursiveerde gedeelten werden door de Krijgsraad niet-bewezen verklaard. (Red. M.R.T.).

eerst naar een avondpas gevraagd heeft en het mogelijk is, dat het op dat oogenblik 00.25 uur was; dat hij, beklaagde, hem gezegd heeft, dat hij geen avondpas had en hem vervolgens trachtte te overreden, om hem naar huis te laten gaan, nadat hij hem gezegd had, dat hij zoo laat was, doordat hij lifters had opgenomen; dat bedoelde M.P.-er daarop gezegd heeft, dat dit niet ging, waarop hij, beklaagde, nog weer heeft aangedrongen; dat hij, toen de M.P.-er volhardde bij zijn standpunt, om hemzelf en de overige inzittenden, ook de chauffeur, op te brengen naar Petodjo, hierover kwaad is geworden; dat hij in de loop van het gesprek tegen gemelde M.P.-er gezegd heeft: „Godverdomme, heb je dan geen verstand in je kop”; dat hij — naar hij meent tegen een collega van gemelde M.P.-er — voorts gezegd heeft: „Geef mij de lamp” — daarbij doelende op een elektrische zaklantaarn — „opdat ik zijn smoel kan bijlichten”, daarbij doelende op het gezicht van den M.P.-er, die de jeep had aangehouden, en eveneens: „Jij bent van het K.N.I.L. hè?”; dat hij die woorden daar heeft geuit op den openbaren weg in tegenwoordigheid van meerdere personen, onder anderen van dien M.P.-er; dat hem werd medegedeeld, dat bepaalde uitlatingen van hem in het proces-verbaal zouden worden opgenomen, waarop hij, beklaagde, gezegd heeft: „Dit teekent je minderwaardigheidscomplex”;

Overwegende, dat beklaagde voorts ter terechtzitting nog nader heeft verklaard:

dat na de feitelijke aanhouding van de jeep op den weg, de M.P.-er, dit dit verrichtte, hem heeft medegedeeld, dat hij de korporaal zou halen; dat hij begreep, dat zoowel de korporaal als eerstgenoemde militair tot de Militaire Politie behoorden; dat de getuige hem zijn instructies heeft medegedeeld;

Overwegende, dat het proces-verbaal, op ambtsead opgemaakt door Herman Wilhelmus Meyer, korporaal, dienende bij het Korps Militaire Politie, d.d. 28 April 1947, hebbende deze als getuige ter terechtzitting een verklaring afgelegd en met eede bevestigd, gelijk-luidend aan het in genoemd proces-verbaal opgenomen relaas, onder meer inhoudt: . . . enz.;

Post alia:

dat de kapitein hierop als volgt uitviel: „Maar Godverdomme, „heb je dan geen verstand meer? Wat is je naam?” en een van zijn, relatant's mannetjes vroeg: „Geef mij de lamp, opdat ik zijn smoel „kan bijlichten en onthouden. Je bent van het K.N.I.L. hè?”; dat hij uiteindelijk toestemde en met een M.P.-er als geleide naar Petodjo reed; dat aldaar bij den onder-officier brig. P. J. v. d. Ster de overtreders opgaven genaamd te zijn, Mr. E.V.S., kapitein, secretaris krijgsraad, K.A.L., soldaat, en G.D.N., wachtmeester; dat op de vraag van den kapitein E.V.S., welke de orders waren betreffende hen, die zich na 24.00 uur op den weg bevonden, door brig. v. d. Ster onder meer werd geantwoord: „Zij, die zich na 23.59 uur nog op den „openbaren weg bevinden, dienen aangehouden, opgebracht en gever- „baliseerd te worden. Dat geldt ook voor U, daarom gaat U met een

„van de M.P.-ers naar het hoofdkwartier en U blijft daar tot 4.30 uur”; dat hij, relatant, nog mededeelde, dat hij zijn, E.V.S.'s, optreden in zijn proces-verbaal zou vermelden, waarop deze zeide: „Dit teekent „je minderwaardigheidscomplex”;

Overwegende, dat korporaal H. W. Meyer voornoemd, als getuige ter terechtzitting aan zijn voormelde verklaring onder eede heeft toegevoegd:

dat zijn instructies, welke hij van den brigadier van der Ster had ontvangen, luidden, dat hij alle overtreeders op moest brengen, ook de niet-militairen moest aanhouden en overbrengen naar het kampement der Militaire Politie te Batavia, vanwaar de officieren werden doorgezonden naar het hoofdkwartier der Militaire Politie; dat hij een witte helm op had, waarop de letters „M.P.”, en een witte koppel en de M.P.-armband droeg; dat hij deze alleen in dienst draagt;

Overwegende, dat het in April 1947 te Batavia van algemeene bekendheid was, dat de avondklok aldaar te 24.00 uur ingaat;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van den inhoud van vorenvermelde bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht: (zie de niet-gecursiveerde gedeelten der tenlastelegging — Red. M.R.T.);

Overwegende, dat de krijgsraad van oordeel is, dat de korporaal Meyer op het oogenblik van het uiten van de in de telastelegging vermelde woorden optrad als meerdere van beklagde, in den zin van artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht, op grond van artikel 67, lid 1, sub 3, van dat Wetboek;

Overwegende, immers, dat vorenbedoelde korporaal uitdrukkelijke opdracht had van den brigadier van der Ster, d.d.o.-o. van dienst, die geregeld patrouilles indeelde en hen voorzag van instructies, om iedere overtreder van de avondklokbepalingen aan te houden en over te brengen naar de Petodjo-kazerne te Batavia, vanwaar de officieren naar het hoofdkwartier der Militaire Politie zouden worden overgebracht en dat die opdracht, in ieder geval voor wat betreft de *militaire* overtreeders van die bepalingen, binnen de algemeene taak der Militaire Politie viel (onder andere: medewerking aan de handhaving der discipline in het leger en controle op de naleving door militairen van de voor hen geldende wetten, reglementen en andere voorschriften) zoodat genoemde korporaal Meyer in deze optrad krachtens beschikking van het bevoegde gezag, als bedoeld in artikel 67, lid 1, sub 3, van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende voorts, dat uit de aard van die algemeene taak der Militaire Politie noodzakelijk voortvloeit de bevoegdheid van de leden der M.P. om, voorzoover de *concrete* uitvoering van de hun binnen het raam van die taak wettig verstrekte orders betreft, gehoorzaamheid aan hun opdrachten te vorderen, waarbij de rang of stand van dengene, door wien en aan wien deze order is gegeven, niet van belang is en dat bovendien de korporaal Meyer, strikt optredende overeenkomstig deze orders, vóór het beklagde tenlastegelegde door hem werd gepleegd, dezen daarvan op de hoogte had

gesteld en bovendien duidelijk kenbaar was als lid der M.P. door de slechts in dienst gedragen wordende witte helm met de letters M.P. en de witte koppel;

Overwegende eveneens, dat uit de gedragingen en de uitingen van beklaagde, die plaats hadden tijdens en in het *nauwste verband met* het optreden van korporaal Meyer, n.l. het opdrachtgeven om zich onder geleide van een M.P.-er naar de Petodjo-kazerne te begeven, volgt, dat deze zelf er van uitging, dat hij verplicht was die opdracht van korporaal Meyer op te volgen, indien deze zou worden gehandhaafd;

Overwegende, dat uit dit laatste, tevens gelet op artikel 76 van het Wetboek van Militair Strafrecht, volgt, dat het feit is gepleegd in dienst;

Overwegende, dat de krijgsraad niet wettig en overtuigend beproven acht, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, zoodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: „*Als militair opzettelijk een meerdere in het openbaar mondeling in diens tegenwoordigheid beleedigen, gepleegd in dienst*”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de raadsman van beklaagde weliswaar heeft aangevoerd, dat de in de telastelegging vermelde woorden en uitdrukkingen niet beleedigend zouden zijn en dat beklaagde in ieder geval niet het opzet had te beleedigen, doch de krijgsraad van oordeel is, dat deze woorden en uitdrukkingen — al mogen zij in andere omstandigheden en in een andere omgeving misschien niet steeds beleedigend zijn — bij de gegeven omstandigheden ongetwijfeld een beleedigende strekking hadden en dat iemand van de ontwikkeling, opleiding en de rang van beklaagde onder die omstandigheden deze strekking had kunnen en moeten beseffen;

Overwegende, dat de krijgsraad het door beklaagde gepleegde feit ernstig acht, waar stellig in de eerste plaats van een officier verwacht mag worden, dat hij de Militaire Politie behulpzaam is in de uitoefening van haar vaak moeilijke taak en dat hij haar daarin niet bemoeilijkt en tegenwerkt onder de omstandigheden en de wijze, waarop de beklaagde dit heeft gedaan, zulks bovendien in tegenwoordigheid van minderen in rang, zoodat een strenge straf op zijn plaats zou zijn en de krijgsraad den beklaagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt zou achten in de militaire stand te blijven, ware het niet, dat hij getoond heeft het onjuiste van zijn handelwijze thans ten volle te beseffen en de krijgsraad van oordeel is, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid, bedoeld bij artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien, behoudens voormeld artikel en medebepalingen, de arti-

kelen 1, 4, 6, 10, 13, 15, 23, 60, 62 en 76 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 10, 14a, 14b en 91 van het Wetboek van Strafrecht;

Recht doende:

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden;

Ontslaat beklaagde uit den militairen dienst, zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Beveelt, dat voornoemde hoofdstraf, alsmede genoemde bijkomende straf, niet zullen worden tenuitvoergelegd, tenzij de krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op *een jaar* bepaalden proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of, militair zijnde, zich heeft schuldig gemaakt aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, no. 1, van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, 2°. t/m 6°. van deze wet, of onder artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 27 Juli 1944 (Stbl. E. 53);

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk als bewezen is aangenomen;

Spreekt hem daarvan vrij.

NASCHRIFT.

De tenlastelegging tot bovenstaand vonnis gaf de Krijgsraad, ter bepaling van de positie van de korporaal der militaire politie (van het K.N.I.L.) tegenover de kapitein (van de K.L.), de keuze tussen toepassing van artikel 128 en artikel 67 (1) 3° van het Wetboek van Militair Strafrecht, waardoor dus die korporaal als meerdere van de kapitein kon worden beschouwd, hetzij op grond van zijn positie als bevelhebber van en optredende voor en namens een patrouille, hetzij op grond van een beschikking van het bevoegde gezag, waardoor de kapitein onder zijn bevelen was gesteld.

De Krijgsraad koos de laatste constructie — een keuze welke mij niet gelukkig voorkomt. Voor de toepassing van artikel 67 (1) 3° immers is vereist dat „de eene, krachtens beschikking van het bevoegd gezag den anderen onder zijne bevelen heeft” en de praktijk eist dan ook dat die beschikking, waardoor militaire superioriteit aan een mindere in rang wordt verleend, diens naam inhoudt en bekend wordt gemaakt aan hem, die aan deze militair ondergeschikt wordt¹⁾. Ook heeft de Wetgever de toepassing van deze „exceptio-nele verhouding”²⁾ willen beperken tot zeer buitengewone aange-

¹⁾ Zie de redactionele mededelingen in M.R.T. XL, blz. 131 v., speciaal blz. 135.

²⁾ Memorie van Toelichting, zie Van der Hoeven I, blz. 544.

legenheden, tot gevallen van force majeure ¹⁾).

Het Hoog Militair Gerechthof van Nederlands Indië neemt de eisen, die artikel 67 (1) 3° voor het bestaan dezer exceptionele verhouding stelt, niet al te nauw ²⁾ en wekt daarbij zelfs de indruk, het genoemde artikel gelijkloidend aan artikel 53 van het Indische militaire strafwetboek te lezen. Het komt mij echter op grond van de bewoordingen van het voorschrift en van hetgeen bij de behandeling daarvan in de Tweede Kamer als de bedoeling van de Wetgever is gebleken, alsook (en niet in de minste plaats) op grond van de eisen van rechtszekerheid, noodzakelijk voor, de hand te houden aan de voorwaarde dat hij, die de rol van meerdere zal vervullen, met name in de beschikking genoemd worde en dat die beschikking deugdelijk bekend gemaakt zij aan hen, die daardoor ondergeschikt worden aan hun rangsgelijken of aan hun minderen ³⁾.

In het onderhavige geval is hiervan geen sprake geweest. Beklaagde wist op grond van het uiterlijk van de militair die hem aanhield, dat hij met iemand van de militaire politie te doen had, zelfs (aldus de Krijgsraad) dat die militair in dienst (d.w.z. „dienstdoende”) was. Dat uiterlijk gaf die militair echter niet de positie van meerdere ⁴⁾. Beklaagde kon dit dus, voor wat de strafrechtelijke consequentie betreft, naast zich nederleggen (van eventuele tuchtrechtelijke consequenties ⁵⁾ is hier niet de rede). Ook kon beklagde niet weten dat deze korporaal, op grond van een beschikking van het bevoegde gezag, hem, kapitein, onder zijn bevelen had. Uit het vonnis blijkt ook dat hij dit eerst na het uiten van de hem tenlaste gelegde beledigingen (met uitzondering van de laatste) te horen kreeg. De Krijgsraad ziet immers, blijkens de overwegingen van het vonnis, in de instructies die de korporaal Meyer van de brigadier van der Ster had ontvangen, de „beschikking” ex artikel 67 (1) 3°.

Dit laatste brengt ons tevens de vraag, wie aangemerkt kan worden als het bevoegde gezag, een vraag die reeds in de Tweede Kamer is gesteld ⁶⁾ en waarbij de twijfel werd geuit of iedere commanderende officier wel als zodanig te beschouwen zou zijn. De practijk heeft deze bevoegdheid zeer ruim toebedeeld, zoals o.m. blijkt uit de sententie van het H.M.G. van 25 Juni 1937 (M.R.T. XXXIII, blz. 367 v.): na afloop van gehouden gewerschietoefeningen had een sergeant der mariniers, die met de functie van baancommandant belast was, een marinier der 1e klasse aangewezen voor het terug-

1) Antwoord van de Regeringscommissaris, Mr. H. van der Hoeven (zie Van der Hoeven I, blz. 548/9).

2) Zie sententies van 30 October 1931 (M.R.T. XXVIII, blz. 307 v.) en van 15 Mei 1936 (M.R.T. XXXII, blz. 285 v.).

3) Zie voor de Koninklijke Marine het voorschrift in artikel 72 van deel 2, Hoofdstuk IV van de Verordeningen K.M.

4) Wel is dit het geval met het krachtens artikel 69 van het W.M.S.R. voorgeschreven uiterlijk van de schildwacht.

5) Zie M.R.T. XLI, blz. 11.

6) Zie Van der Hoeven I, blz. 546.

leiden van een troep schepelingen; deze mondelinge beschikking werd geacht te voldoen aan de eisen van artikel 67 (1) 3°.

Hoewel zulks — voor zover mij bekend — nimmer met zoveel woorden gesteld is, zal men mogen eisen dat de militair, die als „het bevoegde gezag” fungeert, alle partijen die door artikel 67 (1) 3° bestreken worden, onder zijn bevelen heeft, m.a.w. dat de militairen, die de schepper van de beschikking aan de bevelen van één zijner ondergeschikten wil onderwerpen, ook zelf aan hem ondergeschikt moeten zijn¹⁾. Zou men deze eis niet stellen, dan zou men de normale subordinatie op de kop zetten: de „exceptionele verhouding” zou derogeren aan de normale verhouding, want het zou (om een voorbeeld te noemen) een korporaal vrijstaan om zichzelf boven een sergeant te stellen, eenvoudig door één zijner manschappen bij beschikking te bekleden met gezag over die sergeant.

Wanneer ik de situatie aldus elementair stel, zal men het, naar ik aanneem, wel met mij eens zijn dat een mindere nimmer één zijner ondergeschikten boven één zijner meerderen kan stellen. En toch heeft de Krijgsraad deze vreemde figuur te baat genomen, omdat hij een regeling²⁾, die geschreven was voor artikel 53 van het Indische militaire strafwetboek, onder artikel 67 van het Nederlandse wilde wringen en daartoe de brigadier van der Ster zag als de bron van de bevoegdheden van korporaal Meyer. Het is, voor deze door de Krijgsraad gebezigde constructie, maar gelukkig dat beklagde zich zonder meer bij de orders en aanwijzingen van de brigadier van der Ster heeft neergelegd en hem niet heeft opgedragen, zijn beschikking ten aanzien van Meyer in te trekken.

Deze dergelijke moeilijkheden kleven aan de constructie, welke de Krijgsraad volgde om artikel 67 (1) 3° toe te passen. Ik meen dan ook dat onder de gegeven omstandigheden de toepassing van artikel 128 van het W.M.S.R., waartoe de tenlastelegging de gelegenheid bood, te prefereren was³⁾. De patrouille ontleende zijn bevoegdheden slechts middellijk aan brigadier van der Ster, evenals een schildwacht zijn macht en zijn consignes slechts middellijk ontleent aan de korporaal van aflossing. De hoger geschilderde bezwaren zouden bij de op artikel 128 gebaseerde oplossing niet bestaan. Toegegeven wordt dat ook deze oplossing niet ideaal is, in het bijzonder daar zij niet opgaat ingeval de militaire politie-man alléén optreedt. Om dit vraagstuk afdoende te regelen zal een aanvulling van artikel 69 W.M.S.R. m.i. de aangewezen weg zijn: aanvulling bij Wet, als de tijd daartoe gekomen is, en in verband met de omstandigheden van urgentie, zoals die uit bovenstaand vonnis blijken, wellicht voorlopig bij Verordening van het Militaire Gezag in Ned. Indië.

W. H. V.

¹⁾ Hetzelfde zal geëist moeten worden t.a.v. de militair, die uit zijn onderhebbenden zelfstandig een militaire patrouille afsplitst en instrueert.

²⁾ Voor de tekst der bedoelde regeling zie men M.R.T. XL, blz. 133/4.

³⁾ Zie ook het hierna opgenomen vonnis van de Krijgsraad te Velde Noord van 5 Juli 1947.

Krijgsraad te Velde Noord.

Vonnis van 5 Juli 1947.

President: Majoor Mr. Paul Groenewegen.

Leden: Majoor E. Lindeboom en Kapt. K. Timmermans.

„Opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid mondeling met „enig kwaad bedreigen en uitschelden”, gepleegd door een sergeant tegen een marechaussee-patrouille, bestaande uit 2 man. De gelijkstelling van artikel 128 W.M.S.R. geldt voor de troepenafdeling als geheel. Dit behoeft echter niet te betekenen dat de dader het woord gericht moet hebben tot de gezamenlijke leden der patrouille; het kan voldoende zijn dat de dader zich ervan bewust was met een patrouille te doen te hebben, al wendde hij zich meer in het bijzonder tot één der leden.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE NOORD,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen F.S.A., sergeant bij B-4-9 R.I. te Steenwijk, beklaagde,

De Krijgsraad voornoemd, gezien enz.;

Overwegende dat den beklaagde is ten gelegd:

dat hij op of omstreeks 1 Mei 1947, te Steenwijk, terwijl hij als sergeant in werkelijke dienst was bij B-4-9 R.I., althans als militair in de zin der wet, opzettelijk de Marechaussee K. J. Frenay, die deel uitmaakte van een troepenafdeling, die belast was met patrouilledienst en die niet aan hem, beklaagde, als zodanig ondergeschikt was, in zijn tegenwoordigheid mondeling met enig kwaad heeft bedreigd en heeft beschimpt of uitgescholden door alstoen aldaar in bovenvermelde hoedanigheid dienende tegen de marechaussee K. J. Frenay, die deel uitmaakte van een troepenafdeling, die belast was met patrouilledienst en die niet aan hem, beklaagde, als zodanig ondergeschikt was, te zeggen: „Zak tabak, kom maar eens mee naar „buiten, dan zal ik je in elkaar timmeren, weet je wat je bent, een „zak tabak”, althans woorden van dergelijke strekking;

althans dat hij op tijd en plaats voormeld in bovenvermelde hoedanigheid dienende: I. de marechaussee K. J. Frenay, een mindere, opzettelijk heeft uitgescholden, beschimpt of in zijn tegenwoordigheid bespot door alstoen aldaar in bovenvermelde hoedanigheid dienende tegen hem te zeggen: „Zak tabak”, althans een soortgelijke uitdrukking; II. opzettelijk hetzij met overschrijding van zijn bevoegdheid, hetzij in een aangelegenheid, die vreemd was aan de belangen van de dienst, de marechaussee K. J. Frenay, een mindere, die belast was met de handhaving van de orde en het toezicht over de in de gemeente Steenwijk vertoevende militairen, heeft bevolen zich niet te bemoeien met militairen tot de B.compagnie behorende;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting zakelijk heeft verklaard, dat hij op 30 April 1947 te Steenwijk, terwijl hij als sergeant in werkelijke dienst was bij B-4-9 R.I. tegen de marechaussee 1e klasse

K. J. Frenay, die aan hem niet als zodanig ondergeschikt was, heeft gezegd: „Zak tabak, kom maar eens mee naar buiten, dan zal ik je in „elkaar timmeren; weet je wat je bent? een zak tabak”; dat op het eerste moment waarop hij sprak met Frenay, deze alleen was, maar een ogenblik later in gezelschap was van een collega en dat hij de indruk kreeg dat zij gezamenlijk optraden;

Overwegende, dat de getuige K. J. Frenay ter terechtzitting heeft verklaard en met de plechtige verklaring bevestigd, dat hij geheel volhardt bij zijn verklaring, zoals neergelegd in proces-verbaal nr. 26 der Brigade Steenwijk der Koninklijke Marechaussee;

Overwegende, dat het ambtsedig proces-verbaal nr. 26 der Brigade Steenwijk der Koninklijke Marechaussee, opgemaakt door J. J. M. Littel, wachmeester, zakelijk inhoudt als verklaring van K. J. Frenay, marechaussee 1e klas, aan verbalisant, dat hij op 30 April 1947 als patrouillecommandant van een tweehoofdige garnizoenspatrouille door zijn brigadecommandant belast was met de handhaving van de orde en in het bijzonder met toezicht over de in de gemeente Steenwijk vertoevende militairen;

dat hij toen aldaar een hem onbekend militair, die de onderscheidingsteken van sergant droeg, tegen hem hoorde zeggen: „zak „tabak, kom maar eens meer naar buiten dan zal ik je in elkaar timmeren; weet je wat je bent? een zak tabak”;

dat deze militair daarna gezegd heeft: „ik ben sergeant F.S.A. „van de B.-compagnie en gelegerd in de Johan van de Cornputkazerne „te Steenwijk”;

dat de hem vergezellende marechaussee J. Groot, medepatrouillelid, zich in zijn onmiddellijke nabijheid bevond;

Overwegende, dat aan bovengenoemd proces-verbaal is gehecht een verklaring van de Opperwachmeester der Koninklijke Marechaussee S. Deinum, d.d. 9 Mei 1947 te Steenwijk, welke zakelijk inhoudt, dat hij, Commandant van de Brigade Steenwijk der Koninklijke Marechaussee, verklaart, dat de in bijgaand proces-verbaal vermelde patrouille der Koninklijke Marechaussee, bestaande uit de marechaussee 1e klasse K. J. Frenay en J. Groot, op zijn last bedoelde patrouillediensten verrichtte, welke hem, Deinum, door de Garnizoens-Commandant mondeling zijn opgedragen;

Overwegende, dat de marechaussee Frenay deel uitmaakte en commandant was van een patrouille, die belast was met het toezicht op het gedrag in het openbaar van militairen en die was ingesteld op last van de Garnizoens-Commandant te Steenwijk door de Brigadecommandant der Koninklijke Marechaussee aldaar;

Overwegende, dat die patrouille kan worden aangemerkt als een troepenafdeling belast met patrouilledienst en alzo, aangezien zij niet aan beklagde als zodanig ondergeschikt was, op grond van artikel 128 Wetboek van Militair Strafrecht gelijkgesteld is met een meerdere van beklagde;

Overwegende, dat blijkens de Memorie van Toelichting op artikel 128 de gelijkstelling geldt voor de troepenafdeling als geheel;

Overwegende, dat in verband daarmee dient te worden nagegaan of de door beklagde begane feiten kunnen worden beschouwd als te zijn gericht geweest tegen de patrouille in haar geheel;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is dat die vraag bevestigend moet worden beantwoord, daar het bedreigen en beschimpen van een patrouille als geheel niet behoeft te betekenen, dat de dader daarbij het woord gericht moet hebben tot de gezamenlijke leden der patrouille en het, om het begaan van zulk misdrijf aan te nemen, voldoende kan zijn, dat de dader zich er van bewust was met een patrouille te doen te hebben, al wendde hij zich meer in het bijzonder tot een der leden daarvan;

Overwegende, dat nu beklagde het woord richtte in het bijzonder tegen het ene lid van de patrouille, de marechausee Frenay, maar ongetwijfeld moet hebben begrepen dat deze van een patrouille deel uitmaakte, alleen reeds omdat tijdens de geincrimineerde uitlatingen het andere lid van de patrouille, de marechausee Groot, zich in de onmiddellijke nabijheid bevond, de Krijgsraad aanneemt dat zijn uitlatingen waren gericht tegen de patrouille in haar geheel;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden, die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren evenzovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met die verstande, dat het feit is gepleegd omstreeks 1 Mei 1947 en dat beklagde heeft uitgescholden, maar niet beschimpt;

Overwegende, dat derhalve het subsidiair ten laste gelegde buiten beschouwing kan blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: „opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid mondeling „met enig kwaad bedreigen en uitschelden”,

voorzien en strafbaar gesteld bij de artikelen 108 en 128 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, enz.;

Recht doende:

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot eene gevangenisstraf voor de tijd van: één maand;

Verlaagt hem tot de stand van soldaat in de laagste klasse;

Beveelt, dat deze straffen niet zullen worden ondergaan, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op twee jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit, of militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 1, No. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, Nos. 2—6 van die Wet of onder artikel 1 van het

Koninklijk Besluit van 27 Juli 1944 (Stbl. E 53), heeft schuldig gemaakt;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Fiat executie:
De Commandierend Generaal,
De Luitenant-Generaal
H. J. KRULS.

MILITAIR-RECHTELIJKE VERENIGING.

De Dienstplicht.

VOORDRACHT,

gehouden in de 5e jaarlijkse algemene ledenvergadering van de Militair-Rechtelijke Vereniging op 29 en 30 Augustus 1947 door

P. W. OOSTERHOFF,
Raad-Adviseur bij het Ministerie van Oorlog.

De spreker, die zijn rede niet op papier had, heeft op verzoek van het bestuur haar alsnog op schrift gesteld, waarbij hij zich echter, zoals vanzelf spreekt, niet woord voor woord aan het gesprokene heeft kunnen houden. Bovendien heeft hij gemeend hier en daar nog iets te moeten inlassen van hetgeen hij wegens de beschikbare tijd bij de voordracht heeft moeten overslaan.

Terrein dienstplicht

Waar te beginnen en waar te eindigen? Ziedaar een paar vragen, die mij een diepe zucht hebben ontlokt, toen ik mij voor de geest stelde, hoe ver de gezichtseinder van de dienstplicht van ons verwijderd is. Zoals de Dienstplichtwet zich uiterlijk aan ons voordoet in haar nog al gecompliceerde artikelenreeks, krijgt men niet aanstonds een indruk van de rijkdom van de daarin behandelde stof, maar wie zich in de bepalingen, ook van de uitvoeringsvoorschriften, en in de praktijk gaat verdiepen, leert het veld van de dienstplicht, dat in vele richtingen zijn vertakkingen heeft, kennen als een zeer uitgestrekt terrein. Een grondige behandeling van de Dienstplichtwet zou tal van voordrachten vergen, te meer omdat zowel de wet in haar geheel als onderscheidene onderdelen er van, wil men ze in een helder licht plaatsen, een historische beschouwing — een beschouwing over de wording of over hetgeen aan de tegenwoordige regeling is voorafgegaan — niet kunnen missen. Om deze redenen zal ik mij in deze enkele voordracht moeten bepalen tot een min of meer oppervlakkige bespreking van een bescheiden aantal onderwerpen, veel belangrijks nauwelijks kunnen aanroeren en vele belangrijke punten zelfs moeten overslaan.

Belang van historie

Verwaarlozing van de historie kan iemand, die het rechte van de zaak wil weten of moet weten, duur komen te staan; het kan hem voeren tot verkeerde opvattingen en verkeerde gevolgtrekkingen. Aan de andere kant wil ik gaarne erkennen, dat men ook te veel in het verleden kan verwijlen; men mag nooit uit het oog verliezen hoe de toestanden in vele opzichten zijn veranderd of aan het veranderen zijn. Van beide — van

het belang om op de hoogte te blijven van hetgeen is voorbijgegaan en van het belang om een open oog te houden voor ingetreden of intredende veranderingen — wil ik een voorbeeld geven; het zijn voorbeelden uit vele.

Ten aanzien van een tweetal hoofdofficieren deed zich de vraag voor, of zij 40 of nog maar 39 dienstjaren hadden. Deze vraag vond haar oorsprong in de onzekerheid omtrent het tijdstip, waarop de voor pensioen in aanmerking komende diensttijd voor hen begon te tellen. De kern van de kwestie zat dus in iets, dat zich 40 jaar geleden had afgespeeld. Beide hoofdofficieren waren hun dienst begonnen als militieplichtige, maar hadden, omdat ze beroepsofficier wilden worden, verlof gekregen eerst hun studie aan de H.B.S. af te maken. Wat was dat voor verlof? Was het groot verlof, dat een tegenstelling vormt met werkelijke dienst, of was het klein verlof, waarbij de werkelijke dienst wordt geacht door te lopen? Het was niet gemakkelijk dit uit te maken, omdat het verleende verlof niet onder een van deze benamingen te boek stond. Er waren destijds andere benamingen in zwang, benamingen, waarin het karakter van het verlof — en daarmee ook de rechtstoestand van de verlofganger — schuil ging. Zelfs in deze tijd is dat nog niet zoals het moet wezen, al is er wel wat meer tekening in de verloven gekomen. Voor het geschetste geval werden enige archiefstukken uit de vroegere tijd geraadpleegd, maar het ene bracht ons evenveel achteruit als het andere ons vooruit bracht. De moeilijkheid werd vergroot, doordat de wijze, waarop men 40 jaar geleden had gehandeld, berustte op voorschriften, die toen al een 30 jaar oud waren en die we er ook op moesten naslaan. We ontkwamen er niet aan, driekwart eeuw terug te gaan om onze nasporingen tot een goed einde te brengen. De afloop doet er niet toe. Genoeg zij het om te doen zien hoeveel belang er in gelegen kan zijn de weg te weten in bepalingen, die al lang haar geldigheid hebben verloren.

En nu de keerzijde van de medaille. Wij kunnen — de een zo goed als de ander — zó vertrouwd geraken met sommige uit een lang vervlogen tijd stammende uitdrukkingen, dat het ons ontgaat, dat er iets aan hapert, ja, dat er mensengeslachten over heen kunnen gaan vóór men tot de ontdekking komt, dat zekere uitdrukking niet deugt. Daarom is het goed — vooral voor de ambtenaar, die dag aan dag in dezelfde materie moet onderdompelen —, dat wij zo nu en dan onze ogen eens stevig sluiten, het bestaande trachten weg te denken en dan de wereld met een frisse blik opnieuw gaan bekijken. Wij komen dan soms tot verrassende ervaringen. Zo is het mij meer dan eens gegaan, b.v. toen na een dergelijk experiment mijn oog viel op een uitdrukking, waaraan ik te voren nooit iets bijzonders had bespeurd. En wat ik U nu ga vertellen, is op zich zelf niet heel belangrijk, maar wel werpt het een eigenaardig licht op

het uithoudingsvermogen van een eenmaal aangevangen sleur.

Het geldt hier de aantekening in de staat van dienst van een dienstplichtige: de zoveelste met bewijs van ontslag. Wie wel eens een kijkje heeft genomen in stamboeken, contrôlelijsten of andere stukken, waarin de staat van dienst voorkomt, zal menigmaal de aantekeningen hebben ontmoet: de zoveelste met klein verlot, de zoveelste met groot verlot, de zoveelste met bewijs van ontslag. Op een goede dag trachtte ik er mij reenschap van te geven, waarvoor dat woordje „met” er in stond. Welk werkwoord zouden we moeten invoegen om van de verkorte uitdrukking een volledige zin te maken? De stamboekdeskundigen, aan wie ik de vraag voorlegde, hadden, evenmin als ik, ooit bij deze vraag stilgestaan, maar kwamen tot de m.i. juiste conclusie, dat we de uitdrukking zouden moeten verstaan als: de zoveelste *vertrokken* met bewijs van ontslag of althans iets dergelijks. Welnu — heb ik toen gezegd —, dan zullen wij van nu af dat woordje maar weglaten, want dan is het in 999 van de 1000 gevallen fout. Immers, welke dienstplichtige bevindt zich, als hij uit de dienst wordt ontslagen, bij de troep? Op de grote massa zijn het er maar weinigen. In de meeste gevallen heeft de dienstplichtige, als zijn dienstdtijd een einde neemt, al lang te voren zijn militaire met zijn burger-plunje verwisseld. Ergo: als een dienstplichtige een bewijs van ontslag ontvangt, zal het haast altijd iemand zijn, die al lang thuis is. *Vertrek* met bewijs van ontslag komt maar hoogst zelden voor.

Ook in ander opzicht was de jarenlang gebezigde uitdrukking niet onberispelijk. Het ging en gaat er toch bij deze aantekening om, het ontslag vast te leggen en niet om de vraag, of de dienstplichtige in het bezit is gekomen van een bewijs van het ontslag, wat bovendien niet altijd het geval is, al staat het ook in het stamboek. Tegenwoordig luidt de aantekening eenvoudig: Met ingang van ontslagen wegens Dit is in overeenstemming met de aantekeningen omtrent verleend verlot, waarbij ook nimmer is vermeld, of dit gepaard is gegaan met het uitreiken van een verlotpas.

Vrij zeker is de term, waarover wij het hier hebben, een rudimentair overblijfsel uit een tijdperk, waarin het personeel van de land- en de zeemacht geheel uit beroepsvrijwilligers bestond, die meestal even lang in werkelijke dienst verblijven als hun dienstverband duurt. Voor hen zal deze term wel in orde zijn geweest en nog in orde zijn, maar voor dienstplichtigen heeft men ten onrechte meer dan honderd jaar dezelfde bewoordingen gevolgd.

Vóór ik van deze terminologische bespiegelingen afstap, nog een enkel woord over een ander begrip, waarmee zich het merkwaardige voordoet, dat vroeger een ieder het verstond en dat tegenwoordig menigen het niet meer verstaat. Ik bedoel het

begrip „bedstede”, dat men o.a. aantreft in art. 3 van het „*Bedstede*” Inkwartieringsbesluit. Bij de toepassing van dat artikel zal er geen moeilijkheid zijn te vrezen, indien iemand niet precies zou weten wat onder „bedstede” moet worden verstaan, maar wel heeft men daarvan moeilijkheid ondervonden bij de kortgeleden gehouden volkstelling. Er is namelijk bij het Centraal Bureau voor de Statistiek gebleken, dat er zóveel misverstand omtrent dit begrip heeft bestaan en de beantwoording van de gestelde vraag omtrent het getal aanwezige bedsteden zó onbetrouwbaar is, dat men heeft moeten afzien van een statistische bewerking van de te dien aanzien verkregen gegevens. Het schijnt, dat vooral bij vele jongeren, die nog nooit een bedstede met eigen ogen hebben aanschouwd, de mening heeft postgevat, dat hiermede wordt bedoeld elke plaats, waar zich een bed bevindt, een ledikant, een opklapbed of welke andere slaappleaats ook.

Wanneer ik mij nu voor de geest roep de vele veranderingen, *Veranderde* die zich in de loop der jaren bij de dienstplicht hebben vol- *gezindheid* trokken, dan dringt zich wel het meest naar voren de grote ommekeer in de gezindheid van de Nederlandse bevolking ten opzichte van de militaire dienst, in het bijzonder van de dienst bij de Koninklijke Marine. De invoering van de welbekende *Ern stuk* conscriptie in de Franse tijd bracht de gemoederen bij ons volk *marine-historie* in hevige beroering, maar toen daarop ook nog volgde de *Inscriptie* inscriptie, de inscription maritime, kwam het tot een uitbarsting. Deze inscriptie was een registratie, ten behoeve van de dienst bij de marine, van zeelieden van 24—49 jaar, personen, die de militieplichtige leeftijd van die tijd al te boven waren. In woede ontstoken, begaven hele drommen zich op 27 Maart 1812, toen er een loting voor deze zeelieden zou worden gehouden, naar het hotel van Baron De Stassart, prefect van het gebied van de Bouches de la Meuse. Dat hotel, gelegen aan het Lange Voorhout hier in den Haag, is het gebouw, waar thans sinds vele jaren de Koninklijke Bibliotheek zetelt. De menigte ontwapende de schildwachten en wierp stenen naar het gebouw. De heer De Stassart — iemand, die de Nederlanders slecht gezind was en omgekeerd ook bij de Nederlanders in een slecht blaadje stond — toonde, dat het hem niet aan durf ontbrak. Hij liet de ijlings gesloten voordeur ontgrendelen en verscheen op het bordes om de rumoerige schare tot bedaren te brengen. Dit kostte hem veel moeite, maar ten slotte wist hij ze toch wat te kalmeren, na de toezegging te hebben gedaan, dat de in de war gelopen loting alsnog in de avonduren zou worden gehouden.

We mogen aannemen, dat de tot uiting gekomen tegenstand tegen de inscriptie mede onder invloed heeft gestaan van factoren, die men niet of in mindere mate aantrof bij de later,

na het herstel van onze onafhankelijkheid, opgerichte nationale militia. Maar er was buitendien ook een hardnekkige algemene afkeer van de verplichte zeedienst, met welke afkeer Regering en marinebestuur nog jaren en jaren te kampen hebben gehad. Er was dan ook lange tijd geen sprake van, de nationale militia tevens dienstbaar te maken aan de personeelsbehoefte bij de marine, al zouden de bepalingen van de Grondwet daaraan niet in de weg hebben gestaan.

Onze marine was gedoemd een lange, zeer lange periode van onzegbare moeilijkheden door te maken. Voor de koopvaart en de visserij braken betere dagen aan en ook daarvan werd de weerslag ondervonden bij de werving van vrijwilligers voor de vloot. De bemanning van de vloot werd hoe langer hoe meer een schier onoplosbaar probleem. De nood steeg zo hoog, dat men er toe overging ook vreemdelingen, met name Noren en Denen, ja, alles wat zich maar aanbood, tot dienstneming toe te laten, zelfs deserteurs en gestraften van de landmacht, die werden begenadigd, als ze zich voor enige jaren bij de zeemacht wilden verbinden.

En hierbij deed ook de wisselwerking zich gelden als een vicieuze cirkel: het gehalte van de manschappen van de zeemacht hield vele goede elementen tegen van dienstneming en zonder deze elementen kon men het gehalte moeilijk op een hoger peil brengen. Er is niet veel fantasie voor nodig om zich in te denken op welk een zware proef het beleid van officieren en onderofficieren in die dagen gesteld moet zijn.

Tientallen jaren gingen heen, voordat ook bij de zeemacht een militia haar intrede deed. Vooral in de jaren 1840—1848 werden krachtige en klemmende betogen gehouden voor het plaatsen van dienstplichtigen op de vloot, maar herhaaldelijk leek het een vruchteloze strijd. Nog in het Voorlopig Verslag van de Tweede Kamer betreffende de voorstellen, die leidden tot de Grondwetsherziening van 1848, heette het: „Ter zee te dienen streed met de zeden en gewoonten en met den aard der ingezetenen van meer dan één provincie”. Één parlements lid ging zelfs zó ver, te beweren, dat de lotelingen, gesteld voor de keuze tussen verplichte zeedienst en verbanning, het laatste zouden verkiezen. Het was geen gemakkelijke taak, dit vooroordeel uit te bannen.

De pogingen om het instellen van een zeemilitie in de Grondwet voor te schrijven, zouden wellicht in 1848 op niets zijn uitgelopen, indien de voorgestelde imperatieve bepaling door een facultatieve was vervangen. Deze vervanging miste — zoals Prof. Buijs schreef — haar magische uitwerking niet. En toen verscheidene jaren later de Regering kwam met het wetsvoorstel, dat de militiewet van 1861 zou worden, en ook daarin de bepaling had opgenomen, dat er een zeemilitie zou zijn, demonstreerde zich opnieuw de begeerte om er een

facultatieve bepaling van te maken. Dit verlangen werd bevredigd en bovendien werd de voorwaarde opgenomen, dat niemand tegen zijn zin deel van de zeemilitie mocht uitmaken. Zo is van 1862 af het plaatsnemen van dienstplichtigen op de vloot langzaam op gang gekomen. Het aandeel van de zeemacht in de sterkte van de militie werd destijds vastgesteld op ten hoogste 600 man voor elke jaarlijkse lichteing. De toeloop van gegadigden was wel in tegenspraak met vroeger gedane voorstellingen; zij overschreed al spoedig het maximum, maar men heeft jarenlang de sterkte op een lager peil gehouden. Tot 1912 is dit maximum onveranderd gebleven. Toen werd het op 1000 gebracht en thans bedraagt het 5000. Een wettelijk gesanctioneerde afwijking heeft het voor de lichteing 1948 tot 6000 verhoogd.

Behalve dit is ook de oefeningsduur met sprongen omhoog gegaan. Men zou denken, dat dit de liefhebberij van de dienstplichtigen voor de marine belangrijk heeft doen afnemen. Maar dat is anders uitgekomen. Men staat er van versteld, hoevelen zich jaar op jaar voor deze dienst opgeven. Het mag dan zijn, dat het vergrote contingent, vooral door de bijzondere eisen, die voor sommige groepen gesteld moeten worden, niet geheel en al uit gegadigden kan worden samengesteld, voor een groot deel is dit wel het geval. En dit is niet een verschijnsel van een bepaald tijdsgewricht, doch er is een verblijdende animo, die haar begin vindt in een tijd, die ver achter ons ligt, en tot op de huidige dag onafgebroken voortduurt.

Op dit verhaal over de dienstplicht bij de zeemacht moet ik wel een meer algemene terugblik op de vorige eeuw laten volgen, al zal ik daarbij moeten trachten, met zevenmijls laarzen van het ene punt op het andere over te springen.

Als we ons afvragen, wat de conscriptie zo gehaat heeft ge- *Conscriptie*
maakt, dan moeten we zeker een rol toebedelen aan de algemene tegenzin in militaire plichten, maar de hoogte, die deze tegenzin bereikte, zal toch wel gezocht moeten worden in het feit, dat het een vreemde overheerser was, in wiens dienst men zich moest stellen en wiens streven niet op onze nationale belangen gericht was. In dat opzicht was de nationale militie, die inge- *Nationale militie*
volgde de Grondwet van 1814 in het leven geroepen werd, van gans andere aard. In het woord „nationale” zien wij een tegenstelling met het karakter van de Napoleontische conscriptie. Het woord „militie” schijnt in ons land intang te hebben gevonden, doordat de Prins van Oranje, Souverein Vorst en later Koning Willem I, gedurende zijn verblijf in Engeland daar een instelling had leren kennen, die de naam „militia” droeg en ook op verplichte diensten van de burgerij betrekking had, zij het, dat dit instituut meer geleek op onze later ingestelde schutterij.

Een der bepalingen van de in 1814 tot stand gekomen Grond-

wet luidde: „Behalve de vaste zee- en landmagt zal er . . . steeds „zijn een nationale militie . . .”. Duidelijk spreekt hieruit de bedoeling, dat de militie geen deel van de zee- of van de landmacht zou uitmaken, maar er naast zou staan. Nog duidelijker kwam dit tot uiting in de militiewetten van 1815 en 1817, waarin de bepaling voorkwam: „Behalve de zee- en landmagt zal er . . . „bestaan het korps nationale militie”. De militie zou een zelfstandig korps vormen. Intussen bleek vrij spoedig, dat het staande leger, althans wat de infanterie betreft, zich niet staande kon houden zonder de militie. En zo kwam reeds in November 1818 een wet tot stand, die o.a. voorschreef: „De „17 bataillons infanterie der staande armée zullen . . . in de „bataillons nationale militie . . . worden ingedeeld”. Men ziet: de militie werd niet in het leger, maar de infanterie van het leger werd in de militie opgenomen. Het eerste zou lijnrecht met de Grondwet in strijd zijn geweest, maar ook het tweede was volgens Bujs ongrondwettig.

Standaard leger

*Militie-
vrijwilligers*

De militie — waaronder wij gewoon zijn te verstaan het dienstplichtig deel van de krijgsmacht, maar dat wij misschien nog beter omschrijven als het uit burgers bestaande deel van de krijgsmacht — moest ingevolge de Grondwet zoveel mogelijk uit vrijwilligers worden samengesteld. Dienstplichtigen zouden pas aan de beurt komen, als het contingent niet met vrijwilligers voltallig kon worden gemaakt. Practisch is het echter altijd zo geweest, dat de vrijwilligers bij de militie gering in aantal waren, wat tot gevolg had, dat de militie nagenoeg uitsluitend dienstplichtigen telde. Het beginsel, dat de vrijwilligers vooropstelde, bleef tot 1887 in de Grondwet en tot 1899 in de militiewet staan. Ik kom daarop nog terug.

Grondwet 1848

Bij de Grondwetsherziening van 1848 ondergingen sommige bepalingen, die op de militie betrekking hadden, enige wijziging, maar van het oude bleef toch te veel over, dat wetgever en legerbestuur belemmerde bij de hoe langer hoe meer nodig wordende hervormingen ten aanzien van de levende strijdkrachten. Nog een kleine 40 jaren zouden voorbijgaan, vóór de begeerde soepelheid van de Grondwet zou worden bereikt.

Militiewet 1861

Een der mijlpalen van de dienstplicht vinden wij in het jaar 1861, waarin een splinternieuwe militiewet in het Staatsblad verscheen. Het zou de moeite waard zijn, het gedegen werk, waarvan die wet en de toelichtingen blijk geven, in aandachtige beschouwing te nemen, maar de beschikbare tijd dwingt mij daarvan af te zien. Één punt, zij het ook niet het belangrijkste, mag ik evenwel niet onopgemerkt laten. Wij hebben gezien, dat leger en militie, die aanvankelijk afzonderlijke organieke eenheden zouden zijn, voor een groot deel werden samengesmolten en dat daarbij de legerinfanterie werd toegevoegd aan de militie. In 1861 werd het juist andersom, waarvan de volgende bepalingen getuigen:

„De afgeleverde voor de militie te land bestemde manschappen worden . . . bij de corpsen van het leger ingelijfd.”

„De bij de militie te land ingelijfden dienen te gelijk met en op dezelfde wijze als de vrijwilligers bij het leger.”

De verandering was echter meer van theoretische dan van practische betekenis. Feitelijk, bestendigden de nieuwe voorschriften wat reeds jaren had bestaan.

De veranderingen in het hoofdstuk over de defensie bij de *Grondwet 1887* Grondwetsherziening van 1887 vielen bij de militaire deskundigen in goede aarde. Het hoofdstuk werd verkort en verduidelijkt en enige lastige staketsels werden opgeruimd. Hoe te verklaren, dat wat in 1848, ondanks krachtige en klemmende pleidooien, niet gelukte, in 1887 zonder grote tegenstand werd bereikt? Buijs geeft het antwoord: het was te danken aan de voorlichting, 20 jaar lang door deskundigen gegeven.

De Regering liet er geen gras over groeien en trachtte spoedig de oogst binnen te halen van hetgeen in de Grondwetsherziening in de kiem aanwezig was. Reeds voordat de wijziging van de Grondwet haar beslag had gekregen, was de diensttijd van de militie, zowel bij de zee- als bij de landmacht voor de lichtingen, welke in 1887 voor ontslag aan de beurt zouden komen, met een jaar verlengd en hiermee voor de zeemilitie van 4 op 5 en voor de militie te land van 5 op 6 jaar gebracht. Deze verlenging was gegrond op buitengewone omstandigheden en was volgens de toen nog van kracht zijnde Grondwet van 1848 ook alleen bij zodanige omstandigheden mogelijk. Een dergelijke verlenging herhaalde zich daarna van jaar tot jaar, telkens op grond van buitengewone omstandigheden. In 1890 werd de verlenging voor de landmacht met nog een jaar uitgebreid, in 1891 volgde een wet, die deze verlenging handhaafde en in 1892 werd zij belichaamd in een voor drie jaar geldende wijziging van de militiewet. Over buitengewone omstandigheden vindt men daarbij geen woord meer, wat in verband met de nieuwe Grondwetsbepalingen ook niet meer nodig was. Het was al verlenging wat de klok sloeg. De diensttijd werd verlengd en de geldigheidsduur van de wet, waarin men die verlenging aantrof, werd op haar beurt ook gedurig verlengd. Dit geschiedde in 1895, 1898 en 1901. Kort nadat de laatste verlengingswet was verschenen, kwam de nader te bespreken grote wetswijziging van 1901 tot stand, waarbij voor de militie te land — en ditmaal voorgoed — nogmaals een jaar op de reeds verlengde diensttijd werd gelegd.

Wij keren terug naar het jaar, dat op het jaar van de Grondwetsherziening volgde. Een Koninklijk besluit van 10 Juni 1888 bracht de geboorte van een Staatscommissie onder voorzitterschap van de Minister van Oorlog, Generaal Bergansius, welke commissie tot taak had, voorstellen te doen voor de door

*Verlenging
diensttijd*

*Staatscommissie
1888*

de Grondwet voorgeschreven wettelijke regeling van de verplichte krijgsdienst. Haar verslag draagt de dagtekening van 2 Februari 1889. De commissie bepaalt zich daarin, overeenkomstig de haar verstrekte opdracht, tot een advies omtrent „de wenschelijke grondslagen voor de wettelijke regeling”, wat het verslag reeds een eerbiedwaardige omvang gaf. Toen de Regering zich over de voorstellen had beraden, werd van harentwege een wetsontwerp gereedgemaakt „tot regeling van den krijgsdienst”. Dit ontwerp, ingediend op 22 Juni 1890, ging verder dan de Grondwet verlangt, want deze spreekt van de *verplichte* krijgsdienst. Het was een zeer lijvig schriftuur, een soort codificatie van het dienstplichtrecht en eigenlijk nog iets meer. Het telde niet minder dan 362 artikelen. Gedrukt in de bekende groot-formaat-Kamerstukken, vormde het met Memorie van Toelichting en bijlagen een boekdeel van 268 bladzijden.

*Ontwerp regeling
krijgsdienst 1890*

Dit wetsontwerp heeft het Staatsblad niet bereikt en ik voor mij ben geneigd te zeggen: dat is maar gelukkig ook. Dit werkstuk zal een ieder, die er zich in verdiept, met eerbied voor de bewerkers vervullen, maar de nadelen van een zo uitvoerige, in vele details afdalende en ook over organisatorische onderwerpen handelende wet zijn in mijn ogen groter dan de voordelen. Sinds jaren had men moeilijkheden ondervonden van het opnemen in de Grondwet van regelingen, die meer in de gewone wet thuis behoren. Soortgelijke moeilijkheden zouden zijn ontstaan, indien de wetgever aan zich had getrokken het regelen van allerlei onderwerpen, die evengoed bij uitvoeringsvoorschrift geregeld kunnen worden. Maar bovendien levert een beknopte wet het voordeel op, dat men zich veel gemakkelijker van de hoofdlijnen op de hoogte kan stellen, die bij een wet van grote omvang gevaar lopen in de voorschriftenmassa te verdrinken. Dat voordeel is van belang niet alleen voor degenen, die geroepen worden de wet toe te passen, maar ook — en wellicht nog meer — voor de parlementsleden, die zich vandaag van dit en morgen van dat wetsvoorstel op de hoogte moeten stellen.

Vóór het tot een algemene herziening van de dienstplichtwetgeving kwam, werden nog een paar belangrijke wijzigingen in de militiewet van 1861 aangebracht. De ene, van 1898, maakte een einde aan de plaatsvervangings- en de nummervervisseling. De persoonlijke dienstplicht deed zijn intrede als uitkomst van een strijd, die van lange duur was geweest. Het gaf een niet onbetekenende verandering in de bevolking van de kazernes en leidde tot onderscheidene maatregelen, die aan de soldaten ten goede kwamen. Ook voor de kadervoorziening en voor de bloei van het reservékader zou de persoonlijke dienstplicht goede vruchten afwerpen.

Nauwelijks was het remplaçantenstelsel van de baan, of de

*Persoonlijke
dienstplicht*

dagbladen maakten melding van een plan-Coolen. Dit plan ont- *Plan-Coolen*
 deende zijn naam aan een notaris te Helvoirt, die een middel had
 ontdekt om aan de persoonlijke dienstplicht te ontkomen, wat
 evenwel slechts op beperkte schaal toepassing kon vinden. Dit
 middel vond hij in het aloude instituut van vrijwilligers bij de
 militia. In de militiewet stond nog altijd de bepaling — die tot
 1887 ook in Grondwet had gestaan — dat de militia zoveel
 mogelijk uit vrijwilligers werd samengesteld. Voor elke ge- *Militie-*
 meente werd, in verhouding tot het getal ingeschrevenen, het *vrijwilligers*
 aandeel in het algemene contingent — de sterkte van de jaar-
 lijkse lichte — vastgesteld. Volgens de toen geldende bepa-
 lingen zouden de vrijwilligers voor de militia in mindering
 komen van het gemeentelijk aandeel, doch de regeling was zo,
 dat men alleen waarborgen kon krijgen, dat bepaalde personen
 aan de dienstplicht zouden ontsnappen, als men een getal vrij-
 willigers bijeen wist te brengen, gelijk aan het gemeentelijk
 contingentsaandeel. Voor grote gemeenten was dit vrijwel onbe-
 reikbaar, maar voor kleine gemeenten viel er over te denken.
 Men schijnt er in enkele gemeenten in geslaagd te zijn, dit plan
 te verwezenlijken. De Regering liet niet na, daar een stokje
 voor te steken. Daartoe diende een nieuw wetsontwerp, dat in
 1899 tot wet werd verheven en waarbij de vrijwilligers bij de
 militia werden afgeschaft.

Dat was toen weer verleden tijd geworden, zal men zeggen.
 Ja, het instituut, zoals het tot 1899 heeft bestaan, verdween
 van het toneel, maar de vrijwilligers, wier verplichtingen gelijk
 zijn aan die van gewone dienstplichtigen, zijn herleefd. Ik heb
 hier het oog op de tegenwoordige vrijwilligers, die zich ver-
 binden om te dienen op de voet van gewoon dienstplichtige, voor *Vrijwillige*
 welke dienstneming een kleine 20 jaar geleden de gelegenheid *dienst-*
 is opengesteld. Er is geen regeling aan verbonden, die de *plichtigen*'
 mogelijkheid biedt de ongewenste gevolgen van vroeger weer
 binnen te halen, maar voor het overige vertonen deze nieuwe
 vrijwilligers veel overeenkomst met de militia-vrijwilligers van
 voorheen.

Het denkbeeld van een geheel nieuwe wet voor de verplichte
 krijgsdienst liet de in het laatst van de vorige eeuw aan het
 bewind zijnde Regering varen. In de plaats daarvan maakte zij *Wetsvoorstellen*
 drie wetsontwerpen aanhangig. Twee er van werden tegelijk *1899/1900*
 ingediend en wel op 14 October 1899. Het ene strekte tot rege- *Samenstelling*
 ling van de samenstelling van de landmacht, het andere tot *landmacht*
 ingrijpende herziening van de militiewet. Het derde verscheen *Wijziging*
 bij Koninklijke Boodschap van 3 Mei 1900 en behelsde een *Militiewet*
 ontwerp-Landweeerwet. Het eerste van de drie — dat beoogde *Ontwerp-*
 de organisatie van de landmacht bij de wet vast te stellen — is *Landweeerwet*
 na een ministererisis ingetrokken. Rouwig behoeven wij niet
 over deze intrekking te zijn, daar een dergelijke wet nadelig

zou zijn geweest voor het snel aanpassen van de organisatie aan veranderde inzichten, wat bij een militair apparaat doorlopend mogelijk dient te zijn. De beide andere ontwerpen hebben de weg naar het Staatsblad gevonden, waar zij in de jaargang 1901 broederlijk naast elkaar staan. De militiewet, ook na de grote wijziging nog altijd de wet van 1861, kreeg in haar nieuwe gedaante de naam van „Militiewet 1901”.

Militiewet 1901

De reeks van wijzigingen is te lang om er hier veel van op te sommen. Een er van betrof de grond voor de dienstplichtigheid. Te voren was deze steeds gelegen geweest in het bezit van het Rijksingezetenschap, maar nu werd de dienstplicht, als gevolg van de nieuwe Grondwetsbepalingen, verbonden aan de hoedanigheid van Nederlander, terwijl die plicht tevens werd gelegd op ingezetenen, die geen Nederlander zijn. Als altijd stonden in het middelpunt van de belangstelling de sterkte van de jaarlijkse lichting (het z.g. contingent), de werkelijke dienst en de duur van de gehele dienstduur.

Lichtingsterkte

Wat het contingent betreft, dit had zich tot 1901 gehandhaafd op 11.000 man, waarvan 600 voor de zeemilitie; zowel het ene als het andere als maximum. Het laatste getal bleef in 1901 onveranderd, maar de gehele lichtingsterkte werd op 17.500 gebracht, te weten: 12.300 bestemd voor volledige oefening en 5.200 bestemd voor korte oefening. De volledige oefening kreeg een duur van $8\frac{1}{2}$ maand — bij de bereden korpsen 18 maanden — en de korte oefening een duur van 4 maanden. Een merkwaardigheid was, dat wel voor de korte oefening in de eerste plaats voorgeoefenden in aanmerking kwamen, maar dat de gemeentelijke aandelen verder voltallig werden gemaakt uit niet-voorgeoefenden, uit de houders van de hoogste der in de dienstplicht vallende lotingsnummers.

Eerste oefening

Blijvend gedeelte

En nu kom ik aan een onderwerp, dat indertijd zeer netelig is geweest, gedurende enige jaren heel wat stof heeft doen opwaaien en tot tweemaal toe een Minister van Oorlog, de tweede keer zelfs een geheel Kabinet tot heengaan heeft gecoördineerd; dat onderwerp is het nauw aan de eerste oefening verbonden „blijvend gedeelte”. De eerste oefening was te kort om, behalve in het aankweken van militaire geoefendheid, te voorzien in het voortdurend aanwezig zijn van geoefende soldaten voor huishoudelijke diensten en voor het nemen van velerlei maatregelen, die bij buitengewone gebeurtenissen plotseling nodig kunnen worden. Bij de vroegere oefentijd van 12 maanden bestonden er voor dit doel ook al bijzondere voorzieningen, maar bij de ingekrompen oefentijd werd dit vraagstuk nog veel klemmender. Een ploegenstelsel voor de eerste oefening kende men nog niet. De volle sterkte aan geoefenden, die pas de eerste oefening hadden volbracht, achtte men voor deze doeleinden niet nodig. Vandaar, dat men er toe kwam slechts

een gedeelte enige maanden te laten nadienen; dat was dan het „blijvend gedeelte”. De duur van dit nadienen werd per lichting voor de bereiden korpsen op 6 en voor de overige korpsen in totaal op 8 maanden becijferd. Om de verplichtingen voor dit nadienen niet àl te bezwaard te maken, voerde men bij de onbereiden korpsen een tweeploegenstelsel voor dit gedeelte in; elke ploeg moest dan 4 maanden nadienen, de ene ploeg in aansluiting met de eerste oefening, de andere als de eerste de 4 maanden er op had zitten. Dit bracht met zich, dat men voor het blijvend gedeelte in totaal tweemaal zoveel manschappen nodig had als tegelijk aanwezig moesten zijn.

De grote grief tegen dit systeem — een grief, die zich steeds krachtiger deed gelden — was, dat zij, die bij de tweede ploeg van het blijvend gedeelte werden ingedeeld, aan het einde van de eerste oefening 4 maanden verlof kregen en dan weer voor 4 maanden moesten terugkeren. Aan die 4 maanden verlof hadden de meesten niet veel, noch voor het zoeken van werk, noch voor het solliciteren naar een betrekking, noch voor het weer opnemen van een onderbroken studie; in bedrijven, waar men een tijdelijke vervanger voor de afwezige dienstplichtige had moeten aannemen, was het lastig de vervanger voor de bewuste 4 maanden weg te laten gaan. Aan velen gaven deze verlofmaanden meer last dan voordeel.

In 1906 en 1907 beleefde men kritieke dagen met het blijvend gedeelte. De botsing van meningen was zó hevig, dat het in het begin van 1907 uitliep op het aftreden van Minister Staal en een jaar later op het aftreden van Minister van Rappard en met hem van het gehele Kabinet-de Meester. Toen kwam het Kabinet-Heemskerk met Generaal Sabron als Minister van Oorlog. Dit Kabinet bevorderde, in afwachting van verdere voorzieningen, een wijziging van de Militiewet tot in-

Floegenstelsel

voering van een tweeploegenstelsel bij de inlijving en van een zodanig veranderd blijvend gedeelte, dat de dienst daarbij voor een ieder aansloot bij de eerste oefening en bij de meeste legeronderdelen voor elke ploeg niet langer dan 2 maanden duurde.

Omtrent de dienstdtijd hebben we gezien, dat deze sinds 1887 voor de militie te land zich in stijgende richting bewoog. Hij kwam van 5 op 6, van 6 op 7 en van 7 op 8 jaar. Maar de in

Landweeerwet

1901 tot stand gekomen Landweeerwet gaf het aanzijn aan een landweeer, in hoofdzaak bestaande uit dienstplichtigen, die hun 8 jaren bij de militie hadden volbracht. Dezen kregen er bij de landweeer nog 7 jaar bij. De overgang van de militie naar de landweeer kwam neer op een geheel andere indeling, daar de landweeer territoriaal georganiseerd was. Wie verhuisde van het ene naar het andere district, kwam ook tot een ander bataljon te behoren.

De oprichting van de landweeer leidde tot opheffing van de

*Opheffing
schutterijen*

*Landstormwet
1832*

schutterijen. Ook werd de oude Landstormwet van 1832 bij de Landweerwet vervallen verklaard. Opzettelijk zeg ik: vervallen *verklaard*, omdat er onzekerheid bestond, of die wet van 1832, die voor bijzondere omstandigheden in het leven was geroepen, niet reeds bij het eindigen van die omstandigheden had opgehouden van kracht te zijn. De intrekking in 1901 geschiedde dus „voor alle zekerheid”.

Militiewet 1912

In opdracht van Minister Sabron ontstond een uitgewerkt schema voor een nieuwe Militiewet. Niet veel langer dan een jaar had deze Minister het roer bij Oorlog in handen; gezondheidsredenen noopten hem tot aftreden. Onder het bewind van zijn opvolger, Minister Cool, werd het schema omgezet in een wetsontwerp. Maar ook hem was het niet gegeven de indiening bij de Staten-Generaal te bevorderen, daar ook hij, om andere redenen, tussentijds aftrad. Aan de derde Minister van Oorlog in hetzelfde Kabinet, Minister Colijn, mocht het gelukken, in samenwerking met zijn ambtgenoten van Marine en Binnenlandse Zaken, het ontwerp tot wet te zien verheffen. Dat was de Militiewet van 1912.

In vele opzichten onderscheidde deze nieuwe wet zich van haar voorgangster. In de eerste plaats trekken uiterlijke verschillen de aandacht, daar de nieuwe wet belangrijk korter was dan de vorige en ook een moderniseringsproces zich in haar afspiegelde, wat zich trouwens niet tot de formele kant bepaalde.

Slechts enkele bijzonderheden over de nieuwe wet. De keuring van jongelieden, die voor de dienstplicht werden ingeschreven, had zich onder de vroegere wetten beperkt tot hen, die zich daarvoor aanmeldden. Al de overigen, zelfs al hadden ze ook in het oog vallende gebreken, werden op dezelfde voet behandeld als de goedgekeurden, althans zolang ze niet na opkomst ongeschikt werden bevonden. Sinds 1912 hebben we echter algemene keuringsplicht.

Keuringsplicht

Aderplicht

De verplichting om zich de opleiding tot een graad — dat is tot de rang van onderofficier — te laten welgevalen, stond al in de wet van 1901, maar in 1912 verrees daarbij de verplichting voor opleiding tot officier.

Lichtingsterkte

De lichtingsterkte steeg van 17.500 tot 23.000, waarvan 600 voor de zeemacht. De algemene oefentijd bleef 8½ maand. De verkorte oefentijd van 4 maanden verviel. Voorgeoefenden kregen 2 maanden afslag. Er waren enige afwijkingen van de 8½ maand, waarvan de voornaamste was de oefentijd van 2 jaar voor de bereden korpsen. Alleen het eerste lichtingsdeel van infanterie en vestingartillerie behield een blijvend gedeelte met een duur van 4 à 4½ maand. De indeling bij het 1e of 2e lichtingsdeel was in het algemeen afhankelijk van het lotingsnummer. Evenals de duur van het blijvend gedeelte was ook de sterkte van dat gedeelte niet alleen aan een maximum, maar

Blijvend gedeelte

ook aan een minimum gebonden. De dienstdtijd daalde voor de *Diensttijd*
 militia te land van 8 tot 6 jaar en voor de landweer — inge-
 volge een in 1913 tot stand gekomen wijziging van de Land-
 weerwet — van 7 tot 5 jaar. Wanneer de dienstplichtigen aan
 het einde van de landweerdiensttijd waren gekomen, werden ze
 opgevangen door de in hetzelfde jaar ingestelde landstorm, *Landstorm*
 waartoe ze tot hun 40ste jaar bleven behoren. Dit gold ook voor
 sommige groepen, die niet van de militia naar de landweer
 overgingen. Van de landstorm maakten mede deel uit degenen,
 die voor de militia waren vrijgesteld of vrijgeloot.

Het zal een ieder duidelijk zijn, dat, hoeveel er ook in 1912
 en 1913 op papier tot stand kwam, bij de wet of bij uitvoerings-
 regelingen, de practische resultaten eerst langzaam voor de dag
 kwamen. Dit springt vooral in het oog met iets als de verhoogde
 lichtingsterkte. Vele jaren zouden er mede gemoeid zijn vóór
 men het volle rendement er van zou beleven. Met vele zaken kàn
 dat niet anders. Maar de gedachte aan geleidelijke opbouw zat
 zó in de lucht, dat men deze ook aanvaardde waar het wél
 anders had gekund. Ik wijs op de overgangsbepaling van de
 Landstormwet, die luidde:

Tot den landstorm behooren geen andere personen dan die
na het in werking treden van deze wet in een der toestan-
 den, omschreven in artikel 2, komen te verkeerem.

Die toestanden van artikel 2 waren: het vrijgesteld of vrijge-
 loot zijn bij de militia, het ontslagen zijn bij militia of landweer
 enz. Wat daarvan in één jaar wordt bereikt, is niet veel; in
 verhouding tot wat het op de duur zou worden, is dat, om een
 volksuitdrukking te gebruiken, maar een schijntje. Welnu, de
 Landstormwet had ruim een jaar gewerkt, toen we in 1914 *Mobilisatie 1914*
 moesten mobiliseren. Men deed wat men kon om de sterkte aan
 geoeffenden te vergroten: nog niet aan de beurt gekomen delen
 van militielichtingen werden opgeroepen en in snel tempo geoe-
 fend en toen de roep om de oude landweermannen naar huis te
 laten gaan, àl luider ging klinken, werd de behoefte gevoeld
 om ter wille van hun aflossing de rijen van de jonge militairen
 te versterken, waarvoor men moest grijpen naar hen, die van
 militiaplicht waren vrijgebleven. Dat waren de lieden, die in de
 landstorm thuis behoorden, doch die nog maar voor een klein
 gedeelte er in opgenomen waren. Toen heeft men de overgangs-
 bepaling van de Landstormwet op zij gezet en wetten in het
 leven geroepen tot uitbreiding van de landstorm en daarbij *Uitbreiding*
 tevens bepalingen gemaakt betreffende keuring van deze *Landstorm*
 nieuwelingen, want het gros van hen bestond uit ongekeurden.
 Al het daaruit voortgevloeide werk kwam zeer ongelegen, om-
 dat alle diensten overbelast waren en men bovendien door de
 mobilisatie-oproeping van honderden functionarissen overal
 handen tekort kwam.

Twee van de uitbreidingswetten kwamen tot stand in 1915.

*Herkeuring
afgekeurden*

Een derde verscheen in 1918. Deze was van enigszins andere aard, in zover zij strekte tot herkeuring van afgekeurden van verschillende militielichtingen. Een aanzienlijk aantal van die afgekeurden werd bij de herkeuring alsnog geschikt verklaard. De herkeuring was echter nog in volle gang, toen in het najaar van 1918 de wapenstilstand op het oorlogsterrein er een einde aan maakte, zodat de herkeuringswet geen verdere gevolgen heeft gehad.

Klein verlof

De mannen van de oudste landweerlichting, die het eerst naar huis ging, kregen „voorloopig klein verlof”. Deze verlof-formule maakte het waarschijnlijk, dat er na enige tijd definitief en dan groot verlof zou volgen. Later voerde men de term „onbepaald (klein) verlof” in en sindsdien hield men in die tijd daaraan vast. Dat men niet dadelijk groot verlof verleende, sproot hieruit voort, dat een mogelijke terugkeer bij de troep het eenvoudigst in zijn werk zou gaan, als men met klein-verlofgangers te doen had. Daar is iets van aan, al kan men de voordelen van klein verlof ook overdrijven, en er is reden tot twijfel, of men zich de nadelen wel voldoende voor ogen heeft gesteld.

Het duurde niet lang, of er bleek menige voorziening nodig om aan de zwaarigheden, die dit klein verlof veroorzaakte, op de ene of andere wijze tegemoet te komen. Die zwaarigheden bestonden hierin, dat deze klein-verlofgangers, op de keper beschouwd, vermomde groot-verlofgangers waren. Wat geldt voor dienstplichtigen, die groot verlof genieten, had op hen van toepassing behoren te zijn, maar dit was niet het geval. Daarentegen bleven zij onderworpen aan datgene, wat geldt voor de in werkelijke dienst zijnde dienstplichtigen en dat was juist, althans in menig opzicht, verkeerd. In één opzicht liep men zelfs min of meer vast. De duizenden verlofgangers, wier aantal maar steeds aangroeide, moesten voor velerlei straf- of tuchtrechtelijke vergrijpen worden berecht door de militaire rechter of een militaire autoriteit, al hield het vergrijp ook generlei verband met hun hoedanigheid van militair. Hieraan moest een einde worden gemaakt. Daaraan is het ontstaan te danken van de wet van 20 April 1918 (Staatsblad 254), die de hier bedoelde klein-verlofgangers onttrok aan de toepassing van het militaire straf- en tuchtrecht, waardoor de door hen gepleegde strafbare feiten werden gebracht onder de rechtsmacht van de gewone rechter.

De geschetste afwijkingen en complicaties had men kunnen vermijden en de wet van 20 April 1918 had in de pen kunnen blijven, indien groot verlof ware verleend in plaats van klein verlof. Op aandrang van anderen, die aanvankelijk voorstanders van het klein verlof waren geweest, heb ik mijn afwijkende inzichten in het Militair-Rechtelijk Tijdschrift bloot-

gelegd. Men kan dit betoog vinden in deel XV (jaargang 1919-1920) op bladz. 373-386.

Wie zich zou verdiepen in de drie destijds aan de dienstplicht gewijde wetten — de Militie-, de Landweer- en de Landstormwet — en in al de daaruit voortgevloeide, niet overal in goede samenhang verkerende voorschriften, verder in de landstormuitbreidingswetten en de vele andere wetten, besluiten en aanschrijvingen, die voor verschillende militaire doeleinden in de mobilisatiejaren 1914-1918 te voorschijn kwamen, zou een overvloed van bepalingen vinden, die hem de schrik om het hart zou doen slaan. Hoe meer men met die regelingen te maken had, hoe begeriger men werd naar een nieuwe wet, die de vroegere wetten zou vervangen, een wet, eenvoudig van opzet, die zich zou bepalen tot de hoofdlijnen, tot de voornaamste rechten en verplichtingen van de daarbij betrokken burgers en die aan leger- en marine-bestuur zoveel mogelijk de vrije hand zou laten bij alles wat op de organisatie betrekking heeft. De Dienstplichtwet van 1922 draagt de kenmerken, dat ook de bewindslieden, die het tot stand brengen van die wet hebben bevorderd, met een streven in die richting bezielde zijn geweest.

Bij de bouw van de wet zijn de vroegere militiewetten tot voorbeeld genomen. De kern van de wet vindt men in de tegenwoordige hoofdstukken II—IX, welke naar tijdsorde de voornaamste verrichtingen behandelen, beginnende met de inschrijving voor de dienstplicht en eindigende met het ontslag. Er vóór staat een hoofdstuk „Algemene bepalingen” en er achter een hoofdstuk X: „Strafbepalingen” en een hoofdstuk XI: „Overgangs- en slotbepalingen”.

De chronologische volgorde moet men niet in àl te strikte zin oppvatten, want het komt voor, dat in een hoofdstuk werkzaamheden worden vermeld, die soms eerder aan de orde komen dan andere, die in een vorig hoofdstuk worden behandeld. Zo wisselen werkelijke dienst en groot verlof in de praktijk herhaaldelijk met elkaar af, maar in de wet staat bijna al wat op de werkelijke dienst betrekking heeft, in één hoofdstuk bij elkaar, evenals in het volgende hoofdstuk de bepalingen van het groot verlof zijn ondergebracht.

Buiten de overgangsbepalingen vindt met de termen „militie”, „landweer” en „landstorm” niet in deze wet terug. Ook niets van een overgang onder andere benaming van het ene naar het andere onderdeel van leger of vloot. De verbondenheid aan de krijgsmacht vormt sinds 1922 één onafgebroken tijdvak, voor het merendeel durende van 20 tot 40 jaar, voor dienstplichtigen met de rang van officier of onderofficier, tot 45 jaar (oorspronkelijk voor officieren tot 50 jaar).

Alle geschikten worden — uitzonderingen daargelaten — bij de land- of de zeemacht ingelijfd. Er zijn echter verschillen

*Voorspel
wets-
vernieuwing*

*Dienstplichtwet
1922*

*Gewone en buiten-
gewone
dienstplichtigen*

in de som van hun verplichtingen. Voor de voornaamste verschillen is gemakshalve een splitsing in twee groepen gemaakt; de ene heet „gewone dienstplichtigen”, de andere „buitengewone dienstplichtigen”. Deze benamingen hangen samen met *gewone omstandigheden*, gewone tijden of vreedestijd, en met *buitengewone omstandigheden*, in het algemeen genomen oorlogstijd. De gewone dienstplichtigen zijn reeds in vreedestijd verplicht tot het vervullen van werkelijke dienst, de buitengewone dienstplichtigen kunnen, behoudens uitzonderingen, uitsluitend bij buitengewone omstandigheden in werkelijke dienst worden opgeroepen.

Kostwinners

Als ik nu iets wil vertellen van hetgeen in 1922 ten aanzien van kostwinners werd bepaald, zie ik mij verplicht te beginnen met een stap terug te doen om eerst een blik te werpen op de regeling van 1912.

Reeds in 1912 was kostwinnerschap onder de redenen van vrijstelling opgenomen. Ook persoonlijke onmisbaarheid, maar dáárover zou ik het nu niet willen hebben. Ik noem deze onmisbaarheid alleen om te voorkomen, dat men deze met kostwinnerschap zou vereenzelvigen. Ik geef toe, dat ze familie van elkaar zijn, maar we moeten ze toch wel van elkaar onderscheiden. Bij de onmisbaarheid gaat het om het in stand houden van de middelen van bestaan van verwanten, om het even of deze verwanten gedurende de afwezigheid van de dienstplichtige over voldoende middelen tot levensonderhoud zouden beschikken. Bij kostwinnerschap daarentegen is het geheel een kwestie van geld.

Met de vrijstelling wegens kostwinnerschap liep het in de praktijk wat anders dan men zich had voorgesteld. Er kwamen namelijk lang niet zoveel aanvragen om vrijstelling dan men had verwacht. Hoe dat kwam? Wel, dat kwam door het instituut van de kostwinnersvergoeding, dat al sinds 1902 bestond. Met zodanige vergoeding konden de verwanten van persoonlijk onmisbaren niet worden geholpen, maar de familieleden van de kostwinners wel. Er was verondersteld, dat het gros van de kostwinners wel aan vrijstelling de voorkeur zou geven boven vergoeding, maar de praktijk gaf een ander beeld te zien. Velen, die aanspraak op vrijstelling konden maken, gingen maar liever in dienst en daarvoor had de een weer een andere reden dan de ander. Bij sommigen zat de lust voor om militair te worden. Anderen werden van het vragen van vrijstelling weerhouden door het feit — zo was de regeling toen —, dat zij vier keer voor een jaar vrijgesteld moesten zijn, vóór zij voor vrijstelling voorged in aanmerking konden komen. En om telkens opnieuw vrijgesteld te worden, moesten de gezinsomstandigheden al die jaren door even ongunstig blijven. De kans om de ene of andere keer toch nog te moeten dienen, bleef enige jaren bestaan en dat deed

menigeen zeggen: dan maar liever dadelijk. Weer anderen, die niet zeker waren voortdurend loongevende arbeid te zullen behouden, vonden het maar het veiligst, voor de volle duur van de eerste oefening op een geldelijke uitkering voor het gezin te kunnen rekenen. Het gevolg was, dat er aan kostwinnersvergoeding niet onbelangrijke bedragen werden uitgegeven, die men zou kunnen besparen, omdat er buiten de kostwinners nog genoeg dienstplichtigen over waren om uit dezen het gehele contingent te kunnen samenstellen.

Zulk een besparing hadden Regering en wetgever reeds in 1912 voor de geest, maar meer nog werd zij in 1922 nagestreefd door een beperking aan te brengen in de toekenning van vergoeding, hierop neerkomende, dat er geen vergoeding meer zou worden verstrekt in die gevallen, waarin de dienstplichtige vrijstelling had kunnen krijgen. De dienstplichtigen en hun verwanten moesten dus kiezen of delen: vrijstelling vragen of zich zonder geldelijke hulp zien te redden. Ofschoon niet gezegd kan worden, dat dit middel zijn doel miste, werd het doel niet zo volkomen bereikt als men wellicht zou denken. Vrij velen, die in dienst gingen zonder vrijstelling te vragen en zonder vergoeding voor verwanten te krijgen, deden na enige weken, soms eerst na enkele maanden, aanvraag om vergoeding, voorgoeding dat de familie er zich aanvankelijk op had ingesteld zonder hulp van de dienstplichtige rond te komen, maar het niet langer kon bolwerken. In sommige gevallen kon het antwoord luiden: dat hadt ge eerder moeten bedenken. Maar er deden zich gedurig gevallen voor, waarbij de financiële gesteldheid van het gezin, al was deze al vóór de indiensttreding niet rooskleurig geweest, na de opkomst van de kostwinner — het gold dan meestal een mede-kostwinner — was verergerd door werkloosheid van de vader, ziekte van een zuster, overlijden van een broer of wat ook. En dat is juist een moeilijkheid bij het kostwinnerschap: dat er zoveel gevallen zijn, waarbij de financiële toestand afwisselend een opgaande en een neergaande beweging vertoont; dat de stijging of daling van inkomsten of van uitgaven veelal van tijdelijke aard is, dikwijls onverwacht optreedt en niet te voorzien valt hoe lang zij zal aanhouden. Dergelijke bijzonderheden maken het soms lastig, uit te maken, wanneer het recht op vrijstelling is ontstaan, of dit vóór of na de inlijving is geweest. In zulke gevallen zit er vaak niets anders op dan toch maar vergoeding toe te kennen, als het voor vrijstelling te laat is geworden.

Ik ga nu maar meteen een wijziging vermelden, die de vrijstellingsprocedure in 1928 heeft ondergaan. Ik bedoel deze, dat de tijdelijke vrijstelling van toen af maar éénmaal voor een jaar en daarna, als de grond tot vrijstelling nog aanwezig is, voorgoed wordt verleend. Dit heeft de vrijstelling voor belanghebbenden ongetwijfeld aantrekkelijker gemaakt, maar geval-

*Vrijstellings-
procedure*

len als de zojuist geschetste zullen zich toch steeds blijven voordoen, zij het in mindere mate dan voorheen.

En nu kom ik alweer — het wordt eentonig en het zal ook nog niet voor de laatste maal zijn — op de bekende onderwerpen: lichtingsterkte en oefentijd. Voor het derde in de rij, de algemene diensttijd, heb ik de veranderingen van 1922 al besproken.

Volgens het oorspronkelijk ontwerp der wet van 1922 zou het totale contingent worden gehandhaafd op 23.000, waarvan de zeemacht 1.000 zou krijgen en het voor de landmacht bestemde gedeelte naar het stelsel van Minister Pop zou worden verdeeld in kern- en reservetroepen. Voor de reservetroepen werden 8.000 uitgetrokken en de overigen zouden de kerntroepen uitmaken. Op het eerste gezicht zouden de kerntroepen dan per lichting een sterkte krijgen van 23.000 — $(1.000 + 8.000) = 14.000$ man, maar in werkelijkheid zouden deze troepen bij de inlijving sterker zijn, daar de lichtingsterkte, althans bruto, ook de 23.000 te boven zou gaan wegens de bepaling, dat dit getal werd verhoogd met een getal, overeenkomende met de verliezen bij de voorvorige lichting gedurende het eerste dienstjaar. Men zou kunnen tegenwerpen, dat die hogere sterkte van de kerntroepen eveneens een bruto-getal was. Zeker, dat is ook zo, maar dat was evenzeer het geval met de getallen van zeemacht en reservetroepen; ook die waren in zekere zin geflatteerd.

De oefentijd zou in het algemeen voor de kerntroepen 6 maanden bedragen, welke duur bij wijze van bijzondere maatregel al voor de lichtingen 1920 en 1921 bij de landmacht had gegolden. Voor de reservetroepen zou een oefentijd van 4 maanden worden ingevoerd. Voorgeoefenden zouden een afslag van gelijke duur krijgen en zoveel mogelijk aan de reservetroepen worden toegewezen, wat dan het wegvallen van de eerste oefening voor hen met zich zou brengen.

Het stelsel-Pop ontmoette ernstige bedenkingen bij de Tweede Kamer. Bij de debatten op 14 en 15 Juni 1921 konden Minister en Kamer het niet met elkaar eens worden, wat het aftreden van Minister Pop ten gevolge had. Nadat zijn plaats was ingenomen door Minister van Dijk, bracht de Regering onderscheidene wijzigingen in het wetsontwerp aan, waarna het in veilige haven aanlandde.

De wijzigingen hielden o.a. in, dat de splitsing in kern- en reservetroepen kwam te vervallen. De lichtingsterkte werd 19.500 man met de bekende verhoging tot dekking van het verloop in het eerste dienstjaar. Het aandeel van de zeemacht bleef 1.000 man.

Voor de landmacht werd de algemene eerste-oefeningstijd $5\frac{1}{2}$ maand, voor de zeemacht 8 maanden.

Bij de vermindering van de oefentijd van 6 maanden tot $5\frac{1}{2}$ maand werd uitgegaan van deze gedachten:

1. de eerste 4 maanden gelden als algemene oefening, de volgende $1\frac{1}{2}$ maand als vervolgoefening;

2. voorgeoefendheid wordt slechts erkend, als zij is verkregen in militair verband (bij de vrijwillige landstorm); zij moet gelijkwaardig zijn aan een graad van geoefendheid, welke in het leger in een periode van 4 maanden wordt bereikt;

3. de vervolgoefeningen, waaraan de voorgeoefenden en de niet-voorgeoefenden gezamenlijk deelnemen, worden volbracht in kampementen, waarvan het rendement in $1\frac{1}{2}$ maand even groot zal zijn als bereikt wordt bij een verblijf van 2 maanden in de gewone garnizoenen.

De halve maand vermindering hing dus onverbrekkelijk samen met een verblijf gedurende de laatste 6 weken van de eerste oefening in kampementen, maar in de wet werd daarvan niet gerept. Een voorwaarde omtrent het oefenen in kampementen werd niet aan de $5\frac{1}{2}$ maand verbonden. Zo kon het ene tot stand komen zonder het andere. Bij de plannen was gerekend op 4 kampementen, waarvan de totale kosten op 8 miljoen waren geraamd. Later zouden het 2 kampementen worden, maar de hoge kosten hebben gemaakt, dat het gehele plan in duigen is gevallen.

Een drietal afwijkingen van de algemene oefentijd vinden we in de wet van 1922: ten eerste voor de meeste onberede onderofficiersaspiranten, ten tweede voor de onberede officiersaspiranten, de ziekenverplegers, de dienstplichtigen van de luchtvaartdienst en de beredenen van de artillerie, en ten derde voor de dienstplichtigen van de cavalerie. Voor deze drie groepen werd de oefentijd gesteld op 9, 12 en 18 maanden.

Menig hiaat moet ik, als op zovele plaatsen, ook laten ten aanzien van hetgeen in de Dienstplichtwet is komen te staan. Niettemin moet ik toch nog wijzen op twee onderwerpen, die sinds 1922 *niet* meer in de wet staan. Het ene betreft het blijvend gedeelte, dat in 1922 is afgeschaft. Het andere betreft de z.g. kaderplicht. We hebben gezien, dat de Militiewet 1901 de grondslag heeft gelegd voor een beperkte en de wet van 1912 voor een ruimere kaderplicht. In de Dienstplichtwet zal men er tevergeefs naar zoeken. Wel zijn er nog bepalingen, die spreken van personen, die voor een rang worden opgeleid of een rang bekleden. Dat zijn bepalingen betreffende de duur van de werkelijke dienst en van de diensttijd. Maar van kaderplicht zwijgt de wet in alle talen. Betekent dit, dat die plicht is vervallen? Integendeel, doordat de wet er niets meer van zegt, is de gelegenheid om dienstplichtigen tot het volgen van de opleiding tot een rang te verplichten, onbeperkt geworden.

Vroeger was de bevoegdheid daartoe aan bepaalde grenzen gebonden. Volgens de wet van 1912 mocht de aanwijzing voor

*Blijvend gedeelte
Kaderplicht*

de opleiding slechts geschieden binnen een bepaalde termijn na de aanvang van de eerste oefening. Toen er in de mobilisatiejaren 1914-1918 behoefte ontstond om ook andere dienstplichtigen alsnog in opleiding te nemen — dienstplichtigen, die deze termijn al achter de rug hadden, meer in het bijzonder personen van oudere lichten — ondervond men last van die beperking. Een wet van 23 Mei 1917 heeft toen de bevoegdheid gegeven, bij buitengewone omstandigheden ieder in werkelijke dienst zijnde dienstplichtige tot het volgen van de opleiding te verplichten.

Thans, nu de wet niet meer van kaderplicht gewaagt, is elk beletsel weggefallen. De onderworpenheid van ieder ingelijfde aan de militaire tucht sluit in zich alle bevoegdheid, die men hier kan begeren. Immers, de meerdere is bevoegd niet alleen om de soldaat te doen verrichten wat nodig is om hem de vereiste geoefendheid bij te brengen, maar evengoed om alle andere militaire werkzaamheden van hem te verlangen, onverschillig van welke aard deze zijn; dus zeker ook die, welke ten doel hebben hem geschikt te maken voor het bekleden van een rang. Wel moet in acht worden genomen, dat de opleiding de wettelijke grenzen van de werkelijke dienst niet mag overschrijden.

Wijzigingen dienstplichtwet Tien maal heeft de Dienstplichtwet tot dusver wijziging ondergaan. Er zijn belangrijke en er zijn onbelangrijke wijzigingen bij, omvangrijke en kleine. Ik zal de wijzigingswetten één voor één, doch op een drafje, de revue laten passeren.

Oefentijd cavalerie De eerste is die van 1923 (Staatsblad 310), die strekt tot verlaging van de eerste-oefeningstijd bij de cavalerie van 18 tot 15 maanden.

Opsporingsambtenaren Bij de Invoeringswet Strafvordering (Staatsblad 1925 nr. 308) is een redactionele verandering aangebracht in het artikel, dat over opsporingsambtenaren handelt.

Van grote betekenis is geweest de wijziging, vervat in de wet van 1928 (Staatsblad 255). Daarbij moet ik een ogenblik stilstaan.

Inschrijving woonplaats Zoals de wet van 1922 oorspronkelijk luidde, kwamen alle Nederlanders voor de dienstplicht in aanmerking, die of wier wettelijke vertegenwoordiger (gewoonlijk vader of voogd) in Europa woonde. In 1928 kwam hiervoor in de plaats de bepaling, dat enkel rekening werd gehouden met woonplaatsen, gelegen in Nederland of binnen een strook van 15 km buiten onze landsgrenzen.

Niet-inschrijving van geboren en in Indië Van inschrijving voor de dienstplicht werden uitgezonderd de ingezetenen, niet-Nederlanders, die geboren zijn in een der overzeese gebiedsdelen.

Keuring Onder de verplichte keuring kwam ook het psychotechnisch onderzoek te vallen.

Het vroegere lotingsstelsel, waarbij in het algemeen voor elke gemeente afzonderlijk werd geloot en ieder, die daarbij betrokken was, zelf een nummer mocht trekken, maakte plaats voor een centrale loting, waarbij op een hoogst eenvoudige manier in nog geen half uur de loting voor een lichter voor alle gemeenten tegelijk werd verricht. *Centrale loting*

Ofschoon de totale lichtersterkte het peil van 1922 behield, verkreeg de zeemacht een wat groter deel van deze sterkte als aanvulling tot goedmaking van het verloop bij een vorige lichter, een verhoging als het gehele contingent steeds had gehad. *Contingent zeemacht*

Voor een paar categorieën van dienstplichtigen kwam enige verandering in de oefentijd. Aan voorgeoefenden werd een grotere dan de normale verkorting van oefentijd in uitzicht gesteld, indien zij het bij het vooroefeningsinstituut tot sergeant brachten. *Oefentijd oudkaderlandstormers*

Twee nieuwe artikelen dienden om de dienstplichtigen geldelijk aansprakelijk te stellen bij verwaarlozing van de hun toevertrouwde rijksgoederen. Hierbij hebben we voornamelijk te denken aan de uitrusting, die zij bij groot verlof mee naar huis nemen. *Verantwoordelijkheid voor uitrusting*

Op deze serie wijzigingen volgt er een, die plaats had bij het tot stand komen van de Ambtenarenwet 1929 (Staatsblad 530). Deze loopt over het verhaal op loon bij het vorderen van schadevergoeding wegens verwaarloosde uitrusting.

Om de volgende wijzigingen te vinden, moeten we opslaan de buitengewoon lijvige wet tot verlaging van openbare uitgaven (Staatsblad 1935 nr. 685), die is samengesteld uit bijdragen van verscheidene ministeries. Aan de wijziging van de Dienstplichtwet is § 42 gewijd. Niet in elke wijziging echter moet men een kostenbesparing zoeken.

Voor de inschrijving voor de dienstplicht werd gebroken met het stelsel, dat daarbij ook buitenslands wonenden betrof. De geschetste 15 km-strook werd uit de wet gelicht. *Inschrijving woonplaats*

Om meer tijd voor de keuring beschikbaar te krijgen, werd vervroeging van de inschrijving mogelijk gemaakt. *Vervroeging inschrijving*

Een voor de legersterkte ondervonden nadeel, gelegen in de vrijstelling van mobilisatie-opkomst van geoefende dienstplichtigen, werd opgeheven door verhoging van de lichtersterkte met het getal van de in een vorig jaar verleende vrijstellingen. *Lichtersterkte Mobilisatievrijstelling*

Ook voor de eerste-oefeningstijd traden weer enige wijzigingen in. Voor de geneeskundige troepen — de term „ziekenverpleger”, een beschermde titel, kwam voor dienstplichtigen te vervallen — daalde deze tijd van 11 tot 6 maanden; voor de onderofficiersaspiranten bij deze dienst werd een 12-maandse oefentijd ingevoerd. Bij de zeemacht ging de oefentijd omhoog, in het algemeen tot 15, voor de onderofficiersaspiranten tot 18 en voor de marine-kustwacht tot 9 maanden. *Oefentijd*

Dan komt de wijziging van 1937 (Staatsblad 500) met een

oefentijd voor de zeemilitie van 21 maanden, voor de kustwacht van 11 maanden. Voor de officiersaspiranten bij de landmacht wordt de oefentijd 14 maanden.

Lichtingsterkte

Als voorloper van een uitbreiding van de lichtingsterkte bepaalt deze wet, dat de vrijstelling wegens broederdienst, verleend aan personen van een der lichtingen 1938 en 1939, in afwachting van een nadere voorziening, slechts een voorlopig karakter zou dragen.

*Broederdienst
voor sommigen
ingetrokken*

Onder alle wijzigingswetten staat die van 1938 (Staatsblad 500) bovenaan, als we haar betekenis voor de legerbelangen in het oog vatten. Allereerst geldt dit de lichtingsterkte, die van 19.500 tot 27.500 en voor een vijftal lichtingen zelfs tot 32.000 stijgt. Bovendien maakte deze wet het mogelijk, voor de lichtingen 1938 en 1939 personen, die reeds wegens broederdienst vrijgesteld en tot buitengewoon dienstplichtige bestemd waren, alsnog over te brengen in de hoedanigheid van gewoon dienstplichtige. Dit had ten doel, de verhoogde sterkte zo spoedig mogelijk te doen intreden.

Oefentijd

De algemene duur van de eerste oefening bij de landmacht, $5\frac{1}{2}$ maand bedragende, werd verdubbeld. Belangwekkend is de gedetailleerde uiteenzetting van wat de soldaat gedurende de eerste oefening moet leren, welke is gegeven in de Memorie van Toelichting en de Memorie van Antwoord, voorkomende in de Gedrukte Stukken (of de z.g. „Bijlagen”) van de Tweede Kamer van 1937-1938 nr. 279.

*Afschaffing
loting*

Ook is het bij deze wet gekomen tot de jarenlang van verschillende zijden bepleite afschaffing van de loting. Een zelfde lot zou volgens het Regeringsvoorstel aan de vrijstelling wegens broederdienst beschoren zijn geweest, maar dat is niet doorgegaan. Dat zit zó: De loting had steeds gediend als middel om te komen tot aanwijzing van hen, die het contingent gewone dienstplichtigen zouden uitmaken. Daarvoor moest een ander middel in de plaats komen, indien men aan een begrensd contingent wilde vasthouden. De Regering had dit willen vinden in de graad van geschiktheid van de goedgekeurden; de minstgeschikten zouden dan afvallen, voor zover er te veel goedgekeurden beschikbaar waren. Er openbaarde zich echter in de Tweede Kamer een stroming, die de voorkeur gaf aan behoud van de vrijstelling wegens broederdienst, evenwel op een andere grondslag dan de toen bestaande, om te bereiken, dat de leden van grote gezinnen, uit welke de meeste zoons hebben gediend, in aanmerking zouden komen om van de aanwijzing tot gewoon dienstplichtige gevrijwaard te blijven, tot het aantal, dat overcompleet is. Zulk een regeling is toen in de wet gekomen.

*Graad van
geschiktheid*

Grote gezinnen

Oefentijd

De laatste wijziging vóór de oorlog is geweest die van 1939 (Staatsblad 503). Deze heeft voor de zeemacht een eenheids-oefentijd ingevoerd, die toen op 21 maanden is gesteld. Verder werd de bevoegdheid geschapen om, als het nodig mocht blijken,

de normale maxima voor de eerste-oefeningstijd te overschrij- *Verlenging*
den en deze tijd voor alle dienstplichtigen te verlengen tot twee *oefentijd*
jaar. De bepaling, die deze bevoegdheid regelt, wordt evenwel
gevolgd door een bij amendement ingelaste bepaling, die deze
bevoegdheid inmiddels heeft doen eindigen op 1 Januari 1944.
Zij is bij een maatregel van bestuur, die bij de wet is bevestigd,
tijdelijk tot nieuw leven gewekt. Verder is van belang een door
de wijzigingswet van 1939 gebrachte verhoging van de totale
duur van de herhalingsoefeningen van 40 tot 85 dagen. *Herhalingsoef.*

In de tijd, dat de Regering te Londen verbleef, is de wet- *Maatregelen*
gevende molen ook voor de dienstplicht blijven malen. Menige *Londen*
maatregel heeft daar het licht gezien, die in de kring van de
dienstplichtigen heeft getrokken tal van buitenslands wonende
Nederlanders, die te voren niet dienstplichtig waren geweest
en die dit volgens de wet, zoals die toen luidde, ook niet ge-
worden zouden zijn. Één wetsbesluit is er geweest, dat recht- *Contingent*
streeks de Dienstplichtwet wijzigde. Dat is het Koninklijk *zeemacht*
besluit van 18 Mei 1944 (Staatsblad E 32), waarbij het contin-
gent van de zeemacht op 5.000 is vastgesteld.

De tiende en laatste wijziging, gelegen in de wet van *Uitzending van*
4 Augustus 1947 (Staatsblad H 293), is een uitvloeisel van het *dienstplich-*
nieuwe artikel 192 van de Grondwet en heeft betrekking op *tigen*
de uitzending van dienstplichtigen van de landmacht naar de
overzeese gebiedsdelen. Wie daarvan meer zou willen weten,
mag ik verwijzen naar het hoofdartikel van de Gemeentestem
van 3 Mei 1947.

Deze laatste wijziging is de eerste na de bevrijding van ons
land, maar voordat zij het Staatsblad bereikte, stond er al weer
een nieuwe, belangrijke en uitgebreide wijziging op stapel, een
wijziging, die het karakter van een algemene herziening draagt. *Herziening*
Wat in dit in wording zijnde wetsontwerp komt te staan, *Dienstplichtw*
daarvan kan ook de buitenstaander zich een denkbeeld vormen,
doordat er al het een en ander van bekend geworden is bij
gedachtenwisselingen tussen Regering en Parlement. Het wets-
voorstel zal o.a. vele afwijkingen consolideren, die sinds 1945
zijn ingevoerd ten aanzien van de normale gang van dienst-
plichtzaken. Het zijn afwijkingen, waartoe de Regering nood-
gedwongen is overgegaan, die eerst bij ministeriële aanschrij-
vingen en daarna bij algemene maatregel van bestuur geregeld
en ten slotte voor een beperkte tijd bij de wet bekrachtigd zijn.
Zij handelen over alles en nog wat en verwacht mag worden,
dat het in aantocht zijnde herzieningsontwerp er nog wel het
een en ander aan zal toevoegen. ¹⁾

¹⁾ Het herzieningsontwerp is, nadat deze lezing plaats had, inge-
diend bij Koninklijke Boodschap van 15 December 1947. Men vindt
het in de Gedrukte Stukken 1947—1948 onder nr. 669.

*Situatie
dienstplicht-
voorschriften*

Als ik de huidige situatie van het gehele complex van dienstplichtvoorschriften zou moeten kenschetsen, zou mijn oordeel kunnen luiden: nog al rommelig. Dat geldt niet de voorschriften, elk op zich zelf beschouwd, maar het geheel. Dat zijn de naweeën van de oorlog. Al vóór de oorlog is het begonnen, dat de wagen in formeel opzicht uit het goede spoor liep, maar dat zou al lang weer in orde zijn gekomen, als we geen oorlog hadden gehad. Vóór 1938 was er, wat de systematiek van de dienstplichtvoorschriften betreft, een bevredigende toestand; het merendeel van de uitvoeringsregelingen troffen we aan in één Koninklijk besluit en één ministeriële beschikking. Beide waren ze ingedeeld in dezelfde hoofdstukken, die we in de wet aantreffen. De wijzigingswet van 1938 veroorzaakte, dat het goede verband enige tijd verloren ging. Aan het lotingsinstituut en aan het daaraan gewijde hoofdstuk van de wet was een eervolle begrafenis bezorgd. Dit bracht mede een verschuiving en vernummering van andere hoofdstukken en een vernummering van vele artikelen, wat ook doorwerkte bij de aanhaling van het ene artikel in het andere. Maar dit was niet het enige. Tevens was bepaald, dat de rechthebbenden op vrijstelling van de dienstplicht, die te voren niet werden gekeurd, ook aan keuringsplicht onderworpen zouden worden. Dit had ten gevolge, dat de keuring aan de vrijstellingsprocedure zou voorafgaan en de hoofdstukken vrijstelling en keuring van plaats verwisselden, wat aan het verschuiven van artikelen en het veranderen van verwijzingen nog meer uitbreiding gaf. Voor de wet kwam dit in orde door de bijgewerkte tekst, opgenomen in Staatsblad 501 van 1938.

Een zelfde bewerking moesten Dienstplichtbesluit en Dienstplichtbeschikking ondergaan, maar dat had meer voeten in de aarde. Gehele reeksen van bepalingen moesten in de smeltkroes, hetzij uit hoofde van de wetswijziging, hetzij om andere redenen. Alleen al de bepalingen voor de vrijstelling wegens broederdienst hadden in verband met het veranderde stelsel een geheel andere opzet nodig. Al de vernieuwingen waren maar niet in een vloek en een zucht tot stand te brengen. Maar er waren er bij, die niet konden wachten. Daarom werden de allerdringendste voorzieningen voorlopig bij een afzonderlijk besluit en afzonderlijke beschikkingen geregeld. Onderwijl werden Dienstplichtbesluit en Dienstplichtbeschikking in hun volle lengte op de helling gezet en met kracht werd de herzieningsarbeid aangevat. Evenwel, voordat deze arbeid tot een goed einde kon worden gebracht, verzeilden we in de bekende moeilijke tijdsomstandigheden, die de aandacht voor andere werkzaamheden opeisten. En toen de oorlog ons overviel, kwam het gehele werk stil te liggen.

Bevrijding

Na de bevrijding — of eigenlijk al eerder — werd er over gedacht, de afgeknapte draad weer op te nemen. Bezwaren van

allerlei aard doemden op. Nieuwe wegen moesten worden bewandeld en nieuwe methoden moesten worden uitgedacht om de op komst zijnde nieuwe maatregelen in snel tempo en zo doelmatig mogelijk in toepassing te brengen. Het eerste grote werk, dat aan de orde kwam, was het vormen van nieuwe lichten en deze in een minimum van tijd ter beschikking te krijgen. Voorop stond, dat zoveel mogelijk alles moest geschieden met stipte inachtneming van de geldende wettelijke voorschriften, maar telkens liep men, nu in het ene, dan in het andere opzicht vast, wanneer men zich aan de wet moest houden. Machtiging van de wetgever was nodig om van de Dienstplichtwet te mogen afwijken, doch de Regering achtte zich niet verantwoord, te wachten totdat deze machtiging kon zijn verleend. Bovendien was het moeilijk aanstonds het gehele terrein van de nodig wordende afwijkingen te overzien. Daarom ging de Regering er toe over, in afwachting van een wettelijke voorziening al vast stappen te ondernemen, die op de machtiging vooruitliepen. Aanvankelijk waren het afwijkingen van administratieve aard, maar later voegden zich ook andere daarbij.

*Nieuwe
lichten*

*Afwijzingen
Dienstplichtwet*

De machtigingswet heeft wat lang op zich laten wachten. Het wetsontwerp bereikte de Tweede Kamer op 13 April 1946 en eerst op 11 Februari 1947 verscheen Staatsblad H 14, waarin de wet, gedagtekend 10 Januari 1947, werd opgenomen. Ten gevolge van amendering is in die wet bepaald, dat de afwijkingen moeten worden geregeld bij algemene maatregel van bestuur en dat deze aan de goedkeuring van de wetgevende macht moet worden onderworpen. Men vindt de afwijkingen in het Koninklijk besluit van 24 Maart 1947 (Staatsblad H 104), dat is bekrachtigd bij de wet van 18 Juli 1947 (Staatsblad H 248). De machtigingswet en de algemene maatregel van bestuur zouden aanvankelijk hun geldigheid op 1 Juli 1947 hebben verloren. Die termijn is inmiddels verlengd.

Het wachten is nu op de vernieuwing van de wet. Als deze in het zicht komt, mag U gaan duimen voor degenen, op wie de zware taak komt te rusten, de uitvoeringsvoorschriften te bewerken. Dat zal een karwei zijn, waarover men niet licht moet denken. Voor het bestuderen van de wet en ook voor de armslag, die men bij het regelen van de uitvoering dient te hebben, is het een niet te onderschatten voordeel, dat de tegenwoordige Dienstplichtwet kort is en maar 54 artikelen telt, waarin zij zich belangrijk onderscheidt van haar voorgangsters en ook van het ontwerp van 1890 met zijn 362 artikelen. Ook hebben wij aan de vereenvoudigde opzet van de wet te danken, dat zij een einde heeft gemaakt aan menige strijdvraag uit de vroegere tijd. Maar dit alles neemt niet weg, dat het merendeel van de te regelen onderwerpen, die één voor één vele op te

*Uitvoerings
Voorschriften*

lossen vragen met zich brengen, is gebleven, zij het ook, dat een groot aantal van de wet naar het terrein van de uitvoering is verhuisd.

Er komt dus, als de wetsherziening in kannen en kruiken is, nog heel wat kijken, dat veel hoofdbreken, veel overleg en veel besprekingen, maar — zo we hopen — niet al te veel tijd zal kosten. Het is niet denkbaar, dat de vernieuwing, die ons te wachten staat, ons voor jaren van alle moeilijkheden zal verlossen. De gebreken, die aan alle mensenwerk kleven, zullen, vooral bij een zo ingrijpende herziening, niet uitblijven en wie weet hoe spoedig reeds aan de dag treden. Maar al zal het werk van lijmen en krammen ook bij de nieuwe regeling moeten worden voortgezet, het zal toch een hele vooruitgang zijn, als we weer in het bezit komen van een samenstel van voorschriften zoals we vóór 1938 hadden en dat een ieder in staat stelt zich zonder veel moeite van het geldend dienstplichtrecht op de hoogte te stellen. Het zal de taak verlichten van de grote schare, die aan de toepassing van de voorschriften moet medewerken en thans zucht onder de complicaties van de tegenwoordige verspreid liggende bepalingen. Ook zal het aan een juiste toepassing ten goede komen. Het belang van de krijgsmacht zal er mede gediend zijn en tevens dat van de landgenoten, die in hun particuliere leven rechtstreeks of middellijk bij de dienstplicht betrokken zijn.

Laten wij hopen, dat het nieuwe tijdperk, waarnaar wij reikhalzend uitzien, spoedig moge aanbreken.

Na deze voordracht heeft de spreker een nadere uiteenzetting gegeven van een 15-tal stellingen, welke te voren aan de leden van de M.R.V. waren verstrekt. Ook deze stellingen zullen, met een samenvatting van de nadere beschouwingen en van het gevoerde debat, in het M.R.T. worden opgenomen. Aan één er van — stelling VIII, die handelt over de vraag, wanneer een dienstplichtige als militair in de zin van het Wetboek van Militair Strafrecht moet worden beschouwd — heeft de spreker een afzonderlijk opstel gewijd, dat eveneens in het M.R.T. zal verschijnen.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

De positie van de vrijwilliger zonder verbandacte.

Van de Luitenant-Kolonel Mr. E. de Visser, President van de Krijgsraad te Velde Oost, ontvingen wij, naar aanleiding van het vonnis van die Krijgsraad van 7 Januari 1947 (M.R.T. XLI, blz. 30 v.) en het daarbij gestelde naschrift, enige opmerkingen, welke wij hieronder gaarne weergeven:

De motivering van het vonnis is inderdaad te kort gehouden, doch de Krijgsraad is van de volgende gedachtengang uitgegaan.

Toen de wetgever voor het feit stond gesteld, dat de omschrijving van artikel 45 (oud) niet meer aan de actuele leger-organisatie beantwoordde, heeft deze een nadere begrips-omschrijving willen geven, waardoor niet alleen de actuele organisatie onder die omschrijving viel, doch waardoor ook toekomstige wijzigingen in de organisatie gedekt zouden zijn.

Het zou toch wel van ernstige kortzichtigheid hebben getuigd, indien men niet iets verder vooruit had gezien.

De bewoordingen nu van de Memorie van Toelichting laten deze uitleg volkomen toe en, gelijk gezegd, is het alleszins aannemelijk, dat deze bedoeling er ook bij heeft voorgezeten.

De praktijk heeft dan ook uitgewezen, dat aan een dergelijke verruiming behoefte was, daar allerlei nieuwe instituten zijn ontstaan, als oorlogs-vrijwilligers met lange en korte verband-acten, al dan niet op voet van gewone dienstplichtigen, tijdelijke reserve-officieren, e.t.q.

Artikel 61 zegt, dat hij, die feitelijk dient, geacht wordt militair te zijn, tenzij hij niet blijkt te vallen onder artikel 60, 1e of 2e.

In artikel 60, 1e, zijn krachtens de omschrijving kennelijk bedoeld de beroeps-militairen en wordt dan ook de nadruk gelegd op het dienst-*verband*.

Bij artikel 60, 2e, wordt hiervan niet gerept en wordt de nadruk gelegd op het „*in werkelijke dienst zijn*”, zodat de verschillende hierboven genoemde categoriën moeten worden begrepen onder „*alle andere vrijwilligers*” van dit artikel, zelfs indien het voorgeschreven *verband* door een verzuim niet is getekend, doch zij de *facto in werkelijke dienst zijn*.

Onder art. 60 2e vielen bij het totstandkomen der wet b.v. ook de niet dienstplichtige reserve-officieren.

Mogelijk geeft het bovenstaande U aanleiding nog op de vraag terug te komen.

Terzake merken wij het volgende op:

Inderdaad kan men, wanneer men het sub 1° en sub 2° bepaalde van artikel 60 naast elkaar stelt, daaruit de tegenstelling puren, dat sub 1° het militair-zijn baseert op de verbandacte en sub 2° datzelfde

doet op andere omstandigheden. Wij geven aan de schrijver voorts toe, dat de Wetgever door de nieuwe tekst van artikel 60 heeft willen bereiken, dat daardoor ook toekomstige wijzigingen in de organisatie gedekt zouden zijn. Wij menen echter niet dat het de bedoeling van de Wetgever is geweest, om door artikel 60, 2° vormfouten bij de aanneming van vrijwilligers op te vangen. Wanneer dan ook de Krijgsraad uit de *tekst* van de wet het argumentum a contrario put dat artikel 60, 2° voor de vrijwilligers niet de aanwezigheid van een rechtsgeldige verband-acte zou eisen, dan is ons dat, ter wille van de praktische oplossing, wél. Het is immers onbevredigend dat een persoon, die reeds geruime tijd feitelijk bij de krijgsmacht dient (en die wellicht zelf van het vormverzuim, dat bij zijn aanneming heeft plaats gehad, op de hoogte is) het in eigen hand zou hebben om, wanneer de plichten van zijn positie als militair hem te drukkend worden of wanneer plichtsverzuim tot strafvervolgning dreigt te leiden, het formele fundament onder zijn positie weg te slaan. Maar men zal ten hoogste een beroep kunnen doen op de tekst van de wet, niet op de gebleken bedoeling van de Wetgever. De reden van het weglaten van het woord „dienstverband” in artikel 60, 2° is naar onze mening gelegen in het feit dat de Wetgever een redactie koos welke vrijwilligers en dienstplichtigen (die immers niet op grond van een verbandacte dienen) in één adem noemde. Naar de gebleken bedoeling van de Wetgever moet het verschil tussen de vrijwilligers van artikel 60 sub 1° en de vrijwilligers van artikel 60 sub 2° gezocht worden in het al dan niet doorlopende van de werkelijke dienst, waartoe hun dienstverband verplichtte, niet in het al of niet aanwezig zijn van een (rechtsgeldig) dienstverband. De tegenstelling is dus: (sub 1°) „zij wier vrijwillig dienstverband tot *doorlopenden* werke„lijken dienst verplicht” en (sub 2°) „alle andere vrijwilligers”. Deze bedoeling van de Wetgever blijkt uit de Memorie van Toelichting (zie Van der Hoeven IV (P. A. Kempen) blz. 82): „onder „2° vallen nevens de dienstplichtigen alle niet onder 1° vallende „vrijwilligers. Deze laatste groep wordt derhalve gevormd door de „zoogenaamde verlofsmilitairen, d.w.z. militairen, die ingevolge de „voorwaarden van hun *dienstverband* (wij cursiveren) intermitteerend „dienen, of met andere woorden afwisselend onder de wapenen en „met groot verlof zijn”.

W. H. V.

Met mitrailleur gewapende schildwacht.

Naar aanleiding van het vonnis van de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten van 22 November 1946 (M.R.T. XL, blz. 635 v.) schreef de President van de Krijgsraad te Velde Oost ons, dat de moeilijkheden over de bewapening van de schildwacht kunnen worden vermeden, door het delict te qualificeren als dat van artikel 129 lid 5, waarbij het strafmaximum weliswaar de helft is, doch voor de meeste gevallen wel voldoende; naast de tenlastelegging dat het feit begaan was als „schildwacht” ware dan te laste te leggen

dat het geschied was „als behorende tot enige wacht” dan wel „met „de uitoefening van de veiligheidsdienst in tijd van oorlog belaste „troepenafdeling”.

Verwijzing naar de militaire rechter.

Bij Beschikking van 26 Februari 1947, No. CZM/29295/30621, heeft de Commandant Zeemacht Nederland de volgende circulaire vastgesteld:

Ik heb de eer UHoog/WelEdelGestrenge mede te delen, dat ik in tijden als deze diefstallen, dan wel verduistering van kleding, geld en levensmiddelen, van dusdanigen ernstigen aard vind, dat ik als stelregel heb aangenomen om dergelijke zaken niet meer te beschouwen als een feit van lichten aard, zoodat ze buiten den rechter kunnen worden afgedaan.

Mede als poging om aan vorenstaand euvel paal en perk te stellen zullen alle gevallen door mij naar den militairen rechter worden verwezen.

Weliswaar zal daardoor een vertraging in de afdoening ontstaan, doch ik meen dit in de gegeven omstandigheden te moeten aanvaarden.

Ik noodig U uit in den vervolge met mijn standpunt rekening te houden en krijgstuuchtelijke bestraffing achterwege te laten.

Overzicht van de zaken behandeld door de Krijgsraad voor de Zeemacht binnen het Rijk in Europa te 's-Gravenhage gedurende het jaar 1947.

1	Zaken afgedaan in 1947		Personen, op wie de zaken van de kolommen 2 en 3 betrekking hebben				8	Personen, vermeld in kolom 4, 5, 6, en 7 zijn te verdelen als volgt:				
	Bij vonnis	buiten straf-proces (art. 74 w. v. S.)	vermeld in kolom 2		vermeld in kolom 3			Veroordeelden				
			Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren	Onderofficieren en manschappen		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk (gecombineerd)	Vrijgesproken	Transactie
1e kwartaal	43	101	2	41	9	92	—	29	2	6	6	101
2e kwartaal	68	88	2	66	4	84	—	58	5	2	3	88
3e kwartaal	73	230	5	68	14	216	1	54	11	5	2	230
4e kwartaal	138	179	1	137	8	171	1	97	14	19	7	179
Totaal	322	598	10	312	35	563	2	238	32	32	18	598

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Op de grens van het militaire straf- en tuchtrecht

door

W. H. VERMEER.

Het grensgebied van het militaire straf- en tuchtrecht wordt, voor wat de processuele gevolgen betreft, geregeld in de Wet op de Krijgstucht en niet — zoals men wellicht zou verwachten — in de beide Regtsplegingen. Zoals met de regeling van welhaast elk grensgebied het geval is, behoort ook dit onderwerp tot de moeilijke stukken van het militaire recht. Het is gewoonlijk wel niet zo moeilijk een *onderscheiding* te maken tussen twee gebieden — voor de onderhavige materie geeft artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht haar duidelijk genoeg aan — maar het maken van de *scheiding* in concrete gevallen is des te zwaarder. Zulks geldt voor de grens tussen straf- en tuchtrecht te meer, nu haar vaststelling aan het persoonlijke inzicht van meer dan één militaire autoriteit is overgelaten, die in de beoordeling een zeer grote mate van vrijheid hebben. Immers, in eerste instantie beoordeelt de tot straffen bevoegde commanderende officier op grond van artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht, of een feit een (oneigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp dan wel een strafbaar feit oplevert. Deze commandant wordt daarbij geleid door zijn verantwoordelijkheid voor de juiste handhaving van de tucht in de gesloten groep van militairen onder zijn bevel. Hierin ligt de eerste en tevens grootste bron voor ongelijke beslissingen, daar bij verschillende militaire onderdelen verschillende commandanten naar eigen inzicht de grens bepalen.

De beslissingen van deze commandanten zijn vervolgens onderworpen aan de toetsing en zonodig correctie door de verwijzingsautoriteit, na juridisch advies van de openbare aanklager. Zij worden hierbij geleid, enerzijds door de belangen van de tuchthandhaving over het geheel (waarbij de rechtsgelijkheid de hoofdrol speelt), anderzijds door de billijkheid tegenover elke individuele verdachte (waarbij de rechtsbillijkheid op de voorgrond staat). Wanneer een commandant een feit, hetwelk volgens de aangenomen richtlijnen van het vervolgingsbeleid normaliter voor verwijzing en strafrechtelijke behandeling in aanmerking komt, disciplinair heeft afgedaan, staan de verwijzingsautoriteit, en de openbare aanklager die hem adviseert, voor de moeilijke keuze tussen generale gelijkheid en individuele billijkheid, tussen het vasthouden aan de eenmaal aangenomen richtlijnen van het vervolgingsbeleid (waardoor de krijgstuchtelijk gestrafte nogmaals terzake van hetzelfde feit in rechten zou moeten worden betrokken) en het zich nederleggen bij de aanvankelijke beslissing van de commanderende officier (waardoor een gewoonlijk strafrechtelijk te behandelen feit disciplinair afgedaan wordt).

Door een disciplinaire afdoening van een feit dat normaliter zou worden verwezen, is de vervolgingsautoriteit dus enigszins in een dwangpositie geplaatst. Slechts node zal hij gebruik maken van de vrijheid, hem gegeven door artikel 57 van de Wet op de Krijgstucht, dat voorschrijft, dat eenmaal plaats gevonden hebbende krijgstuhtelijke bestraffing aan een strafvervolgving terzake van hetzelfde feit niet in de weg staat. Dit is de tweede bron voor ongelijkheid in de plaats, waar de grenslijn tussen strafbaar feit en (oneigenlijk) krijgstuhtelijk vergrijp komt te liggen, daar de ongelijkheid slechts weg te werken is, door de krijgstuhtelijk gestrafte nogmaals voor datzelfde feit ter verantwoording te roepen.

Hoezeer dus artikel 57 zou kunnen dienen om een algemene gelijkheid te bereiken, het voorschrift mocht zich niet in de sympathie van zijn gebruikers verheugen, en wel door de noodzaak van dubbele bestraffing die aan haar toepassing kleeft. Het is ook niet zonder tegenspraak geweest dat dit voorschrift wet is geworden, daar sommigen er een strijdigheid in voelden met het „non bis in idem” van artikel 68 van het Wetboek van Strafrecht. De Regering gaf tenslotte in verband met dergelijke bedenkingen in de Eerste Kamer, het bekende, enigszins onwettelijk aandoende en door aanhalingen in wetenschap en jurisprudentie inmiddels tot op het merg afgesleten, voorbeeld van het krijgstuhtelijk afgedane feit, dat aanvankelijk beschouwd werd als een overtreding van een voorschrift betreffende de schietoefeningen, en dat naderhand blijkt een laaghartige moord geweest te zijn ¹⁾. Dit voorbeeld geeft ongeveer aan, welke toepassing de Wetgever zich van artikel 57 heeft gedacht, al is het voorbeeld thans dan ook achterhaald door de nieuwe leer inzake de eendaadse samenloop. De opvatting, dat éézelfde materiële handeling tot eendaadse samenloop moet leiden, geldt niet meer en thans zou, zelfs al was terzake van de overtreding van de schietbaanvoorschriften een veroordeling door de strafrechter gevolgd, niettemin zonder schending van het „non bis in idem”, terzake van de door dezelfde materiële handeling bedreven laaghartige moord een strafvervolgving kunnen worden ingesteld.

Aan het genoemde voorbeeld knoopte de Regering de overtuiging vast „dat bij verstandige toepassing van artikel 2 de bepaling van „artikel 57 slechts uiterst zelden toepassing zal behoeven te vinden”. Dit vertrouwen is in de practijk niet ten volle gehonoreerd. Het artikel blijkt namelijk niet gehanteerd te zijn om de schijn van overtreding, welke plaats moet maken voor het feit van laaghartig misdrijf recht te zetten, maar om verschillen van appreciatie tussen strafoplegger en verwijzingsautoriteit, aangaande aard en zwaarte van een (oneigenlijk) krijgstuhtelijk vergrijp, door de rechter te doen uitmaken. Zo is de strijdvrage of een door een militair in uniform gepleegde verkeersovertreding in beginsel een strafbaar feit of een krijgs-

¹⁾ Zie Van der Hoeven III, blz. 356.

tuchtelijk vergrijp is, uitgestreden over artikel 15 van de Regtspleging Landmagt ²⁾ en over artikel 57 van de Wet op de Krijgstucht ³⁾; zo bleek in Nederlands Indië vóór de oorlog uit de toepassing van artikel 57 Wet Krijgstucht het verschil in appreciatie over de ernst der wachtdelicten (artikel 129 Wetb. v. Mil. Strafr.) tussen vlootvoogd en fiscaal, commanderende officieren, en Zeekrijgsraad en Hoog Militair Gerechtshof ⁴⁾.

Niettegenstaande deze voorbeelden was de toepassing van artikel 57 vóór de oorlog nog een betrekkelijke zeldzaamheid. Toch oogstte zij toen reeds veel critiek, wegens de hierboven aangestipte onbillijkheid jegens de verdachte, die er door de krijgstuhtelijke bestraffing op meende te mogen rekenen dat de zaak afgedaan en voorbij was. Gedurende de afgelopen oorlog heeft de toepassing echter aanmerkelijk grotere afmetingen aangenomen en ook thans is zij nog belangrijk boven het vooroorlogse peil.

De noodzaak van ruimere toepassing is wel verklaarbaar. In de eerste plaats is dit te wijten aan de verruimde krijgstuhtelijke bevoegdheden. Het is wel duidelijk dat een verschil in appreciatie van de grenslijn tussen (oneigenlijk) krijgstuhtelijk vergrijp en strafbaar feit individueel meer gaat verschillen, wanneer die grens opgehangen wordt aan twee en veertig dagen streng arrest dan aan veertien dagen streng arrest. Hoe hoger men die grens legt, hoe vager het onderscheid wordt en hoe meer individueel verschil er komt in de waardering van de plaats waar zij behoort te liggen. In de tweede plaats is de noodzaak van veelvuldiger toepassen van artikel 57 toe te schrijven aan het feit dat vele commandanten, door intensiever tuchthandhaving, door personeelsgebrek (waardoor het afstaan van een militair voor een strafproces bezwaarlijk is) en door grote afstand tussen de plaats van schip of eenheid en de residentie van de Krijgsraad ⁵⁾, veel eerder dan vóór de oorlog tot disciplinaire afdoening overgingen.

Deze grotere vrijmoedigheid van commandanten inzake de disciplinaire afdoening en de daaruit voortvloeiende noodzaak van vaker hanteren van artikel 57 Wet Krijgstucht heeft echter het voordeel gehad dat het gevoel van wrevel wegens dubbele bestraffing, waarvoor bij de totstandkoming van genoemd artikel gevreesd werd ⁶⁾,

²⁾ Zie o.a. Beschikking H.M.G. van 5 Mei 1933, M.R.T. XXIX, blz. 236 en van 15 Februari 1935, M.R.T. XXX, blz. 572.

³⁾ Zie het redactionele opstel in M.R.T. XXX, blz. 219 v., waaruit blijkt dat een terzake van een verkeersovertreding reeds met 6 dagen licht arrest gestrafte korporaal, na toepassing van artikel 57 W.K., door de Krijgsraad werd veroordeeld tot een geldboete van f 5.— (subs. 5 dgn. hechtenis).

⁴⁾ Sententie H.M.G. v. N.I. van 18 Maart 1938, M.R.T. XXXIV, blz. 114; vonnis Zeekrijgsraad te Soerabaja van 2 Maart 1937, M.R.T. XXXIII, blz. 62.

⁵⁾ Zie de Memorie van Toelichting op het Wetsbesluit van 22 October 1942, C. 65, tot uitbreiding van tuchtrechtelijke strafbevoegdheid (opgenomen op blz. 190/191 van de in 1942 te Colombo gedrukte officiële uitgave van militair-rechtelijke wetten en besluiten).

⁶⁾ Zie Van der Hoeven III, blz. 350.

aanmerkelijk minder is geworden. Vooral door de hierboven in de tweede plaats genoemde gronden die de commandanten tot ruimere toepassing van de hun toegemeten tuchtrechtelijke strafbevoegdheid brachten, legden zij vaak een krijgstuchtelijke straf op in het besef, althans met het sterke vermoeden, dat de zaak strafrechtelijk zou worden vervolgd, indien zij bestraffing achterwege gelaten zouden hebben. Zij trokken, door de omstandigheden genoopt, dus vaak doelbewust een wissel op de moeilijke beslissing, waar de verwijzingsautoriteit en zijn adviseur voor geplaatst zouden worden, te moeilijker nu niet, zoals vóór de oorlog, een verwijzing zou moeten geschieden over een maximale straf van 14 dagen streng arrest heen, maar over een van 42 dagen streng arrest. Eerlijkheidshalve lieten deze commandanten echter van de door hen gevordene straffenpolitiek aan de verdachte blijken, door hem te waarschuwen dat hij, strafoplegger, de zaak nu wel had afgedaan, maar dat de gestrafte dit had te beschouwen als een voorlopige maatregel, die aan de goedkeuring van de verwijzingsautoriteit moest worden onderworpen en dat, wanneer die goedkeuring niet zou volgen, een strafvervolgung terzake van hetzelfde feit open stond. Aldus verviel het gevoel van onbillijkheid en wrevel over dubbele bestraffing, wanneer later de beschikking tot verwijzing afkwam. Het omgekeerde resultaat werd bereikt: de man voelde met dankbaarheid dat hij door het tuchtrechtelijke oog van de strafrechtelijke naald was gekropen, wanneer zijn commandant hem mededeelde dat de verwijzingsofficier in de disciplinaire afdoening had berust.

Dit is m.i. een waardevol resultaat, want een redrès als artikel 57 Wet Krijgstucht mogelijk maakt, blijft noodzakelijk. Niet voor gevallen zoals de Regering schilderde met het dramatische voorval op de schietbaan, maar ter verkrijging van gelijkheid in de afdoening. Vooral in het strafrecht komt mij een gelijke rechtsbedeling van het allerhoogste belang voor. Ik wil er hierbij op wijzen dat gelijkheid niet alleen wordt bereikt door gelijke duur van vrijheids- en inkomsten-verlies, maar dat de verschillen voor een groot deel ook zetelen in de indirecte gevolgen van strafrechtelijke en tuchtrechtelijke bestraffing. Tussen de indirecte gevolgen van 14 dagen streng arrest (met inhouding van soldij) en 14 dagen gevangenisstraf (met stilstand van inkomsten) bestaan verstrekkende verschillen; ik wil volstaan met terzake te wijzen op de bezoldiging na desertie of opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in het ene geval wanneer een strafrechtelijke veroordeling werd uitgesproken en in het andere geval wanneer het gepleegde krijgstuchtelijk werd afgedaan. Deze en dergelijke verschillen zoveel mogelijk weg te werken, lijkt mij een der belangrijke doelstellingen, waartoe artikel 57 de mogelijkheid opent. Men zou hiertegen kunnen aanvoeren dat het artikel, zoals uit de kamerbehandeling blijkt, niet tot dat doel geschreven is, doch dan doe ik opmerken dat men de historische ontwikkeling van het voorschrift in haar geheel dient te volgen, waartoe de historie van de

toepassing in de practijk niet weggelaten mag worden. Het enige wat leidde tot de grote schroom waarmede dit artikel ter hand genomen werd, was de dubbele bestraffing en de daardoor bereide onaangename verrassing voor de militair, die zijn straf reeds uitgezeten waande. Dit is echter te voorkomen — en het is door de practijk van de laatste jaren goeddeels voorkomen — door het nadrukkelijk wijzen op het voorlopige karakter van de krijgstuchtelijke bestraffing van een oneigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp. Ik zou een dergelijke mededeling aan de gestrafte imperatief voorgeschreven willen zien. Hierbij sluit dan de wenselijkheid aan van een voorschrift, dat aan de verdachte een afschrift van de schriftelijke beschikking worde uitgereikt, waarbij de vervolgingsautoriteit beslist, dat zij in de plaats gehad hebbende afdoening berust (de uitreiking van een afschrift van de schriftelijke beschikking, wanneer zij niet in die afdoening berust, is reeds voorgeschreven in artikel 9 (3) R.Z. en artikel 14 (3) R.L.). Deze beslissing behoort onherroepelijk te zijn. Dan kunnen n.m.m. de laatste resten van de schroom, die de gelijke behandeling van gelijke gevallen via artikel 57 in de weg staat, vervallen.

Voorts kan het aantal gevallen, waarin zich de noodzaak van redrès via artikel 57 zal voordoen, aanmerkelijk verminderd worden, wanneer de verwijzingsautoriteit de verschillende tot straffen bevoegde commanderende officieren op de hoogte brengt van de hoofdlijnen van zijn vervolgingsbeleid. Dit geschiedde omstreeks 1930-1935 in Nederlands Indië ten aanzien van de toen veelvuldig voorkomende wachtsdelicten, waartegen de Commandant der Zeemacht generaal-preventief wilde optreden; dit geschiedde kort geleden in Nederland ten aanzien van de thans veel voorkomende diefstallen en verduisteringen, waaraan de Commandant der Zeemacht h.t.l. paal en perk wenst te stellen ⁷⁾.

Uiteraard zou artikel 57 geheel en al te omzeilen zijn, door elk strafbaar feit, waarvan disciplinaire afdoening mogelijk is, te rapporteren aan de verwijzingsofficier, die dan vooraf zijn beslissing geeft, of hij terzake al dan niet tot strafvervolgning wenst over te gaan. Wanneer hij beslist, geen gronden voor strafvervolgning aanwezig te zien, zou de zaak ter krijgstuchtelijke afdoening kunnen worden teruggezonden. Het is echter wel duidelijk dat een dergelijke gang van zaken het grote voordeel: onmiddellijke bestraffing zonder tijdrovende procedure, aan het tuchtrecht zou ontnemen, gezien ook de talloze uiterst lichte oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen, waaromtrent twijfel inzake de wijze van afdoening niet bestaat. Deze lichte gevallen zouden in een dergelijk systeem immers eveneens vooraf ter beslissing aan de verwijzingsofficier moeten worden aangeboden, want het systeem zou zijn waarde verliezen wanneer men langs een andere weg wederom een schakel van persoonlijke waar-

⁷⁾ Zie beschikking van C.Z.M. Ned. van 26 Februari 1947, No. CZM/29295/30621, (zie hiervoor blz. 139) waarin commandanten uitgenodigd worden krijgstuchtelijke bestraffing van deze feiten achterwege te laten.

dering zou binnenvoeren en een grensgebied zou introduceren van gevallen die zeker wel en die wellicht niet meer disciplinair zouden zijn af te doen.

De onmiddellijke bestraffing van krijgstuchtelijke vergrijpen blijve dus eerste eis; deze eis te paren aan een gelijke berechting is n.m.m. mogelijk door de bezwaren van dubbele berechting volgens boven aangegeven methode tot een minimum terug te brengen.

Het bovenstaande behandelt de éne kant van de grensgevallen: een gedraging, die door de autoriteit die het eerst ter beslissing geroepen werd (de tot straffen bevoegde commanderende officier) beschouwd werd als krijgstuchtelijk vergrijp, en waaromtrent de volgende autoriteit (de verwijzingsofficier, na advies van de openbare aanklager) uitmaakt dat het strafrechtelijke karakter overheerst.

Artikel 58 behandelt de andere kant van de grensgevallen: een feit waaraan de verwijzingsofficier het karakter van krijgstuchtelijk vergrijp onthouden heeft, en waaromtrent de Krijgsraad oordeelt dat het niettemin een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert.

Door beide artikelen tezamen is een gesloten cirkel van waarderingsdenkbaar: een feit, dat door de tot straffen bevoegde commanderende officier als krijgstuchtelijk vergrijp werd beschouwd en disciplinair werd afgedaan; dat daarna door de verwijzingsofficier als strafbaar feit is bestempeld en derhalve naar de Krijgsraad is verwezen; en dat tenslotte door de Krijgsraad als krijgstuchtelijk vergrijp wordt aangemerkt en ter disciplinaire behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderende officier wordt terugverwezen ⁸⁾).

Het is opmerkenswaard dat ook tot de toepassing van artikel 58 W.K. gewoonlijk enige schroom bestaat, al is hij van geheel andere aard dan die, welke een veelvuldiger gebruik van artikel 57 in de weg staat. De militaire rechter, hoewel in de eerste plaats onafhankelijk *rechter*, kan (en mag) zich niet losmaken van het feit dat hij *militair* rechter is. Dit heeft het gevolg dat de tuchthandhaving hem zeer na aan het hart ligt (en ook moet liggen), zulks niettegenstaande de wetgever hem zijn aandeel daarin zoveel mogelijk heeft ontnomen ⁹⁾, zoals blijkt uit de slotwoorden van het eerste lid van

⁸⁾ Dat dit niet slechts een ijdele theoretische beschouwing is, blijkt o.a. uit de sententie H.M.G. van 19 Augustus 1947, M.R.T. XLI, blz. 90 en uit vonnis Krijgsraad te Velde Oost van 23 September 1947, M.R.T. XLI, blz. 95 en de in het naschrift bij de sententie genoemde jurisprudentie.

⁹⁾ Zie de Memorie van Toelichting: „Zoo moet ook de militaire rechter, „zoo mogelijk, uitsluitend met rechtspraak over „strafbare feiten’ belast „blijven” (Van der Hoeven III, blz. 358). Dit beginsel is echter niet zonder bestrijding gebleven. Zie bijv. Mr. R. J. Brunner in M.R.T. XXXIII, op blz. 442 en de Redactie M.R.T. aldaar op blz. 8 en 444. Voorts het Redactionele opstel in M.R.T. XXXIX, speciaal op blz. 446 en de Redactionele noot in M.R.T. XXXIX, blz. 476.

artikel 58 ¹⁰). Hoezeer de militaire rechter zich ook onafhankelijk gevoelt van de verwijzingsautoriteit, hij kan niet nalaten de disciplinaire gevolgen te overwegen van zijn beslissing dat het verwezen feit (waarvan de hoogste militaire autoriteit in zijn ressort, door de verwijzing, heeft uitgemaakt dat het géén krijgstuchtelijk vergrijp is) zal worden terugverwezen naar de commandant, m.a.w. dat het tóch een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert. Dit is de reden dat vaak de — niet met zovele woorden in de wet neergelegde — beperking is aangelegd dat, wanneer ten processe niets nieuws is gebleken dat niet reeds aan de verwijzingsofficier bekend was, de Rechter niet, of slechts zeer node, tot terugverwijzing overgaat. Een dergelijke overweging treft men o.m. aan in de eis en conclusie van de Fiscaal, de officier van administratie der 1e klasse Mr. *D. B. A. Franken*, bij het vonnis van de Zeekrijgsraad te Willemsoord van 22 April 1936, luidende: „... het correctief van art. 58 (moet) uitzondering blijven, omdat de commandant in het dragen van zijn verantwoordelijkheid voor de handhaving der krijgstucht door het ingrijpen van de rechter niet mag worden bemoeilijkt tengevolge van een verschil „in appreciatie” ¹¹); overeenkomstige overweging vindt men terug in de lezing van Mr. *D. B. A. Franken*, op 16 April 1937 gehouden voor de leden van de Militair Rechtelijke Vereniging ¹²); men ontmoet haar in het Redactionele onderschrift onder de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië van 18 Maart 1938, waar de Redactie schrijft: „wanneer door de hoogste militaire autoriteit, in Ned. Indië dus door den Commandant der Zeemacht, die „in de eerste plaats verantwoordelijk is voor de tucht op de vloot „onder zijn bevel, eenmaal is beslist, dat een strafbaar feit van zóó „ernstigen aard is, dat het door den militairen rechter moet worden „behandeld, dan dient die rechter zich wel tweemaal te bedenken, „alvorens uit te maken dat die verwijzing ten onrechte is geschied. „Dit klemt nog te meer indien reeds tevoren een krijgstuchtelijke „straf is opgelegd geworden” ¹³) en in het hierna (blz. 190 v.) opgenomen vonnis van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage van 17 Juli 1947, waarin de overweging voorkomt: „dat waar, zoals in casu, „tijdens de strafrechtelijke behandeling geen nieuwe feiten of omstandigheden aan het licht zijn getreden, waardoor de Commandant „een heel nieuw licht over de zaak zal opgaan, toepassing van artikel „58 slechts zou inhouden afkeuring van het beleid van de vlootvoogd „en van de Commandant; ... dat er mitsdien voor toepassing van „artikel 58 W.K., ondanks het door den raadsman vermeende ver-

¹⁰) Een gering aandeel in de tuchthandhaving is hem nog gelaten in artikel 60, door de daar toegekende bevoegdheid om een met het strafbare feit samenhangend krijgstuchtelijk vergrijp in de op te leggen straf te verwerken en aldus aan de tuchtrechter te onttrekken.

¹¹) Zie M.R.T. XXXII, blz. 77.

¹²) Zie M.R.T. XXXIII, blz. 101/102.

¹³) Zie M.R.T. XXXIV, blz. 118.

„schil in behandeling van overeenkomstige zaken, geen reden aan-
„wezig is”.

Uit het bovenstaande blijkt dat de artikelen 57 en 58 van de Wet op de Krijgstucht, die beide kunnen dienen om tussen krijgstuchtelijk vergriep en strafbaar feit een op alle gedragingen passende scherpe scheidingslijn te maken, in de praktijk juist aanleiding geven tot verschillende waardering en verschillende behandeling van gelijke feiten (aannemende dat er twee feiten bestaan, die volkomen gelijk zijn).

Bij artikel 57 ontstaat deze ongelijkheid bij de grensgevallen omdat de verwijzingsofficier ten aanzien van een feit, hetwelk hij normaliter naar de Krijgsraad zou verwijzen indien de commandant zich van krijgstuchtelijke bestraffing had onthouden, thans niet verwijst ter voorkoming van dubbele bestraffing.

Bij artikel 58 ontstaat deze ongelijkheid bij de grensgevallen omdat de militaire rechter ten aanzien van een feit, hetwelk hij voor krijgstuchtelijke afdoening in aanmerking zou willen brengen, niet-temin een strafrechtelijke veroordeling uitspreekt, omdat de hoogste tuchthandhaver in 's Krijgsraads ressort van mening is, dat hem geen voldoende disciplinaire middelen ten dienste staan.

Ten aanzien van beide artikelen, 57, zowel als 58, zijn de overwegingen en gronden, die tot ongelijke behandeling van (overigens identieke) grensgevallen leiden, zeer sterk. Ten aanzien van artikel 57 heb ik hierboven twee middelen aan de hand gedaan om de bezwaren tegen gelijkmaking tot een minimum terug te brengen: (1) de verwijzingsofficier make aan zijn onderhebbende tot straffen bevoegde commandanten zoveel mogelijk bekend, hoe zijn politiek ten aanzien van de verwijzing in grensgevallen zal zijn, en (2) de commandanten, die een oneigenlijk krijgstuchtelijk vergriep disciplinair afdoen, behoren de gestrafte aan te zeggen dat de strafoplegging van voorlopige aard is, welke onderworpen is aan de goedkeuring van de verwijzingsofficier, die vrij blijft de gestrafte terzake naar de Krijgsraad te verwijzen.

Ten aanzien van artikel 58 zie ik niet zo gemakkelijk een oplossing, behalve dan dat, als de hier aanbevolen gang van zaken bij artikel 57 heeft doorgewerkt, de noodzaak van toepassing van artikel 58 uitzondering zal worden. Het Hoog Militair Gerechtshof, hetwelk het hierboven genoemde vonnis van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage te behandelen kreeg, heeft echter in zijn sententie van 7 October 1947 beslist „dat het Hof zich niet verenigt met de „opvatting dat, indien tijdens de strafrechtelijke behandeling van „een naar de Krijgsraad verwezen zaak geen andere feiten of om- „standigheden aan het licht treden dan die waarmede de autoriteit, „die de zaak naar de Krijgsraad heeft verwezen, rekening had „kunnen houden, de rechter zich van toepassing van artikel 58 W.K. „behoort te onthouden”, omdat „een dergelijke beperking van de „toepassing van dat artikel geen steun vindt in de wet”.

Toegegeven zij dat de beperking van artikel 58, die wetenschap

en jurisprudentie tot nu toe aanlegden, niet letterlijk vermeld staat in de wet. Dit neemt echter niet weg dat zij niettemin in het militair-strafrechtelijke systeem kan thuis behoren. Immers, artikel 58 draagt de Krijgsraad op om de zaak terug te verwijzen „wanneer de militaire rechter bevindt, dat het feit een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert”. Of een voorval een krijgstuchtelijk vergrijp is of een strafbaar feit, is — dat bleek hierboven m.i. voldoende — een kwestie van persoonlijke waardering. Wat belet nu de militaire rechter om bij het vormen van die waardering te rade te gaan bij de mening van de verwijzingsofficier: de hoogste tuchthandhaver in 's Krijgsraads ressort en dus zeer zeker een deskundige inzake de scheiding tussen straf- en tuchtrecht?

Hoe het zij, het hoogste militaire rechtscollege heeft in genoemde sententie zijn standpunt omtrent de uitlegging van artikel 58 duidelijk kenbaar gemaakt; men mag aannemen dat dit wèloverwogen is geschied. Men mag wellicht tevens aannemen dat het Hof, een volledig vrije en onafhankelijke beslissing ten aanzien van artikel 58 voorschrijvende, ten opzichte van artikel 57, het spiegelbeeld van artikel 58, geen ander standpunt zal innemen en dat dus een toepassing zoals hierboven door mij voorgestaan, ook 's Hof's zienswijze zal zijn.

Amsterdam, 11 Januari 1948.

Formalisme

door

Mr. J. P. TIDDENS,
Majoor der Artillerie.

1. Een soldaat 1e klasse werd verwezen naar de Krijgsraad te Velde der Koninklijke Landmacht o.m. ter zake: „dat hij op of omstreeks 20 April 1947 te X., althans op Java, als soldaat 1e klasse der K.L., derhalve behorende tot een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht, tezamen met een of meer anderen, althans voor zich alleen, misbruik makende van de macht, gelegenheid en middelen hem als militair geschonken, voorwendende alsof hij gerechtigd was huiszoeking te verrichten, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een speerpunt, toebehorende aan een persoon van Indonesische landaard, althans aan een ander dan hem, beklaagde, of aan een of meer zijner mededaders”.

2. In zijn te dezer zake gewezen vonnis overwoog de Krijgsraad te Velde ten aanzien van deze beklaagde: „dat de Krijgsraad, nu is komen vast te staan, dat beklaagde ten tijde van de ten laste gelegde feiten nog geen soldaat 1e klasse was, de feiten, zoals bij de tenlastelegging zijn omschreven, niet wettig en overtuigend bewezen acht, zodat hij daarvan dient te worden vrijgesproken”.

3. Het is uiteraard mogelijk, dat de Krijgsraad, afgezien van de omstandigheid, dat de beklaagde ten tijde, dat hij de hem geïncrimineerde feiten zou hebben begaan, nog geen soldaat 1e klasse was, heeft vermeend niet tot een veroordeling te kunnen komen, doch uit de inhoud van het vonnis blijkt het niet.

4. Echter rijst aanstonds de vraag, of de hogergeciteerde overweging de gegeven vrijspraak inderdaad kan motiveren, vraag, die ik stellig ontkennend zou willen beantwoorden.

5. Aan beklaagde is toch het misdrijf van plundering ten laste gelegd, waarvan de elementen zijn: *a.* het behoren tot een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht; *b.* het plegen van diefstal; en *c.* daarbij misbruik maken of dreigen te maken van macht, gelegenheid of middel, den dader door betrekking tot de krijgsmacht geschonken (Art. 153 M.W.S.).

6. Een omschrijving of aanduiding zowel van de even vermelde elementen, als van die, welke op zich zelf het misdrijf diefstal opleveren, zijn alle in de tenlastelegging terug te vinden, in het bijzonder, dat beklaagde behoorde tot een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht en dat hij militair was, zodat hij zich inderdaad aan plundering kon schuldig maken.

7. Opgemerkt moet worden, dat artikel 153 M.W.S. niet het bezit van een verder gaande hoedanigheid eist, dan als militair tot een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht te behoren.

8. Wellicht had de Auditeur-Militair verstandig gedaan om bij de formulering van het geïmputeerde feit na vermelding van de stand van beklaagde de ruimere omschrijving „althans als militair”

in te voegen, doch m.i. kon hij deze toevoeging alleszins weglaten, aangezien even later in de tenlastelegging expressis verbis is gesteld, dat beklaagde militair was.

9. Dit ware evenwel anders, indien een feit ware ten laste gelegd, waarbij in de wettelijke omschrijving van het feit het bezit van een bepaalde kwaliteit of hoedanigheid naast die van het zijn van militair wordt vereist, zoals bijv. art. 129 W.M.S., dat zich o.a. richt tegen schildwachten, officieren van de wacht, bevelhebbers van wachten, rondes en patrouilles. Indien bij vervolging wegens een feit, dat bij dit laatste artikel is strafbaar gesteld, ter terechtzitting komt vast te staan, dat beklaagde, tijdens het begaan van het feit, waar hij voor wordt vervolgd, *geen* schildwacht etc. was, dan zou hij alleen deswege al behoren te worden vrijgesproken.

10. De bovenaangehaalde uitspraak zou derhalve *zin* hebben, indien artikel 153 W.M.S. zich wel zou richten tot soldaten 1e klasse, maar niet tegen soldaten van mindere stand; bewezen zijnde, dat de schuldige tijdens het plegen van het feit slechts gewoon soldaat was, zou hij van plundering behoren te worden vrijgesproken en zou hoogstens zijn veroordeling wegens diefstal kunnen volgen.

11. Helaas, het bovenbedoelde vonnis geeft blijk van een ongezonder formalisme, hetgeen te meer opvalt, daar de Krijgsraad te Velde K.L. — gelukkig maar — bij voortdurend blijk geeft wars van onnodig formalisme te zijn, zolang en voorzover althans beklaagde door het op zijde stellen van een formaliteit niet in zijn verdediging wordt geschaad of de rechtszekerheid daardoor niet in gevaar wordt gebracht.

12. Vermits de in Nederlandsch-Indië door de Krijgsraad te Velde K.L. gewezen vonnissen niet appellabel zijn, en dus zijn onderworpen aan het verlenen van het fiat executie door de Commanderend Generaal, mag de vraag worden gesteld of deze Generaal in dit geval termen aanwezig zou kunnen achten om het fiat executie niet te verlenen.

13. Het wil mij echter toeschijnen, dat de laatstbedoelde vraag beter in een dieper gaande studie zou kunnen worden behandeld, temeer, aangezien daarbij de vraag aan de orde komt, of en in hoeverre de Commanderende Generaal bevoegd is aan een vrijsprekend vonnis zijn fiat executie te weigeren.

Naschrift van de Redactie.

Met de schrijver van bovenstaande bijdrage kan worden ingestemd met het verwijt, dat de motivering van de vrijspraak lijdt aan gebrek aan duidelijkheid en uit dien hoofde in de zin kan worden opgevat, welke de schrijver daaraan toekent. Inderdaad is dan het opschrift boven deze bijdrage juist gekozen en komt dergelijke uitspraak onzes inziens niet ten goede aan de militaire justitie. Een soldaat 1e klasse is toch, hoe men de zaak ook wendt of keert, altijd nog een soldaat, dus een militair en bijvoorbeeld nog geen onderofficier.

Een van militair standpunt meer aan te bevelen houding is te vinden in de sententie van het M.H.G. van 20 Juni 1922 (M.R.T. XVIII, blz. 264 v.).

R. C.

Lex praevia en het militair strafrecht ¹⁾

door

Dr L. M. ROLLIN COUQUERQUE.

§ 1.

De geboorte tijdens de jongste wereldoorlog van de behoefte aan strafmaatregelen tegen hen, die gehandeld hadden in strijd met hetgeen tussen aan het wereldverkeer deel genomen hebbende mogendheden was aangenomen of werd beschouwd als morele beginselen, volgens welke wereldoorlogen behoorden te worden gevoerd, deed de behoefte ontstaan aan een internationale rechter, aan welke de beoordeling van en de strafoplegging aan schuldigbevondenene wegens overtredingen van die beginselen zou zijn opgedragen.

Van deze beginselen waren er reeds vele onder woorden gebracht in de vredestractaten van 1899 en daarna in die van 1907, vastgesteld op in Nederland gehouden Vredesconferentiën. De laatste oorlog vertoonde echter een meer universeel karakter dan vroegere; het was een oorlog van volkeren tegen elkander, als gevolg van welke uitbreiding elke neutraliteit van niet-militairen ophield te bestaan en strafwaardige vergrijpen zijn begaan, aan welke vroeger niet gedacht werd en op een schaal, welke men vroeger voor niet mogelijk had gehouden. Ook hielden landsgrenzen van in de oorlog betrokken staten — met uitzondering van die van zeer enkele neutraal geblevene — de oorlogsvoortgang niet meer tegen, terwijl elke militaire macht eigen recht en rechtspraak meebracht en zich niet bekommeren kon om elke, voor haar buitenlandse, wetgeving en rechtspraak, met welke zij aan gene zijde van hare landsgrenzen in aanraking kwam. Buitenlanders, die handelingen of verzuimen pleegden, welke de militaire vijand in hoge mate strafwaardig keurde, vonden bij hunne landgenoten in even hoge mate waardering en erkentelijkheid, en omgekeerd: vaderlands verraad beschouwde de vijandelijke militaire macht uiterlijk met dankbaarheid, en zou in haar machtssfeer, al zou zij de dader met innerlijke verachting desavoueren, niet tot zijn strafvervolgning leiden. Deze soort van conflicten tussen eigen en vijandelijke opvattingen en waarderingen worden nog moeilijker, wanneer de handeling of het verzuim gepleegd is in een ander land dan dat, in hetwelk zich de gevolgen geopenbaard hebben.

¹⁾ Dit opstel is een Nederlandse bewerking van een essai, hetwelk ik in October 1947 in de Franse taal gereed gemaakt had voor opneming in een te Parijs verschijnend tijdschrift. Deze bewerking is, met behoud van de strekking, wat ruimer van inhoud geworden: ik heb haar voorzien van de, in het oorspronkelijke weggelaten, verwijzingen naar voor Nederlandse lezers van belang zijnde bewijsplaatsen. In December 1947 ontving ik de toezegging van de Hoofdredacteur van de Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, dat mijn essai in een der eerstvolgende afleveringen zal worden opgenomen.

Daarom is het begrijpelijk, dat de bondgenoten in de laatste oorlog wegens de handelingen en verzuimen van de overheden der as-mogendheden, welke van hunne krijgsmachten zeer grote offers hebben gevergd, strafsancties hebben willen doen toepassen op de aan die handelingen of verzuimen schuldig geachte autoriteiten. Hiertoe was nodig een *militair* gerechtshof, daar er geen burgerlijke rechter bestond, die principieel en los van elke nationale wetgeving, zich bevoegd mocht achten in zaken als deze recht te doen wanneer niet blijkt, dat het strafbaar feit zich in één bepaald bondgenootschappelijk land heeft voltrokken. Alleen de *militaire* rechter is niet aan landsgrenzen gebonden.

Doch naast dit grote voordeel van de militaire justitie bleef bestaan de leemte dat er niet was en is een niet aan landsgrenzen gebonden strafwetgeving. Wilde men dus aan het in te stellen militair gerechtshof de vervulling van zijn taak mogelijk maken, dan moest er ook een materieel-rechtelijke achtergrond in het leven worden geroepen, tegen welke die rechter steun kon vinden om naar eer en geweten recht te doen. Deze achtergrond werd, zoals thans algemeen bekend mag worden geacht, geconstrueerd in het Londens Agreement van 8 Augustus 1945 ¹⁾, tot hetwelk de bondgenoten hebben medegewerkt of zijn toegetreden en dat zij allen, op grond en uit kracht van de onvoorwaardelijke capitulatie van de as-mogendheden, op hare overheids-autoriteiten van toepassing achten. Die achtergrond is intussen technisch niet gelijk te stellen met een strafwet, onder anderen omdat slechts groepen van strafwaardig geachte feiten zijn genoemd en omdat het militair gerechtshof in volledige vrijheid een beslissing mag nemen over toe te passen straffen of maatregelen.

Boven dit technisch verschil steekt dan ver uit het in een verwijt aan het Neuremberger Hof ondergebrachte gebrek, dat het Agreement niet is een wet en dat het Hof dus recht gedaan heeft sine praevia lege poenali.

Het is dit verwijt, dat ik in dit opstel nader wil beschouwen en met een beroep op onze Nederlandse militaire rechtsgeschiedenis wil toelichten als zijnde onvoldoende gemotiveerd en dus onverdiend.

Vooraf moet ik twee aan de rechtsgeschiedenis ontleende axiomata in herinnering brengen, namelijk:

1°. dat rechtspraak aan wetgeving voorafgaat; met andere woorden, dat de rechtspraak weergeeft het actuele recht en dat de wetgeving voorbijgegane rechtspraak consolideert.

2°. dat er om wetgeving te scheppen een bevoegd wetgever moet zijn.

De Nederlandse strafrechtshistorie, welke ik in vogelvlucht wil uiteenzetten, zal, naar ik vertrouw, duidelijk maken, dat ons militaire strafrecht het in twee perioden van zijn bestaan zonder wetten van behoorlijk bevoegd verklaarde wetgevers heeft moeten stellen en heeft moeten drijven op rechtspraak volgens gewoonterecht.

¹⁾ Zie M.R.T. XXXIX, blz. 383-392.

Deze uiteenzetting zal begrijpelijk maken, dat het zogenaamd internationaal militair strafrecht (dat van het Agreement) zich in een overeenkomstig stadium van eerste ontwikkeling bevindt.

§ 2.

In de oudste ontwikkelingsperiode van ons strafrecht ¹⁾ bestond militair strafrecht nog niet. Zoals overal elders heeft ook in onze samenleving van oudsher behoefte bestaan om op geleden onrecht te reageren. Wat onrecht was, stond nog niet door middel van wettelijke bepalingen vast, evenmin als vastgelegd was, op welke wijze en met welke middelen reactie mocht plaats hebben. Noch wetgeving noch rechtspraak waren in die tijden, toen in ons land zwerfende volksstammen zich blijvend gingen vestigen, bekend. Maar ieder waardeerde vergrijpen aan lijf, eer of goed, niet alleen van vreemdelingen, die men als rechtloos beschouwde, maar ook van volksgenoten, als onrecht en het had aller instemming wanneer de beledigde of benadeelde op de wijze, welke hem goed dacht, vete voerde, wraak nam en verzoening afdwong. Die instemming gold, zoals gezegd is, alleen bij handelingen van volksgenoten, waaruit mag worden afgeleid, dat, zoals wij dat thans zouden uitdrukken, het strafrecht een persoonlijk karakter droeg, alleen gold ten aanzien van volksgenoten.

De volkomen vrijgelaten eigen richting bracht echter het risico mede, dat wegens een of ander onrecht een bureno- of familie-oorlog de grenzen van wat de volksgenoten in verhouding tot hetgeen voorgevallen was als betamelijk achtten, overschreed. Dit gaf grond aan de neiging om in de volksvergadering, in welke voor de volksgenoten belangrijke zaken werden behandeld, in elk voorkomend geval te laten uitmaken, hoever de uitoefening van eigen richting zou mogen gaan, wilde de beledigde of benadeelde partij niet zelf als onrechtpleger worden beschouwd.

Aldus ontstond de oudste vorm van rechtspraak in wat wij noemen strafzaken, een rechtspraak, welke in twee richtingen goed werkte. Aan hem, die onrecht gepleegd had, verschafte zij een waarborg, dat hij niet een relatief gering vergrijp met het leven zou moeten boeten. Aan hem, die onrecht ondervond, verschafte zij vergoeding van geleden nadeel of schade door vaststelling van een boete in geld of geldswaarde, welke voldoening voor de onrechtpleger meebracht herstel in eer en achting bij de volksgenoten en herstel van de toestand van vrede tussen partijen.

Door de opkomst der Frankische koningen centraliseerde zich de gezagssfeer en ging het hoogste gezag in de vroegere volksvergaderingen over op de koning, die nu zelf de rechtspraak leidde of deed leiden.

Een der eerste veranderingen, welke dientengevolge ontstonden, was de erkenning, dat het plegen van onrecht niet alleen de toestand van vrede tussen partijen verstoorde, doch ook de openbare vrede

¹⁾ Zie hierover iets meer uitvoerig mijn opstel in M.R.T. XXXI, blz. 443-453.

verbrak. Ook deze breuk moest geboet worden en zo ontstond het gebruik, dat in ernstige gevallen een deel van de boete van de onrechtpleger ingehouden werd ten behoeve van de fiscus des konings, een maatregel, welke weldra afgescheiden werd en overging in een als straf bedoelde boete, de dader opgelegd naast de boete, welke aan de beledigde of benadeelde moest worden uitgekeerd. Maar de rechtspraak zelve, het vellen van het vonnis, verbleef aan de volksgenoten; de leider resumeerde de gevallen beslissing, sprak het vonnis uit en behoorde op de uitvoering ervan toezicht uit te oefenen.

Het ontstaan van een afzonderlijke publiekrechtelijke straf vroeg spoedig om verdere uitwerking, bijvoorbeeld indien de aldus met een boete gestrafte niet bij machte was om haar op te brengen. Men nam dan de toevlucht tot z.g.n. afflictieve straffen, tot strafmaatregelen aan lijf, vrijheid of eer van de overtreder. Aldus ontstonden tarieven voor onderscheiden vormen van onrecht zowel in geld- als in andere straffen, later nog gedifferentieerd naar gelang van de standen tot welke de schuldigen zouden blijken te behoren, toen dit verschil ook invloed verkreeg op de groep der volksgenoten, welke over vergrijpen van standgenoten hadden te oordelen.

De grotere verscheidenheid der strafmaatregelen en het standenverschil gaven aanleiding tot moeilijkheden in de volksrechtspraak en leidden er toe, dat de koning of zijn vertegenwoordiger, als leider van de rechters, als zodanige slechts opriepen die volksgenoten, die door stand en kundigheid voor deze taak het meest in aanmerking kwamen. Ook ontstonden optekeningen van in bepaalde gevallen opgelegde straffen, uit welke optekeningen ook te lezen was de aard van de onderscheiden handelingen, welke het levend volksrecht als evenzoveel, de toestand van openbare vrede versturende, vergrijpen beschouwde. Deze registratie van gevallen beslissingen bevestigde het publiekrechtelijke karakter van het groeiend strafrecht en is te beschouwen als de voorloper van latere strafwetgeving.

De volgende stap tot de voltooiing van deze ontwikkeling was de uitschakeling van de voor een strafactie vereiste aanklacht van de beledigde of benadeelde partij om het ondervonden onrecht aannemelijk te maken, althans te onderwerpen aan het oordeel der rechters. Op grond van de, volgens de beginselen der wederverging (oog om oog, tand om tand), op niet-aanmemelijk gemaakte aanklachten staande straf bleven herhaaldelijk plaatsgevonden hebbende vergrijpen van ernstige aard onvervolgd en dus ongestraft, en de dientengevolge verstoorde openbare vrede maakte het optreden van ambtshalve vervolging, voor welke de straf van wederverging niet van toepassing zou zijn, noodzakelijk. Alzo nam de koning of zijn vertegenwoordiger deze taak op zich: niemand zou er over denken om deze leider der rechterlijke samenkomsten op gelijke wijze als particuliere klagers te behandelen. Voor deze laatste bleef dan de mogelijkheid tot het vragen van schadevergoeding over en de thans nog bestaande voeging van de beledigde partij in een strafactie is een reminiscens aan de zo juist geschetste vroegere verhoudingen.

De opkomst der steden en de toenemende betekenis van gewestelijke lichamen moderniseerden deze uit de oude geschiedenis overgekomen toestanden ten koste van de positie der landsheren en hunne ambtelijke vertegenwoordigers. Plattelandsbewoners en handwerkslieden, die zich tot dusverre in de omgeving van kastelen van hunne landsheren, van kerken of van kloosters veiligheid voor hun bestaan hadden gezocht, verenigden zich tot een publiekrechtelijk lichaam, dat, zo het krachtig genoeg was geworden om voor eigen veiligheid en voor eigen verdediging tegen vijandelijke aanvallen te zorgen, een ommuurde stad werd, welks rechten en huishouding in een van de landsheer (tegen voldoening van hetgeen hij ter bekostiging van eigen- en ambtelijke huishouding meende nodig te hebben) verworven handvest omschreven waren.

Tot de stedelijke en gewestelijke huishoudingen behoorde ook de rechtspraak, welke, naar analogie van wat vroeger onder volksgenoten en standgenoten gebruikelijk was, aan eigen ambtenaren en rechters placht overgelaten te worden, vooral nadat de benoeming van de leider, tevens openbare aanklager, door de landsheer aan de locale of regionale overheid was afgestaan en nadat de landsheerlijke goedkeuring van administratieve maatregelen niet langer vereist werd.

Zo ontstonden locale en regionale wetgevingen ook op strafrechtelijk gebied ¹⁾, welke, wat hun inhoud betreft wel verwantschap vertoonden, maar welke wat hunne geldigheid aanging, tot het eigen territorium beperkt bleven. Het personaliteitsbeginsel was omgevormd tot een verbondenheid aan het burgerrecht van stad of gewest, hier en daar versterkt door een zogenaamd jus de non evocando, het recht om niet verplicht te zijn om voor een andere dan de normale rechter te verschijnen.

§ 3.

Aldus bezat ons land, toen het onder het bewind van Karel V kwam, een aaneensluitend samenstel van gewestelijke, hier en daar, als eilanden in zee, onderbroken door stedelijke wetgevingen. Reeds had Keizer Karel zich voorgesteld, de legkaart van gewestelijke en stedelijke machtssferen tot een unie te verenigen, een plan, dat hier weinig instemming vond maar dat toch aanleiding gaf om te trachten nauwere aaneensluiting onderling te vinden. Uit deze pogingen ontstond een centraal orgaan, de Staten-Generaal, welk orgaan in de eerste helft van de zestiende eeuw niet veel heeft kunnen betekenen: de gewestelijke zelfstandigheid werd nog te sterk gevoeld en gewaardeerd om invloed van andere toe te laten ²⁾.

¹⁾ Zie de door Mr. A. Telting samengestelde kaart van verwantschap van Nederlandse stadrechtfamiliën, in het werk van Dr. H. Brugmans, *Het staatkundig en maatschappelijk leven der Nederlandsche Steden, z.j.*

²⁾ Zie Robert Fruin, *Geschiedenis der staatsinstellingen in Nederland enz.*, uitgave Dr. H. T. Colenbrander, 1901, blz. 100 v.

Bovendien gaf Karel V de stoot aan vervolgingen van ketters in Nederland, een initiatief, dat in strijd was met de sedert de reformatie verworven vrijheid van godsdienst. Deze maatregel wekte achterdocht tegen diens bedoelingen en toen zijn zoon, Koning Philips II, zowel het denkbeeld van een unificatie als dat van kettervervolging met kracht wilde doen uitvoeren, het laatste door een inquisitie tegen zogenaamde ketters in het leven te roepen, verscherpte de tegenstand zich tot verzet en opstand tegen Spanje. De oorlog brak in 1568 uit: de zwakke troepenmachten en de geldnood om de strijd te financieren aan beide zijden voorspelden een lange duur.

Deze tachtigjarige oorlog droeg een geheel ander karakter dan die van vroeger jaren: hij was niet meer een strijd van stad tegen stad of van gewest tegen gewest, maar een strijd van Spanje tegen onze Republiek. De tijd was voorbij, in welke een oorlog niet buiten bepaalde grenzen van tijd en van plaats mocht worden gevoerd, in welke Drenthenaren niet verder behoefden te trekken dan hun gewest reikte en Friezen bovendien met de ebbe uit en met de vloed thuis moesten wezen, omdat hun aanwezigheid aan de wal dan wel dringend nodig zou kunnen zijn ¹⁾. De Spanjaard stoorde zich niet aan grenzen van plaats en tijd en koos zijn gevechtsterrein waar en wanneer hem dit paste.

Prins Willem I, die zich aan het hoofd geplaatst zag van onze krijgsmacht te land, moest de strijd voeren met vreemde, in den beginne in Duitsland geworven huurtroepen. Om onder deze soldaten een goede tucht te onderhouden, had hij, als hun aanvoerder, een regeling samengesteld van hunne dienstvoorwaarden, voornamelijk samengebracht in strafbepalingen. Zodanige reglementen, bekend onder de naam van articulbrieven, zouden gelden voor de veldtocht, voor welke zij aangeworven waren: er zijn articulbrieven bekend van 1572, 1573, 1578 en 1579 ²⁾. Aan deze reglementen gaf niet alleen de nieuwe, zoeven aangeduide strategie een eigenaardig karakter, maar ook de omstandigheid, dat deze huurtroepen hun soldij ontvangingen door tussenkomst van hun aanvoerders ³⁾. Elke onregelmatigheid in deze soldijbetaling wekte ontevredenheid onder de soldaten en schiep gevaar voor plundering bij de bevolking in de omtrek. Deze mogelijkheid gaf aanleiding om in die articulbrieven straffen te stellen op misdrijven gepleegd tegen of ten nadele van de bevolking. Zo waren aanvankelijk strafbaar gesteld misdrijven tegen priesters, wezen, oude lieden en vrouwen. Latere articulbrieven vermelden de misdrijven enunciatief bij namen, zoals doodslag, diefstal, brandstichting, vandalisme, overspel, geweldpleging, mishandeling, verwonding, valsheid in geschrifte, sodomie, en dergelijke gemene misdrijven, zoals wij die thans zouden noemen, of misdrijven tegen de

1) Zie Dr. M. J. Noordewier, *Nederduitsche regtsoudheden*, 1853, blz. 95.

2) M.R.T. XXXVIII, blz. 98, 376.

3) Zie mijn boekje: *De Kortingwet*, 1905, blz. 1.

mensheid, onder welke verzamelnaam zij in het internationaal militair strafrecht bekend zijn ¹⁾).

Waarom was het nodig, deze niet-militaire misdrijven, welke van oudsher in de gewestelijke en stedelijke wetgevingen met straffen waren bedreigd, nog eens in deze voor militairen geldende reglementen strafbaar te stellen? Omdat de bepalingen van die gewestelijke en stedelijke strafwetgevingen niet alle even volledig waren, niet alle dezelfde straffen stelden en niet alle daarin gestelde straffen op de soldaten in mobile huurlegers konden worden ten uitvoer gelegd. Bovendien was het voor met de troepen mee trekkende, uit niet altijd Nederlandse officieren samengestelde militaire rechtscolleges ondoenlijk zich blijvend op de hoogte te houden van het strafrecht der gewesten of steden, waar de troepen zich bevonden toen het feit, over hetwelk zij moesten rechten, werd gepleegd.

De articulbrieven werden aldus gemaakt tot een beschrijving van militair strafrecht, geldig voor de gehele Republiek, tot een op hoger plan staande verzameling van strafbepalingen, volgens welke met verwaarlozing van de regionale en locale strafwetgevingen, overal in den lande en zelfs buiten de landsgrenzen aan in 's lands militaire dienst zijnde militairen en andere justiciabelen van de hierover gestelde militaire rechters recht zou worden gedaan met eigen straffen, het eerste nationale strafrecht. Doch een nationale wetgever bestond nog niet en zo constateren wij, dat de zoeven genoemde articulbrieven van 1572, 1573, 1578 en 1579 geen kracht van wet bezeten hebben en als opgetekend gewoonterecht, als „turbe”, moeten worden aangemerkt. De articulbrief van 1572 en die van 1573 zijn opgesteld door Prins Willem I, die van 1578 door de Prins en de Staten der provinciën, die de troepen betaalden, en die van 1579 vermeldt als opstellers de provinciën, welke enige dagen tevoren de Unie van Utrecht door hunne ondertekeningen hadden bekrachtigd, in samenwerking met de hier in de tweede plaats genoemde Prins van Oranje, Stadhouder van de Spaanse Koning.

Doch de Staten-Generaal, welk college de Unie van Utrecht tot een nieuw leven had geroepen en tot wetgever in zake nationale belangen had verklaard — buitenlandse zaken, krijgsmacht en koloniën — zouden uitvoering moeten geven aan hetgeen in de Unie zelve aan militaire eisen was opgenomen: het versterken van de frontiersteden der Republiek, het invoeren van de persoonlijke dienstplicht en de vergemakkelijking van de beweeglijkheid der troepen, onderdelen van een nieuwe opvatting van de landsverdediging tegenover Spaanse aggressie. De Unie had eveneens de eis gesteld, dat de troepen zodanig onder tucht gehouden moesten worden, dat de ingezetenen van steden en platteland niet bezwaard zouden worden en van enige overlast te lijden zouden hebben. Deze laatste bepaling bevestigde de grondgedachte van de articulbrieven, gericht tegen mogelijke overlast van vreemde huurtroepen en liet ruimte aan de juist gebleken

¹⁾ M.R.T. XXXVIII, blz. 147, 376 v.

onderstelling, dat er van een algemene dienstplicht niet veel zou terecht komen en dat de oorlog met huurtroepen zou moeten worden voortgezet.

Inderdaad vertoonde de in 1590 door de Staten-Generaal voor de legers der Republiek vastgestelde articulbrief te dezen aanzien hetzelfde beeld als de vorige: ook hierin werden eigen strafbepalingen opgenomen tegen niet-militaire misdrijven, door justiciabelen van de militaire rechter ergens binnen of ook wel buiten de Republiek gepleegd. Doch deze door de bevoegde wetgever vastgestelde bepalingen hadden kracht van wet en golden niet meer voor een of meer veldtochten. Zij bleven dan ook, na in 1705 te zijn herzien, geldig totdat de revolutie in de laatste jaren der achttiende eeuw de weg had gebaad voor de meer moderne organisatie van de Bataafse Republiek, welke staatsregeling de opheffing van de soevereiniteit der provinciën bij decreet van de Constituerende Vergadering van 22 Januari 1798 bevestigde en bestendigde, en het Wetgevend Lichaam reeds in 1799 het Crimineel Wetboek of Reglement van Krijgstucht voor de militia te lande had vastgesteld ¹⁾.

Ook voor de zeemacht volgden onderscheiden articulbrieven in de jaren 1629, 1636, 1645, 1664, 1672, 1690, 1702 en 1795 eveneens door de Staten-Generaal vastgesteld ²⁾, en ook in deze kwamen strafbepalingen voor tegen niet-militaire misdrijven ³⁾. En zelfs de articulbrieven voor het personeel der Oost- en West-Indische Compagnieën, welke behalve aan boord van de gemilitariseerde handelsschepen in de in Oost en West door de Staten-Generaal verworven koloniën en bezittingen toepassing zouden moeten vinden ⁴⁾, hadden dergelijke bepalingen, hoewel minder uitvoerig, niet vergeten.

De oorlogsvaartuigen en de Indiëvaarders hadden immers alleen maar de krijgsmachten van de vijanden der Republiek te bevechten doch moesten zich van misdrijven tegen personen en goederen van burgers of niet-militairen onthouden. Merkwaardigerwijze spreekt het verbod tot het plegen van overlast of geweld ten aanzien van personen of goederen, vrouwen of kinderen van inwoners van de kwartieren waar zij komen, tenzij op last van hun commandanten; in de oudste twee Oost-Indische lezingen van „Indianen ofte inwoners daer te lande” en is juist deze specificatie in de versie van 1742 vervallen. De oudste West-Indische lezing spreekt nog van inwoners van West-Indië, Brazilië of anderen; die van 1675 alleen van inwoners van kwartieren.

¹⁾ Te vinden in M.R.T. XXXV, blz. 312-395.

²⁾ Zie M.R.T. XXXVIII, blz. 261 v.

³⁾ Zie M.R.T. XXXVIII, blz. 288-291.

⁴⁾ Voor de Oost-Indische Compagnie in 1658 en in 1672, artt. 79-82 en 90 en in 1742 artt. 89-92 (Gr. Plac. Boek II Kolommen 1277-1316, III blz. 1311-1328 en VII blz. 1539-1561).

Voor de West-Indische Compagnie in 1647 art. 137 en 1675 artt. 47, 48 en 64 (Gr. Plac. Boek I Kolommen 626-654 en III, blz. 1346-1354).

Deze articulbrieven verloren hun kracht met de opheffing van de beide Compagnieën.

De articulbrief voor de marine van 1795 overleefde de geboorte van de Bataafsche Republiek en bleef van kracht tot aan de inwerkingtreding van de militaire strafwetboeken van 1814. Vermeldenswaard is, dat art. 44 van de Instructie voor de Hooge Militaire Vierschaar van 1802 ¹⁾ de articulbrief van 1795 nog van kracht verklaarde voor strafzaken betreffende militairen der zeemacht „zoolange er geen algemeen militair wetboek voor het Bataafsche „Gemeenebest zal zijn gearresteerd en in werking gebracht”, een ideaal, dat eerst in 1903 werd vastgesteld en in 1921 in werking is gebracht.

Daartegenover bevatte dezelfde Instructie in art. 46 de bepaling dat misdrijven, welke hun omschrijving niet vonden in de articulbrief van 1795 of in het Crimineel Wetboek van 1799, berecht en gestraft zouden moeten worden „volgens de locale wetten, welke op de „plaatsen, alwaar de misdrijven begaan zijn, alsnog vigeeren.” Een aanvullende bepaling, van welke het nut, naast de vele in die beide wetboeken vermelde niet-militaire delicten, niet groot kan zijn geweest.

§ 4.

Met de inwerkingtreding van de Staatsregeling van 1798 ving op het gebied van wetgeving een nieuwe periode aan. „Er zal”, zo stond in art. 28 van de Burgerlijke en Staatkundige Grondregels, welke aan de acte voorafgingen, geschreven, „er zal een wetboek gemaakt „worden zoowel van burgerlijke als van lijfstraffelijke wetten tegelijk „met de wijze van regtsvordering, op gronden door de staatsregeling „verzekerd en algemeen voor de gantsche Republiek”. Daarnaast bepaalde art. 117 van de acte dezer staatsregeling, dat aan het Uitvoerend Bewind de zorg was opgedragen om „de krijgstugt bij „de militia van den staat volgens de wetten, door het Vertegenwoordigend Lichaam vastgesteld, naauwkeurig” te handhaven. Deze „wetten” noemde een toevoeging aan art. 299 „het Reglement van „Krijgstugt”; het was volgens dit artikel en volgens de artt. 300 en 301 o.a. bestemd om de gevallen te bepalen op welke feiten, die in de dienst en door de krijgsman alleen kunnen worden bedreven, aan garnizoenskrijgsraden worden verwezen, om de werkzaamheden van de agent van oorlog, van de (advocaat-)fiscaal en van de auditteurs-militair te bepalen en om de samenstelling van de Hooge (Militaire) Vierschaar vast te stellen. Art. 302 schreef voor, dat dergelijke wetsbepalingen ook „ten aanzien der mariniers, zoodra zij zig aan boord „van 's lands schepen bevinden”, zouden worden gearresteerd.

De talrijke details van rechtspleging, welke in het belang der militaire justitie worden vermeld, wijzen er wel op, dat de militaire strafwetgeving afgezonderd zou blijven van het algemene wetboek, op hetwelk het aangehaalde art. 28 doelde. De afzonderlijke vaststelling van het Crimineel Wetboek van 1799 is dan ook niet als een

¹⁾ Verzameling van Friesche placaten VI, blz. 245.

inbreuk op de bepaling van art. 28 beschouwd en dientengevolge verkreeg dit onderdeel der Nederlandse strafwetgeving een eigen bestaan, dat het voorrecht heeft genoten ook in de 19e eeuw eersteling te blijven.

Immers werden in de jaren 1801—1806 vele klachten vernomen over het strafstelsel van dit wetboek en ook over de rechterlijke organisatie en de rechtspleging ¹⁾. Daarbij voegde zich het feit, dat voor de militaire justitie bij het krijgsvolk te water een nieuwere regeling nog geheel ontbrak.

Bovendien had zich nog een staatsrechtelijke evolutie voorgedaan: het bestuur der koloniën of overzeese bezittingen, dat tot dusverre gevoerd was door de geotroyeerde Oost- en West-Indische Compagnieën, was, toen aan het einde der 18e eeuw besloten was, de geldigheid van deze octrooien niet te verlengen, tot de republikeinse overheid teruggekeerd. Dientengevolge was vooral de defensie ter zee, van de gemilitariseerde koopvaardijvloeten dezer Compagnieën overgegaan aan de republikeinse zeemacht en, waar nodig, ook aan de republikeinse landmacht.

Alles tezamen gaf, na de ombouw van de Bataafse Republiek in het Koninkrijk Holland, aan Koning Lodewijk Napoleon in September 1806 aanleiding tot de benoeming van een Commissie, aan welke hij opdroeg, hem van raad te dienen omtrent een nieuwe wettelijke regeling van de militaire justitie voor vloot en leger. Bij haar rapport van 8 April 1807 diende deze Commissie een ontwerp van wet in tot regeling van het materiële en formele strafrecht voor het krijgsvolk te lande. In dit ontwerp kwam als novum voor een in Kapittel XIV opgenomen regeling van de krijgsraden in de koloniën en buitenlandse bezittingen van het Rijk. De Commissie was nl. van oordeel, dat de militaire justitie in de koloniën op dezelfde grondslagen moest rusten als die in het vaderland en dat de overzee verblijvende militairen daar „dezelfde orders ook voor de form der „militaire discipline en justitie” behoorden te vinden, aan welke zij hier te lande gewoon waren, behoudens afwijkingen in verband met „de verre afstand der plaatsen en het klimaat” ²⁾. Een analoog ontwerp voor het krijgsvolk te water werd in Februari 1808 aan de Koning ingeleverd. De beweeglijkheid der zeemacht ook buiten het territoir van het Koninkrijk bracht mede, dat ook dit ontwerp in de uitoefening van de militaire justitie buitengaats voorzag.

Het koloniale hoofdstuk van het ontwerp van 1807 vond bij de Raad van State niet de verwachte instemming: het zou „nader en „geheel opnieuw behooren te worden bewerkt als een afzonderlijk „stuk, niet behoorende tot het militair wetboek voor de militie te

¹⁾ Zie mijn opstel, getiteld „Onze militaire strafwetgeving vóór honderd „jaren” in Themis 1907.

²⁾ Zie hierover Prof. Mr. G. W. Vreede, Ontwerpen van strafwetten en rechtspleging voor het krijgsvolk te lande en te water, 1842, blz. 57 i. f., 71 en 180 v.

„lande, hetwelk zich tot Europa borneert”¹⁾. Aldus geschiedde en in het bij brief van 8 Augustus 1808 ingezonden gewijzigd wetsontwerp komen deze bepalingen niet meer voor²⁾. Ook het hierop gevolgde ontwerp van 1810 bevatte te dezen aanzien geen voorzieningen³⁾.

Al deze ontwerpen hebben ten gevolge van de inlijving van ons land bij Frankrijk in het laatst van 1810 kracht van wet niet meer verworven.

Doch spoedig na het herstel van onze onafhankelijkheid, toen de Franse bezettingstroepen vertrokken waren en door de Nederlandse armée waren vervangen, moest aanstonds in de regeling van de militaire justitie worden voorzien. Na het bij besluit van de Souvereine Vorst van 30 December 1813 (Stb. n°. 19) ingevoerde, op het materieel militair strafrecht betrekking hebbende gedeelte van het wetboek van 1799 en na de provisionele voorziening in de militaire rechtspleging bij besluit van 10 Januari 1814, n°. 30, volgde de indiening van de zeven wetsontwerpen van 1814, welke voor wat een vijftal betreft in datzelfde jaar en voor wat de twee andere aangaat in 1815 kracht van wet hebben bekomen.

In het ontwerp van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande van 1814 werd in art. 9 uitdrukkelijk vastgelegd, dat, hoewel het voor de berechting van door militairen gepleegde misdrijven onverschillig zou zijn of deze binnen of buiten de Nederlanden gepleegd zouden zijn, het wetboek niet van toepassing zou wezen „op „de buitenlandsche bezittingen of etablissementen van den staat, „zolang zulks niet bij eene nadere wet zal zijn verstaan”. De Raad van State, die dit ontwerp ter overweging ontving, had thans tegen deze „borneering tot Europa” bezwaar: „De Raad ziet geene genoegzame reden, waarom de militie in de koloniën daaraan niet zoude „zijn onderworpen”. Slechts in de mogelijkheid, dat sommige straffen in de tropen niet of niet op de in de wet voorkomende vorm of maat konden worden toegepast, behoorde te worden voorzien⁴⁾. Aldus geschiedde: de op de koloniën betrekking hebbende passage kwam in het ontwerp van 1815 niet meer voor en in de eindredactie van het wetboek verscheen een ongenummerde slotbepaling, van welke de aanhef luidde: „Dit wetboek zal ook van kracht zijn in de „Oost- en West-Indische bezittingen van den Staat”. Wijzigingen, zo stond er verder, welke in het strafstelsel zouden worden aangebracht, behoorden aanstonds ter kennis te worden gebracht van den vorst om diens goedkeuring dan wel nadere bevelen te verkrijgen⁵⁾.

Door de vaststelling van deze nieuwe bepaling had de wetgever de eerste schrede gezet op een nieuwe weg: wetgeving geldig ten aanzien van justiciabelen in het rijk in Europa en in de gebiedsdelen

¹⁾ Themis 1867, blz. 164.

²⁾ Themis, 1866, blz. 880.

³⁾ M.R.T. I, blz. 361.

⁴⁾ Zie Prof. Mr. H. van der Hoeven, Onze militaire strafwetgeving, 1884, blz. 165 v.

⁵⁾ T.z.p. blz. 236.

overzee, onbewust van het feit, dat daarmede getreden was op een hoger plan voor wat betreft de defensie van het rijk en van zijne overzeese gebiedsdelen. De bij de Unie van Utrecht ingezette evolutie van regionale en locale wetgevingen tot rijkswetgeving werd aldus opgevoerd van rijkswetgeving tot staatswetgeving. Doch een tot het vaststellen van staatswetgeving bevoegde wetgever was nog niet aangewezen, al werd de bestaanbaarheid van dergelijke wetten b.v. betreffende afstand van grondgebied, in die tijd niet ontkend ¹⁾. Maar de Souvereine Vorst in 1814, de Koning in 1815, had „bij uit-„sluiting” het opperbestuur over de koloniën en bezittingen in andere werelddelen, welk opperbestuur geacht werd de wetgevende macht te omvatten. De koloniën stonden, zoals *Buys* het uitdrukt, geheel buiten de grondwet ²⁾. Zo heeft de Vorst zelfs de eerste regeringsreglementen in 1815 bij besluit vastgesteld.

De militaire strafwetgeving van de jaren 1814 en 1815 had de berechting van misdrijven tegen de mensheid, toen nog commune delicten genoemd, niet uit het oog verloren. Wel was de opsomming van die misdrijven niet in deze wetgeving overgenomen, doch men had er een meer eenvoudige aanduiding voor in de plaats gesteld.

Zoals ik reeds vermeldde, verwees de Instructie van de Hooge Militaire Vierschaar van 1802 reeds naar locale wetten, geldende op de plaats waar een misdrijf zou zijn gepleegd. Het ontwerp van 1807 en dat van 1808, samengesteld in een tijd toen een nationaal wetboek van strafrecht in uitzicht kwam, verwezen naar de burgerlijke wetten, de wetboeken van 1814 en van 1815 naar „het crimineel „wetboek dezer landen” en andere in gebruik zijnde wetten. Deze bepaling zou ook gelden voor militairen van zee- en landmacht, die deze wetboeken niet alleen naar het buitenland maar ook naar de koloniën — zoals men dit wel uitdrukt — medenamen. Doch deze wetten en ook de voor het Rijk vastgestelde andere strafwetten zouden in de overzeese gebiedsdelen door de militaire rechtscolleges moeten worden toegepast ondanks het feit, dat de Koning voor die gewesten de normale wetgever was. Aldus wordt het voor ons duidelijk, dat wetten, welke niet alleen in het Rijk maar ook in de gebiedsdelen overzee zouden gelden, op een hoger plan staan dan door de Koning zonder medewerking van de Staten-Generaal vastgestelde wettelijke voorschriften voor die gewesten.

Eerst de grondwetsherziening van 1848 consolideerde dit verschil door de bepaling, welke thans voorkomt in art. 125 en, ten aanzien van de regeringsreglementen (thans staatsregelingen genoemd), de muntwet en andere hiervoor in aanmerking gebrachte onderwerpen in art. 59 (van 1848), 61 (van 1887 en 1917), 61 zonder dat de muntwet genoemd wordt (van 1922 en 1938) doch gaf nog geen uitdrukking aan de gedachte, dat wat eenmaal door een wet zowel

¹⁾ Zie mijn opstel over Onze koloniale autonomie vóór honderd jaren, in de bundel Rechtshistorische opstellen, aangeboden aan Mr. S. J. Fockema Andreae, 1914, blz. 105-108.

²⁾ Prof. Mr. J. T. Buys, De Grondwet 1883, I, blz. 229.

voor het Rijk als voor de overzeese gebiedsdelen was geregeld, niet anders dan door een dergelijke wet mocht worden gewijzigd of vervangen.

Ook moet wel worden aangenomen, dat de wetboeken van 1814 en 1815 niet werden vastgesteld door een wetgever, die formeel bevoegd was om voor de overzeese gebiedsdelen wettelijke regelingen te maken. Trouwens de koloniën, welke ons onder de Franse overheersing al waren ontnomen, keerden eerst na 1815 de facto en de jure onder ons imperium terug. Het door de militairen meegenomen Nederlands militair en indirect commun strafrecht moet dus ten aanzien zowel van het Rijk als van de overzeese gewesten beschouwd worden als een onbevoegdelyk samengestelde codificatie van staatsgewoonterecht; voor welker normale vaststelling eerst in 1848 de staatswetgever werd aangewezen.

§ 5.

Zowel het wetboek van 1799 als de ontwerpen van 1807 en 1808 alsmede het wetboek van 1815 mochten, naar het oordeel van de ontwerpers en de wetgevers niet als modellen van wetgeving worden beschouwd. Dit blijkt uit de opneming in elke van deze regelingen van een bepaling, de strekking hebbende om aan de rechter, die haar zou hebben toe te passen, de vrijheid te laten om, indien er enig misdrijf mocht voorkomen, dat in die regeling niet zou zijn omschreven, daarop toe te passen die strafbepaling, welke ten aanzien van het misdadige met het voorgevallen misdrijf de meeste overeenkomst heeft ¹⁾. Klaarblijkelijk durfde de wetgever in het militaire strafrecht de regel: *nullum delictum, nulla poena sine praevia lege poenali* niet als de rechter bindend voorschrijven. Deze regel, welke reeds was opgenomen in de opsomming van de rechten van de mens en burger, voorafgaande aan de Franse constitutie van 3 September 1791 ²⁾, maar nog niet voorkwam in de Nederlandse versie van die rechten, verscheen voor het eerst in art. 12 van ons Crimineel Wetboek van 1809 ³⁾.

Na de invoering in 1886 van ons in 1881 vastgesteld Wetboek van Strafrecht, welks algemene bepalingen aanvangen met de overneming van evenbedoelde regel, werd het verlangen naar een nieuw militair strafwetboek steeds groter. Met de samenstelling van een

¹⁾Zie C.W.L. 1799, Tweede Afdeling, Eerste kapittel art. 27 (M.R.T. XXXVIII, blz. 330). — Ontw. C.W.L. 1807 Kap. II art. 23 (Vreede, t.a.p. blz. 70). — Ontw. C.W.L. 1808 Kap. II, art. 15 (Themis 1866, blz. 826). — C.W.L. 1815, art. 17 (Van der Hoeven, t.a.p., blz. 170). De oudste articubrieven verwezen naar het krijgsgebruik, dat is: naar het gewoonterecht (M.R.T. XXXVII, blz. 116 v). — Vgl. thans nog art. 27a van het Besluit Buitengewoon Strafrecht (M.R.T. XL, blz. 559).

²⁾ Léon Duguit et Henry Monnier, Les constitutions et les principales lois politiques de la France depuis 1789, ed. 1925 p. 2.

³⁾ Zie J. M. Kemper, Crim. Wetboek voor het Koninkrijk Holland, 1809, blz. 194.

ontwerp werd weldra een begin gemaakt, doch de desbetreffende wet werd eerst in 1903 bekrachtigd en het toen vastgestelde wetboek trad in 1921 in werking.

De wet van 1903 leed aan een verborgen gebrek: zij was een wet, uitsluitend geldende voor het Rijk, zodat, toen het ontwerp voor de invoeringswet zou worden samengesteld, bij welke wet de criminele wetboeken voor zee- en landmacht van onderscheidenlijk 1814 en 1815 buiten werking zouden moeten worden gesteld, men tot de ontdekking kwam, dat, zo dit zonder meer zou geschieden, de landmacht in de overzeese gebiedsdelen niet meer in het bezit van een geldig militair strafwetboek zou zijn. Immers in de bepalingen van het nieuwe wetboek kwam als betekenis van het zelfstandig naamwoord „militair”, dat herhaaldelijk in bepalingen van dat wetboek werd gebruikt, slechts voor die krijgslieden, die in het rijk dienst deden, en omvatte dus van de overzeese landmachten niet meer dan hen die zich buiten die gebiedsdelen of wel aan boord van een Nederlands oorlogsvaartuig bevinden. Het grootste gedeelte van die landmachten viel alzo niet onder de „militairen” van het nieuwe wetboek. In plaats van toen van de invoeringswet gebruik te maken om de fout in het wetboek te herstellen, hield de wetgever haar staande door de buitenwerkingstelling van het wetboek van 1815 te beperken tot het Rijk in Europa ¹⁾ en de verlaging van het militaire strafwetboek van een staatswetboek tot een rijkswetboek te bestendigen, welke fout nog geaccentueerd werd door elke van de overzeese wetgevers naar omstandigheden een gewijzigde kopie van het Nederlandse voorbeeld te laten vaststellen, alleen geldig voor de in het betrokken gebiedsdeel overzee zich bevindende landmacht.

Ook de omschrijving van de misdrijven tegen de mensheid ontdeed hiervan de gevolgen. In een rijkswetboek behoeften slechts toepasselijk te worden verklaard de bepalingen van het rijks commun strafrecht. Evenzo werden in elk van de drie overzeese wetboeken van toepassing verklaard de bepalingen van commun strafrecht van het betrokken gebiedsdeel.

De gevolgen bleven niet uit. Zij zijn uitvoerig beschreven in de toelichting op het commissoriaal wetsontwerp, tot redres van de gemaakte fout ²⁾, waarbij in deze na-oorlogse tijd nog kan worden gevoegd de rechtspraak in Nederlands Indië over de toepasselijkheid van de motor- en rijwielwetgeving op in dat gewest aanwezige militairen der zeemacht en van de Koninklijke landmacht. De militairen van de Zeemacht en van de Koninklijke landmacht staan tegenover de militairen van de Koninklijke Nederlands Indische Landmacht in een van de overzeese gebiedsdelen als tegenover militairen van onverschillig welke vreemde krijgsmacht. Wel heeft de armslag, welke het overzeese militair gezag ontleent aan de nog steeds van toepassing zijnde wetgeving op de staat van beleg, het mogelijk ge-

¹⁾ Inv. M.S.T. art. 32, 2°.

²⁾ M.R.T. XXXVI, blz. 268-271.

maakt om deze kloof tijdelijk en goeddeels te overbruggen ¹⁾, doch deze expedienten verliezen hun effect met het einde van evenbedoelde oorlogstoestand.

§ 6.

Aan het einde van § 4 heb ik doen uitkomen dat de Nederlandse wetgever van 1814 en 1815 zich niet bewust is geweest van de betekenis van de toen voor het Rijk en voor de overzeese gebiedsdelen vastgestelde militaire strafwetgeving. Evenzo heb ik in § 5 getracht aan te tonen, dat de Nederlandse wetgever van 1903 niet begrepen heeft de betekenis van het verlagen van het materieel militair strafrecht van een staatswet tot een rijkswet. Het gebrek aan doorzicht, dat ik hierin zie, maakt, naar mijne mening deel uit van een evolutie welke bezig is zich te voltrekken.

Op 6 December 1942 heeft H.M. de Koningin in een te Londen door middel van de radio gedistribueerde toespraak aan onze landgenoten voor ogen gesteld, dat de reconstructie van het Koninkrijk na afloop van de oorlog zich zou moeten bewegen in de richting van een Nederlandse Unie, in welke het Rijk in Europa en de toen drie in getal zijnde overzeese gebiedsdelen gelijkgerechtigde deelgenoten zouden zijn. Deze Nederlandse Unie zou, naar het mij voorkomt, zijn een eenheid, staande boven en overkoepelende de zoeven bedoelde gelijkgerechtigde deelgenoten.

Voor de krijgsmacht van een zodanige eenheid zouden de militaire strafwetten van 1814 en 1815 volkomen passende wetten zijn geweest. Zo goed als de articulbrieven van vóór de Unie van Utrecht, na het optreden van de Staten-Generaal als wetgever van de Republiek der Verenigde Nederlanden in 1590 en in 1705 opnieuw zijn omgevormd tot behoorlijke, regelmatige en bevoegdelyk tot stand gekomen nationale of rijks-militaire strafwetgevingen, zo zouden nu de regionale militaire strafwetgevingen van het rijk en van de overzeese gebiedsdelen, nadat de rijkswetgeving op dit gebied tot een staatswetgeving zal zijn herschepen, geschikt zijn om al dan niet via een overgangsbepaling van de voor de Nederlandse Unie te maken grondwet tot een voor de krijgsmacht van die Unie geldende staatswetgeving te worden verenigd. Tot dat tijdstip zou zij gecodificeerd gewoonterecht blijven en niettemin hier en overzee mogen worden toegepast.

De bepaling omtrent misdrijven tegen de mensheid zou, indien zij herzien werd volgens het commissoriaal voorstel ²⁾, worden omgezet in een teruggrijpen naar bepalingen van regionaal commun strafrecht, zulks in afwachting van de mogelijkheid, dat er een staatswetgeving van commun strafrecht zou ontstaan, aan welke alsdan voorrang zou moeten worden gegeven.

¹⁾ Zie M.R.T. XXXIX, blz. 41, 477.

²⁾ M.R.T. XXXVI, blz. 262 en 278.

§ 7.

Met deze wordingsgeschiedenis voor ogen bied ik geen weerstand aan de verleiding om de lijn van deze evolutie verder door te trekken. De twee wereldoorlogen hebben de weg geopend om te komen tot een organisatie van staten, welke onderlinge, internationale betrekkingen onderhouden en gemeenschappelijke belangen hebben. Sedert vele jaren zijn hiervan uitingen te vinden in verdragen en andere overeenkomsten, opgemaakt in samenkomsten van door de belanghebbende regeringen aangewezen deskundigen. Deze verdragen, welke doorgaans aan andere mogendheden gelegenheid laten om toe te treden, vervullen in het internationaal publiek- of privaatrecht de rol van gecodificeerd gewoonterecht. De inhoud bindt slechts de ondertekenaars en de bevoegdheid van dezen om die verdragen op te zeggen is even groot als die om toe te treden. Een van die verdragen dankt zijn ontstaan aan de laatste oorlog, namelijk het „Agreement”, dat ik in § 1 reeds noemde, gesloten tussen de regeringen van Groot-Brittannië en Noord Ierland, de Verenigde Staten van Amerika, de Franse Republiek en de Unie van Sovjet en Socialistische Republieken, tot welk verdrag vele bondgenoten zijn toegetreden. Dit Agreement en het daarbij behorende charter voor een internationaal militair gerechtshof stelde sancties vast op overtredingen van regelen omtrent de oorlogvoering alsmede een gerechtshof om dergelijke overtredingen, gepleegd door „major war-criminals”, zonder dat te hunnen aanzien een bepaald land valt aan te wijzen, binnen welks rechtsgebied die strafwaardig geachte feiten zijn gepleegd, en ook zonder dat een bepaalde nationale rechter bevoegd zou zijn tot hunne berechting deswege, te onderzoeken en te beoordelen. Noch de strafbaar geachte misdrijven, noch de daarvoor op te leggen straffen of toe te passen maatregelen zijn in die documenten gespecificeerd. De misdrijven zijn, zoals bekend, in drie groepen verdeeld, van welke de groep misdrijven tegen de mensheid dezelfde rol vervult als in onze militaire strafwetgeving aan de commune delicten is toegekend, doch dan doelende op de nationale wetgevingen van alle bij het Agreement aangesloten landen.

Ieder begrijpt nu, om welke reden voor deze overeenkomst niet kon worden voldaan aan de eis van elke grondwet, dat recht gesproken wordt door bij de wet aangewezen rechters en volgens een wet. Daartoe zou nodig zijn een internationale of mondiale grondwet en een dito-strafwet, producten van een internationale wetgever, die nog niet bestaat en zich dus nog niet kan bezighouden met het voor alle, aan het wereldverkeer deelnemende landen in bindende vorm vaststellen van het tot nu toe in verdragen onder woorden gebrachte gewoonterecht, aan hetwelk ieder adherent zich te allen tijde door opzegging onttrekken kan.

Als zodanige wetgever zou kunnen optreden de Union des Nations Organisées, mits overlegd werd in minder vijandige discussiën en met grotere onpartijdigheid dan tot nu toe aanwezig waren. Grijp

ik hiermede te hoog, loop ik te ver vooruit op de gang van zaken, dan zou kunnen worden aangevangen met een lager staande organisatie van thans nog soevereine staten: de in gang gezette Unie van West Europeese staten of, nog lager ziende, met de Benelux. Aangevangen zou dan moeten worden met combinatie van de verschillende grondwetten tot één internationale grondwet, de grondslag leggende voor combinatie en internationalisatie van wetgeving, rechtspraak, defensie, financiën, verkeerswezen en andere onderdelen van nationale wetgevingen zoals strafrecht, burgerlijk en handelsrecht.

De geschiedenis van Nederland heeft doen zien, dat zodanige oplossing tussen zich soverein achtende provinciën mogelijk was om tot een rijkseenheid te komen, al zijn er later nog sporen van provincialisme te vinden. Werd niet, om maar één voorbeeld te noemen, gedurende enkele tientallen van jaren na 1813 bij vervulling van vacatures in de Hooge Raad, op grond van het onderscheidenlijk bij de artt. 102, 175 en 173 van de grondwetten van 1814, 1815 en 1840 nog rekening gehouden met de provinciale herkomst van candidaten?

Nu zijn wij op weg naar een staatseenheid en het plan om een van onze wetboeken te herzien, had, met de mogelijkheid van een staatseenheid voor ogen, wel in zoverre verruimd mogen zijn, dat de overeenkomstig, naar het rijksvoorbeeld gevormde overzeese wetboeken in die herziening waren betrokken opdat aldus een ontwerp zou ontstaan, geschikt om door een staatswetgever tot een staatswetboek, geldig voor alle deelgenoten in de Nederlandse Unie, te worden vastgesteld.

Zo verdient ook grote aandacht de door de Belgische regering met die van ons land ondernomen poging om meer overeenstemming te brengen tussen overeenkomstige wetboeken van beide landen, alle afstammelingen van de franse codificatiën. Dit zou te beschouwen zijn als een eerste schrede op de lange weg om wereldcodificatiën te bereiken, op welke op het gebied van burgerlijk en handelsrecht in tractaatvorm reeds stappen zijn gedaan.

Moge dan ook een universele militaire strafwetgeving worden voortgebracht, geldende voor de reeds lang ter sprake gebrachte internationale militaire politie, staande onder de bevelen van ten slotte door de Union des Nations Organisées aangestelde militaire autoriteiten, in welke instelling de nationale krijgsmachten — evenals in Nederland de provinciale legers en vloten — zouden moeten opgaan en worden geamalgameerd.

VRAGENBUS.

Competentie van de krijgsraden te velde.

De Heer H. van der Poel te 's-Gravenhage zond ons de volgende vraag:

Deel XLI, afl. 1, blz. 64 vermeldt een vonnis, uitgesproken door de Krijgsraad te Velde Oost, strekkende tot onbevoegdverklaring van de Krijgsraad tot kennisneming van een gepleegd strafbaar feit (heling) ten laste gelegd aan een bij het Regiment Irene in dienstbetrekking zijnde kapper.

Deze onbevoegdverklaring werd uitgesproken op grond van de inhoud van artikel 77, 2e Inv. M.S. en T.

Dit artikel eist namelijk, dat de „burger” alleen dan onder de militaire rechtsmacht valt, indien hij bij een *op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht* in dienstbetrekking is.

Daar de inhoud van artikel 74 W.v.M.Sr. alleen geldt voor de toepassing van art. 148, 153 en 159-161, van dat Wetboek, moet in alle andere gevallen worden beoordeeld de feitelijke toestand van het Korps, waarbij de betrokkene in dienstbetrekking is ¹⁾.

Deze feitelijke toestand werd door de krijgsraad in het onderhavige geval niet aanwezig geacht.

Op grond van bovenstaande overwegingen, verklaarde de krijgsraad zich onbevoegd.

Volgens mijn bescheiden mening is dit vonnis toch niet juist.

Afgezien van het al of niet juist toepassen van de door de krijgsraad aangehaalde artikelen, is hier toch totaal over het hoofd gezien het Kon. Besluit van 23 Augustus 1944, houdende vaststelling van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944, Stbl. n°. E 67, gewijzigd bij Besluit van 31 Mei 1945, Stbl. n°. E 83 ²⁾.

Ingevolge artikel 5 onder *a*, oordelen de krijgsraden te Velde over de strafbare feiten, begaan door *personen*, die behoren tot onderdelen, welke onder de bevelen staan van de Commanderende Generaal, die de krijgsraad heeft benoemd, enz.

Hieronder vallen m.i. ook de burgerpersonen, die bij die onderdelen in dienstbetrekking zijn.

In dit artikel is niet de eis gesteld, dat de krijgsmacht *op voet van oorlog is gebracht*.

Dat onder artikel 5 *a*. ook burgerpersonen vallen, blijkt ook uit de woorden „Voor zoover militairen betreft”, in artikel 6, punt 2, van dat zelfde Besluit.

¹⁾ Conform Red. M.R.T. in deel XXXV, blz. 539. (Red. M.R.T.).

²⁾ Afgedrukt in M.R.T. XXXIX, blz. 216 v. en in de officiële verzameling wetten en besluiten samengesteld door Dr. L. M. Rollin Couquerque (Alg. Landsdrukkerij 1946, No. 3100) blz. 278 v. (Red. M.R.T.).

Beleefd moge ik U verzoeken Uw mening hierover te vernemen.

Voldoende aan bovenstaand verzoek, delen wij aan de vrager mede, dat wij zijne stelling in het algemeen juist achten; wij zouden echter niet gaarne onderschrijven dat de Krijgsraad te Velde Oost het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944 totaal over het hoofd gezien heeft.

Het is waar dat artikel 5 van dat Besluit de krijgsraden te velde de bevoegdheid geeft om te oordelen over de strafbare feiten, begaan door personen, die tot militaire onderdelen behoren. Het is evenzeer waar dat onder „personen” zowel militairen als burgers vallen. Het is echter geenszins uitgesloten dat men artikel 5 aldus heeft geïnterpreteerd, dat de daarin vervatte regeling geen geweld aandoet aan de basis-regeling van artikel 76-78 Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht.

Volgens artikel 5 Wet A.B. verliest een wet haar kracht alleen door een latere wet ¹⁾. Zulks kan uitdrukkelijk geschieden of stilzwijgend, doordat de latere wet niet met de oudere in overeenstemming te brengen is. Men zou kunnen betogen dat artikel 5 van het Organisatiebesluit, dat in algemene bewoordingen gesteld is, niet aan de regeling van de absolute competentie van de Invoeringswet derogeert, doch slechts bedoelt aan te geven, dat, wanneer (in de gevallen van artikel 76-78 Invoeringswet) vaststaat, dat de militaire rechter competent is, de relatieve competentie berust bij de krijgsraden te velde. Het bepaalde onder *a* van artikel 5 zou dan deze competentie regelen, uitgaande van de persoon van de delinquent en het bepaalde onder *b*, uitgaande van de plaats waar het delict werd begaan.

Dat dit artikel 5 niet ten volle derogeert aan de competentie-regeling van de Invoeringswet, zou men ook kunnen concluderen uit het feit dat hierdoor de bevoegdheid van de zeekrijgsraden niet wordt aangetast. Wanneer men artikel 5 naar de letter neemt en die letterlijke lezing afschaffende kracht ten aanzien van de Invoeringswet zou toekennen, zouden althans volgens lid *b* van dat artikel ook militairen van de Zeemacht justiciabel zijn aan de krijgsraden te velde. Een dergelijke conclusie zal wel niemand in ernst getrokken hebben; in ieder geval hebben de zeekrijgsraden, zonder enige bestrijding, op grond van de hun bij artikel 86 Invoeringswet gegeven bevoegdheid, alle naar hen verwezen Zeemacht-zaken berecht.

Voorts zou men als argument a contrario nog kunnen wijzen op artikel 9 van dit Organisatie-besluit, hetwelk een uitzondering maakt op de competentie van het H.M.G. h.t.l. Aldaar wordt die uitzondering als zodanig uitdrukkelijk vermeld: zij stelt de strijdige regeling van de Invoeringswet uitdrukkelijk terzijde.

Met het bovenstaande willen wij slechts betogen dat de bestreden onbevoegdverklaring van de krijgsraad niet noodzakelijkerwijs met

¹⁾ Wij stellen hierbij, volgens gangbare opvatting, de Londense Wetsbesluiten met formele wetten op één lijn.

artikel 5 van het Organisatiebesluit in strijd behoeft te zijn en dat die Krijgsraad derhalve niet noodzakelijkerwijs dat voorschrift totaal over het hoofd behoeft te hebben gezien. Wij achten de hierboven geschetste interpretatie echter slechts een mogelijke, niet een voor de hand liggende, in hoofdzaak op grond van het verschil in redactie van lid *a* en lid *b* van artikel 5. Lid *b* toch verwijst uitdrukkelijk naar de basis-regeling van artt. 76-78 Invoeringswet, terwijl lid *a* in het algemeen spreekt van „personen, die behooren tot onder-, deelen, welke onder de bevelen staan van den commandeerenden „generaal”, en waarbij ook de eis van artikel 77 Inv., dat de burgerpersonen, die onder de rechtsmacht van de militaire rechter vallen, die onderdelen *met toestemming van de militaire overheid* vergezellen of volgen is vervallen. Een dergelijk verschil in redactie zal wel een (ons helaas niet bekende) reden hebben en wij stemmen dan ook met inzender in, dat de Krijgsraad te Velde Oost zich op grond van meergenoemd artikel 5 bevoegd had *kunnen* verklaren.

W. H. V.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage.

Vonnis van 5 December 1946.

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Hoofdoff. M.S.D. 2e kl. E. Wijvekate, luit. t. zee 1e kl. J. W. C. Calten Houwing, off. v. adm. 1 kl. (KMR) J. A. Deelder en luit. t. zee 1e kl. D. J. van Doorninck J.A.zn.
Fiscaal: Hoofdoff. v. adm. 2e kl. Mr. R. J. Brunner.

Diefstal of verduistering?

Zeekrijgsraad: diefstal van goederen, door beklaagde weggenomen uit een hem toevertrouwde koffer, waarvan hij het slot had verbroken. Aangezien hem niet de sleutel van de koffer was toevertrouwd, had hij — volgens vaststaande jurisprudentie — de zich in die koffer bevindende goederen niet „onder zich”¹⁾. Vast is komen te staan dat beklaagde, toen hij de koffer openbrak, niet het voornemen had de goederen weg te nemen, zodat niet gezegd kan worden dat hij de weg te nemen goederen onder zijn bereik heeft gebracht door middel van verbreking.

Voorwaardelijke veroordeling bevat, nu beklaagde ten tijde van de terechtzitting niet meer militair is, niet de in artikel 15 W.M.S.R. bedoelde aanvulling van de algemene voorwaarde.

Hoog Militair Gerechtshof (in de achter het vonnis opgenomen sententie van 20 Februari 1947): verduistering. Beklaagde had zowel de koffer als zijn inhoud anders dan door misdrijf onder zich, ook al beschikte hij niet over de sleutel, zodat hij de koffer slechts kon openen door het slot los te schroeven.

Voorwaardelijke veroordeling bevat de aanvulling, bedoeld in artikel 15 W.M.S.R. en verwijst naar de Koninklijke Besluiten van 22 October 1942 (C. 65) en van 27 Juli 1944 (E. 53).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van den fiscaal tegen R. K. S., gewezen marinier 3e kl. OVW, oud 22 jaren, geboren te H., gerequireerde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad dd. 18 Mei 1946, No. CZM/JZ/463/223/5/46;

Gezien het bevel tot bijeenkomst van den Zeekrijgsraad dd. 20

¹⁾ Een geval, waarin de sleutel wèl aan beklaagde was toevertrouwd, werd behandeld bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië van 1 December 1939. Het Hof bevestigde (in zoverre) het vonnis van de Zeekrijgsraad te Soerabaja van 10 October 1939, waarbij beklaagde, die een spaarpot met inhoud had weggenomen uit een kastje, waarvan de sleutel hem door de gebruiker van het kastje was toevertrouwd, werd veroordeeld wegens „verduistering”. Zie M.R.T. XXXVI, blz. 151 v. (Red. M.R.T.).

November 1946, aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklaagde wordt ten laste gelegd:

primair:

1e. „dat hij op een of meer tijdstippen in de maand December 1945 te Tilburg telkens met het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening uit een hutkoffer goederen heeft weggenomen tot een totaal van 400 cigarettten, 50 sigaren, twee paar schoenen en een pak snoepgoed, welke goederen toebehoorden aan Hendrikus Wilhelmus Peeters, zulks na die goederen onder zijn bereik te hebben gebracht door het slot, waarmede die koffer gesloten was, los te schroeven en open te wringen;”

2e. „dat hij, op een tijdstip in of omstreeks de maand Januari 1946 te Hoogezand, althans te Tilburg opzettelijk wederrechtelijk zich heeft toegeëigend een hutkoffer, 4 witte overhemden, 3 Amerikaansche doeken, een hoeveelheid zeep, een aantal handdoeken, 2 sporthemden, 1 lederen vest, 1 lederen jas, 1 regenjas, 2 bovenpantalone, 2 jasjes, 2 waschhandjes, meerdere paren kousen, een album met kaarten, al welke goederen toebehoorden aan Hendrikus Wilhelmus Peeters, en welke hij door het verbreken van het slot van den koffer, waarin deze goederen zich bevonden, — derhalve anders dan door misdrijf — onder zich had;”

subsidiar:

„dat hij op een tijdstip in of omstreeks de maand December 1945 te Tilburg opzettelijk wederrechtelijk zich heeft toegeëigend een hutkoffer, inhoudende: 4 witte overhemden, 3 Amerikaansche doeken, een hoeveelheid zeep, een aantal handdoeken, 1 pak snoepgoed, 2 sporthemden, 1 lederen vest, 1 lederen jas, 1 regenjas, 2 bovenpantalone, 2 jasjes, 2 waschhandjes, 2 paar schoenen, meerdere paren kousen, een album met kaarten, 50 sigaren en 400 cigarettten, welke — aan Hendrikus Wilhelmus Peeters toebehoorende — koffer met inhoud deze hem bij zijn, beklaagdes, vertrek uit Amerika gesloten had medegegeven met verzoek dien koffer na aankomst in Nederland aan zijn, Peeters, vader op te sturen en welke koffer met inhoud hij uit dien hoofde, anders dan door misdrijf onder zich had;”

Gezien: enz.;

Overwegende: enz.;

Post alia:

Overwegende, dat uit vorenstaande bewijsmiddelen blijkt:

- 1e. dat beklaagde van Peeters heeft ontvangen de in de telastlegging bedoelde koffer, bevattende de mede in de telastlegging vermelde goederen, ter bezorging aan het door Peeters opgegeven adres;
- 2e. dat Peeters de sleutel der koffer niet aan beklaagde heeft toevertrouwd;
- 3e. dat beklaagde in December 1945 de koffer heeft opengebrouken niet met de bedoeling om zich daarin bevindende goederen weg te nemen en zich wederrechtelijk toe te eigenen doch om den inhoud der koffer aan zijn kameraden te toonen;

4e. dat daarna beklaagde op verschillende tijdstippen telkens goederen uit die koffer heeft ontvreemd;

Overwegende, dat de telastlegging die ontvreemding(en) aldus stelt:

primair: dat beklaagde den inhoud van de koffer niet onder zich had, doch dezen inhoud door verbreking van het slot onder zijn bereik heeft gebracht, waarna hij *aanvankelijk* den inhoud *niet* onder zich hebbende meerdere malen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening goederen daarvan heeft weggenomen en *tenslotte* de koffer met de overblijvende goederen *wel* onder zich hebbende, opzettelijk wederrechtelijk zich toeëigende;

subsidiair: dat beklaagde de koffer en de goederen van stonde af aan onder zich hebbende, later opzettelijk de koffer met inhoud wederrechtelijk zich toeëigende;

Overwegende te dien aanzien:

dat toen beklaagde de koffer met inhoud ter bezorging aan het opgegeven adres medekreeg, doch hem het bezit der sleutel niet werd toevertrouwd, beklaagde, volgens vaststaande jurisprudentie, de zich in die koffer bevindende goederen niet „onder zich had”;

dat toen beklaagde het slot had verbroken hij die goederen wel „onder zijn bereik had”, doch nader dient te worden onderzocht of hij deze ook „onder zich had”;

dat immers iemand niet alles wat hij onder zijn bereik heeft ook onder zich heeft;

dat het onderscheid noch zuiver juridisch noch zuiver feitelijk is vast te stellen, doch wordt bepaald naar regelen, die daaromtrent in het maatschappelijk verkeer gelden, volgens welke het onder zich hebben wordt bepaald door: „eenige betrekking tusschen persoon en „goed, die een gevolg is van een daad hetzij van den eigenaar, hetzij „van een derde, hetzij van den dader zelf, waarbij de dader het goed „als zoodanig „in zijn macht heeft” dan wel „daarover dadelijk als „heer en meester kan beschikken”, kortom, daartoe staat in „onmiddellijke feitelijke verhouding”;

dat de wet slechts een relatie uitsluit, n.l. die ontstaan „door misdrijf”;

dat waar beklaagde de goederen middels verbreking van het slot, alzoo middels het misdrijf van zaakbeschadiging onder zijn bereik heeft gekregen, geconcludeerd zou kunnen worden, dat beklaagde, wat ook omtrent het onder zich hebben zij, in ieder geval de goederen door misdrijf onder zich zou hebben, ware het niet, dat de fiscaal terecht deze conclusie bestrijdt op grond van de overweging, dat beklaagde niet door, maar „tengevolge van” misdrijf die goederen onder zich zou hebben gekregen en de fiscaal voorts middels historische interpretatie terecht heeft aangetoond, dat de wet slechts de relatie door misdrijf ontstaan imperatief uitsluit en niet die ontstaan tengevolge van misdrijf;

dat echter door het vorenstaande de hoofdvraag of beklaagde door die verbreking de goederen „onder zich kreeg” nog niet is beslist,

waarbij de vraag of dit al of niet door misdrijf geschiedde voorschijns buiten beschouwing kan blijven;

dat ter beantwoording van de hoofdvraag de hierboven gerelateerde relatie getoetst dient te worden aan het begrip „wederrechtelijk toe-eigening”, waaronder volgens vaste jurisprudentie dient te worden verstaan: „het eigenmachtig als heer en meester beschikken over een goed door den houder in strijd met den aard van het recht, krachtens welk hij dat goed onder zich had”;

dat, hoe men het ook wendt of keert, de hierboven weergegeven relatie niet kan zijn een bloot feitelijke verhouding zonder meer doch een rechtsverhouding, daar immers alleen op grond van een rechtsverhouding men over een goed kan beschikken in strijd met den aard van het recht, krachtens welk men dat goed onder zich heeft;

dat beklagde, het slot verbroken hebbende, wel door zijn eigen daad in een bloot feitelijke verhouding tegenover de zich in de koffer bevindende goederen kwam te staan, waarbij de dader het goed als zoodanig in zijn macht kreeg enz., doch deze verhouding nog steeds moet worden benaamd als het goed onder zijn bereik hebben zonder meer;

dat eerst wanneer beklagde na die verhouding zou hebben besloten, de goederen niettemin te bestemder plaatse te bezorgen, er een rechtsverhouding n.l. die van „zaakwaarneming” zou zijn ontstaan, waardoor hij die goederen onder zich had; dat uit de beschikbare bewijsmiddelen van een dergelijk besluit niet is gebleken;

dat immers beklagde reeds direct na de verbreking van het slot toen hij de pyama, sierkleedjes enz. in handen nam, besloot deze als cadeau voor zijn moeder te bestemmen, vervolgens sigaretten aan zijn kameraden ging uitdeelen, de volgende dagen rookgerei, snoepgoed en twee paar schoenen met het oogmerk van wederrechtelijke toe-eigening wegnam en ten slotte de koffer, waarin nu zooveel ontbrak, niet eens meer naar het opgegeven adres durfde te zenden en maar besloot koffer met verderen inhoud voor zichzelf te houden;

dat van het moment af, waarop beklagde de koffer had opengebroken tot op dat, waarop deze besloot koffer en inhoud maar voor zich zelve te houden, beklagde tegenover de in die koffer aanwezige goederen heeft gestaan in dezelfde verhouding als de vinder tegenover het gevondene wanneer de vinder reeds bij het opnemen van het gevonden voorwerp — met uitsluiting van elke overweging om de belangen van den verliezer zonder diens weten en zonder diens uitdrukkelijke lastgeving waar te nemen — besluit dat goed voor zich zelve te houden;

dat er mitsdien noch direct na de verbreking van het slot noch gedurende het verdere verloop van het onder primair 1 en 2 telastgelegde feitencomplex er eenige betrekking tusschen beklagde en bedoelde goederen heeft bestaan, waarbij de beklagde die goederen als zoodanig „in zijn macht had” enz., doch die betrekking er steeds een was, waarbij beklagde die goederen onder zijn bereik had zonder meer;

dat mitsdien door den inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld eraan, hetgeen hem onder primair 1e is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden: „één of”;

Overwegende, dat, nu het primair tenlastegelegde, zij het gedeeltelijk, is bewezen verklaard een onderzoek naar het subsidiair tenlastegelegde achterwege kan blijven en beklaagde daarvan behoort te worden vrijgesproken ¹⁾;

Overwegende, ten aanzien van de aan het bewezene te geven qualificatie, dat is komen vast te staan, dat beklaagde, toen hij de koffer openbrak, niet het voornemen had de goederen „weg te nemen”, zoodat hij niet de „weg te nemen” goederen onder zijn bereik heeft gebracht middels verbreking, hetgeen de steller der aanklacht wel is waar heeft bedoeld ten laste te leggen, doch in feite in de beschuldiging niet staat vermeld;

dat het bewezen verklaarde mitsdien behoort te worden gequalificeerd als: „Diefstal meerdere malen gepleegd, alle deze feiten als eene voortgezette handeling beschouwd”;

Overwegende, dat een gevangenisstraf voor den duur van zes maanden staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan en de persoon van beklaagde; dat er aanleiding bestaat om te bevelen, dat deze straf voorwaardelijk zal worden ten uitvoer gelegd, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Gezien de artikelen 14a, 14b, 56 en 310 van het Wetboek van Strafrecht; 185, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het den beklaagde ten laste gelegde in dier voege als hooger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hooger werd aangegeven;

Veroordeelt beklaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden;

Beveelt, dat deze straf niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij later anders mocht worden gelast op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een proeftijd van drie jaar heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit;

Spreekt hem vrij van hetgeen meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen.

Uit de schriftuur van eis van de Fiscaal:

Post alia:

Overwegende dat beklaagde derhalve aanvankelijk tot den inhoud van

¹⁾ Nu het primair ten laste gelegde bewezen is verklaard en de Krijgsraad deswege — terecht — naar het subsidiair ten laste gelegde geen nader onderzoek instelt, had ook de vrijspraak van het subsidiaire achterwege dienen te blijven. (Red. M.R.T.).

den koffer niet in eene verhouding stond, welke hem de gelegenheid gaf daarover rustig te beschikken en hij dien inhoud derhalve niet onder zich had in den zin welke aan deze woorden in artikel 321 van het Wetboek van Strafrecht moet worden toegekend; dat hij daartoe eerst een handeling moest verrichten en ook verricht heeft, door nl. het slot van den koffer te verbreken;

dat hij na deze handeling op diverse tijdstippen artikelen uit de hutkoffer heeft weggenomen en ten dien aanzien diverse toeëigeningshandelingen heeft gepleegd, waaruit — ofschoon beklagde zulks niet met zooveel woorden heeft verklaard — blijkt, dat dit wegnemen geschiedde met het oogmerk om zich deze goederen wederrechtelijk toe te eigenen; dat hij vervolgens besloot om een deel van de overige goederen, welke zich in den koffer bevonden aan zijn moeder te geven; dat door deze verandering van intentie het misdrijf van verduistering nog niet was gepleegd, aangezien de strafwet *gedragingen* en niet *gedachten* met straf bedreigt;

dat de verduistering eerst was voltooid — en wel van den koffer met datgene wat zich daarin nog na den diefstal bevond — op het oogenblik dat beklagde te Hoogezaand e.e.a. aan zijn moeder schonk;

dat een veroordeeling terzake van verduistering van deze goederen alleen dan niet zou kunnen volgen, indien hij deze door misdrijf onder zich had gekregen; dat hiervan echter geen sprake is, aangezien beklagde niet door den hiervoor als bewezen aangenomen diefstal het restant der goederen onder zich heeft gekregen doch daarover dadelijk als heer en meester kon beschikken, doordat hij het slot verbroken had;

Overwegende dat de rechtspraak ten deze op een zelfde standpunt staat, hetgeen uit de hierna volgende beslissingen moge blijken:

Bij arrest van den Hoogen Raad van 8 Juni 1914 (W. 96623) werd een analoog geval berecht. Daar ging het om een hoofdconductor-pakmeester, die met een valschen sleutel een koffer in de bagagewagen opende, daaruit een tulband wegnam en naar het oordeel van den Hoogen Raad terecht was veroordeeld terzake van diefstal, omdat beklagde den tulband niet „onder zich had”. „Onder zich hebben” — aldus het Hooge College — brengt mede dat de dader dit goed als zoodanig in zijn macht heeft, daarover „dadelijk „als heer en meester kan beschikken”, kortom daartoe staat in onmiddellijke verhouding, hetgeen met den inhoud van den koffer niet het geval was.

Het gerechtshof te 's-Hertogenbosch zag zich geplaast voor de vraag of de directeur eener brandverzekeringsmaatschappij met een valschen sleutel het loket openende in een brandkast, waarvan de sleutel onder zijn berusting is, en daaruit pandbrieven wegnemende, diefstal dan wel verduistering pleegt (zie W. 89992).

Het Hof besluit tot het eerste en bevestigt het in eersten aanleg in dien zin gewezen vonnis met de overwegingen, welke ik hier woordelijk laat volgen:

„O. dat het Hof van oordeel is, dat het beroepen vonnis zal behooren te „worden bevestigd;

„dat toch het „onder zich hebben van eenig voorwerp”, waarvan art. 321 „Strafr. spreekt, bezwaarlijk kan beduiden het enkel onder zijn bereik „hebben van dat voorwerp, omdat in dat geval elke onderscheiding tusschen „diefstal en verduistering zoude vervallen;

„dat, beschouwt men de uitdrukking „onder zich hebben” in het licht, „dat de begrippen van diefstal en verduistering daarop werpen, aan die „uitdrukking bezwaarlijk een andere beteekenis kan worden gehecht, dan „van het in zijne macht hebben van het verduisterde voorwerp;

„dat vaststaat, dat de Maastrichtsche Brandverzekeringsmaatschappij „eigenares was van de ijzeren brandkast en huurster, althans tegen eene „geldelijke vergoeding gebruikster, van het kantoorlokaal, waarin zich deze „kast bevond;

„dat de Rechtbank juist overweegt, dat de echte sleutel van het binnen- „loket in die brandkast door den heer Klijnen onbevoegdlijk aan den direc-

„teur Tiesselinck is afgegeven en op last van den laatsten onrechtmatig „is nagemaakt;

„dat nu uit de vaststaande feiten volgt, dat jaren voor het misdrijf de „echte sleutel wederom in het bezit was van de commissarissen en dat deze „daarmede het afzonderlijk loket in de ijzeren brandkast openden en sloten, „zoodat onmiddellijk vóór het misdrijf de bewuste pandbrieven in het „binnenloket door de commissarissen waren weggesloten en zich onder „hunne hoede bevonden;

„dat verder feitelijk vaststaat, dat onmiddellijk vóór het misdrijf de „directeur Tiesselinck enkel in het bezit was van den op zijn last nage- „maakten sleutel van het afzonderlijk loket en hij slechts met behulp van „dien sleutel bij de in dat loket door de commissarissen weggesloten pand- „brieven konde komen;

„dat nu de appelleerende Credietvereniging ten onrechte aanneemt, dat „door middel van den valschen sleutel de directeur Tiesselinck de pand- „brieven onder zich had, of, volgens het hierboven overwogene, deze in zijn „macht had;

„dat immers, toen hij met het door den eersten rechter terecht aange- „nomen en uit de omstandigheden voortvloeiend oogmerk om zich de pand- „brieven wederrechtelijk toe te eigenen, het door de commissarissen afge- „sloten loket met den valschen sleutel opende en de pandbrieven wegnam, „hij deze niet in zijne macht had, maar ze willens en wetens uit de macht „der commissarissen in de zijne overbracht;

„dat toen hij nu door, zooals ten processe vaststaat, ze te beleenen, over „de pandbrieven als heer en meester beschikte, hij die pandbrieven reeds „in zijne macht had gekregen door het plegen van het misdrijf van art. 311 „no. 5 Strafr., namelijk diefstal, waarbij de schuldige het weg te nemen „goed onder zijn bereik heeft gebracht door middel van een valschen „sleutel;

„dat mitsdien van het anders dan door misdrijf onder zich hebben van „die pandbrieven bij den directeur Tiesselinck de rede niet kan zijn en „gevolgelyk het misdrijf van verduistering, zooals art. 321 Strafr. dit „omschrijft, door hem niet is gepleegd”.

In de bekende zaak Muylwijk (W. 11520) deed zich de vraag voor, of de verdachte de bezittingen van den verslagene gestolen dan wel verduisterd had. Het principiele punt was of beklagde na het overlijden van zijn slachtoffer het lijk met de daarop zich bevindende voorwerpen onder zich had. Werd deze vraag bevestigend beantwoord — en dit deed de Advocaat-Generaal — dan kon er geen sprake van diefstal zijn.

De vraag werd dan of er sprake was van verduistering, waarvoor beklagde het goed anders dan *door* misdrijf onder zich moest hebben.

De Advocaat-Generaal meende dat verdachte de zaken zoowel *tengevolge* van misdrijf als door misdrijf onder zich kon hebben gehad (Smidt II, blz. 539). Dit hing er maar vanaf wat men onder misdrijf verstond. Beschouwde men als misdrijf „mishandeling den dood tengevolge hebbende” dan was het misdrijf oorzaak dat de verdachte de goederen onder zich had. Noemde men misdrijf de „eenvoudige mishandeling”, dan was de ingetreden dood de tusschenschakel en was het onder zich hebben (de feitelijke heerschappij) niet een rechtstreeksch gevolg van het misdrijf m.a.w. niet *door* misdrijf verkregen.

De Hooge Raad was van een andere meening. Zi. kan voor het begrip „onder zich hebben” een bloot feitelijke machtsverhouding niet onder alle omstandigheden voldoende worden geacht.

In vele onbetwistbare diefstalgevallen gaat aan de wegnemingsdaad een toestand van onmiddellijke, zelfs uitsluitende feitelijke machtsverhouding vooraf, waarbij een wegnemingsdaad mogelijk is.

Bij het tot stand komen van ons strafwetboek is trouwens niet gebleken van eenige bedoeling om typische beroovingshandelingen in strijd met het

historisch geworden verduisteringsbegrip tot het misdrijf van art. 321 te rekenen.

Het college betoogt voorts dat beklaagde niet desbewust tot de goederen in een feitelijke machtsverhouding stond, vermits hij met het bestaan ervan vóór het misdrijf niet bekend was. Transponeeren wij deze beschouwingen op de onderhavige zaak, dan zien we dat beklaagde na de eerste diefstal wel desbewust in een feitelijke machtsverhouding tot het restant der goederen in de koffer stond, maar niet gezegd kan worden deze door misdrijf onder zich te hebben, zoodat verduistering daarom aanwezig moet worden geacht.

Overwegende dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen derhalve wettig en overtuigend, met beklaagde's schuld daaraan, is bewezen hetgeen hem primair is ten laste gelegd;

Overwegende dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

- 1e. „*Diefstal, waarbij de schuldige het weg te nemen goed onder zijn bereik heeft gebracht door middel van verbreking meermalen gepleegd, alle feiten beschouwd als een voortgezette handeling;*”
- 2e. „*Verduistering*”.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 20 Februari 1947.

President: Mr. J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luitenant-Generaal Dijkhoorn en Kolonel De Ruyter van Steveninck.

Raadsvrouw: Mej. Mr. M. L. Veltkamp.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien enz.;

Gehoord den Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eisch met conclusie, dat het Hof het vonnis van den eersten rechter zal vernietigen en opnieuw recht doende, den beklaagde met schuldigverklaring terzake van het subsidiair te laste gelegde feit van verduistering zal veroordeelen tot gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden;

Overwegende, dat het Hof zich met het beroepen vonnis niet kan vereenigen, zoodat dit behoort te worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklaagde aan den voet van het hem, op 28 November 1946 beteekend schriftelijk bevel tot het bijeenkomen van den Zeekrijgsraad is te laste gelegd (*zie het hiervóór opgenomen vonnis van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage van 5 December 1946. Red. M.R.T.*).

Overwegende, dat beklaagde heeft verklaard:

dat, toen hij in November 1945 van de U.S.A. naar Nederland werd teruggezonden, hij van zijn kameraad, den Marinier 2e klasse O.V.W. H. W. Peeters, een gesloten hutkoffer, waarin verschillende goederen o.a. schoenen, snoepgoed, sigaren en sigaretten, kreeg om deze aan diens vader te Breda af te geven;

dat hij geen bezwaar heeft tegen de opsomming van de goederen zooals deze voorkomt in de telastelegging, doch dat hij geen lederen

jas in de hutkoffer heeft aangetroffen; dat de koffer en inhoud aan Peeters toebehoorden; dat hij van niemand toestemming heeft gekregen om uit de koffer goederen weg te nemen en zich toe te eigenen; dat hij in December 1945 te Breda het slot, dat op de koffer zat, met een mes heeft losgeschroefd; dat, toen hij de koffer uitpakte en daarbij een pyama, waschhandjes, thee en zeep in zijn handen kreeg, hij besloot om deze te bestemmen als cadeau voor zijn moeder; dat toen zijn kameraden zagen, dat er sigaretten in de koffer zaten, hij aan hen sigaretten heeft uitgedeeld; dat hij daarna de koffer weer heeft dicht gedaan, doch den volgenden dag en de daarop volgende dagen telkens met het oogmerk van wederrechtelijke toegeneming rookgerei, snoepgoed en twee paar schoenen er uit heeft genomen; dat hij in totaal te Tilburg uit de hutkoffer heeft weggenomen 400 sigaretten, 50 sigaren, twee paar schoenen en een pak snoepgoed; dat, in Januari 1946 thuis te Hoogezand aangekomen, hij de artikelen, welke hij voor zijn moeder had bestemd, aan haar heeft afgedragen; dat hij toen de koffer, waaruit zooveel ontbrak, niet meer naar het opgegeven adres durfde op te sturen en besloot koffer en verderen inhoud voor zich zelf te houden;

Overwegende, dat Hendricus, Wilhelmus, Andreas Peeters, oud 22 jaren, marinier 2e klasse O.V.W. als getuige heeft verklaard en met eede bevestigd:

dat hij in November 1945 in de U.S.A. aan beklaagde voor diens vertrek naar Nederland een hutkoffer met de in de tenlastelegging vermelde goederen heeft medegegeven, met verzoek om deze op te sturen naar zijn vader te Breda; dat koffer met inhoud hem toebehoorde en hij beklaagde geen toestemming heeft gegeven zich die kist met inhoud of een gedeelte daarvan toe te eigenen; dat hij den sleutel van de koffer separaat per post aan zijn vader heeft opgestuurd; dat op deze hutkoffer zijn, getuige's, naam in gele verf stond en over deze naam heen een papier was geplakt met de naam van R.K.S.; dat hij aan R.K.S. een plankje heeft medegegeven met naam en adres van zijn vader teneinde in Nederland dit plankje aan de kist te bevestigen ter doorzending, na het papier met R.K.S.'s naam er af geweekt te hebben;

Overwegende, dat door den inhoud van de vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen met beklaagde's schuld daaraan, hetgeen hem subsidiair is ten laste gelegd met dien verstande, dat het feit is gepleegd omstreeks de maand December 1945 en met uitzondering van de woorden: „1 lederen jas”;

Overwegende, dat Peeters de hutkoffer met inhoud aan de zorg van beklaagde had toevertrouwd en deze had aangenomen om koffer met inhoud onder zich te zullen houden, totdat hij het geheel aan den vader van Peeters zou kunnen overhandigen;

dat dus beklaagde — nadat hij de koffer van Peeters had overgenomen, zoowel deze koffer als den inhoud anders dan door misdrijf onder zich had, ook al beschikte hij niet over den sleutel, zoodat hij de koffer slechts kon openen door het slot met een mes los te schroeven;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als „verduistering”;

Overwegende, dat beklaagde deswege strafbaar is, zijnde niet gebleken van eenige omstandigheid, welke de strafbaarheid zoude opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat een gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan, en de persoon van den beklaagde;

Overwegende, dat het Hof termen aanwezig acht om gebruik te maken van de bevoegdheid, bedoeld in artikel 14a Wb.v.Sr., waartegen het militair belang zich niet verzet;

Gezien de artikelen 14a, 14b, 321 Wb.v.Sr., 13, 15 Wb.v.M.Sr. en 77 van 's Hof's Provisionele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd;

En opnieuw recht doende:

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan beklaagde subsidiair is te laste gelegd voorzoover dit hierboven als bewezen is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan;

Qualificeert dit als „Verduistering”;

Veroordeelt beklaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden;

Beveelt echter, dat deze gevangenisstraf niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich voor het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op drie jaar, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp vallende onder artikel 2, No. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp vallende onder artikel 2 Nos. 2—6, van die Wet of onder artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 22 October 1942, Staatsblad C. 65, of dat van 27 Juli 1944, Staatsblad E. 53;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan beklaagde meer of anders is te laste gelegd dan bij deze sententie bewezen is verklaard;

Spreekt hem daarvan vrij.

Naschrift van de Inzender:

De fiscaal in zijn eis en de zeekeijgsraad in zijn vonnis stellen zich op grond van de vaststaande jurisprudentie — in den eis uitvoerig besproken — op het standpunt, dat iemand, ook al heeft hij een bepaald object „onder zich”, de inhoud van dat object niet „onder zich” heeft, wanneer die inhoud niet op normale wijze voor hem bereikbaar is.

Het H.M.G. stelt zich zonder meer op het standpunt, dat iemand in een dergelijk geval den inhoud van het object wel „onder zich” heeft.

De klacht van de civilisten tegen het strafrecht is, dat het strafrecht zo overwegend feitelijk en zo weinig juridisch is. De enige rechtsoverwegingen in een strafvonnis zijn eigenlijk de bewijsconstructie en de subsumptie van het bewezene onder de wet, welke overwegingen bovendien tot niet meer dan blote formules zijn verstart. Wat de rechtsoverwegingen betreft eindigt een strafvonnis waar een civiel vonnis pas begint.

Deze klacht bevat veel waarheid en leest men de rechtsoverweging in 's Hofs sententie betreffende het „onder zich” hebben van den inhoud der koffer dan is deze niets anders dan een dorre, droge formule zonder enigen kraak of smaak.

Een sententie is geen leerboek, doch verwacht mag toch worden, dat het H.M.G. wanneer het de jurisprudentie van den H.R. niet deelt, op meer overtuigende wijze dan in den vorm van een doodoener daaraan uitdrukking geeft, opdat de lagere militaire rechter op gemotiveerde gronden zal kunnen beslissen of hij in geval van conflict van rechtspraak tussen H.R. en H.M.G. ons hoogste militair-rechtelijk college al dan niet zal volgen.

Bij arrest van 25 Juli 1946 N.J. 1947 No. 131 heeft de Hoge Raad (in de samenstelling Mrs. Fick, van der Meulen, Sinninghe Damsté, Hijink en van der Flier), zijn rechtspraak getrouw, wederom beslist: „Al moge requirant, een politieambtenaar, na de inbeslagneming de „kist onder zich hebben gehad, in den zin van art. 321 S.R., dit kan „niet gezegd worden van de zich in die kist bevindende eieren. Het „begrip „onder zich hebben” in evengenoemd artikel brengt mede, „dat de dader tot hetgeen hij onder zich heeft staat in onmiddellijke „feitelijke verhouding, waarvan t.o.v. de in de kist afgesloten eieren „geen sprake was. Diefstal geen verduistering van de eieren.”¹⁾

Het H.M.G. veroordeelde evenals de zekrijgsraad de beklagde voorwaardelijk.

Beklaagde was op 1 Maart 1946 uit den zeedienst ontslagen.

Daar de algemene voorwaarde bedoeld in art. 15 W.M.S.R. steeds mede moet worden gesteld voor de veroordeelde, die militair is, liet de krijgsraad deze algemene voorwaarde terecht in zijn vonnis achterwege. Het Hof stelde deze algemene voorwaarde wel. De oorzaak van deze fout moet worden gezocht in de vorm, waarin de voorwaarde wordt gesteld n.l.: „of militair zijnde, enz.” Het wekt dan inderdaad de indruk dat de voorwaarde geldt voor hem, die militair is of later weer mocht worden. Leest men echter de redactie van art. 15 W.M.S.R. dan blijkt, dat de voorwaarde als algemene voorwaarde alleen maar mag worden gesteld voor de veroordeelde, die op het ogenblik der berechtiging militair is.

¹⁾ Wij herinneren ons nog uit de „goede oude tijd” een mededeling van de toenmalige President van het H.M.G., dat het Hof, waar maar enigszins mogelijk — in hoofdzaak bij toepassing van het Wb.v.Sr. — de jurisprudentie van de H.R. placht te volgen, aldus het gemis van een cassatierechter in militaribus zoo min mogelijk voelbaar makende en de eenheid in rechtspraak bevorderende. (Red. M.R.T.)

Als bijzondere voorwaarde kan natuurlijk ook voor een burgerbeklaagde een dergelijke voorwaarde worden gesteld.

Het bevel bevat nog een andere fout n.l. deze, dat mede als algemene voorwaarde is gesteld, dat de betrokkene zich niet zal schuldig maken aan een krijgstuchtelijk vergriep vallende onder art. 1 van het Koninklijk Besluit van 22 October 1942, Stbl. C. 65 of dat van 27 Juli 1944, Stbl. E. 53.

Deze voorwaarden mogen nooit als algemene voorwaarden worden gesteld, doch wil men ze stellen, waartoe dikwijls alle aanleiding bestaat, dan behoort dit te geschieden in de vorm van bijzondere voorwaarden. Immers bij voormelde K.B.'s is wel de mogelijkheid geschapen om verschillende strafbare feiten krijgstuchtelijk af te doen, doch art. 15 W.M.S.R. is niet overeenkomstig aangevuld, zodat de algemene voorwaarde bedoeld in art. 15 W.M.S.R. slechts geldt en slechts kan gelden voor de krijgstuchtelijke vergriepen, vallende onder art. 2 no. 1 en onder artikel 2 nos. 2—6 der Wet op de Krijgstucht. Daar het natuurlijk ook mogelijk moet zijn om alsnog bevel te geven tot tenuitvoerlegging van een voorwaardelijk vonnis indien de veroordeelde krijgstuchtelijk wordt gestraft voor een feit bedoeld in voornoemde K.B.en, is de enige weg om dit bij wijze van het opleggen van bijzondere voorwaarden mogelijk te maken. Men zie omtrent de vorm waarin dit geschieden moet (het K.B. n° C 65 b.v. spreekt niet van krijgstuchtelijke vergriepen als zodanig) het vonnis van den zee krijgsraad te 's-Gravenhage d.d. 23 Januari 1947, opgenomen op blz. 69 v. van de vorige aflevering.

D. F.

Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië.

Sententie van 14 October 1947.

President: Mr. J. C. Berenschot.

Leden: Kolonel M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm. 2e kl.

L. P. van Boven.

Advocaat-Fiscaal: Mr. H. J. Bool.

Vernietiging van 's Krijgsraads beslissing om de zaak (terzake waarvan reeds de maximum krijgstuchtelijke straf was opgelegd) ter verdere behandeling te verwijzen naar de tot straffen bevoegde commanderende officier. Met het oog op de in de tegenwoordige tijd toch reeds zo lichtzinnige ideeën over de eigendom van Rijksgoed, een veroordeling uitgesproken tot gevangenisstraf van de duur van één maand, rekening houdende met de reeds opgelegde krijgstuchtelijke straf.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDS INDIË,

in de zaak van S. T. N., oud 27 jaren, geboren te Soerabaja, laatstelijk voor de verwijzing naar den Krijgsraad gediend hebbende bij de Mariniersbrigade in Nederlandsch Indië als marinier der 2e klasse OVW; beklaagde bevindt zich thans buiten arrest,

Gezien het vonnis van den Krijgsraad bij de Mariniersbrigade in Nederlandsch Indië, gewezen en uitgesproken op 29 Augustus 1947, waarvan appèl, waarbij beklagde terzake van het hem ten laste gelegde is schuldig verklaard aan het misdrijf:

„als militair behoorende tot een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht eenig aan hem van rijkswege verstrekt goed, wetende dat dit behoort tot de militaire kleeding of uitrusting, zonder schriftelijke vergunning, door of vanwege de bevoegde officier afgegeven, ten geschenke geven”, is verstaan, dat het bewezen verklaarde een feit oplevert als omschreven in artikel 2 ten 2e van de Wet op de Krijgstucht, en de zaak, onder mededeeling van alle stukken, ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier is verwezen;

Gelet op de door den Fiscaal bij voormelden Krijgsraad op 29 Augustus 1947, derhalve tijdig, gedane aanteekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gehoord den door den Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl, dd. 14 October 1947, daartoe strekkende: *(veroordeling tot gevangenisstraf voor de duur van één maand. - Red.)*

Post alia:

Overwegende, dat ten deze naar behooren is geprocedeerd en de eerste rechter op de in zijn vonnis aangevoerde gronden en middelen, welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt, terecht een schuldigverklaring van beklagde heeft uitgesproken en het bewezen verklaarde feit met juistheid heeft omschreven, doch minder juist beklagde niet heeft veroordeeld en de zaak ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier heeft verwezen, zoodat te dezen aanzien het beroepen vonnis dient te worden vernietigd, maar overigens als wel en terecht gewezen kan worden bevestigd;

Overwegende toch, dat door een beslissing als door den Krijgsraad gegeven, vooral met het oog op de in den tegenwoordigen tijd toch reeds zoo lichtzinnige ideeën over den eigendom van Rijksgoed, waardoor ten onrechte de meening zou kunnen postvatten, dat het op eenigerlei wijze van de hand doen van militaire kleeding of uitrusting van niet zoo ernstigen aard geoordeeld wordt, het algemeen belang en de algemeene preventie allerminst gediend zijn en dan ook, gelet op de persoonlijkheid van beklagde en de ter terechtzitting gebleken omstandigheden, waaronder het feit is gepleegd, de ondervolgende straf, waartoe beklagde dient te worden veroordeeld, meer in overeenstemming wordt geacht met den ernst van het door beklagde misdrevene, zijnde bij de strafmaat tevens rekening gehouden met de terzake reeds aan beklagde opgelegde krijgstuuchtelijke straf;

Gelet nog op artikel 209 van de Regtspleging bij de Zeemagt, zoomede de artikelen 75 vlg. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hoger beroep, in naam der Koningin!

Vernietigt het op 29 Augustus 1947 gewezen en uitgesproken vonnis van den Krijgsraad bij de Mariniersbrigade in Nederlandsch Indië, waarvan beroep, ten aanzien van de beslissing, dat het bewezen verklaarde een feit oplevert als omschreven in artikel 2 ten 2e van de Wet op de Krijgstucht en dienvolgens de zaak, onder mededeeling van alle stukken, ter verdere behandeling is verwezen naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier;

Veroordeelt den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklagde S. T. N. terzake van het misdrijf, waaraan hij bij het beroepen vonnis is schuldig verklaard, tot een gevangenisstraf voor den tijd van één maand;

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige.

Uit de memorie van appèl, ingediend door de Fiscaal bij de Krijgsraad van de Mariniersbrigade, de Officier van Administratie der 1e klasse Mr. M. Krauss, nemen wij het volgende over:

Beklaagde is reeds krijgstuchtelijk gestraft.

Wil het vonnis van de Krijgsraad strafverzwarend effect hebben, dan zal de Commandant zijn aanvankelijk oordeel moeten herzien.

Deze herziening van persoonlijk oordeel naar aanleiding van een zich slechts negatief over de zwaarte van het vergrijp uitlatend dictum, is buitengewoon bezwaarlijk.

Bovendien zal, aangezien reeds de maximale krijgstuchtelijke hoofdstraf is opgelegd, bij strafverzwaring het Koninklijk Besluit van 22 October 1942 (Staatsblad No. C. 65) dienen te worden toegepast, welke toepassing weliswaar niet onmogelijk maar toch zeer gewrongen wordt, omdat de stoot tot toepassing daarvan juist niet van de Krijgsraad mag uitgaan.

Naar mijn mening bestaat de grote waarschijnlijkheid dat het vonnis in brede lagen de indruk zal vestigen, dat de Krijgsraad zich verenigt met de reeds opgelegde krijgstuchtelijke straf van 14 dagen streng arrest en 12 dagen corveediensten.

In dat geval is de generale preventie onvoldoende gediend.

Krijgsraad te Velde in Australië.

Vonnis van 21 Augustus 1944.

President: Generaal-majoor L. Ph. van Temmen.

Leden: Luit.kol. d. Inf. J. K. Meijer en Kapt. d. Art. Th. de Winter.
Auditeur-Militair: Mr. G. P. Kiës.

„Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog door twee of meer personen gezamenlijk en krachtens samenspanning gepleegd, hebbende de schuldigen opzettelijk in hun ongehoorzaamheid volhard, ook nadat een meerdere hen uitdrukkelijk op hun strafbaarheid had gewezen“: afspraak tussen een 6-tal militairen, tijdelijk verblijf houdende in een kazerne te Panama, op weg van Suriname naar Australië, om de volgende dag te weigeren, corvé-diensten te verrichten en volharding nadat een meerdere hen had gewaarschuwd dat zij zich schuldig maakten aan „dienstweigering in oorlogstijd“.

Bevoegdheid van de Krijgsraad te Velde in Australië om te oordelen over dit in Panama gepleegde feit, door militairen van het Leger in Suriname, bestemd voor en ingedeeld bij het K.N.I.L. in Australië.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE IN AUSTRALIË,

in de zaak van den Auditeur-Militair, razione officii, tegen:

A.A., oud 22 jaar, geboren in Saramacca (Suriname),
 B.B., oud 26 jaar, geboren te Paramaribo (Suriname),
 C.C., oud 18 jaar, geboren te Paramaribo (Suriname),
 D.D., oud 26 jaar, geboren te Paramaribo (Suriname),
 E.E., oud 25 jaar, geboren te Paramaribo (Suriname) en
 F.F., oud 29 jaar, geboren te Paramaribo (Suriname),

allen fuseliers, tevoren van het Detachement Overzee Suriname, thans van de 2e Compagnie, 1e bataljon K.N.I.L., te Casino (Austr.);

Gezien enz.;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Krijgsraad te Velde van den 28en Juli 1944, aan den voet van welk stuk door den Auditeur-Militair aan beklagden wordt telastgelegd:

„dat zij, in tijd van oorlog, op of omstreekt 27 April 1944, te „omstreeks 07.00 uur, toen zij als fuseliers dienden bij het Detachement Overzee Suriname en dit detachement op doorreis van Suriname naar Australië tijdelijk vertoefden te Fort Clayton, Panama, „opzettelijk en handelende tezamen en in vereniging, krachtens een „tevoren gemaakte afspraak, hebben geweigerd, althans nagelaten „te gehoorzamen aan de hun door de over hen gestelde meerderen, „G. G. F. Dijksteel, brigadier, contrôlenummer 1425, H. A. Alberga, „2e luitenant der schutterijen te Suriname en J. Hordijk, sergeant- „majoor-instructeur, dienstdoend officier van den dag, opvolgend en „bij herhaling gegeven bevelen om de aan de brigade, waarin zij „waren ingedeeld, voor dien dag opgedragen corveedienst te ver- „richten, „hebbende zij opzettelijk bij hun ongehoorzaamheid volhard, ook, „nadat zij door den hooger genoemden tweeden luitenant H. A. Al- „berga en door den sergeant-majoor-instructeur J. Hordijk voor- „noemd, uitdrukkelijk erop waren gewezen, dat hun ongehoorzaam- „heid als dienstweigering in tijd van oorlog strafbaar was”;

Gelet op het exploit van beteekening en aanzegging van den 15den Augustus 1944, waarbij beklagden is aangezegd, dat op Maandag, 21 Augustus 1944 des voormiddags ten 9.30 ure ter terechtzitting van den Krijgsraad, zitting houdende in het Columbia-kamp te Brisbane, hun zaken zullen worden behandeld voor berechting overeenkomstig de wet;

Gelet op de Schriftuur van Eisch, door den Auditeur-Militair voorgedragen en in den Krijgsraad overgegeven, daartoe strekkende, dat de Krijgsraad beklagden schuldig verklare aan: „*opzettelijke „ongehoorzaamheid in tijd van oorlog, door twee of meer personen „gezamenlijk en krachtens samenspanning gepleegd, hebbende de*

„schuldigen opzettelijk in hun ongehoorzaamheid volhard, ook nadat „een meerdere hen uitdrukkelijk op hun strafbaarheid had gewezen”, en hen deswege veroordeele voor wat betreft A.A. en B.B. tot een gevangenisstraf voor den duur van twee jaren; voor wat betreft C.C. en D.D. tot een gevangenisstraf voor den duur van drie jaren, en voor wat betreft E.E. en F.F. tot een gevangenisstraf voor den duur van vier jaren;

Gezien de stukken van het proces, voor zoover daarvan gebruik gemaakt aan de beklaagden vertoond en voorgehouden;

Overwegende, dat beklaagden ten processe terzake van het hun telastegelegde in hoofdzaak hebben opgegeven: enz.;

Overwegende, dat de navolgende getuigen ten processe onder eede in hoofdzaak hebben verklaard:

G. G. F. Dijksteel, brigadier KNIL, oud 19 jaar, wonende te Casino:

dat hij op een morgen omstreeks einde April j.l. bij het opstaan iemand van zijn brigade hoorde zeggen, dat hij dien dag niet zou werken en anderen dezen zegsman, dien hij zich niet meer kan herinneren, bijvielen en verklaarden ook niet te zullen werken; dat hij zich aanvankelijk met het geval niet heeft bemoeid en na het ontbijt als dienstdoend brigade-commandant, belast met het commando van de corveeploeg van dien dag, die door zijn brigade geleverd zou worden, het bevel heeft gegeven: aantreden en naar beneden gaan; dat op dit bevel drie man gehoorzaamden, te weten Melcherts, Lazaire en Rellum, maar zes man, de thans beklaagden, verklaarden, dat zij niet zouden werken; dat hij tegen hen daarop zeide: „Jongens, „gaan jullie nu werken, want anders maak je je schuldig aan dienst-„weigering in oorlogstijd”, op welke aanmaning hij echter geen antwoord kreeg; dat hij vervolgens den luitenant Alberga, sectie-commandant, heeft ingelicht en deze luitenant dadelijk met hem mee naar boven ging; dat de luitenant in de kamer de zes thans beklaagden kalm heeft toegesproken, hen heeft gewaarschuwd, geen domme dingen te doen en nog eens gezegd, dat weigering om te werken dienstweigering in oorlogstijd was en zij daarvoor voor den Krijgsraad zouden komen; dat de luitenant hen één voor één heeft afgevraagd, waarom zij niet wilden werken en laarop beklaagde D.D. heeft gezegd, dat hij een afspraak met de andere jongens had gemaakt en hij daarom niet zou werken, als zij het ook niet zouden doen;

H. Alberga, reserve tweede luitenant KNIL, oud 22 jaar, wonende te Casino: enz.;

J. Hordijk, sergeant-majoor-instructeur, oud 36 jaar, wonende te Casino: enz.;

W. Rellum, infanterist eerste klasse KNIL, oud 21 jaar, wonende te Casino:

dat hij zich herinnert, dat op een dag in de tweede helft van April j.l., den juisten datum waarvan hij zich niet meer kan herinneren, de thans beklaagden hebben geweigerd, de aan de zevende brigade

voor dien dag opgedragen corveedienst te verrichten; dat den avond tevoren hieromtrent een afspraak is gemaakt; dat hij dien avond na het eten om ongeveer half zeven op de kamer van zijn brigade kwam en toen op zijn bed is gaan zitten schrijven; dat toen al op de kamer waren F.F., E.E., C.C. en D.D., die tegen elkaar zaten te kankeren over het onaangename leven, dat zij bij het Detachement Overzee Suriname hadden, dat zij veel moesten werken, weinig betaling kregen enzovoorts; dat F.F. en E.E. wat harder kankerden dan de anderen; dat hij op een gegeven moment hen met elkaar hoorde bespreken, om den volgenden dag de aan de brigade opgedragen corveedienst te weigeren; dat zij daarover lang aan het praten zijn geweest en ook D.D. en A.A. zich daarbij voegden; dat laat op den avond E.E. hem, getuige, vroeg wat hij ervan dacht, en of hij ook zou meedoen, waarop hij echter heeft geantwoord, dat hij het niet met hen eens was en niet mee zou doen en hen heeft gewaarschuwd voor de gevolgen; dat zij echter besloten waren en ook nog anderen tot staking wilden trachten te brengen; dat den volgenden morgen niet meer over de afspraak van den vorigen avond is gesproken, maar tegen 7 uur, toen de brigadier Dijksteel de order aantreden gaf, F.F., E.E., C.C., D.D., B.B. en A.A. verklaarden niet te willen werken; dat de brigadier Dijksteel hen daarop waarschuwde, dat een weigering dienstweigering in tijd van oorlog zou zijn en ernstige gevolgen kon hebben; waarop zij echter zeiden, dat dat hun niets kon schelen; dat hij, getuige, vervolgens naar beneden is gegaan;

Ten aanzien van het recht:

Overwegende vooraf ten aanzien van de bevoegdheid van den Krijgsraad te Velde in Australië om van de onderwerpelijke zaak kennis te nemen,

dat bij het besluit van den Minister van Koloniën van 6 April 1943, no. 38/V.O.a., waarbij de Krijgsraad te Velde in Australië is ingesteld, is bepaald, dat deze krijgsraad zal kennis nemen van alle strafbare feiten begaan in het onbezet gebied van Nederlandsch-Indië, in Australië en op Ceylon, gepleegd door militairen van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger, of door militairen bij dit Leger gedetacheerd dan wel organiek ingedeeld;

dat het onderwerpelijke, aan beklagden telastegelegde feit is gepleegd, toen zij reeds van Suriname naar Australië waren vertrokken, derhalve met het geheele Detachement Overzee Suriname reeds waren ingedeeld bij het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger in Australië, doch begaan buiten het bovenomschreven gebied, waarvoor de Krijgsraad te Velde bevoegd is verklaard;

dat niettemin de Krijgsraad te Velde in Australië tot kennisneming bevoegd moet worden geacht, immers de gebiedsomschrijving in het instellingsbesluit van dien Krijgsraad geen meerdere betekenis kan hebben dan van een relatieve bevoegdheidsafbakening, zonder bevoegdheid te willen uitsluiten ten aanzien van strafbare feiten, in het buitenland, buiten elk jurisdictie-territoir van eenigen militairen rechter, begaan;

dat, ware dit anders, in het buitenland straffeloos door militairen zou kunnen worden gezondigd tegen de strafbepalingen van het Wetboek van Militair Strafrecht, voorzoover deze geen erkenning vinden in het buitenlandsche recht en door den buitenlandschen rechter niet kunnen worden toegepast en derhalve de bepaling van artikel 4 van het Wetboek van Militair Strafrecht een doode letter zou zijn;

dat de Krijgsraad te Velde in Australië ten deze bevoegd is, aangezien de schuldigen aan het telastegelegde, in het buitenland gepleegde feit, thans binnen zijn rechtsgebied zijn en geen andere Nederlandsche of Nederlandsch-Indische of buitenlandsche militaire rechter zich de zaak heeft aangetrokken;

Post alia:

Overwegende derhalve, dat de geheele telastelegging bewezen is en dit bewezene dient te worden gequalificeerd als:

„Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog, door twee of „meer personen gezamenlijk en krachtens samenspanning gepleegd, „hebbende de schuldigen opzettelijk in hun ongehoorzaamheid vol- „hard, ook nadat een meerdere hen uitdrukkelijk op hun strafbaar- „heid had gewezen”;

Overwegende aangaande de aan beklaagden terzake van het bewezene op te leggen straf;

dat uit de in meerdere opzichten uiteenloopende verklaringen van de beklaagden gedistilleerd kan worden, dat aan de afspraak tot dienstweigering ten grondslag heeft gelegen een wrevel over de afwijzing door den compagniescommandant van een daags tevoren door de brigade, waartoe beklaagden behoorden, gedaan verzoek om 16 dagen vrij van dienst, gepaard aan andere grieven over de behandeling, die beklaagden in de compagnie ondervonden;

dat het Detachement Overzee Suriname te dien tijde tijdelijk gelegerd was in één of meer gebouwen te Fort Clayton, Panama, in afwachting van een gelegenheid tot verder transport naar Australië;

dat in de legeringsplaats gebruikelijke corveediensten moesten worden verricht, noodig voor de verzorging van de compagnie, die niet van buitenaf werden geleverd, en voor deze corveediensten dagelijks een brigade werd aangewezen;

dat niet is gebleken, dat aan de compagnie, behalve deze corveediensten, tijdens hun verblijf te Panama, andere of meerdere onaangename of bijzonder zware diensten werden opgedragen, zoodat geheel ten onrechte beklaagden zich bezwaard gevoelden over het feit, dat zij eenigen dienst hadden te doen;

dat, al ware dit anders — des neen — voor een demonstratieve actie, als waaraan beklaagden zich hebben schuldig gemaakt, nimmer eenige rechtvaardiging kan bestaan, staande aan elken militair een voorgeschreven weg van beklag over een vermeend onrechtvaardige behandeling open, die hij afzonderlijk heeft te bewandelen en die hem alle waarborgen geeft voor een rechtvaardig onderzoek van zijn grieven door zijn commandant;

dat beklagden kennelijk liever lui dan moe waren en in een querulante, geheel ongegronde ontstemming over de weigering van hun verzoek, om 16 dagen algeheele vrijdom van dienst gepoogd hebben, inwilliging van dit verzoek, alsnog door een staking af te dwingen;

dat niet met zekerheid vastgesteld is kunnen worden, bij wie van beklagden het voornemen om gezamenlijk dienst te weigeren, aanvankelijk is gerezen, doch in de verklaringen van den sergeant-majoor Hordijk, dat hem is opgevallen, dat de laatste keer, toen hij beklagden vroeg, of zij al dan niet aan het werk zouden gaan en hen wees op den ernst en het strafbare van hun weigering, de anderen alle naar F.F. keken, en van Rellum: dat E.E. hem den avond tevoren heeft gevraagd, of hij al dan niet mee zou doen, aanwijzingen bestaan, dat beklagden F.F. en E.E. de aanvoeders zijn geweest, terwijl niet onaannemelijk voorkomt, dat beklagden A.A. en B.B., zooals zij verklaarden, al dan niet uit angst voor een pak slaag, met de anderen zijn meegeloopen;

Overwegende, dat op de boven uiteengezette gronden en mede uit een oogpunt van generale preventie de hierna te noemen straffen in juiste verhouding voorkomen tot den ernst van het gepleegde feit en de door ieder der beklagden daarbij gespeelde rol;

dat de Raad bij de bepaling van deze straffen ten aanzien van beklagden E.E. en F.F. boven den eisch van den Auditeur Militair uitgaat, aangezien hij van oordeel is dat zijn Auditeur Militair te weinig met de zeer ongunstige activiteit van deze beide beklagden rekening heeft gehouden;

Gezien de artikelen 103 en 4 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 240 e.v. van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen den beklagden is telastegelegd, zooals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hen daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt hen deswege tot de navolgende gevangenisstraffen:

A.A., twee jaren, B.B., twee jaren, C.C., drie jaren, D.D., drie jaren, E.E., vijf jaren, F.F., vijf jaren;

Bepaalt ten aanzien van alle beklagden, dat de tijd, door hen in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hun opgelegde straffen geheel in mindering zal worden gebracht vanaf den 27sten April 1944.

Fiat executie.

Op heden, den 22sten Augustus 1944 is door mij, Legercommandant in Australië, tot bovenstaand vonnis het fiat executie verleend.

De Luitenant-Generaal,
Adjutant i.b.d. van H.M. de Koningin,
Legercommandant,
L. H. VAN OYEN.

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage.Vonnis van 17 Juli 1947. ¹⁾)

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Hoofdoff. M.S.D. 2e kl. E. Wijvekate, Luit^s. t. zee 1e kl.
 J. W. C. Calten Houwing en A. H. Deketh en Off. v. Adm. 1e kl.
 (K.M.R.) J. A. Deelder.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr. R. J. Brunner.

Raadsman: Off. v. Adm. 2e kl. (K.M.R.-S.D.) Mr. P. R. d'Arnaud
 Gerkens.

Wanneer tijdens de strafrechtelijke behandeling geen nieuwe feiten of omstandigheden aan het licht zijn getreden, waardoor aan de commandant een heel nieuw licht over de zaak zal opgaan, zou toepassing van artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht slechts afkeuring van het beleid van de vlootvoogd en van de commandant inhouden. Ondanks het door de raadsman vermeende verschil in behandeling van overeenkomstige zaken is voor toepassing van artikel 58 geen reden aanwezig.

Anders: Hoog Militair Gerechtshof (sententie van 7 October 1947): Een dergelijke beperking van de toepassing van artikel 58 W.K. vindt geen steun in de wet. De rechter moet zelfstandig beoordelen of een aan zijn kennisneming onderworpen zaak buiten strafrechtelijke behandeling behoorde te zijn afgedaan, zonder daarbij gebonden te zijn aan het oordeel van een andere autoriteit (vonnis voor het overige bevestigd).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA
 TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van den Fiscaal tegen V.H.F., oud 18 jaren, geboren te Tilburg, gerequireerde, laatstelijk voor de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als bottelier 3e klasse,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad d.d. 19 Maart 1947, No. CZM/JZ/520/360;

Gezien het bevel tot bijeenkomst van den Zeekrijgsraad d.d. 27 Juni 1947 aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklaagde wordt ten laste gelegd:

¹⁾ Dit vonnis is bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 7 October 1947, met verbetering van gronden (het Hof nam de hierna cursief gedrukte strafoverwegingen niet over) bevestigd. (Red. M.R.T.).

„dat hij op 8 Februari 1947 — in tijd van oorlog — te 's-Gravenhage, toen hij aldaar als bottelier 3e klasse diende bij de Oude Alexander-kazerne en als zodanig des voormiddags van 1 tot 2 uur als schildwacht met geweer gewapend op post was gesteld ter bewaking van blok I en in het bijzonder van de garage, in strijd met de op hem als zodanig rustende verplichting om voortdurend te surveilleren rond dat blok zich in een ter plaatse aanwezige schuilkelder heeft begeven en ongeveer twintig minuten daarin is verbleven”;

Gezien enz.;

Gezien de schriftuur van eisch door den Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot bewezenverklaring van het den beklaagde ten laste gelegde, alsmede zijn schuld eraan en qualificatie daarvan als:

„*Als schildwacht een als zodanig op hem rustende verplichting niet nakomen gepleegd in tijd van oorlog*”,
en veroordeeling deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden;

Gelet op enz.;

Overwegende, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1e. *V.H.F.*, oud 18 jaren, *als beklaagde*:

dat hij op 8 Februari 1947, dienende als bottelier 3e klasse bij de Oude Alexanderkazerne te 's-Gravenhage, aldaar te 01.00h, met geweer gewapend als schildwacht op post is gesteld ter bewaking van blok I dier kazerne;

dat hij slechts één uur op post behoefde te staan en die morgen te 02.00h zou worden afgelost;

dat hij in strijd met de als schildwacht op hem rustende verplichting om voortdurend rond blok I te surveilleren, in welk blok zich de garages bevinden, die hij als schildwacht in het bijzonder moest bewaken, kort nadat hij op post was gesteld de schuilkelder, waarvan de ingang uitzicht geeft op blok I, is binnengegaan;

dat, nadat hij ongeveer een kwartier à twintig minuten daarin had gestaan, de korporaal der Mariniers Kerkhoff de schuilkelder binnen kwam;

2e. *R. H. Kerkhoff*, oud 46 jaren, *als getuige*:

dat hij in de nacht van 7 op 8 Februari 1947 te ongeveer 01.30h een ronde reed op het terrein rond blok I van de Oude Alexanderkazerne te 's-Gravenhage;

dat hij de schildwacht, die bij dat blok op post was gesteld, niet kon vinden;

dat hij na ongeveer 20 minuten gezocht te hebben, de schuilkelder, die gelegen is tegenover de voorkant van blok I, is binnengegaan en

de schildwacht, die hem later bleek V.H.F. te zijn geheten, toen plotseling te voorschijn schoot;

Overwegende, dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld eraan zijnde het immers van algemene bekendheid, dat het op 8 Februari 1947 tijd van oorlog was, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„Als schildwacht, ene als zodanig op hem rustende verplichting niet „nakomen, gepleegd in tijd van oorlog“;

Overwegende ten aanzien van de op te leggen straf:

dat de raadsman van beklagde de krijgsraad heeft verzocht, met toepassing van artikel 58 der Wet op de Krijgstucht, de zaak onder mededeling van alle stukken ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden Commandierenden Officier te verwijzen, daar het feit, een der in artikel 2 nos. 2-6 vermelde feiten opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling had behoren te zijn afgedaan;

dat de raadsman dit verzoek adstrueert door er op te wijzen, dat uit de hem ten dienste staande gegevens hem bekend is, dat bij het Marine-Opleidings-Centrum te Voorschoten ook in de maand Februari 1947 enige jeugdige schepelingen door zich van hun post als schildwacht te verwijderen, omdat het zo koud was, de op hen als zodanig rustende verplichting niet hebben nagekomen, doch door den Commandant van het M.O.C. krijgstuhtelijk zijn gestraft, met welke krijgstuhtelijke bestraffing de Commandant Zeemacht, den Fiscaal gehoord, genoeg genomen;

dat door in het geval van beklagde te beslissen, dat deze naar de krijgsraad moest worden verwezen en in de overeenkomstige gevallen, te Voorschoten, begaan, te beslissen, dat met de krijgstuhtelijke afdoening genoeg wordt genomen, de Commandant Zeemacht, na advies van den Fiscaal, welke ook de overwegingen voor het verschil in afdoening der zaken mogen zijn geweest, de zo hoogst nodige eenheid in berechting niet heeft betracht;

Overwegende te dien aanzien:

dat de M.v.T. op artikel 58 W.K. als volgt aanvangt:

*„Voorziet artikel 57 in het geval, dat een feit, hetwelk het onder-
„werp ener rechterlijke beslissing had moeten uitmaken, ten onrechte
„als krijgstuhtelijke zaak is beschouwd, artikel 58 handelt over het
„omgekeerde geval, dat namelijk een zaak, die krijgstuhtelijk afge-
„daan had moeten zijn, aan het oordeel van den militairen rechter
„is onderworpen“;* dat de artikelen 57 en 58 dus als elkanders tegen-
hangers kunnen worden beschouwd; dat de toepassing dezer artikelen
nauw verband houdt met de inhoud van artikel 2 nos. 2-6 W.K.
krachtens welke bepalingen bepaald aangewezen strafbare feiten,
na en met waardering van al de bijzondere omstandigheden, waar-
onder zij zijn gepleegd, krijgstuhtelijk kunnen worden afgedaan;
dat doordat de Wet hem, die terzake moet beslissen, enig objectief
criterium onthoudt, het uiterst moeilijk is de grens te trekken,

waar een strafbaar feit ophoudt van zó lichte aard te zijn, dat met disciplineaire bestraffing kan worden volstaan en het voor de hand ligt, dat daarbij niet zonder enige willekeur zal kunnen worden te werk gegaan; dat het mitsdien geen verwondering behoeft te verwekken, dat zoals ook in casu, op de onvaste en weinig of niet gemotiveerde jurisprudentie op dit punt wordt gewezen; dat het er echter in deze aangelegenheid niet om gaat of het feit in casu al dan niet als een feit van lichte aard zonder meer kan worden beschouwd, doch dat de term der Wet luidt, dat de voor krijgstuchtelijke afdoening vatbare feiten van zó lichte aard moeten zijn, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan; dat deze omschrijving er op wijst, dat strafrechtelijke behandeling achterwege kan blijven, indien de disciplineaire autoriteit met de haar ten dienste staande middelen bij machte is om den dader een aan diens schuld evenredige straf op te leggen en dit in concreto ook gedaan heeft, terwijl, zo dit niet is geschied, artikel 57 het correctief biedt; dat dit correctief uitzondering moet blijven, omdat een dubbele bestraffing — gevolg van dat correctief — den soldaat allicht wrevelig zou kunnen maken, en also een niet gewenste bron van nieuwe vergrijpen zou zijn, waarvan het hatelijke nog is dat ten slotte de delinquent het slachtoffer wordt van een verschil in appreciatie tussen degenen, die tot oordelen geroepen worden; dat zo'n uitzonderingsgeval volgens de M.v.T. aanwezig is, wanneer een feit, dat krijgstuchtelijk is afgedaan, omdat het beschouwd werd als een overtreding van een voorschrift betreffende de schietoefeningen, naderhand blijkt een laaghartige moord te zijn geweest; dat voorts niet uit het oog dient te worden verloren, dat toepassing van artikel 57 steeds min of meer het prestige van den strafoplegger schaadt, daar er zekere afkeuring van diens beleid in ligt opgesloten; dat uit de door den raadsman gedane, bovenaangehaalde mededelingen, wel blijkt dat de aan de toepassing van artikel 57 W.K. klevende nadelen door den vlootvoogd en diens adviseur den Fiscaal worden begrepen en tot toepassing van dat artikel niet licht wordt overgegaan; dat de straf naast vergelding van schuld mede moet zijn afdoend middel ter voorkoming van herhaling van misdrijf; dat de commandant, die een onecht krijgstuchtelijk vergrijp te beoordelen krijgt dus niet alleen zal moeten afvragen: „Is een krijgstuchtelijke „bestrafing een evenredige repressie van 's mans schuld”, doch ook: „is zij voldoende praeventie voor herhaling van vergrijp”, dus o.a. tegen opnieuw aantasting der krijgstucht, bij welke beoordeling de krijgstucht zelfs een overheersende rol speelt; dat voor de handhaving der krijgstucht de Commandant in de allereerste plaats verantwoordelijk is; dat de handhaving der krijgstucht aan wijze van bestraffing en soort der op te leggen straf geheel andere eisen kan stellen aan den Commandant van een Opleidingscentrum, merendeels bemand door schepelingen, die hun eerste militaire vorming ontvangen, wien een kennismaking met den militairen rechter zolang mogelijk moet worden bespaard, dan aan den Commandant van de

Oude Alexanderkazerne te 's-Gravenhage, bemand met een door- gewinterde vaste bemanning voor een niet onbelangrijk deel uit krijgsgaarderrestanten bestaande; dat het dus kan voorkomen, dat laatstbedoelde Commandant een krijgstuchtelijke bestraffing niet passend acht, niet omdat hij het vergrïp als zodanig zo zwaar vindt, doch omdat hem uit de aard van het feit of uit het veelvuldig voorkomen daarvan bij het onderdeel der krijgsmacht, waar hij voor de handhaving der tucht verantwoordelijk is, blijkt of dat hij zulks aanvoelt; dat wat deze overtreding betreft, de krijgstucht zijn manschappen, althans velen hunner, psychisch niet zodanig beheerst als het behoort en dat hij uit een oogpunt van generale praeventie meer verwacht van een strafrechtelijke- dan van een krijgstuchtelijke afdoening; dat alsdan de verdachte naar de krijgsgaard behoort te worden verwezen; dat wanneer de rechter daarna artikel 58 W.K. toepast, er iets in die toepassing rammelt, daar hetgeen ten aanzien van de toepassing van artikel 57 W.K. gezegd is, m.m. ook geldt voor de toepassing van artikel 58 W.K.; dat het ook hier er niet om gaat of het feit al dan niet als een feit van lichte aard zonder meer kan worden beschouwd, doch of het van zo lichte aard is, dat de disciplinaire autoriteit met de haar ten dienste staande middelen bij machte is om de dader een aan diens schuld evenredige straf op te leggen, welke straf tevens middel is ter voorkoming van herhaling van aantasting der krijgstucht; dat ook hier het correctief van artikel 58 uitzondering moet blijven, omdat de Commandant in het dragen van zijn verantwoordelijkheid voor de handhaving der krijgstucht door het ingrïpen van den rechter niet mag worden bemoeilijkt tengevolge van een verschil in appreciatie tussen degenen, die tot oordelen geroepen worden; dat zo'n uitzondering b.v. aanwezig is, wanneer een feit, dat strafrechtelijk wordt vervolgd omdat het beschouwd werd als een laaghartige moord, naderhand blijkt een overtreding van een voorschrift betreffende de schietoefening geweest te zijn; dat waar, zoals in casu, tijdens de strafrechtelijke behandeling geen nieuwe feiten of omstandigheden aan het licht zijn getreden, waardoor de Commandant een heel nieuw licht over de zaak zal opgaan, toepassing van artikel 58 slechts zou inhouden afkeuring van het beleid van de vlootvoogd en van den Commandant ¹⁾; dat het immers niet de taak van den rechter is om in zijn oordeel de juistheid of onjuistheid der door de administratie ter

¹⁾ Te dezen aanzien overwoog het Hoog Militair Gerechtshof: „... dat „het Hof zich niet verenigt met de opvatting dat, indien tijdens de strafrechtelijke behandeling van een naar de Krijgsgaard verwezen zaak geen „andere feiten of omstandigheden aan het licht treden dan die waarmede „ook de autoriteit, die de zaak naar de Krijgsgaard heeft verwezen, rekening „had kunnen houden, de rechter zich van toepassing van artikel 58 W.K. „behoort te onthouden; dat een dergelijke beperking van de toepassing van „dit artikel geen steun vindt in de wet en dat de rechter zelfstandig moet „beoordelen of een aan zijn kennisneming onderworpen zaak buiten strafrechtelijke behandeling behoorde te zijn afgedaan, zonder daarbij gebonden „te zijn aan het oordeel van een andere autoriteit”. (Red. M.R.T.).

handhaving van de krijgstucht getroffen maatregelen te beoordelen, doch integendeel te zorgen, dat niet met overschrijding van de strafwet de door de administratie getroffen maatregelen geheel of ten dele illusoir worden gemaakt; dat er mitsdien voor toepassing van artikel 58 W.K. ondanks het door den raadsman vermeende verschil in behandeling van overeenkomstige zaken, geen reden aanwezig is;

Overwegende dat na te noemen straf staat in goede verhouding tot de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan en den persoon van beklaagde;

Gezien de artikelen 11 en 129, 1e en 2e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, 185, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart het den beklaagde ten laste gelegde in dier voege als hooger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hooger werd aangegeven;

Veroordeelt beklaagde deswege tot eene *militaire detentie* van *drie weken*.

Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten.

Vonnis van 3 Augustus 1945.

President: Kap. Lt. Zee (K.M.R.) Mr. A. Boosman.

Leden: Lts. t. Zee 1 kl. A. D. A. Peereboom Voller, G. B. Fortuyn, A. H. Deketh en D. J. van Doorninck, J.Azn.

Fiscaal: Officier van Adm. 1e kl. W. H. Vermeer.

Voor de strafverzwarende omstandigheid van art. 99, 2°, W.M.S.R. is niet vereist dat de mededaders gedurende de gehele duur van hun ongeoorloofde afwezigheid samen zijn geweest.

Door zich ongeoorloofd te verwijderen heeft beklaagde, die tot het wachsvolk behoorde, tevens zijn wachtverplichtingen geschonden. Vermits daardoor twee verschillende rechtsbelangen geschonden zijn, is er sprake van meerdaadse samenloop.

DE ZEEKRIJGSRAAD BIJ DE STRIJDKRACHTEN IN HET OOSTEN, in de zaak van den Fiscaal, razione officii, tegen M. L. R., oud 21 jaren, geboren te Salatiga, laatstelijk voor de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende a/b van het Marine-depôtchip „Plancius” als matroos der 3e klasse, gedetineerde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den 4en Juni 1945, No. Int. 8/5/18;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Zeekrijgsraad van den 18en Juli 1945 No. Int. 8/7/4, aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als matroos der 3e klasse aan boord van Hr. Ms. „Tromp”, welk schip toen te Fremantle verbleef, in den nacht van 5 op 6 Maart 1945, in tijd van oorlog, terwijl hij behoorde tot het wachtsvolk van genoemden bodem en hij op grond van de als zoodanig op hem rustende verplichtingen niet mocht passagieren, zich, met het oogmerk om zich voorgoed aan zijne dienstverplichtingen te onttrekken, althans opzettelijk ongeoorloofd en in strijd met zijne wachtverplichtingen, van boord heeft verwijderd en sindsdien voortdurend, opzettelijk en zonder vergunning afwezig is gebleven totdat hij in den morgen van 8 Maart 1945 te Perth is gearresteerd, en vervolgens is overgebracht naar den Onderzeedienst aldaar,

„hebbende hij door vorenomschreven afwezigheid de reis van Hr. Ms. „Tromp” van Fremantle naar zee, welke reis in den morgen van 6 Maart 1945 is aangevangen en waartoe het bevel hem bekend was, althans redelijkerwijs door hem kon worden vermoed, in het geheel niet medegemaakt,

„en hebbende hij dit misdrijf gepleegd gezamenlijk en/of tengevolge van samenspanning met den matroos der 1e klasse H. F. S.,” „Jacobs;”

Gelet enz.;

Gelet op de schriftuur van eisch, door den Fiscaal voorgedragen en daarna in den Krijgraad overgegeven, daartoe strekkende dat de Krijgsraad den beklagde schuldig verklare aan:

1. *„Desertie in tijd van oorlog, waarbij de schuldige zich in het buitenland verwijdert;*
2. *„Behoorende tot eenige wacht als ander militair dan als schildwacht, eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen, gepleegd in tijd van oorlog;”*

hem deswege veroordele tot eene gevangenisstraf voor den tijd van een jaar en zes maanden;
en bepale dat het ondergane voorarrest bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf worde in mindering gebracht tot een totaal van 116 dagen;

Gezien de stukken van het proces, voorzoover daarvan gebruik gemaakt den beklagde vertoond en voorgehouden;

Overwegende enz.;

Overwegend dat beklagde ten processe heeft opgegeven:

dat hij op 5 Maart 1945 als matroos der 3e klasse diende aan boord van Hr. Ms. „Tromp”, welk schip toen te Fremantle gemeerd lag langs de kade; dat hij dien dag (tot 8 uur in den morgen van den 6en Maart 1945) behoorde tot het wachtsvolk van dien bodem; dat het hem uit een door den eersten officier onderteekende bekendmaking bekend was, dat het schip in den morgen van 6 Maart 1945 (naar hij zich meent te herinneren ten 9 uur) naar zee zou vertrekken;

dat hij kort na middernacht in den nacht van 5 op 6 Maart 1945 is opgestaan en, na zich gekleed te hebben, door een poort is geklommen en op den wal is gesprongen; dat hij zich vervolgens van het schip heeft verwijderd en den volgende morgen naar Perth is gegaan, alwaar hij ten omstreeks 11 uur voormiddag den matroos S. ontmoette; dat hij begreep dat S. ook het schip achterzeild had; dat S. overeenkomstige plannen bleek te hebben als hij, beklaagde, en dat zij overeengekomen zijn om samen een hotelkamer te nemen; dat hij ten omstreeks 8 uur in den morgen van 8 Maart 1945 werd gewekt door kloppen op de deur van zijn hotelkamer en dat, toen hij opendeed, hij den bootsman van der Mey met twee matrozen ontwaarde; dat hij opdracht kreeg zich te kleeden en dat hij vervolgens is overgebracht naar de Onderzeedienstkazerne, alwaar hij in arrest werd gesteld;

post alia:

Overwegende dat door de opgaven van den beklaagde, de verklaring van den getuige S. en de ten processe aanwezige schriftelijke bescheiden, deze bewijsmiddelen in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagdes schuld daaraan, hetgeen hem in de eerste alinea subsidiair, en in de tweede alinea primair, is ten laste gelegd;

dat weliswaar — voor zoover het in de derde alinea ten laste gelegde betreft — voor de strafverzwarende omstandigheid van artikel 99, sub 2°, niet vereischt wordt dat de mededaders gedurende den geheelen duur van hun ongeoorloofde afwezigheid samen zijn geweest, doch dat, nu het gepleegde misdrijf is desertie in den vorm van achterzeiling en de betrokkenen — volgens beklaagdes opgaven — elkaar eerst na het tijdstip van achterzeiling hebben ontmoet, de desertie niet gezamenlijk en ten gevolge van samenspanning is gepleegd, hoezeer ook een gezamenlijke opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid is gepleegd;

dat beklaagde dan ook van het hem in de derde alinea ten laste gelegde behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende dat het bewezen verklaarde dient te worden gequalificeerd als:

1. „Desertie in tijd van oorlog, waarbij de schuldige zich in het „buitenland verwijderd;
2. „Behoorende tot eenige wacht als ander militair dan als schild- „wacht, eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet na „komen, gepleegd in tijd van oorlog;”

Overwegende dat beklaagde, door zich ongeoorloofd te verwijderen, tevens zijn wachtverplichtingen heeft geschonden; dat derhalve, vermits het hier geldt de schending van twee verschillende rechtsbelangen, sprake is van meerdaadschen samenloop;

Overwegende aangaande de op te leggen straf: enz.;

Gezien de artikelen:

- 1, 60, 98, 99, 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 27,

57 van het Wetboek van Strafrecht, 185, 189, 197 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen den beklaagde is ten laste gelegd, zooals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van *een jaar en zes maanden*, met de bepaling dat de tijd, door den veroordeelde voor de tenuitvoerlegging van het vonnis in preventief arrest doorgebracht, bij de tenuitvoerlegging dezer gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht tot een totaal van *123 dagen*.

Fiat executie.

Op heden, den 10en Augustus 1945, is door mij, Kapitein ter Zee, Wnd. Bevelhebber der Strijdkrachten in het Oosten, tot bovenstaand vonnis het fiat executie verleend.

J. J. L. WILLINGE.

Krijgsraad te Velde Noord ¹⁾

Vonnis van 12 Januari 1948

(uitgesproken 16 Januari 1948).

President: Luit. Kolonel Mr. A. F. Steffen.

Leden: Majoor-vlieger J. G. Sissingh en Kapt. Inf. K. Timmerman.

Raadsman: Mr. J. H. van Wijk, advocaat te Haarlem.

Principiële dienstweigering.

De door beklaagde aangevoerde gewetensbezwaren op grond van het uitgebrachte advies door de Minister van Oorlog verworpen; de door de Krijgsraad als deskundige gehoorde psychiater is van gevoelen dat beklaagdes dienstweigering in hoofdzaak door egoïstische motieven wordt geleid.

De Krijgsraad is van oordeel dat aan beklaagde (van beroep onderwijzer), nu hij de wetten des lands niet eerbiedigt, de opvoeding der jeugd in de huidige maatschappij niet behoort te worden toevertrouwd. Drie jaren gevangenisstraf, ontslag uit de militaire dienst met ontzetting: 1° van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen en 2° van het recht tot het bekleden van het ambt van onderwijzer, leraar of hoogleraar bij het openbaar of bijzonder onderwijs voor de duur van acht jaren.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE NOORD,
in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen B.M.N., geboren 2 Juli 1927, soldaat bij E-Inst. Bat.-1 R.I., gedetineerde,

¹⁾ Van dit vonnis is appèl aangetekend. (Red. M.R.T.)

Gezien de schriftuur van eisch, door den Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 5 December 1947 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende dat den beklaagde is ten laste gelegd ¹⁾:

dat hij op *of omstreeks* 15 September 1947, alzo in tijd van oorlog te Assen, terwijl hij militair in de zin der wet was, nadat zijn meerdere de kapitein Pik hem had gelast een uniform aan te trekken, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten, aan dat dienstbevel te gehoorzamen;

Post alia:

Overwegende, dat het aldus bewezene ²⁾ moet worden gequalificeerd als: „opzettelijke ongehoorzaamheid, in tijd van oorlog ge„pleegd”; voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is tenlastegelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan, alsmede met de persoonlijkheid en de persoonlijke omstandigheden van de beklaagde;

Overwegende, dat bij de processtukken aanwezig is een psychiatrisch rapport d.d. 17 December 1947, opgemaakt door de districtspsychiater dr. H. Kuipers, waarin deze deskundige verklaart, dat de dienstweigerings van beklaagde niet primair principieel is, maar in hoofdzaak door egoïstische motieven wordt geleid „de militaire dienst „was een handicap voor zijn toekomstplannen”;

Overwegende, dat, nadat de Minister van Oorlog na ingewonnen advies krachtens de Dienstweigeringswet, afwijzend heeft beschikt op het verzoek van beklaagde ingevolge deze wet gedaan, terwijl de Krijgsraad gehoord de beklaagde en de raadsman in diens uitvoerig betoog en gezien het bij de processtukken aanwezige psychiatrisch rapport, tot geen nieuwe gezichtspunten in deze is gekomen;

Mitsdien beklaagde niet als een principiële dienstweigeraar in de zin der dienstweigeringswet behoort te worden beschouwd;

Overwegende, dat de krijgstucht in het nog in opbouw zijnde Nederlandse leger, dat geroepen is buiten het Rijk in Europa zijn taak te vervullen, krachtig behoort te worden gehandhaafd;

¹⁾ Het gecursiveerde gedeelte werd niet-bewezen verklaard. (Red. M.R.T.)

²⁾ Zie het niet-gecursiveerde deel der tenlastelegging. (Red. M.R.T.)

Overwegende, dat de Krijgsraad na ampele overweging van oordeel is, dat een ernstige bestraffing van beklagde, die een voor zijn leeftijd ontwikkelde jongeman is, hoewel misschien een slachtoffer van slappe opvoeding en verkeerde raadgeving, op haar plaats is;

Overwegende, dat de Krijgsraad naar aanleiding van het betoog van beklagdes raadsman, dat beklagde door zijn dienstweigering een offer zou brengen aan zijn eigenlijk levensideaal, het opvoeden van kinderen op grond, dat zijn bezwaren niet principieel worden geacht, wil opmerken, dat de dienstplichtigen, die in Nederlands-Indië hun vaderlandse plicht vervullen, bereid zijn hun leven of gezondheid te offeren, waarvan ook regelmatig de officiële verlieslijsten melding maken, welk offer zij brengen voor de gemeenschap, waarvan zij een onverbrekkelijk deel uitmaken, hetgeen beklagde in zijn eigengereid standpunt volkomen negeert;

Overwegende, dat beklagde, nu zijn bezwaren niet zijn erkend, in zijn houding is blijven volharden en daarmee heeft blijk gegeven de wetten des lands niet te willen eerbiedigen;

Overwegende, dat van een opvoeder, in casu van een onderwijzer gelijk beklagde is, een belangrijke invloed uitgaat op de hem toevertrouwde jeugd;

Overwegende, dat, nu beklagdes levenshouding, het niet willen eerbiedigen der wetten, ongetwijfeld funeste invloed op de ontvanke-lijke jeugd uitoefent, zulks in het belang der jeugd zoveel mogelijk behoort te worden voorkomen, te meer waar de Nederlandse Regering het standpunt is toegedaan, dat een deugdelijke krijgsmacht moet worden gehandhaafd, zowel hier te lande als in de overzeese gebieds- delen, aan welke krijgsmacht een hoogst belangrijke en een moeilijke taak is toevertrouwd;

Overwegende, dat daarom dan ook aan een man, die de wetten des lands niet eerbiedigt, de opvoeding der jeugd in de huidige maatschappij niet behoort te worden toevertrouwd en mitsdien uit het recht om het ambt van onderwijzer, leraar of hoogleraar te bekleden bij het openbaar of bij het bijzonder onderwijs behoort te worden ontzet en wel voor de maximum door de wet toegelaten tijd;

Gezien mede de artikelen 27, 28 en 31 van het Wetboek van Strafrecht, de artikelen 1, 6, 23, 35, 37, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, de artikelen 193, 197, 243 en 249 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Recht doende,

Verklaart beklagde schuldig aan het hiervoren als bewezen aan- genomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *drie jaren*, met bepaling, dat de tijd door hem vóór de tenuitvoer- legging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten-

lastegelegd, dan hiervoren uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Ontslaat de veroordeelde uit de militaire dienst met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Ontzet de veroordeelde uit het recht tot het bekleden van het ambt van onderwijzer, leraar of hoogleraar bij het openbaar of het bijzonder onderwijs voor de duur van *acht jaren*.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Hooge Raad der Nederlanden (Strafkamer).

Arrest van 24 Juni 1947.

Raadsheren: Mrs. Fick, Van der Meulen, Feb r, Rombach en Vrij.

Heling van verduisterde goederen. Kennis van den heler.

De rechter kan terecht beslissen, dat de door req. (als heler) gekochte goederen waren verkregen door verduistering, aangezien bij iemand, die goederen als bewaarder onder zich heeft en deze verkoopt, de wederrechtelijke toeëigening, zo al niet aan den verkoop voorafgegaan, dan toch in ieder geval met dien verkoop samengevallen is.

De rechter kon ook op grond van de door hem als bewezen aangenomen omstandigheden, tezamen genomen, bewezen achten, dat req. begreep, dat de door hem gekochte goederen door verduistering waren verkregen ¹⁾.

(Sr. artt. 321, 416; Sv. art. 359).

Op het beroep van J. de R., koopman in meubelen, te 's-Gravenhage, requirant van cassatie tegen een arrest van het Gerechtshof te 's-Gravenhage van 30 December 1946, waarbij in hoger beroep werd bevestigd een vonnis van de Arr.-Rechtbank te 's-Gravenhage van 20 Sept. 1945, waarbij requirant ter zake van „heling, meer-, malen gepleegd”, met aanhaling van de artt. 10, 27, 57 en 416 Sr. werd veroordeeld tot gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden met aftrek van den tijd in voorlopige hechtenis doorgebracht, hebbende het Hof bevolen dat de opgelegde gevangenisstraf niet zal worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten, op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd van drie jaar aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt. (Gepleit door Mr. P. J. Mackenbergh, adv. te 's-Gravenhage).

De Hooge Raad, enz.;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Feber;

Gelet op de middelen van cassatie, namens den requirant voorgesteld bij pleidooi, luidende:

1. „S. en/of v. t. van de artt. 338, 348, 350, 351, 352, 358, 359, 415, 422 en 423 Sv. en 321 en 416 Sr., door te beslissen, dat de door requirant gekochte goederen door verduistering waren verkregen,

¹⁾ Zie noot onder het arrest. (*Red. Ned. Jurispr.*)

zulks ten onrechte, daar de goederen eerst door den verkoop aan hem werden verduisterd;”

2. „S. en/of v. t. van de artt. 338, 348, 350, 351, 352, 358, 359, 415, 422 en 423 Sv. en 321 en 416 Sr., daar het bewezen verklaarde uit de in het vonnis der Rechtbank vermelde bewijsmiddelen niet kan worden afgeleid;”

Gehoord den Adv.-Gen. Holsteijn, namens den Proc.-Gen., in zijn conclusie, strekkende tot enz.

Overwegende dat bij het bevestigde vonnis, met qualificatie en strafoplegging als voormeld, ten laste van requirant is bewezen verklaard, dat hij te 's-Gravenhage op één of meer tijdstippen in of omstreeks het tijdvak van April 1943 tot Augustus 1944, telkens opzettelijk een hoeveelheid meubilaire goederen en stofferingsartikelen heeft gekocht, zulks hoewel hij begreep, dat die goederen door verduistering waren verkregen;

Ten aanzien van het eerste middel:

Overwegende dat dit ondeugdelijk is, daar de rechter terecht kon beslissen, dat de door requirant gekochte goederen door verduistering waren verkregen, aangezien bij iemand, die goederen als bewaarder onder zich heeft en deze verkoopt, de wederrechtelijke toeëigening, zo al niet aan den verkoop voorafgegaan, dan toch in ieder geval met dien verkoop is samengevallen;

Ten aanzien van het tweede middel:

Overwegende dat ook dit niet tot cassatie kan leiden;

dat toch blijkens de bij het middel gegeven toelichting bepaaldelijk uit de bewijsmiddelen niet zou kunnen worden afgeleid, dat requirant begreep, dat de door hem gekochte goederen door verduistering waren verkregen, hetgeen de rechter blijkens zijn overweging bewezen achtte op grond van de volgende omstandigheden:

1e. dat er zich etiketten aan de meubels bevonden, waarop soms namen waren vermeld;

2e. dat onaannemelijk was, dat W., die bij hem herhaaldelijk geld leende en dus blijkbaar in geldverlegenheid verkeerde, zulk een waardevolle hoeveelheid meubels en andere goederen in een kelder opgeslagen zou hebben, als deze zijn eigendom waren;

3e. dat verdachte een deel der goederen kennelijk om deze in veiligheid te brengen en onvindbaar bij eventueel onderzoek, dat bij hem als opkoper was te verwachten, onder een onjuiste vermelding omtrent de herkomst in bruikleen heeft gegeven aan een dokter, waar zij door niemand zouden worden gezocht;

Overwegende dat de rechter op deze gronden, te zamen genomen, bewezen heeft kunnen achten dat requirant begreep, dat de door hem gekochte goederen door verduistering waren verkregen, terwijl de vraag, of zulks terecht is geschied, in cassatie niet kan worden onderzocht.

Gewezen overeenkomstig de conclusie van den Adv.-Gen. Holsteijn, die t.a.v. het eerste middel opmerkt:

Het eerste middel is, blijkens de toelichting, hierop gebaseerd, dat het verweer dat de goederen eerst door den verkoop verduisterd werden en dus bij dezen verkoop nog niet door verduistering waren verkregen, verworpen is met de overweging „dat aan den koop der goederen een te koop aanbieden door W. noodzakelijkerwijs moest „voorafgaan en W. hierdoor reeds over de goederen had beschikt en „deze de goederen dus reeds tevoren had verduisterd”. (vgl. H. R. 25 Maart 1918 W. 10263, N. J. 1918 blz. 494).

Naar mijn mening faalt het middel, omdat het in voormelde overweging gebezigde woord „noodzakelijkerwijs” geacht moet worden verband te houden met den voor het bewijs gebruikten inhoud der bewijsmiddelen, bepaaldelijk met de verklaring van getuige W., onder meer inhoudende, dat hij telkens een hoeveelheid meubilaire goederen en stofferingsartikelen, die hij van verschillende évacué's in bewaring had gekregen, heeft verkocht aan verdachte;

dat verdachte telkens op verkoop van goederen aandrong en hij (getuige) tengevolge van dit aandringen telkens goederen aan verdachte te koop heeft aangeboden.

Noot. Er is bij de verwerping van het eerste middel een niet onbelangrijk verschil in de motivering van den A.-G. en die van den H. R. De A.-G. sluit zich blijkbaar bij de redenering van het Hof aan, daarin bestaande dat de verduistering, waardoor de goederen verkregen waren, bestond in de toeëigeningsdaad van te koop aanbieden, waarbij verwezen werd naar het arrest van den H.R. van 1918 N. J. 1918 bl. 494, W. 10263. De H. R. aanvaardt het verkopen van de in bewaring gegeven goederen ook als toeëigeningsdaad, en laat dan de heling door kopen en de verduistering door verkopen samen-vallen. Hierbij zou de H. R. zich kunnen beroepen op zijn arrest van 21 October 1918 N. J. 1918 bl. 1201, W. 10328 met onderschrift van Simons.

Dit laatste arrest van 1918 is volgens Simons' onderschrift in strijd met het arrest van 21 October 1901 W. 7663, waarin uitdrukkelijk geëist was, dat het misdrijf, waardoor de geheele goederen verkregen waren, aan de heling moest voorafgaan. Of Simons hierin gelijk heeft, lijkt mij onzeker. Het voorafgaan van het misdrijf (i.e. diefstal) aan de heling eiste de H. R. in 1901 immers slechts voor de toen telastegelegde heling, waarin blijkens de telastelegging het voorafgaan van de diefstal was gesteld. In elk geval heeft Simons gelijk, dat het arrest van 1918, evenals trouwens het thans gepubliceerde van 1947, bezwaarlijk is te rijmen met de tekst van art. 416 Sr., waarin immers gesproken wordt van het kopen eener door misdrijf verkregen (verleden tijd!) zaak.

Oorspronkelijk had de H. R. een veel beperkter opvatting van toeëigening in de zin van art. 321 Sr. Te koop aanbieden werd bij arrest van 28 April 1890 W. 5871 noch als toeëigening noch zelfs als poging daartoe gezien. Toen de H. R. hier anders over ging oordelen, was niet slechts ruimte verkregen voor een redelijke toepassing van art.

321, maar ook van art. 416. Bij heling echter biedt de mogelijkheid om te koop aanbieden reeds als daad van toeïgening te zien, niet steeds een bevredigende oplossing. Niet in alle gevallen van verkopen is nl. aan de verkoop een te koop aanbieden voorafgegaan. In de beide arresten van October 1918 en 1947 is dit voorafgaan van te koop aanbieden ook min of meer zwevend, lijkt het meer geconcludeerd of gefingeerd dan geconstateerd. Bij duidelijke verkoop zonder voorafgaand te koop aanbieden kan alleen de opvatting, door den H. R. in deze beide arresten aanvaard, tot redelijke toepassing van het helingsartikel leiden.

Redelijk is dit, omdat het kopen zonder voorafgaand te koop aanbieden zeker niet minder strafwaardig is dan het kopen met dit voorafgaand te koop aanbieden. Of het nog tot de toepassing van art. 416 hoort, ligt daaraan, of men de toepassing laat beheersen door de geest van het artikel, de ratio legis, dan wel door de tekst. Volgens de ratio legis van art. 416 valt het kopen van een zaak, welke de verkoper zich eerst door deze verkoop toeïgent, onder heling, volgens de tekst valt het er niet onder. Men zou in de arresten van Oct. 1918 en 1947 toepassing van analogie kunnen zien. Maar vele juristen geven liever een verwrongen „interpretatie” in strijd met de tekst dan analogie tot uitbreiding van strafbepalingen te aanvaarden.

W. P.

(Overgenomen uit de Nederlandse Jurisprudentie 1947, n°. 443.)

REDACTIONEEL GEDEELTE

Bevoegdheid van opsporingsambtenaren in militaire strafzaken.

In de vorige jaargang blz. 265 gaven wij, in antwoord op een ons gestelde vraag, een overzicht van de bevoegdheid, welke naar onze mening, toekomt aan militairen, die door een commanderend officier belast zijn met het opsporingsonderzoek, bedoeld in R.L. 7.

Wij hebben toen, in verband met de aanhaling van bevoegdheden van opsporingsambtenaren in burgerlijke strafzaken, naar welke de vrager met zekere jaloersheid had verwezen, getracht hem te bevredigen met een beroep op de wet van 21 Juli 1890 (Stb. no. 127), welke wet juist als gevolg van de meer volledige opsomming van laatstbedoelde bevoegdheden in het Wetboek van Strafvordering, voor burgerlijke strafzaken niet meer van toepassing is verklaard, doch voor militaire strafzaken is blijven gelden. De grondslagen van de desbetreffende bepalingen uit het Wetboek van Strafvordering en van de minder volledige wet van 1890 zijn dezelfde en wij menen dat op die grond analoge toepassing van ruimere bepalingen uit Sv. en de daarover gevallen rechtspraak op de bevoegdheden in het opsporingsonderzoek van militaire strafzaken alleszins geoorloofd is te achten.

Daarom achten wij het van belang, de aandacht van onze lezers te vestigen op een door de Hooge Raad bij arrest van 11 November 1947 (Ned. Jurisprudentie 1948 no. 126) gegeven uitleg van de bepalingen van Sv., welke op overeenkomstige motieven ook voor opsporingsambtenaren in militaire strafzaken, zou mogen gelden.

Het geval had zich als volgt toegedragen. Iemand werd als getuige bij een verkeersovertreding door een opsporingsambtenaar gehoord en gaf bij die gelegenheid een valse naam op. (Art. 435, 3° Sr.). Rees de vraag: was de opsporingsambtenaar bevoegd de betrokken getuige naar zijn naam te vragen? Sv. 52 spreekt alleen van een verdachte.

De Hooge Raad overwoog dienaangaande:

„dat in de artt. 152, 153 en 158 Sv., in welke voorschriften sprake is

„van de taak aan den opsporingsambtenaar toebedeeld, wordt veron-

„dersteld, dat hij de identiteit van mogelijke getuigen zal vaststellen

„en hen, indien daartoe bereid, zal horen;

„dat in aansluiting hieraan moet worden aangenomen dat hij, op

„gelijken voet als in art. 52 van dit Wetboek met betrekking tot den

„verdachte is bepaald, bevoegd is den getuige naar zijn naam, voor-

„namen en woon- of verblijfplaats te vragen en hem daartoe staande

„te houden;

„dat de artt. 373 en 390 van het Wetboek mede een dergelijke bevoegdheid veronderstellen”.

In het bijzonder deze laatste overweging vindt in de mede opgenomen conclusie van de Advocaat-Generaal Jhr. Van Asch van Wijck nadere toelichting. Z.E.H.A. vorderde, omdat de bevoegdheid van de opsporingsambtenaar niet uit het bewezen verklaarde bleek en omdat de Hooge Raad deze vraag nog niet beslist had, cassatie in het belang der wet var het veroordelend vonnis. De beslissing van

het hoge college leidde op grond van de aangehaalde overwegingen tot verwerping van het verzoek om vernietiging.

Zoals een aan dit arrest toegevoegde noot van de Redactie der Nederlandsche Jurisprudentie doet opmerken, blijft nog open de vraag, of een aldus naar zijn naam gevraagde getuige verplicht is te antwoorden.

Deze vraag zou, naar die Redactie meent, ontkennend moeten worden beantwoord; in het bijzonder zouden de in de artt. 53 v. Sv. tegen verdachten toegestane dwangmiddelen niet tegen onwillige getuigen mogen worden aangewend.

R.C.

Officieren Raadslieden.

De Redactie ontving van de luitenant ter zee der 1e klasse *R.M. Crommelin* een brief, welke wij hieronder in extenso laten volgen:

1. Het artikel „Officieren-raadslieden” van W.H.V., in het M.R.T. van Januari 1948, zal met instemming zijn ontvangen door alle lezers, die het groote belang van een goede Militaire Rechtspraak inzien.

In onze V.K.M.¹⁾ is niets omtrent de plicht van den officier in deze te vinden. Het kan zijn nut hebben na te gaan, wat hieromtrent bij de Kon. Britsche Marine is voorgeschreven.

In „The King's Regulations and Admiralty Instructions” (het best te vergelijken met de V.K.M.). Volume I, Chapter IX, worden de „Court-Martials” behandeld.

Art. 436(2) luidt:

„2.— FRIEND OF THE ACCUSED. Unless the person charged „desires to conduct his own case, he may have a person or persons „to assist him during the trial, whether an officer, legal adviser, „or any other person. In case an accused person below the rank of „officer should not obtain the help of anyone for that purpose, „it is to be considered part of the ordinary duty of the officer of „his division, or detachment if he is a Royal Marine, to watch „the case in his behalf and assist him should he desire it.

„3.— In the event of the officer of the division or detachment being „a witness for the prosecution, or unavailable, or ineligible for the „duty for any other reason, *the Captain is to direct another officer „to assist the accused.*”

(cursiveeringen van o.g.)

¹⁾ Wel wordt deze verplichting tot uiting gebracht in de Vlootorder Nederlands Indië No. 1940/220 (beschikking C.Z.M. van 25 November 1940 No. A. 16/16/5), waarvan punt 3 luidt:

„De wetgever heeft de regeling omtrent het verleenen van rechtsbijstand „aan militaire beklaagden in deze gewesten gegrond op het vertrouwen, „dat voor iedere beklaagde, die zulks verzoekt, een officier bereid zal „worden gevonden om hem ter zijde te staan en daarmede zulks den „officieren in algemeenen zin als plicht opgelegd”

(Red. M.R.T.)

Hier zal zich dus nimmer het — volstrekt ontoelaatbare — geval kunnen voordoen, dat iemand terecht staat, zonder door een Raadsman terzijde te worden gestaan.

Of bij ons behoefte bestaat aan soortgelijke, bindende, voorschriften, kan ik niet beoordeelen. Wellicht is, in R.K. of V.K.M., een herinnering aan de moreele plicht van ieder officier in deze, op zijn plaats.

2. In dit verband nog het volgende.

Vele officieren meenen, dat, verdedigen voor de K.R." geheel op het terrein van den advocaat ligt; alleen de jurist, gewapend met uitgebreide rechtskennis, kan een schepeling goede bijstand verleen.

Dit nu is n.m.m. bepaald onjuist. Heeft de advocaat het voordeel van rechtskennis en ervaring, de Officier heeft het — meestal veel gróóter — voordeel van kennis en begrip van de omstandigheden, waaronder het feit gepleegd is.

Juridisch zijn K.R.-zaken meestal eenvoudig. Desertie, kleine diefstallen, ongehoorzaamheid; de feiten liggen vast, de beklaagde bekent, het bewijs is geleverd.

Waar het nu voornamelijk bij de verdediging op aankomt, is begrip van de toestanden bij Marine of Leger, kennis van dienstvoorschriften en hun toepassing in de practijk, van de mentaliteit van onze ondergeschikten.

Zal bovendien, door zijn roeping, een Officier zich niet méér moeite geven voor beklaagde dan de advocaat, wien de persoon van de schepeling als zoodanig uiteraard onverschillig moet laten?

Trouwens, de delinquenten, die intuïtief voelen van wie zij de meeste hulp kunnen verwachten. vragen zèlf meestal om een officier-verdediger.

Ook hier geldt: „the proof to the pudding is in the eating”.

3. Een laatste opmerking: ligt het niet, bij *alle* Officiers-opleidingen, op de weg van den leeraar in Militair Strafrecht (c.q. de met Algemeene Vorming belaste Officier) over het voorgaande eens „theorie” te houden, en de leerlingen op hun plichten in deze te wijzen?

Ten volle instemmend met de strekking van het bovenstaande, tekenen wij hierbij nog het volgende aan:

(1). Een regeling, waarbij aan een Officier opgedragen wordt, als raadsman van een beklaagde bij de Krijgsraad te fungeeren, zoals deze gevonden wordt in de King's Regulations, is niet in overeenstemming te brengen met het systeem van de Regtsplegingen. Immers kan volgens artikel 116 R.L. (art. 114 R.Z.) alleen die officier als raadsman toegevoegd worden, die zich heeft aangemeld als bereid zich een toevoeging als raadsman bij de Krijgsraad te laten welgevallen.

Opgemerkt dient te worden, dat art. 7 Reglement betr. de Krijgstucht de officieren, evenals ook de onder-officiëren de verplichting

oplegt in alle opzichten de zakelijke en stoffelijke belangen van de hun ondergeschikte militairen te behartigen. Daaronder valt zeker ook te rekenen de bijstand in rechten voor de Krijgsraad. Dit punt is reeds behandeld, mede in verband met de King's Regulations, in een artikel van Mr. R. J. Brunner. M. R. T. XXXII bldz. 230 e.v. en in de Vragenbus M.R.T. XI bldz. 242 e.v. In dit verband kan ook nog gewezen worden op art. 31 Reglement betr. de krijgstucht.

(2.) In de praktijk ziet men bij de Landmacht menigmaal een officier op verzoek van beklaagde als raadsman voor de Krijgsraad optreden, b.v. de compagnies-commandant van beklaagde of een luitenant zijner compagnie. Dan ervaart men in de regel dat zijn optreden met veel toewijding en kennis van zaken geschiedt.

(3.) Bij officiersopleidingen, alsmede bij de voortgezette vorming van officieren werden de leerlingen tijdens de lessen over militair straf- en tuchtrecht steeds op deze ereplicht gewezen. S.

Overzicht van de werkzaamheden van de Krijgsraden te Velde hier te lande over het jaar 1947.

1.	In het jaar 1947 werden in totaal behandeld de navolgende aantallen strafdossiers:	
	a. door de Chef van de Generale Staf en door deze benoemde Verwijzingsofficieren:	16741
	b. door de Territoriaal Bevelhebber in Nederland en de door deze benoemde Verwijzingsofficieren:	2002
	Totaal	18743
2.	Naar de Krijgsraad werden verwezen	
	a. door de Chef van de Generale Staf:	5064 zaken
	b. door de Territoriaal Bevelhebber in Nederland	926 zaken
	Totaal	5990 zaken
	Met betrekking tot de overige dossiers (18743 — 5990 = 12753) werd beslist tot krijgstuchtelijke afdoening, schikking of seponering.	
3.	In 1947 kwamen derhalve voor behandeling door de krijgsraden in aanmerking:	
	a. restant van 1946	2462 zaken
	b. nieuw verwezen:	5990 zaken
	Totaal	8452 zaken
	In 1947 werden bij eindvonnis afgedaan	6585 zaken

zodat per 1 Januari 1948 nog niet afgedaan waren 1867 zaken.

4. De achterstand ¹⁾ werd dus van 2462 zaken teruggebracht tot

¹⁾ Met betrekking tot het woord „achterstand” in dit overzicht gebruikt, dient te worden bedacht dat enige achterstand normaal is, omdat de bij de krijgsraden in behandeling zijnde zaken nu eenmaal niet op de dag van binnenkomst kunnen worden afgedaan.

1867 zaken. De betekenis hiervan wordt duidelijk, wanneer men dit getal vergelijkt met de maandelijks productie van de krijgsraden.

In totaal werden afgedaan 6585 zaken, derhalve per maand gemiddeld 548 zaken.

Wanneer dus na 1 Januari 1948 geen nieuwe zaken zouden toevoelen, zou de achterstand van 1867 zaken in $3\frac{1}{2}$ maand weg-gewerkt zijn (Zie ook punt 8).

Men kan derhalve concluderen, dat het tempo thans zodanig is, dat de ter behandeling aangebrachte zaken gemiddeld $3\frac{1}{2}$ maand na de verwijzing worden afgedaan. In vergelijking tot het tempo bij de burgerjustitie is dit een zeer gunstig resultaat. Desalniettemin is het gewenst, het tempo der afdoening nog meer te versnellen, en gezien de cijfers, mag worden verwacht, dat dit ook inderdaad mogelijk zal zijn.

5. Van de 5990 nieuw verwezen zaken kwamen voor rekening van de Krijgsraad te Velde „West” 2526 zaken of 42 %
de Krijgsraad te Velde „Zuid” 1387 zaken of 23 %
de Krijgsraad te Velde „Oost” 1500 zaken of 25 %
de Krijgsraad te Velde „Noord” 577 zaken of 10 %
De personeelssterkte van de krijgsraden is ongeveer in overeenstemming met deze verhouding.
6. De verdeling van de nieuw-verwezen zaken alsmede van de bij eindvonnis afgedane zaken over de krijgsraden blijkt van maand tot maand uit het volgende overzicht (V=verwezen; A=afgedaan.):

1947	West		Zuid		Oost		Noord	
	V	A	V	A	V	A	V	A
Januari	228	266	114	86	135	58	23	58
Februari	325	315	125	96	145	40	17	69
Maart	215	316	127	97	93	93	49	49
April	184	337	137	137	124	124	63	61
Mei	170	353	82	87	149	185	60	71
Juni	297	278	102	99	210	151	59	41
Juli	246	167	81	146	186	155	44	40
Augustus	67	230	95	43	56	157	40	53
Sept.	198	237	214	101	137	149	85	33
October	308	359	190	94	133	116	59	76
Novemb.	189	213	93	131	71	101	53	72
December	99	150	27	95	61	122	25	78
Totaal	2526	3221	1387	1212	1500	1451	577	701

7. Naar de maanden gespecificeerd geeft de stroom der nieuwe verwijzingen het navolgende beeld:
Jan. Feb. Mrt. Apr. Mei. Juni Juli Aug. Sept. Oct. Nov. Dec.
500 612 484 508 461 668 557 258 634 690 406 212
8. De stand per 1 Januari 1948, vergeleken met de gemiddelde maandelijks productie over 1947 levert het volgende beeld:

Krijgsraad	Maandgemiddelde	Achterstand	Achterstand uitgedrukt in maanden
West	268	666	2 $\frac{1}{2}$
Zuid	101	578	5 $\frac{3}{4}$
Oost	121	370	3
Noord	59	253	4 $\frac{1}{2}$
Totaal	548	1867	3 $\frac{1}{2}$

De bijzondere afwijkingen van de vacantiemaanden Augustus en December buiten beschouwing latende, kan men de conclusie trekken, dat de getallen op normale wijze schommelen om een gemiddelde van ± 500 per maand, zodat nòch van toe, nòch van afneming van de stroom van nieuwe zaken kan worden gesproken, hetgeen er op wijst, dat voorshands met de huidige sterkte der krijgsraden zal moeten worden doorgewerkt.

9. De hierboven gegeven getallen dienen in de eerste plaats tot het geven van een indruk. Voor volstreekte nauwkeurigheid kan niet worden ingestaan. Het intrekken van verwijzingen en het ter behandeling overdragen van zaken aan de krijgsraad te Velde der K.L. in Ned. Indië kan oorzaak zijn van kleine verschillen, die in verhouding echter te onbelangrijk zijn om tijd en arbeid, verbonden aan een nauwkeurige berekening daarvoor te doen besteden.
10. Nadere specificaties nopens krijgstuuchtelijke afdoening, schikking, seponering alsmede betreffende de gewezen vonnissen kunnen nog niet worden versterkt. Zoodra de bewerking van het materiaal voltooid is, zal hieromtrent een nader overzicht worden gepubliceerd.

Overzicht van de werkzaamheden van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië van 1 September 1947 — 1 Januari 1948.

aantal vonnissen	aantal betrokken personen	veroordeelden			vrijgesproken	terugverwezen naar o.o.	vonnissen waartegen fiscaal in appèl	vonnissen waartegen veroordeelde in appèl	aantal onvoorwaardelijk opgelegde maanden	aantal voorwaardelijk opgelegde maanden
		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	gecomb. voorw. en onvoorw.						
76	80	49	17	3	7	4	36	3	157	39

De navolgende strafbare feiten zijn daarbij aan het oordeel van de Krijgsraad onderworpen, waarbij wordt opgemerkt, dat één persoon zich dikwijls aan verschillende vergripen heeft schuldig gemaakt.

Aard der strafbare feiten.	aantal ver- oordelingen	aantal vrijspraken	aantal terug- verwijzingen naar C. O.
Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog (art. 97, 2e W.M.S.R.)	1		
Desertie (art. 98 W.M.S.R.)	1		
Als militair opzettelijk een meerdere beledigen, enz. (art. 108 W.M.S.R.)	3		
Opzettelijke ongehoorzaamheid, in tijd van oorlog (art. 114 W.M.S.R.)	6		
Feitelijke insubordinatie, gepleegd door 2 of meer verenigde militairen (muiterrij gepleegd in tijd van oorlog (art. 119 en 120 W.M.S.R.)	2		
Feitelijke insubordinatie, in tijd van oorlog (art. 120 W.M.S.R.)	2		
schildwacht-delicten (art. 129 W.M.S.R.)	7	1	
Als militair opzettelijk nalaten aan de bevoegde overheid een mededeling te doen die hij van ambtswege doen moest, gepleegd in tijd van oorlog (art. 132 W.M.S.R.)	1		
Als militair opzettelijk een mindere uit-schelden enz. (art. 141 W.M.S.R.)	4		
Plundering (art. 153 W.M.S.R.)	16	2	
Als militair enig van Rijkswege ver-strekt goed verkopen, enz. (art. 161 W.M.S.R.)	3		4
Een ambtenaar een gift doen, ten ge-volge of naar aanleiding van hetgeen door deze in zijn bediening in strijd met zijn plicht is gedaan of nagelaten (art. 177 2e W.v.S.)	3		
Opzettelijk onderscheidingsteken en dra-gen, behorende tot een ambt dat hij niet bekleedt (art. 196 W.v.S.)		1	
Valsheid in geschrifte (art. 225 W.v.S.)	2		
Met het oogmerk om het openbaar ge-zag te misleiden van een vervalste schriftelijke geneeskundige verklaring gebruik maken (art. 229, 2e W.v.S.)	1		
Mishandeling (art. 300 W.v.S.)	4		
Dood door schuld (art. 307 W.v.S.)	1	1	
Zwaar lichamelijk letsel door schuld (art. 308 W.v. S.)	5	1	

Aard der strafbare feiten.	aantal ver- oordelingen	aantal vrijspraken	aantal terug- verwijzingen naar C.O.
Diefstal (art. 310 W.v.S.)	12	1	
Diefstal onder verzwarende omstandig- heden (art. 311 W.v.S.)	4		
Poging tot diefstal	1		
Verduistering (art. 321 W.v.S.)	3		
Opzettelijk en wederrechtelijk enig goed dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort vernielen of beschadigen (art. 350 W.v. S.)	1		
Als ambtenaar een gift aannemen, we- tende dat zij hem gedaan wordt, ten ge- volge of naar aanleiding van hetgeen hij in strijd met zijn plicht in zijne be- diening heeft gedaan of nagelaten (art. 363 W.v.S.)	2		
Heling (art. 416)	7		

ERRATA

In deel XL staat op blz. 504 en op blz. 652 „B. Scheurs” — dit moet zijn „B. Schreuders”.

In de vorige aflevering staat op blz. 138 regel 7 v.o. „22 November „1946” — dit moet zijn: „22 Maart 1946”.

Op blz. 142 staat in regel 1 van noot 3 XXX; lees hiervoor XXIX.

Op blz. 163 staat in regel 6 van noot 1 XXXVII; lees hiervoor XXXVIII.

Bladvulling.

De Officier-commissaris.

De Commissaris volgt op last

De zondaar in zijn zog

Hij speurt met onpartijdigheid

Naar waarheid en bedrog.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Wanneer is een dienstplichtige „militair“?

door

P. W. Oosterhoff

Verschil van mening omtrent zin en betekenis van een wetsbepaling is een verschijnsel van alle dag. Maar wie zich zou vermeien in de geschiedenis van art 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht en daarna zou bespeuren, dat er uiteenlopende inzichten bestaan omtrent het begin en het einde van het tijdvak, waarin een dienstplichtige als militair in de zin van dat wetboek wordt beschouwd, zou hiervan toch even opkijken. Want toen in het begin van deze eeuw dat wetboek tot stand werd gebracht, liet de Regering er het licht op vallen, dat er geen onduidelijkheid mocht heersen omtrent de periode, waarin iemand aan het militaire recht onderworpen is. En blijkbaar bezat zij de overtuiging, dat dit bij de voorgestelde formulering ook bereikt was. Waar het op aankomt — zo verklaarde zij in de M.v.T. — is:

„1°. dat niemand in onzekerheid verkeert, of hij als militair aan de militaire strafwet onderworpen is;

2°. dat de militair niet kunne twifelen omtrent het *tijdstip* waarop hij aan de bijzondere wetgeving onderworpen wordt, noch nopens den *duur* dier onderwerping.

In beide opzichten spreekt het ontwerp duidelijk.”

Ook deze laatste woorden zijn de eigen woorden van de Regering.

Wij kunnen nog meer aanhalingen uit de officiële stukken doen, die een zelfde geest ademen. Zo spreekt het Regeringsantwoord op het verslag van de Tweede Kamer van „de bekendmaking van het juiste oogenblik, waarop de onderwerping aan de militaire strafwet een aanvang neemt, bij de nu voorgedragen regeling voor iederen militair volkomen vaststaande . . .”. En in het antwoord op het V.V. van de Eerste Kamer luidt het: „De Regering meent te mogen constateren, dat niet alleen de dag, maar zelfs het precieze oogenblik waarop het militair zijn begint, zeer nauwkeurig en met de vereischte duidelijkheid is aangegeven . . .”.

Als we dit alles lezen, vragen wij ons af: wat is er toch gebeurd, dat ruim baan heeft gemaakt voor verscheidenheid van inzicht waar vroeger slechts eenheid van opvatting kon bestaan? Ik zal trachten de oorzaken op te sporen en meteen mijn eigen inzichten blootleggen.

Het oorspronkelijke art. 45 — dat later art. 60 is geworden — maakte het begrip „militair” op de dienstplichtige van toepassing, zodra hem zou zijn bekendgemaakt, dat hij onder de militaire tucht staat. Nadat deze bekendmaking had plaats gehad, zou dat begrip voor de dienstplichtige gelden gedurende zijn gehele diensttijd; zolang hij in werkelijke dienst zou zijn, *volledig* en buiten werkelijke dienst *in beperkte mate*, met name als hij een der feiten zou plegen,

welke men thans vermeld vindt in de artt. 108, 110 en 150.

De dienstplichtige was derhalve naar de oorspronkelijke opzet „militair” — het zij dan volledig of beperkt — gedurende de ganse tijd, dat hij tot de land- of tot de zeemacht behoorde, kortom van de inlijving tot het ontslag, uitgezonderd alleen het uiterst korte tijdsverloop, veelal niet meer dan een uur, van de inlijving tot de tucht-mededeling.

Zo heeft het 20 jaar lang in de wet gestaan. Dat waren de 20 jaar, dat het wetboek op invoering heeft moeten wachten. En toen het aan de invoering toe was, ging de wetgever er aan tornen en zette hij een wat andere redactie voor de oude in de plaats. Bij de eerste aanblik kan men de indruk krijgen, dat de beide teksten belangrijk van elkaar verschillen, doch bij nadere beschouwing blijken de veranderingen voor een groot gedeelte redactionele vereenvoudigingen te zijn. Intussen zijn er ook andere verschillen. Op één, zeer zeker het voornaamste, komt het hier aan. Om dat weer te geven, veroorloof ik mij duidelijkheidshalve enkele woorden uit het wetboek, die naar een een ander zinsdeel verwijzen, door een voluit geschreven uitdrukking te vervangen.

De oude tekst maakte de dienstplichtigen „militair” voor de tijd, dat zij, in werkelijken dienst zijn tusschen het oogenblik waarop hun de... bekendmaking zal zijn gedaan, dat zij onder de militaire tucht staan, en het oogenblik waarop zij den militairen dienst verlaten” en verder „wanneer zij, in dat tijdvak niet in werkelijken dienst zijnde, een der feiten plegen, omschreven in de artt. 92, 94 en 133 van dit wetboek”. De nieuwe tekst spreekt van de gevallen, dat zij in werkelijke dienst zijn, zonder dat daarbij een tijdbegrenzing voorkomt, en voorts van „het tijdvak gedurende hetwelk zij voor dien dienst kunnen worden opgeroepen”; het laatste is dan weer beperkt tot de gevallen, bedoeld in de artikelen, voorzien van de nieuwe nummers 108, 110 en 150.

Allereerst trekt het de aandacht, dat de nieuwe lezing niet meer gewaagt van de bekendmaking van het staan onder militaire tucht. Wel is in een nieuwe zin bepaald: „Aan alle militairen wordt bekend gemaakt, dat zij onder de militaire tucht staan”, maar deze bekendmaking heeft opgehouden een voorwaarde te zijn om een dienstplichtige als „militair” aan te merken. Zoals de M.v. T. vermeldt, is aan deze bepaling „het karakter van een bloot instructief voorschrift zonder eenig rechtsgevolg gegeven”.

En nu de nieuwe term: „het tijdvak gedurende hetwelk zij voor dien dienst kunnen worden opgeroepen”. Wat men met deze term voor heeft gehad, kunnen wij leren uit de M.v.T. van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht, die er het volgende van zegt:

„Op het voetspoor van de wet, zooals zij thans luidt, worden de in art. 45, onder no. 2, genoemden, wanneer zij niet in werkelijken dienst zijn, niettemin als militair beschouwd, wanneer het betreft overtreding van de artikelen 92, 94 en 133 van het W.v. M.S.; de hierop

betrekking hebbende woorden zijn overgenomen uit de bestaande wet behoudens een door den landstorm vereischte aanvulling, gepaard aan eene om redactioneële redenen noodig geworden kleine wijziging. De landstormplichtige toch zal buiten werkelijken dienst bij overtreding van genoemde artikelen slechts dan als militair worden beschouwd, wanneer hij die pleegt in het tijdvak, gedurende hetwelk hij voor den landstormdienst kan worden opgeroepen, dat is, volgens artikel 6 der Landstormwet, na de in dat artikel bedoelde machtiging.

Deze beperking was noodig om de volgende reden: in het oorspronkelijk artikel heeft men willen voorkomen, dat miliciens, landweermannen en reservisten, gedurende hun groot verlof hunne meerderen konden beleedigen, bedreigen, uitschelden enz. of konden nalaten aan een wettige oproeping voor den werkelijken dienst te voldoen, zonder voor een en ander volgens de militaire strafwet gestraft te kunnen worden. Eene dergelijke ratio nu bestaat voor landstormmannen slechts in de periode, gedurende welke eene oproeping of herhaalde oproeping mogelijk is, aangezien zij dan in een aan dien van miliciens enz. overeenkomstigen toestand verkeerden."

Overduidelijk blijkt uit deze toelichting, dat de term „tijdvak enz." was opgenomen uitsluitend met het oog op de bijzondere toestand, waarin landstormplichtigen wettelijk verkeerden. Volkomen begrijpelijk. De verhouding tot de krijgsmacht was voor de landstorm een geheel andere dan voor militie en landweer. Een organiek onderdeel van de krijgsmacht was de landstorm niet. Zij, die deel uitmaakten van de militie of van de landweer, behoorden tot het leger of tot de vloot, maar met de landstormplichtigen was dit niet het geval. Van geen enkele dienstplichtige van de landstorm zou men trouwens hebben kunnen zeggen, of hij tot de landmacht of tot de zeemacht behoorde. Ook konden de landstormplichtigen in geval van oproeping de ene keer bij de landmacht, de andere keer bij de zeemacht in dienst worden gesteld. Zelfs als zij werden opgeroepen, kwamen zij niet tot de krijgsmacht te behoren. Zij werden in dienst gesteld en verrichtten militaire werkzaamheden bij een onderdeel van de krijgsmacht, maar er bij ingelijfd werden zij niet. Wel was gedurende de werkelijke dienst het militaire recht ook op hen van toepassing, maar . . . uit kracht van de artt. 10 en 13 der Landstormwet, niet door het feit alleen, dat zij bij de land- of bij de zeemacht in werkelijke dienst waren. Zij waren geregistreerd, maar in normale tijden was dat ook alles; zij verkeerden dan in volkomen latente toestand en vormden alleen maar een reservoir, waaruit in geval van nood geput kon worden. Ook was het bestaan van buitengewone omstandigheden niet voldoende om tot hun oproeping te kunnen overgaan. Dit kon slechts nadat Koninklijke machtiging tot oproeping was verleend en zodanige machtiging kon slechts worden gegeven, als ook buitengewone oproeping van de militie en van de landweer plaats had.

Nu is het instituut, waarop de wijziging van het W.v.M.S. be-

trekking had, ter ziele. Dat was het al, voordat de wijziging in werking trad. Op 1 Maart 1922, toen de Dienstplichtwet haar werking aanving, hield de Landstormwet en met haar ook de daarop gegrondeste instelling van landstormplichtigen op te bestaan. Te voren, op 5 Juli 1921, was de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht, waarbij de wijziging het levenslicht aanschouwde, tot stand gekomen, maar die wet trad, evenals het W.v.M.S., eerst in werking op 1 Januari 1923, toen er sinds enige maanden geen landstormplichtigen meer waren.

De Landstormwet was niet de enige, die van het toneel verdween. In dit lot deelden ook de Militie- en de Landweerwet, zodat de wijzigingen, die de Invoeringswet voor deze drie wetten inhield, mosterd na de maaltijd waren. Alle drie groepen van vroeger — de dienstplichtigen van militie, landweer en landstorm — werden bij de nieuwe regeling samengesmolten. Wel werden sindsdien de ingelijfd onderscheiden in gewone en buitengewone dienstplichtigen, maar het verschil tussen de eerste en de laatste soort spreekt zich alleen uit in de som van hun verplichtingen. Deze benamingen moeten meer worden gezien als een middel om op eenvoudige wijze de grote groepen van elkander te onderscheiden. De principiële verschillen van vroeger zijn weggevallen. Zij, die tot de ene en zij, die tot de andere categorie behoren, worden *allen* ingelijfd, hetzij bij de landmacht, hetzij bij de zeemacht, en voor *allen* heeft de inlijving in de regel plaats in het jaar der lichting; die van de B.Dn. veelal reeds eerder dan die van de G.Dn. Aan *allen* wordt bij de inlijving bekendgemaakt — ook aan degenen, wier inlijving buiten hun tegenwoordigheid geschiedt —, dat zij aan de militaire strafwetten onderworpen zijn. *Allen* zijn grootverlofanger, zolang zij niet in werkelijke dienst zijn, noch in werkelijke dienst behoeven te zijn. Ook geldt voor *allen* dezelfde regel omtrent het tijdstip van diensteindiging.

Men ziet: de B.Dn., de nazaten van de landstormplichtigen, zijn, wat hun rechtsverhouding betreft, geheel met G.Dn. gelijkgeschakeld; alleen in de hoeveelheid van verplichtingen is er verschil. Van de oude scheidingsmuur tussen de militie en de landweer enerzijds en de landstorm anderzijds is geen spoor meer over.

De vraag is nu, of de beperking, welke voor de landstormplichtigen bedoeld was, ook voor anderen iets heeft te betekenen. Uit de M.v.T. blijkt, dat men er niet aan gedacht heeft voor militie en landweer enige beperking in te voeren. Integendeel, aan het slot van het aangehaalde gedeelte staat zelfs, dat de landstormers gedurende het bewuste tijdvak verkeren „in een aan dien van miliciens enz. overeenkomstigen toestand”. M.a.w. de landstormers verkeerden in een beperkte tijd in een toestand, waarin miliciens altijd verkeerden. Wat was dat voor een toestand? Ik zou niet weten wat daar anders mee bedoeld kan zijn dan dat miliciens — en voor landweermannen gold hetzelfde — er aan blootstonden op elk ogenblik te kunnen worden opgeroepen. Nu heeft men, evenals bij de vroegere redactie, de

begrenzing van het welbekende „tijdvak” zodanig geformuleerd, dat zij voor alle dienstplichtigen van toepassing is, maar voor anderen dan landstormplichtigen valt dat tijdvak samen met de tijd, die ligt tussen begin en einde van de diensttijd. Precies zoals de commissie-Dresselhuys, die de toelichting opstelde, de Regering, die haar overnam, en de wetgever, die de voorgestelde bepaling met deze toelichting aanvaardde, het voor de geest hebben gehad. Dit gold voor militie en landweer en dat geldt evenzeer voor de tegenwoordige dienstplichtigen, om het even of het gewone of buitengewone dienstplichtigen zijn.

Dit alles moge verklaren waarop mijn oordeel gegrond is, neergelegd in de achtste mijner stellingen, die werden behandeld in de algemene vergadering van de M.R.V. op 29 en 30 Augustus 1947. Die stelling luidt:

„In art. 60 van het W.v.M.S. hebben de in het eerste lid onder 2°. voorkomende woorden „in het tijdvak gedurende hetwelk zij voor dien dienst kunnen worden opgeroepen” geen betekenis.”

Ik had er aan kunnen toevoegen: zij hadden hun betekenis al verloren, voordat de Invoeringswet, waarbij zij te voorschijn werden geroepen, in werking trad. Indien de aangehaalde woorden uit het artikel zouden worden gelicht, zou de betekenis van het artikel precies eender blijven.

Tegenover mijn standpunt vind ik twee commentaren. De ene is de bekende commentaar van het Wetboek van Militair Strafrecht, waarvan de oorspronkelijke auteur Dr. J. J. C. van Dijk is. In de eerste uitgave van dat boek, verschenen in 1904, laat de schrijver zich niet uit over het vraagpunt, waarover het hier gaat, om de eenvoudige reden, dat dit vraagpunt zijn ontstaan ontleent aan de van 1921 dagtekenende en in 1923 in werking getreden wijziging van het wetboek. Eerst in de 2e en de 3e uitgave, die door anderen zijn bewerkt, treft men een beschouwing over dit onderwerp aan.

De schrijvers wijzen er op, dat de buitengewone dienstplichtigen in de regel alleen verplicht zijn tot het vervullen van werkelijken dienst in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden, en laten dan volgen:

„... ofschoon zij, niet in werkelijken dienst zijnde noch in werkelijken dienst behoevende te wezen, evenals de gewone dienstplichtigen in het genot van groot verlof zijn, zoo zijn zij niettemin in het algemeen gedurende het groot verlof *niet* onderworpen aan de wettelijke verplichtingen, geldende voor den gewonen dienstplichtige, die groot-verlofganger is...

Gelet op het vorenstaande en op het voorschrift van art. 60, no. 2, tweede gedeelte, moet worden aangenomen, dat de met groot verlof zijnde buitengewone dienstplichtige slechts dan „militair” in den zin der militaire strafwetten is, wanneer hij *in* het tijdvak, aangeduid in art 31 (thans 29) der Dienst-

plichtwet, een der feiten pleegt, omschreven in de artt. 108, 110 en 150 W.v.M.S.. De militair-strafrechtelijke positie van de buitengewone dienstplichtigen is derhalve in het wezen der zaak gelijk aan die der vroegere landstormdienstplichtigen."

Het andere boek, dat ik op het oog heb, is „De Practijk van het Militaire Tuchtrecht" van de hand der Generaals van Voorst Evekink en Kruls. Volgens de 3e druk van dit werk geldt het herhaaldelijk genoemde tijdvak voor:

„de *gewone dienstplichtigen*: van het tijdstip van inlijving (c.q. buiten tegenwoordigheid) af, tot aan het ontslag als dienstplichtige";

„de *buitengewone dienstplichtigen*: wanneer en zolang het geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden, als bedoeld in art. 29 (2) der Dienstplichtwet, aanwezig is, voor zooveel die toestand zich voordoet tusschen het tijdstip van inlijving . . . en dat van ontslag als zodanig".

Ik zal de laatste zijn om te willen beweren, dat de opvatting, in deze beide commentaren gehuldigd, uit de lucht gegrepen is. Maar de eerbied, die ik jegens de kundige schrijvers koester, kan mij er niet van weerhouden er bij te blijven, dat de verschillen, die er principieel bestaan tusschen de landstormplichtigen van voorheen en de buitengewone dienstplichtigen van nu, te groot zijn om beide groepen over één kam te scheren en dat de gelijkenis, die gewone en buitengewone dienstplichtigen vertonen, te groot is om deze weg te doezelen.

In de eerste commentaar redeneren de schrijvers in deze geest: het is waar, dat de buitengewone dienstplichtigen er wat anders voor staan dan de dienstplichtigen van de afgeschafte landstorm, maar op de keper beschouwd is, behalve verandering van naam, alles bij het oude gebleven. Mijn waardering van de contrasterende omstandigheden — overeenkomst en verschil — ligt juist 180 graden anders; ik zou zeggen: er is wel enige gelijkheid te ontdekken, maar wat hun rechtsverhouding betreft, zijn de B.Dn. heel andere lieden dan de landstormplichtigen en staan zij gelijk met de G.Dn. Ik herhaal: de ongelijkheid met laatstbedoelde categorie zit alleen in een gradueel verschil in verplichtingen. Dit verschil moge groot of klein zijn, het raakt niet de rechtspositie van de dienstplichtige

Er komt nog iets bij. Dat men bij de invoering van het W.v.M.S. in art. 60 een zinsdeel opnam, dat alleen voor de landstorm effect zou hebben, sproot niet voort uit het feit, dat landstormplichtigen niet anders dan in geval van oorlog enz. tot dienst verplicht konden worden, maar uit de eigenaardige regeling van de Landstormwet. Tegen de achtergrond van de buiten de krijgsmacht liggende positie van deze mannen kristalliseerde het bijzondere karakter van die regeling als het ware in de machtiging, die voorwaarde was om tot oproeping te kunnen overgaan. Uitdrukkelijk noemt de M.v.T. van de Invoeringswet deze machtiging en het wetsartikel, dat daarover handelde; van de gevallen, waarin oproeping kon plaats hebben, rept zij met geen woord. Daarom haalt men art. 29 der Dienstplichtwet er ook ten on-

rechte bij. Sommigen proberen daarin een tijdvak te vinden, doch het artikel houdt niets in, dat op het afbakenen van een tijdsduur gelijk; het noemt alleen het doel, waarvoor oproeping kan plaats hebben. Ik kom daar nog op terug.

Van bijzonder belang is hierbij het oorspronkelijke art. 30 der Dienstplichtwet, dat maar een kort bestaan heeft gekend en wellicht bij velen in vergetelheid is geraakt. Het is van kracht geweest van 1 Maart 1922, op welke datum de Dienstplichtwet in werking trad, tot 1 Januari 1923 en diende tot regeling van de strafrechtelijke positie van de dienstplichtigen voor zolang het W.v.M.S. nog niet in werking was. Uit dat artikel en uit de toelichting blijkt, dat het is opgebouwd op de grondslag van het komende nieuwe militaire strafrecht. De landstorm bleef daarbij buiten beschouwing, omdat de Landstormwet bij de Dienstplichtwet werd ingetrokken. Wat de inkleding van dat art. 30 betreft, was het dus al weer moderner dan het gewijzigde art. 60 van het wetboek. Wat bepaalt nu dat art. 30? Het begint al met de toepasselijkheid van het militair strafrecht te doen aanvangen op „het oogenblik, waarop de dienstplichtigen zijn ingelijfd” en maakt daarbij geen onderscheid tussen gewone en buitengewone dienstplichtigen (de landstormplichtigen zijn nooit anders „militair” geweest dan wanneer ze zich in werkelijke dienst bevonden en volgens het gewijzigd wetboek zou dat begrip op hen van toepassing zijn geworden, als er machtiging tot oproeping was verleend). Van een tijdvak wordt in dat art. 30 niet meer gesproken. Na het vervallen van de Landstormwet — zo mogen wij het verstaan — zou dit niet meer nodig zijn. In het wetboek stond de uitdrukking eenmaal en daar bleef ze staan, maar haar rol was uitgespeeld; ze was afgedaald tot . . . quantité négligeable.

Aandacht verdient ook, dat de wet de verplichting tot het vervullen van werkelijke dienst voor buitengewone dienstplichtigen niet geheel en al beperkt tot buitengewone omstandigheden. In art. 29, tweede lid, maakt zij ook melding van „andere bij de wet voorziene gevallen”. Dergelijke gevallen kunnen of konden zich o.a. voordoen met degenen, die landstormplichtig waren bij het in werking treden van de Dienstplichtwet. Men richte zijn blik op art. 51, derde lid, van die wet. De daar voorkomende bepaling, die de vroegere landstormplichtigen overbrengt in de hoedanigheid van B.D., wordt begeleid door een andere, die op deze B.Dn. verplichtingen legt in de tijd, dat zij niet in werkelijke dienst zijn. Dit is het zoveelste teken, dat de wetgever tussen gewone en buitengewone dienstplichtigen geen ander verschil heeft gezien dan dat de een meer verplichtingen heeft dan de ander.

En nu nog dit: wie zich moeilijk kan losmaken van de mening, dat het bewuste „tijdvak” zijn waarde niet geheel heeft verloren, zal een duidelijke en scherpe begrenzing van dat tijdvak moeten kunnen aanwijzen, even helder en klaar als voorheen. Waar vindt men die? In art. 29 van de Dienstplichtwet? Maar dan moet men ook rekening houden met de reeds aangehaalde woorden: „behalve in andere bij de

„wet voorziene gevallen”, welke een ieder, die er zich in gaat verdiepen, moeite zullen geven bij het vinden van een houvast. En verder zou ik willen vragen: is er iemand, die kan zeggen wanneer oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden intreden? Wat oorlogsgevaar betreft, daarmee zijn we gauw klaar, omdat het de Kroon is, die ingevolge art. 194, laatste lid, der Grondwet uitmaakt, „of er oorlogsgevaar in den zin, waarin dat woord in 's lands wetten voorkomt, aanwezig is”. Met oorlog is het wat lastiger; daarbij kan zich onzekerheid voordoen, al zal in de meeste gevallen het al of niet bestaan van oorlog zich wel duidelijk aftekenen. Maar hoe nu met andere buitengewone omstandigheden?” Daarvoor bestaat, voor zover ik weet, geen algemeen geldende formule, die als een soort toetssteen zou kunnen werken. Ik zou ook niet weten, hoe een dergelijke formule, die voor alle gevallen een oplossing zou geven, er zou moeten uitzien. Heeft er eenmaal buitengewone oproeping van dienstplichtigen plaats, dan kan men zeggen: „nu is er geen twijfel meer” en dat is juist. Maar daar gaat het niet om. Art. 60 W.v.M.S. spreekt niet van het geval, dat er oproeping plaats heeft, maar van het tijdvak, binnen hetwelk oproeping *kan* plaats hebben, en dat is niet hetzelfde.

Men ziet, in welk een wespennest men terecht komt — lijnrecht tegenovergesteld aan de oorspronkelijke opzet, die overliep van een streven naar volmaakte duidelijkheid —, als men de buitengewone dienstplichtigen, wat hun rechtstoestand aangaat, op één lijn stelt met de vroegere landstormdienstplichtigen.

Schout-bij-Nacht E. G. de Wijs sloeg de spijker op de kop, toen hij bij het debat over de reeds genoemde stelling zich ongeveer aldus uitliet: in art. 60 wordt bedoeld op de *kans* om opgeroepen te worden, op de *mogelijkheid* van oproeping en die mogelijkheid is voortdurend aanwezig, voor de buitengewone zo goed als voor de gewone dienstplichtige, zolang zij niet uit de dienst zijn ontslagen. Wellicht zweefde de M.v.T. van de Invoeringswet de heer de Wijs voor de geest; ook die memorie spreekt van de periode, gedurende welke een oproeping *mogelijk* is.

De Hoofdofficier van Administratie der 1e klasse van de K.M. J. M. Tinga vond, dat de door mij overbodig geachte woorden dienen te vervallen, omdat anders een buitengewoon dienstplichtige, die in tijd van vrede een feit heeft gepleegd, als bedoeld in art. 108 of in art. 110 van het wetboek, zich zou kunnen beroepen op de omstandigheid, dat die artikelen niet op hem van toepassing waren, toen hij het feit beging. Na al wat ik betoogde zal het duidelijk zijn, dat een dergelijk beroep naar mijn opinie geen steek zou houden, maar dit neemt niet weg, dat ik het roerend met de heer Tinga eens ben, dat de bedoelde woorden uit het artikel behoren te worden verwijderd — hoe eerder hoe liever —, nu het doel, waarvoor ze werden opgenomen, niet meer bestaat en zij alleen maar misverstand kunnen verwekken.

Er is nog een punt, dat ik moet aanroeren. De vraag heeft zich voorgedaan, of het wel zo zeker is, dat bij schrapping van dit zins-

deel de onderworpenheid aan het militaire strafrecht voor de dienstplichtige zal aanvangen bij de inlijving en niet eerder. Deze vraag houdt verband met een andere: wat betekent in het W.v.M.S. het woord „dienstplichtige”? In art. 62 gaat het o.a. over „de dienstplichtige, ... ter inlijving opgeroepen”, waaruit men zou kunnen afleiden, dat dit wetboek iemand als dienstplichtige beschouwt reeds wanneer hij ter inlijving wordt opgeroepen, ergo: nog niet ingelijfd is.

Deze gevolgtrekking zou ik niet voor mijn rekening durven nemen, omdat er te veel is, dat er tegen pleit. Het wetboek zelf geeft geen uitsluitsel, maar dat wil niet zeggen, dat we in het blinde zouden rondtasten. Er zijn heel wat meer uitdrukkingen in het wetboek, evenals overal elders, waarvan geen omschrijving wordt gegeven. Ik noem het begrip „inlijving”. Willen we weten waarin de inlijving bestaat, dan zullen wij, als het dienstplichtigen betreft, te rade moeten gaan met de wettelijke voorschriften, waarbij de inlijving is geregeld; daarvoor moeten we zijn bij de Dienstplichtwet met de uitvoeringsbepalingen. Diezelfde weg dienen we ook te volgen waar het geldt het begrip „dienstplichtige” en dan zijn we er in een ommezien, want de Dienstplichtwet geeft voor dit woord een ondubbelzinnige verklaring in het laatste punt van art. 1, eerste lid.

Ook de systematiek in de wetgeving spreekt hier een woordje mee. Er is een scherpe afscheiding tussen zekere feiten, waartegen de Dienstplichtwet en die, waartegen het W.v.M.S. straf bedreigt. Voor de feiten, die met betrekking tot de in de Dienstplichtwet geregelde verplichtingen kunnen worden begaan voordat de dader is ingelijfd, is de strafbaarheid geregeld in de Dienstplichtwet. Ook de nalatigheid ten aanzien van de opkomst ter inlijving behoort daartoe. Met het niet voldoen aan deze oproeping bemoeit het wetboek zich niet. Daarentegen regelt het wetboek de strafbaarheid, als het een oproeping voor de werkelijke dienst geldt, welke oproeping enkel gericht kan zijn aan iemand, wiens inlijving een voldongen feit is geworden. Dit vooral heft elke twijfel op, dat het wetboek, sprekende van dienstplichtigen, het oog heeft op dezelfde mensen, die de Dienstplichtwet er onder verstaat.

Art. 62 van het wetboek, dat aangeeft wanneer iemand geacht wordt in werkelijke dienst te zijn, stelt allereerst vast wat als het beginpunt moet worden beschouwd. Het richt daartoe het oog op personen, die verschijnen als gevolg van een oproeping. Dit kan zijn een oproeping ter inlijving en het kan ook zijn een oproeping voor de werkelijke dienst. Maar in beide gevallen, ook in het eerste, betreft het personen, die zijn ingelijfd, dus ook volgens de Dienstplichtwet dienstplichtige zijn. Immers, volgens art. 61, eerste lid, van het Dienstplichtbesluit is de inlijving van iemand, die ingevolge een oproeping ter inlijving verschijnt voor de met de inlijving belaste officier, voltooid door het enkele feit van die verschijning. Is het nu zo vreemd, dat de wetgever spreekt van „de dienstplichtige, ... ter

inlijving opgeroepen"? Dit versta men als: de dienstplichtige, die verschijnt als gevolg van een oproeping ter inlijving. Bovendien kwam dezelfde term voor in het vervallen art. 30 der Dienstplichtwet, niettegenstaande die wet niet toelaat en van het begin af niet heeft toegelaten onder „dienstplichtige" iemand te begrijpen, die nog niet ingelijfd is.

Als iemand zou volhouden, dat het woord „dienstplichtige" in het wetboek een ruimere betekenis zou hebben dan in de Dienstplichtwet en een ingeschrevene voor de dienstplicht reeds vóór zijn inlijving onder dat begrip zou vallen, zou het zeker niet onredelijk zijn te vragen, wanneer volgens die uitlegging de dienstplichtigheid geacht zou moeten worden aan te vangen. Ik weet wel, dat men in het dagelijks leven het woord „dienstplichtige" of het woord „dienstplichtig" niet altijd of zelfs in de regel niet bezigt in een streng omlijnde zin — ik zou een hele staalkaart daarvan kunnen geven —, maar dáárop zullen we ons hier bezwaarlijk kunnen verlaten. Willen we ons voor de interpretatie van het wetboek niet bekommeren om hetgeen de wet tot regeling van de dienstplicht bepaalt en gaan we het woord min of meer „an sich" nemen, dan verkrijgen we toch dezelfde uitkomst: dienstplichtige is hij, die tot dienst verplicht is; hij, die krachtens een wettelijke plicht in het militair verband is opgenomen; nog anders gezegd: hij, die onderworpen is aan de plicht om dienstverrichtingen, die van hem gevergd worden, te volbrengen. Dat is de ingeschrevene nog niet, zolang hij nog slechts opgeroepen is om op een nog vóór hem liggend tijdstip te worden ingelijfd. Eerst de inlijving zelf stempelt hem tot dienstplichtige.

Ook hierbij verdient het aandacht, dat de gehele begrenzing, die de Invoeringswet heeft gebracht, heeft gediend voor niets anders dan de landstorm met het doel de daartoe behorende dienstplichtigen — men lette hierop wel — in bepaalde omstandigheden met miliciens en landweermannen gelijk te stellen. Ware er geen landstorm meer geweest, toen de Invoeringswet in wording was, zeer waarschijnlijk zou de beperking achterwege zijn gebleven. En daar de wetgever, zich miliciens en landweermannen voor ogen stellende, de verzamelnaam „dienstplichtigen" gebruikte, kan het niet anders, of hij heeft ook daarbij alleen gedacht aan personen, voor wie de inlijving een voldongen feit is geworden.

Om al deze redenen staat het voor mij vast, dat er, wat de term „dienstplichtige" betreft, tussen het wetboek en de Dienstplichtwet geen verschil bestaat. In zodanig verschil zou trouwens alleen dan belang gelegen kunnen zijn, als de door mij gewraakte woorden zouden vervallen. Mocht het daartoe komen en mocht men in hetgeen er dan van de bepaling zou overblijven een kiem voor een nieuwe twistappel gelegen achten, welnu, wat zou de wetgever beletten om die kiem uit de weg te ruimen?

Van welke kant ik de zaak ook bezie, altijd weer kom ik tot de slotsom, dat het zinsdeel, waarin het woord „tijdvak" voorkomt, geen waarde heeft en nooit waarde heeft gehad.

De kern van mijn bespiegelingen over de vraag, die boven dit opstel staat, zou ik met een kleine aanvulling als volgt willen weer-geven:

1. Elke gewone en elke buitengewone dienstplichtige is „militair” in de zin van het W.v.M.S., zolang hij dienstplichtige blijft. Dienstplichtige is hij van het ogenblik van inlijving tot het ogenblik, waarop het ontslag ingaat.

2. Is de dienstplichtige — gewone of buitengewone — niet in werkelijke dienst, dan is hij alleen „militair”, wanneer hij zich schuldig maakt aan een der feiten, bedoeld in de artt. 108, 110 en 150 W.v.M.S.

3. Voor het bezit van de hoedanigheid van „militair” doet het niet ter zake, of hij, die tot G.D. of tot B.D. werd bestemd, in persoon of buiten zijn tegenwoordigheid is ingelijfd.

Over de „inlijving b.t.” — zoals onder vakmensen de inlijving heet, die enkel door een administratieve handeling geschiedt, zonder dat de persoon, wie het geldt, er bij tegenwoordig is — nog een kort woord. Zulk een inlijving doet zich voor met hen, die tot gewoon en met hen, die tot buitengewoon dienstplichtige bestemd zijn; met de eersten o.a. als hun vóór de inlijving uitstel van eerste oefening wordt verleend, en met de laatsten altijd. Aan allen, die op deze wijze worden ingelijfd, wordt hiervan schriftelijk kennis gegeven, wat gepaard gaat met een mededeling, die voor de meesten aldus luidt:

„Ieder, die is ingelijfd, is in voorkomend geval onderworpen aan de militaire strafwetten. Indien hij in werkelijke dienst wordt geroepen en zonder geldige reden aan de oproeping niet voldoet, stelt hij zich bloot aan de gevolgen, welke deze wetten daaraan verbinden.”

Voor G.Dn. gaan er na de inlijving enige dagen over heen, vóór de kennisgeving hen bereikt. Wij mogen aannemen, dat de rechter in de herhaaldelijk genoemde drie gevallen (artt. 108, 110 en 150) in aanmerking neemt, of de dienstplichtige, die nog geen aanraking met de werkelijke dienst heeft gehad, met zijn inlijving — en met wat daaraan vastzit — bekend is geweest, toen hij een van de drie feiten pleegde. Zo goed als altijd zal dit wel het geval zijn.

Bij de oproeping in werkelijke dienst worden de dienstplichtigen gewoonlijk opnieuw indachtig gemaakt op hetgeen hen wacht, indien zij geen gevolg aan de oproeping geven. Ook de mogelijkheid van aanhouding (art. 40, tweede lid, van de Dienstplichtwet) wordt daarbij in de regel niet vergeten.

Oorlogsmisdrijven en internationaal strafrecht

door

Mr. T. N. J. A. van Rijn

De onlangs benoemde Nijmeegse hoogleraar voor strafrecht, strafprocesrecht en criminologie, Mr. D. van Eck, heeft voor zijn inaugurale oratie een onderwerp gekozen ¹⁾, dat een wijde belangstelling zal hebben en in het bijzonder ook de aandacht van militair-juristen trekken moet. Het sluit nauw aan bij het op blz. 470 van Deel XL (1947) van het M.R.T. besproken proefschrift van Mr. Mouton en tracht aan de hand van het Agreement van London van 8 Augustus 1945 voor de vervolging en bestraffing van de grote oorlogsmisdadigers van de Europese As en het bekende Charter van de Internationale Militaire Rechtbank richtlijnen vast te stellen, waarlang een toekomstige ontwikkeling van het internationale strafrecht zal moeten plaatst vinden.

De vraag, die vooropgesteld moet worden en waarvan alle andere regelingen hieromtrent afhangen, is de vraag naar de jurisdictie. Waarop berust het recht van degenen, die Agreement en Charter opstelden, om de berechting van de grote oorlogsmisdadigers tot zich te trekken? Was dit een recht van de sterkste of wel degelijk een rechtsbevoegdheid?

Voor de beantwoording van deze vragen dient men terug te gaan tot de kernvragen naar het wezen van misdaad en straf. In het algemeen is de wettige overheid in een volmaakte gemeenschap tot straffen bevoegd, indien aan twee voorwaarden voldaan is: de betreffende gemeenschapsorde moet zijn geschonden en degene, die deze orde schond, moet onderdaan zijn van de betreffende overheid. Dit zou uiteraard ook voor het internationale strafrecht een ideale grondslag vormen, zoals ook de conclusie is van Mr. Mouton in boven aangehaald werk. De realiteit van het internationale recht verhindert echter een dergelijke constructie toe te passen op de statengemeenschap. De staten zijn immers nog steeds soeverein; het algemeen welzijn van de burgers wordt nog steeds door hen behartigd en er is geen sprake van, dat ieder delict een schending zou betekenen van de internationale rechtsorde ²⁾.

De internationale strafrechtsjurisdictie is dus aan belangrijke beperkingen gebonden en de ontwikkeling van het volkenrecht wijst

¹⁾ „Berechting van oorlogsmisdadigers en de gronden voor een internationaal strafrecht”, Dekker & van de Vegt, Nijmegen-Utrecht 1947.

²⁾ De snelle ontwikkeling van de politieke toestand gedurende de laatste maanden geeft thans (April 1948) enige hoop zoal niet op een algemene internationale strafrechtsorde, waarvan we verder dan ooit verwijderd schijnen te zijn, dan toch wel op een partieel internationaal strafrecht. In dit verband moge verwezen worden naar de onlangs in het leven geroepen Belgische-Nederlandse-Luxemburgse studiecommissie tot eenmaking van het Recht.

niet aan, dat hier in de nabije toekomst enige verandering in zal komen. Thans zijn slechts misdrijven tegen de vrede, zo zij zijn gepleegd door soevereine staten of individuen, optredende als orgaan van een staat, alsmede misdrijven, gericht tegen afzonderlijke staten, schendingen van de internationale rechtsorde en vallen als zodanig onder de jurisdictie van die rechtsorde; in Neurenberg dus onder de Internationale Militaire Rechtbank.

De andere oorlogsmisdrijven in engeren zin, gericht tegen leven en goed van individuele burgers, ook als deze bedreven zijn door een vijandige staat, vallen in beginsel alleen onder de jurisdictie van de nationale rechtsorde; deze is dus bevoegd met betrekking tot de berechting ervan, doch kan deze bevoegdheid uit practisch oogpunt overdragen op een internationaal orgaan, zoals de Internationale Militaire Rechtbank was.

Ditzelfde geldt ook voor de crimes against humanity, die bedreven zijn op het grondgebied van geallieerde mogendheden, dat tijdelijk door Asmogendheden was bezet. Voorzover de laatste delicten echter bedreven zijn op het grondgebied van deze Asmogendheden zelf, is de overheid in gebreke gebleven haar jurisdictie uit te oefenen. Is er dus een leemte ontstaan? De Internationale Militaire Rechtbank gaat uit van het standpunt, dat de door de overwinnaars ingestelde Control Council voor Duitsland thans het wettige gezag uitoefent, maar zijn bevoegdheid tot straffen van deze misdaden heeft overgedragen op de Rechtbank. Voor de beantwoording van de vraag, wie in deze gevallen tot de strafuitoefening bevoegd is, dient men echter tot de diepste gronden van de straf terug te gaan. Indien men de straf beschouwt als een vergelding, komt in beginsel aan een ieder, die de menselijke natuur bezit, de bevoegdheid tot bestraffing van deze delicten, die alle zonder twijfel rechten aantasten, die met de natuur zelf van de mensen gegeven zijn, toe, dat wil zeggen, dat de bevoegdheid tot straffen bij dit soort misdrijven niet haar laatste grond vindt in een gesteld overheidsgezag, maar dat, indien het overheidsgezag wegvalt of tekort schiet, ieder het recht en de plicht heeft deze van nature gegeven jurisdictie uit te oefenen (denk hierbij aan de tijdens de Duitse bezetting door de illegaliteit verrichte terechtstellingen). Dit is een universaliteitsbeginsel, dat echter van geheel andere aard is dan de andere beginselen die bij de verklaring van de gelding van de strafwet ter sprake komen en geheel anders ook dan het universaliteitsbeginsel, dat thans geldt voor de delicten, die onder de internationale rechtsorde vallen. Dit fundamentele onderscheid tussen internationaal strafrecht en internationale strafjurisdictie wordt ten onrechte veelal verwaarloosd. Daar eigenrichting in een moderne samenleving ontoelaatbaar moet worden geacht, zal voor de berechting van bedoelde delicten het beste een orgaan van de internationale rechtsorde gekozen kunnen worden.

Dit overzicht kan uiteraard — hoe uitgebreid het ook moge zijn in verhouding tot de ruim 20 bladzijden druks, die deze overigens

zeer compacte rede beslaat — slechts een onvolledige weergave er van zijn. Het doet echter voldoende uitkomen, dat de ideeën van de Nijmeegse hoogleraar ongetwijfeld oorspronkelijk zijn en een scherpe analyse vormen van de oorlogsmisdrijven en de instanties, die bevoegd zijn tot berechting ervan.

Wat zijn denkbeelden onderscheidt van de in vorenaangehaald werk van Mr. Mouton neergelegde gedachten, is in grote lijnen wel, dat hij uitgaat van de momenteel heersende toestanden, hoe ideaal hij overigens een universeel strafrecht misschien ook acht, omdat we nog lang niet aan dit stadium toe zijn en nog altijd de staten zelf en niet op de eerste plaats de individuele burgers als leden van de publiekrechtelijke internationale gemeenschap worden beschouwd. Te veel staten staan nog volkomen afwijzend tegenover een internationaal strafrecht, zoals nog onlangs is gebleken uit een uitlating van de Sovjetafgevaardigde te Genève, juist omdat een dergelijk strafrecht de soevereine rechten der afzonderlijke staten zou aantasten. Uit het vorenstaande moge blijken, dat in het onderhavige systeem de soevereiniteit van de afzonderlijke staten onaangetast blijft en een meer diepgaande en bevredigende verklaring van de gronden, waarop de jurisdictie van de Internationale Militaire Rechtbank berust, wordt gegeven, dan Agreement en Charter en tenslotte nog de Rechtbank zelf in haar vonnis geven.

Zeer belangrijk is ook het onderscheid, dat hier gemaakt wordt tussen twee soorten universaliteitsbeginselen. Dit onderscheid is echter geheel en al opgebouwd op een bepaalde opvatting over het wezen van straf welke gehuldigd wordt. Het doet duidelijk uitkomen, zoals trouwens de schrijver zelf aan het eind van zijn betoog opmerkt, dat men op de allereerste plaats zich moet bezinnen op het wezen van misdaad en straf, indien men op bevredigende wijze de gronden voor een internationaal strafrecht wil onderzoeken en daarop dit strafrecht zelf wil opbouwen.

Tenslotte zou ik nog even de aandacht willen vestigen op een in 1945 van dezelfde hand verschenen lijvig geschrift „Het misdrijf van „hulp aan den vijand” (Dekker & van de Vegt N.V., Utrecht-Nijmegen, 1945); het heeft mij verwonderd, dat dit werk klaarblijkelijk aan de overigens scherpziende blik van de Redactie van het MRT is ontsnapt en in dit tijdschrift onbesproken bleef. Dit bevreemdt mij des te meer, daar het m.i. een welkome aanwinst betekent voor de militaire strafrechtswetenschap, die toch al zo karig bedeed wordt. Weliswaar wordt het onderhavige misdrijf (102¹ W.v.S. en 77¹ WMSR) in dit boek geheel en al besproken met het oog op de Bijzondere Rechtspraak, die nu bijna ten einde loopt, doch de daarin voorkomende beschouwingen strekken zich uit over het gehele Eerste Boek van het Wetboek van Strafrecht en dat van het Wetboek van Militair Strafrecht en derzelve onderlinge verhoudingen, die hier en daar lang niet zo eenvoudig blijken als zij oppervlakkig beschouwd schijnen te zijn; het verdient dan ook nog steeds de aandacht.

Deze strafrechtsgeleerde, die publicaties over zeer verscheiden onderwerpen van het Strafrecht op zijn naam heeft staan, en wiens magistrale werk over „Causaliteit en Aansprakelijkheid in het Strafrecht” (2 dln. Dekker & van de Vegt N.V., Nijmegen-Utrecht, 1947) door prof. Langemeijer zeer geprezen werd (N.J.B. 1947, blz. 543, 734), zal ongetwijfeld nog veel van zich laten spreken, ook naar wij hopen door zijn arbeid op militair-juridisch terrein.

December 1947.

VRAGENBUS

De positie van een patrouille

Wij ontvingen voor onze rubriek „Vragenbus” de volgende vraag: Naar aanleiding van het behandelde in de „Vragenbus” Deel XLI aflevering (1 Januari '48) betreffende de positie van de uitkijk zou ik U gaarne de volgende vragen willen stellen.

- 1). Indien een troepenafdeling belast met enige patrouilledienst een hem opgelegde verplichting niet nakomt, volgt dan een disciplinaire- of strafrechtelijke behandeling?
- 2). Kunnen bij de bewaking van een militair kampement, hier in het bijzonder bedoeld de bewaking van de omrastering van een dergelijk kamp, meer dan één patrouilles in de zin van art. 128 van het W.v.M.S. ter sterkte van 1 militair gebruikt worden op daarvoor afzonderlijk afgebakende posten?
- 3). Blijft een patrouille als in vraag 2 bedoeld „meerdere” in de zin van art. 128 W. v. M. S. of „meerdere” in de zin van art. 67 (3e) W.v.M.S.?
- 4). De schildwacht is kenbaar op grond van het gestelde in art. 69 W.v.M.S. Hoe moet een in vraag 2 bedoelde patrouille kenbaar gemaakt worden?

Wij zullen de beantwoording dezer vragen puntsgewijs behandelen.

Ad (1): Wanneer een militair, behorende tot een met patrouilledienst belaste troepenafdeling, een als zodanig op hem rustende verplichting niet nakomt, overtreedt hij artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht. Dit feit is krijgstuchtelijk af te doen (behalve wanneer het begaan werd door de bevelhebber van de patrouille en het zich afspeelde aan boord van een in nood verkerend of op brandwacht liggend oorlogsvaartuig, bij veiligheidstroepen of in een door de vijand aangevallen of met aanval bedreigde plaats of post). Of in een voorkomend geval disciplinaire of strafrechtelijke behandeling zal volgen, hangt af van het inzicht en de waardering van de autoriteiten en colleges, die terzake hebben te beslissen (zie R.Z. artikel 7 v., R. L. artikel 8 v., W. K. artikel 57 en 58).

Het bovenstaande betreft het plichtsverzuim van een individueel lid (c.q. de bevelhebber) van een patrouille. Wanneer wij de gestelde vraag echter naar de letter nemen, dienen wij het geval te behandelen dat de gehele patrouille en bloc een haar opgelegde verplichting niet nakomt. Die vraag is niet zo gemakkelijk te beantwoorden, omdat meer dan één casus-positie denkbaar is.

Men kan zich indenken, dat alle leden van de patrouille, de bevelhebber inclusief, de hoofden bij elkander steken en het er over eens worden dat zij hun verplichtingen terzijde zullen stellen. Alsdan zullen alle leden als mededaders schuldig staan aan overtreding van genoemd artikel 129, de bevelhebber waarschijnlijk onder de strafverzwarende omstandigheid van artikel 48 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Een andere figuur is dat de bevelhebber een order geeft, welke strijdig is met de dienstverplichtingen van de patrouille. Die bevelhebber is dan verantwoordelijk op grond van artikel 129 en, zo bij hem opzet aanwezig was ten aanzien van het met de dienstbelangen strijdige karakter van het bevel, tevens op grond van artikel 140 van het Wetboek. Wegens het ontvangen dienstbevel zijn dan de patrouilleleden in het algemeen ¹⁾ niet strafbaar (artikel 40 Wetboek van Strafrecht) en verkeert de bevelhebber in de positie van „doen „plegen”.

Zo kan men zich voorts de figuur van uitlokking voorstellen, waarbij bevelhebber en patrouille-leden strafbaar zijn (artikel 47 Wetboek van Strafrecht).

Ad (2): Tot bewaking van een kamp kunnen inderdaad meer patrouilles, elk met een afgebakend rayon, worden gebezigd.

Een éénhoofdige patrouille is echter niet denkbaar; een patrouille veronderstelt een veelheid van militairen. De Memorie van Toelichting (v. d. Hoeven II, blz. 287) geeft de volgende definitie:

„*Troepenafdeling.* Zodra meer dan één militair op last van een „meerdere in rang gemeenschappelijk dienst doen en één van hen „daarbij met het bevel belast is, is er eene als éénheid te beschouwen „troepenafdeling. Zij kan derhalve zeer talrijk zijn, doch evengoed „uit twee manschappen bestaan, zoo dan maar één hunner het bevel „over den andere is opgedragen.”

En „troepenafdeling met patrouilledienst belast” van het Wetboek is wat wij hier kortweg „patrouille” noemden.

Ad (3): De positie van de patrouille is gebaseerd op artikel 128 van het militaire strafwetboek. Het is dan ook juist te zeggen dat ten aanzien van misdrijven tegen de ondergeschiktheid een patrouille met een meerdere wordt gelijkgesteld, dan te spreken van: de patrouille is meerdere.

Deze positie geldt alleen voor de patrouille als geheel, niet voor de individuele leden van de patrouille (zie v. d. Hoeven II, blz. 288). Dat neemt niet weg dat de patrouille gewoonlijk naar buiten optreedt bij monde van haar bevelhebber en dat bij arrestatie door een patrouille de gearresteerde militair tegenover elk van haar leden feitelijk in „subordinatie” kan plegen. De zaak is, dat de patrouille als eenheid moet optreden en dat zij zich, wil zij de bescherming van artikel 128 behouden, niet mag splitsen in individuele militairen (wèl in groepjes, in „sub-patrouilles”, mits die elk voor zich wederom aan bovenstaande definitie blijven voldoen).

Ad. (4): De patrouille is kenbaar als een veelheid van militairen (minimum twee) die als één geheel optreedt en die onder bevel staat van één dier militairen.

W.H.V.

¹⁾ Het zou te ver voeren, hier de positie van de mindere, die een bevel krijgt tot het plegen van een strafbaar feit, uit te werken. Men zie M.R.T. XL, blz. 330 v. en blz. 518 v.

Officiëren Raadslieden.

De eerste luitenant der Infanterie J. C. Boomsluitcr te Haarlem zond ons naar aanleiding van onze mededeling onder bovenstaand opschrift op blz. 2 van deze jaargang enige opmerkingen, welke wij hieronder gaarne weergeven.

Wij hebben ons wederom ¹⁾ verheugd over de belangstelling die voor dit onderwerp bij de officieren van zee- en landmacht blijkt te bestaan. Het slot van de beschouwingen van luitenant Boomsluitcr, waar Inzender onze mening over zijn voorstel vraagt, doet ons besluiten haar in de rubriek „vragenbus” te behandelen. Wij laten nu eerst deze beschouwingen volgen:

In het Militair Rechtcelijk Tijdschrift Deel XLI aflevering 1 pagina 2 is opgenomen een kort stukje over Officiëren-raadsman.

De daarin gesuggereerde oplossing van het probleem der verdediging voor de Krijgsraad is aantrekkelijk, doch helaas niet voldoende m.i. om te leiden tot het gewenste resultaat.

Het probleem heeft reeds geruime tijd mijn intensieve aandacht getrokken en het zou alleszins te waarderen zijn wanneer juist in deze tijd een spoedige definitieve oplossing mogelijk ware.

De meest voor de hand liggende weg is m.i. dat per garnizoen een aantal officieren zich bereid verklaren op oproep van de President van de Krijgsraad en dat een dier officieren wordt ingeschreven als beschikbaar voor alle toewijzingszaken van zijn garnizoen. Deze officier zou dan de overige officieren kunnen verzoeken de zaak over te nemen wanneer hij verhinderd is door bijzondere omstandigheden. Daar deze officier zich uiteraard meer op het recht gaat toeleggen, zou het wenselijk zijn, dat hij in het garnizoen de algemene behandeling kreeg van alle huishoudelijke onderzoeken, terwijl hij tevens in militair krijgstuclielijke zaken zal kunnen adviseren.

Ter nadere uitvoering zal deze officier gesteld dienen te worden onder de bevelen van de Garnizoens Commandant en ware het tevens wenselijk dat zijn werkzaamheden komen te ressorteren onder de bepalingen van artikel 12 lid a. van het Reglement op de Garnizoensdienst no. 1583.

Ik verzoek U te willen overwegen of bedoelde oplossing in de practijk uitvoerbaar zou zijn en zou gaarne Uw antwoord hierop tegemoet zien.

Zoals wij reeds op blz. 2 schreven, is het van het grootste belang dat militairen door hun officieren, zo mogelijk door een van hun directe chefs, voor de Krijgsraad worden bijgestaan. Verdediging door een officier van het onderdeel, waartoe beklagde behoort, biedt goede waarborg voor een juiste belichting van de „locale

¹⁾ Zie de opmerkingen van de Luitenant ter zee 1e klasse *R. M. Crommelin*, op blz. 206 v.

„kleur” en de bijzondere omstandigheden, waaronder het feit werd begaan. Dit betreft dan de grote meerderheid van gevallen, die geen speciaal juridisch betoog vereisen, doch slechts een menselijke uiteenzetting van de bijzondere omstandigheden en een belichting van de persoon van beklaagde door iemand die hem kent en hem heeft medegemaakt.

Wij hebben te bevoegder plaatse inlichtingen ingewonnen over de mogelijkheid om bij elk garnizoen ¹⁾ een specialist te plaatsen, die alle in het garnizoen voorkomende verdedigingen op zich zou nemen en dan tevens belast zou worden met de huishoudelijke onderzoeken in het garnizoen. Ons werd medegedeeld dat voorshands de veelvuldige overplaatsingen bij de Koninklijke Landmacht het aanwijzen van vaste verdedigers of het aanleggen van lijsten van officieren die genegen zijn zich (door de Secretaris, namens de President) in voorkomende gevallen als raadsman te doen toevoegen, nog bezwaarlijk maken. Ook stuit het opleiden van voldoende officieren met uitgebreide kennis van het militaire straf- en tuchtrecht voorlopig nog op vele praktische moeilijkheden.

Wij willen hieraan toevoegen dat een combinatie van de functie van vast lid van commissies van huishoudelijk onderzoek en van vaste verdediger, zoals Inzender voorstelt, ons niet ideaal voorkomt. Als lid van de commissie van huishoudelijk onderzoek tracht die officier de volledige materiële waarheid naar boven te brengen, zonder het voor verdachte nadelige te sparen en zonder het voor hem voordelige te verwaarlozen. Als raadsman mag hij uiteraard niet van de materiële waarheid afwijken, doch dient hij te volstaan met slechts die feiten en omstandigheden te belichten, die tot ontlasting van de beklaagde kunnen gelden. Ook de wet heeft een dergelijke combinatie van functies niet gewild: de Regtspleging Landmagt in artikel 116 en de Regtspleging Zeemagt in artikel 114 stellen de eis dat de officier-raadsman geen lid van de Krijgsraad ²⁾, geen officier-commissaris, geen auditeur-militair of fiscaal en geen secretaris zij. De functie van lid van de commissie van huishoudelijk onderzoek zou men kunnen vergelijken met die van officier-commissaris; klaarblijkelijk heeft de wet een combinatie van deze functie met die van raadsman niet gewild.

Voorshands zal, zo werd ons medegedeeld, de beste oplossing verkregen worden als de korpscommandant de beklaagde zijn tussenkomst verleent bij het aanzoeken van een officier uit het korps, om als raadsman op te treden, waarbij deze officier in de gelegenheid gesteld zal worden de verdediging voor te bereiden, de beklaagde (in arrest) te bezoeken, stukken in te zien en zo nodig daarvan afschrift

¹⁾ Beter: bij elk korps.

²⁾ Uit het feit dat ook het lid van de krijgsraad genoemd wordt, zou geconcludeerd kunnen worden dat de plaatsvervangende leden, officieren-commissaris enz. evenmin de verdediging op zich kunnen nemen. Anders immers zou deze vermelding overbodig zijn, want het is redelijkerwijs niet toelaatbaar dat een lid gedurende de zitting tijdelijk zijn plaats achter de tafel zou verlaten om vóór de tafel de verdediging te voeren.

te vragen en tenslotte zijn verdediging ter terechtzitting voor te dragen; hij heeft daartoe, voor zoveel nodig, aanspraak op vervoer op rijkskosten. Mededeling van de aanvaarding van de taak als raadsman aan de President van de Krijgsraad, zo spoedig mogelijk doch desnoods onmiddellijk vóór de aanvang van de terechtzitting, zal voldoende zijn om de officier de bevoegdheid te geven, de beklaaide ter zitting terzijde te staan.

Naast het verlenen van tussenkomst aan de beklaaide zullen besprekingen door de korpscommandant met zijn officieren en uiteenzetting van de taak van de officier-raadsman de belangstelling voor deze taak kunnen opwekken en de bereidheid om als verdediger op te treden, vergroten.

W.H.V.

Artikel 60, eerste Lid onder 2°, Wetboek van Militair Strafrecht.

Na afloop van de lezing over de dienstplichtwet, welke de Heer *P. W. Oosterhoff*, Raad-adviseur bij het Ministerie van Oorlog, gehouden heeft tijdens de 5e jaarlijkse algemeene ledenvergadering van de Militair Rechtelijke Vereniging op 29 en 30 Augustus 1947, behandelde Spreker een 15-tal stellingen. Stelling VIII was van bijzonder belang voor het militair strafrecht; zij luidde:

In artikel 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht hebben de in het eerste lid onder 2° voorkomende woorden „in „het tijdvak gedurende hetwelk zij voor dien dienst kunnen „worden opgeroepen” geen betekenis.

Naar aanleiding van die stelling en het daarover tijdens de vergadering gevoerde debat, ontving de Redactie een vraag van de Hoofdofficier van Administratie der 1e klasse *J. M. Tinga*.

De Redactie heeft in overleg met Kolonel *Tinga*, de behandeling van deze vraag aangehouden, totdat het verslag van de lezing van de Heer *Oosterhoff* zou zijn ontvangen. Nu deze lezing in een der vorige afleveringen (blz. 110 v.) is opgenomen en de Heer *Oosterhoff* voorts zo vriendelijk was zijn bovenvermelde stelling voor de lezers van dit Tijdschrift nader toe te lichten. (zie blz. 213 v. hiervóór), komen wij op de vraag gaarne terug.

De Hoofdofficier van Administratie *Tinga* stelt, dat de hoger aangehaalde zinsnede kan vervallen, omdat de kans bestaat dat een dienstplichtige, die zich schuldig heeft gemaakt aan artikel 108 of 110 van het Wetb.v.Mil.Strafrecht, terwijl hij niet in werkelijke dienst was, zich kan beroepen op de omstandigheid, dat, toen hij als buitengewoon dienstplichtige bedoeld feit pleegde, het tijd van vrede was en hij, op grond van het bepaalde in artikel 29, tweede lid, der dienstplichtwet, in die tijd niet opgeroepen mocht worden om in werkelijke dienst te komen. Kolonel *Tinga* vermeldt daarbij dat hij het (tijdens het debat ter vergadering van de M.R.V. gevoerde) betoog van de gep. Schout-bij-Nacht van Administratie *E. G. de Wijs* niet deelt.

Dit betoog houdt in, dat men niet moet kijken of het al dan niet vreedstijd was, toen het feit werd gepleegd, doch dat men ervan uit dient te gaan, dat iedere dienstplichtige, tot het tijdstip van zijn ontslag uit de dienstplicht, de kans loopt om opgeroepen te worden, omdat elk willekeurig moment de toestand van oorlogstijd kan intreden. Schout-bij-Nacht *De Wijs* concludeert dat de zinsnede niet gemist kan worden, omdat anders een persoon na zijn ontslag uit de dienstplicht nog voor de toepassing van artikel 108 of 110 W.M.S.R. als militair zou worden beschouwd. Het doel van de zinsnede — aldus Schout-bij-Nacht *De Wijs* — is om aan te geven wanneer die periode van dit beschouwen als militair eindigt. Kolonel *Tinga* voegt hieraan toe dat de betrokken persoon door het ontslag uit de dienstplicht dienstplichtige-af wordt en dat dus op die grond artikel 60 W.M.S.R. niet meer op hem van toepassing is. Het begin en het einde van de positie van *dienstplichtige* is duidelijk in de dienstplichtwet omschreven, terwijl het begin en het einde van de *werkelijke dienst* is aangegeven in artikel 62 W.M.S.R.

Kolonel *Tinga* verzoekt de Redactie, haar opinie ten deze bekend te maken.

Wij menen voor de gronden, welke de Heer *Oosterhoff* voor zijn stelling aanvoerde, en ook voor de beantwoording van de hier gestelde vraag, niet beter te kunnen doen dan te verwijzen naar zijn hiervoor opgenomen opstel „Wanneer is de dienstplichtige militair?”. Wij willen hier echter aan toevoegen dat naar onze mening met de woorden „in het tijdvak gedurende hetwelk zij voor dien dienst kunnen „worden opgeroepen” van artikel 60, eerste lid, 2° van het Wetboek van Militair Strafrecht, tevens de woorden „ter inlijving of” van artikel 62, eerste lid, 1° dienen te vervallen. Deze woorden passen niet in het systeem van de wet (immers volgens de dienstplichtwet is eerst van „dienstplichtige” sprake *na* de inlijving, terwijl uit de huidige tekst van artikel 62 zou kunnen volgen dat reeds *voor* de inlijving van „dienstplichtige” gesproken kan worden). Bovendien zijn zij o.i. overbodig: hij die ter inlijving en in aansluiting daarmee tot werkelijke dienst opkomt, is naar onze mening „opgekomen voor den „werkelijken dienst”.

W.H.V.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Onze redactie werd verrast met de toezending „ter recensie” van een exemplaar van de *eerste aflevering van de jaargang 1948 van het Rechtsgeleerd Magazijn Themis, tijdschrift voor publiek- en privaatrecht*. Wij achten deze zending een verrassing, omdat wij tot nu toe gemeend hadden onze krachten te geven aan de rechtsbelangen van leger en vloot, een der voornaamste pijlers, op welke de deugdelijkheid en de kracht van onze krijgsmacht berust. Daarbij kwam ons meermalen in het geheugen een uitlating van wijlen Prof. Mr. M. S. Pols in zijn in 1881 aan de Nederlandse Juristenvereniging uitgebracht praeadvies over het behoud van de militaire rechtspraak dat wij, militaire juristen, ons bezighouden met een onderwerp „dat „zelfs voor het rechtsgeleerde publiek als het ware in een afgesloten „hoekje zit, waar men zelden of nimmer komt, een onderwerp, dat „voor slechts weinigen een onderwerp van grondige studies is, en dat „slechts door weinigen in de praktijk kan worden waargenomen”.¹⁾

Deze typering van ons werk in de ogen van buitenstaanders begint — en zo vertrouwen wij dat wij deze toezending mogen beschouwen — aan juistheid te verliezen. De oorlog heeft vele jongeren en ook ouderen onder dat „rechtsgeleerde publiek” met het terrein van onze studie en werkzaamheid in aanraking gebracht en (wij hebben menigmaal het voorrecht gehad zulks te mogen vaststellen) de wetenschappelijke belangstelling ook van meer bekwamen en begaafden onder die velen gewekt. Zij zullen hebben ervaren, daar zij doorgaans in de praktijk van de militaire rechtspraak gedompeld werden, dat er in de militaire samenleving heel veel anders is en moet zijn dan in de burgerlijke en dat daarvoor goede redenen bestaan, belichaamd in een nog voor een belangrijk deel zeer oude slecht gereedige wetgeving, welke dikwijls zonder rechtshistorische studie niet in hare juiste betekenis en bedoelingen te verstaan is. Toch heeft onze militaire justitie zich in de jongste oorlog met die oude wetgeving over het algemeen en dank zij ook aan de vele ingelijfde juridisch geschoolde krachten zeer goed weten te redden en wij vleien ons met de gedachte, dat de toezending door de Redactie van het hier besproken recensie-exemplaar onzerzijds beschouwd mag worden als een „klop op de deur” van ons „afgesloten hoekje”, van waar uit wij niet zelden ook belangstelling hebben getoond en nog tonen in hetgeen er buiten dat „hoekje” gebeurt en geschreven wordt, al laten onze middelen ons slechts in zeer beperkte mate toe onze bescheiden boekerij te vullen uit het vele, dat wij er gaarne plaats in zouden willen geven.

Wij danken de Redactie van het Rechtsgeleerd Magazijn Themis voor dit bewijs van hare belangstelling in ons werk en wij verheugen ons met de zekerheid, dat ons Tijdschrift, mede dank zij de van officiële zijde mogelijke gemaakte lage abonnementsprijs, er toe heeft bijgedragen die belangstelling te wekken bij velen, die tot nu toe tot het

¹⁾ Handelingen Ned. Jur. Ver. 1881 I, blz. 239.

„rechtsgeleerd publiek” van Prof. *Pols* hebben behoord.

Intussen hebben wij onzerzijds gedaan wat binnen ons vermogen ligt om die belangstelling gaande te houden en, als het kan, nog te doen toenemen: wij hebben besloten aan de zeer gewaardeerde Redactie te beginnen met deze jaargang — de vorige zijn helaas reeds geruimen tijd uitverkocht — een present-exemplaar van ons Tijdschrift aan te bieden en, in het vertrouwen dat het aanbod niet zal worden afgewezen, opdracht gegeven haar een exemplaar van de in het eerste kwartaal verschenen afleveringen alsnog te doen toekomen. Verdere afleveringen zullen automatisch volgen.

R.C.

„Indonesië en oorlogsmisdadigers. Wat moet een Officier van „strafrecht weten? — Twee inleidende colleges”.

door Prof. Mr. *J. M. van Bemmelen* (Universitaire Pers Leiden, 1947 — 24 blz. — f 1.—).

Twee inleidende colleges, die Prof. Mr. *J. M. van Bemmelen* bij het begin van het lopende cursusjaar gehouden heeft, zijn bij de Universitaire Pers te Leiden in druk verschenen.

Het eerste college: „Indonesië en oorlogsmisdadigers”, werd te Leiden gehouden voor de studenten in de rechtsgeleerdheid; het tweede: „Wat moet een Officier van strafrecht weten?” te den Helder, voor de Adelborsten voor de Koninklijke Marine.

In het eerste college wijst Schrijver op de waarde van het volgen der colleges en bespreekt hij de taak van de jurist in de samenleving. Hierbij worden twee actuele onderwerpen aangeroerd: in de eerste plaats de internationale geschillen, zoals de Griekse, Palestijnse, Egyptische en Indonesische kwestie, waarvan de laatst genoemde nader behandeld wordt, ten blijkke dat de mensheid nog niet rijp is voor een objectief-juridische oplossing, daar de kern der zaak vertroebeld wordt door politieke en internationaal-economische belangen. Het tweede onderwerp wordt gevormd door de verschillende opvattingen over de aard van het internationale strafrecht ter berechtiging van oorlogsmisdadigers, en het ontstaan van artikel 27a van het Besluit Buitengewoon Strafrecht ¹⁾ in verband met de beslissing van de Bijzondere Raad van Cassatie in de zaak Ahlbrecht ²⁾.

In de vlotte bespreking van deze twee hoofd-onderwerpen van het college kristalliseren verschillende beginselen en verschillende juridische gegevens uit. Ik noem hiervan: de verhouding tussen recht en ethiek, tussen (nationaal) strafrecht en volkenrecht, de invloed van buitenlandse rechtssystemen op het Nederlandse strafrecht in het verleden en in het heden, de analogie in het strafrecht, de gelijke rechtsbedeling van Nederlanders en vreemdelingen, de positie van een bezettingsleger en de verhouding van de leden van dat leger tot de nationale strafwet van het bezette land.

Wie in verband met de titel, in het tweede college een gedetailleerde

¹⁾ Zie M.R.T. XL, blz. 559 v.

²⁾ Zie N.J. 1947, No. 87.

opsomming verwacht van wat een officier van het strafrecht behoort te weten, komt bedrogen uit — gelukkig maar, want het zou, in verband met het beperkte volume van het college en de omvang van de materie, de voordracht gemaakt hebben tot een dorre opsomming.

De militair, en in het bijzonder de officier, heeft een van de meest verantwoordelijke functies in de maatschappij. Vooral in oorlogstijd beweegt hij zich echter steeds op de grens van het strafbare, terwijl hij, ter beantwoording van de vraag of zijn daden al of niet door het oorlogsrecht gedekt worden en daardoor haar anders strafbare karakter verliezen, niet zonder meer kan afgaan op de bevelen van zijn meerderen.

Hiermede komt Schrijver op het terrein van een der moeilijkste vragen van het hedendaagse oorlogsrecht: de „plea of superior order”, de vraag of het bevel van een militaire meerdere de mindere staffeloos ¹⁾ maakt voor de ter uitvoering van dat bevel gepleegde misdrijven tegen de mensheid — een vraag die het Neurenbergse gerecht over het algemeen ontkennend beantwoordt. Hoewel het tweede lid van artikel 11 van het Reglement Krijgstucht van de militair eist, dat hij de opvolging van de hem gegeven dienstbevelen niet afhankelijk zal stellen van zijn oordeel omtrent hun strekking of doelmatigheid, mag dit niet leiden tot „kadaver-gehoorzaamheid” en zal hij die bevelen wel degelijk moeten toetsen aan de internationaal-rechtelijke opvattingen over misdrijven tegen de mensheid, al staat dat in het Reglement Krijgstucht dan ook nergens te lezen ²⁾. Schrijver meent echter dat de huidige tekst van het Reglement Krijgstucht het de militair erg moeilijk maakt en dat er alles voor te zeggen is om daarin duidelijker tot uiting te brengen, dat een militair een bevel tot iets wat een misdrijf volgens het oorlogsrecht of wat een misdrijf tegen de mensheid zou opleveren, niet zou mogen opvolgen ³⁾.

Ziedaar in het kort een van de hoofdonderwerpen van dit tweede college. Verder worden daarin nog behandeld: de causaliteit (aan de hand van twee belangrijke sententies, namelijk die van de slagkwikpijpjes en die van de Japanse granaat), het verschil tussen straf- en tuchtrecht, opzet en schuld in tuchthandhaving en strafrecht, e.a. Het geheel is gesteld in de vlotte en gemakkelijke stijl, die ook de lezers van dit Tijdschrift kennen uit de presidiale openingsreden van de Militair Rechtelijke Vereniging.

W.H.V.

¹⁾ Schrijver ziet deze straffeloosheid als een gevolg van het ambtelijke bevel ex artikel 43 Wetboek van Strafrecht, M.i. ware voor de militaire samenleving de figuur van noodtoestand waarin de mindere verkeert, wegens de keuze tussen opzettelijke ongehoorzaamheid en de uitvoering van het opgedragen misdrijf (tegen de mensheid), te prefereren. Zie M.R.T. XXXIX, blz. 518/519.

²⁾ Wellicht zou men te dezen aanzien een beroep kunnen doen op de aanhef van artikel 12: „De algemeene verplichting van den militair tot „gehoorzaamheid mag evenwel nimmer leiden tot onzelfstandigheid....”.

³⁾ Zie ook mijn opstel in M.R.T. XL, blz. 447 v., speciaal § 32.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 11 November 1946.

President: Kap. Luit. t. Zee W. van Lier.

Leden: Luit. t. Zee 1e kl. (KMR) J. S. Friederich, Luit. t. Zee 1e kl. J. H. Scheltema de Heere, Luits. t. Zee 1e kl. (KMR) W. M. Houwing en B. Knopper.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. H. J. G. van Giessen.

Raadsman: Majoor der Mariniers (KMR) Mr. P. B. M. ten Bosch.

Nachtelijke achtervolging en aanhouding van een gestolen „jeep” door een vijftal militairen van het Korps Mariniers, bestaande uit een patrouille van de Militaire Politie en een aantal andere militairen, die zich onder het gezag van die patrouille hadden gesteld. Toen deze „jeep” door duidelijke stopsignalen heenreed, werden een 20-tal schoten op het wegrijdende voertuig afgegeven, waardoor de bestuurder gedood en de naast hem zittende persoon gewond werd.¹⁾ Zes-voudig alternatieve tenlastelegging.

Het primair tenlastegelegde (gebaseerd op artikel 148 W.M.S.R.: als militairen, behorende tot een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht, met verenigde krachten geweld tegen personen plegen en bij het plegen van het feit misbruik maken van macht, gelegenheid of middel, hun als militair geschonken) niet toepasselijk verklaard, omdat de strekking van het artikel is het beschermen van de vreedzame bevolking tegen ongemotiveerde aanrandingen. Het gepleegde voldoet wel formeel aan de omschrijving van het artikel, doch niet aan de strekking²⁾.

Het eerste en tweede alternatief (gebaseerd op art. 287 en 302: doodslag, resp. zware mishandeling) niet toepasselijk geacht, omdat het voor doodslag, resp. mishandeling vereiste opzet niet bewezen is, zelfs niet in de schakering van voorwaardelijk opzet, omdat de beklagden beoogden de „jeep” te raken, teneinde daardoor de bestuurder tot stoppen te dwingen en er geen zekerheid bestaat dat beklagden ook geschoten zouden hebben als zij zich het treffen der personen voor ogen hadden gesteld.

Het derde alternatief (gebaseerd op art. 141 W.v.Sr.: het openlijk met verenigde krachten geweld plegen tegen personen of goederen) toepasselijk geacht.

Betekenis van „openlijk” is (in overeenstemming met arrest van

¹⁾ Er bestaat enige overeenkomst tussen dit voorval en het bij vonnis Krijgsraad 's Hertogenbosch van 27 September 1932 (M.R.T. XXVIII, 456 v.) behandelde (Red. M.R.T.).

²⁾ Zie voor een analoge opvatting: Zeekrijgsraad te Soerabaya, vonnis van 22 Februari 1934, M.R.T. XXX, blz. 176 v., alsook Zeekrijgsraad te Willemsoord, vonnis van 20 October 1937, M.R.T. XXXIII, blz. 698 v. In afwijkende zin echter: Zeekrijgsraad b.d. Strijdkrachten i.h. Oosten, vonnis van 22 October 1943, M.R.T. XL, blz. 46 v. (Red. M.R.T.)

de Hooge Raad van 2 Maart 1908) dat het geweld zich onverhopen en door niet heimelijk bedreven feiten openbaart. Betekenis van „met „verenigde krachten” is dat er een uitdrukkelijke of stilzwijgende wilsovereenkomst moet bestaan.

De strafverzwarende omstandigheid, dat het geweld iemands dood ten gevolge heeft, wordt geacht een persoonlijke strafverzwarende omstandigheid te zijn; zij kan dus slechts worden toegepast tegen hen, tengevolge van wiens persoonlijk handelen de dood is ingetreden. In casu is echter niet met zekerheid vast te stellen, tengevolge van welk schot de bestuurder van de „jeep” overleden is.

Invloed van de Amerikaanse politie-opleiding van de M.P. van de Mariniersbrigade; werkzaamheden en bevoegdheden der M.P.; critiek op de voorschriften aangaande de bevoegdheden bij het aanhouden van voertuigen.

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van den Fiscaal, razione officii, tegen:

- A., oud 25 jaren, 2e luitenant der mariniers,
- B., oud 35 jaren, tdl. sergeant-majoor der mariniers,
- C., oud 38 jaren, tdl. sergeant der mariniers,
- D., oud 24 jaren, marinier der 2e klasse OVW,
- E., oud 19 jaren, marinier der 2e klasse OVW,

laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende bij de Mariniersbrigade,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad van den Commandant Zeemacht Nederlandsch Indië, dd. 4 Juli 1946, No. J.2/G/3/1;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Krijgsraad van den 25en October 1946, No. J2/G/3/13 1946 aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan de beklagden wordt ten laste gelegd:

primair:

„dat zij, in den avond van 13 April 1946, te Soerabaia, terwijl zij „als militair der Zeemacht dienden en behoorden tot een op voet van „oorlog gebrachte krijgsmacht, met vereenigde krachten, geweld „tegen twee personen, te weten tegen Taylor en Sunter, hebben „gepleegd, door, toen dezen zich in een jeep over den openbaren weg „voortbewogen, ongeveer een 20-tal, althans een aantal, schoten op „dezen dan wel op dat rijdende voertuig te lossen met de hun van „rijkswege verstrekte vuurwapenen, tengevolge waarvan Taylor „doodelijk werd getroffen en Sunter werd gewond, hebbende zij „aldus bij het plegen van het feit door het gebruik van bedoelde „vuurwapenen misbruik gemaakt van macht, gelegenheid of middel „hun als militair geschonken”;

althans

„dat zij ten tijde, ter plaatse en onder de omstandigheden als „primair vermeld, gezamenlijk en in vereeniging, opzettelijk Taylor „van het leven hebben beroofd, door op dezen meerdere schoten te

„lossen, waardoor, althans door een of meer waarvan, deze doodelijk
 „werd getroffen, bij het plegen van welk feit zij door het gebruik
 „van hunne vuurwapenen, zij gebruik gemaakt hebben van macht,
 „gelegenheid of middel hun door hun ambt als militair geschonken”;

althans

„dat zij, ten tijde, ter plaatse en onder de omstandigheden als
 „primair vermeld, gezamenlijk en in vereeniging Taylor en Sunter
 „opzettelijk zwaar lichamenlijk letsel hebben toegebracht, door met
 „de hun van Rijkswege verstrekte vuurwapenen meerdere schoten
 „op een voertuig, waarin deze beide personen zich bevonden, te lossen
 „en waardoor, althans door een of meer waarvan, Taylor kort na
 „de daarbij bekomen verwondingen is overleden en Sunter zwaar
 „lichamelijk letsel heeft bekomen, hebbende zij aldus bij het plegen
 „van het feit, door het gebruik van bedoelde vuurwapenen, gebruik
 „gemaakt van macht, gelegenheid of middel hun als militair ge-
 „schonken”;

althans

„dat zij, ten tijde, ter plaatse en onder de omstandigheden als
 „primair vermeld, openlijk met vereenigde krachten geweld hebben
 „gepleegd tegen een rijdend motorvoertuig en/of tegen de zich daarin
 „bevindende personen, te weten Taylor en Sunter, door met de hun
 „van Rijkswege verstrekte vuurwapenen verscheidene althans een
 „aantal schoten op bedoeld voertuig en/of op de inzittenden daarvan
 „te lossen, tengevolge van welk geweld Taylor is overleden en Sunter
 „zwaar lichamenlijk letsel heeft bekomen, hebbende zij aldus bij het
 „plegen van het feit, door het gebruik van bedoelde vuurwapenen,
 „gebruik gemaakt van macht, gelegenheid of middel hun als militair
 „geschonken”;

althans

„dat zij, ten tijde, ter plaatse en onder de omstandigheden als
 „primair vermeld, opzettelijk hebben deelgenomen aan een aanval
 „op een rijdend motorvoertuig, waarin twee personen te weten Taylor
 „en Sunter, waren gezeten, door met de hun van Rijkswege ver-
 „streckte vuurwapenen meerdere althans een aantal schoten op be-
 „doeld voertuig en op de inzittenden daarvan te lossen, welke aanval
 „den dood van Taylor en zwaar lichamenlijk letsel van Sunter ten-
 „gevolge heeft gehad, hebbende zij aldus bij het plegen van het feit,
 „door het gebruik van bedoelde vuurwapenen, gebruik gemaakt van
 „macht, gelegenheid of middel hun als militair geschonken”;

althans

„dat zij, ten tijde, ter plaatse en onder de omstandigheden als
 „primair vermeld, gezamenlijk, dan wel ieder voor zich, hoogst
 „roekeloos en onvoorzichtig met de hun van Rijkswege verstrekte
 „vuurwapenen, verscheidene, althans een aantal schoten op een
 „rijdende jeep, waarin Taylor en Sunter zich bevonden, hebben ge-

„lost waardoor, althans door een of meer waarvan, Taylor doodelijk „werd getroffen en Sunter zwaar lichamenlijk letsel heeft bekomen, „zijnde het alzoo aan hunne grove onvoorzichtigheid en roekeloos- „heid te wijten dat Taylor daarbij is gedood en Sunter daarbij zwaar „lichamenlijk letsel, althans zoodanig lichamenlijk letsel, waaruit tijde- „lijke ziekte of verhinderend in de uitoefening zijner ambts- of „beroepsbezigheden is ontstaan, heeft bekomen, hebbende zij aldus „bij het plegen van het feit, door het gebruik van bedoelde vuur- „wapenen, gebruik gemaakt van macht, gelegenheid of middel hun „als militair geschonken”;

Gelet op het exploit van beteekening en dagvaarding van den 5en November 1946, waarbij de bekladden zijn opgeroepen om op Vrijdag, den 8en November 1946 des voormiddags ten 09.00 ure ter terechtzitting van den Krijgsraad, zitting hebbende Koningsplein Oost No. 18, te Batavia, te verschijnen:

Gelet op de schriftuur van eisch, door den Fiscaal voorgedragen en daarna in den Krijgsraad overgegeven, daartoe strekkende dat de Krijgsraad de beklagden schuldig verklare aan:

„*Openlijk met vereenigde krachten geweld plegen tegen personen „of goederen, bij het begaan van welk feit gebruik is gemaakt van „macht, gelegenheid of middel hun door hun ambt geschonken*”; en hen deswege veroordeele tot:

- A.: eene gevangenisstraf voor den duur van *vijf maanden*;
- B.: eene gevangenisstraf voor den duur van *vier maanden*;
- C.: eene gevangenisstraf voor den duur van *drie maanden*;
- D.: eene gevangenisstraf voor den duur van *drie maanden*;
- E.: eene gevangenisstraf voor den duur van *drie maanden*;

Gezien enz.;

Overwegende, dat de beklagden het navolgende ten processe hebben opgegeven:

1. A.:

dat hij het hem sub 6° ten laste gelegde bekent; dat hij in April 1946 als 2e Luitenant der Mariniers bij compagnie I van het 3e Infanteriebataljon der 1e Mariniersbrigade diende; dat hij op 13 April 1946 gelegerd was in een villa in de Wilhelminalaan te Soerabaia en zich aldaar te ongeveer 23.00 uur van dien dag binnenshuis bevond; dat hij op verzoek van den sergeant C. naar buiten ging; dat hij aan den linkerkant van den weg een jeep zag staan; dat hij naar de jeep toeging en twee in het wit gekleede mannelijke personen op de voorbank in de jeep zag zitten; dat sergeant C. hem mededeelde, dat dit een jeep van de Mariniersbrigade was en de inzittenden geen mariniers waren; dat hij de inzittenden in het Engelsch vroeg om een verklaring; dat hij hun mededeelde op dat oogenblik de commandant van de aanwezige mariniers te zijn; dat de bestuurder een onverstaanbaar antwoord gaf; dat hij hen mededeelde, dat de jeep ter plaatse diende te blijven tot hij de M.P. opgebeld had; dat hij den schildwacht order gaf op de jeep te letten en

te zorgen, dat deze niet wegreed; dat hij beide orders in het Engelsch gaf en de order aan den schildwacht bovendien in het Nederlandsch; dat hij zich eenige meters verwijderd had, toen hij bemerkte, dat de jeep plotseling wegreed; dat hij zag, dat sergeant C. werd meegeleurd; dat hij iemand de order „vuren” hoorde geven; dat hij zag, dat de schildwacht twee à drie schoten in de richting van de jeep loste; dat hij de jeep met onverminderde vaart de Koninginnelaan zag inrijden; dat hij iemand hoorde roepen: „Daar is de M.P.”; dat hij op den hoek Koninginnelaan-Wilhelminalaan een jeep aantrof met den sergeant-majoor B. en nog een marinier, beiden van de M.P.; dat hij B. het gebeurde mededeelde; dat deze zeide: „Kom, wij achter-, volgen de jeep”; dat hij dit beschouwde als een order; dat hij sergeant-majoor B beschouwde als den leider van de party; dat hij van een sergeant een jungle-karabijn kreeg om mede te nemen; dat zij daarop wegreden; dat even voorbij het viaduct vlak bij de Westerbuitenweg iemand riep: „Daar komt een jeep zonder licht”; dat B. hierop de jeep stopte; dat achter hen een truck op ongeveer 10 à 15 meter afstand stopte; dat hij naast de truck een jeep zonder koplichten zag aankomen; dat hij verschillende menschen hoorde roepen: „Stop, „military police”; dat de jeep geen gevolg gaf aan de sommatie en dat hij den indruk kreeg, dat de bestuurder de snelheid zelfs opvoerde; dat hij zag, dat de bestuurder zich voorover boog; dat hij zag, dat sergeant-majoor B., terwijl hij „Halt, military police” riep, naar zijn pistool greep; dat hij kort daarop twee schoten hoorde vallen; dat onmiddellijk daarop meerdere schoten vielen; dat hij zelf overeind ging staan, zijn karabijn liet rusten op de overeind staande voorruit van de jeep en vijf à zes schoten met zijn karabijn loste; dat hij over de jeep schoot; dat het zijn bedoeling was den inzittenden schrik aan te jagen en hen zodoende tot stilstand te brengen; dat hij geschoten heeft, omdat de sergeant-majoor B., dien hij als leider beschouwde, geschoten had; dat hij niemand heeft hooren roepen: „schieten”; dat hij dit ook niet zelf heeft geroepen; dat de beschoten jeep hierna tot stilstand kwam; dat hij gezien heeft, dat de bestuurder van de jeep bloed op zijn rug had; dat de tweede inzittende bloed op de linkerschouder had; dat hij echter niet vlak bij de jeep is geweest; dat de gewonden door de inzittenden van een passeerende RAF-jeep naar het hospitaal werden gebracht; dat hij dienzelfden avond gezien heeft, dat van de getroffen jeep de linker voor- en achterband lek waren;

2. B.:

dat hij het hem sub 6° ten laste gelegde bekend, dat hij echter ontkent „hoogst roekeloos en onvoorzichtig” te hebben geschoten, daar hij zeker is van zijn schot; dat hij op 13 April 1946 als tijdelijk sergeant-majoor der mariniers diende bij de 1e Mariniersbrigade; dat hij belast is met de functie van commandant der militaire politie der Mariniersbrigade te Soerabaia; dat hij zich op 13 April 1946 te ongeveer 22.45 uur met den marinier D. in zijn jeep bevond in de Koninginnelaan; dat hij eenige schoten hoorde en een jeep het ver-

lengde van de Koninginnelaan zag inrijden; dat hierop een aantal mariniers uit de Wilhelminalaan naar hem toe kwam; dat de 2e Luitenant der Mariniers A. hem mededeelde, dat een jeep van de Brigade was weggereden en of een achtervolging kon worden ingesteld; dat hij zag, dat Luitenant A. en sergeant C. in zijn jeep stapten; dat hij op voorstel van sergeant C. den kant van Perak uitreed; dat hem niets is medegedeeld betreffende de nationaliteit van de inzittenden van de gestolen jeep; dat hij over Boeboetan reed tot voorbij het viaduct vlak voor de Westerbuitenweg; dat hij op ongeveer 50 meter voor het kruispunt Boeboetan-Westerbuitenweg stopte; dat hij op eigen initiatief stopte; dat hij omkeek en zag, dat een truck der Mariniersbrigade op 2 à 3 meter achter hem stopte; dat hij na eenigen tijd zag, dat achter de truck een jeep zonder lichten te voorschijn kwam; dat hij achter zich iemand hoorde roepen: „Dat is de jeep”; dat hij hierop rechtop in zijn jeep ging staan, zijn rechterhand omhoog stak en zoo hard hij kon riep: „Stop, militaire „politie”; dat hij dit daarna nog eens in het Engelsch riep; dat hij in de koplampen van de achter hem staande truck zag, dat er twee in het wit gekleede personen in de jeep zaten; dat hij niet kon zien, of dit blanken waren; dat de jeep niet stopte maar hen passeerde met een snelheid van ongeveer 35 mijlen per uur; dat hij, toen de jeep ongeveer 20 à 25 meter voorbij was en geen aanstalten maakte om te stoppen, zijn pistool trok; dat hij zag, dat de jeep de bocht naar de Westerbuitenweg nam; dat hij in het begin van zijn bocht was en ongeveer 50 meter van hem verwijderd; dat hij hierop twee schoten loste, één gericht op de linkerachterband en één op de linker-voorband; dat hij onmiddellijk hierna achter zich hoorde roepen „Schieten”; dat hij daarop naast en achter zich vuren met geweren hoorde; dat hij geen opdracht tot schieten heeft gegeven; dat hij daarna achter zich hoorde roepen: „Vast vuren” of woorden van dergelijke strekking; dat hij den bestuurder van de jeep naar rechts zag overhellen, nadat deze de jeep tot stilstand had gebracht; dat hij hierop den kapitein Jansen, die van de achter hem gestopte truck kwam, verzocht heeft medische hulp te halen; dat de gewonden echter door passeerend RAF-personeel in een RAF-jeep naar het hospitaal werden vervoerd; dat hij zag, dat de linker voor- en achterband doorschoten waren en lek stonden; dat hij op grond van OVBA No. 26 zich bevoegd achtte deze jeep te achtervolgen en door gebruikmaking van vuurwapens tot stilstand te trachten te brengen; dat hij op grond van het hem door sergeant C. medegedeelde betreffende het gebeurde in de Wilhelminalaan, waar de inzittenden niet gereageerd hadden op schoten van den schildwacht en andere orders, en het feit dat ook nu weer geen gehoor werd gegeven aan zijn stopsein, hij de pistoolschoten op de banden van de jeep heeft gericht, teneinde de jeep tot stilstand te brengen; dat hij de in zijn jeep aanwezige personen niet onder zijn bevel achtte te staan; dat hij dit hoogstens als zoodanig wil beschouwen ten opzichte van den Luitenant A. en de sergeant C., aangezien hij tegen hen gezegd heeft:

„Stap in”, hetwelk zij eventueel als een order konden beschouwen; dat hij hen echter alleen heeft medegenomen teneinde de gestolen jeep te kunnen aanwijzen; dat hij pas op Boeboetan merkte, dat nog 3 andere mariniers in zijn jeep zaten; dat hij voor 13 April 1946 de order 1/In/46/1441 heeft ontvangen; dat hierin echter staat *aanhouding door schildwachten*; dat hij deze order beschouwde als alleen geldend voor schildwachten en patrouilles belast met een bepaalde taak, doch niet voor patrouilles, belast met een politietaak; dat hij zijn opleiding heeft gehad bij de Amerikaanse M.P.; dat daarbij het voorschrift voor aanhouden van rijdende voertuigen zoodanig was, dat hij gerechtigd was van zijn vuurwapenen gebruik te maken, indien de bestuurder niet aan de sommatie om te stoppen voldeed; dat hem nooit is medegedeeld, dat deze Amerikaanse voorschriften niet van toepassing waren op de M.P. der Brigade; dat hij van oordeel was, dat punt 5 van Brigadeorder No. 11 (Java) uitsluitend betrekking had op de contrôle van het verkeer, d.w.z. contrôle op de juiste naleving van het gebruik van motorvoertuigen door hun rechtmatige bestuurders; dat hij een bestuurder van een gestolen jeep niet beschouwt als den rechtmatigen bestuurder; dat hij positief zeker weet, dat de chef staf hem voor 13 April 1946 nooit heeft medegedeeld, dat er niet op rijdende voertuigen mocht worden geschoten;

3. C.:

dat hij op 13 April 1946 diende als tijdelijk sergeant der Mariniers bij Compagnie I van het 3e infanterie bataljon van de 1e Mariniers Brigade; dat hij zich in den avond van 13 April 1946 tusschen 22 en 23 uur in zijn kwartier bevond in de Wilhelminalaan; dat hij hoorde roepen: „Good night, I'll see you again” en even later: „De jeep zit in de sloot”; dat hij naar buiten ging en zag, dat een jeep met de voorwielen in de sloot stond; dat hij met andere mariniers geholpen heeft de jeep weer op den weg te krijgen; dat daarna de marinier E. hem er opmerkzaam op maakte, dat dit een jeep van de Mariniersbrigade was; dat hij daarop den bestuurder zeide: „Dimm your lights and stop the engine”; dat de bestuurder dit deed; dat hij hierop den Luitenant A. waarschuwde, die toen plv. compagniescommandant was; dat de luitenant den bestuurder opdracht gaf te wachten tot hij de zaak had uitgezocht en den schildwacht order gaf op de jeep te letten; dat deze orders in het Nederlandsch en in het Engelsch werden gegeven; dat de jeep echter op een gegeven oogenblik wegreed; dat hij zich aan de jeep vastklemde, doch na 30 of 40 meter moest loslaten; dat hij toen de order gaf: „Schildwacht, schiet”; dat de schildwacht hierop 3 schoten in de lucht loste; enz.;

post alia:

dat hij de jeep achter de truck te voorschijn zag komen met een snelheid van \pm 40 km per uur; dat hij in de koplampen van de truck zag, dat in deze jeep dezelfde personen zaten; dat hij zoo hard mogelijk „Stop” riep; dat sergeant-majoor B. rechtop in de jeep stond en riep: „Stop, militaire politie”; dat hij zag, dat de bestuurder van de jeep zich voorover boog en dat de snelheid van de jeep ver-

meerderde; dat sergeant-majoor B. hierop twee schoten op de jeep loste; dat hij zelf hierop met zijn karabijn vier à vijf schoten gelost heeft; dat hij gemikt heeft op de linker achterband van de jeep; dat hij, nadat een aantal schoten gelost was, in de koplampen van de truck en zijn eigen jeep zag, dat de bestuurder klaarblijkelijk gewond was; dat hij nl. een roode vlek op diens shirt zag; dat hij hierop heeft geroepen: „Stop vuren” of woorden in dien geest;

4. *D.*, enz.;

5. *E.*, enz.;

Overwegende, dat de navolgende getuigen ten processe onder eede verklaard hebben:

1. *Johannes Frank Janssen*, luitenant ter Zee der 2e klasse, 28 jaren oud: enz.;

2. *Wilhelmus Gerardus Hermanus Willemsen*, kapitein K.N.I.L., 38 jaren oud: enz.;

3. *Hendrik van Hilst*, marinier der 2e klasse OVW., 23 jaren oud: enz.;

4. *Klaas Hut*, marinier der 2e klasse OVW., 20 jaren oud: enz.;

Overwegende, dat ten processe nader zijn overgelegd de navolgende schriftelijke bescheiden:

a. O.V.B.A. No. 26, betreffende werkzaamheden en bevoegdheden der Militaire Politie bij het Korps Mariniers; dat hierin bepaald wordt, dat de Militaire Politie beschouwd zal worden als troepenafdeelingen enz. in den zin van artikel 26 R.K.; dat de Militaire Politie zorgt voor de naleving en belast is met de contrôle op de naleving, van alle voorschriften en alle wetten op krijgstuuchtelijk en strafrechtelijk gebied, geldende voor het personeel van de Mariniers Brigade; dat de Militaire Politie belast is met de opsporing van alle overtredingen van de geldende voorschriften en van misdrijven; dat ingevolge artikel 26, 3e lid R.K. ieder militair verplicht is de Militaire Politie in de rechtmatige uitoefening van zijn dienst te gehoorzamen en in moeilijke omstandigheden, ook zonder verzoek, hulp te verlenen.

b. Order betreffende aanhouding van rijdende voertuigen dd. 26 Maart 1946, No. I/In/46/1441, inhoudende:

Aanhouding door schildwachten.

1. de bestaande orders betreffende aanhouding van motorvoertuigen in de stad Soerabaia worden hierbij in het kort herhaald:

2. a. Geen enkel zich bewegend motorvoertuig mag worden aangehouden of beschoten;

b. Daar waar het noodig wordt geacht om de inzittenden van een motorvoertuig te identificeeren zal een duidelijke versperring opgericht worden, waardoor elk voertuig gedwongen is te stoppen;

c. Slechts op de volgende plaatsen mogen versperringen als onder b. genoemd, worden aangebracht:

1. Ingang tot blokken of gebieden waarin een eenheid is ondergebracht (Niet over den hoofdweg buiten de area).
 2. Op bruggen.
 3. De commandanten dienen er zorg voor te dragen, dat onderhebbend personeel van deze order nauwkeurig op de hoogte is.
- c. Drie situatie-teekeningen;
- d. Afschrift beëdigde verklaring afgelegd tijdens het den 16en April 1946 gehouden Court of Enquiry door R. Sunter, radio-operator, verklarende: „dat hij met Mr. Taylor naar de Simpang club is gereden en dat zij samen tusschen 22.00 en 22.30 uur de club hebben verlaten in een jeep, die zij aantroffen op de binnenplaats en die hun niet toebehoorde; dat hij zich herinnert, dat zij een lift hebben gegeven aan een Hollandschen soldaat, dien zij aan een adres, dat hij niet nader kan aangeven, hebben afgezet; dat hij kort na het afzetten van dezen soldaat, schoten hoorde; dat hij bemerkte, dat Mr. Taylor de jeep tot stilstand bracht; dat hij uit de jeep stapte; dat hij zag, dat Mr. Taylor opzij gezakt was op de zitplaats naast hem; dat na verloop van tijd een RAF-jeep passeerde; dat de RAF-officieren Mr. Taylor in hun jeep hebben gelegd; dat hij ook in deze RAF-jeep is gaan zitten; dat zij met de RAF-jeep naar het Hospitaal zijn vervoerd.” (Vertaling door een beëdigd tolk van de verklaring in het oorspronkelijke, in de Engelsche taal gestelde proces-verbaal); enz.

Overwegende ten aanzien van het bewijs der feiten, dat uit de ten processe overgelegde verklaringen is komen vast te staan, dat Taylor tengevolge van een op 13 April 1946 ontvangen schotwond is overleden; dat betreffende de verwonding van R. Sunter geen verklaringen overgelegd kunnen worden, zoodat dit deel van de tenlastelegging niet bewezen is; dat, wat betreft het primair tenlastegelegde wordt opgemerkt, dat beklaagden weliswaar behoorden tot een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht en tevens, door het gebruik van de hun van Rijkswege verstrekte vuurwapenen, misbruik hebben gemaakt van macht, gelegenheid of middel hun als militair geschonken; dat echter, bij beschouwing van de geschiedenis van het in dit deel der tenlastelegging omschreven artikel 148 Wetboek van Militair Strafrecht, blijkt, dat hier, evenals bij artikel 153 Wetboek van Militair Strafrecht, de plundering, de nadruk gelegd moet worden op de *strekking* van het artikel, n.l. om de vreedzame bevolking te beschermen tegen ongemotiveerde aanrandingen van leven en eigendom; dat artikel 148 in het eerste Ontwerp niet was opgenomen en na langdurige discussies werd ingevoegd; dat immers de strafbaarstelling in het Wetboek van Strafrecht als voldoende werd beschouwd; dat dus het artikel 148 Wetboek van Militair Strafrecht slechts in zeer bijzondere gevallen van toepassing kan worden geacht, doch dat in dit geval de strekking van het artikel de beklaagden, al mogen zij formeel aan de omschrijving voldoen, niet treft; dat zij

dan ook van dit deel der tenlastelegging dienen te worden vrijgesproken;

dat, wat betreft het den beklaagden onder het 1e en 2e „althans” ten laste gelegde, moet worden opgemerkt, dat het opzet, vereischt zoowel voor den doodslag als voor de zware mishandeling, hier niet wettig en overtuigend bewezen is te achten; dat de beklaagden het opzet hebben gehad de jeep te raken en daardoor den bestuurder tot stoppen te dwingen; dat weliswaar door de wijze van optreden een voorwaardelijk opzet geconstrueerd kan worden, nl. de onverschilligheid of door het schieten personen of auto of beiden getroffen werden, mits de auto tot stilstand kwam; dat hierbij echter de zekerheid, dat beklaagden zich de mogelijkheid van het treffen der personen voor oogen hebben gesteld en desniettegenstaande tot hun daden zijn overgegaan, moet worden bewezen; dat het bewezen achten van dit voorwaardelijk opzet naar de meening van den Raad niet op werkelijke bewijsgronden berust; dat dus de beklaagden ook van dit deel der tenlastelegging dienen te worden vrijgesproken;

dat ten aanzien van het den beklaagden onder het 3e „althans” ten laste gelegde, het volgende moet worden opgemerkt: dat Noyon in zijn „Verklaring van het Wetboek van Strafrecht” geweld definieert als „een krachtoefening tegen personen of goederen waardoor „laesie kan worden veroorzaakt”; dat de Hooge Raad bij arrest van 6 April 1908¹⁾ voor de toepassing van het ook hier bedoelde artikel 141 van het Wetboek van Strafrecht daaraan zelfs nog uitgebreider beteekenis gaf, nl. onder geweld reeds liet vallen: „het in dreigende „houding met opgeheven vuisten op iemand toekomen”;

dat dus hier, waar met vuurwapenen inderdaad geschoten is, van geweldpleging gesproken kan worden; dat in de tweede plaats het geweld openlijk moet zijn gepleegd; dat het woord „openlijk” in dit artikel doelt op verstoring van de openbare rust of orde; dat immers de Hooge Raad de eisch stelt „dat het geweld zich onverholen door niet „heimelijk bedreven feiten openbaart” (arrest van 2 Maart 1908)²⁾; dat bij de onderhavige handelingen de verstoring van de openbare rust en orde wel degelijk heeft plaats gevonden en dat aan het vereischte der openlijkheid dus is voldaan; dat de verdediger hierover weliswaar opmerkt, dat elke opzet om tegen de openbare orde in te gaan heeft ontbroken; dat immers het doel van beklaagden was de jeep tot stilstand te brengen en aan het militaire gezag te doen gehoorzamen; dat dit betoog echter niet opgaat; dat immers, indien een willekeurig ander persoon, niet tot de M.P. behorende, gelijke handelingen zou hebben gepleegd, dit ook als geweldpleging gequalificeerd zou worden; dat men bezwaarlijk kan volhouden, dat, wanneer een ambtenaar dergelijke handelingen gepleegd had, deze geen daden van geweld zouden zijn geweest, omdat zijn doel een ander was; dat de uitdrukking „met vereenigde krachten” moet inhouden een

¹⁾ Zie W. 8674 (Red. M.R.T.).

²⁾ Zie W. 8693 en M.R.T. IV, blz. 534. Zie ook H.R. 22 December 1919, W. 10515; N.J. 1920/86. (Red. M.R.T.).

uitdrukkelijke of stilzwijgende wilsovereenkomst; dat voor een stilzwijgende wilsovereenkomst een feitelijke en bewuste samenwerking voldoende is te achten; dat deze feitelijke en bewuste samenwerking uit de verschillende verklaringen duidelijk is naar voren gekomen; dat hier dan ook terecht aangenomen moet worden een handelen „met „vereenigde krachten”; dat beklagden allen bekend hebben met hun vuurwapenen op de jeep, althans in de richting van de jeep, gericht te hebben en ook geschoten te hebben; dat dus het opzet van hun gepleegd geweld gericht is geweest op het goed, de jeep; dat in het artikel 141 wel gesproken wordt over „personen of goederen”, doch dat dit echter het geweldplegen tegen een enkel persoon of goed niet uitsluit; dat tengevolge van dit geweld, openlijk, met vereenigde krachten gepleegd tegen het goed, de jeep, Taylor doodelijk gewond werd en is overleden; dat echter ten aanzien van de strafverzwarende omstandigheid van artikel 141 Wetboek van Strafrecht, n.l. dat het geweld iemands dood tengevolge heeft, moet worden opgemerkt, dat dit een persoonlijke strafverzwarende omstandigheid is; dat immers deze slechts kan worden toegepast op dengene, tengevolge van wiens persoonlijk, als geweldpleging te beschouwen, handelen iemands dood is ingetreden; dat in het onderhavige geval niet met zekerheid vastgesteld is kunnen worden, tengevolge van welk schot Taylor overleden is;

dat dan ook alle beklagden van dit deel der tenlastelegging dienen te worden vrijgesproken;

dat de beklagde B. zich beroept op zijn opleiding bij de Amerikaanse Militaire Politie, waar de Militaire Politie tot gebruik van vuurwapenen bij aanhouding van rijdende voertuigen gerechtigd was, indien niet voldaan werd aan de sommatie om te stoppen; dat hij bovendien verklaart, dat hem nooit is medegedeeld, dat deze voorschriften niet van toepassing waren op de Militaire Politie der Nederlandsche Mariniers Brigade; dat de beklagde echter wel bekend is met den O.V.B.A. No. 26, inhoudende bevoegdheden en werkzaamheden van de Militaire Politie bij het Korps Mariniers; dat hierin uitdrukkelijk wordt bepaald, dat het personeel van de Militaire Politie zal worden beschouwd als troepenafdeeling enz. in den zin van artikel 26 R.K.; dat hierin voorts is bepaald, dat de Militaire Politie zorgt voor de naleving en belast is met de contrôle op de naleving, van alle voorschriften en alle wetten op krijgstuuchtelijk en strafrechtelijk gebied geldende voor het personeel van de Mariniers Brigade en op terreinen, in gebruik bij de Nederlandsche Weermacht; dat het beroep van den verdediger op de strafuitsluitingsgrond, aangegeven in artikel 43 van het Wetboek van Strafrecht, dan ook niet opgaat;

dat uit genoemde O.V.B.A. immers duidelijk blijkt dat de leden van de M.P. geen opsporingsambtenaren zijn; dat beklagde B. zelf opgeeft vroeger bij de Marechaussee als opsporingsambtenaar te zijn beëdigd en dat hij als M.P. nooit als zoodanig werd beëdigd; dat ook de overgelegde legitimatiekaart tot geen enkele andere conclusie

zou kunnen leiden; dat daar toch uitdrukkelijk in stond dat de houder van die kaart belast is met de uitoefening van M.P.-diensten; en dat daar zeker niet in staat dat zij op burgers mogen schieten; dat weliswaar de omstandigheden in Soerabaia ertoe geleid hebben van de M.P. van de Brigade uitgebreider gebruik te maken dan in de O.V.B.A. No. 26 is vastgesteld, doch dat zulks geenszins impliceert dat zij daardoor bevoegdheden kregen, welke alleen krachtens de wet konden worden verleend; dat ook het betoog van den verdediger ten aanzien van de beklaagden D. en E., dat zij zich konden beroepen op een gegeven bevel tot vuren, verworpen moet worden; dat immers geen der andere beklaagden of getuigen van een dergelijk bevel opgeven iets af te weten; dat dan ook niet aangenomen mag worden dat er een bevel tot vuren is gegeven; dat het feit, dat beklagde B. de order, neergelegd in het schrijven dd. 26 Maar 1946, No. I/In/46/1441, betreffende het niet schieten bij aanhouding van rijdende voertuigen, heeft beschouwd als niet bestemd voor de Militaire Politie op grond van het feit, dat hierin stond *aanhouding door schildwachten*, hem ten deze niet disculpeert; dat, zelfs indien deze order niet bestaan had, de M.P. naar 's Raads meening niet bevoegd was met gebruik van vuurwapenen te trachten een jeep, niet door personeel der Mariniers Brigade bestuurd, tot stilstand te brengen; dat de Militaire Politie immers geen algemeene opsporingsbevoegdheid, doch slechts politioneele bevoegdheid ten aanzien van het personeel van de Brigade en dus slechts de bevoegdheid tot aanhouding had, welke een ieder heeft bij ontdekking op heeterdaad ingevolge artikel 123 Wetboek van Strafvordering; dat echter ook bij aanneming van een op heeterdaad, althans terstond nadat het feit begaan is, ontdekken hiervan, de algemeene bevoegdheid tot aanhouding niet inhoudt een gebruik maken van vuurwapenen; dat dit immers een niet te rechtvaardigen overschrijding van de bevoegdheid is; dat het middel noodzakelijk en door de omstandigheden rechtstreeks aangewezen moet zijn; dat bij een dergelijke ongelimiteerde schietpartij, als hier heeft plaats gevonden, de noodzaak geheel uit het oog is verloren; dat een achtervolging per jeep, nu de gestolen jeep door het stopsignaal was heengereden, zeer wel mogelijk was geweest; dat het feit, dat de M.P.-jeep overbelast was en dus bij een achtervolging achter zou blijven, te verhelpen ware geweest door een aantal inzittenden uit de jeep te zetten en slechts één extra ter identificatie mede te nemen;

dat bovenstaande overwegingen ook gelden voor de overige beklaagden, die allen, voor zoover zij niet tot de Militaire Politie behooren, zich beroepen op artikel 26, 3e lid, R.K., n.l. dat zij verplicht waren de Militaire Politie hulp te verlenen en derhalve meenden gesteld te zijn onder het bevel van den beklagde B.;

dat dan ook door de verklaringen der beklaagden, elke verklaring slechts ten aanzien van elk persoonlijk gebruikt, de verklaringen der getuigen en de overgelegde schriftelijke bescheiden wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen den beklaagden onder het 3e „althans”

is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden „en Sunter „zwaar lichamelijk letsel heeft bekomen”, benevens hunne schuld daaraan;

Overwegende, dat de beklaagden van hetgeen hun meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard dienen te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde ten aanzien van ieder der beklaagden dient te worden gequalificeerd als:

„Openlijk met vereenigde krachten geweld plegen tegen personen „of goederen, bij het begaan van welk feit gebruik is gemaakt van „macht, gelegenheid of middel hem door zijn ambt geschonken”;

Overwegende, omtrent de op te leggen straf:

dat de Raad van meening is dat de aard van de kwetsing van de rechtsorde ten aanzien van allen gelijk is, dat echter de schuld van ieder der beklaagden niet gelijk is en dat dan ook de strafmaat niet hetzelfde behoort te zijn; dat immers aan een officier en aan een hoofdonderofficier — in het midden latende wie als leider dient te worden beschouwd — hogere eischen gesteld moeten worden ten aanzien van hun doorzicht en optreden dan aan minderen; dat beiden hierin gefaald hebben en daardoor gedeeltelijk eveneens verantwoordelijk moeten worden geacht voor de daden van de onder hen gestelde militairen; dat mutatis mutandis dit ook gezegd kan worden ten aanzien van de beklaagden C. en D.;

dat de Raad van den anderen kant echter in overweging wil nemen dat de orders en opvattingen betreffende de Militaire Politie aan duidelijkheid veel te wenschen overlieten; dat immers hun opleiding in Amerika hun ongetwijfeld een ander begrip omtrent de positie van de Militaire Politie moet hebben gegeven dan zooals deze in Nederlandsche Wetten is neergelegd; dat hierin echter niet een geheele disculpatie geacht wordt aanwezig te zijn;

dat het kwaad door de beklaagden veroorzaakt dient te worden gecorrigeerd en de gekwetste publieke orde te worden hersteld door het opleggen aan ieder der beklaagden van een na te noemen gevangenisstraf, hierbij mede gelet op de persoonlijkheid van de daders;

dat er echter naar 's Raads meening aanleiding is bevel te geven deze straffen niet ten uitvoer te leggen tenzij beklaagden binnen een na te noemen proeftijd opnieuw de wet zouden schenden of zich aan een krijgstuuchtelijk vergrijp zouden schuldig maken; dat het militair belang zich hiertegen ook niet verzet;

Gezien de artikelen 1, 2, 4, 13, 15, 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a, 44¹⁾, 84, 141 van het Wetboek van Strafrecht 185, 189, 197 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

¹⁾ Voor de beklaagden A., B. en C. gold bovendien de strafverzwarende omstandigheid van artikel 48 van het Wetboek van Militair Strafrecht: de militair die opzettelijk met een militair van minderen rang aan eenig opzettelijk gepleegd misdrijf deelneemt, welke in de qualificatie tot uitdrukking had behoren te komen. (Red. M.R.T.).

Recht doende in naam der Koningin,
 Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen den beklaagden
 is ten laste gelegd, zooals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hen daaraan schuldig;

Spreekt hen vrij van hetgeen hun meer of anders is ten laste
 gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert dit ten aanzien van elk als:

„Openlijk met vereenigde krachten geweld plegen tegen personen
 „of goederen, bij het begaan van welk feit gebruik is gemaakt van
 „macht, gelegenheid of middel hem door zijn ambt geschonken”;

Veroordeelt deswege:

A. tot eene gevangenisstraf voor den duur van *vier maanden*,

B. tot eene gevangenisstraf voor den duur van *vier maanden*,

C. tot eene gevangenisstraf voor den duur van *twee maanden*,

D. tot eene gevangenisstraf voor den duur van *twee maanden*,

E. tot eene gevangenisstraf voor den duur van *een maand*,

ten aanzien van ieder der veroordeelden met bepaling dat de op te
 leggen gevangenisstraf niet zal worden ondergaan tenzij de rechter
 later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde binnen ¹⁾
 den proeftijd van *zes maanden* zich heeft schuldig gemaakt aan eenig
 strafbaar feit of militair zijnde aan een krijgstuchtelijk vergrijp als
 bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Fiat executie.

Op heden, den 21en November 1946 is door mij, Vice Admiraal,
 Commandant Zeemacht Ned. Indië, tot bovenstaand vonnis het fiat
 executie verleend.

A. S. PINKE.

Zeekrijgsraad bij de Mariniersbrigade.

Vonnis van 18 Juli 1947

President: Luit.Kol. der Mars. (KMR. SD.TV.) P. Eenhoorn

Leden: Luit.t.Zee 1e kl. C. E. Baron van Asbeck, Reserve-Majoor
 der Cav. Jhr. Mr. J. W. van Citters, Kap. der Mars. (K.M.R.) Mr.
 D. A. Nederlof en Kap. der Mars. T. Jonkman.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss

Raadsman: Eerste-luit. der Mars. (KMR.) P. J. van Heerden.

*Als ambtenaar ontucht plegen met een persoon, aan zijn gezag
 onderworpen (gepleegd door een sergeant der mariniers). Beklaagde
 terzake verminderd toerekeningsvatbaar gacht en een voorwaarde-
 lijke straf opgelegd.*

DE KRIJGSRAAD BIJ DE MARINIERSBRIGADE IN NEDERLANDSCH-INDIË.

In de zaak van de Fiscaal, ratione officii, tegen X., oud 30 jaren,
 geboren te Tilburg, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad
 gediend hebbende als Marinier der 2e klasse OVW.,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant Zeemacht in Nederlandsch Indië ddo: 4 Juni 1947, no. J. 1/G/2/5;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van den 5e Juli 1947, no.: J. 2/D/14/14 aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

primair:

„dat hij als ambtenaar, immers als sergeant der Mariniers, te Soera-
„baja op 2 Februari 1947 in zijn afgesloten kamer met de daar te-
„werk gestelde en aan zijn gezag onderworpen burgerbediende A. on-
„tucht heeft gepleegd door opzettelijk ontuchtig diens mannelijkheid
„in een zijner handen te nemen”;

subsidiair:

„dat hij op 2 Februari 1947 te Soerabaja de eerbaarheid heeft ge-
„schonden in bijzijn van de zijns ondanks tegenwoordige bediende A.,
„door opzettelijk diens broek uit te trekken en diens mannelijkheid in
„een zijner handen te nemen”;

Gelet op de schriftuur van eis, door de Fiscaal voorgedragen en daarna in de Krijgsraad overgegeven, daartoe strekkende dat de Krijgsraad de beklaagde schuldig verklare aan: „Als ambtenaar „ontucht plegen met een persoon aan zijn gezag onderworpen” en hem deswege veroordele tot ene gevangenisstraf voor de duur van *zes maanden*,

bevele dat de hem opgelegde gevangenisstraf niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij de Rechter later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde binnen ¹⁾ een proeftijd van *drie jaar* zich heeft schuldig gemaakt aan enig strafbaar feit of militair zijnde aan een krijgstuchtelijk vergrijp als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht, dan wel gedurende die proeftijd ondervermelde bijzondere voorwaarde niet heeft nageleefd;

stelle als bijzondere voorwaarde dat de veroordeelde gedurende de proeftijd zich zal gedragen naar de aanwijzingen hem te geven door ondervermelde bijzondere ambtenaar,

opdrage aan Pastoor *K. Janssens*, Gasthuisstraat 22, Tilburg, aan de veroordeelde terzake van de naleving der bijzondere voorwaarde hulp en steun te verlenen.

met bepaling, dat het reeds ondergane arrest van 3 Februari tot en met 28 April 1947 bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Gezien, enz.;

Overwegende, dat de beklaagde ten processe heeft verklaard:

dat hij bekent, het hem ten laste gelegde gepleegd te hebben; dat hij op 2 Februari 1947 diende als sergeant der mariniers OVW., bij de Stafcompagnie van het Motortransport Bataljon van de Mariniers-Brigade te Soerabaia; dat hij daar menagemeester was; dat iedere dag bij de kombuis en bij hem enige koelies werden tewerk gesteld; dat

¹⁾ Ten rechte: *vóór het einde van*. (Red. M.R.T.)

tot die koelies behoorde A.; dat deze koelies voorzover hem bekend werden aangenomen door het Rijk; dat de koelies van hem, beklaagde orders ontvingen; dat hij, beklaagde, zich op genoemde dag omstreeks 13.45 uur naar zijn kamer, gelegen Dokweg Soerabaja, begaf; dat hij A. daar aantrof; dat hij, beklaagde, een onweerstaanbare aandrang kreeg om A. aan te randen; dat hij, beklaagde, ramen en deur sloot; dat hij, beklaagde, zichzelf ontkleed heeft en daarna A. de broek heeft uitgetrokken; dat hij A.'s linkerhand aan zijn, beklaagde's geslachtsdeel vasthield; dat hij, beklaagde, zou beginnen zijn handen in op en neerwaartse beweging te brengen, toen er plotseling op de deur werd geklopt;

Overwegende, dat ten processe onder ede heeft verklaard de getuige A. koelie oud ongeveer 25 jaren, enz.;

Overwegende, dat door de inhoud van de verklaring van de beklaagde en die der opgemelde getuige wettig en overtuigend is bewezen met beklaagdes schuld eraan hetgeen hem primair is ten laste gelegd;

Overwegende dienaangaande dat de aan beklaagde ten laste gelegde ontuchtige handeling het species is van het nomen generis „ontucht”;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd ais: „*als ambtenaar, ontucht plegen* „*met een persoon aan zijn gezag onderworpen*”;

Overwegende omtrent de op te leggen straf:

dat ten processe aanwezig is een rapport opgemaakt door de deskundige W. A. den Hartog Jager, Officier van Gezondheid II KMR., vermeldende o.m., dat beklaagde lijdende is aan psychopathie (homosexualiteit); dat beklaagde geacht moet worden de feitelijke strekking van zijn daden te beseffen, evenals het maatschappelijk ongeoorloofde ervan; dat hij desalniettemin geacht moet worden niet altijd in staat te zijn vrijelijk zijn wil te bepalen ten aanzien van de door hem gepleegde handelingen, niet omdat hij het verstandelijk niet kan overzien, doch doordat hij door een ziekelijk gevoelsleven tot zijn daden wordt gedreven; dat er direct causaal verband bestaat tussen de geconstateerde afwijking en de ten laste gelegde handeling;

dat de ervaring leert, dat beklaagde's afwijking in het algemeen van blijvende aard is, doch dat het vaak mogelijk is door ondertoezichtstelling betrokkene te weerhouden van het plegen van niet-geoorloofde handelingen;

Overwegende dat naar het oordeel van deze deskundige in het onderhavige geval sprake is van „verminderde toerekeningsvatbaarheid”;

dat de Raad dit oordeel tot het zijne wil maken;

dat immers het zwaartepunt in het deskundige-verslag hierin gezien moet worden, dat beklaagde geacht moet worden de feitelijke strekking van zijn daden te beseffen, evenals het maatschappelijk ongeoorloofde ervan;

dat voorts de deskundige beklaagde's psychische afwijking van

dien aard beschouwt, dat hij „niet altijd” in staat is vrijelijk zijn wil te bepalen ten aanzien van de door hem gepleegde handelingen;

dat derhalve van toepassing is artikel 37 *a* van het wetboek van strafrecht en mitsdien beklaagde ten volle het door hem gepleegde feit moet worden toegerekend;

dat de Raad echter, rekening houdende met deze verminderde toerekeningsvatbaarheid, na te noemen gevangenisstraf acht in goede verhouding te staan tot de ernst van het gepleegde feit, in verband met de persoonlijkheid van de beklaagde en de omstandigheden waaronder het feit is begaan;

dat er aanleiding bestaat om de gevangenisstraf voorwaardelijk op te leggen, waartegen het militaire belang zich niet verzet;

dat de Raad hierbij het stellen van bijzondere voorwaarden dienstig oordeelt alsmede opdracht tot het verlenen van hulp en steun als bedoeld in artikel 14 *d* van het Wetboek van Strafrecht;

dat de Raad evenwel geen termen aanwezig acht het door beklaagde ondergane voorlopig arrest zonder waarneming van dienst in mindering te brengen;

Gezien de artikelen 1, 2, 13, 15 en 60 Wetboek van Militair Strafrecht, 14*a*, 14*b*, 14*c*, 14*d*, 37*a*, 249 1e lid aanhef en 1° Wetboek van Strafrecht, 185, 188 en 189 Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen den beklaagde is ten laste gelegd, zooals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot ene gevangenisstraf voor de duur van *vier maanden* met bepaling, dat de opgelegde gevangenisstraf niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij de Rechter later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde binnen ¹⁾ een proeftijd van *twee jaren* zich heeft schuldig gemaakt aan enig strafbaar feit, of militair zijnde aan een krijgstuuchtelijk vergrijp als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht, dan wel gedurende die proeftijd niet heeft nageleefd de hem te stellen bijzondere voorwaarden;

Stelt als bijzondere voorwaarde dat de veroordeelde gedurende de proeftijd zich zal gedragen, als militair zijnde, naar de hem door of namens zijn Commandant van zijn onderdeel te verstrekken aanwijzingen, dan wel naar de aanwijzingen door ondervermelde bijzondere ambtenaar hem gegeven;

Draagt op als bijzonder ambtenaar Pastoor *K. Janssens*, Gasthuisstraat 22, Tilburg, aan veroordeelde terzake van de naleving der bijzondere voorwaarde hulp en steun te verlenen.

¹⁾ Ten rechte: *vóór het einde van*.

Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië.

Dispositie van 12 September 1947

President: Luit.kol. der Mars. (KMR. SD. TV) P. Eenhoorn
 Leden: Majoor der Mars. (KMR) B. Schreuders, Off.MSD 1e kl.,
 W. P. J. Brunet de Rochebrune, Luit.t. zee 1e kl. J. A. F. H. Douw
 van der Krap en Kap. der Mars. (KMR) Mr. D. A. Nederlof.
 Fiscaal: Off.v.Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.

Voorwaardelijke veroordeling, waarbij de Krijgsraad als algemene voorwaarde stelde dat de veroordeelde zich niet binnen de proeftijd zou schuldig maken aan enig strafbaar feit. Weliswaar spreekt artikel 14a Wb.v. Str. van het zich schuldig maken aan een strafbaar feit vóór het einde van de proeftijd, maar de door de Krijgsraad, aan betrokkene betekende, formulering moet bindend worden geacht. Tengevolge hiervan kan de rechter niet bevelen dat de (voorwaardelijk) opgelegde gevangenisstraf ten uitvoer zal worden gelegd, op grond van een ná het wijzen van het (voorwaardelijke) vonnis, doch vóór het ingaan van de proeftijd gepleegd, misdrijf.

Bij een tweede dispositie van dezelfde datum wordt de tenuitvoerlegging van de voorwaardelijk opgelegde gevangenisstraf gelast op grond van een door de veroordeelde binnen de proeftijd gepleegd krijgstuuchtelijk vergrijp, vallend onder artikel 2, 1° W.K.

I

Dispositie van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, genomen inzake de vordering van de Fiscaal bij deze Krijgsraad tot tenuitvoerlegging van de aan de marinier der derde klasse OVW. B.N.S., bij vonnis van de Krijgsraad bij de Mariniersbrigade in Nederlands-Indië opgelegde voorwaardelijke straf.

DE KRIJGSRAAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIË

Overwegende, dat B.N.S., marinier der derde klasse OVW., oud 22 jaren, geboren te Onstwedde, dienende bij de Mariniersbrigade, bij vonnis van de Krijgsraad bij de Mariniersbrigade in Nederlands-Indië van de 28ste Maart 1947 terzake van „*behorende tot enige „wacht, als ander militair dan die genoemd in het eerste en vierde „lid van artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht, een als „zodanig op hem rustende verplichting niet nakomen, in tijd van oorlog gepleegd*” is veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van één maand, met bepaling, dat de opgelegde straf niet zal worden ondergaan, tenzij de rechter anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde binnen de proeftijd van één jaar zich heeft schuldig gemaakt aan enig strafbaar feit, of, militair zijnde, aan enig krijgstuuchtelijk vergrijp bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat een proces-verbaal van betekening van de kennisgeving bedoeld in artikel 14e van het Wetboek van Strafrecht, dd. 24 April 1947, ten processe aanwezig is;

Overwegende, dat de veroordeelde bij vonnis van voormelde Krijgsraad van 22 Augustus 1947 wegens „als militair opzettelijk „een meerdere in het openbaar met enig kwaad bedreigen” is veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van drie maanden, welk vonnis op 2 September 1947 in kracht van gewijsde is gegaan;

Overwegende, dat door de Fiscaal bij de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, krachtens beslissing van de Commandant der Mariniersbrigade, aan deze Krijgsraad de kennisgeving bedoeld in artikel 14f van het Wetboek van Strafrecht is gedaan;

Gelezen de vordering van de Fiscaal met conclusie, dat de voorwaardelijk opgelegde straf niet zal worden ten uitvoer gelegd;

Overwegende ten aanzien van het in het vonnis van 22 Augustus 1947 vermelde misdrijf:

dat het feit, waarvoor B.N.S. bij dit vonnis is veroordeeld, een zodanig vergrijp is, dat de veroordeelde niet langer het voorrecht van niet-tenuitvoerlegging van de voorwaardelijk opgeschorte gevangenisstraf behoort te genieten;

dat derhalve, ware ondervermelde complicatie achterwege gebleven, deze gevangenisstraf van één maand zodra mogelijk ware ten uitvoer te leggen;

Overwegende echter, dat het bevel in het vonnis van 28 Maart 1947 luidt, dat de veroordeelde zich *binnen* de proeftijd van één jaar aan de ongeoorloofde feiten niet mag hebben schuldig gemaakt;

Overwegende, dat deze clause weliswaar niet voldoet aan de redactie van artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht, luidende: „... kan de rechter daarbij tevens het bevel geven, dat de straf niet „zal worden ten uitvoer gelegd, tenzij hij later anders mocht gelasten „op grond, dat de veroordeelde zich *voor het einde* van een bij het „bevel te bepalen proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt...”, doch dat de clause in het vonnis voor de veroordeelde bindend moet worden geacht, meer in het bijzonder gezien het feit, dat deze clause hem als zodanig op 24 April 1947 is betekend;

Overwegende, dat het misdrijf, waarvoor B.N.S. tot drie maanden gevangenisstraf is veroordeeld, is gepleegd op 30 Maart 1947, derhalve vóór de betekening van de voorwaardelijke veroordeling en dus vóór de aanvang van de proeftijd;

Overwegende, dat B.N.S. derhalve laatstgemeld misdrijf niet gepleegd heeft binnen de voor hem lopende proeftijd van *een jaar*, zodat tenuitvoerlegging van de voorwaardelijk opgeschorte gevangenisstraf van één maand naar aanleiding van het misdrijf van 30 Maart 1947 niet kan worden bevolen;

Gezien de artikelen 15 en 18 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 14a, 14b, 14e, 14f, 14i, 14j en 14k van het Wetboek van Strafrecht;

Disponerende,

Bepaalt, dat de voorwaardelijke straf aan B.N.S., naar aanleiding van laatstgemeld misdrijf, *niet zal worden ten uitvoer gebracht*.

II

Dispositie van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, genomen inzake de vordering van de Fiscaal bij deze Krijgsraad tot tenuitvoerlegging van de aan de marinier der derde klasse OVW. B.N.S. bij vonnis van de Krijgsraad bij de Mariniersbrigade in Nederlands-Indië opgelegde voorwaardelijke straf.

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIË,

Overwegende, enz. (*zie vorige dispositie - Red.*);

Gelezen de kennisgeving van de Fiscaal bij de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië dat B.N.S. op 15 Juli 1947 door de Waarnemend Commandant Depot-troepen van de Mariniersbrigade krijgstuuchtelijk werd gestraft met 14 dagen streng arrest wegens „gedu-
rende 8 uur opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest”;

dat dit feit werd gepleegd op 13 Juli 1947 en derhalve binnen voormelde proeftijd;

Overwegende dat het boven vermelde vergrijp een ernstig krijgstuuchtelijk vergrijp is, vallend onder artikel 2, 1°, van de Wet op de Krijgstucht;

Overwegende dat de Fiscaal geconcludeerd heeft, dat de Krijgsraad bepale, dat aan B.N.S. de voorwaardelijke straf zodra mogelijk zal worden ten uitvoer gelegd;

Overwegende dienaangaande dat door de gedragingen van B.N.S. achteraf de schijn zou kunnen worden gewekt dat hij niet volkomen toerekenbaar zou zijn en aan zwerfdrang lijdt;

dat echter de hem behandelende geneesheer-psychiater duidelijk uitdrukt, dat B.N.S. wel degelijk toerekenbaar moet worden geacht;

Overwegende, dat B.N.S.'s mentaliteit niet zodanig is dat hij het voorrecht van niet-tenuitvoerlegging der voorwaardelijke gevangenisstraf van 1 maand nog langer behoort te genieten;

dat zijn mentaliteit daarentegen van die aard is, dat vrijheidsberoving het enig juiste middel zal zijn om hem van misstappen af te houden;

Gezien de artikelen 15 en 18 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 14a, 14b, 14d, 14e, 14f, 14h, 14i, 14j en 14k van het Wetboek van Strafrecht;

Disponerende,

Bepaalt, dat de voorwaardelijke straf aan B.N.S., naar aanleiding van bovengenoemd ernstig krijgstuuchtelijk vergrijp, zal worden ten uitvoer gebracht.

NASCHRIFT

Niet duidelijk is, waarom de Fiscaal de in de eerste dispositie behandelde zaak bij de Krijgsraad heeft aangebracht. Van tweeën één: of hij meende dat de voorwaarden zijn nageleefd (en dan vordert de openbare aanklager op de voet van artikel 14g) of hij meende dat de voorwaarden niet nageleefd zijn (en dan vordert hij op de voet van artikel 14f). In het eerste geval is de vordering gericht op

een wijziging, toevoeging of opheffing van de bijzondere voorwaarden, op de wijziging van bijstandverlening enz. en in het tweede geval doet de openbare aanklager „zodanige vordering als hij nodig zal oordeelen”. De dispositie vermeldt, dat de Fiscaal op grond van artikel 14f vorderde.

De bewoordingen van dat artikel, namelijk dat hij zodanig vordert als hij nodig oordeelt, leveren hem wel een zeer grote vrijheid van handelen, maar de redelijkheid brengt mede dat er iets positiefs gevorderd moet worden, niet slechts dat de toestand blijve zoals hij is. Dát bereikt men door geen vordering te doen, niet door te vorderen dat niets geschiede. Deze vordering (en de daardoor uitgelokte dispositie) mag dan ook overbodig schijnen te zijn, te meer nu de Fiscaal tevens beschikte over een deugdelijke grond om tot tenuitvoerlegging der straf te geraken, een grond die hij op dezelfde dag aan de Krijgsraad voorlegde (zie dispositie II).

Het is echter mogelijk dat de eerste (loze) vordering werd voorgebracht om aldus de rechter kennis te geven van het slechte gedrag en de verstoktheid van de veroordeelde, maar dan nog acht ik haar overbodig. Het misdrijf, dat tot de eerste vordering grond gaf, werd drie weken tevoren door deze zelfde Krijgsraad behandeld; een wijziging in 's Fiscaals requisitoir naar die zaak, welke de Krijgsraad nog vers in het geheugen lag, zou beter geweest zijn en evenzeer het gewenste effect gehad hebben.

Voorts worde nog de aandacht gevestigd op de overweging van de Krijgsraad in de tweede dispositie, inhoudende dat het krijgstuuchtelijke vergrïp, omschreven als „gedurende 8 uur opzettelijk ongeoorloofd afwezig geweest”, wordt genoemd een vergrïp, vallende onder artikel 2, 1°, van de Wet np de Krijgstucht.

Hoewel het ten tijde van het begaan van dat krijgstuuchtelijke vergrïp tijd van oorlog was en het gepleegde dus via artikel 97, aanhef en 2° van het Wetboek van Militair Strafrecht in artikel 2, 2°, a van de Wet op de Krijgstucht thuis schijnt te behoren, is niettemin de rubricering van de Krijgsraad, onder artikel 2, 1° van die wet, dus als „niet in eenige strafwet omschreven feit”, juist, op grond van de Verordening van het Militaire Gezag in Ned.-Indië No. 77, door welke verordening in artikel 97 onder 2° achter de woorden „in tijd van „oorlog” de woorden „ten minste één dag en” werden ingevoegd.¹⁾

W.H.V.

Zeekrijgsraad bij de strijdkrachten in het Oosten.

Vonnis van 11 Augustus 1944.

President: Kapt.Luit.t.Zee (KMR) Mr. A. Boosman (plv).
Leden: Luits.t.zee 1e kl. A. D. A. Peereboom Voller (plv.), G. B.

¹⁾ Zie M.R.T. XL, blz. 506. Tekst: zie blz. 1.

Fortuyn (plv.) en J. Nieuwenhuyzen (plv.) en Off.v.Adm. 1e kl.
C. P. v. d. Berg.

Fiscaal: Off.v.Adm. 1e kl. W. H. Vermeer.

Raadsman: Off.M.S.D. 1e kl. M. Deutekom.

Onder „eenig kwaad” in artikel 108 W.M.S.R. wordt verstaan zowel geheimverbreking als geweld, ongegronde klacht of aangifte enz. De strekking van dit wetsartikel is om de strafbaarheid van alle soorten van onmilitaire en insubordinaire gezegden en daden van minderen tegenover meerderen mogelijk te maken. De opmerking „U zal er morgen op baksgewijs wel meer van horen”, gemaakt tegen een meerdere, waarmede klaarblijkelijk bedoeld wordt op een bewust ongegronde klacht of aangifte, levert bedreiging in de zin van genoemd artikel op.

Door het toevoegen van de woorden „Nu kunt U wel dom lachen” drukte beklagde zijn minachting over de meerdere uit en heeft hem hierdoor op honende wijze bespot: beschimpen.

De Krijgsraad wil beklagde de ontorende gevangenisstraf besparen en bepaalt zich tot veroordeling tot militaire detentie.

Toepassing van de tot verbetering van de opvattingen omtrent militaire tucht bij uitstek geschikte bijkomende straf van plaatsing in een strafklasse, echter voorwaardelijk, opgelegd.

DE ZEEKRIJGSRAAD BIJ DE STRIJDKRACHTEN IN HET OOSTEN,

in de zaak van den Fiscaal, ratione officii, tegen M.M.N., oud 21 jaren, geboren te Appingedam, laatstelijk voor de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende aan boord van het Marindepôt-schip „Plancius” als matroos 2e klasse-zeemilicien, gerequireerde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den 25 en Juni 1944, No. Int. 8/8/5;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Zeekrijgsraad van den 27 en Juli 1944, No. Int. 8/9/24, aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij in den avond van den 1en Juni 1944, toen hij als matroos „2e klasse-zeemilicien diende aan boord van Hr. Ms. „Tjerk Hiddes”, „gemeerd liggende te Bombay, nadat hij was aangehouden toen hij „trachtte om buiten het voorgeschreven tenue gekleed en langs een „anderen dan den aangewezen weg het schip te verlaten, opzettelijk „den officier van de wacht, den luitenant ter zee der 2e klasse (KMR. „SD) H. W. Keesom, in diens tegenwoordigheid mondeling met „eenig kwaad heeft bedreigd door hem op dreigenden toon toe te „voegen: „U zal er morgen op baksgewijs wel meer van hooren” en „heeft beschimpt door dien meerdere toe te voegen: „Nu kunt U wel „dom lachen”, of woorden van gelijke strekking”;

Post alia:

Overwegende dat beklagde, zoals uit het ten processe aanwezige extract-conduiteboekje blijkt, terzake van de hem thans ten laste gelegde feiten reeds door zijn commandant krijgstuhtelijk is gestraft

met 10 dagen streng arrest met inhouding van de geheele soldij gedurende den geheelen straftijd;

Overwegende aangaande het bewijs der feiten:

dat beklagde in de eerste plaats is ten laste gelegd mondelinge bedreiging van een meerdere door het op dreigenden toon toevoegen van de woorden „U zal er morgen op baksgewijs wel meer van hooren” of woorden van gelijke strekking;

dat onderzocht dient te worden of beklagde zijnen meerdere door het toevoegen dezer woorden met eenig kwaad bedreigd heeft; dat beklagde terzake wel heeft opgegeven dat hij voornemens was zich den volgende morgen op baksgewijs-inspectie te beklagen over het feit dat hij door zijn ziekte, niet in staat geweest was zijn tenue kosteloos te laten vermaken, doch dat de door beklagde gebezigde woorden, namelijk dat de officier van de wacht er wel meer van zou hooren, duidelijk aangeven dat beklagde bedoelde zich te beklagen over de door den officier van de wacht getroffen maatregel (namelijk dat hij niet in kort wit tenue mocht passagieren) en niet over het niet-vermaken van zijn tenue; dat deze stelling aan kracht wint door de woorden van beklagde dat hij „achteruit” niet om een gunst behoefde te komen en dat hij niet als een hond behandeld wenschte te worden, welke woorden geenszins op het al dan niet vermaken van zijn tenue betrekking kunnen hebben;

dat volgens de Memorie van Toelichting in het onderhavige artikel onder „eenig kwaad” wordt verstaan „zoowel geheimbreking als „geweld, ongegronde klachte of aangifte, enz.”; dat het voorts de strekking van dit wetsartikel is om de strafbaarheid van alle soorten van onmilitaire en insubordinaire gezegden en daden van minderen tegenover meerderen mogelijk maken; dat ten processe is komen vast te staan dat het optreden van den luitenant ter zee Keesom in casu volkomen correct en de door hem getroffen maatregel volkomen terecht is geweest zoodat eene klacht of aangifte over dit optreden en deze maatregel niet alleen als ongegrond, doch als opzettelijk, als bewust ongegrond wordt aangerekend, temeer daar beklagde ter terechtzitting desgevraagd nog heeft opgegeven dat hij de betrokken uniform toen reeds zes maanden in zijn bezit had en hij dus allen tijd moet hebben gehad deze te doen vermaken;

dat den beklagde voorts is ten laste gelegd dat hij den officier van de wacht door het toevoegen van de woorden: „Nu kunt U wel „dom lachen”, of woorden van gelijke strekking, heeft beschimpt;

dat beklagde door deze woorden zijn minachting over dezen meerdere heeft uitgedrukt en hem hierdoor op hoonende wijze heeft bespot;

dat al deze feiten zijn gepleegd terwijl beklagde een dienstangelegenheid — immers een verzoek tot afwijking der bestaande voorschriften — besprak met den officier van de wacht, zoodat zij geacht worden „in dienst” te zijn gepleegd;

dat aangenomen wordt dat het plegen van beide insubordinaire feiten zoo kort na elkaar, uitvloeisel is van éézelfde wilsbesluit, zoodat dit een voortgezette handeling oplevert;

dat op grond van beklagdes opgaven en den inhoud der verklaringen van de getuigen, deze bewijsmiddelen in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend bewezen is, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen hem is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden „op dreigenden toon” hetgeen niet ten processe is komen vast te staan;

Overwegende dat het bewezen verklaarde dient te worden gequalificeerd als:

1. „*Als militair opzettelijk een meerdere in diens tegenwoordigheid „mondeling met eenig kwaad bedreigen;*
2. „*Als militair opzettelijk een meerdere beschimpen;*
„*beide feiten in dienst gepleegd en ééne voortgezette handeling „uitmakende;”*

Overwegende aangaande de op te leggen straf:

Post alia:

dat de Raad, rekening houdende met de omstandigheden, beklagde nog eenmaal een kans wil geven zich te rehabiliteeren en hem daarom niet tot de onteerende straf van gevangenisstraf wil veroordeelen, doch zich wil bepalen tot eene veroordeeling tot militaire detentie; dat voorts, hoewel de noodzakelijkheid wordt ingezien dat beklagdes opvattingen omtrent de militaire tucht aanmerkelijk dienen te verbeteren, waartoe bij uitstek plaatsing in eene strafklasse geschikt is, de Raad ten aanzien van een dergelijke plaatsing het instituut van voorwaardelijke veroordeeling wil toepassen, in de verwachting dat zulks beklagde ervan zal weerhouden wederom in onmilitaire handelingen te vervallen; dat naar 's Raads meening het militair belang zich hiertegen niet verzet;

Gezien de artikelen 1, 11, 13, 14, 15, 25, 26, 60, 76, 108 Wetboek van Militair Strafrecht, 14a, 14b, 27, 56 Wetboek van Strafrecht, 57 Wet op de Krijgstucht en 185, 189, 197 Regtpleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen den beklagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt ¹⁾ hem deswege tot: *twee weken militaire detentie*, met de bepaling dat de tijd, door den veroordeelde voor de tenuitvoerlegging van het vonnis vanaf den 11en Augustus 1944 in preventief arrest doorgebracht, bij de tenuitvoerlegging van deze straf van militaire detentie zal worden in mindering gebracht;

plaatsing in eene strafklasse voor den tijd van *drie maanden*;

Verlaagt hem tot den stand van matroos der 3e klasse-zeemilicien;

Beveelt dat de straf van plaatsing in eene strafklasse en die van verlaging niet zal worden ten uitvoer gelegd, tenzij de rechter later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde binnen ²⁾ een

proeftijd van *een jaar* zich aan een strafbaar feit of, militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht, heeft schuldig gemaakt;

Beveelt dat de veroordeelde onmiddellijk zal worden gesteld in voorloopig arrest, uit te voeren in den vorm van arrest zonder waarneming van dienst.

Fiat executie

Op heden, den 13en Augustus 1944, is door mij, Vice-Admiraal Bevelhebber der Strijdkrachten in het Oosten, tot bovenstaand vonnis het fiat executie verleend.

C. E. L. Helfrich

Zeekrijgsraad bij de strijdkrachten in het Oosten.

Vonnis van 8 December 1944

President: Kapt.Luit.t.Zee F. J. van de Poll.

Leden: Luit.t.zee 1e kl. (KMR.OV) S. Dobbenga, Luits.t.zee. 1e kl. G. B. Fortuyn en A. H. Deketh, Luit.t. zee 1e kl. (KMR) J. Nieuwenhuyzen (plv.).

Fiscaal: Off.v.Adm. 1e kl. W. H. Vermeer.

Raadsman: Luit.t.zee 3e kl. (KMR. VSD) M. Krauss.

Gehoorzamen aan een bevel veronderstelt correcte uitvoering; een opzettelijk incorrect uitvoeren levert derhalve opzettelijke ongehoorzaamheid op.

Wanneer een order niet letterlijk opvolgbaar is, moet zij, als duidelijk is wat bedoeld wordt, zo goed mogelijk worden opgevolgd (de order van de meerdere, die beklaagde in arrest wil stellen, om hem naar de arrestruimte te volgen is ook duidelijk wanneer die meerdere de beklaagde niet voorgaat).

Door de gebezigde woorden dat beklaagde, bij volharding in zijn ongehoorzaamheid met de gevangenis kennis zal maken, is genoegzaam gewezen op de strafrechtelijke gevolgen van zijn daad.

DE ZEEKRIJGSRAAD BIJ DE STRIJDKRACHTEN IN HET OOSTEN,

in de zaak van den Fiscaal, ratione officii, tegen N.M., oud 23 jaren, geboren te Magelang, laatstelijk voor de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als bediende 3e klasse, gedetineerde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den 26en April 1944, no. Int. 8/6/5;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Zeekrijgsraad van den 8en November 1944, No. Int. 8/13/25, aan den voet van welk

¹⁾ De eis luidde tot gelijke qualificatie en veroordeling tot één dag militaire detentie, plaatsing in een strafklasse voor de tijd van vier maanden en verlaging tot de stand van matroos 3e klasse z/m, alles onvoorwaardelijk. (Red. M.R.T.).

²⁾ Ten rechte: *vóór het einde* van de proeftijd. (Red. M.R.T.).

stuk door den Fiscaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op den 18en Januari 1944, in tijd van oorlog, toen hij „als Inlandsche jongen diende aan boord van Hr. Ms. „Soemba”, „aldaar, terwijl dit schip zich te Malta bevond:

„a. heeft geweigerd en opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan „het hem door den korporaal der Mariniers P. Kristel gegeven bevel „om bij een aantal reeds in het gelid opgestelde Inlandsche jongens „aan te treden;

„b. heeft geweigerd en opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan „het hem door den onder a. genoemden meerdere gegeven bevel om „zijn mond te houden,

„hebbende hij opzettelijk in zijne ongehoorzaamheid volhard ook „nadat deze meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid had ge- „wezen door hem te waarschuwen dat beklagde, als hij in zijn onge- „hoorzaamheid volhardde met de gevangenis kennis zou maken;

„c. heeft geweigerd en opzettelijk heeft nagelaten te voldoen aan „het hem door den onder a. genoemden meerdere gegeven bevel „om dien meerdere te volgen naar de voor het ondergaan van voor- „loopig arrest bestemde plaats;”

Gelet enz.

Post alia:

Overwegende aangaande het bewezene der feiten:

dat, ten aanzien van het sub a. ten laste gelegde, door den Raadsman ten processe is aangevoerd dat beklagde het bevel van den korporaal Kristel om in het gelid aan te treden wél heeft opgevolgd, zij het dan op demonstratief langzame en onverschillige wijze;

dat de Raad echter van oordeel is dat de handeling van beklagde geen uitvoering van het bevel om aan te treden oplevert, omdat het gehoorzamen aan een bevel een correcte uitvoering veronderstelt, weshalve een opzettelijk incorrect uitvoeren van een bevel opzettelijke ongehoorzaamheid oplevert;

dat, wat het sub b. ten laste gelegde betreft, in de door den meerdere gebezigde woorden dat beklagde, bij volharding in zijne ongehoorzaamheid, met de gevangenis kennis zou maken, genoegzaam een wijzen op de strafrechtelijke gevolgen van beklagdes daad gelegen is;

dat, ten aanzien van het sub c. ten laste gelegde, nog door den Raadsman is betoogd dat in de tenlastelegging is vermeld, dat beklagde heeft geweigerd en nagelaten te voldoen aan het bevel van den korporaal om deze naar de arrestruimte te volgen; dat het woord „volgen” automatisch inhoudt dat de korporaal beklagde zou moeten zijn voorgegaan, doch dat zulks geheel niet uit de stukken blijkt;

dat de Raad echter oordeelt dat wanneer een order niet letterlijk opvolgbaar is, deze dan zo goed mogelijk opgevolgd dient te worden, wanneer het duidelijk is wat de bedoeling was;

dat dan ook, niettegenstaande beklagdes ontkenenis, door de verklaringen van de beide getuigen, deze in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, met beklagdes

schuld daaraan, hetgeen hem is ten laste gelegd, met dien verstande dat onvoldoende bewijs voorhanden is om te aanvaarden dat beklaagde, behalve opzettelijk nagelaten, ook heeft geweigerd te voldoen aan de hem gegeven bevelen;

Overwegende dat het bewezen verklaarde dient te worden gequalificeerd als:

- a. *opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog;*
- b. *opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog, waarbij de schuldige opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid volhardt, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijne strafbaarheid heeft gewezen;*
- c. *opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog;*
alle feiten ééne voortgezette handeling opleverende ;

Overwegende aangaande de op te leggen straf:

post alia:

dat de Raad beklaagde beschouwt als een bijzonder ongunstig type met een vergiftigenden invloed op de militaire samenleving en in het bijzonder op het Inlandsche element hiervan;

dat voorts het demonstratieve karakter van beklaagdes handelen en zijne onbeschofte opmerkingen jegens zijn meerdere een scherpe bestraffing nodig doen zijn;

(Volgt: veroordeling tot een gevangenisstraf voor de tijd van twee jaren, met aftrek van preventief arrest tot een totaal van acht maanden en zeven dagen — cfm. eis. (Red. M.R.T.)

Krijgsraad te Velde Noord

Vonnis van 19 November 1947

(uitgesproken op 26 November 1947)

President: Luit.Kolonel Mr. A. F. Steffen

Leden: Majoor G. Heijmans en C. H. van Malsen

Raadsman Mr. T. Bout, advocaat te Groningen.

Militair verraad, gepleegd door een Nederlands Officier, die in een in Duitsland gelegen krijgsgevangenkamp aan de Duitse militaire kampeiding mededeelde dat een aantal Nederlandse officieren een ontsnappingspoging zouden wagen, tengevolge waarvan deze poging werd verijdeld.

Door het ontvluchten uit krijgsgevangenkampen wordt nadeel berokkend aan de vijand, die daardoor gedwongen wordt meer bewakingspersoneel ter beschikking te houden, hetwelk aan de eigenlijke oorlogvoering wordt onttrokken.

Bij de strafoplegging rekening gehouden met het feit dat beklaagde (terecht) meende dat de oorlog binnen enkele maanden afgelopen zou zijn en dat hij zijn kameraden voor de gevaren in verband met verscherpte maatregelen van de Duitsers heeft willen behoeden.

Zes maanden gevangenisstraf en ontslag zonder ontzetting.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE NOORD,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen B.S.H., geboren 14 Augustus 1904, kapitein der Artillerie, beklaagde,

Gezien de schriftuur van eis, door de Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 13 November 1947 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende dat de beklaagde is ten laste gelegd ¹⁾);

dat hij *in althans* omstreeks October 1944, alzo gedurende de tijd van de huidige oorlog, terwijl hij Nederlander en Nederlands militair in de zin der wet was, en als krijgsgevangen Nederlands officier in het krijgsgevangenkamp te Neubrandenburg in Duitsland verbleef, in dat kamp, *althans in Duitsland* opzettelijk en eigendunkelijk in tijd van oorlog aan de Duitse *kampcommandant althans Lagerführer*, de Oberst Leutnant Otto Hoffmeister heeft medegedeeld, dat enige Nederlandse officieren een ontvluchtingspoging uit dat kamp wilden ondernemen; daartoe onder de vloer van de pakketbarak zouden achterblijven, en vandaar des nachts zouden uitbreken; en kort daarna opzettelijk in tijd van oorlog aan genoemde kampcommandant heeft medegedeeld, dat de ontvluchtingspoging diezelfde dag zou plaats hebben, indien het middagappèl die dag vroeg zou zijn, en alzo opzettelijk in tijd van oorlog *een of meer* daden ten voordele van de vijand heeft verricht, tengevolge waarvan de Duitse autoriteiten, alzo de vijand, maatregelen hebben genomen om deze ontvluchtingspoging die tegen de vijand was gericht, te verijdelen en te beletten en deze poging ook inderdaad verijdeld *althans belet* is, en beklaagde alzo, aldus handelende:

primair: in tijd van oorlog als militair opzettelijk de vijand hulp heeft verleend en de Staat tegenover de vijand heeft benadeeld

subsidiar: *zonder verlof van of vanwege de ter plaatse aanwezige met het hoogste gezag beklede militair zich in betrekking heeft gesteld tot iemand, die zich bij de vijandelijke krijgsmacht bevond, althans tot een onderdaan van een vijandelijke mogendheid, althans macht;*

nog meer subsidiar: *opzettelijk berichten althans inlichtingen omtrent enige zaak, waarvan hij wist dat de geheimhouding door het belang van de staat werd geboden, aan genoemde Duitse kampcommandant en aldus aan een buitenlandse mogendheid en zelfs aan de vijand heeft medegedeeld;*

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting van de Krijgsraad heeft verklaard:

Post alia:

dat hij de Oberst-Leutnant Hoffmeister tijdens een gesprek in het

¹⁾ De gecursiveerde gedeelten werden niet bewezen verklaard.

gevangenkamp te Neubrandenburg, hetwelk in het Nederlands werd gevoerd, verteld heeft, dat enige Nederlandse krijgsgevangen officieren een ontvluchttingspoging uit het kamp beraamden en daartoe onder de vloer van de pakketbarak zouden achterblijven en 's nachts zouden uitbreken;

dat hij na deze mededeling zich er terstond van bewust is geworden, dat hij niet juist gehandeld had, doch zijn geweten gesust had met de gedachte, dat op dat ogenblik het eind van de oorlog in het zicht was en het zinloos zou zijn, dat Nederlandse officieren hun leven op het spel zetten, gezien de Zônes des Doods;

dat hij de Oberst-Leutnant verzocht heeft de ontvluchttingspoging in de kiem te smoren, opdat geen slachtoffers zouden vallen;

dat hij kort daarna, nog in October 1944, de Oberst-Leutnant heeft meegedeeld, dat de poging tot ontvluchting diezelfde dag zou plaats hebben, indien het middagappel vroeg zou worden gehouden; dat hij diezelfde dag omstreeks 17.30 de Oberst-Leutnant in de zogenaamde sluis (toegang tot het kamp) heeft gesproken en hem heeft gezegd, dat degenen die wilden ontvluchten op dat ogenblik in de pakketbarak zouden zijn;

dat hij de Oberst-Leutnant nog eens aan diens belofte herinnerd heeft, dat er geen slachtoffers zouden vallen; dat hij later gehoord heeft, dat de ontvluchting was voorkomen; . . . enz.;

Overwegende, dat bij de processtukken aanwezig is een geschrift, getekend: „voor eensluidend afschrift, De Kapitein, C.I.K.L., W. A. M. Loomans”, hetwelk zakelijk inhoudt, dat de Oberst-Leutnant Otto Hoffmeister blijkens verklaring van de Kapitein ter zee J. W. C. van Hengel, de Luitenant-Kolonel der Infanterie H. F. Hennink, en de Officier van Administratie D. B. A. Franken, 12 Mei 1945 ten overstaan van deze officieren onder meer verklaard heeft, dat tussen hem, Lagerführer in Off.lag. 67 te Neubrandenburg en de Kapitein B.S.H. een aangename verhouding bestond doordat hij bijna dagelijks door Kapitein H. over sportaangelegenheden werd geraadpleegd;

dat Kapitein H. op 27 of 28 October 1944 bij hem is gekomen en gezegd heeft: „Ik kan U een goede tip geven, maar ik stel daarbij „een voorwaarde”;

dat Kapitein H. de volgende dag hem weer hierover heeft aangesproken en gezegd heeft: „Er zal een vluchtpoging plaatsvinden en ik „wil U de bijzonderheden daarover mededelen, maar ik stel als voorwaarde, dat geen enkel van mijn kameraden gedood of gewond „wordt; er mag dus niet geschoten worden”;

dat Kapitein H. voorts gezegd heeft: „Ik ben geen verrader, maar „de oorlog is in twee maanden afgelopen; vluchten is nu onzin, „laten de stommelingen met ons naar huis gaan en in Indië gaan vechten; ik zou het jammer vinden, als er nu nog slachtoffers vielen”;

dat hij, getuige, over deze voorwaarde overleg heeft gepleegd met de Lagerkommandant Oberst Sauer, die in de aanvaarding van de voorwaarde heeft toegestemd;

dat hij, getuige, dit op 29 October 1944 aan de Kapitein H. heeft

meegedeeld, die daarop aan hem heeft verklaard: „Er zou een groep van 6 of 8 man zijn, die een vluchtpoging wilde ondernemen; zij wilden achterblijven onder de vloer van de pakketbarak en er 's nachts van doorgaan”;

dat Kapitein H. hem op 30 October 1944 op weg naar de smederij in het kamp heeft meegedeeld, dat die dag de poging zou plaatsvinden, indien het middagappel vroeg zou zijn, zodat daarna nog pakjes zouden worden uitgegeven;

dat hij, getuige, daarop het middagappel op die dag op 13.30 heeft gesteld en controlemaatregelen heeft genomen;

dat Kapitein H. hem omstreeks 17.30 nog in de sluis heeft gesproken en hem bevestigd heeft, dat de officieren, die zouden pogen te ontvluchten, in de pakketbarak zaten;

dat hij na dit gesprek posten heeft doen opstellen ter bewaking van de pakketbarak, die het uitdrukkelijk consigne hadden ontvangen niet te schieten en bij weerstand slechts van de kolf van het geweer gebruik te maken om ontsnapping van krijgsgevangenen te voorkomen;

dat omstreeks 23.30 de pakketbarak is opengemaakt en 15 in deze barak aanwezige krijgsgevangenen werden gearresteerd;

dat hij gedurende twee dagen daarna elk contact met Kapitein H. heeft vermeden, waarna hij deze weer heeft gesproken en die hem toen heeft meegedeeld: „Ze weten dat het verraden is en ze zijn de „zaak aan het uitzoeken”;

dat Kapitein H. voor het verstrekken van zijn mededeling geen enkele compensatie heeft verlangd of gekregen;

Overwegende, dat getuige, Generaal-Majoor J. H. Droste ten overstaan van de Officier-Commissaris onder ede heeft verklaard: enz.;

Overwegende, dat het van algemene bekendheid is en omstreeks October 1944 ook was, dat het ontvluchten van krijgsgevangenen uit het kamp, waarin zij gevangen gehouden werden, nadeel voor de vijand oplevert, die daardoor immers o.a. gedwongen wordt meerder bewakingspersoneel ter beschikking te houden, hetwelk aan de eigenlijke oorlogvoering wordt onttrokken, en het land, waartoe de ontvluchte krijgsgevangenen behoren of diens bondgenoten ten goede kan komen door deelneming aan de strijd of het (ondergronds) verzet en mitsdien ontvluchttingspogingen uit een krijgsgevangenkamp tegen de vijand zijn gericht;

Overwegende, dat de door beklagde aan Oberst-Leutnant O. Hoffmeister gedane mededelingen van zodanige aard waren, dat hij zich daarvan hulp aan de vijand als het noodwendig gevolg moet hebben voorgesteld;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden — het door de Kapitein Loomans voor eensluidend afschrift getekend geschrift slechts gebezigd in verband met de andere bewijsmiddelen — die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren evenzovele redengevende feiten en omstandig-

heden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen:
(Zie de niet-gerecurseerde gedeelten der tenlastelegging — Red. M.R.T.)

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: „*militair verraad*”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 77 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het werd begaan, alsmede met de persoon en de persoonlijke omstandigheden van de beklaagde, waarbij de Krijgsraad in het bijzonder overweegt: enerzijds, dat beklaagde zich hoogst ernstig heeft misdragen door zijn kameraden met wie hij gedurende enige jaren in krijgsgevangenschap had doorgebracht en die hun uiterste best deden om te ontvluchten, teneinde ondanks alles in de eigen gelederen terug te keren en die zich daarbij de grootste inspanning en opofferingen bij een slechte voedingstoestand getroosten, heeft veraden; en anderzijds dat beklaagde bekend stond als een goed officier en goed vaderlander, die anti-N.S.B.- en anti-Duits-gezind was;

dat hij ongeveer 2½ jaar onafgebroken in krijgsgevangenschap had vertoefd, toen hij tot zijn daden is gekomen en zich gedurende al die tijd verdienstelijk heeft gemaakt tegenover zijn medekrijgsgevangenen, voor wie hij met goedkeuring van de Nederlandse Kampoudste geregeld het contact heeft opgenomen met de Duitse Lagerführer Oberst-Leutnant O. Hoffmeister over sportaangelegenheden en later bij deze ook andere belangen van krijgsgevangenen heeft bepleit;

dat hij, nadat in het krijgsgevangenkamp aanplakbiljetten waren aangebracht, waarin gewezen werd op de gevaren waaraan men blootstond, wanneer men zonder van deugdelijke bewijsstukken voorzien te zijn in bepaalde gebieden van Duitsland zogenaamde Zônes des Doods, werd aangetroffen, en de Oberst-Leutnant O. Hoffmeister hem heeft gewezen op de ernst van de inhoud van deze aanplakbiljetten, onder de indruk daarvan tot de lastgelegde en bewezen verklaarde mededelingen over de op handen zijnde ontvluchtingspoging aan Oberst-Leutnant O. Hoffmeister is gekomen, met het doel om hierdoor zijn mede-krijgsgevangenen de grote risico's, die in die tijd ontvluchtingspogingen met zich zouden brengen, te besparen en zonder dat hij daarbij bedacht was op eigen voordeel en zonder dat hij daarbij beoogd heeft de vijand hulp te verlenen, al moest hij noodzakelijk begrijpen dat hij zulks wel deed; dat beklaagde als ondergeschikte de Nederlandsche kampoudste in dezen had moeten raadplegen en zich naar diens bevelen had moeten gedragen, in-

plaats van geheel eigendunkelijk de Duitse officier met de ontvluchttingspoging bekend te maken;

dat beklaagde nog bij deze Duitse officier gedaan heeft, wat in zijn vermogen was, om te voorkomen, dat deelnemers aan de ontvluchttingspoging zouden worden neergeschoten, terwijl ter terechtzitting van de Krijgsraad niet van enig ondervonden nadeel is gebleken;

dat de Krijgsraad wil begrijpen, dat door het geregeld contact tussen beklaagde en de Duitse officier, die de Nederlandse taal sprak, en die zich correct tegenover de Nederlandse krijgsgevangenen te Neubrandenburg heeft gedragen, een verhouding van mens tot mens was ontstaan, waarbij beklaagde echter over het hoofd heeft gezien, dat elk hunner een vertegenwoordiger was respectievelijk van de elkander vijandelijke staten Nederland en Duitsland;

dat het omstreeks October 1944 in het kamp Neubrandenburg, waar de krijgsgevangenen over voor de Duitsers geheime radio's beschikten, van algemene bekendheid was, dat vele krijgsgevangenen de mening waren toegedaan, dat een spoedig einde van de oorlog in het zicht was en zich afvroegen of het toen nog wel zin had zich aan de gevaren van een ontvluchttingspoging bloot te stellen; dat van de vele ontvluchttingspogingen, welke gedaan zijn, slechts enkele tot resultaat hebben gehad, dat de ontvluchte krijgsgevangenen de geallieerde bondgenoten hebben bereikt, en anderzijds ontvluchttingspogingen ernstige gevolgen met zich hebben gebracht, bijvoorbeeld, dat een ontvlucht Nederlands krijgsgevangen officier door een schildwacht is doodgeschoten en een ander officier bij zijn vlucht uit een goederentrein, beide benen zijn afgereden, alsmede dat de Duitse autoriteiten na een aanvankelijk geslaagde ontvluchting steeds onaangename huishoudelijke maatregelen tegenover de Nederlandse krijgsgevangenen plachten te nemen terwijl de raadsman van beklaagde onder andere er op gewezen heeft, dat 9 ontvluchte krijgsgevangenen, Nederlandse officieren, nog steeds vermist zijn, („Lichtspoor" van Woensdag 14 Mei 1947);

dat voorts mislukte ontvluchttingspogingen rechtens en ook feitelijk door de Duitse autoriteiten slechts disciplinair mochten en ook inderdaad werden gestraft;

dat uit het onderzoek ter terechtzitting niet gebleken is, dat de gezonde verzetsgeest in het kamp heeft geleden tengevolge van het verraad van beklaagde;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is, dat hij bij de bepaling van de straf in aanmerking behoort te nemen de tijd, welke de beklaagde op soortgelijke wijze als de krijgstuhtelijke straf van licht arrest in voorlopig arrest heeft doorgebracht;

Overwegende voorts, dat de Krijgsraad beklaagde op grond van het door hem gepleegde misdrijf ongeschikt acht om in de militaire stand te blijven;

Gezien behoudens voormelde wetsbepaling, nog de artikelen: 1-6-23-37 van het Wetboek van Militair Strafrecht junctis de artikelen 12-22 van het gewijzigde Besluit Buitengewoon Strafrecht,

artikel 27 van het Wetboek van Strafrecht en de artikelen 161-197-243 en 249 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Recht doende,

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *zes maanden*, met bepaling, dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf in mindering zal worden gebracht voor de tijd van *vier maanden*:

Ontslaat hem uit de militaire dienst, zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hiervoren uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

De ondergeschikte militair, oordelend over de rechtmatigheid van een ontvangen dienstbevel.

Op blz. 290 e.v. van deze aflevering komt onder bovenstaand opschrift een opstel voor van de hand van de Kapitein *Mr. A. C. J. van Heusden*.

Aangezien de ondergeschiktheid en de gehoorzaamheidsplicht de grondpeilers vormen, op welke de militaire samenleving rust, menen wij niet te mogen nalaten ook onze zienswijze over dit uiterst belangrijke onderwerp te geven. Wij verhefen daarbij niet, dat wij het op verschillende punten met Schrijvers betoog niet eens zijn.

Voorop zij gesteld, dat de Wet niet zegt wat een dienstbevel is. Indien wij te rade gaan bij de wordingsgeschiedenis van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht, dan blijkt dat de wetgever een definitie met opzet achterwege gelaten heeft, o.a. omdat „zoowel in „den krijg als in andere bijzondere omstandigheden zekere machts-„aanmatiging somtijds plicht voor den meerdere (zal) zijn”¹⁾. Daarom ook vermeldt „het artikel de persoonlijke bevoegdheid van den „meerdere om het bevel te geven, niet als constitutief element van „het delict”²⁾.

Legt men daarnaast de bepalingen van het Wetboek van Strafrecht, die betrekking hebben op de burgerlijke gehoorzaamheid, dan valt het op dat dit element steeds uitdrukkelijk is opgenomen³⁾. Wij concluderen hieruit, en uit de aard en het wezen van de militaire verhoudingen⁴⁾, dat de bevoegdheid van de meerdere niet behoort tot de elementen van de militaire gehoorzaamheidsplicht. Onder „bevoegdheid” verstaan wij dat de kring van normale dienstwerkzaamheden van de meerdere de kring van die van de mindere op het stuk van het bevel dat die meerdere aan de mindere gaf, dekt. Het staat de mindere o.i. dan ook niet vrij te beoordelen, of de meerdere in casu

1) Memorie van Toelichting (van der Hoeven II, blz. 222).

2) T.z.p.

3) Bijvoorbeeld art. 43: „Een onbevoegd gegeven ambtelijk bevel heft de „strafbaarheid niet op”; art. 180 en 185: „een ambtenaar, werkzaam in de „rechtmatige uitoefening van zijn bediening”; art. 184: „een bevel krach-„tens wettelijk voorschrift gedaan”; art. 186: „door of vanwege het be-„voegde gezag gegeven bevel” en andere. Een sterker argument nog ontlenen wij aan artikel 89 van het Wetboek van Militair Strafrecht: de on-gehoorzaamheid van burgers in tijd van oorlog aan een militair bevel. Dit artikel, dat tot in zijn gequalificeerde vormen een vrij getrouwe copie is van artikel 114, stelt strafbaar „Hij die ...” en spreekt van een bevel „gedaan door een daartoe *bevoegden* militair”, terwijl artikel 114 strafbaar stelt „De militair die ...” en spreekt van „eenig dienstbevel”, zonder de bevoegdheid tot het geven van dat bevel aan te roeren. Men zie nog de Memorie van Toelichting (Van der Hoeven II, blz. 105), aanvangende met de woorden „Het artikel betreft de niet militaire personen ...”.

4) Zie o.a. artikel 11 Reglement Krijgstucht.

bevoegd was of niet en hij heeft ter zake geen toetsingsrecht, veel minder een toetsingsplicht: „zekere machtsaanmatiging zal somtijds „voor de meerdere plicht zijn”.

Bezien wij hiernaast artikel 43 van het Wetboek van Strafrecht, dan blijkt uit het tweede lid daarvan, dat op de burger een toetsingsplicht gelegd wordt, immers: „Een onbevoegd gegeven ambtelijk bevel heft de strafbaarheid niet op”. De burger zal dus telkenmale moeten onderzoeken of de ambtenaar wel bevoegd was tot het geven van het bevel. Daarom past, naar onze mening, niettegenstaande het door Schrijver aangehaalde artikel 84 en niettegenstaande de algemene toepasselijkverklaring van het gemene strafrecht (en dus ook van artikel 43) ingevolge artikel 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht, de strafuitsluitingsgrond van „ambtelijk bevel” niet op de militaire samenleving.

De vraag moge intussen te dezer plaatse worden gesteld, of de burgerlijke opvatting van het bestaan van een toetsingsplicht in de zoven bedoelde zin zelfs in de burgerlijke samenleving op de duur houdbaar is. Neem bijv. een groot korps burgerlijke ambtenaren, zegge de politie, vooral wanneer wij het mochten beleven dat deze diensttak niet meer hopeloos versnipperd is over een aantal gemeentelijke korpsen, liggende als eilanden in de zee der rijkspolitie. Reeds nu duiken er weder geruchten op dat de politie meer dan tot nu toe gemilitariseerd moet worden. Wij weten tot ons leedwezen niet, welke motieven voor deze wens te berde worden gebracht, doch het zou ons allermint verwonderen als tot die motieven ook de toepasselijkheid ten opzichte van iedere politiedienaar van artikel 43 van het Wetboek van Strafrecht zou blijken te behoren. Hoe wil een eenvoudig politieagent een dienstbevel met betrekking tot een der talloze onderwerpen, met welke de politie bemoeienis heeft, op bevoegdheid van de ordonnateur beoordelen? Menig jurist zou een oordeel hierover niet à bout portant gereed hebben. En zodanig bevel kan niet op uitvoering wachten tot dergelijk oordeel verworven is.

Onze redactie heeft vóór de laatste oorlog herhaaldelijk op de noodzaak van militarisering en samensmelting der politiekorpsen de aandacht gevestigd ⁵⁾. Het doet ons leed, dat deze oplossing van het politievraagstuk nog niet een zichtbare schrede naderbij is gebracht. Zullen de motieven voor bovenbedoelde geruchten in staat blijken om de, doorgaans op anti-militaristisch vooroordeel steunende, andere opvattingen te overwinnen? Laten wij het hopen, en wij menen te weten dat het Korps Koninklijke Maréchaussée, hetwelk, na de herwinning — ook met behulp van de krachten van vele van zijn leden — van onze onafhankelijkheid, niet de erkenning heeft gevonden, welke het alleszins verdient, zich niettemin oprecht in dergelijke omzwaai zou verheugen.

Uit het bovenstaande volgt ons standpunt dat een onbevoegdlijk gegeven militair bevel wel degelijk een dienstbevel kan zijn. De min-

⁵⁾ Zie bijv. M.R.T. XXX, blz. 350, XXXI, blz. 353, 453.

dere zal in het algemeen, ook wanneer de meerdere zijn bevoegdheid overschreed, tot opvolgen verplicht zijn. Ook artikel 140 van het militaire strafwetboek sluit niet uit dat, wanneer de meerdere vervolgd wordt terzake van een onbevoegd gegeven bevel, de mindere die aan dat bevel niet gehoorzaamde, terzake van datzelfde onbevoegde bevel vervolgd wordt op grond van artikel 114.

Wél is naar algemeen geldende opvatting een essentieel kenmerk, dat het onderwerp van het bevel niet vreemd mag zijn aan de belangen van de dienst, immers artikel 114 eist een *dienstbevel*. Zo ook de Memorie van Toelichting: „Slechts ten aanzien van één, trouwens „zeer belangrijk punt behoort de plicht tot gehoorzaamheid en der- „halve de strafbaarheid van ongehoorzaamheid te worden beperkt, en „wel ten aanzien van het onderwerp waarover het bevel loopt. „Betreft dit een louter particulier belang, dan kan de mindere niet „tot naleving van het bevel gedwongen worden en bestaat er alzoo „ook geen plicht om te gehoorzamen”⁶⁾. Echter, de mindere behoort hier bedachtzaam te werk te gaan, want als hij zich in zijn oordeel vergist, baat hem zelfs zijn goede trouw niet (al zal daarmee bij de strafmaat rekening gehouden worden). Aldus ook de Memorie van Toelichting: „maar hij bedenke daarbij dat hij de weigering doet suo „periculo; — dat dwaling ten aanzien van den aard des onderwerps „van het bevel hem niet kan baten . . .”⁷⁾.

Dit aan de belangen van de dienst vreemde bevel kan een zuiver particulier belang betreffen en het kan zelfs strekken tot het plegen van een met de belangen van de dienst geen verband houdend strafbaar feit⁸⁾. In zulke gevallen heeft de mindere het recht om ongehoorzaam te zijn en dit recht gaat, wanneer het het plegen van een zodanig strafbaar feit betreft, in de meer sprekende gevallen over in een plicht tot ongehoorzaamheid⁹⁾.

Uit het bovenstaande moge blijken — en wij willen dit, voor zoveel nodig, nog uitdrukkelijk herhalen — dat wij geenszins „cadaver- „gehoorzaamheid” bepleiten, ook al omdat de wetgever hiervan niet is uitgegaan. In beginsel geldt echter een algemene gehoorzaamheids- plicht en in het wijde grensgebied tussen bevelen welke de belangen van de dienst dienen en die, welke aan de dienstbelangen vreemd zijn, is aan de mindere een toetsingsrecht toegekend. De mindere behoort in die gevallen echter „bij de somtijds moeilijke keuze zijner gedrags- „lijn met groote omzichtigheid te werk (te) gaan, want ook hierbij „handelt hij suo periculo”¹⁰⁾. In dit grensgebied wete de mindere dat hij veilig is wanneer hij het bevel opvolgt en dat zijn risico eerst aan-

⁶⁾ Van der Hoeven II, blz. 221.

⁷⁾ t.z.p.

⁸⁾ De Memorie van Toelichting geeft hiervan terloops voorbeelden: het bevel aan de mindere resp. om ontuchtige handelingen te dulden en om ontuchtige handelingen te plegen (Van der Hoeven II, blz. 221).

⁹⁾ Zie Memorie van Toelichting (Van der Hoeven II, blz. 223) „... dan „zal hij het bevel in sommige gevallen onuitgevoerd *mogen* laten in andere „gevallen zal hij daartoe zelfs verplicht zijn”.

¹⁰⁾ Zie Van der Hoeven II, blz. 223.

vangt, wanneer hij verkiest ongehoorzaam te zijn. Dit neemt niet weg dat, zoals boven vermeld, deze figuur via een steeds sterker wordend *recht* tot ongehoorzaamheid, in een *plicht* tot ongehoorzaamheid overgaat, bijvoorbeeld in de markante gevallen van bevel tot het plegen van misdrijven tegen de mensheid, zoals bedoeld in artikel 6 van het Handvest voor het Internationale Militaire Gerecht, gevoegd bij de Londense overeenkomst van 8 Augustus 1945 ¹¹⁾.

Opgemerkt worde nog dat niet elk bevel tot het plegen van een strafbaar feit vreemd behoeft te zijn aan de belangen van de dienst. Wanneer een officier aan een korporaal vraagt of deze een motorrijwiel kan besturen en, op het bevestigende antwoord, die korporaal een motorrijwiel aanwijst en hem opdraagt daarmee een met „spoed” gemerkte dienstenvelophe aan een opgegeven adres te bezorgen, dan kan deze mindere, wanneer hij normaal niet onder de bevelen van die officier staat en wanneer zijn dienst normaal niet het overbrengen van berichten bevat (bijv. doordat hij kok is) zich niet op de bevoegdheid van de meerdere beroepen. Hij mag, doch geheel op eigen risico, het bevel weigeren te gehoorzamen als hij meent dat met het bevel geen dienstbelang gemoeid is (bijvoorbeeld wanneer hij meent dat de enveloppe geen dienststukken bevat); hij mag evenzeer — doch wederom geheel op eigen risico — de order weigeren te gehoorzamen omdat hij meent dat het bevel het plegen van een strafbaar feit inhoudt, bijv. omdat de meerdere niet gerechtigd zou zijn over het motorrijwiel (en over de daarin aanwezige benzine) te beschikken, omdat hij (de mindere) niet in het bezit is van een geldig rijbewijs, of omdat hij een geldig rijbewijs niet bij zich heeft. Blijkt het de rechter achteraf dat hij een verkeerde beslissing heeft genomen, dan is hij onvermijdelijk wegens opzettelijke ongehoorzaamheid strafbaar.

Dergelijke gevallen komen herhaaldelijk voor en speciaal wanneer de krijgsmacht als zodanig moet optreden, zowel in geval van oorlog als bij binnenlandse onlusten en bij het verlenen van militaire bijstand, zullen de militairen herhaaldelijk bevelen krijgen tot het uitvoeren van handelingen, welke op zichzelf strafbare feiten opleveren: het vernielen van eigendommen en levensberoving.

Voorts willen wij nog aandacht wijden aan het verwijt, dat de Schrijver van bovengenoemd opstel richt aan de openingswoorden „De ondergeschiktheid is de ziel van de militaire dienst” van artikel 2 Reglement Krijgstucht. Dit voorschrift zou kennelijk niet hebben bijgedragen tot Neerlands kostelijk erfgoed: eigen moreel oordeel en eigen verantwoordelijkheid voor zijn daden.

Wij menen dat dit verwijt onverdiend is. In de eerste plaats behoeft fundamentele ondergeschiktheid niet te leiden tot het uitdoven van eigen zedelijk oordeel (zie artikel 12 in verband met artikel 11 Reglement Krijgstucht). In de tweede plaats moeten wij de juistheid ontkennen van Schrijvers mening, dat het aangehaalde adagium niet

¹¹⁾ Tekst: zie M.R.T. XXXIX, blz. 383 v., speciaal blz. 387.

meer zou zijn dan een persoonlijke opvatting van de opstellers van het Reglement betreffende de krijgstucht. Onze militaire strafwetgeving kent deze spreuk reeds zeer lang en het kan zijn nut hebben, haar geboorteceel te lichten.

Met haar vangt aan de Tweede Afdeling, Derde Capittel van het Reglement van Krijgstucht en Crimineel Wetboek voor de Militie van den Staat te Lande van 26 Juni 1799, welk kapittel tot opschrift draagt „Misdaaden tegen de subordinatie”¹²⁾.

Art. 1 luidt aldus:

„De subordinatie de ziel van den militairen dienst zijnde, moet bij „elk voor een generalen regel worden gehouden, *dat men moet beginnen met obedieeren en zich eerst daarna mag beklagen.*”

Bij deze „gulde les”¹³⁾ sluit aan art. 2, luidende:

„Elk militair zal derhalven gehouden zijn de orders, die hem door „iemand, in den dienst boven hem gesteld, in dienstzaken gegeven „worden, direct en zonder daartegen te redeneeren te gehoorzamen en „getrouwelijk te volbrengen, behoudens zijn recht om, wanneer hij „zich daarover bezwaard vindt, van achteren daarover zijne klachten „in te brengen.”

Bij het rapport, met hetwelk het ontwerp van dit wetboek bij de Eerste Kamer van het Vertegenwoordigend Lichaam der Bataafsche Republiek op 27 Mei 1799 werd ingediend, werd ter ondersteuning van dit beginsel het volgende aangevoerd: „Zachtere zeden” — welke dus blijkbaar toen ook reeds bestonden — „mogen het gedrag van „den Romeinschen veldheer laaken, die zijnen eigenen zoon ter dood „liet brengen omdat hij de bevelen van zijnen vader en bevelhebber „had overtreden. Hoe lofwaardig anderszins zijn gedrag ook zoude „geweest zijn, zeker is het, dat het handhaven der strengste Krijgs- „tugt een der voornaamste oorzaken geweest is van den onafgebroken „loop van zegepraalen, door het oude Rome behaald. Dat denkbeeld „te doen verflaauwen zoude naar ons inzien de verderfelijkste gevol- „gen hebben.”¹³⁾

Dit ontwerp-wetboek werd in de zitting van 22 Juni d.a.v. aan de orde gesteld. Bij art. 2 voormeld stelde de Representant *De Sonnaville* de vraag, of er met betrekking tot „de veiligheid van het gouverne- „ment” niet een voorziening nodig zou zijn, „vermits zich de comman- „deerende officier altoos meester van hetzelve maken kon.” Hij her- innerde aan het gebeurde op 12 Juni 1798, toen de beide Kamers van het Wetgevend Lichaam met behulp van de militaire macht van ongewenste leden gezuiverd werden, zoals wij dit thans zouden noemen. Spreker had een goed geweten en gevoelde zich „altoos op zijn post „gerust”, doch zodanig „onheil” moest in de toekomst voorkomen worden. Bij de wisseling van bestuursleden achtte hij de aanleiding daar- toe niet uitgesloten en uit dien hoofde verzocht hij deze bepalingen aldus te amenderen „dat geen militair immer eenige orders tot het

¹²⁾ M.R.T. XXXV, blz. 332.

¹³⁾ T.z.p., blz. 321.

„arresteren van leden van het Uitvoerend Bewind zou gehoorzamen, „dan wanneer daartoe eene schriftelijke order door de twee presidenten der beide Kamers zal gegeven zijn, zullende aan de orders tot „het arresteren van het Wetgevend Lichaam nimmer eenig gehoor „mogen gegeven worden.”

De President achtte dit wetboek niet de aangewezen plaats voor zodanig voorschrift. Nadat de Representant *Pompe van Meerdervoort*, met een herinnering aan de staatsgreep van 22 Januari 1798 — toen de Nationale Vergadering eveneens met behulp van de militaire macht van federalistische leden gezuiverd was geworden — als zijn mening te kennen gegeven had dat zodanig voorschrift weinig zou baten, werd art. 2, in hetwelk ook volgens de Representant *Verhoysen*, de door *De Somnaville* geopperde „zwarigheid” „in geen en deele opgesloten” lag, onveranderd aangenomen ¹⁴⁾.

Uit dit wetboek gingen beide bepalingen over naar het Ontwerp C.W.L., dat in 1807 aan Koning Lodewijk Napoleon werd voorgelegd: Men leest daar in Kap. IV, art. 1 ¹⁵⁾: „De subordinatie, de ziel „van den militairen dienst zijnde, zoo behoort bij elk voor een generalen regel te worden gehouden, *dat ieder militair moet beginnen „met te obediëren, en zich eerst daarna mag beklagen*”. Art. 2 voegt daaraan toe: „Elk militair zal derhalve gehouden zijn, de orders hem „gegeven door degenen, welke in den dienst boven hem zijn gesteld, „direct en zonder daartegen te redeneren, te gehoorzamen en getrouwelijk te volbrengen, behoudens zijn regt, om, wanneer hij zich daarover bezwaard vindt, daarna zijn klagten deswegens in te brengen.” Alleen een officier mocht — zoals artikel 3 zegt — „ingevallig hij „orders mogt ontvangen, waarvan de uitvoering hem bedenkelijk „voorkomt”, van zijn superieur „dezelve ordres schriftelijk ter zijne „eventuele décharge” verzoeken, welke superieur verplicht is aan dat verzoek te voldoen.

De Raad van State zegt over artikel 1, dat, hoezeer de gecursiveerde woorden „slechts tot dienstzaken betrekkelijk zijn”, verkeerde uitleg moet worden voorkomen door de aanhef te lezen „dat ieder „militair *in den dienst* moet beginnen” enz. ¹⁶⁾.

In het ontwerp C.W.L. 1808 luidde dit artikel 1 — toen van het XIIIe kapittel — aldus: „De subordinatie, de ziel van den militairen „dienst zijnde, zoo wordt voor een generalen regel gesteld en gehouden, dat ieder militair in den dienst moet beginnen met te obediëren en zich eerst daarna mag beklagen.” Artikel 2 bleef onveranderd, doch artikel 3 verviel, zeker op grond van de daaromtrent door de Raad van State gemaakte opmerking dat de schriftelijke bevestiging toch moest worden afhankelijk gesteld van „de tijd en gelegenheid zulks toelatende” ¹⁷⁾.

¹⁴⁾ M.R.T. XXXV, blz. 369.

¹⁵⁾ Zie Vreede, Ontwerpen enz. 1842, blz. 75.

¹⁶⁾ Zie Themis 1867, blz. 147.

¹⁷⁾ Themis 1866, blz. 840.

In artikel 1 van Kapittel IV van het ontwerp C.W.Z. van 1808 komt de volgende transpositie voor van bovenstaand artikel 1: „Stipte „subordinatie de ziel van allen militairen dienst zijnde, zoo behoort „bij elk, die Zijne Majesteit ter zee dient, voor een algemeen regel „gehouden te worden: dat ieder zeeman, die ten oorlog vaart, *in den „dienst* altijd moet beginnen met gehoorzamen en dat niemand zich „ooit mag beklagen, vóór en alear hij gehoorzaamd heeft.”

Artikel 2 is gelijkkluidend met artikel 2 C.W.L. 1807/8.

Artikel 3 luidt hier: „Inzonderheid zullen alle maarschalken, vice- „admiraals, schouten bij nacht en alle andere commanderende offi- „cieren alle ordres, die zij van Zijne Majesteit of van Hoogstdeszelfs „Minister der Marine ontvangen, met allen mogelijken spoed en on- „derdanigheid uitvoeren en zoo doende het voorbeeld van *discipline*, „*subordinatie* en *gehoorzaamheid* aan alle hunne onderhoorigen moe- „ten geven. En zullen zij ook vooral wanneer zij onder zeilordres „liggen, geen tijd of gelegenheid van wind verzuimen om naar zee te „komen, alles op straffe van uit hoofde van hunnen rang zwaarder „dan anderen naar den inhoud van dit Wetboek te worden gestraft.”

Daarop volgt dan als artikel 4: „Het zal echter aan eenen officier, „ingevalle hij ordres mogt ontvangen, waarvan de uitvoering hem „bedenkelyk voorkomt, vrijstaan om van zijnen superieuren officier „dezelve ordres schriftelyk ter zijner eventuele décharge te verzoeken, „welke superieur dan ook gehouden zal zijn om die, *tijd en gelegen- „heid zulks toelatende*, schriftelyk te geven.”¹⁸⁾

Daarbij sluiten aan:

artikel 84 C.W.Z.: „De subordinatie is het wezen en de ziel van „den Militairen Dienst. Elk schepeling derhalven is verplicht, in den „dienst, de Ordres, hem gegeven door dengenen, die boven hem ge- „steld is, terstond en zonder daartegen te redeneren, te gehoorzamen, „en getrouwelyk te volbrengen, behoudens het regt om, wanneer hij „zich door die Ordres bezwaard vindt, daarna, zijne klagten des- „wegens intebrengen”. Met dien verstande dat in het ontwerp 1810 het artikel eindigde met „te volbrengen”; het slot is er later bijge- „voegd en kwam al voor in het ontwerp 1814¹⁹⁾.

artikel 80 C.W.L., met hetwelk artikel 74 van ontwerp 1810 en 80 van ontwerp-1814 bijna geheel en artikel 80 van het ontwerp-1815 geheel overeenstemmen²⁰⁾.

Dat onze Oosterburen met hun „cadaver-gehoorzaamheid” deze leuze ook zouden hebben gehuldigd en dientengevolge tot oorlogsmisdaden zijn afgegleden moge waar zijn, dit bewijst echter niets ten aanzien van de herkomst en de strekking van art. 2 van ons Reglement betreffende de Krijgstucht.

Wat de herkomst betreft, wij toonden aan dat die een zuiver Ne-derlandse is.

¹⁸⁾ Themis 1868, blz. 478 v.

¹⁹⁾ Van der Hoeven: „Onze militaire strafwetgeving”, blz. 111 en 126.

²⁰⁾ Van der Hoeven, t.z.p., blz. 192.

Wat de strekking van deze Nederlandse bepaling is moge nog blijken uit hetgeen de Representant *Pompe van Meerdervoort*, die wij hierboven reeds aanhaalden, zeide bij dezelfde gelegenheid toen hij sprak over de militaire bijstand, verleend bij de zuivering van regeringscolleges. Nadat hij zich als tegenstander van het voorstel-*De Sonnaville* had verklaard, zeide hij: „In het militaire toch komt het alleen „aan op de eerlijkheid, braafheid en getrouwheid der personen . . . De „Burger *De Sonnaville* allegueert tot een voorbeeld het gebeurde op „den 12 Juny, doch ik zoude op mijn beurt kunnen aanvoeren de ge- „beurtenis van den 22 January des voorleden jaars, als wanneer ik „biljetten door eenen *Midderigh* ²¹⁾ getekend, gezien heb, inhoudende „een last om de leden der Commissie van Buitenlandsche Zaaken, te „doen arresteeren.” Het overeenkomstige bevel van 12 Juni 1798 was door de presidenten der beide Kamers aan de Commandant van de lijfwacht van het Vertegenwoordigend Lichaam gegeven en werd door een detachement daarvan onder bevel van een officier ten uitvoer gelegd.

In de referate aan de goede hoedanigheden van de toenmalige militairen was, naar het ons wil voorkomen, besloten de erkenning van de bevoegdheid van de officier, die het bevel ontvangen had, om de rechtmatigheid van dat bevel te beoordelen. Doch had deze de opdracht tot tenuitvoerlegging eenmaal gegeven, dan mochten zijn ondergeschikten zich niet aan de uitvoering van die opdracht onttrekken zonder zich aan dienstweigering schuldig te maken. Thans is de strafbaarheid ook van de officier die aan een wettige vordering van het bevoegde burgerlijk gezag om militaire bijstand niet voldoet, bij art. 357 Wb. v. Sr. strafbaar gesteld. Daarin ligt vast de plicht van die bevelhebber om na te gaan, of de vordering tot bijstand afkomstig is van het *bevoegde* burgerlijke gezag en of zij *wettig* is. Dan is er dus sprake van een (burgerlijk) ambtelijk bevel met toetsings*plicht* terzake van wettigheid en bevoegdheid en niet van een (militair) dienstbevel met primaire gehoorzaamheidsplicht en een beperkt toetsings*recht* terzake van het onderwerp waarover het bevel loopt.

Ten slotte hebben wij ons de vraag gesteld, hoe een van het bepaalde bij art. 43 Sr. afwijkend voorschrift — hetwelk onzes inziens niet gemist mag worden voor wat betreft militaire dienstbevelen — zou moeten worden gereedigeerd.

Bij het stellen van die vraag stond ons voor de geest het bepaalde bij art. 6, laatste lid, en bij de artt. 7 en 8 van het Charter voor het Internationaal Militair Gerechtshof, behorende bij het Agreement van Londen dd. 8 Augustus 1945 ²²⁾.

Als algemeen beginsel stelt het Charter op de voorgrond, dat lei-

²¹⁾ De Representant *H. Midderigh*, in de vergadering van 22 Januari 1798 optredende als voorzitter. Hij was revolutionair gezind en op een zodanige voorzitter had men voor de doorvoering van de maatregel gewacht.

²²⁾ Zie M.R.T. XXXIX, blz. 387.

ders, organisatoren, aanstichters en medeplichtigen, deelnemende in de samenstelling van of het geven van uitvoering aan een algemeen plan voor of aan een samenzwering tot het begaan van oorlogsmisdrijven aansprakelijk zijn voor alle daden of feiten door wie ook verricht tot volbrenging van zodanig plan.

De opdrachtgevers mogen zich niet, bij wijze van strafuitsluitingsgrond, beroepen op hun positie als staatshoofd of als verantwoordelijk hoofd van dienst; zodanig beroep sluit zelfs verlichting van straf uit. Een beroep op bevel van hogerhand sluit evenmin strafrechtelijke aansprakelijkheid uit maar mag beschouwd worden als verlichtende omstandigheid voor hem die het bevel gaf.

Deze regeling is bedoeld om te gelden voor de „major war criminals”, de provocateurs van de oorlog en de leiders van het oorlogsbedrijf, wier misdrijven niet gepleegd zijn binnen een geografisch aangegeven gebied, en wier bevelen ook tot het plegen van die strafwaardige feiten langs hierarchieke wegen de feitelijke uitvoerders hebben bereikt. Onze beschouwingen raken meer de positie van die feitelijke uitvoerders, voor welker handelingen die opdrachtgevers volgens art. 6, laatste lid, van het charter aansprakelijk zijn gesteld, uit welke aansprakelijkstelling voor die lieden internationaalrechtelijk een absolute en volledige strafuitsluitingsgrond valt af te leiden: zij zijn manus ministrae.

Doch art. 4 van het Agreement houdt voor de „minor war criminals”, de oorlogsmisdadigers, die hun misdadig bedrijf in een bepaald land hebben uitgeoefend, de „Moscow Declaration” in stand, volgens welke deze boosdoeners aan de overheid van zodanig land worden uitgeleverd, met de bedoeling, zoals art. 6 van dat Agreement doet zien, dat deze lieden aldaar volgens de nationale wetgeving zouden worden terechtgesteld.

Geldt nu in zodanige te onzent ingestelde procedure ook dit stelsel van absorptie van aansprakelijkheid? Wij menen van niet, vooral niet waar deze „minor war criminals” hier, sedert deze competentie, onzes inziens ten onrechte, aan de militaire rechter is ontnomen voor een burgerlijk rechtscollege moeten terechtstaan. Nu geldt voor hen onverminderd en ongeacht of zij, toen zij hun wandaden pleegden, in militaire dienst waren, de toetsingsplicht van art. 43 Sr. en, wat nog erger is, deze geldt ook voor hen die de boosaardige bevelen van hun wellicht militaire chef hebben moeten ten uitvoer brengen. Al aangenomen dat de „cadaver-gehoorzaamheidsplicht” voor Duitse militairen niet gold, als militairen waren zij allen toch in beginsel verplicht ontvangen dienstbevelen uit te voeren, terwijl het risico van ongehoorzaamheid in oorlogstijd bijzonder groot is.

Kan de militaire rechter ten aanzien van de militaire uitvoerders de bevoegdheid van de chef om de ontvangen bevelen te geven laten rusten, dat die bevelen dienstbevelen waren zal zeker wel niet worden ontkend, zodat de uitvoerders van die bevelen niet voor strafoplegging deswege in aanmerking zouden komen.

Ook deze zijde van de zaak maakt het nodig, dat voor inachtneming

door de militaire rechter een afwijking van art. 43 Sr. in de wet worde vastgesteld. Wij stellen ons voor en geven in overweging om die in de plaats van het vervallen art. 39 van het Wb. v. M.S. te doen opnemen in deze vorm:

Art. 39. Behoudens het bepaalde in het tweede lid, is niet strafbaar de militair, die een feit begaat ter uitvoering van een hem door een meerdere gegeven bevel.

Een door een meerdere gegeven bevel heft de strafbaarheid voor het dientengevolge door den mindere gepleegde feit niet op, indien deze mindere wist of redelijkerwijze kon vermoeden dat het bevel een aangelegenheid betreft, welke vreemd is aan de belangen van den dienst of wel dat hij zich door uitvoering van het bevel zou schuldig maken aan een volgens oorlogsrecht niet geoorloofd of door oorlogsnoodzaak in redelijkheid niet geboden feit.

R.C.-W.H.V.

Snel recht in militaire strafzaken.

Het deed ons genoegen dat wij in het beredeneerd statistisch overzicht van bij de krijgsraden te velde behandelde strafzaken, opgenomen op blz. 208 v. van deze jaargang, mochten lezen dat het tempo van afdoening in het algemeen vrij sterk versneld is en dat nog groter versnelling uitvoerbaar wordt geacht. Wij komen hierop nog even terug omdat een van de beginselen, op welke de militaire rechtspraak behoort te rusten, juist is dat snel recht wordt gedaan ¹⁾. Ons werd kort na het bekend worden van bovenbedoeld overzicht door iemand uit de praktijk verzekerd, dat snellere afdoening van krijgsraadzaken inderdaad zeer goed mogelijk is. Deze mogelijkheid wordt gegrond op en bevorderd door de omstandigheid, dat de meeste krijgsraadzaken van eenvoudige aard zijn, vervolgingen, in welke de beklagden bekennen en waarin *blijkens* de praktijk de velde geen informatie behoeven te worden gehouden.

Z.i. *kan en behoort* dan ook de afdoening van deze zaken in nog veel sneller tempo te geschieden *in het belang van een goede tuchthandhaving*, zonder dat aan de deugdelijkheid van de rechtspraak behoefte te worden tekort gedaan. Het eist echter personeel, dat voor zijn taak berekend is en dat veel gevoel voor plichtsbetrachting en hart voor tuchthandhaving heeft.

Zijn wij wel ingelicht dan beweegt het tempo bij de krijgsraden te velde zich nog steeds in stijgende lijn en zullen ons bij een volgend verslag waarschijnlijk nog gunstiger cijfers bereiken.

S.

¹⁾ In deze zin ook reeds wijlen Mr. G. van Slooten Azn. in M.R.T. XV, blz. 55 in verband met de militaire rechtspraak in de oorlog 1914—1918, toen er geen krijgsraden te velde waren maar wel criminaliteit op voet van oorlog.

Noodzakelijke deelneming.

Onder bovenstaande titel komt in het Nederlands Juristenblad van 27 Maart 1948 (blz. 205 v.) een o.i. zeer lezenswaardig artikel voor van de hand van *Mr. A. Bockwinkel*, waarvan wij hieronder enkele hoofdpunten vermelden.

Schrijver geeft een schematisering van de vormen van de noodzakelijke deelneming, t.w. groep I, waarbij alle comparanten strafbaar zijn, nader onderverdeeld in: (a) elk hunner voldoet aan dezelfde wettelijke omschrijving, zoals in art. 96, 141, 182, 311, 4° W.v.Sr., (b) elk hunner voldoet aan een aparte omschrijving, doch in hetzelfde wetsartikel, zoals in art. 126, 206, 237, 241 W.v.Sr. en (c) elk hunner voldoet aan een aparte omschrijving in aparte wetsartikelen, zoals art. 295 naast 297 W.v.Sr., art. 203 W.v.Sr. naast art. 98 W.M.S.R., en groep II, waarbij slechts één der comparanten strafbaar is en de gedraging van de andere strafrechtelijk onverschillig is, zoals art. 189, 1°, 191, 248*bis*, 251*bis* W.v.Sr. Hierna ontvouwt Schrijver zijn stelling dat „plegen” uit het tweede en derde boek van het Wetboek van Strafrecht, aldaar aangegeven door de woorden „Hij die . . .” en soms ook wel door „deelneming” (art. 140) of „medeplegen” (art. 241, 2°), evenmin als noodzakelijke deelneming, iets met de deelneming uit het eerste boek te maken heeft, want deelneming is, aldus Schrijver, bijdragen tot het feit, voorzover niet reeds in de delictsomschrijving verdisconteerd. Deze stelling is dan in hoofdzaak van belang voor de noodzakelijke deelnemers van groep II: de minderjarige, met wie ontucht gepleegd wordt, de vrouw, die in behandeling genomen wordt ter versterking van de zwangerschap, zijn *als zodanig* straffeloos, rechtens onverschillig. Als zodanig, want de deelnemings-titel is ook op hen onverkort van toepassing als zij zijn opgetreden buiten de hun door de wettelijke omschrijving toegedachte rol. Zij kunnen, als zij aan de desbetreffende omschrijvingen van de deelneming in artikel 47 en 48 voldoen, als uitlokkers, doen-plegers enz. strafbaar zijn. De straffeloosheid van de noodzakelijke deelnemers uit groep II worde niet geconcludeerd uit een eventueel motief van de wetgever om (in de gegeven voorbeelden van art. 248*bis* en 251*bis*) de geslachtelijke ongereptheid van de minderjarige, de vrouw of haar vrucht te beschermen, maar uit het feit dat de wet hen niet als plegers heeft gequalificeerd. Die opvatting staat dan ook niet hun strafbaarheid in de weg, wanneer zij buiten hun rol van noodzakelijke deelnemer zijn getreden en op een der wijzen van de titel „deelneming aan strafbare feiten” uit het eerste boek tot het feit hebben bijgedragen, evenals een eigenaar kan optreden als uitlokker tot diefstal van eigen goed¹⁾.

W.H.V.

¹⁾ Schrijver verwijst hier naar N. J. 1944, No. 362 (conclusie van de A.G. bij arrest H.R. van 25 Januari 1944).

Straf- en tuchtrecht.

Een met de bekende initialen W.P. ondertekende noot behorende bij het in herziening gewezen arrest van de Hoge Raad van 9 December 1947 (Nederl. Jurispr. 1948 n°. 154) en wel in het bijzonder het tweede gedeelte van die noot, trok onze aandacht omdat de hooggeleerde commentator hiër in een beschouwing wijdt aan het onderscheid tussen straf- en tuchtrecht, een vraagpunt, dat ook bij militaire juristen niet onbekend is.

Dit vraagpunt kwam aan de orde doordat de Advocaat-Generaal in zijne conclusie ter voorlichting van ons hoogste rechtscollege als zijne mening had weergegeven, dat de tuchtrechter voor de prijzen niet zou zijn een rechter, doch „een ambtenaar met een beperkte taak dan „toepassing der strafwet”, welke meer beperkte taak zou voortspuiten uit de omstandigheid, dat hij alle straffen mag opleggen, genoemd in art. 1 van het Besluit Berechting Economische Delicten, behalve de vrijheidsstraffen.

De Schrijver van de noot meent nu, dat deze opvatting onjuist is: de taak van een tuchtrechter voor de prijzen acht hij geheel die van een rechter, zelfs in zoverre nog iets meer, dat deze tuchtrechter een vervolgende partij mist. Dit meerdere hier verder buiten onze beschouwing latende, willen wij hier laten volgen hetgeen de Schrijver aanvoert ter toelichting van zijn oordeel, dat de tuchtrechter voor de prijzen is een strafrechter:

„Evenals de A(dvocaat)-G(eneraal) wil ik hiervoor als beslissend „aanvaarden, in hoeverre de betreffende regeling essentieel een wijze „van strafvordering betreft. Beslissend lijkt mij hiervoor weer, in „hoeverre het toe te passen recht strafrecht is. Het gaat hier om de „onderscheiding tussen straf- en tuchtrecht. Het laatste nu lijkt mij „daar aanwezig, waar orde in een gemeenschap binnen de staatsge- „meenschap, en wel van een kleinere gemeenschap binnen de alles en „allen omvattende staatsgemeenschap, gehandhaafd moet worden. Dit „is nu bij de prijsvoorschriften niet het geval, evenmin als bij de voor- „schriften, welker overtreding het tribunaal moet berechten. Deze „voorschriften gelden voor allen in beginsel evenzo als de normen, „welker overtreding in het strafrecht geregeld wordt. Zij zijn ook ge- „geven met het doel, niet om de orde binnen een beperkte gemeen- „schap, maar om de orde binnen de gehele staatsgemeenschap te hand- „haven.”

Er wordt herhaaldelijk bij de beoordeling van vraagstukken, welke zowel in de kring van burgerlijke als in die van militaire juristen belangstelling hebben, naar beider gezichtspunten navraag gedaan. De verleiding is dan groot om zich in het militaire kamp (s.v.v.) te beroepen op meningen, vooral van gezaghebbende personen, uit het burgerlijk leven. Reeds dikwijls heeft onze redactie tegen ondoordacht steunen op dergelijke vergelijking gewaarschuwd en zij wil niet nalaten dit ook nu weer te doen, waar het gaat om een voor de hand liggende vergelijking van de hierboven afgedrukte onderscheiding tussen straf- en tuchtrecht.

Nog niet lang geleden heeft onze redactie aangetoond ¹⁾, tussen militair strafrecht en militair tuchtrecht slechts een gering principieel verschil bestaat: als gevolg daarvan beslist de manderend officier, of een voorgevallen strafbaar feit of vergrijp voor strafrechtelijke dan wel tuchtrechtelijke behandeling en afdoening in aanmerking komt. Onder deze feiten en vergrijpen vallen *in beginsel* alle feiten welke in het militaire en in het commune of burgerlijke strafrecht strafbaar zijn gesteld, en de lichte aard van het voorgevallende is in hoofdzaak het criterium, dat de commanderend officier bij dergelijke beslissing heeft aan te leggen. Toch gaat het hier over de gehele lijn om handhaving van orde en tucht in de kleinere gemeenschap der justiciabelen van de militaire rechter, vallende binnen de alles en allen omvattende staatsgemeenschap, en, aangezien mij dergelijke definitie uit het midden der burgerlijke juristen reeds meer onder de ogen gekomen was, heb ik in een vroeger verschenen opstel aan de militaire rechtspraak het karakter van tuchtrechtspraak toegeschreven ²⁾.

„Het tuchtrecht” — zo vervolgt de aangehaalde noot — „neemt „naast het strafrecht een steeds grotere plaats in. Daarom moet de „jurist aan dit gedurende langen tijd stiefmoederlijk behandelde deel „van het recht steeds meer aandacht wijden. M.i. is er voor de zuivering „ring van het strafrecht een grote taak voor het tuchtrecht weggelegd. Menige nog strafrechtelijk geregelde materie zou beter — geheel of grotendeels — naar het tuchtrecht kunnen worden overgebracht (men denke aan de z.g. sociale en economische wetgeving, „aan de oneerlijke concurrentie, enz.). Maar het omgekeerde doet zich „ook voor. De wetgever heeft tuchtrechtelijk schijnende regelingen „gemaakt, welke principieel tot het strafrecht behoren.”

Dat de juristen meer studie van tuchtrecht mogen maken, is een wens, welke wij gaarne onderschrijven. Laten zij dan het militaire tuchtrecht met zijn vóorgeschiedenis niet vergeten. Wellicht komen zij ook tot de conclusie, dat de vernauwing van de grenzen van straf- en tuchtrecht, welke wij in de zoëven aangehaalde passage menen te bespeuren, verwantschap toont met het op aansprakelijkheid voor tucht en orde onder zijn ondergeschikten berustende beginsel van gradueel verschil tussen militair straf- en tuchtrecht. Met dit practische gevolg, dat van strafrechtelijke strafopleggingen wél, van tuchtrechtelijke strafopleggingen niet melding wordt gemaakt in de bijgehouden wordende strafbladen van gestraften.

Wanneer dan de wetgever zich niet zou behoeven schuldig te maken, aan, wat de schrijver van de noot noemt „ernstige etikettenzwendel, door strafrechtelijk onaanvaardbare regelingen onder het etiket „van tuchtrecht binnen te smokkelen”, kan hij tevens op meer aannemelijke basis behoorlijke wettelijke waarborgen schenken aan het

1) M.R.T. XXXIX, blz. 440 v.

2) T.z.p., blz. 52.

gradueel, dat is minder zwaar treffend karakter van het jongere tuchtrecht.

R.C.

Revue de droit pénal et de criminologie.

Wederom liggen enkele afleveringen van dit Belgische tijdschrift op een aankondiging onzerzijds te wachten. Deze zijn de volgende:

October 1947. De Procureur-Generaal bij het Hof van Appèl te Gent, *H. Bekaert* opent deze aflevering met een verhandeling (mémoire) over de indeling of groepering van strafbare feiten, een nieuwe toelichting op de oude driedelige indeling van de Code pénal van Frankrijk en de daarop gebouwde strafwetboeken van andere staten, steunende op de sociale bouw van de gehele samenleving (misdrijven tegen de eigendom, goede zeden, goede trouw e.d.), op de sociale bouw van bepaalde groepen (politieke misdrijven e.d.) en op overtredingen.

Daarop volgt een verslag uitgebracht door *M. Jules Richard* aan de 8e conférence pour l'unification du droit pénal, gehouden op 10 en 11 Juli 1947, over het brengen van eenheid in de strafbepalingen omtrent valsheid in geschriften, in welk rapport ook aan onze strafwet aandacht is geschonken.

Een ander verslag, uitgebracht door *M. J. Y. Dautricourt* aan dezelfde conférence behandelt de definitie, welke gegeven moet worden aan de misdrijven tegen de mensheid. Zonder bepaalde voorstellen te doen, geeft dit verslag een overzicht van de meningen van der zake kundigen ook uit Nederland omtrent de groepen van misdrijven, welke daartoe moeten geacht worden te behoren, omtrent de wenselijkheid om deze tot uitdrukking te brengen in nationale wetgevingen en omtrent de berechting al dan niet door een internationaal aangewezen rechter.

De bij de opening van deze conférence gehouden redevoeringen alsmede de aangenomen wens bestemd voor de regeringen der vertegenwoordigde landen en betrekking hebbende op de besproken onderwerpen volgen op de verslagen.

Ten aanzien van de valsheid in geschrifte werd de aandacht gevestigd op het gevaar dat uit internationale samenwerking hierbij kan ontstaan en de noodzaak van gezamenlijke bestrijding met de onderscheiden nationale repressieve middelen.

Ten aanzien van de misdrijven tegen de mensheid werd de wens geformuleerd, dat als zodanig in de onderscheiden nationale wetgevingen zouden worden beschouwd elke moord, doodslag of mishandeling met dodelijke afloop, begaan zowel in tijd van oorlog als in tijd van vrede tegen personen of groepen van personen uit hoofde van verschil in ras, nationaliteit, godsdienstige of andere opvattingen.

Ook verder bevat deze aflevering menig détail omtrent internationaal strafrecht.

November 1947. Deze aflevering opent met een rede, uitgesproken door de Procureur-Generaal bij het Hof van Appèl te Luik *René Tahon*

over de tegenwoordige stand van het vraagstuk van het onderzoek door deskundigen in strafzaken. De van ouds bekende gevallen, bijvoorbeeld onderzoek van slachtoffers van door middel van geweld gepleegde misdrijven, vinden geregeld plaats, slechts geremd door eisen van welvoegelijkheid en van persoonlijke vrijheid. Maar nieuw ontdekte middelen om het menselijk onderbewustzijn zich te doen uiten, zoals injecties met pentothal of skopolamin, hebben nieuwe mogelijkheden geopend om op normale wijze niet verkregen bewijsmateriaal te verzamelen. In hoeverre is het geoorloofd om van deze mogelijkheden gebruik te maken om de ware bedoelingen van een verdachte te leren kennen? Een moderne vorm van het vroeger ook bij ons niet onbekende vraagstuk, of men een voor de militaire dienst ongeschikt persoon mag dwingen om zich te onderwerpen aan een het leven of de gezondheid niet in gevaar brengende operatie, welke hem de ontbrekende geschiktheid kan verschaffen. Dat over dergelijke vragen verschil van mening bestaat, is niet te verwonderen: algemene en bijzondere belangen komen hierbij in botsing en M. *Tahon* geeft een helder en uitvoerig overzicht van de argumenten en beschouwingen van vóór- en tegenstanders.

Daarop volgt een interessant rapport over heropvoeding van Belgische „inciviques”, waarvan er na afloop van de oorlogvoering 70000 in arrest waren genomen, van welke er na vrijlating en na terugvoer van velen uit Duitsland en aanhouding van 21000 nieuwe verdachten meer dan 91000 opgesloten werden gehouden. Aan hunne berechting, welke aan de militaire rechter toekwam, werd ijverig gewerkt: op 1 April 1947 waren er 68121 veroordeelden en waren 8330 zaken in onderzoek. De militaire justitie heeft zich daarbij flink geweed. In vreedstijd bestond deze rechtspraak uit een Hof met twee Kamers en in eerste aanleg uit vier permanente Krijgsraden. Na September 1944 zijn er van het Hof 27 Kamers geweest en 185 Kamers van de Krijgsraden. Bij deze colleges fungeerden vóór de oorlog één auditeur-général, 15 auditeurs en 19 griffiers verdeeld over vier auditiën. Na de capitulatie van Duitsland waren er 491 auditeurs en 732 griffiers, werkzaam in 21 auditiën.

De gevangenissen waren overvol en nieuwe huisvestingsmogelijkheden werden ingericht. Doch er was groot gebrek aan geschoolde bewakers. Ook nog andere bezwaren moesten worden overwonnen. Het meest nodig was een plan voor heropvoeding van dergelijke „inciviques”, die tot vrijheidsstraffen waren veroordeeld: men wilde hen genezen doch niet kastijden, waartoe de eigenlijke inciviques moesten worden gescheiden van gewone misdadigers.

Uitvoerig wordt daarop medegedeeld, welke maatregelen tot dat doel genomen werden en de verkregen resultaten. Het zou ons te voeren om hiervan een overzicht te geven. Wij bevelen de lezing zeer aan bij wie zich voor hernieuwing van de penitentiaire wetenschap interesseren.

Bij deze materie sluit zich tamelijk goed aan het rapport van een Nederlandse sectie van de „Commission internationale permanente

„pour l'étude de la répression des crimes contre le droit des gens et „des faits commis dans l'intérêt de l'ennemi", in welk rapport een overzicht wordt gegeven van hetgeen in ons land na de bevrijding geschied is met en ten behoeve van de 96044 geïnterneerde „inciviques". Dit rapport dd. 14 Juli 1947 werd ondertekend door *Prof. Mr. J. M. van Bemmelen* en *Mr. W. M. E. Noach* en brengt de grote lijnen van hetgeen gebeurd is in een beperkt bestek aan belangstellenden voor den geest.

Een soortgelijk verslag ten aanzien van de behandeling en heropvoeding van Luxemburgse „inciviques" sluit zich hierbij aan en de daaropvolgende „Chronique" geeft korte notulen van hetgeen de zoven genoemde internationale Commissie verhandeld en besloten heeft in hare bijeenkomsten van 14 en 15 Juli 1947.

Overigens verdient vermelding het verslag van de vergaderingen op 19 en 20 September 1947 van de „Commission pour l'étude comparative du droit de la Belgique et des Pays Bas", uit welk verslag blijkt, dat er drie secties zijn gevormd, een voor publiek recht, een voor strafrecht en een voor privaatrecht. Van de sectie voor strafrecht vervulde de aan onze militaire juristen wél bekende *Prof. Mr. D. Hazewinkel-Suringa* het voorzitterschap. Behandeld werd het vraagstuk der psychopathen, naar aanleiding o.a. van een door *Prof. W. Pompe* uitgebracht praeadvies. In 1948 vergadert de Commissie in ons land.

December 1947. Deze aflevering opent met een opstel van de Auditeur-Général *Van der Straeten* over intellectuele collaboratie, propaganda voor de vijand, telkens herhaald, en aangekleed als ging het om het belang van het vaderland. Wij behoeven slechts de naam van *Blokzyl* te noemen om ons een klare voorstelling te vormen van het verderfelijke effect, dat deze vorm van collaboratie hebben kan: „Ser-, vir la politique ou les desseins de l'ennemi dans l'intérêt de la „patrie!", zoals de schrijver zegt om het door schuldigen gevoerd verweer te typeren. Het verleden was volgens deze lieden dood en hun propaganda werd gesteund door machtsvertoon van de vijand, die van hun radde tong of vlotte schrijverij tegen goed geld gebruik maakte. Zij speelden met revolutionnaire ideën als kinderen met explosieven en zwakke zielen bezweken voor deze verleiding. Zodanige propagandisten vonden ook in België strenge rechters in de militaire justitie.

Een opstel van *Prof. Dr. Stéphane Glaser* handelt over het beginsel van berechting van strafbare feiten volgens vooraf bij de wet vastgestelde strafbepalingen in verband met het bekende vonnis van het Neurembergse militaire gerechtshof. Hij geeft een overzicht van de bij tal van buitenlandse schrijvers bestaande opvattingen, welke alle gaan in de richting dat dit beginsel in het internationale recht niet geldt. Inderdaad, zolang er niet een internationale wetgever bestaat, is een andere mening niet vol te houden. Doch waar wij leven in een tijd van vorming van staten-gemeenschappen en van internationale politiemachten, wordt het zaak de mogelijkheid van het bestaan van

internationale wetgevers in het oog te houden. Ik heb dat iets meer uitvoerig en mij beroepende op onze militair-rechtelijke historie in deze jaargang van ons Tijdschrift betoogd en moge daarheen verwijzen.

Daarna volgt een uitvoerig Belgisch rapport betreffende uitlevering van verdachten of van veroordeelden wegens oorlogsmisdrijven of collaboratie met de vijand, welk onderwerp zijn vertakkingen en uitlopers heeft in de nationale strafwetgevingen. Onder de bijlagen van dit rapport bevindt zich een lijst van 31 oorlogsmisdadigers. Een dergelijk Pools rapport sluit hierbij aan.

In de rubriek wetgeving komt een toelichting voor van de wijzigingen welke bij de Belgische wet van 14 November 1947 zijn gebracht in de wet van 31 Mei 1888 betreffende de voorwaardelijke veroordeling.

Een verslag van het verhandelde in het eerste internationale congres van sociale verdediging (*Défense sociale*) te San Remo, waarin opgenomen is een bij wijze van motie aangenomen omschrijving van doelstellingen en wensen. Naar het schijnt was ons land daarbij niet vertegenwoordigd.

Enige boekaankondigen, onder welke die van onze Justitiële Statistiek en die van de Dies-rede van 1947 van *Prof. Pompe*, verdienen de aandacht.

Januari 1948. Als hoofdartikel vindt men een interessant overzicht van de resultaten van een studie van *Dr. M. Alexandre* van in een bijzonder gedeelte van de gevangenis van St. Gilles saamgebrachte recidivisten: erfelijkheid, lichamelijke of geestelijke abnormaliteit, sociale antecedenten.

Daarop volgt een verhandeling over de doodstraf en haar behoud of hare afschaffing. Een historisch overzicht van de wijzen van uitvoering dezer straf bevat zeer merkwaardige gegevens dienaangaande.

Verder enige mededelingen over psychiatrie en strafrecht.

Onder de boekaankondigingen vindt men die van *Prof. Mr. J. M. van Bemmelen's* Leerboek van het Nederlandse strafprocesrecht en die van de opbare les van *Dr. Mr. P. A. H. Baan*, privaats-docent in gerechtelijke psychiatrie te Utrecht.

Onder de medegedeelde rechtspraak zal voor onze lezers enig belang hebben het arrest van 24 November 1947 van de 2e kamer van het Hof van Cassatie, bij hetwelk vernietigd werd een arrest van het Militair Gerechtshof te Gent, voor zoveel betrof de uitgesproken veroordeling van drie verdachten, op grond dat de president van dit Gerechtshof niet had voldaan aan het verzoek van een der verdachten om toevoeging van een raadsman. De zaak werd naar dat Gerechtshof terug gewezen om andermaal en door een anders samengesteld college te worden berecht. Een dergelijke beslissing was, naar uit een daarbij gestelde noot blijkt, vroeger nog niet voorgekomen.

Februari 1948. Deze aflevering opent met een rechtshistorische studie over de strafbaarstelling van afdrijving in België. Daarna volgen korte opstellen over misdadigheid van psychopathen, over de

kunst van het maken van vonnissen, over de gemengde rechtspraak over vreemdelingen in Egypte. Een meer uitvoerige studie behandelt een overzicht van achtereenvolgende strafrechtstheoriën, doelstelling van straffen, studie van de misdadige mens, van het strafproces, van de aan strafrechters te stellen eisen en van de behandeling van gevangenen. Onder de kroniek treft men aan de door de vergadering van de Union belge de droit pénal aangenomen tekst van strafbepalingen tegen of verband houdende met afdrijving, alsmede enige mededelingen op het gebied der gerechtelijke geneeskunde.

Overzicht van de zaken behandeld door de Krijgsraad voor de Zeemacht te 's-Gravenhage gedurende het eerste kwartaal 1948.

Zaken afgegaan in het eerste kwartaal van 1948	Personen, op wie de zaken van de kolommen 1 en 2 betrekking hebben					Terugverwezen naar de C.O. of de burgerrechter	Personen, vermeld in de kolommen 3, 4, 5, en 6 zijn te verdelen als volgt :					
	Bij vonnis	Buiten strafproces (art. 74 W. v. S.)	vermeld in kolom 1		vermeld in kolom 2		Veroordeelden				Transactie	
			Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren		Onderofficieren en manschappen	Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk (gecombineerd)		Vrijgesproken
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
78	138	—	78	9	129	—	57	7	10	4	138	

Errata .

Op blz. 208 regel 5 v.b. staat: 230, lees: 236.

Op blz. 257 regel 28 v.b. staat: Wet np, lees: Wet op

De voetnoten op blz. 261 behoren thuis op blz. 260.

INGEKOMEN BIJDAGEN.

De ondergeschikte militair, oordelend over de rechtmatigheid van een ontvangen dienstbevel ¹⁾.

door

Kapitein Mr. A. C. J. van Heusden.

Met verwijzing naar het reeds vroeger over dit onderwerp geschrevene (zie o.a. *W. H. Heeris*: „Op de grenzen van de militaire ge-„hoorzaamheidsplicht” in M.R.T. XX, blz. 586 v.) moge ik tegen de opvatting dat de ondergeschikte militair zich heeft te onthouden van toetsing van door hem verkregen opdrachten op hun rechtmatigheid (zie laatstelijk het naschrift op het op blz. 507 v.v. opgenomen vonnis Krijgsraad te Velde Zuid dd. 28 Jan. 1947) zeer in het kort drie argumenten aanvoeren: het eerste ziet op de uitleg van de artt. 40 en 43 Sr. (of liever op het *niet* uitleggen hiervan, immers „inter-„pretatio cessat in claris”), het tweede op art. 114 Mil. Sr., terwijl het derde ziet op de eisen door een goede krijgstucht gesteld.

De praktijk stelt de Krijgsraden herhaaldelijk voor gevallen van „in opdracht” begane feiten, waarbij de vraag naar bedoeld toetsingsrecht onder het oog moet worden gezien.

1. Vooropgesteld zij, dat de toepasselijke wetsbepalingen een duidelijke taal spreken tegen de opvatting in het naschrift voorgestaan: Art. 84 Sr. onder 3e:

„Allen die tot de gewapende macht behoren worden mede als amb-„tenaren beschouwd.

jo. art. 43 Sr. lid 2:

„Een onbevoed gegeven ambtelijk bevel heft de strafbaarheid niet „op, tenzij het door de ondergeschikte te goeder trouw als bevoegd „gegeven werd beschouwd en de nakoming daarvan binnen de kring „zijner ondergeschiktheid was gelegen.

De gewone interpretatieregels verbieden om (zoals de schrijver van het naschrift wil doen) op militairen, die zich te hunner bevrijding beroepen op een ambtelijk (militair) bevel, met voorbijgaan van het voor dit geval geschreven art. 43 Sr., het algemene art. 40 Sr. toe te passen.

2. Ten onrechte doet het naschrift ter bestrijding van het toetsingsrecht van de militair een beroep op art. 114 Mil. Sr., dat voor hem de plicht zou inhouden de onrechtmatige order uit te voeren. Immers naar algemene opvatting is een essentieel kenmerk van het militair dienstbevel dat het bevoegd gegeven is. De militair, die een onbe-

¹⁾ Zie de hiervóór op blz. 271 v. onder hetzelfde opschrift opgenomen redactionele mededeling. (Red. M.R.T.).

voegd door een meerdere gegeven bevel niet opvolgt, handelt dus niet tegen een *dienstbevel* en schendt art. 114 Mil. Sr. niet.

3. Het gaat hier over toetsing van de door een militair ontvangen opdracht op zijn *rechtmatigheid*. Vanzelfsprekend is het, dat de militaire ondergeschikte een bevel dat niet strookt met zijn persoonlijke belangen, onvoorwaardelijk en zonder critiek uitvoert. Evenzo is duidelijk, dat hij een bevel, dat z.i. uit dienstoogpunt ongewenst of ondoelmatig is, heeft uit te voeren, al is hier wel degelijk plaats voor een eigen oordeel en, onder omstandigheden, voor het kenbaar maken daarvan.

Niet duidelijk is echter, dat karakter en strekking van de militaire organisatie naar redelijkheid zou meebrengen, dat deze militair het onrechtmatige bevel, het bevel dat hem — om op het terrein van het bovenvermeld vonnis te blijven — zegt te stelen of te verduisteren, zou moeten of mogen opvolgen. Een zodanige gehoorzaamheid ware m.i. niet anders dan de „Kadavergehorsamkeit”, die onze Oosterburen tot hun oorlogsmisdaden deed afglijden. Hier is een Nederlands — of zo men wil democratisch — erfgoed in het geding, nl. de eerbiediging van het eigen morele oordeel van de man, en in samenhang hiermee, de eigen verantwoordelijkheid voor zijn daden.

Erkend moge worden, dat tot de formulering van het in het naschrift geciteerd art. 2 Regl. b.d. Krijgstucht: „de ondergeschiktheid „is de ziel van de militaire dienst”, dit kostelijk erfgoed kennelijk niet heeft bijgedragen. Wat daar staat is evenwel niet meer dan een persoonlijke opvatting van de opstellers van het reglement. Uiterlijke gedragingen kan men reglementeren, doch niet wat de „ziel” van een organisatie zal zijn. Onder erkenning van het belang van het „besef „van voortdurende ondergeschiktheid” voor een goede krijgstucht, opdat ook de kwaadwilligen in het gareel worden gehouden, meen ik toch, dat de „ziel” van de militaire dienst elders klopt, en dat deze niet wordt geschaad door aan het morele besef van de troep betoond respect. M.i. verzet de krijgstucht zich dus niet tegen de toepassing op de militair van de door de wetgever voor ambtenaren gestelde regels. Iets anders is, dat het bij de militaire ondergeschikte aangekweekte besef van ondergeschiktheid en de daaruit voortkomende gewoonte van automatisch gehoorzamen in bepaalde gevallen als strafverlichtende omstandigheid in aanmerking zal kunnen komen.

De strafuitsluitingsgrond van de schildwacht.

(Artikel 74, 2°, Inv. M.S.T.)

door

W. H. Vermeer.

Artikel 74, aanhef en 2° van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht houdt in dat „de schildwacht die zich beroept op een „grond welke overeenkomstig een der artikelen 40-43 van het Wet- „boek van Strafrecht de strafbaarheid van een door hem als zoodanig „gepleegd feit zou uitsluiten, geacht wordt rechtmatig te hebben ge- „handeld totdat het tegendeel aannemelijk is gemaakt”.

De voorlopers van dit voorschrift¹⁾ zijn de (onderling gelijklu- dende) artikelen 160 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Water en artikel 213 van het overeenkomstige Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande, luidende:

„Indien een schildwacht iemand heeft geslagen, gekwetst of ge- „dood, en beweert zulks ter zijner verdediging te hebben gedaan, als „op zijn Post aangevallen of mishandeld zijnde, zal zijn beëdigd

¹⁾ Wij vinden het reeds in artikel 5 en 6 van het vijfde capittel („Kracht „der bewijzen”) van de derde afdeling van het C.W.L. 1799, resp.:

art. 5. „Indien ook een schildwagt, op zijn post aangevallen of mishandeld „zijnde, den aanvaller ter zijner verdediging geslagen, gekwetst of zelfs „gedood heeft, zal zijn beëdigd getuigenis *ter zijner ontlasting* genoeg zijn, „zonder dat daarvan verder bewijs vereischt zal worden, ten ware het „tegendeel door volledig bewijs kwame te blijken.”

art. 6. „Indien de aanvaller ook een militair zijn mogt en die daarover „terechtgesteld wordt, zal ook het getuigenis van den schildwagt *ten laste „van den beschuldigten* van een groot gewicht zijn en indien eenige bijko- „mende omstandigheden hetzelfde begunstigen, voor vol bewijs kunnen wor- „den gehouden, zullende echter in dien opzichte met alle omzichtigheid „moeten worden te werk gegaan”. (Zie M.R.T. XXXV, blz. 357).

In het ontwerp C.W.L. 1807 zijn deze artikelen vrijwel gelijkkluidend. De Raad van State meende ten aanzien van artikel 5, dat de constructie moest worden omgekeerd en nam mitsdien „de vrijheid, de volgende redactie te „proponeren”:

„Indien een schildwacht iemand heeft geslagen, gekwetst of zelfs gedood „en sustineert zulks ter zijner verdediging te hebben gedaan, als op zijn „post zijnde aangevallen of mishandeld, zal zijn beëdigde getuigenis, dat „hij zulks uit voorzegde reden gedaan heeft, ter zijner ontlasting genoeg „zijn, zonder dat daarvan verder bewijs zal worden gevorderd, ten ware „mogte blijken van zoodanige redenen en omstandigheden, welke zulk een „persoon of de door hem afgegeven verklaring naar regten reprochabel „maken, in welk geval hij ook niet ten eede zal worden geadmitteerd”.

Ten aanzien van artikel 6 merkte de Raad van State op dat hij „geen „reden (had) kunnen uitdenken, waarom het getuigenis van een schild- „wacht, die zegt op zijn post aangevallen of mishandeld te zijn, tegen een „militair minder kracht zoude hebben dan tegen een burgerlijke persoon” en gaf „in consideratie om artikel 6 te royeren”. (Zie Themis, 1867, blz. 154).

In het ontwerp C.W.L. 1808 is in Kapittel XIV de voorgestelde nieuwe redactie van art. 5 overgenomen en is artikel 6 vervallen; in het ontwerp C.W.L. 1808 komen in Kapittel XII als artikelen 5 en 6 dezelfde bepalingen als die van artt. 5 en 6 ontwerp C.W.L. van 1807 (zie boven) voor, met dien verstande dat artikel 6 aanvangt met de minder ver reikende woorden: „Indien de aanvaller ook behoort tot 's Konings volk van oorlog te water „...” enz.

„getuigenis, uit hetwelk blijkt, dat hij zulks ter zijner verdediging „heeft gedaan, ter zijner ontlasting genoeg zijn, zonder dat daarvan „verder bewijs zal worden gevorderd, ten ware andere redenen en „omstandigheden de geloofwaardigheid van zijn rapport merkelijk „mogten verzwakken; in welk geval hij zelfs niet, tot den Eed, zal „worden toegelaten”.

Deze bewijsregel stond, zoals destijds gebruikelijk, niet in de Regtspleging, maar in de wetboeken van het materiële militaire strafrecht. Bij de invoering van het nieuwe Wetboek van Militair Strafrecht, waarin, naar meer moderne opvatting, voor bewijsregelen geen plaats gevonden werd, zouden zij, met de Criminele Wetboeken, vervallen en daarom moest — aldus de Memorie van Toelichting op artikel 74 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht ²⁾ — in dit onderwerp van formeel recht opnieuw worden voorzien, waarbij men zich in hoofdzaak aan de oude regeling kon aansluiten, zij het onder de nodige vereenvoudigingen. Veel meer dan deze algemene overweging vermeldt de Memorie van Toelichting niet en dit is dan ook eigenlijk het enige houvast dat men heeft bij het speuren naar de gronden, die tot de redactie van het huidige artikel 74, 2° hebben geleid.

Vereenvoudiging was inderdaad gewenst, maar ook verbetering en vernieuwing. Vereenvoudiging, omdat de door de Criminele Wetboeken gevolgde methode van het opsommen van handelingen licht tot onvolledigheid leidt; verbetering omdat de schildwacht, aangevallen zijnde, niet alleen gedrongen kan zijn personen te kwetsen enz., maar ook om goederen te vernielen enz. en voorts omdat ook andere omstandigheden dan aanval en mishandeling kan leiden tot verdediging van zijn post; vernieuwing tenslotte, omdat de zuiveringseed van de beklagde ³⁾ niet meer in het systeem van het nieuwe proces paste.

De vereenvoudiging is wel bereikt: in stede van de opsomming „ge-, slagen, gekwetst, gedood” spreekt het nieuwe artikel van „gepleegd „feit”. Ook de nodige vernieuwing heeft plaats gehad: de positie van de schildwacht, aanvankelijk krachtig versterkt door de zuiveringseed, werd vervangen door een even krachtige versterking in de vorm van een (wederlegbaar) rechtsvermoeden in zijn voordeel.

De verbetering is echter m.i. niet ten volle geslaagd. Ik meen namelijk dat, niettegenstaande de ongetwijfeld goede bedoeling van de samenstellers, uit de nieuwe tekst een averechts resultaat te lezen valt ⁴⁾.

²⁾ Zie *P. A. Kempen*, blz. 176.

³⁾ Zie *Dr. L. M. Rollin Couquerque*, „Evolutie in ons strafproces”, in *M.R.T.* XXXI, blz. 443 (speciaal noot 2).

⁴⁾ Kan het zijn dat dit procesrechtelijke voorschrift in de materiële wetboeken aanvankelijk over het hoofd gezien is, zodat men de door de intrekking van de Criminele Wetboeken ontstaande leemte inderhaast in de Invoeringswet heeft moeten opvangen? De slordigheid dat het onder 3° in artikel 74 vermeldte het woord „dat” uit de aanhef herhaalt, schijnt wel op haastwerk te wijzen.

Wat is namelijk het geval? De oude artikelen 160 en 213 van de Criminele Wetboeken gaven de schildwacht die op zijn post werd aangevallen en zich daartegen verdedigde, bescherming; het nieuwe artikel 74 drukt de schildwacht het rechtsvermoeden in de hand om zich daarmee in rechte te verweren, wanneer hij als zodanig, d.i. als schildwacht, een strafbaar feit heeft gepleegd! De strafbare feiten van de schildwacht „als zodanig” vindt men in artikel 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Ik wil het bovenstaande in het kort nader toelichten. De bedoeling van artikel 74, 2° is uiteraard versterking van de positie van de schildwacht. Artikel 128 van het Wetboek van Militair Strafrecht stelt hem gelijk met een meerdere, zonder begrenzing, dus meerdere van een ieder waarmee hij op zijn post te maken krijgt (behalve die personen waaraan hij als schildwacht ondergeschikt is). Hierdoor geniet hij mede het bewijsvoorrecht van artikel 74, 1° Invoeringswet, dat elke meerdere heeft bij tegen hem gepleegde misdrijven tegen de ondergeschiktheid⁵⁾. De bedoeling van artikel 74, 2° is, zo moeten wij mede op grond van zijn voorgangers uit de Criminele Wetboeken aannemen, om deze bescherming af te ronden, door hem de verzekerdheid te geven dat, als hij in conflict is tussen de bescherming van zijn consignes en van zijn post enerzijds en de bescherming van andere rechtsbelangen anderzijds, zijn consignes en zijn post vóór gaan. De schildwacht die op post staat heeft maar één belang in het oog te houden: zijn post en zijn consignes. Dat wordt hem bovendien bij het betrekken van zijn post door de korporaal van aflossing met enig ceremonieel op het hart gedrukt. Voor hem geen moeilijk afwegen van belangen, een afwegen dat wellicht zelfs achteraf aan juristen menig hoofdbreken zal bezorgen en vrij zeker tot verschillende opvattingen onder hen zal leiden. Terecht mag de eenvoudige soldaat die op zijn post staat, niet voor moeilijke keuzen gesteld worden: hij beschermde zijn post en handhave zijn consignes. Het gaat niet aan van hem te verlangen dat hij, wanneer hij optreden moet, eerst zorgvuldig moet overwegen of hij wettelijk wel optreden mag. Zó meen ik de bedoeling van artikel 74, 2° te moeten lezen, doch hoe jammerlijk is deze bedoeling in de tekst weggeborgen.

Ter illustratie wil ik het traditionele en door radio quiz-programma's en dergelijke graag gebruikte voorbeeld nemen: een schildwacht staat op post en ziet en hoort dat op enige afstand een persoon te water is geraakt en om hulp roept. De vraag is nu: wat moet de schildwacht doen, zijn post verlaten (artikel 129 W.M.S.R.) of de drenkeling aan zijn lot overlaten (artikel 450 W.v.Sr.). Het antwoord dat artikel 74, 2° *bedoelt* te geven is: de post gaat vóór en de schildwacht blijve op post. Het antwoord dat artikel 74, 2° naar zijn bewoordingen geeft, is: de schildwacht gaat vrijuit als hij „als zodanig” een feit pleegt, dus zijn post verlaat en artikel 129 Wetboek van Militair Strafrecht overtreedt.

⁵⁾ Zie o.a. Zeekrijgsraad te Soerabaja, vonnis van 24 Mei 1938, M.R.T. XXXIV, blz. 122 v.

Bovenstaand voorbeeld is hier in zijn algemeenheid en vaagheid gesteld en in die algemeenheid is het n.m.m. de plicht van de schildwacht om de andere belangen ter handhaving van zijn consignes en ter bescherming van zijn post op te offeren. Toegegeven worde overigens dat men het voorbeeld zó kan stellen, dat de schildwacht zijn noodtoestandconflict beter anders kan oplossen, bijv. wanneer hij als dubbelpost de bescherming van zijn post tijdelijk aan zijn maat kan overlaten; wanneer hij in vreedstijd op een weinig belangrijke post is gesteld; wanneer hij gemakkelijk de wacht in het geweer kan roepen om zolang zijn post waar te nemen enz. Want door het rechtsvermoeden in zijn voordeel ter bescherming van zijn post, blijft zijn normale beroep op strafuitsluitingsgronden onaangetast. Hij *mag* de belangen van zijn post opofferen, maar dan weet hij niet zo stellig hoe men achteraf zijn keuze zal beoordelen en wellicht veroordelen.

Ook andere voorbeelden, die meer aan de werkelijkheid doen denken, kunnen de ondeugdelijkheid van de bewoordingen van artikel 74, 2° aantonen. Als een schildwacht zich van zijn post laat weggagen door geweld of bedreiging met geweld, inplaats van dat geweld of die bedreiging met de hem verstrekte middelen te weerstaan, gaat hij volgens de bewoordingen van artikel 74, 2° met een beroep op overmacht vrijuit. De bedoeling van het voorschrift is echter dat hij op zijn post blijve en dat, als hij ter bescherming van zijn post en ter handhaving van zijn consignes van zijn wapenen gebruik maakt, hij voor dat wapengeweld straffeloos zal zijn, tenzij aannemelijk wordt gemaakt dat hij ten onrechte (bijv. uit persoonlijke vijandschap) wapengeweld aanwendde.

Bij de herziening van de militaire wetboeken moge dit voorschrift dan ook verbeterd worden. Niet het „als zodanig” plegen van een feit zij straffeloos, maar het „ter handhaving van zijn consignes en ter „bescherming van zijn post” gepleegde feit.

Amsterdam, 23 Maart 1948.

HET HUISHOUDELIJK ONDERZOEK

door

J. C. Boomsluiters
1e Luitenant der Infanterie

Dit onderdeel van ons militaire rechtsgeding moet als een der belangrijkste onderdelen van het proces-recht worden gezien, aangezien hierbij grondslagen worden gelegd voor de processen voor de Krijgsraad.

Immers krachtens art. 7 R.L. is de C.O. van den verdachte verplicht om de zaak summier te onderzoeken, teneinde te beslissen of de zaak al dan niet verwezen dient te worden. Hoe moet dit onderzoek echter plaats vinden? Daarover is niets voorgeschreven, zodat verschillende gebruiken in de practijk gevormd, steeds meer worden toegepast, zonder dat men echter weet aan welke voorwaarden men zich heeft te houden.

In den regel wijst de C.O. een commissie aan van twee officieren, die het verhoor leiden respectievelijk als voorzitter en secretaris van de commissie voor huishoudelijk of voorlopig onderzoek.

Juist ten dienste van hen, die zodanige commissies vormen is dit artikel ontstaan, omdat in de practijk is gebleken dat niet immer bekend is welke bevoegdheden gelden voor deze commissies.

We mogen wel aannemen, dat voor het huishoudelijk onderzoek in de eerste plaats geldt, dat het verhoor op deskundige wijze moet plaats hebben, zodat als voorzitter in principe aangewezen wordt een oudere en ervaren Officier, die voldoende kijk op mensen heeft, teneinde verkeerde beoordeling van feiten te voorkomen. Waar van het verhoor proces-verbaal dient te worden opgemaakt, hetgeen steeds een bewijsstuk is, dient dit dus uiterst zorgvuldig te worden samengesteld en naar waarheid opgemaakt.

Teneinde tot dit geheel te komen dient allereerst te worden overwogen:

- a. Doel van het onderzoek
 - b. Middelen bij het onderzoek van dienst zijnde
 - c. Eventueel nodige maatregelen.
- a. Als doel van het onderzoek stelle men zich het verstrekken van de meest volledige inlichtingen aan de C.O., opdat deze een zuiver overzicht krijg van het gebeurde.

Hieruit volgt, dat zoveel mogelijk verklaringen van getuigen dienen te worden opgenomen, dat men zorg drage dat het rapport zo goed mogelijk is opgemaakt, dat de verdachte de volste gelegenheid krijg om zijn mening naar voren te brengen, dat zoveel mogelijk diens eigen woorden en bewoordingen worden opgenomen en dat zo nodig een verklaring wordt bijgevoegd van de C.C. van de verdachte t.a.v. diens gedrag, algemene optreden, zomede van zijn mogelijke psychische afwijkingen.

Ten aanzien van dit laatste versta men mij wel. Het ligt niet in de

bedoeling in ieder verdachte een psychopaath te zien, doch wel alle verzachtende omstandigheden naar voren te halen teneinde de man zoveel mogelijk rechtszekerheid te verlenen.

Mogelijk is ook immers, dat een en ander te wijten is aan ontactisch optreden van kaderleden, dan wel verkeerd begrip enz. enz.!!

Men bedenke n.l. steeds, dat de C.C. in eerste instantie belast is met het vaderlijk toezicht op zijn discipelen.

In tegenstelling met de opinie van velen als zoude deze commissie geen adviserende taak hebben, meen ik, dat juist aan het oordeel van de commissie grote waarde dient te worden gehecht. Immers deze commissie vormt zich tijdens het verhoor een beeld van verdachte en getuigen.

Echter lijkt het mij wel wenselijk om deze conclusie niet op te nemen in het proces-verbaal, doch als aparte verklaring bij te voegen, teneinde den C.O. in staat te stellen zijn besluit t.a.v. de verdere behandeling te motiveren.

b. Onder middelen bij het onderzoek van dienst zijnde wil ik verstaan:

1. het horen van verdachte, teneinde eventueel diens bekentenis te verkrijgen;
2. het horen van eventuele getuigen om tot een duidelijker overzicht te geraken;
3. het kennis nemen van eventuele overtuigingsstukken en inbeslagneming daarvan;
4. onderzoek in de woning van de verdachte of in diens verblijf in de kazerne;
5. het in arrest zetten van den verdachte of het nemen van maatregelen tegen hem in verband met het onderzoek.

Het is noodzakelijk deze punten achtereenvolgens aan een nadere bespreking te onderwerpen.

ad 1. *Het verhoor van de verdachte.*

Hoe eenvoudig dit ook gelijk, moet hiervan gezegd worden, dat dit een aparte techniek vereist. Immers men dient te vermijden suggestieve vragen te stellen teneinde niet de oorzaak te zijn van een ongewilde bekentenis. Het onderzoek heeft ten doel zo mogelijk een bekentenis aan de beklaagde te ontlokken, doch vereiste is hierbij — diens vrije wil! M.i. dient de commissie het er op aan te leggen de verdachte op zijn gemak te stellen en hem er met nadruk op te wijzen, dat hij vrij en onbevangen mag praten.

Men moet echter zijn vragen zodanig inrichten, dat, zo men denkt met een verdacht type te maken te hebben, deze zichzelf op de duur gaat tegenspreken. Het is derhalve m.i. meer aan te bevelen om een vaste commissie hiervoor aan te wijzen, die zich meer specialiseert op het verhoor en zich hiervan de kneepjes eigen maakt.

Tijdens dit verhoor mag de verdachte bepaalde getuigen opgeven,

die hij graag gehoord zou zien. Het is billijk dat hieraan gehoor wordt gegeven. Veelal heerst te dezen aanzien de mening, als zou de verdachte deze getuigen zelf moeten aanzoecken en een verklaring afvragen. Dit is natuurlijk onjuist want het behoort tot de taak der commissie om terzake het nodige te verrichten. Waar deze commissie geen officiële bevoegdheden heeft, mogen verklaringen niet onder ede worden afgenomen.

ad 2. *Het verhoor van getuigen.*

Zoals hierboven al werd betoogd, eist het leiden van een verhoor een zekere techniek waaraan uiteraard ervaring veel goeds kan doen. Dit verhoor heeft evenzeer ten doel om tot een grotere duidelijkheid in de zaak te komen, alsmede om meer contrôle te krijgen op de verklaringen van verdachte en rapporteur.

Hierbij treedt echter een moeilijk punt naar voren n.l. wanneer verdachte zich beroepen heeft op ontactisch optreden van een meerdere. Wel is de getuige verplicht juiste antwoorden te geven, doch gezien de krijgstuuchtelijke verhoudingen tussen meerdere en mindere lijkt het mij minder juist dat een mindere als getuige zich tijdens dit onderzoek uit over mogelijk minder goede kwaliteiten van een meerdere. De juiste weg in dit geval dunkt mij slechts de verklaring van de verdachte te toetsen aan die van de betrokken meerdere, wien men kan gelasten om zoveel mogelijk zijn optreden in woorden weer te geven.

Hierdoor moet het mogelijk zijn tot een juiste beoordeling van het geval te geraken. Men bedenke echter steeds, dat de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat betrokkenen beïnvloed kunnen zijn, hetzij door de rapporteur, hetzij door de beklaagde.

Tenslotte zij nog opgemerkt dat het niet wenselijk is, om in dit stadium de getuigenverklaringen aan beklaagde voor te lezen, aangezien deze daarnaar zijn verdere houding zou kunnen bepalen. De beoordeling van al deze verklaringen late men liever over aan de C.O. of Krijgsraad. Mocht echter de indruk worden gevestigd, dat een der getuigen leugenachtig is, dan acht ik de commissie bevoegd om dit vermoeden hetzij zelf te onderzoeken, hetzij in haar advies op te nemen.

ad 3. *Het kennis nemen van eventuele overtuigingsstukken en inbeslagneming daarvan.*

Dit is vaak een heel belangrijk onderdeel van het onderzoek, dat meestal wordt vergeten. Men neme zoveel mogelijk in beslag alle schriftelijke overtuigingsstukken, als appèlrapporten, wachtrappen, kledinglijsten (in overleg te treden hieromtrent met den intendant). Men vergeete nimmer hiervoor ontvangstbewijzen af te geven, teneinde eventueel teruggave mogelijk te maken. Deze voorwerpen dienen verzegeld en gewaarmerkt te worden. De bewijzen worden tevens genummerd en bij het proces-verbaal gevoegd. Veelal is het niet

noodzakelijk de overtuigingsstukken bij te voegen, in welk geval de commissie na het onderzoek tot teruggave kan overgaan tegen in-neming van het inbeslagnemings-briefje. Zij is dan echter verplicht een verklaring bij te voegen ten dienste van den auditeur-militair, dat bedoelde goederen aan den eigenaar zijn teruggegeven, eventueel onder bepaling, dat zij ter beschikking moeten blijven.

Van belang is dit bij bederfelijke goederen als boter enz., die niet gedurende langere tijd behouden kunnen worden. Wanneer in dit geval geen eigenaar bekend is, kunnen deze goederen m.i. het best worden overgedragen aan de verplegings-officier van het onderdeel, die hiervoor een ontvangstverklaring dient af te geven.

In geval van kledingdiefstal kunnen deze goederen op gelijke wijze aan de Intendance worden overgedragen. Mocht bij de commissie twijfel bestaan aan hare bevoegdheid in deze, dan is het gewenst om de mening van de A.M. in te winnen.

Men houde rekening met het feit dat deze voorwerpen als eventueel overtuigingsmateriaal ter militaire auditie ¹⁾ moeten worden gedeponeerd en derhalve behoorlijk ingepakt, verzegeld en gemerkt moeten worden verzonden. Tevens moet van een en ander melding worden gemaakt in het proces-verbaal, alsmede z.m. een inventarislijst worden bijgevoegd.

Het lijkt mij hier niet de plaats om de juridische bevoegdheid tot inbeslagneming al dan niet te bepleiten. (Zie 6e B.U. bladz. 386).

ad 4. *Onderzoek in de woning van de verdachte of in diens verblijf in de kazerne enz.*

Beginnen we met het laatste geval, dan kan in het algemeen aangenomen worden, dat de commissie de bevoegdheid heeft om onder alle omstandigheden te vorderen, dat alle bezittingen van de verdachte worden getoond, zoals kisten, koffers of kastjes voor zover deze in zijn militaire verblijfplaats aanwezig zijn. Het openen hiervan geschiedt op dienstbevel, aan hetwelk een militair behoort te gehoorzamen. Van dit onderzoek wordt melding gemaakt in het proces-verbaal.

In het eerste geval houdt de bevoegdheid der commissie buiten de kazerne op te bestaan ²⁾ en zal bij weigering van de toegang tot de woning moeten worden overgegaan tot het inroepen van assistentie der bevoegde macht (marechaussee of justitie voorzien van een bevel tot binnentreden).

Vanzelfsprekend kan de commissie in deze onderzoeken buiten geval van weigering te allen tijde assistentie aanvragen der garnizoens-patrouille.

¹⁾ Uit art. 198 R.L. blijkt dat de Secretaris van de Krijgsraad deze overtuigingsstukken behoort te bewaren. (Red. M.R.T.).

²⁾ Wij veroorloven ons te verwijzen naar ons antwoord onder het Vragenbus-artikel op blz. 265 van de vorige jaargang. (Red. M.R.T.).

ad 5. *Het in arrest zetten van verdachte of het nemen van maatregelen tegen hem in verband met het onderzoek.*

Veelal komt het voor dat de verdachte van een strafbaar feit door omstandigheden niet in arrest is gezet. Deze omstandigheden zijn de navolgende:

1. Onbekendheid van de meerdere ten aanzien van het opleggen van voorlopig arrest als onderdeel van het militaire strafprocesrecht.
2. Onvoldoende bekendheid met de zwaarte van het gepleegde feit.
3. Niet aanwezig zijn van de voorwaarden voor het opleggen van voorlopig arrest ten tijde van het aanhouden van de verdachte.

In dit geval komt de commissie te staan voor de oplossing van het geval om alsnog voorlopig arrest op te leggen. In casu dient de commissie derhalve te overwegen of er reden is voor dit arrest, dan wel in het omgekeerde geval of eventueel reeds opgelegd voorlopig arrest gewijzigd dan wel opgeheven dient te worden. Hiervoor gelden de artt. 4, 5, 6, 7, en 9 R.L. alsmede de artt. 44 e.v. Wet op de Krijgstucht en de desbetreffende bepalingen in het voorlopig Reglement betreffende de Inwendige Dienst.

In vele gevallen echter zal het aanzeggen van voorlopig arrest niet noodzakelijk zijn.

Dit b.v. in geval van volledige bekentenis in een zaak. Toch kan het noodzakelijk zijn, bepaalde maatregelen voor te stellen of te nemen. En nu gaat het er om, welke maatregelen nodig zijn en of men daarvoor de bevoegdheid bezit.

Ik wil hierom vooraf vaststellen, dat, waar de commissie is samengesteld uit officieren, en nog vaak ervaren officieren, men mag aannemen, dat deze wel voldoende ervaring en doorzicht bezitten om te beoordelen hoever zij menselijkerwijze kunnen gaan. Een aantal punten wil ik derhalve slechts noemen om de commissie een handwijzing te geven.

1. Het opleggen van het verbod om gedurende een bepaalde korte periode de kazerne niet zonder toestemming te verlaten buiten de diensturen, teneinde beschikbaar te blijven voor de commissie. Men make hiervan gebruik wanneer het onderzoek dit wenselijk maakt en houde het zo kort mogelijk.
2. Het opleggen van de verplichting om de onderdeelarts te raadplegen indien dit noodzakelijk is gebleken tijdens het onderzoek.
3. Het verbieden van café-bezoek gedurende een bepaalde periode in geval van een proces-verbaal terzake van openbare dronkenschap of enig ander feit in verband met drankmisbruik, dan wel bij een o.o. het door den verplegingsofficier doen vasthouden van het drankrantsoen.
4. Overplaatsing naar een andere compagnie, teneinde verkeerde invloeden te vermijden.

Het behoeft geen betoog dat dergelijke beslissingen eerst na rijp beraad mogen worden genomen.

c. Eventueel nodige maatregelen. Hieronder zou ik willen verstaan:

1. Het doen ondergaan van een geneeskundig onderzoek door de verdachte, z.n. een psychiatrisch onderzoek.
2. Het afnemen van schrijfproeven.
3. Het nemen of doen nemen van inlichtingen bij instanties.
4. Het doen verrichten van huiszoeking.
5. Advies inwinnen van deskundigen.

ad 1. Tijdens het onderzoek door de commissie kan blijken, dat de verdachte zich tracht te beroepen op fysieke gebreken, aangezien het zeer goed mogelijk is, dat het gepleegde feit hiervan het gevolg is, b.v. bij feitelijke insubordinatie die veroorzaakt is door heftige pijnen; ook zou ik hieronder willen rangschikken advies van een geestelijke in gevallen waar een sociale achtergrond een belangrijke rol kan spelen. Zo mogelijk voege men een schriftelijk advies bij het proces-verbaal.

Vooraf in onze nerveuse tijd is het geval van neurose niet denkbeeldig en zal dus de commissie in eerste instantie kennis dienen te nemen van de P.D.1 formulieren, teneinde een beroep hierop te kunnen controleren. Komt de commissie tot de conclusie dat de verdachte een zeer eigenaardige indruk maakt, dan lijkt het mij niet ongewenst de psychiater te hulp te roepen. In deze mening sta ik niet alleen, ook de psychologische dienst der Kon. Landmacht is van mening dat het zeer goed kan voorkomen, dat deze gevallen, eerst later tot uiting gekomen, onverwijld gemeld dienen te worden.

ad 2. Hierover kan ik kort zijn, immers dat vereist een eigen techniek en ligt derhalve meer op het gebied van terzake kundigen.

Het dient te worden toegepast in geval van vermoedelijke schriftvervalsing en als bewijsmateriaal te worden overgelegd.

Ten dienste echter van hen die zich meer toeleggen op het huishoudelijk onderzoek wil ik hieronder een aantal regels geven waarop deze techniek berust, zodat een betere basis kan worden gelegd voor het oordeel van een schrijfkundige.

1. Tracht zoveel mogelijk schrift van de verdachte te verkrijgen over verschillende periodes.
2. Inkschrift is beter dan potloodschrift.
3. Vouw het papier zo min mogelijk.
4. Geef verdachte een dictee op onder de meest normale omstandigheden.
5. Vermeld eventuele bijzonderheden die bij het schrijven een rol hebben gespeeld.
6. Gebruik voor schrijfproeven zoveel mogelijk wit papier, zo mogelijk ongelinieerd.
7. Laat verdachte schrijven met het schrijfmiddel dat hij steeds gebruikt.
8. Maak het dictee niet te kort, zodat een behoorlijk aantal regels ter beschikking staat.

9. Maak nimmer aantekeningen op het geschrevene.
10. Nummer alle schriftproeven doorlopend.

ad 3. Het nemen of doen nemen van inlichtingen bij instanties. Hieronder valt het opvragen van een afschrift strafregister bij Politie-instanties of Justitie, adviezen van huisartsen, verklaringen van vroegere commandanten, enz. Zo nodig roepe men de hulp in van Marechaussee of garnizoens patrouille.

ad 4. Het doen verrichten van huiszoeking. Hierop heb ik reeds gewezen bij de behandeling van het onderzoek in de woning van de verdachte.

ad 5. Advies van deskundigen. Strikt genomen valt punt 1 eveneens hieronder te rangschikken. Ik behoef over dit onderwerp niet veel te zeggen. De strekking is duidelijk en logisch. Overal waar de commissie in kennis te kort zou schieten mag zij deskundigen raadplegen.

Met nadruk moge ik er nogmaals op wijzen, dat alle deskundige-verklaringen en schriftelijke adviezen bij het proces-verbaal moeten worden gevoegd.

Punten van belang bij het onderzoek van speciale feiten.

Daar wetskennis in het algemeen niet voldoende wordt onderwezen, is het noodzakelijk ten aanzien van een aantal voorkomende feiten een nadere omschrijving te geven van de punten van betekenis die in het verbaal naar voren dienen te worden gebracht. Hierna volgt een korte bespreking van de navolgende onderwerpen aan de hand der wetbepalingen in het militair strafrecht:

Wetb. v. M.S. art.	96	3e	onwettige afwezigheid in tijd van oorlog door schuld.
„ „ „ „	97	2e	opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog.
„ „ „ „	98	2e	desertie in tijd van oorlog.
„ „ „ „	102		vervalsingen van een verlofpas.
„ „ „ „	108		opzettelijke mondelinge of schriftelijke belediging of feitelijkeheden.
„ „ „ „	114		opzettelijke ongehoorzaamheid.
„ „ „ „	117		feitelijke insubordinatie.
„ „ „ „	151		diefstal.
„ „ „ „	152		diefstal onder verzwarende omstandigheden.
„ „ „ „	157		heling.
„ „ „ „	158		schuldheling.
„ „ „ „	161		verkoop militaire uitrusting en kleding.

W.v.S.	„	310	diefstal.
„	„	321	verduistering.
„	„	196	opzettelijk ongeoorloofd dragen van onderscheidingsteken.
„	„	225	valsheid in geschriften.

Bij het onderzoek inzake overtreding van art. 96, 3e, van het Wetboek van Militair Strafrecht luidende:

„met gevangenisstraf . . . indien die afwezigheid in tijd van oorlog niet langer dan vier dagen duurt”.

Dit artikel slaat derhalve op ongeoorloofde afwezigheid te wijten aan schuld, bijv. doordien verdachte te laat van verlof terug keert onder motief van ziekte zonder een arts geraadpleegd te hebben, noch bericht te hebben gestuurd.

Men dient hierbij vooral duidelijk het motief naar voren te brengen, alsmede de juiste duur der afwezigheid. Verdachte moet hier derhalve aannemelijk maken door getuigen-verklaringen dat hij niet opzettelijk is weggebleven, doch de mening was toegedaan geen verplichting te hebben gehad terug te keren of melding te maken.

97, 2e geldt voor opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog, die niet langer dan vier dagen duurt. Hierbij dient men naar voren te brengen de feiten die de opzet aantonen, bijv. ingeval de verdachte verlof heeft aangevraagd hetwelk hem niet verleend kon worden. De commissie is derhalve verplicht dit in het proces-verbaal op te nemen.

98, 2e handelt over desertie in oorlogstijd. Hiervan is sprake, wanneer de ongeoorloofde afwezigheid *langer* dan vier dagen duurt, ongeacht of dit aan schuld te wijten is dan wel opzettelijk is geschied. Men vermeldt derhalve nauwkeurig de duur der afwezigheid.

102 omschrijft het misdrijf van vervalsing ener verlofpas. Het artikel luidt als volgt:

„Hij, die een verlofpas valselijk opmaakt of vervalst of die zodanig „stuk op een valse naam of voornaam of met aanwijzing ener valse „hoedanigheid doet afgeven, met het oogmerk om het te gebruiken of „door een militair te doen gebruiken als ware het echt en onvervalst „of als ware de inhoud in overeenstemming met de waarheid, wordt gestraft . . .”

Men vermeldt derhalve in zijn proces-verbaal, alle omstandigheden waaruit blijkt dat de vervalsing is gepleegd. Ik leg er de nadruk op dat dit slechts geldt t.a.v. verlofpassen, die valselijk zijn opgemaakt of vervalst zijn.

Het eerste geval is aanwezig wanneer de verlofpas in strijd met de waarheid wordt ingevuld, b.v. 2e klasse voor een soldaat of een stad, waar hij niet woonachtig is; het tweede geval is aanwezig indien in een rechtmatig ingevulde verlofpas onbevoegd veranderingen worden aangebracht. Is een verlofpas ontvreemd en wordt daarvan door de dader gebruik gemaakt op valse naam of voornaam, dan is het derde geval aanwezig. Ook valt hieronder de militair, die zich een zodanig

stuk onder valse naam, voornaam of hoedanigheid laat afgeven. Bijvoorbeeld een vreemd militair die zich bij de administrateur van een Garnizoensbureau meldt om een verlof pas.

Men lette vooral op het feit dat uit het proces-verbaal moet blijken, dat een en ander geschiedde met het oogmerk om het stuk als echt en onvervalst te gebruiken of door een militair te doen gebruiken, of om het, als ware de inhoud in overeenstemming met de waarheid, te gebruiken of te doen gebruiken.

Er dient dus nauwkeurig te worden omschreven waarin de valsheid bestond.

Art. 108 luidende:

„De militair die opzettelijk een meerdere, hetzij in het openbaar, „mondeling of door een geschrift of afbeelding, hetzij in zijn tegenwoordigheid mondeling of door een gebaar of daad, hetzij door een „toegezonden of aangeboden geschrift of afbeelding, beledigt of met „enig kwaad bedreigt, hetzij hem uitscheldt, beschimpt of in zijn tegenwoordigheid bespot wordt gestraft met . . .” enz.

Uit de inhoud van dit artikel blijkt het volgende:

- a. dat er sprake moet zijn van een meerdere bedoeld in art. 3 van het Regl. betr. de krijgstucht, hetgeen dus moet blijken uit het proces-verbaal.
- b. dat de belediging mondeling bij geschrifte of afbeelding kan worden gepleegd.
- c. dat bedoelde feiten kunnen plaats hebben in het openbaar of wel in zijn tegenwoordigheid. Ook hiervan moet dus uit het proces-verbaal blijken.

Art. 114 is een der in onze tijd veelvuldig voorkomende misdrijven, „opzettelijke ongehoorzaamheid” genaamd.

Opzettelijke ongehoorzaamheid is aanwezig indien de militair weigert of opzettelijk nalaat te gehoorzamen aan enig dienstbevel of zodanig bevel eigendunkelijk overschrijdt.

Er is dus geen sprake van al dan niet rechtmatig gegeven dienstbevel behoudens de bepalingen betr. dienstbevelen nl.:

- a. het moet gegeven zijn door of namens een militaire meerdere en
- b. gericht zijn tot een of meer militaire minderen of een troepenafdeling en
- c. enig dienstbelang betreffen.

Uit het vorenstaande blijkt, dat de verdachte moet *weigeren*, derhalve door het bezigen van woorden van deze strekking, en dat dus deze woorden nauwkeurig dienen te worden opgenomen in het proces-verbaal. De opzet tot het plegen van deze feiten dient aangetoond te worden doordien de rapporteur vermeldt, dat de verdachte zijn opdracht heeft laten herhalen.

De verbalisanten dienen na te gaan in hoeverre de gegeven order begrijpelijk was en om welke reden deze niet werd uitgevoerd. Wordt de man uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid gewezen en volhardt hij toch in zijn weigering, dan is de strafverzwaring tot het dubbele mogelijk.

Het is noodzakelijk dit feit apart te vermelden. Tevens is verdubbeling der straf mogelijk indien de verdachte een ander militair tot het misdrijf heeft aangezet. Art. 115 regelt de bestraffing indien de ongehoorzaamheid aan schuld is te wijten.

Art. 117 (jo. art. 120). *Feitelijke insubordinatie*. Dit zeer ernstige misdrijf bevat de navolgende elementen:

1e het feit moet gepleegd worden door een militair tegen een meerdere.

2e het moet bestaan uit:

- a. het feitelijk aanranden van die meerdere, of
- b. zich met geweld of bedreiging met geweld tegen hem verzetten, of
- c. de meerdere van zijn vrijheid van handelen beroven, of
- d. hem door geweld of door bedreiging met geweld dwingen tot het volvoeren of nalaten van een diensverrichting.

Hierbij moet dus worden genoteerd van welken aard de feitelijkheden waren en welke de gevolgen hiervan waren (eventueel geneeskundige verklaring alsmede getuigen-verklaringen).

Daar dit een zeer ernstig misdrijf is, kan de Commissie hierin niet volstaan met een simpele opsomming van feiten, doch zal haar taak zich uitstrekken tot het zoeken van de achtergrond, aangezien mag worden aangenomen, dat een militair slechts in het uiterste geval tot een dergelijke daad zal overgaan. Men vergete hierbij niet het optreden van de meerdere in dit geval te toetsen aan de eisen van het militaire leiderschap.

Art. 151. Dit artikel stelt strafbaar: het plegen van diefstal met misbruikmaking van gelegenheid, verschaft door inkwartiering of huisvesting op openbaar gezag.

Er moet hier dus diefstal zijn gepleegd als omschreven in art. 310 van het Wetboek van Strafrecht en derhalve de in dit artikel genoemde elementen bevatten. Bovendien moet de diefstal vergemakkelijkt zijn geworden of mogelijk zijn gemaakt door huisvesting op openbaar gezag dan wel inkwartiering, derhalve diefstal op de soldatenkamer waar de dader is gelegerd of in zijn kwartier. Het is derhalve een verzwaring van het normale misdrijf „diefstal”.

Art. 152. Dit artikel levert eveneens een verzwaring van diefstal op door te bepalen dat diefstal gepleegd door een militair op een onder zijn bijzondere bewaking of bescherming gestelde plaats wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen jaar.

Art. 157. Dit omschrijft het misdrijf „heling”.

Hieronder wordt verstaan het opzettelijk door een militair enig voorwerp dat door middel van diefstal of verduistering is verkregen:

- a). kopen,
- b). huren,
- c). inruilen,
- d.) in pand geven,
- e). als geschenk aannemen,

dan wel uit winstbejag

- a). verkopen
- b.) verhuren,

- c.) verruilen,
- d.) in pand nemen,
- e.) vervoeren,
- f.) bewaren,
- g.) verbergen.

De heler dient dus te weten, dat het voorwerp door misdrijf is verkregen, aangezien anders het opzet komt te vervallen. Wat betreft het winstbejag hieronder dient te worden verstaan, dat de dader van die feiten uit die handeling slechts voordeel bedoelt te halen; hij maakt dus winst zonder de gehele opbrengst voor zich zelf te kunnen houden. Gelijk strafbaar is degene, die uit de opbrengst van die voorwerpen opzettelijk voordeel trekt. Bijv. indien men uit de opbrengst van een dergelijke transactie steekpenningen zou ontvangen.

Art. 158. Dit omschrijft het misdrijf „schuldheling”. Door dit artikel wordt strafbaar gesteld de militair, die door schuld een der in art. 157 genoemde feiten pleegt.

Art. 161. Dit art. stelt strafbaar het zonder toestemming van de bevoegde officier verkopen, ruilen, ten geschenke, in pand, gebruik of bewaring geven, hetzij wegmaken van enig van rijkswege aan een militair verstrekt goed wetende, dat dit behoort tot de militaire kleding of uitrusting.

De verdachte moet zijn militair en derhalve zijn eigen militaire kleding en uitrusting dan wel die, toebehorende aan een andere militair (zonder dat dit van misdrijf afkomstig is) verkopen enz. Uit het proces-verbaal moet dus blijken, dat geen toestemming werd verleend door of vanwege de bevoegde officier, welke toestemming schriftelijk moet zijn gegeven. Voorts dient te blijken, dat verdachte wist, dat het goed van rijkswege was verstrekt en behoorde tot de militaire kleding of uitrusting.

Tenslotte nog enige artikelen uit het gemene strafrecht nl.

Art. 310 van het Wetboek van Strafrecht.

Diefstal: „Hij, die enig voorwerp, dat geheel of ten dele aan een „ander toebehoort, wegneemt, met het oogmerk zich dat voorwerp „wederrechtelijk toe te eigenen enz.”

Voor „hij” kunnen we hier lezen de militair, die een voorwerp wegneemt enz. Hier dient derhalve te worden aangetoond:

- a. dat het voorwerp geheel of ten dele toebehoorde aan een ander dan de dader,
- b. dat het voorwerp is weggenomen, waaronder tevens kan worden gebracht het in zijn bezit hebben van dit voorwerp, zonder dat nog rechtstreeks valt aan te voeren het wegnemen (arrest van de Hoge Raad dd. 27 Febr. 1933),
- c. dat het oogmerk van wederrechtelijk toeëigening bestond.

Het wederrechtelijke kan worden aangetoond in de verklaring van eigenaar of gebruiker, dat deze niet aan iemand toestemming had gegeven zich het voorwerp toe te eigenen. De kwestie van oogmerk is iets moeilijker omdat de verdachte dit zelf dient te verklaren. In

het algemeen echter zal verdachte moeilijk een andere reden naar voren kunnen brengen.

Art. 321 Wetboek van Strafrecht.

Dit stelt strafbaar het misdrijf van verduistering: „hij, die opzettelijk enig goed, dat geheel of ten dele aan een ander toebehoort, en dat hij anders dan door misdrijf onder zich heeft, wederrechtelijk zich toeëigent, wordt gestraft als schuldig aan verduistering . . .” enz.

Hierbij dient in het bijzonder bewezen te worden, dat men het goed op een andere wijze dan door misdrijf verkregen onder zich heeft, hetgeen betekent, dat men de vrije beschikking of zeggenschap daarover heeft verkregen. Dit is bijv. het geval bij bewaargeving. Geeft men dus het goed niet (ongeschonden) terug dan maakt men zich schuldig aan verduistering mits opzet wordt bewezen.

Het „wederrechtelijk zich toeëigenen” kan worden aangetoond, door het opnemen van een verklaring van de benadeelde, dat hij niet aan iemand toestemming heeft gegeven zich het goed toe te eigenen. Het verschil met diefstal is derhalve, dat men het goed niet hoeft weg te nemen, doch op rechtmatige wijze in zijn bezit heeft.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 16 Mei 1947

President: Kapt. Luit. t. Zee W. van Lier,
Leden: Luit. t. zee 1e kl. P. C. Wouters, Luit t. zee 1e kl. (KMR)
J. S. Friederich en W. M. Houwing en Kapt. d. Mars. (KMR)
Mr. D. A. Nederlof.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. H. J. G. van Giessen.
Raadsman: Off. M.S.D. 2e kl. W. A. Langenberg.

Dampit-vonnis.

Desertie in tijd van oorlog.

Beklaagde had zich ongeveer 24 uren vóór de capitulatie van Java opzettelijk ongeoorloofd verwijderd van zijn te Dampit (Oost-Java) gelegerde compagnie en zich ongeveer 5 dagen later te Soerabaja in Japanse krijgsgevangenschap aangemeld. De opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid wordt geacht te zijn geëindigd bij die aanmelding in krijgsgevangenschap, en dies langer dan vier dagen te hebben geduurd.

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van de Fiscaal, razione officii, tegen H.E.S., oud 29 jaren, geboren te Koedoer, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbend als militie-stoker bij de Marine-afdeling Priok,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de wnd. Commandant Zeemacht Nederlandsch-Indië, ddo. 7 Mei 1946, No. J. 2/10/5;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 23e April 1947, No. J. 2/D/7/13, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als militie-stoker bij een compagnie van de „Marine Bewakings Afdeling, op of omstreeks 8 Maart 1942, in tijd „van oorlog, te of in de omgeving van Dampit (Java), zich met het „oogmerk om zich voorgoed aan zijne dienstverplichtingen te onttrek- „ken, althans het oorlogsgevaar te ontgaan, althans opzettelijk onge- „oorloofd, van zijn Compagnie heeft verwijderd en sindsdien voort- „durend opzettelijk en zonder vergunning van zijn onderdeel afwezig „is gebleven, totdat hij zich op 13 Maart 1942 te Soerabaia voor Ja- „pansche krijgsgevangenschap heeft aangemeld, althans, totdat hij „omstreeks 16 October 1943, althans omstreeks 8 December 1943, in „Japansche krijgsgevangenschap is geraakt, althans tot een dag in „1945, waarop hij zich weder bij de Koninklijke Marine heeft ge- „meld”;

Gelet enz.;

Overwegende, dat beklaagde ten processe het hem tenlastegelegde heeft bekend en ter zake nader heeft opgegeven:

dat hij begin Maart 1942 diende als militie-stoker bij een Compagnie van de Marine Bewakings Afdeeling, welke Compagnie onder bevel stond van de 1e Luitenant der Mariniers Kaub; dat hij met deze Compagnie op 7 Maart 1942 te Dampit is aangekomen; dat zij aldaar geconsigneerd waren, doch in de omgeving mochten rondlopen; dat de manschappen over het geheel genomen in neerslachtige stemming verkeerden, hetgeen ook op hem, beklaagde van invloed was; dat hij geruchten vernam, dat de Japanners Soerabaia waren binnengerukt en allerlei wreedheden tegen de burgerbevolking pleegden; dat hij hierdoor het besluit heeft genomen om zich zonder toestemming van zijn Compagnie te verwijderen en zich naar Soerabaja te begeven; dat hij zich dientengevolge op 8 Maart 1942 ongeoorloofd van zijn onderdeel heeft verwijderd, doch niet het oogmerk heeft gehad om zich voorgeed aan zijne dienstverplichtingen te onttrekken, noch om het oorlogsgevaar te ontgaan; dat hij op 16 October 1943 te Semarang door de Kempetai is gearresteerd en tot 8 December 1943 in de gevangenis te Semarang is opgesloten, op welken laatsten datum hij als krijgsgevangene is overgebracht naar het 10e Bataljon te Batavia; dat hij na de capitulatie van Japan in Augustus 1945 uit krijgsgevangenschap is bevrijd; dat hij zich op 13 Maart 1942 op het Gemeentehuis te Soerabaia voor krijgsgevangenschap heeft aangemeld, doch toen naar huis is gezonden;

Overwegende, dat de navolgende personen ten processe als getuigen gehoord, onder ede hebben verklaard:

1. *Martinus Adriaan Kaub*, Majoor der Mariniers, oud 39 jaren: enz.;
2. *Willem, Theodoor van der Puil*, militie-stoker, oud 29 jaren: enz.;

Overwegende, enz.;

Overwegende, ten aanzien van het bewijs der feiten, dat door de verklaringen van de beklaagde en die van de getuigen, in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, benevens beklaagde's schuld daaraan, dat beklaagde omstreeks het in de tenlastelegging genoemde tijdstip zich opzettelijk ongeoorloofd van zijn Compagnie heeft verwijderd en sindsdien afwezig is gebleven, totdat hij op 13 Maart 1942 zich voor krijgsgevangenschap heeft aangemeld;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde strafbaar is en dient te worden gequalificeerd als: „*Desertie in tijd van oorlog*”;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen de beklaagde is ten laste gelegd, zooals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot een gevangenisstraf voor de duur van *zes maanden*;

Bepaalt dat het ondergane arrest voor de duur van 169 dagen bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Bepaalt dat deze straf niet ten uitvoer zal worden gelegd tenzij de Rechter later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich binnen ¹⁾ een proeftijd van *een jaar* schuldig maakt aan eenig strafbaar feit of, militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

NASCHRIFT van de Inzender :

De Zeekrijgsraad heeft zich in dit vonnis aldus uitgesproken dat de desertie van veroordeelde heeft geduurd van 8 Maart 1942 tot 13 Maart 1942, het feit aannemende, dat strafbaar is gesteld in artikel 98 W.M.S.R.: „desertie in tijd van oorlog” (voor de duur van langer dan vier dagen). De Raad nam m.i. terecht aan dat niet is komen vast te staan dat veroordeelde het oogmerk had zich voorgoed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken of het oorlogsgevaar te ontgaan.

In dit Tijdschrift zijn reeds eerder vonnissen gepubliceerd over de zgn. „Dampit-zaken”, van militairen der zeemacht, die in Maart 1942 deel uitmaakten van het Marine Bataljon in Oost Java, tactisch en organiek deel uitmakend van de Divisie van het K.N.I.L. aldaar, en die zich opzettelijk ongeoorloofd van hun onderdeel verwijderd hebben.

Begin Maart 1942 heerste er bij de meeste strijdmacht-onderdelen op Java een grote chaos. Niemand scheen te weten wat er diende te gebeuren en vele technische hulpmiddelen ontbraken. Bij het Marinebataljon was evenwel een vrij straffe discipline nog aanwezig, ofschoon de algemene demoralisatie van dag tot dag toenam bij de strijdkrachten rondom en men steeds opnieuw order kreeg tot terugtrekken. Op 7 en 8 Maart 1942 gingen overal reeds geruchten, dat er algeheel gecapituleerd was, terwijl ook feiten als het tonen van witte vlaggen in die richting wezen. Op 8 Maart 1942 bevond het Marine-Bataljon zich te Dampit en, beïnvloed door bovenstaande omstandigheden, hebben verscheidene militairen zich toen opzettelijk ongeoorloofd verwijderd gehouden van de plaats of plaatsen, waar zij zich ter vervulling van de op hen rustende dienstverplichtingen behoorden te bevinden.

Op 9 Maart 1942 ten 12.00 uur Java-tijd capituleerden alle strijdkrachten op Java op order van de toenmalige Legercommandant. Deze capitulatie-order strekte zich ook uit over het Marine-Bataljon. Uiteindelijk was dit een order, gedicteerd door de vijand. Deze order hield o.a. in dat alle militairen zich dienden te beschouwen als krijgsgevangenen, onder opdracht zich te melden op de door de vijand aan te wijzen plaatsen, ten einde in feitelijke krijgsgevangenschap te geraken.

¹⁾ Ten rechte: *vóór het einde van.* (Red. M.R.T.)

De eerste en belangrijkste verplichtingen van een militair: het gewapenderhand verdedigen van het vaderland en zijn belangen, houden door capitulatie op te bestaan, en hiermede komen alle andere militaire verplichtingen op losse schroeven te staan, zeker in een oorlog waarbij alle sportiviteit en „fair play”, als men het zo noemen mag, ontbreekt en waarbij het in een totale oorlog gaat om het zijn of niet-zijn van een volk en zijn staatsbestel. Veroordeelde was op 9 Maart 1942 ten 12.00 uur niet bij zijn onderdeel aanwezig, hij hield zich schuil. Zijn militaire verplichtingen, de verdediging van het land en de bestrijding van de vijand, hielden op te bestaan. Waar lagen nu zijn dienstverplichtingen als bedoeld in artikel 106 W.M.S.R.? N.m.m. houden deze dienstverplichtingen op te bestaan, omdat de verplichting tot dienst niet anders kan zijn, dan dienst voor en ten behoeve van eigen krijgsmacht en volk. Een andere betekenis kan men niet hechten aan het woord „dienstverplichtingen” in dit artikel. Nooit kunnen en mogen dienstverplichtingen zover gaan, dat daarbij dienst wordt bewezen aan de vijand. Indien veroordeelde zich begeeft naar zijn onderdeel, dan brengt hij zichzelf daarmee in feitelijke krijgsgevangenschap en bewijst alleen al door dit feit een dienst aan de vijand. Immers, het landsbelang eist, zoals in deze oorlog duidelijk is gebleken, dat zoveel mogelijk weerbare mannen niet in handen van de vijand vallen. Op hetzelfde tijdstip, waarop de dienstverplichtingen van veroordeelde in deze dus ophielden te bestaan, kwam daardoor ook zijn ongeoorloofde afwezigheid, die toen ongeveer 24 uren had geduurd, ten einde (in casu is irrelevant, dat veroordeelde zich enige dagen later toch nog voor feitelijke krijgsgevangenschap meldde).

De Raad heeft n.m.m. veroordeelde dan ook schuldig dienen te verklaren aan opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog.

Indien men na een capitulatie nog van dienstverplichtingen wil spreken, bestaan die uit een zich voegen bij die strijdkrachten, die doorgaan de vijand te bestrijden van buiten af, uiteraard in aanmerking genomen de mogelijkheden die daartoe open staan. Een meerdere kan een mindere echter niet na capitulatie de order geven om als guerilla te vechten, hetgeen wel gebeurd is, doch m.i. onjuist en onbevoegdlijk.

De C.O. van het onderdeel, waartoe veroordeelde behoorde, heeft aan zijn mensen na de capitulatie order gegeven om bij de troep te blijven en dit onderdeel is in zijn geheel, als „unit”, op zijn directe order acht dagen later in feitelijke krijgsgevangenschap geraakt. De order, door hem gegeven, was afkomstig van de vijand en kan daarom geen dienstbevel zijn als bedoeld in artikel 114 W.M.S.R. „Dienst” moet toch aldus worden verstaan, dat het dienst is voor en ten behoeve van de eigen krijgsmacht. Het niet opvolgen van de order als boven bedoeld brengt n.m.m. dan ook niet mede een overtreding van artikel 114 W.M.S.R. Wel was het juist dat de C.O. de order van de vijand doorgaf aan zijn mensen, daar bij niet opvolgen persoonlijke represailles genomen zouden worden en iedereen op de

hoogte dient te zijn van wat te wachten staat bij niet-opvolging. De C.O. van de Australische troepen in Singapore kreeg eveneens een dergelijke order, welke hij doorgaf aan zijn troepen, doch zelf heeft hij gemeend zich per vliegtuig buiten bereik van de vijand te mogen stellen. Deze generaal is ter zake in Australië ter verantwoording geroepen, doch is vrijuit gegaan, ondanks het feit dat hij zonder opdracht had gehandeld (de betrekkelijke verhandelingen kan ik evenwel niet meer nagaan). Zonder meer is volgens mij ook een C.O. niet verplicht een dergelijke order van de vijand op te volgen. Hierbij zij evenwel in overweging genomen, dat ook een maatschappij van krijgsvangenen, evenals iedere samenleving, eist dat er regels gesteld worden om de belangen van de enkeling en de groep te behartigen en dat er autoriteiten zijn, die leiding geven.

Mr. G. M. A. M. Huigens.

Krijgsraad te Velde (Kon. Landmacht) te Batavia

Vonnis van 29 Mei 1947

President: Luit.Kol. Mr. K. L. H. M. van der Vijver

Leden: Luit.Kol. J. J. F. Borghouts en Majoor F. J. A. Panthus.

Auditeur-Militair Majoor Mr. F. Oorthuys.

Raadsman: Kapitein Mr. P. H. van Meeteren.

Beklaagde, tweede luitenant, die een aantal militairen van het K.N.I.L. wilde arresteren wegens een kort tevoren gepleegde munitie (zij hadden beklagde gezamenlijk aangevallen en mishandeld) had met assistentie van een wachtpost, bestaande uit drie gewapende militairen, een autobus aangehouden, waarin de muiters gezeten waren. Toen enkelen hunner, niettegenstaande beklagdes sommatie om de bus niet te verlaten, een dreigende houding aannamen en aanstalten maakten om uit te stappen, openden de wachtslieden op grond van een tevoren door beklagde gegeven bevel het vuur, tengevolge waarvan één der inzittenden gedood en een ander zwaar gewond werd.

Vrijspraak van het doen plegen van doodslag en zwaar lichamelijk letsel wegens straffeloosheid van de (middellijke) dader op grond van noodweer (dreiging van hernieuwde aanval door de muiters) en wettelijk voorschrift (art. 5 Regtspleging Landmagt, de meerdere verplichtende om minderen, die zich hebben schuldig gemaakt aan een ernstig misdrijf, in arrest te stellen en daartoe de in het belang der zaak gevorderde maatregelen van geweld te nemen) ¹⁾.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KON. LANDMACHT TE BATAVIA,

in de zaak van den Auditeur-Militair bij dien Krijgsraad, eischer, tegen M.T.S., geboren te Amsterdam, 2e luitenant Verbindings-

¹⁾ De verplichting om de in het belang der zaak gevorderde maatregelen van geweld aan te wenden is veeleer op art. 143 Wetb. v. Mil. Strafrecht dan op art. 5 R.L. te baseren. (Red. M.R.T.).

afdeeling Staf IIe Infanterie Brigadegroep, beklaagde,

Gezien de schriftuur van eisch, door den auditeur-militair overgelegd op de terechtzitting van 29 Mei 1947 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat den beklaagde is ten laste gelegd:

dat hij, als 2e luitenant behoorende bij de Koninklijke Landmacht, te Polonia in Meester Cornelis — Batavia —, althans op Java, op of omstreeks 19 Januari 1947 door twee militairen, althans een militair, opzettelijk den militair M. Moll heeft doen doodden, althans zwaar lichamenlijk letsel, den dood tengevolge hebbende, heeft doen toebrengen, alsmede opzettelijk den militair J. S. Paskald zwaar lichamenlijk letsel heeft doen toebrengen, immers heeft hij, beklaagde, alstoen aldaar, na eerst de wacht aan den ingang van de Polonia-wijk te hebben gealarmeerd en de militairen, behoorende tot deze wacht, te hebben opgedragen hun wapens te laden met scherpe patronen, na hen in ieder geval in de veronderstelling te hebben gebracht dat er eenig gevaar dreigde, een der wachthebbenden opgedragen een naderbij rijdende stadsbus te doen stilhouden, waarna beklaagde, nadat de stadsbus tot stilstand was gekomen, zich door twee der wachthebbende militairen, ieder met een geweer in den aanslag, heeft doen vergezellen naar de open achterzijde van deze stadsbus en hun heeft opgedragen, op een ieder, die deze stadsbus, waarin 29 personen waren gezeten, zou verlaten, te schieten, waarna beklaagde aan genoemde twee wachthebbenden het commando „vuren” heeft gegeven, toen de in de bus gezeten militair J. S. Paskald van zijn zitplaats opstond, om naar buiten te kijken, of aanstalten maakte, om de bus te verlaten, op welk bevel bedoelde twee wachthebbenden beiden een schot uit hun geweer hebben doen afgaan in de richting van de open achterzijde van deze bus, althans in de richting van deze bus, tengevolge waarvan genoemde Paskald, door een dezer schoten in de buik werd getroffen en zwaar lichamenlijk letsel uitmakende verwondingen heeft bekomen, alsmede de in deze bus gezeten militair M. Moll eveneens door een dezer schoten aan het hoofd werd getroffen en vrijwel onmiddellijk is overleden, althans zwaar lichamenlijk letsel heeft bekomen, aan de gevolgen waarvan hij vrijwel onmiddellijk is overleden;

subsidiar: dat het, terwijl hij diende als tweede luitenant, althans als militair behoorende tot de Koninklijke Landmacht, aan zijn, beklaagde's, schuld te wijten is, dat de militair M. Moll is gedood en aan den militair J. S. Paskald zwaar lichamenlijk letsel is toegebracht, waaruit verhindering zijner ambtsbezigheden, als militair, is ontstaan, immers heeft hij, beklaagde, op 19 Januari 1947 te Polonia in Meester Cornelis — Batavia —, althans op Java aan twee militairen, behoorende tot de wacht aan den ingang van de Poloniawijk, bevel gegeven om met hun, met scherpe patronen geladen, geweren te schieten op de

open achterzijde van een stadsbus, waarin 29 personen waren gezeten, althans in de richting van deze bus te schieten, op welk bevel bedoelde twee wachthebbenden ieder een schot uit hun geweer hebben doen afgaan, door welke schoten, althans door een van welke schoten de in deze bus gezeten militairen Moll en Paskald zoodanig werden getroffen, dat Moll voornoemd vrijwel onmiddellijk aan de bekomen verwonding is overleden en Paskald zwaar lichamelijk letsel uitmakende verwondingen in den buik heeft bekomen, althans zoodanig lichamelijk letsel heeft bekomen, dat hij gedurende eenigen tijd zijn ambtsbezigheden als militair niet heeft kunnen uitoefenen;

Overwegende, dat beklagde, ten processe gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij in de maand Januari 1947 als 2e luitenant was ingedeeld bij de verbindingsafdeling staf IIe infanterie brigadegroep, welk onderdeel behoort tot de Koninklijke Landmacht, en toen gelegerd was te Meester Cornelis, Batavia; dat op Zondag, 19 Januari 1947, te omstreeks 14.00 uur, toen hij zich in het huis bevond, waar hij woonde en dat gelegen is tegenover het zwembad „Polonia”, de soldaat Biesthorst bij hem gekomen is en hem gevraagd heeft, of hij een legerwagen kon gebruiken; dat op een gegeven moment Biesthorst is weggelopen onder de uitroep: „Ze zijn aan het vechten in Polonia” en hij, beklagde, toen ook gegil hoorde uit de richting van het zwembad; dat hij zich daarop naar het zwembad heeft begeven, vergezeld van den soldaat Biesthorst, en op den weg daarheen zich ook de kapitein van der Heiden bij hen heeft gevoegd en zij met hun drieën ongeveer gelijktijdig het zwembad zijn binnengegaan; dat zijn, beklagde's, bedoeling, met het naar het zwembad gaan, was, om te zien, wat er gaande was en eventueel de vechtpartij te sussen; dat hij niet gewapend was en kenbaar was als officier aan zijn onderscheidingsteekenen op den schouder; dat hij toen gezien heeft, dat de bezoekers uit het café, waar gedanst werd, weggevlucht waren en dat eenige Surinaamse militairen met gescheurde kleeding, of zonder overhemd, daar rondliepen; dat het er veel van weg had, dat de daar aanwezige personen waren lastig gevallen door de Surinaamse militairen — hieronder aan te duiden als Surinamers —; dat zij gelopen zijn tot ongeveer de hoogte van het zwembad, waar hij, beklagde, zich, toen eenige Surinamers op gehoorafstand van hen waren, bij het zien van die ongeregelde heden, ongeveer de woorden heeft laten ontvallen: „Waarom heeft de kamppolitie niet geschoten?”; dat hij op dat moment kapitein van der Heiden niet meer zag en ook later niet meer gezien heeft; dat eenige Surinamers deze woorden gehoord moeten hebben en zich daarop tegen hem gekeerd hebben en hij toen door ongeveer vier Surinamers is aangevallen, die hem flinke klappen gegeven hebben, doch hem geen lichamelijk letsel hebben toegebracht; dat hij ook gehoord heeft, dat de andere personen, die door hen zijn aangevallen, geen lichamelijk letsel hebben opgelopen, behalve een, op wien een flesch was stukgeslagen; dat hij daarop kans heeft gezien zich terug te trekken in de richting van het café, waar hij den

sergeant-majoor De Droog zag, die, zoals deze hem later heeft medegedeeld, reeds eerder oneenigheid had gehad met de Surinamers, waarbij deze hem — De Droog — eens een blauw oog geslagen hadden; dat de Surinamers den sergeant-majoor herkend zullen hebben, daar zij zich tegen dezen wendden en hem, beklaagde, vrij lieten; dat hij onmiddellijk naar zijn huis is gegaan en daar geprobeerd heeft den kampcommandant op te bellen, om hem van het gebeurde in kennis te stellen; dat hij hierin niet geslaagd is en zich daarop met een jeep naar het huis van de kamppolitie heeft begeven, om versterking te halen, teneinde de orde en rust in het zwembad te herstellen en hij de kamppolitie hiertoe opdracht heeft gegeven, waarna hij, bij zijn huis teruggekomen, vernam, dat de Surinamers in een stadsbus waren gestapt; dat hij zich toen met een jeep naar de wacht van zijn onderdeel heeft gegeven, gelegerd bij den ingang van Polonia, waar, naar hij meende, de stadsbus zou passeeren; dat hij toen gezegd heeft aan den wachtcommandant, dat er een stadsbus zou komen, waarin zich Surinamers bevonden, en hem opdracht gegeven heeft, die bus aan te houden; dat hij ook gezegd heeft, dat de wacht klaar moest zijn om te schieten; dat hij zich vervolgens naar een ander gebouw heeft begeven, om van daaruit de militaire politie op te bellen, hetgeen hij daarna aan de soldaat Biesthorst heeft overgelaten, dezen daarbij het bevel gevende, dat hij de militaire politie om assistentie moest vragen; dat hij zich daarop met den wachtcommandant, de korporaal H. de Lange, en twee militairen, behoorend tot de wacht, te weten de soldaat 1e klasse J. Dijkstra en de soldaat H. van Assen, naar den straatweg heeft begeven, op welchen weg de stadsbus reeds in aantocht was; dat de bajonetten op de geweren waren en dat hij mocht aannemen, dat deze geladen waren; dat hij meent, dat het vanzelfsprekend is, dat hij de haanpal heeft laten omleggen, hoewel hij zich dit niet precies meer herinneren kan; dat hij de drie leden van de wacht, wegens gebrek aan tijd, niet op de hoogte heeft gebracht van hetgeen zich had afgespeeld; dat hij hen onder meer als volgt instrueerde: „Denk er om, als er iemand uit de bus komt, wordt „er geschoten”, daarbij wetende, dat dit door die drie man opgevat zou worden als: *raak schieten*; dat hem de consignes van de wacht, waarin staat, dat geen waarschuwingsschoten afgegeven mogen worden, bekend waren; dat de tijd echter drong, toen hij zijn instructies gaf, en dat hij in verband hiermede slechts weinig instructies heeft kunnen geven; dat hij aan een van de drie man opdracht heeft gegeven, de stadsbus aan te houden en zich met de beide andere, waaronder de wachtcommandant, naar de achteruitgang van de bus heeft begeven; dat hij, bij deze uitgang van de bus gekomen, zijn beide armen omhoog heeft gestoken, om de inzittenden halt toe te roepen en tweemaal op luiden toon heeft geroepen: „Niemand de bus uit, anders „wordt er geschoten”; dat, niettegenstaande dit bevel, de Surinamers opstonden en aanstalten maakten om op te staan, terwijl een van hen op de bovenste trede van het trapje is gaan staan, daarbij een dreigende houding aannemende, door een vuist te ballen en te roepen:

„Ha die luitenant”; dat hij zich toen opzijde van en achter die twee geweren heeft begeven, waarop onmiddellijk hierop twee schoten vielen; dat het voor hem een zekerheid was, dat, toen die Surinamers opsprongen met het kennelijke doel zich naar buiten te begeven, er schoten zouden vallen; dat hij niet het commando „vuren” heeft gegeven en dit ook niet hoefde te doen, daar een der Surinamers zich op de bovenste trede van het trapje van de bus bevond en hij immers tevoren had gezegd, dat er geschoten zou worden, als iemand de bus verliet; dat, als er toen niet geschoten was geworden, hij het commando „vuren” zou hebben gegeven, daar de Surinamers opsprongen, met het kennelijk doel, zich naar buiten te begeven; dat hij na het vallen der schoten, het commando: „Ophouden met vuren” heeft gegeven; dat vlak na deze schoten een groote consternatie ontstond; dat diverse mensen bloed op hun kleding hadden en, naar hij meende, velen getroffen waren; dat hij er toen voor gezorgd heeft, dat de gewonden en de burgers konden uitstappen, en een dokter heeft laten waarschuwen, dat alle inzittenden zijn uitgestapt, op een Surinamer na, welke een groote hoofdwonde had en wiens dood door den dokter geconstateerd werd; dat een andere Surinamer in zijn buik bleek getroffen te zijn, terwijl weer eenige andere Surinamers licht gewond waren; dat daarna twee, bijna onmiddellijk na het vallen der schoten ter plaatse zijnde, sergeanten-majoor der militaire politie de leiding van het onderzoek in handen hebben genomen; dat hij de consequentie van zijn bevel aan den korporaal en twee soldaten, „als „iemand de bus verlaat, moet er geschoten worden”, aanvaardt, dat er door dat schieten doden of gewonden konden vallen; dat hij toen moest laten schieten en geen andere keus had, gezien hetgeen zich had voorgedaan in het zwembad „Polonia”, en er toen zoowel door het niet opvolgen van zijn bevel te blijven zitten, als het reeds dreigend naar buiten komen van een der Surinamers, wederom een groote mogelijkheid aanwezig was, dat zich soortgelijke feiten zouden gaan afspelen; dat hij de Surinamers wilde doen arresteeren en zij daarom ook in de bus moesten blijven zitten; dat hij om deze redenen — kwamen zij na zijn bevel, om in de bus te blijven, er toch uit — het vuur wel moest laten openen, zoewel vanwege de aanwezige dreiging, als om hun arrestatie te verzekeren;

Overwegende, dat korporaal Herm de Lange, oud 23 jaar, als getuige ten processe gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met eede bevestigd:enz.;

Overwegende, dat soldaat 1e klasse Johannes Dijkstra, oud 23 jaar, als getuige ten processe gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met eede bevestigd:enz.;

Overwegende, dat Oemar bin Abdoel Bawazir, oud 20 jaar, als getuige ten processe gehoord, heeft verklaard en met eede bevestigd:enz.;

Overwegende, dat kapitein Eugene Johan Biermann, oud 27 jaar, als getuige ten processe gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met eede bevestigd.enz.;

Overwegende, enz.; *post alia*:

dat, tengevolge van een schot van dichtbij door middel van een infanteriegeweer, de dood van genoemden Surinamer (M. Moll — Red.) is ingetreden;

dat J. S. Paskald zich van 19 Januari 1947 tot 17 Februari 1947 in het militair hospitaal I te Batavia heeft bevonden;

Overwegende, dat de officier van gezondheid Ie klasse, Adriaan Hendrik Borgers, oud 40 jaar als getuige-deskundige ten processe gehoord, heeft verklaard en met eede bevestigd:

dat het buikschot van Paskald een zwaar lichamelijk letsel uitmaakt;

Overwegende, dat de Krijgsraad de voorstelling, door beklaagde gegeven, van de feiten, die zich hebben afgespeeld tot de schoten vielen, als waar aanneemt; dat onder deze voorstelling van de feiten ook begrepen is de ontkenenis van beklaagde, het bevel „vuren” te hebben gegeven, voordat de schoten vielen; dat weliswaar de beide posten verklaren het bevel „vuren” gehoord te hebben, doch dat de krijgsraad hier geen groote waarde aan hecht, gezien de mogelijkheid, dat de beide posten vermeend hebben, dit te moeten verklaren terwille van zichzelf; dat bovendien eenige getuigen, waaronder de zich op het oogenblik van het vallen der schoten slechts enkele meters van den beklaagde op het achtertrapje van de bus bevindende conducteur, het tegendeel verklaren; dat beklaagde verklaard heeft, dat hij het bevel „vuren” ook niet hoefde te geven, daar de Surinamers, ondanks het door hem gegeven bevel, zich opmaakten, om de bus te verlaten en een der Surinamers zich reeds op de bovenste trede van het trapje bevond, terwijl hij tevoren had gezegd, dat er geschoten zou worden, als iemand de bus verliet; dat het er ook weinig toe doet, of het bevel „vuren” al of niet gegeven werd, gezien immers het feit, dat de eerder gegeven instructie niet anders dan hetzelfde gevolg moest hebben, namelijk het afgeven van schoten, wanneer iemand de bus zou verlaten; dat beklaagde derhalve, hetzij door het commando „vuren”, quod non, hetzij door de eerder gegeven instructie: „Denk „er om als er iemand uit de bus komt wordt er geschoten”, en zijn verklaring ter terechtzitting dat, indien er toen — dit is op het moment, dat een der Surinamers zich uit de bus begaf — niet geschoten was, hij, beklaagde, daartoe het bevel gegeven zou hebben, geacht moet worden — waar hij wist, dat er met scherp geschoten zou worden en hij niet de last had gegeven, waarschuwingsschoten af te geven — opzettelijk te hebben doen vuren, om, zooals hij verklaart, de arrestatie van deze Surinamers mogelijk te maken en af te wenden de onmiddellijke dreiging voor hem en de twee zich naast hem bevindende schildwachten; dat het oogmerk van beklaagde weliswaar niet gericht was op het doden of zwaar verwonden, doch dat de opzet daartoe toch in ieder geval aanwezig moet worden geacht, zij het dan als minste vorm van opzet, als voorwaardelijk opzet; dat beklaagde derhalve, handelende zoals hij deed, geacht moet worden, opzettelijk te hebben doen doden en opzettelijk zwaar

lichamelijk letsel te hebben doen toebrengen, zooals hem is ten laste gelegd, zij het dan, dat in het onderhavige geval, zooals hierboven overwogen, de minste graad van opzet moet worden aangenomen, en wel een opzet als mogelijkheidsbewustzijn — immers handelende, zooals hij gehandeld heeft, nam hij de eventueele levensberoving of zware mishandeling op den koop toe, zooals door hemzelf ter terechtzitting van 24 Mei 1947 is verklaard;

Overwegende, dat de krijgsraad op grond van den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, dat beklaagde het hem primair ten laste gelegde feit heeft begaan, met dien verstande, dat hij als 2e luitenant, behoorende tot de Koninklijke Landmacht te Polonia in Meester Cornelis — Batavia — op 19 Januari 1947 door twee militairen opzettelijk de persoon van M. Moll heeft doen dooden, alsmede opzettelijk de persoon van J. S. Paskald zwaar lichamenlijk letsel heeft doen toebrengen, immers heeft hij, beklaagde, alstoen aldaar, na eerst de wacht aan den ingang van de Poloniawijk te hebben gealarmeerd en de militairen, behoorende tot deze wacht, te hebben opgedragen hun wapens te laden met scherpe patronen, na hen in ieder geval in de veronderstelling te hebben gebracht, dat er eenig gevaar dreigde, een der wacht-hebbenden opgedragen een naderbij rijdende stadsbus te doen stilhouden, waarna beklaagde, nadat de stadsbus aldus tot stilstand was gekomen, zich door twee der wacht-hebbende militairen, ieder met een geweer in den aanslag, heeft doen vergezellen naar de open achterzijde van deze stadsbus en hun heeft opgedragen, op een ieder, die deze stadsbus, waarin 29 personen waren gezeten, zou verlaten, te schieten, waarna, toen de in de bus gezeten militair J. S. Paskald van zijn zitplaats opstond om naar buiten te kijken, of aanstalten maakte, om de bus te verlaten, bedoelde twee wacht-hebbenden beiden een schot uit hun geweer hebben doen afgaan in de richting van de open achterzijde van deze bus, tengevolge waarvan genoemde Paskald door een dezer schoten in den buik werd getroffen en zwaar lichamenlijk letsel uitmakende verwondingen heeft bekomen, alsmede de in deze bus gezeten militair M. Moll eveneens door een dezer schoten aan het hoofd werd getroffen, en vrijwel onmiddellijk is overleden, waarbij wordt overwogen, dat de korporaal De Lange en de soldaat 1e klasse Dijkstra, opvolgend het bevel of de instructie van den luitenant M.T.S., ten deze strafrechtelijk niet aansprakelijk zijn;

Overwegende, dat de krijgsraad niet wettig en overtuigend bewezen acht, hetgeen beklaagde primair meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven is bewezen verklaard, zoodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat, nu het aan beklaagde primair tenlastegelegde wettig en overtuigend bewezen is, een onderzoek naar het hem subsidiair tenlastegelegde achterwege kan blijven;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

1. „Doen plegen van doodslag”,
en

2. „Doen plegen van zware mishandeling”,
respectievelijk voorzien en strafbaar gesteld bij de artikelen 287 en 302 juncto artikel 47 van het wetboek van strafrecht;

Overwegende, dat de krijgsraad, zooals boven overwogen, de voorstelling, door beklaagde gegeven, van de feiten, die zich hebben afgespeeld, tot de schoten vielen, als waar aanneemt; dat aan zijn bevel, toen de bus door de gewapende wacht was aangehouden, de bus niet te verlaten, geen gevolg is gegeven, door onder anderen de Surinamers van het Koninklijk Nederlandsch-Indische Leger, die zich vlak tevoren tegenover hem hadden schuldig gemaakt, aan *feitelijke insubordinatie, gepleegd door twee of meer militairen*, hetgeen als *munitierij* wordt gestraft, gepleegd in tijd van oorlog, en die hij naar aanleiding daarvan in arrest wilde doen stellen; dat het, gelet op artikel 5 van de Regtspleging bij de Landmagt, niet alleen het recht, doch ook de plicht van beklaagde was genoemde Surinamers in arrest te doen stellen; dat deze plicht medebracht tegen degenen, die zich aan een zeer ernstig misdrijf hadden schuldig gemaakt, in het belang van deze zaak de gevorderde maatregelen, desnoods ook maatregelen van geweld te nemen; dat daarenboven in verband met hetgeen zich vlak tevoren had voorgedaan in de nabijheid van het zwembad „Polonia” en het feit, dat militairen in de bus opstonden en zich kennelijk opmaakten, om toch naar buiten te gaan, waarbij een dezer Surinamers een dreigende houding aannam, terwijl hij bezig was, zich naar buiten te begeven, een voldoende bedreiging aanwezig was om van de vuurwapens te doen gebruikmaken, waarbij ook rekening wordt gehouden met het aantal Surinamers en het geringe aantal militairen, dat beklaagde toen ter beschikking had, en beklaagde, gezien het bovenstaande, ook in de noodzakelijkheid werd gesteld zichzelf en de twee posten te verdedigen tegen een oogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding; dat, waar beklaagde vlak tevoren een aanval van deze menschen had doorstaan, door het gedrag van deze militairen, die zich niet aan zijn bevel stoorden en waarvan een zich dreigend tot hem richtte, hij mocht menen in de zekerheid te verkeerem, dat een aanranding zou volgen;

Overwegende, dat op grond van het boven overwogene even zoovele feiten en omstandigheden zijn gebleken, die, ingevolge de artikelen 41 en 42 van het wetboek van strafrecht, de strafbaarheid van beklaagde uitsluiten;

Gezien, behoudens voormelde artikelen, de artikelen 1 van de verordening van het militair gezag in Nederlandsch-Indië no. 505 ¹⁾,

¹⁾ De verhouding van meerdere tot mindere, wanneer de eerste Nederlands militair is en de tweede Indisch militair vloeit niet voort uit de V.M.G. No. 505 en No. 43, maar uit artikel 53, 3e lid van het Indische Wetboek van Militair Strafrecht. Slechts voor de verhouding meerdere van het K.N.I.L. tot mindere van de K.M. of van de K.L. is een beroep op de V.M.G. No. 43 nodig. (Red. M.R.T.).

2 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 55 van het Wetboek van Strafrecht en 193 en 198 van de Regtspleging bij de Landmagt;
Recht doende:

Verklaart het aan beklagde ten laste gelegde met dien verstande als hierboven overwogen werd, wettig en overtuigend bewezen, alsmede zijn schuld daaraan;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde, als hooger werd aangegeven;

Verklaart beklagde niet strafbaar, op grond van bovenvermelde strafuitsluitingsgronden;

Spreekt hem daarvan vrij;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk als bewezen is aangenomen;

Spreekt hem daarvan vrij;

Bepaalt, dat de stukken van overtuiging — zijnde twee infanteriegeweren, merk Lee Enfield, alsmede veertien daarbij behorende patronen teruggegeven zullen worden aan den Commandant van de staf Ite infanterie brigadegroep.

NASCHRIFT

Over de in bovenstaand vonnis behandelde gebeurtenis is, zowel in Indië als in Nederland, nogal wat te doen geweest. Hier te lande plaatste het dagblad „Het Parool” op 16 Februari 1947 een ooggetuige-verslag, ontleend aan één der Surinaamse militairen, inzittende van de bewuste autobus. Dit stuk was zozeer gekleurd, dat het aanleiding was voor een interpellatie in de Tweede Kamer.

Het is begrijpelijk dat dagbladen, willen zij actueel blijven, met hun berichtgeving niet kunnen wachten totdat het voorval berecht is; verwacht mag echter worden dat zij van een zaak, die nog in onderzoek is, niet zonder meer een eenzijdige versie publiceren, zodanig dat daardoor aan hun lezers een bepaalde conclusie ten aanzien van schuld en strafwaardigheid wordt opgedrongen. Het weergeven van een voorval, voordat alle kanten ervan deugdelijk onderzocht zijn, brengt zijn bezwaren met zich. Kan of wil men op de uitkomst van het onderzoek niet wachten, dan dient men in ieder geval door het aan de dag leggen van grote objectiviteit te waken voor een voorstelling van zaken, die een veroordeling of afkeuring van bepaalde gedragingen inhoudt, zijnde daartoe immers slechts de Rechter, na kennisneming van alle feiten en omstandigheden en na toetsing aan de wettelijke bepalingen, bevoegd. Te verwerpelijker is een dergelijke publicatie wanneer — zoals in casu — in afwijking van het journalistieke gebruik, de naam van de verdachte voluit wordt vermeld.

Uit de stukken die ons over deze strafzaak ter beschikking staan, blijkt ons dat het onderzoek met deskundigheid en terzijdestelling van vertroebelende bijkomstigheden heeft plaats gehad. Het gebrek aan plaatsruimte weerhoudt ons, deze stukken mede te publiceren. Trouwens, om gelijke redenen hebben wij uit het vonnis de verklaringen

van de getuigen, waaronder die der wachtslieden, weggelaten. Dit kon zonder veel bezwaar gebeuren omdat zij, het voorval telkens slechts voor een gedeelte bestrijkende, het relaas van beklagde practisch dekken (zie de aanhef der rechtsoverwegingen van de Krijgsraad).

De Raadsman riep in zijn pleidooi de zaak van „De Zeven pro-,vinciën' in herinnering. In één der op die zaak betrekking hebbende sententies (nl. die van 12 Juli 1934) overwoog het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië „dat toch beklagden, allen officiëren, hadden moeten begrijpen, dat gevaar voor eigen en anderer „leven behoort achter te staan bij de handhaving van een zoo eminent „rechtsgoed als de krijgstucht . . ." (zie M.R.T. XXX, blz. 486). Ook toen betrof het een optreden terzake van miterij.

W.H.V.

Krijgsraad te Velde Zuid.

Vonnis van 13 Januari 1948.

President: Majoor J. H. van Wermeskerken.

Leden: Majoor D. Wildeboer en Kapitein Chr. Marchand.

Raadsman: Mr. J. H. van Wijk, advocaat te Haarlem.

Principiële dienstweigering. Noodtoestand.

Beklaagdes beroep op de dienstweigeringwet aanvankelijk niet erkend. Na oproeping in werkelijke dienst en beklagdes (principiële) weigering om militaire kleding in ontvangst te nemen, heeft een hernieuwd onderzoek plaats, waarna de Minister van Oorlog beklagde's gewetensbezwaren heeft erkend. De Krijgsraad acht beklagde te verkeren in noodtoestand en is van oordeel dat het nakomen van de rechtsplicht (militaire dienstverrichtingen) voor beklagde van minder belang is dan de bescherming van zijn rechtsbelang (gewetensbezwaren tegen militaire dienst.) Vrijpraak.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE ZUID,

in de zaak van de Auditeur-Militair tegen D.K.R., geboren 21 Maart 1925, soldaat bij de 2e tir. comp. Instr. Bat. 3 R.I., beklagde,

Gezien enz.

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd ¹⁾:

dat hij op of omstreeks 1 Juli 1947, alzo in tijd van oorlog, terwijl hij toen als soldaat in werkelijke dienst was bij het 3e Regiment Infanterie, althans militair was in de zin der wet, te Bergen op Zoom, toen hem door een meerdere werd gelast militaire kleding in ontvangst te nemen (en dienst te verrichten), heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten, aan dat dienstbevel te gehoorzamen en, nadat die meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid had gewezen, opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid is blijven volharden;

Overwegende, enz.;

¹⁾ De gecursiveerde gedeelten werden niet bewezen verklaard.

(Red. M.R.T.)

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij gedurende de maand Juli 1947 als dienstplichtig soldaat in werkelijke dienst was bij de 2e Tirailleur-compagnie, Instructiebataljon, 3 R.I. en alstoen gelegerd was te Bergen op Zoom; dat hij zich op 1 Juli 1947 bij bovengenoemd onderdeel heeft gemeld, daardoor gevolg gevende aan een oproep om in werkelijke dienst te komen; dat hem op bovengenoemde datum door zijn compagnies-commandant, de luitenant Brogtrop, was medegedeeld, dat hij militair was en derhalve onderworpen aan de krijgstucht; dat de luitenant Brogtrop hem op 1 Juli 1947 te Bergen op Zoom het dienstbevel heeft gegeven de militaire kleding in ontvangst te nemen en het uniform aan te trekken: dat hij heeft geweigerd aan dit bevel te voldoen; dat de luitenant Brogtrop hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid heeft gewezen, indien hij het door deze gegeven dienstbevel niet zou nakomen; dat hij, nadat de luitenant Brogtrop hem hetzelfde dienstbevel nogmaals had gegeven, opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid is blijven volharden en geweigerd heeft aan het bevel te voldoen; dat het zijn stellige overtuiging is, dat hij zijn medemensen niet mag doden, ook niet wanneer dit op overheidsbevel geschiedt; dat dit een gevolg is van de grote waarde, die hij aan mensenlevens hecht; dat hij in een zekere evolutie van de mens gelooft, waarbij de mens via verschillende stadia zich verschillende zedelijke waarden veroverd, zodat dus op zedelijk gebied een zekere ontwikkeling te constateren valt; dat hij een beroep op de dienstweigeringswet heeft gedaan en dat hem is medegedeeld, dat zijn gewetensbezwaren tegen de militaire dienst niet door de Minister van Oorlog werden erkend;

Post alia:

Overwegende, dat het aldus bewezene ¹⁾ moet worden gequalificeerd als: „Opzettelijke ongehoorzaamheid, in tijd van oorlog gepleegd, waarbij de schuldige opzettelijk in zijn ongehoorzaamheid „volhardt, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijn strafbaarheid „heeft gewezen”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, ten aanzien van de strafbaarheid:

dat een hernieuwd onderzoek is ingesteld naar de gewetensbezwaren van beklaagde; dat bij brief van de Minister van Oorlog van 6 November 1947, afdeling A 3, Bureau 3, nr. 1486 is beslist, dat de gewetensbezwaren van beklaagde thans worden erkend; dat uit het onderzoek ter terechtzitting is gebleken, dat beklaagde het zeer ernstig met zijn bezwaren meent en het moeten dienst verrichten bij de gewapende macht zeer sterk indruist tegen zijn opvattingen; dat een dienstverrichting bij de militaire macht door hem gevoeld wordt als een ernstige bedreiging van zijn rechtsbelang; dat evenwel ten tijde van zijn weigering op hem de plicht rustte aan het gegeven bevel te

1) Zie de niet-gecursiveerde gedeelten der tenlastelegging. (Red. M.R.T.).

moeten voldoen; dat evenwel het nakomen van vorengenoemde rechts-
plicht voor hem (beklaagde) van minder belang moet worden geacht,
dan de bescherming van zijn rechtsbelang; dat beklagde mitsdien
geacht moet worden in een noodtoestand te verkeren en mitsdien
behoort te worden vrijgesproken;

Gezien behoudens voormelde wetsbepaling, nog de artikelen: 1, 60
en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 40 van het Wetboek
van Strafrecht; 193, 197, 205, 243 en 249 van de Regtspleging bij de
Landmagt;

Recht doende:

Spreekt beklagde vrij.

Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië.

Vonnis van 13 Februari 1948.

President: Lt. Kol. d. Mars. (KMR. VSD. TV) P. Eenhoorn.

Leden: Off. Vlieger 1e kl. L. A. H. Rombeek, Off. M.S.D. 1e kl.

W. P. J. Brunet de Rochebrune, Luit. t. Zee 1e kl. Douw van der

Krap en Off. M.S.D. 2e kl. L. M. den Hond.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.

Raadsman: Luit. t. zee 1e kl. (KMR. OV) C. de Korver.

Zoek raken van een autowiel met band.

*Vrijspraak met bepaling dat een afschrift van het vonnis met
duidelijke omschrijving van de laakbare handelingen van beklagde,
aan de Commanderende Officier van beklagde zal worden gelaten,
ter kennisneming en ter overweging of beklagde alsnog krijgstu-
chelijk zal worden gestraft.*

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIË,

in de zaak van de Fiscaal, razione officii, tegen V.M.D., oud 24 jaren,
laatstelijk vóór de verwijzing naar de krijgsraad gediend hebbende
als stoker 2e klasse zeemilicien,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de
Wnd. Commandant Zeemacht Nederlandsch-Indië, dd. 29 Septem-
ber 1947, No. J. 2/D/22/19;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de
10e Februari 1948, No. PJ. 2/5/20, aan de voet van welk stuk aan
de beklagde wordt ten laste gelegd:

I. *Primair:*

„dat hij op of omstreeks 16 Juni 1947 te Batavia opzettelijk een
„aan het Rijk der Nederlanden, althans aan een ander of anderen
„dan hem, beklagde, toebehorend autowiel met band, dat geborgen
„werd in de laadbak van een personenauto der Koninklijke Marine,
„die hij, beklagde, als chauffeur onder zijn persoonlijk opzicht had,
„en welk wiel met band hij, beklagde, derhalve anders dan door
„misdrijf onder zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;

Subsidiair:

„dat hij op of omstreeks 16 Juni 1947 te Batavia met het oogmerk

„van wederrechtelijke toëigening heeft weggenomen een aan het „Rijk der Nederlanden, althans aan een ander of anderen dan hem, „beklaagde, toebehorend autowiel met band, dat geborgen werd in „de laadbak van een personenauto der Koninklijke Marine;

II. *Primair:*

„dat hij dienende als stoker 2e klasse z/m, in de functie van „chauffeur van een personenauto der Koninklijke Marine, op of „omstreeks 16 Juni 1947 te Batavia, in tijd van oorlog, wederrecht- „telijk en opzettelijk een bij die auto behorend reservewiel met band, „zijnde een oorlogsbehoefte, heeft weggemaakt;

Subsidiair:

„dat hij, dienende als stoker der 2e klasse z/m, te Batavia, in „tijd van oorlog, op of omstreeks 16 Juni 1947, in de functie van „chauffeur van een personenauto der Koninklijke Marine, grovelijk „onachtzaam is geweest, bij het toezicht op die auto, waardoor uit de „laadbak een reserve-autowiel met band, zijnde een oorlogsbehoefte, „wegraakte”;

Gelet enz.;

Gelet op de schriftuur van eis, door de Fiscaal voorgedragen en daarna in de Krijgsraad overgegeven, daartoe strekkende dat de Krijgsraad de beklaagde *niet* schuldig verklare aan het hem tenlastegelegde en hem deswege vrijspreke van hetgeen hem is ten laste gelegd,

bepale, dat een afschrift van het vonnis met duidelijke omschrijving van de laakbare handelingen van beklaagde, als boven vermeld, aan de Commanderende Officier van beklaagde zal worden gelaten ter kennisneming en ter overweging of beklaagde alsnog krijgstuuchtelijk zal worden gestraft;

Gezien enz.;

Post alia:

Overwegende, ten aanzien van het bewijs der feiten:

dat ten processe niet is gebleken, dat beklaagde zich het betreffende reservewiel heeft toegeëigend; dat derhalve niet is bewezen, hetgeen beklaagde onder I is ten laste gelegd;

dat eveneens ondanks de ten processe gebleken verdachte manipulaties ¹⁾ van beklaagde met de lip van het slot van de laadbak na de verdwijning van het reservewiel, ten processe niet is gebleken, dat beklaagde opzettelijk dit wiel, zijnde oorlogsbehoefte, heeft wegge maakt; dat derhalve eveneens niet bewezen is, hetgeen aan beklaagde sub II primair is ten laste gelegd;

dat de mysterieuse verdwijning van het reservewiel uit de laadbak, waarvan het slot deugdelijk functioneerde, zeer zeker aan de grove

¹⁾ Beklaagde had, toen hij de vermissing van het reserve-wiel ontdekt had, de lip van de laadbak van de auto, waarachter het slot van de klep van die laadbak moest pakken, losgemaakt en die lip in de laadbak gelegd. Vervolgens was hij met de auto naar het Departement der Marine gereden en had aan de officier, belast met de transportmiddelen en aan de onder-officier, chef van de garage, gemeld dat het reserve-wiel met band uit de auto gestolen was, het daarbij doende voorkomen alsof dit geschied was door verbreking van het slot. (Red. M.R.T.).

onachtzaamheid van beklaagde zou moeten worden toegeschreven, indien beklaagde de wagen steeds onder zijn berusting had gehouden;

dat echter ten processe is gebleken, dat de auto gedurende een gehele nacht in de niet afgesloten garage van de Hoofdofficier van Administratie Marijn heeft gestaan;

dat het, hoewel onwaarschijnlijk, niet uitgesloten is te achten, dat het reservewiel tijdens deze nacht uit de auto is ontvreemd, terwijl de wagen zich dus niet onder de berusting van beklaagde bevond;

dat de Raad derhalve ook niet bewezen acht, hetgeen aan beklaagde sub II subsidiair is ten laste gelegd;

dat derhalve niet wettig en overtuigend is bewezen al datgene, wat beklaagde is ten laste gelegd en beklaagde van alle hem ten laste gelegde feiten dient te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat ten processe is gebleken, dat beklaagde door zijn verdachte manipulaties op hoogst laakbare wijze de manier van verdwijnen van het reservewiel met band voor de overheid heeft trachten te verdraaien, althans de schijn, dat hij de dader zou zijn, heeft trachten af te wenden;

dat dit laatste weliswaar niet in de tenlastelegging is omschreven, doch zeker ter kennis van de tot straffen bevoegde officier dient te worden gebracht;

dat hiertoe een afschrift van het vonnis, met duidelijke omschrijving van de gebleken laakbare handelingen van beklaagde, aan de Commanderende Officier van beklaagde dient te worden gelaten ter kennisneming en ter overweging of beklaagde hiervoor alsnog krijgstuchtelijk zal worden gestraft;

dat het voorts de Raad ten zeerste verwonderd heeft dat aan beklaagde werd opgelegd een schadevergoeding te betalen, alvorens het onderzoek in deze zaak voleindigd was;

dat deze wijze van handelen de Raad ongewenst voorkomt;

dat de Raad daarom in overweging geeft, nu beklaagde van het hem tenlastegelegde is vrijgesproken, het reeds door beklaagde betaalde bedrag aan hem terug te storten;

Gezien de artikelen 4 en 60 Wetboek van Militair Strafrecht; 185, 188, 189 Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen, hetgeen de beklaagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Spreekt hem vrij van het hem tenlastegelegde;

Bepaalt, dat een afschrift van het vonnis met duidelijke omschrijving van de laakbare handelingen van beklaagde, als boven vermeld, aan de Commanderende Officier van beklaagde zal worden gelaten ter kennisneming en ter overweging of beklaagde alsnog krijgstuchtelijk zal worden gestraft.

NASCHRIFT.

Artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht, dat de rechter toch duidelijk genoeg voorschrijft hoe het dictum moet luiden van een op dat

artikel gebaseerd vonnis, heeft al tot heel wat verschillende formuleringen van de uitspraak geleid. Het is merkwaardig dat de rechter steeds aandacht heeft gevoeld, dit voorgeschreven dictum te wijzigen of met lofwerk te tooien. Ik noem hiervan:

(1) „Verstaat dat krijgstuuchtelijke afdoening van bedoelde feiten „reeds heeft plaats gehad” (Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië; sententie van 11 Januari 1935, M.R.T. XXXI, blz. 162 v.);

(2) „Verwijst de zaak, onder mededeeling van alle stukken, ter „verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden Commandeere-„rende-Officier; laat aan dezen Commandeere-„nde-Officier ter beoor-„deeling of beklagden al dan niet overeenkomstig het bepaalde in „artikel 2, aanhef en onder 1° der Wet op de Krijgstucht krijgstuuch-„telijk behooren te worden gestraft, wegens hetgeen bij de behande-„ling dezer zaak is gebleken” (Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch, vonnis van 4 Juni 1935, M.R.T. XXXI, blz. 567 v. — tegen de toevoeging van de laatste volzin trok het Hoog Militair Gerechtshof, bij de vernietiging dezer uitspraak, te velde, zie t.z.p.);

(3) „Verstaat dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had „behooren te zijn afgedaan” (Zeekrijgsraad te Soerabaja, vonnis van 22 September 1936, M.R.T. XXXII, blz. 516 v. en van 2 Maart 1937, M.R.T. XXXIII, blz. 62 v.);

(4) „Verklaart beklagde schuldig doch om hoger vermelde re-„denen niet strafbaar” (Hoog Militair Gerechtshof, sententie van 19 Augustus 1947, M.R.T. XLI, blz. 90 v. — die „hoger vermelde „redenen” waren gelegen in artikel 37 van de Motor- en Rijwielwet, doch hierachter ging verscholen de overweging dat een krijgstuuch-„telijke behandeling beklagde onevenredig zwaar zou kunnen treffen).

Het hiervóór afgedrukte vonnis voegt aan deze bloemlezing een geheel nieuw specimen toe. Toegegeven worde dat het vonnis artikel 58 niet aanhaalt, doch het is m.i. wel duidelijk dat de rechter, in naging van hetgeen de schriftuur van eis van de fiscaal vermeldt, dit wetsartikel bij het opstellen van het dictum heeft gehanteerd en dat de inspiratie tot deze versiering van de vrijspraak daaruit is geput.

Het wil mij voorkomen dat de Krijgsraad met deze uitspraak buiten zijn bevoegdheid is gegaan en zich met name heeft begeven op het terrein van de fiscaal. Immers, wanneer (zoals in casu) ten processe geen voldoende bewijzen aan te voeren zijn dat beklagde het hem ten laste gelegde feit zou hebben begaan, doch wel gebleken is dat beklagde zich heeft schuldig gemaakt aan een ander (niet ten laste gelegd) feit, dan is het de fiscaal die verdere maatregelen neemt; de Krijgsraad kan dan slechts vrijspreken. Artikel 243 van de Regtspleging bij de Zeemagt (292 R.L.) wijst de fiscaal de weg, hoe hij verder te handelen heeft. Als dat andere feit een strafbaar feit oplevert, geeft hij, fiscaal, en niet de Krijgsraad, van dat gebleken feit kennis, en wel aan de verwijzingsofficier, en niet rechtstreeks aan de tot straffen bevoegde commandant van beklagde; voor dat laatste zorgt de verwijzingsofficier. Het is mogelijk dat de Krijgsraad van mening was dat het ten processe gebleken, niet ten laste

gelegde, feit een (eigenlijk) krijgstuuchtelijk vergriep opleverde; ook dan zal — dit volgt uit de ratio van artikel 243 (292) — de fiscaal daarvan schriftelijk bericht hebben te doen aan de verwijzingsofficier, die de zaak in handen zal stellen van de tot straffen bevoegde commandant van de verdachte. Geheel afgescheiden hiervan is het m.i. geenszins uitgesloten dat de gebleken gedragingen van beklagde wèl een strafbaar feit opleveren en vallen onder de omschrijving van artikel 132 en/of artikel 139 van het Wetboek van Militair Strafrecht en/of van artikel 188 van het Wetboek van Strafrecht.

Het merkwaardige is wel, dat het de fiscaal zèlf was, die, door een gelijkluidende conclusie van zijn schriftuur van eis, de Krijgsraad aanraade en aanspoorde, om zijn taak over te nemen in de weinig fraaie formule, die de zuivere vrijspraak van het vonnis ontsiert. Weinig fraai, want wat zal men te verstaan hebben onder „een afschrift met duidelijke omschrijving”? Een afschrift houdt precies hetzelfde in als het origineel, behoort dit tenminste te doen. Wanneer de Krijgsraad dus bepaalt dat een afschrift met duidelijke omschrijving zal worden uitgereikt, wekt het de indruk alsof deze woorden een veroordeling inhouden van, althans sterke twijfel uitdrukken over de duidelijkheid van het origineel! Zelfs het duidelijkste afschrift zal hierin echter geen verbetering kunnen brengen.

Tenslotte trekt het de aandacht dat de Krijgsraad zich in dit strafvonnis gemengd heeft in de civielrechtelijke zijde der aangelegenheid. Het feit dat beklagde de hem ten laste gelegde, strafrechtelijk laakbare, handeling niet heeft gepleegd, wil niet per se zeggen dat hij ook civielrechtelijk niet voor de schade van het verdwenen auto-wiel kan worden aangesproken. Deze zijde staat buiten de competentie van de militaire strafrechter ¹⁾ en zonder een deugdelijke motivering waarom in dit geval het gemis aan strafrechtelijke aansprakelijkheid tevens gemis aan civielrechtelijke aansprakelijkheid inhoudt, is deze vrucht van 's Krijgsraads verwondering van weinig waarde, evenals het tot niemand in het bijzonder gerichte „in overweging geven” om het door beklagde (vrijwillig?) betaalde bedrag aan hem terug te storten.

W.H.V.

Krijgsraad bij de zeemacht in Oost-Indië.

Vonnis van 5 Januari 1948.

President: Luit. Kol. d. Mars. (KMR.SD.TV) P. Eenhoorn

Leden: Luit. Kol. d. Mars. (KMR) B. Schreuders, Off. v. Adm. 1e kl.

F. C. H. Schlamilch, Off. M.S.D. 1e kl. W. P. J. Brunet de Rochebrune, Luit. t. zee 1e kl. J. N. J. van der Meij.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.

Raadsman: Maj. d. Mars. (KMR) P. Dregmans.

¹⁾ Behalve in het, hier niet ter sprake komende, geval van toepassing van artikel 14c van het Wetboek van Strafrecht.

„Brandstichtings-sententie”

Opdracht, aan twee geweergroepen van de Mariniersbrigade, om een nauwkeurig aangegeven strook van een kampong plat te branden teneinde daardoor de extremisten te bemoeilijken in het aanvoeren van landmijnen en het beschieten van de aanvoerweg van de Marinierspost, waartoe dit kampong-complex gebruikt werd.

Beklaagde, sergeant en commandant van één dier geweergroepen, weigerde deze opdracht uit te voeren, daar hij de uitvoering niet in overeenstemming kon brengen met zijn Christelijke principes en hij de militaire noodzaak van de actie niet inzag; voorts zette beklaagde andere militairen tot gelijke ongehoorzaamheid aan.

I. KRIJGSRAAD: beklaagde is schuldig aan het misdrijf van artikel 89 van het Wetboek van Militair Strafrecht (het in tijd van oorlog niet voldoen aan een bevel of vordering, gedaan door een daartoe bevoegd militair); de Raad overweegt daarbij dat in tijd van oorlog en gedurende militaire actie strikte gehoorzaamheid conditio sine qua non is voor het behoud der krijgsmacht en dat onder dergelijke omstandigheden een toetsingsrecht ten aanzien van een bevel slechts aanvaardbaar is in gevallen waarin zeer klaarblijkelijk door de uitvoering van het bevel menselijk onrecht wordt gedaan.

II. HOOG MILITAIR GERECHTSHOF van Nederlands Indië (zie de achter het vonnis opgenomen sententie): De Krijgsraad heeft ten onrechte artikel 89 toegepast, daar dit artikel betrekking heeft op niet-militairen die aan de militaire rechtsmacht onderworpen zijn. Het ten laste gelegde valt binnen de omschrijving van artikel 114, welk artikel de persoonlijke bevoegdheid van de meerdere tot het geven van enig dienstbevel niet als constitutief element van het misdrijf vermeldt.

Beklaagde, opgevende dat hij weigerde omdat hij de order opvatte als représaille-maatregel zonder militaire noodzaak, heeft de opvolging van het hem gegeven dienstbevel afhankelijk gesteld van zijn oordeel omtrent de strekking en doelmatigheid ervan. Behalve dat zulks ingevolge artikel 11, lid 2, Reglement Krijgstucht niet is toegelaten, mag (zeker in oorlogstijd en van beroepsmilitairen) verwacht worden, dat zij a priori ervan uitgaan, dat zij te doen hebben met dienstbevelen, maatregelen van militaire noodzaak en niet représaille inhoudende, terwijl zij, zo zij hieraan twijfelen, ten hoogste hiernaar navraag mogen doen.

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIË,

in de zaak van de Fiscaal, razione officii, tegen S.M.T., oud 33 jaren, geboren te Noordwijk-Binnen, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende bij de Mariniersbrigade;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant Zeemacht Nederlandsch-Indië dd. 14 October 1947 no. J.1/G/5/19;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de

15e Decemmer 1947 no. PJ.2/D/32/3, aan de voet van welk stuk aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als sergeant der mariniers in de functie van commandant van een geweergroep van het 3e infanterie-peloton van compagnie „L” van het 3e infanteriebataljon der Mariniersbrigade, gezamenlijk met de korporaal der mariniers A.A. en/of de marinier der 3e klasse B.B., op 11 Augustus 1947, in tijd van oorlog, alle genoemde militairen zich bevindende in of nabij het in Oost-Java gelegen kampongcomplex Soetodjaja, waarvan, in opdracht van de commandant van de compagnie „L”, de kapitein der mariniers H. R. Grijzen, een strook van ongeveer 500 bij 200 meter moest worden platgebrand, teneinde de vijand te bemoedigen door dit complex landmijnen aan te voeren en vanuit de woningen een aanvoerweg der mariniers te beschieten, heeft geweigerd met woorden van de strekking, dat hij principieel niet aan de order kon medewerken en opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen door zich te onthouden van het, al dan niet in deelname met andere militairen, in brand steken van een of meer der hierna genoemde huizen aan het hem door de opvolgend commandant van het 3e infanterie-peloton, de sergeant der mariniers J. van Tuinen, gegeven bevel om alle kamponghuizen in genoemde strook in brand te steken, hebbende hij tevens de mariniers der 3e klasse P.P. en/of Q.Q. aangezet zijn voorbeeld te volgen door staande in één der voornoemde huizen tegen hen te zeggen: „Laat ons dit huis sparen” en/of „Dit huis wordt niet in brand gestoken”;

Gelet enz.;

Overwegende, dat de beklagde ten processe heeft verklaard:

dat hij niet met de tenlastelegging accoord gaat; dat hij n.l. niet gezamenlijk met A.A. of B.B. geweigerd heeft om een strook kampongterrein van de kampong Soetodjaja in brand te steken, doch dat zij dit los van elkaar hebben geweigerd; dat hij verder niet opzettelijk heeft nagelaten aan de order om het kampongterrein in brand te steken te gehoorzamen, doch deze order gedeeltelijk heeft uitgevoerd, totdat hij in conflict kwam met zijn principes;

dat hij ook niet de mariniers P.P. en Q.Q. ertoe heeft aangezet om zijn, beklagdes, voorbeeld te volgen en de gegeven order niet geheel uit te voeren; dat verder, toen het ten laste gelegde feit plaats vond, er geen sprake was van een gevecht met de vijand, aangezien er tijdens zijn verblijf sedert 6 Augustus 1947 op de in de nabijheid van kampong Soetodjaja gelegen post Pakishadji geen schot is gevallen;

dat hij omstreeks 6 Augustus 1947, dienende bij het derde infanterie-peloton van compagnie „L” van het derde Infanteriebataljon der Mariniersbrigade, met zijn onderdeel op de post Pakishadji aankwam; dat de commandant van dit derde infanterie-peloton de luitenant Herklots was, terwijl de sergeant Van Tuinen belast was met de functie van opvolgend pelotonscommandant;

dat hij, beklagde, commandant was van de eerste geweergroep van dit derde infanterie-peloton; dat tot deze geweergroep, waarover hij,

beklaagde, commandant was, onder meer ook de korporaal der mariniers A.A. en de marinier B.B. behoorden; dat op de avond van 10 Augustus op hun post bekend werd, dat de volgende dag een patrouille zou plaats vinden en dat er dan tevens een kampongcomplex in de as zou worden gelegd;

dat er toen hierdoor al een zekere stemming onder de manschappen ontstond, daar deze gekant waren tegen het in brand steken van kampongs; dat hij, beklaagde, zich echter niet met de gesprekken hieromtrent heeft bemoeid, aangezien hij dacht, dat het wel niet zo'n vaart zou lopen; dat de volgende dag, 11 Augustus 1947, inderdaad deze patrouille heeft plaats gevonden;

dat hij, beklaagde, van sergeant Van Tuinen opdracht ontving om een gedeelte van de kampong Soetodjaja te „sweepen” en daarna de woningen in brand te steken; dat hij deze order aan zijn groep heeft doorgegeven, doch dat hij al spoedig bemerkte, dat er een zekere tegenzin bestond bij enige mariniers van zijn groep om de huizen in brand te steken; dat hij hen echter aanvankelijk nog enigszins heeft aangevuurd en ook zelf enige huizen in brand heeft gestoken, waarin zich niemand meer bevond;

dat hij echter op een gegeven ogenblik bij een huis kwam, waarin zich nog vrouwen en kinderen bevonden; dat hij het toen niet met zijn Christelijke principes in overeenstemming kon brengen om de bewoners uit dit huis te zetten en het huis achter hen in brand te steken; dat hij daarom dit huis niet in brand heeft gestoken, maar naar het gedeelte van de kampong is gegaan, dat mocht blijven staan, om daar luitenant Herklots op te zoeken en deze mede te delen, dat hij, beklaagde, de order om een gedeelte van de kampong Soetodjaja in brand te steken, niet volledig kon nakomen;

dat hij even later de luitenant Herklots ontmoette; dat deze, wijzende op een muskietennet met eieren, dat hij, beklaagde, in de hand had, vroeg, wat hij, beklaagde, daar had; dat hij toen antwoordde: „eieren”; dat de luitenant hem vervolgens vroeg, waar zijn, beklaagdes, groep was; dat hij, beklaagde, toen antwoordde, dat zijn groep in de kampong was, maar dat hij, beklaagde, geen huizen meer in brand kon steken;

dat de luitenant toen antwoordde: „Als de baas van de zaak eieren „gaat zoeken, komt er van de patrouille niets terecht”; dat hij na deze opmerking van de luitenant zich weer naar het gedeelte van de kampong heeft begeven, wat vernietigd moest worden; dat hij toen daar weer een leeg huis in brand heeft gestoken;

dat vervolgens de korporaal der mariniers A.A. zich bij hem, beklaagde, vervoegde en hem mededeelde, dat zowel A.A. zelf als de marinier B.B. aan luitenant Herklots hadden gemeld, dat zij de order om de huizen in brand te steken, wel wilden uitvoeren, doch dit op grond van hun principes niet konden; dat zijn voorbeeld dus geen invloed kan hebben gehad op het besluit van A.A. en B.B. om de kamponghuizen niet in brand te steken, want dat A.A. en B.B.

hun besluit reeds aan luitenant Herklots hadden medegedeeld, voordat hij, beklagde, hen ontmoette;

dat hij, beklagde, vervolgens aan A.A. de order heeft gegeven om weer de kampong in te gaan en huizen af te branden, doch dat A.A., die steeds in gezelschap van de marinier B.B. was, verder geen huizen heeft afgebrand; dat hij, beklagde, hierop niet verder is ingegaan, omdat A.A. reeds aan luitenant Herklots had gemeld, dat hij verder geen huizen wilde afbranden;

dat hij in één der laatste huizen van de kampong weer een aantal vrouwen en kinderen aantrof; dat hij het toen weer op grond van zijn principes niet over zijn hart kon verkrijgen om de bewoners naar buiten te jagen en het huis in brand te steken; dat vervolgens een groepje mariniers hetzelfde huis binnenkwam, waaronder zich ook de marinier R.R. bevond; dat hij niet weet of de mariniers P.P. en Q.Q. ook hierbij waren;

dat hij, beklagde, toen tegen dit groepje mariniers heeft gezegd: „jongens laat ons dit huis sparen”; dat hij dit één- of tweemaal heeft gezegd, doch geen order heeft gegeven om dit huis te sparen; dat even later de sergeant Van Tuinen dit huis binnenkwam; dat hij ook aan Van Tuinen heeft gezegd, dat hij het verschrikkelijk vond om de huizen in brand te steken;

dat Van Tuinen echter iedereen het huis uitstuurde, waarna het huis in brand werd gestoken; dat hij, toen het gebeurde plaats vond, wist, dat het tijd van oorlog was; dat hij eveneens wist, dat hij, beklagde, een hem gegeven order niet op de juistheid diende te beoordelen, doch de order eerst diende uit te voeren, waarna hij zich eventueel kon beklagen over deze order;

dat hij echter de order om de huizen in brand te steken niet verder heeft opgevolgd, omdat dit hem tegen de borst stuitte en omdat hij bovendien niet overtuigd was van de militaire noodzaak om een gedeelte van de kampong Soetodjaja in brand te steken; dat hij er n.l. niet van overtuigd is, dat dit kamponggedeelte in brand gestoken moest worden om de aanvoer van landmijnen door de tegenstander te bemoeilijken en dat hij niet inziet dat door het platbranden van dit kamponggedeelte de aanvoer van landmijnen kon worden voorkomen;

dat hij ook niet gelooft, dat de bedoeling van het platbranden kan zijn geweest om een schootsveld te verkrijgen, daar allereerst een schootsveld nimmer drie kilometer van een post verwijderd wordt gemaakt en bovendien dan toch ook de struiken en bossen en de huizen aan de voorkant van de kampong hadden moeten worden opgeruimd; dat hij echter van mening is, dat het platbranden van het betreffende kamponggedeelte geschiedde als represaillemaatregel, omdat de vorige dag twee wagens op een landmijn waren gelopen;

dat hij dus de order om de kamponghuizen in brand te steken gedeeltelijk niet heeft opgevolgd op grond van zijn godsdienstige principes en omdat hij de militaire noodzaak van die order niet inzag;

Overwegende, dat ten processe onder ede hebben verklaard de volgende getuigen:

1. Hendrik, Reinier Grijzen, oud 33 jaren, kapitein der mariniers; dat hij op 10 Augustus 1947 bericht had ontvangen dat er nabij de post Pakishadji twee voertuigen op landmijnen waren gelopen; dat hij naar aanleiding hiervan aan de pelotonscommandant op de post Pakishadji order heeft gegeven om de kampong Soetodjaja, welke zich op een afstand van ongeveer $1\frac{1}{2}$ km van de post Pakishadji bevindt, te „sweepen” en daarna een bepaald, door hem, getuige, nauwkeurig aangegeven gedeelte van deze kampong te neutraliseren, d.w.z. onbewoonbaar te maken;

dat hij, getuige, deze order heeft gegeven, omdat op de aanvoerweg naar Kendalpajak, welke eerst via post Pakishadji en daarna via kampong Soetodjaja liep, aangezien de rechtstreekse verbinding om de Noord naar Kendalpajak nog niet vrij was, ter hoogte van kampong Soetodjaja regelmatig moeilijkheden werden ondervonden;

dat hem bovendien uit vele inlichtingen gebleken was, dat kampong Soetodjaja de infiltratieweg was van de extremisten, die zich ten Z. of ten Z.O. van deze plaats bevonden; dat de landmijnen, waarop de voertuigen op 10 Augustus waren gelopen, dus zeker ook moesten zijn aangevoerd van om de Zuid door Soetodjaja; dat hij het niet nodig vond om de gehele kampong te neutraliseren, aangezien de verbindingsweg Pakishadji — Kendalpajak voldoende veilig gesteld zou zijn door het onbewoonbaar maken van het kamponggedeelte, zoals dat gearceerd is aangegeven boven de lijn A-B op de ten processe aanwezige stafkaart;

dat hij order heeft gegeven dit kamponggedeelte op deze wijze te neutraliseren, aangezien vernieling door geschutvuur niet effectief genoeg zou zijn en bovendien zeker slachtoffers zou eisen, wat thans werd voorkomen;

2. Hans Herklots, oud 26 jaren, dienende als luitenant der mariniers . . . enz.;

3. Jacobus van Tuinen, oud 31 jaren, dienende als sergeant der mariniers;

dat hij op 11 Augustus 1947 van zijn pelotonscommandant, de luitenant Herklots, order ontving om met een gedeelte van het peloton een patrouille uit te voeren naar de kampong Soetodjaja; dat hij met deze patrouille eerst de kampong moest „sweepen” en daarna een nauwkeurig afgebakende strook van ongeveer 500 bij ongeveer 200 meter van de kampong moest platbranden;

dat hij vóór het vertrek de commandanten der beide geweergroepen, t.w. de sergeant S.M.T. en de sergeant Timmerman bij zich heeft geroepen en hun de order heeft medegedeeld, waarbij van deze beide commandanten geen opmerkingen kwamen;

dat zij naar de kampong Soetodjaja zijn gegaan en de kampong eerst hebben „gesweept”; dat hierbij twee Indonesiërs de marinier P.P. hebben overvallen en deze diens geweer afhandig hadden gemaakt; dat de beide Indonesiërs, toen deze trachtten er met het geweer vandoor te gaan, zijn neergelegd;

dat, toen het „sweepen” was afgelopen, de twee geweergroepen

zich verzameld hebben midden in de kampong; dat hij toen aan sergeant S.M.T. een bepaald gedeelte van het plat te branden kampong-gedeelte heeft aangewezen om plat te branden en sergeant Timmerman het andere gedeelte;

dat de order, die hij aan sergeant Timmerman had gegeven, prompt werd uitgevoerd, doch dat dit niet geschiedde met de order, die hij, getuige, aan S.M.T. had gegeven; dat, toen hij, getuige, zich in het kamponggedeelte, dat S.M.T. moest platbranden, had begeven om de mensen van S.M.T. wat op te porren, de korporaal A.A. en de marinier B.B., die beiden tot de geweergroep van S.M.T. behoorden, hem, getuige, rapporteerden, dat zij beide weigerden om aan de order betreffende het platbranden te gehoorzamen;

dat hij hen beiden op het verkeerde van hun handelwijze heeft gewezen en, toen zij beiden bij hun weigering bleven volharderen, de zaak aan de luitenant Herklots heeft gerapporteerd; dat luitenant Herklots toen A.A. en B.B. nogmaals de order heeft gegeven om de huizen in brand te steken, doch dat beiden bleven volharderen in hun weigering, ook nadat de luitenant hun op hun strafbaarheid had gewezen;

dat hij, getuige, vervolgens wederom de kampong is ingegaan; dat toen de sergeant S.M.T. naar hem, getuige, kwam en hem mededeelde, dat ook hij, S.M.T., de order om de huizen in brand te steken niet kon opvolgen; dat hij, getuige, S.M.T. hierna op kameraadschappelijke wijze het verkeerde van diens handelwijze onder het oog heeft gebracht, doch verder geen acht op S.M.T. heeft geslagen;

dat hij vervolgens verder de kampong is ingegaan en aan de marinier P.P. opdracht heeft gegeven om een bepaald huis in brand te steken; dat de marinier P.P. het huis binnenging, doch even later hem, getuige, rapporteerde, dat sergeant S.M.T. aan P.P. een tegenorder had gegeven; dat hij, getuige, toen de woning is binnengegaan, waarin zich Indonesische vrouwen en kinderen bevonden, alsmede enige mariniers, waaronder S.M.T. en de marinier Q.Q.;

dat hij, getuige, door de mariniers en de vrouwen de voedselvoorraden uit het huis heeft doen brengen en vervolgens door de mariniers P.P. en Q.Q. het huis in brand heeft laten steken;

4. Marinus Timmerman, oud 28 jaren, dienende als sergeant der mariniers: . . . enz.;

5. B.B., oud 18 jaren, dienende als marinier der 3e klasse: . . . enz.;

6. A.A., oud 28 jaren, dienende als marinier der 1e klasse: . . . enz.;

7. Q.Q., oud 19 jaren, dienende als marinier der 3e klasse:

dat hij tijdens de actie in kampong Soetodjaja op 11 Augustus 1947 van de onderpelotonscommandant van het derde peloton van de compagnie „L”, de sergeant Van Tuinen, opdracht ontving om een bepaald huis in de kampong in brand te steken; dat hij tezamen met de marinier P.P. hiertoe dit huis is binnengegaan;

dat zich in dit huis onder meer de sergeant S.M.T., de marinier R.R. nog enige andere mariniers bevonden; dat hij tegen deze personen zeide: „Dit huis moet in brand”; dat sergeant S.M.T. tegen

hem, getuige, toen zeide: „Dit huis wordt niet in brand gestoken”; dat R.R. hem, getuige, toevoegde: „Je bent een smerige lafaard als „je dit huis in brand steekt”;

dat hij, getuige, R.R. antwoordde: „dat is nogal mooi om zoiets te „beweren”; dat hij vervolgens tezamen met P.P. naar sergeant Van Tuinen is gegaan en dat zij deze het voorgevallene hebben gerapporteerd; dat sergeant Van Tuinen daarna P.P. en hem, getuige, heeft opgedragen het huis in brand te steken, wat zij toen ook hebben gedaan;

8. P.P., oud 19 jaren, dienende als korporaal der mariniers: . . . enz.;

9. R.R., oud 18 jaren, dienende als marinier der 3e klasse: . . . enz.;

Overwegende, dat ten processe als schriftelijk bescheid aanwezig is een stafkaart, sheet 54/XLIII, gemerkt A rood;

Overwegende: . . . enz.;

Overwegende, dat door de inhoud van de verklaring van beklagde en die van de getuigen, benevens door de inhoud van het ten processe aanwezige schriftelijke bescheid alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen met beklagdes schuld er aan hetgeen hem is ten laste gelegd, met uitzondering van het weigeren te gehoorzamen voor zover gezamenlijk met anderen gepleegd;

Overwegende dienaangaande:

dat beklagde zich weliswaar min of meer afzijdig heeft gehouden — hetgeen hem allerminst paste als commandant van een geweer-groep — doch zelf verklaart dat hij, nadat luitenant Herklots hem was tegengekomen, toen hij, beklagde, aan het eieren zoeken was, in contact is geweest met de weigerachtige A.A. (die op zijn beurt inlichtingen verstrekke over de weigering van B.B.) en daarna wederom nagelaten heeft een huis in brand te steken;

dat hij, zich bewust zijnde van de houding van A.A. en B.B., het opzettelijk nalaten gezamenlijk met deze pleegde; (In de wet is „ge-„zamenlijk” n.l., door de tegenstelling met „ten gevolge van samen-„spanning”, bedoeld als een vorm van samenwerking, die niet uit afspraak voortspuit doch waarbij de ene partij zich bewust is van het doen en laten der andere partij) 1);

Overwegende dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„In tijd van oorlog weigeren en opzettelijk nalaten te gehoorzamen „aan een bevel, gedaan door een daartoe bevoegde militair, zijnde „het misdrijf ten aanzien van het opzettelijk nalaten te gehoor-„zamen gepleegd door twee of meer personen gezamenlijk en heb-„bende de schuldige tevens een ander aangezet zijn voorbeeld te „volgen”;

Overwegende dienaangaande:

dat hier sprake is van een hoogst ernstig militair misdrijf, waartegen met kracht stelling dient te worden genomen;

¹⁾ Gelet op deze overweging had art. 48 Wb.v.M.S. toepassing behoren te vinden.
(Red. M.R.T.).

dat het te onpas naar voren brengen van „gewetensbezwaren” (nog wel onwettige en ongefundeerde) en aanverwante termen, gedurende ogenblikken dat de krijgsmacht als een hecht aaneengesloten geheel voor het welzijn van het vaderland dient op te komen, deprimerend op de andere mariniers en desorganiserend voor de krijgsmacht kan werken; dat, indien betrokkene vermeende innerlijk in conflict te komen, hem de normale weg van beklag openstond;

dat hij deze weg niet gevolgd heeft, louter gedreven door een eigenaardige lust tot critiek op een militair bevel;

dat hij heeft dienen te beseffen, dat in de huidige omstandigheden, welke gelijk worden gesteld met tijd van oorlog en gedurende een militaire actie strikte gehoorzaamheid aan een gegeven militair bevel *conditio sine qua non* is voor het behoud van de krijgsmacht;

dat onder deze omstandigheden een toetsingsrecht van een mindere ten aanzien van een dergelijk bevel slechts aanvaardbaar is, in gevallen waarin zeer klaarblijkelijk menselijk onrecht wordt gedaan;

dat echter voorop gesteld dient te worden dat gebruikmaking van dit, dus in buitengewoon exceptionele gevallen bestaande, toetsingsrecht door de mindere, geheel op eigen risico geschiedt;

dat de Raad van overtuiging is, dat hier van een de mens ontorende opdracht allerminst sprake is geweest;

dat immers de bewoners ruimschoots de gelegenheid werd gegeven om hun woningen met medeneming van al hun bezittingen te verlaten;

dat de aan de Raad voorgelegde figuur bij lange na niet grenst aan de gevallen, waarin het toetsingsrecht, bij eerste beschouwing om gegronde redenen naar voren gebracht, aan nader onderzoek dient te worden onderworpen;

dat het vanzelfsprekend is dat iedere daad der Nederlandse Krijgsmacht op tactisch strategisch gebied kan worden uitgelegd als een maatregel van represaille in verband met voorafgaande gedragingen der tegenpartij;

dat juist in deze lichtvaardige, averechtse uitleg een groot gevaar schuilt;

dat het zelfs nuttig en nodig kan zijn door tijdige represaille groter dreigend gevaar de kop in te drukken, doch dat, wat hier ook van zij, uit geen enkel gegeven de Raad gebleken is, dat hier van represaille sprake zou kunnen zijn;

dat het ten slotte opvalt, dat noch uit de aanbiedingsbrief van de Commandant van de Mariniersbrigade van 8 September 1947, noch uit uitlatingen van andere officieren van de mariniersbrigade, blijkt van enige aanwijzing dat het bevel van de Compagnies Commandant niet binnen tactisch-strategisch verantwoorde omlijsting zou liggen;

dat dientengevolge zowel uit een oogpunt van generale als van speciale preventie op de gedragingen van de beklagde een zeer strenge bestraffing dient te volgen;

dat de Raad bovendien van oordeel is, dat de beklagde op grond van het door hem begane misdrijf ongeschikt moet worden geacht om in de militaire stand te blijven, doch niet zodanig ongeschikt, dat hij

voor goed moet worden ontzet van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Overwegende mitsdien, dat de na te noemen straf geacht moet worden in goede verhouding te staan tot de ernst van de gepleegde feiten, i.v.m. de persoonlijkheid van de beklagde en de omstandigheden waaronder de feiten zijn begaan;

dat er termen aanwezig zijn om bij de tenuitvoerlegging van de straf het door beklagde van 11 Augustus 1947 tot 22 Augustus 1947 ondergane arrest in de vorm van streng arrest voor 11 dagen en het ondergane arrest vanaf 10 September 1947 geheel in mindering te brengen;

Gezien de artikelen 1, 4, 23, 60, 89 1e lid en 2e lid onder aanhef 3e en 4e Wetboek van Militair Strafrecht; 27 Wetboek van Strafrecht; 185, 188, 189 Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen de beklagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert ¹⁾ het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt ¹⁾ hem deswege tot een gevangenisstraf van de duur van *drie jaren*, met bepaling dat het reeds ondergane arrest van 11 Augustus 1947 tot 22 Augustus 1947 voor 11 dagen en het ondergane arrest vanaf 10 September 1947 bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Ontslaat hem uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

Hoog Militair Gerechtshof van Ned.-Indië.

Sententie van 24 Maart 1948
(uitgesproken 2 April 1948).

President: Mr. J. C. Berenschot (plv.).

Leden: Kolonel M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm. 1e kl.

H. J. G. van Giesen.

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. E. K. Bondam (plv.).

Raadsman: Maj. d. Mars. (KMR) P. Dregmans.

(Zie het hiervóór afgedrukte vonnis).

Het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië in de zaak van S.M.T., oud 33 jaar, geboren te Noordwijk-Binnen, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Krijgsraad gediend hebbende bij de Mariniersbrigade als korporaal der mariniers;

¹⁾ Qualificatie en straf conform eis, met dien verstande, dat de Fiscaal niet concludeerde tot oplegging van de bijkomende straf van ontslag.
(Red. M.R.T.).

Gezien: . . . enz.;

Gehoord de door den plv. Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië genomen en daarna schriftelijk overgelegden eis in appèl, ddo. 9 Maart 1948, daartoe strekkende;

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië met ontvangst van het hoger beroep, het vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië te Soerabaia, inzake S.M.T., gewezen en uitgesproken den 5en Januari 1948, zal vernietigen ten aanzien van de aan het feit gegeven qualificatie en ten aanzien van de straf,

het ten laste van beklaagde bewezene zal qualificeren als het misdrijf: „*Het in tijd van oorlog opzettelijk nalaten te gehoorzamen aan een bevel gedaan door een daartoe bevoegden militair, hebbende de schuldige tevens een ander aangezet zijn voorbeeld te volgen*”,

hem terzake zal veroordelen tot een gevangenisstraf voor den tijd van *twee jaar en zes maanden*, met bepaling, dat het reeds ondergane arrest van 11 Augustus 1947 tot 22 Augustus 1947 voor 11 dagen en het ondergane arrest vanaf 10 September 1947 bij de tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht,

hem zal ontslaan uit de militairen dienst, zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen en

het vonnis waarvan beroep voor het overige zal bevestigen;

Nog gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat ten deze naar behoren is geprocedeerd en de Krijgsraad terecht een schuldigverklaring en veroordeling van beklaagde terzake van het hem ten laste gelegde heeft uitgesproken, met dien verstande evenwel, dat niet bewezen wordt geacht, dat het misdrijf door twee of meer personen gezamenlijk is gepleegd, daar van enigerlei vorm van samenwerking niet voldoende is gebleken, weshalve beklaagde van dit deel der telastelegging dient te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat de schuldigverklaring is geschied op de gronden en middelen in het beroepen vonnis aangevoerd, welke het Hof wat de gronden betreft in algemenen zin overneemt en tot de zijne maakt en waaraan nog is toe te voegen:

dat de door beklaagde opgeworpen „gemoedsbezwaren” zijn terug te brengen tot zijn tegenzin om tegenover een volgens hem onschuldige bevolking représaillemaatregelen uit te voeren, als hoedanig hij de order van het platbranden van de kampongstrook had opgevat, hebbende beklaagde toch beweerd, dat, indien hem tevoren uitdrukkelijk was te kennen gegeven, dat het uitvoeren van bedoelde order militaire noodzaak was en geen représaille, hij die zonder bedenken zou hebben opgevolgd;

dat hieruit volgt, dat beklaagde de opvolging van het hem gegeven dienstbevel afhankelijk stelde van zijn oordeel omtrent de strekking en doelmatigheid ervan, doch behalve dat zulks bij artikel 11, lid 2 van het Reglement betreffende de Krijgstucht niet is toegelaten, toch zeker en vooral in oorlogstijd van beroepsmilitairen — en beklaagde nog wel een beroepsonderofficier — verwacht mag worden,

dat zij a priori ervan uitgaan te doen te hebben met dienstbevelen, welke maatregelen van militaire noodzaak en niet van représaille inhouden, terwijl, indien zij hieraan twifelen, zij ten hoogste daarnaar navraag kunnen doen, echter beklaagde hiertoe zelfs niet de minste poging heeft aangewend en hij het zelfs niet nodig heeft gevonden, om, toen den avond te voren het doel van de bewuste order onder de mariniers werd besproken en de mogelijkheid van représaille en de tegenzin daartegen werd te berde gebracht, hetgeen beklaagde vernam, zijn meerderen hiervan in kennis te stellen, waartoe hij als onderofficier toch zeker verplicht was;

dat hij toen ook zijnerzijds geen bezwaren naar voren heeft gebracht en het dan ook veeleer den indruk wekt, dat die bezwaren niet uit hem zelf zijn voortgekomen, doch hij slechts daartoe beïnvloed is geworden, waarbij het wel opmerkelijk is, dat de 3 gevallen van dienstweigering, welke hebben plaats gevonden, w.o. die van beklaagde, afkomstig zijn van militairen uit een en dezelfde geweergroep, nl. uit die waarvan beklaagde de commandant was en waarin een zekere B.B., die meer ernstig gemeende „Christelijke bezwaren” had en deze ook had verkondigd, door zijn uitgebreidere schoolopleiding (3e klasse gymnasium) enig overwicht op de anderen in zijn groep uitoefende, waardoor de laatsten klaarblijkelijk tegen hem als den intellectueel meer ontwikkelde opzagen en aldus des te gemakkelijker voor zijn ideeën toegankelijk waren;

dat bovendien beklaagde's gemoedsbezwaren, gezien de omstandigheden, waaronder hij meende die naar voren te moeten brengen, n.l. toen hij door zijn Luitenant op eieren-zoeken werd betrapt, wel in een zeer eigenaardig licht komen te staan en deze bezwaren ook overigens niet ernstig gemeend kunnen zijn, waar beklaagde zelf heeft opgegeven na de ontmoeting met den Luitenant toch weer een huis in brand te hebben gestoken, maar zich toen plotseling zijn bezwaren weer te hebben herinnerd, waarna hij het branden verder heeft nagelaten;

dat onder al deze omstandigheden evenwel het niet-opvolgen door beklaagde van het hem gegeven dienstbevel een veel ernstiger karakter draagt dan wanneer hij gemeend had zich uit eerlijke overtuiging daaraan te moeten onttrekken, waarbij nog als verder verzwarende omstandigheid komt, dat beklaagde als sergeant tevens commandant van zijn geweergroep ten deze door zijn optreden een wel zeer slecht voorbeeld heeft gegeven;

Overwegende, dat beklaagde's verdediger tenslotte nog een beroep heeft gedaan op de strafuitsluitingsgronden van de artikelen 43 en 40 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat hieromtrent vooreerst valt op te merken, dat een beroep op artikel 43 reeds hierom moet falen, omdat het in het onderhavig geval niet gaat om een door beklaagde begaan feit *ter uitvoering van* een ambtelijk bevel, nl. tot brandstichting, doch juist om het door hem begaan feit, dat hij dat ambtelijk bevel, de brandstichting, *niet* heeft uitgevoerd en heeft *geweigerd* daaraan te voldoen, hetgeen

een geheel andere casuspositie is en naar de militaire wet als een misdrijf tegen de ondergeschiktheid juist strafbaar is gesteld;

Overwegende, dat beklagde's verdediger voorts nog in verband met voormeld door hem gedaan beroep heeft betoogd, dat de bewuste order onbevoegdlijk gegeven zou zijn en tevens een mensonterende opdracht zou bevatten, zodat beklagde niet alleen mocht, maar ook moest weigeren aan die order te voldoen;

Overwegende, dat de verdediger zich hierbij op het standpunt stelt, dat de Krijgsraad heeft aangenomen, dat de telastelegging valt onder de omschrijving van artikel 89 Wetboek van Militair Strafrecht, echter volgens dien verdediger ten onrechte, daar hier artikel 114 Wetboek van Militair Strafrecht meer op zijn plaats zou zijn;

Overwegende, dat het Hof het met dit laatste eens is, immers gemeld artikel 89 de niet-militairen betreft, die aan de militaire rechtsmacht onderworpen zijn en weliswaar ook militairen van het bij dit artikel bepaalde niet zijn uitgesloten, maar voor dezen de bijzondere bepaling van artikel 114 Wetboek van Militair Strafrecht geldt, welke laatste krachtens artikel 55 Wetboek van Strafrecht bij uitsluiting van toepassing is;

Overwegende, dat dan ook het aan beklagde ten laste gelegde dient beschouwd te worden als te vallen binnen de omschrijving van meergemeld artikel 114 en de bewoordingen der telastelegging zulks alleszins toelaten, met name de daarin omschreven order, welke naar haar aard zeer zeker als een dienstbevel is aan te merken;

Overwegende nu, dat in artikel 114 de persoonlijke bevoegdheid van den meerdere tot het geven van enig dienstbevel niet als constitutief element van het misdrijf is vermeld, doch wat hiervan ook zij, in elk geval het buiten allen twijfel geacht moet worden, dat in casu de meerdere, van wien het onderwerpelijk bevel in eerste instantie was uitgegaan, nl. de kapitein der mariniers H. R. Grijzen, bevoegd was, om, waar stellige aanwijzingen bestonden, dat een militaire aanvoerweg vanuit huizen in de bewuste kampong beschoten werd en op dien weg reeds mijnongevallen, kennelijk uit die kampong te herleiden, hadden plaats gevonden, uit militair dienstbelang een bevel uit te vaardigen, hetwelk strekte tot het treffen van maatregelen ter beveiliging van dien aanvoerweg en uit dit oogpunt reeds ook van een 's mensonterende opdracht inhoudend bevel geen sprake kan zijn;

Overwegende, dat derhalve, waar hiermede elke grond tot weigeren aan beklagde ontvalt, met verwerping van het gedane beroep op de artikelen 43 en 40 Wetboek van Strafrecht ingevolge het bovenstaande, het vonnis van den eersten rechter wat de schuldigverklaring en veroordeling van beklagde betreft, met uitzondering van het gezamenlijk plegen, als wel en terecht gewezen kan worden bevestigd, echter het Hof zich, zoals uit het bovenoverwogene reeds blijkt, niet kan verenigen met de in het beroepen vonnis gegeven qualificatie van het gepleegde strafbare feit, dat ten rechte valt onder de omschrijving van artikel 114 Wetboek van Militair Straf-

recht en in zoverre het beroepen vonnis moet worden vernietigd;

Overwegende aangaande de straf, dat de opgelegde hoofdstraf den Hove te zwaar is voorgekomen;

dat toch, hoewel juist onder de huidige tijdsomstandigheden de uiterste discipline en tucht in den militairen dienst geëist mag worden, zodat tegen een handelwijze als die van beklaagde, waardoor de stipte opvolging van bevelen wordt ondermijnd, met de grootste gestrengheid stelling dient te worden genomen, niettemin daarnevens in aanmerking is te nemen, dat beklaagde, een eenvoudige van geest, mogelijk onder den invloed is geraakt van de ten deze funeste ideeën van iemand, tegen wien hij als den intellectueel meerdere opzag, en dat hij de ernstige portée van zijn daad niet in den vollen omvang heeft begrepen, daartegenover echter weer hem als onderofficier en commandant van een geweergroep een grootere aansprakelijkheid dan de anderen in zijn groep moet worden toegerekend, weshalve, mede gelet op de omstandigheden van het geval en de persoonlijkheid van beklaagde, blijkende hiervan uit zijn gunstige conduitestaat en straflijst, de ondervolgende hoofdstraf in juistere verhouding wordt geacht tot de aard en ernst van het door beklaagde misdrevene;

Overwegende, dat de bijkomende straf, op grond van het door beklaagde begane misdrijf en gezien zijn gemakkelijk toegankelijk gebleken aard voor verkeerde militaire opvattingen, als juist kan worden gehandhaafd, terwijl ook den Hove termen zijn voorgekomen, om te bepalen, dat de tijd, door beklaagde voorlopig onder verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel zal worden in mindering gebracht;

Gelet, behalve op de artikelen 67 en 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht en artikel 27 van het Wetboek van Strafrecht, voorts nog op artikel 209 van de Regtspleging bij de Zeemagt, zomede de artikelen 75 vlg. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechthof in Nederland;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het op 5 Januari 1948 gewezen en uitgesproken vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië, waarvan beroep, ten aanzien van de daarbij gegeven qualificatie alsmede ten aanzien van de opgelegde hoofdstraf;

Verklaart de aan hoofde dezer nader aangeduide beklaagde S.M.T. terzake van het feit, waaraan hij is schuldig verklaard, met uitzondering van het gezamenlijk plegen, schuldig aan het misdrijf: „*Opzettelijke ongehoorzaamheid, gepleegd in tijd van oorlog, waarbij de schuldige tevens een anderen militair tot het misdrijf aanzet*”;

Veroordeelt hem deswege tot een gevangenisstraf voor de duur van twee jaren en zes maanden, met bepaling, dat het reeds ondergane arrest van 11 Augustus 1947 tot 22 Augustus 1947 voor 11 dagen en het ondergane arrest van 10 September 1947 af bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige.

N A S C H R I F T.

Deze uiterst belangrijke uitspraak, vonnis zowel als sententie (al was dan het vonnis ten onrechte gebaseerd op de burgerlijke parafraze van artikel 114 van het militaire strafwetboek) geeft lijn en koers in de moeilijke doolhof in het grensgebied van gehoorzaamheidsplicht en toetsingsrecht, van dienstbevel en misdrijf tegen de mensheid. Vooral deze laatste facet van het vraagstuk: het conflict tussen misdrijf tegen de mensheid en gehoorzaamheidsplicht, is in de laatste tijd herhaaldelijk belicht en staat in het brandpunt van de belangstelling. Die belangstelling concentreerde zich echter steeds op de internationaal-strafrechtelijke zijde; deze uitspraak doet de andere kant, de nationaal-strafrechtelijke, naar voren komen. Is het mogelijk dat die eenzijdige belangstelling en vooral de (op Duitse oorlogswandaden gebaseerde) eenzijdige belichting van het vraagstuk in de dagbladpers, de militaire waarden voor beklagde uit haar verband hebben gerukt en dat hij, min of meer uit bravoure en om in zijn kring op te vallen en belangrijk te schijnen, maar wellicht toch ook voor een deel op grond van die verwrongen schildering van de militaire plichten, gemeend heeft zijn steentje tot het algemeen welzijn te hebben moeten bijdragen? In ieder geval is het van het grootste belang dat door deze sententie het evenwicht weer wat wordt hersteld en de militairen duidelijk voor ogen wordt gesteld, dat zij in b e g i n s e l hebben te gehoorzamen aan gegeven dienstbevelen, zonder toetsing van bevoegdheid, doelmatigheid en strekking.

In dit verband worde nog het (hiervóór op blz. 311 v.) opgenomen belangrijke vonnis van de Krijgsraad te Velde (Kon. Landmacht) te Batavia, welk vonnis er stilzwijgend van uitgaat dat de militairen, die op order van hun meerdere gevuurd hadden op soldaten van eigen krijgsmacht, strafrechtelijk niet verantwoordelijk waren en slechts als manus ministrae beschouwd werden.

Het komt overbodig voor de stellingen van de hierboven afgedrukte sententie en de consequenties, waartoe die stellingen leiden: primaire gehoorzaamheidsplicht, geen toetsingsrecht ten aanzien van de bevoegdheid doch zo nodig nadere navraag in (ernstig gemeente) twijfelgevallen, verder uit te werken, nu zulks zou neerkomen op een herhaling van het redactionele opstel op blz. 271 v. hiervóór; ik moge volstaan met daarheen te verwijzen. Het strekt tot voldoening dat de mening, welke de Redactie (onafhankelijk van deze sententie) in dat opstel weergaf, door ons hoogste rechtscollege in het Oosten met deze sententie is gehonoreerd.

W.H.V.

Zeekrijgsraad bij de strijdkrachten in het Oosten.

Vonnis van 27 April 1943

President: Kapt.Luit.t.zee Jhr. H. A. van Foreest

Leden: Luits.t.zee 1e kl. G. B. Fortuyn (plv.), D. J. van Doorninck
 JAzn, Off.v.Adm. 1e kl. C. P. van den Berg en Off.M.S.D. 2e kl.
 J. A. Bokkes.

Fiscaal: Off.v.Adm. 1e kl. W. H. Vermeer.

Raadsman: Luit.t.zee 2e kl. J. B. Reiche.

„Als militair opzettelijk een meerdere door enige feitelijkheid „beledigen”, door de meerdere op de schouder te kloppen, hem daarbij tutoyerende en woorden van beledigende strekking toevoegende.

DE ZEEKRIJGSRAAD BIJ DE STRIJDKRACHTEN IN HET OOSTEN,
in de zaak van den Fiscaal, ratione officii, tegen R.H.R., oud 38 jaren, laatstelijk voor de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als bootsman, gedetineerde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den 17en November 1942, No. Int. 8/10/10;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Zeekrijgsraad van den 18en Maart 1943, No. Int. 8/7/20, aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, in tijd van oorlog, terwijl hij als bootsman diende aan „boord van Hr.Ms. „Colombia”, in den nacht van 28 op 29 Augustus „1942 in en/of nabij het „Dorchester Hotel” te East London:

„a. opzettelijk den luitenant ter zee der 2e klasse R. J. Hordijk
... enz.;

„b. opzettelijk den onder a. genoemden meerdere door eenige feitelijkheid heeft beledigd, door hem op minachtende wijze op den „schouder te kloppen;

„c. t/m f enz.

Post alia:

Overwegende dat ten processe als getuige onder eede heeft verklaard:

R. J. Hordijk, luitenant ter zee der 2e klasse, oud 25 jaren:

dat hij zich ten omstreeks 10 uur in den avond van 28 op 29 Augustus 1942 bevond in de lounge van het Dorchester Hotel te East London, alwaar beklagde zich ook bevond; dat hij beklagde om zich heen zag kijken en dat beklagde, toen zijn blik op hem — getuige — viel, zeide: „Daar heb je zoo'n klootzak”; dat deze woorden zonder twijfel op hem — getuige — sloegen; dat hij beklagde bij zich heeft geroepen; dat beklagde hem woorden van beledigende strekking toevoegde, doch dat hij zich deze woorden zelve thans niet meer kan herinneren; dat beklagde hem voorts tutoyeerde en hem daarbij herhaaldelijk op den schouder klopte, o.a. zeggende: „Ik heb veel meer meegemaakt dan jullie alle- „maal”; enz.;

Post alia:

Overwegende dat het bewezen verklaarde dient te worden gequalificeerd als:

A.

B.

C. „Als militair opzettelijk een meerdere door eenige feitelijkheid beledigen, in dienst gepleegd;”

D. t/m F.

Naschrift.

Het misdrijf van artikel 110 van het Wetboek van Militair Strafrecht: „belediging door een feitelijkheid”, komt uiterst zelden voor. Mij is maar één gepubliceerd geval bekend ¹⁾. De reden hiervan is dat het verschil tussen belediging door een feitelijkheid en feitelijke aanranding zeer gering is. Onder „feitelijkheid” wordt verstaan een handeling waarbij de wederpartij aan lichaam (of kleding, wapens ²⁾ enz.) wordt aangeraakt, anders dan bij „belediging door een daad” (artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht), waarbij aanraking niet vereist wordt. Al heel gauw levert zodanige aanraking een aanranding in de zin van artikel 117 e.v. van het Wetboek van Militair Strafrecht op, zo bijvoorbeeld het de meerdere bij de mouw grijpen teneinde hem te dwingen de beklagde te volgen naar de officier van gezondheid (sententie Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië van 6 Mei 1938, M.R.T. XXXIV, blz. 119 v.). Bij die aanrakingen, welke niet reeds uit haar aard aanrandingen opleveren (zoals het geval is bij slaan, schoppen e.d.), is het criterium of van overtreding van artikel 110 of van artikel 117 sprake is, in hoofdzaak gelegen in de intentie van de dader: is zijn opzet gericht op gewelddadigheid en verzet, dan is er sprake van feitelijke insubordinatie; is zijn opzet gericht op belediging of minachtende bejegening, dan van belediging door een feitelijkheid. Zo was in het boven afgedrukte geval het kloppen op de schouder niet als gewelddadigheid bedoeld, maar als uiting van minachting.

¹⁾ Vonnis van de Zeekrijgsraad te Willemsoord van 15 Juli 1936 (M.R.T. XXXII, blz. 265 v.): beklagde had een schildwacht tegen hoofd en schouder gespuwd.

²⁾ Voor de Zeekrijgsraad te Soerabaja diende in de dagen toen de oorlog in Nederland reeds ontbrand was, het geval van een militair die het geweer, dat een schildwacht in de handen hield, vast had gegrepen en daaraan had gerukt.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Troonsafstand.

Bij de zeer vele dag- en weekbladen, welker redacties, verrast en getroffen door het langs de radio door H.M. de Koningin geopenbaard voornemen om na de herdenking van Haar regeringsjubileum Haar hoge en moeilijke taak neer te leggen, zich gehaast hebben om aan Hoogstdezelve de Haar alleszins toekomende hulde, erkentelijkheid en dank te betuigen voor hetgeen Zij tot het welzijn van Nederland en Haar volk heeft gepraesteerd, mag onze Redactie niet nalaten, ook harerzijds uiting te geven aan diezelfde gevoelens, welke, naar ieder weet, door vloot en leger van harte worden gedeeld en met welke zij ten volle kan instemmen.

Onze Redactie geeft, als gevolg van haar van Hr. Ms. Ministers van Marine en van Oorlog ontvangen opdracht, aandacht aan en tracht blijvende belangstelling te wekken voor al wat samen te brengen valt onder de ruime term van militair recht. Zij ziet hierbij thans in de eerste plaats terug op de verhouding, in welke Koningin Wilhelmina krachtens de grondwet tegenover vloot en leger gestaan heeft: Zij oefende over onze krijgsmacht het oppergezag uit. Al onze militairen hebben in deze Koninklijke hoedanigheid gevonden een aanwijzing, dat er tussen Koningin en krijgsmacht een iets nauwere band bestaat en bestaan moet dan tussen Haar en andere overheidsinstellingen. Het dienen van Koningin en Vaderland is voor ieder militair een spreekwoordelijk geworden werkelijkheid.

Het zou te ver voeren om op te sommen de vele maatregelen, welke Koningin Wilhelmina in het belang van vloot en leger met Hare handtekening heeft bekrachtigd. Slechts één uitzondering zij ons veroorloofd. Aan Haar danken wij de geldigheid en de inwerkingtreding van onze militaire strafwetgeving, daaronder begrepen de herziening in 1912 en 1924 van het militair strafprocesrecht. Dit formele militair strafrecht, vastgesteld door Koning Willem I, toen nog als Souverein Vorst aan het hoofd der Vereenigde Nederlanden staande, dankt aan Haar zódanige verjonging, dat er in de laatste wereldoorlog met succes mede gewerkt kon worden om in Hoogstderzelve naam, helaas buiten Nederlands grondgebied in Europa, over in actie gebleven Nederlandse militairen recht te doen.

Dat onze Redactie, waarschijnlijk in overeenstemming met de gedachten van alle militaire lezers van ons Tijdschrift, aan Hare Majesteit Koningin Wilhelmina een gezegende levensavond toewenst, behoeft zij niet te verzekeren.

Evenmin behoeft zij te betogen, dat harerzijds eenzelfde grote genegenheid en eerbied als zij aan Haar toedraagt, als van zelve overgaat op Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Juliana, thans nog als Regentes maar eerlang als Koningin der Nederlanden het oppergezag uitoefenende over Nederlands vloot en leger.

Leve de Koningin en het Oranjehuis!

R.C.

Auditeurs-afscheid.

In de terechtzitting van de Krijgsraad te velde West van 29 April 1948 trad de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad Mr. Dr. *J. M. J. Baak*, voor de laatste maal in deze functie op om van het college, met welks President en Leden hij gedurende de op onze bevrijding gevolgde jaren in goede harmonie had samengewerkt, afscheid te nemen. Het deed ons bijzonder genoegen, dat hij ons in staat heeft gesteld dit afscheid-„requisitoir”, zoals de Spreker het noemde, te mogen publiceren. Niet alleen omdat zulks proprio motu geschiedde, maar ook omdat dit „requisitoir” in gecondenseerde vorm zijn eerste ervaringen in de militair-rechterlijke practijk, zijn leerschool in de kennis van militaire toestanden en verhoudingen, welke de militaire justitie te dienen heeft, en ten slotte zijn conclusie omtrent de noodzaak en de grote lijnen van haar voortbestaan op zeer verdienstelijke wijze heeft weergegeven. Een en ander verdient uit dien hoofde de volle aandacht van hen, die zich in vogelvlucht over dit onderwerp willen laten voorlichten.

Mr. *Baak* sprak bij die gelegenheid aldus:

Mijnheer de President, Mijne Heren Leden van de Krijgsraad.

Vele malen heb ik mij met deze vocativus tot U mogen richten op het moment, dat — soms na uitvoerige onderzoeken en informaties — de betreffende zaak door Uw Krijgsraad behandeld was en voor mij in mijn functie het hoogte-punt van spanning bereikt was. Als bij het te water laten van een schip is dit het ogenblik, waarop de laatste belemmeringen worden weggenomen, een lichte trilling door het schip, dat op de helling gereed ligt, gaat en langzamerhand het product van zoveel energie, inspanning, gedachten en gevoelens de vrije loop wordt gelaten.

Nu ik dan heden in deze functie — afsluitende een periode van bijna drie jaar werkelijke dienst — mijn laatste schip te water laat, gaat ook door dit schip de trilling van weemoed, welke nu eenmaal aan een afscheid van veel, dat dierbaar was geworden, verbonden is. Indien U echter deze weemoed kunt begrijpen, dan zult U zich kunnen voorstellen, dat deze weemoed niet het enige is, dat mij op dit ogenblik bezighoudt, maar dat ik daarnaast dankbaar, diep dankbaar ben voor zo heel veel goeds, dat ik in deze, thans bijna afgesloten periode van de Krijgsraad mocht ondervinden en dat ik er Uw college in hoge mate erkentelijk voor ben, dat het, ondanks zijn drukke besognes, deze afscheidszitting heeft willen houden.

Het zij mij dan vergund bij dit afscheid enkele gedachten tot uiting te brengen, ontleend aan de ervaring van bijna drie jaar auditie-practijk. Aanvankelijk had ik het voornemen in het kort een onderwerp te bespreken van zuiver technisch-militair-rechtelijke aard. In verband met de belangstelling ook van hen, die in deze materie niet zo zeer zijn ingewerkt als Uw college, heb ik dit plan laten varen en wil ik mij thans beperken tot een korte beschouwing, ontleend aan persoonlijke ervaringen in mijn diensttijd als Auditeur-

Militair. Natuurlijk loop ik daarbij het risico van wellicht teveel in de eerste persoon te vervallen; ik roep daarvoor bij voorbaat Uw clementie in met verzoek dit gebruik van de eerste persoon niet als een zaak van persoonlijke ijdelheid maar als een consequentie van het gekozen onderwerp te willen aanvaarden.

Achtereenvolgens moge ik dan nu Uw aandacht vragen voor de volgende drie punten:

1e. Wat is de zin en het doel van een militaire rechtspraak?

2e. Heeft de Krijgsraad te Velde West aan dit doel beantwoord? om tenslotte als *3e punt* nog enige opmerkingen over de toekomst te maken.

1e. Zin en doel der militaire rechtspraak.

De vorige week vond ik op mijn bureau het jaarverslag over 1946 van het Nederlands Genootschap tot Reclassing, waarin is afgedrukt de openingsrede voor de algemene vergadering op 21 Juni 1947 door de algemene-voorzitter Mr. A. Rombach, van welke de titel luidt: „Over de strafrechter”.

In deze rede bespreekt hij o.a. de geschiktheid der Rechterlijke Macht voor haar taak, de toepassing van het strafrecht, zoals die tegenwoordig wordt vereist.

Hij is van mening, dat onze wetgeving niet voldoende meewerkt om voldoende onderlegde strafrechters te verkrijgen en na over deze te geringe medewerking enige opmerkingen te hebben gemaakt, zegt hij: „Ook nog in geheel ander opzicht werkt de wet tegen, nl. door „voor sommige delen der strafrechtspraak eisen van bijzondere deskundigheid te stellen, gelegen niet alleen buiten het terrein van het „strafrecht, maar zelfs buiten dat der rechtsgeleerdheid. Ik bedoel „primo de militaire rechtspraak. Hier stelt de wetgever het speciale „belang, te weten het krijgskundige en het krijgstuchtelijke aspect „der zaken zo hoog, dat ten behoeve daarvan bijzondere rechtscolleges, „voor een deel bestaande uit leken in de rechtswetenschap, worden „benoemd, ofschoon het duidelijk is, dat een overgroot deel der be- „rechte personen delinquenten zijn, zoals dagelijks voor de gewone „strafrechter verschijnen. Ook dus” — aldus Mr. Rombach — „een „belemmering voor de strafrechtspraak naar tegenwoordige be- „grippen!”

Ik vermeld deze aanhaling, omdat hieruit blijkt, welk een verkeerdt begrip er bestaat omtrent de zin en het doel der militaire rechtspraak.

Gelijk heeft de spreker, indien hij zegt, dat de wetgever met het oog op het krijgskundige en krijgstuchtelijke aspect der zaken bijzondere rechtscolleges verlangt;

Terecht merkt hij op, dat een groot deel der justitiabelen voor de militaire rechter delinquenten zijn, zoals dagelijks voor de gewone strafrechter verschijnen;

En juist is zijn mededeling, dat de militaire rechtscolleges ten dele uit leken in de rechtswetenschap bestaan.

Het is echter niet juist om dan zonder meer te concluderen, dat we

hier *dus* een belemmering van de strafrechtspraak hebben. Immers het tegendeel is het geval.

De handhaving van de uit- en inwendige veiligheid van de Staat maakt het noodzakelijk een leger in stand te houden. Deze taak van het leger is zodanig belangrijk, daarmede zijn zozeer de vrijheid en het welzijn van het Volk verbonden, dat zonodig van dit leger de allerswaarste plicht gevraagd wordt, welke van mensen kan worden verlangd. Uiteindelijk gaat het — en de jaren, die nog maar kort achter ons liggen hebben ons dit geleerd — om het „to be or not „to be” van Land en Volk.

Wil echter een leger enige betekenis hebben, dan is het allereerst nodig, dat tucht en discipline zo hoog mogelijk worden opgevoerd, niet in de zin van cadaver-discipline, maar in die van art. 1 van het Reglement op de Krijgstucht:

„De krijgstucht omvat de handhaving van regelmaat en orde in alle, „zelfs in de schijnbaar nietige zaken, den militairen dienst betreffende; stipte nakoming van alle voorschriften en nauwgezette voldoening aan de ter zake van den dienst gegeven bevelen, ook waar „deze slechts kleinigheden betreffen. Zij eischt een voortdurend besef „van ondergeschiktheid aan iederen hooger geplaatste, het nalaten „van elk min voegzaam en met de waardigheid van den militairen „stand strijdig gedrag en in het algemeen *onafgebroken plichtsbe- „trachting.*”

Dit Reglement is door de Commanderende Generaal van onze Krijgsraad terecht een „wijs boek” genoemd. Geen leger zonder tucht, maar ook zonder tucht geen leger.

Het leger wordt gerecruiteerd uit het Volk. Hoe nauwer beide verbonden zijn, hoe beter zulks is. Daarom gelden stellig voor het leger dezelfde zedelijke normen als die, waarnaar het Volk leeft. Geen wonder dan ook, dat in de eerste artikelen van het Wetboek van Militair Strafrecht het gemene strafrecht toepasselijk wordt verklaard.

Naast deze algemene normen zijn er echter voor het leger nog meer normen. Ongehoorzaamheid in burgerlijke arbeidsverhouding is niet te vergelijken met ongehoorzaamheid in het leger, wegblijven zonder verlof van de werkgever door een ondergeschikte, niet met desertie door een militair gepleegd, omdat die militair nu eenmaal als zodanig aan strengere tucht onderworpen is.

Gegroeid uit en behorende tot het Volk in de meest innige vorm heeft toch het Leger door dit alles zijn eigen militaire rechtsverhoudingen, waarop — als het goed is — prijs wordt gesteld, doch waarvan de normen dan ook gesanctionneerd dienen te worden op zodanige wijze, als voor de militaire orde behoort.

Deze sancties zullen echter moeten voldoen aan de eisen van het Recht. Wee het Volk, waar het onrecht hoogtij viert, wee ook het Leger, dat geen recht erkent. De rechtsbedeling, in casu dus de strafrechtsbedeling, voor dit Leger moet dan echter in handen worden gelegd van hen, die van het militaire leven op de hoogte zijn, die

weten, hoe de tucht en discipline moeten worden gehandhaafd, en die het belang kunnen waarden van die normen, welke als *militaire* rechtsnormen dienen te worden nageleefd. Niet de burgerlijke strafrechter beoordeelt de desertie van een militair, maar de militaire rechter. Dit is geen belemmering van de strafrechtspraak maar een uitbreiding. Wel echter dient er een nauw contact te bestaan tussen de burgerlijke- en de militaire strafrechter; omtrent de delicten uit het commune strafrecht worde één lijn getrokken, waarbij evenwel de militaire rechter mede de zaak beoordele met waardering voor de hem bekende aangelegenheden van militair belang.

Er is echter nog één — en wel een uitermate belangrijk punt. De militaire rechter moet er op ingesteld zijn, dat van hem rechtspraak verlangd kan worden midden in de strijd. Dan toch wordt het allerswaarste en allermeeeste van het leger geëist, dan komt het er op aan het moreel hoog te houden, de militaire orde te handhaven en de normen van Trouw aan de Koningin, trouw aan het Vaderland, gehoorzaamheid aan de aanvoerders te beschermen. Dan zal het niet altijd mogelijk zijn recht te spreken in een rustige plechtige atmosfeer, zoals we die uit de rechtszalen kennen. In zulke omstandigheden doen de eisen van krijgskunde en krijgstucht zich met zoveel kracht gelden, dat deze de overhand krijgen over de „Magna Charta” der individuele vrijheid. Doet in de burgerlijke strafrechtspraak soms het adagium opgang, dat het beter is tien schuldigen te laten vrijuit gaan, dan één onschuldige te straffen en dat voor de rechter geldt: „in dubiis abstine”, in de ernst van de strijd is een dergelijk absterren onmogelijk en zal de rechter, rekening houdende met de dwingende krijgskundige en krijgstuchtelijke eisen, Recht moeten spreken aan de hand van normen, waarmede de burgerlijke strafrechter nimmer te doen heeft.

Over dit alles zou nog veel te zeggen zijn, maar de tijd is daartoe niet toereikend.

Ik kom mitsdien op *punt 2*.

Heeft de Krijgsraad West aan de zojuist besproken zin en doel beantwoord?

Toen ik op 30 Juni 1945 door de toenmalige Chef Staf M.G. tot Auditeur-Militair bij die Staf werd benoemd en beëdigd, heb ik mij niet gerealiseerd, wat de consequenties van deze gebeurtenissen zouden zijn. Destijds op de school voor verlof-officieren had ik één en ander over militair straf- en tuchtrecht geleerd. In mijn jonge jaren als advocaat was ik in Den Haag bij het H.M.G. ingeschreven geweest en had ik in enkele militaire strafzaken de verdediging gevoerd. De Chef Staf M.G. had bij zijn Staf een aparte Auditeur-Militair. Deze functie was vacant gekomen en op onze juridische sectie was bericht ontvangen, dat de Generaal een vervulling van die vacature wenste. Zelf advocaat en kantonrechter plaatsvervanger zijnde, vroeg ik, onder het motief om ook eens het militaire O.M. te leren kennen, eventueel als Auditeur-Militair te mogen worden voorgedragen. Nog hoor ik — na mijn benoeming en beëdiging —

één der collegae in onze sectie zeggen: „Nu ja, daar zult ge niet veel „mee te doen hebben. Uw voorganger had per jaar een paar zaken, „that's all!” en zo betrad ik, eigenlijk naïef, het zo onbekende land der militaire Rechtspraak. een land van welks bestaan ik iets, zij het zeer weinig, wist en dat doorkruist werd door voor mij nog nieuwe vreemde paden, waar men, voorzichtig tastend, de weg moest zoeken en telkens kwam voor de soms zo benauwende vragen: wat nu, waarheen, waarom?

Uitgaande van de gedachten, dat de advocatuur mij al zo vele malen had gesteld voor problemen, welke volkomen vreemd waren, liggende op alle mogelijke denkbare terreinen des levens en gedragen door de gedachte, dat moeilijkheden er zijn om te overwinnen, heb ik, zoekend en tastend, mijn weg trachten te vinden. Nu eens hier, dan weer daar vragend (ik denk daarbij in het bijzonder aan de Auditeur-Militair Majoor Mr. Dubois en de Auditeur-Militair Kapitein Mr. Van Everdingen in Eindhoven, die ik zo nu en dan telefonisch om inlichtingen vroeg, de toenmalige President van de Krijgsraad Luitenant-Kolonel Mr. Doornbos, thans President H.M.G., die mij zo goede en daadwerkelijke steun verleend heeft) kon ik in de zomer 1945 in de eerste zitting optreden in het gebouw van de B.P.M. gepresideerd door Overste Doornbos in die prachtige vergaderzaal van Commissarissen der B.P.M.

Het is een moeilijke en harde leerschool geweest, welke ik echter niet gaarne zou hebben gemist. Juist door het onvoorbereid gesteld worden voor onbekende problemen, soms vrezend voor de verantwoordelijkheid van het nemen van een beslissing, vooral als hierbij de vrijheidsbeneming van een medemens kwam, leerde ik aan den lijve hard maar duchtig de practijk kennen.

In die tijd bestonden er twee Krijgsraden, die van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten en die van het Militair Gezag, waarmee het personeel in een soort van personele unie hetzelfde was. Ik was toen nog slechts Auditeur-Militair bij de Krijgsraad te Velde M.G. Een kamer Den Haag bestond nog niet. Slechts liep het gerucht, dat deze zou komen. Het interessante en aardige in dien tijd was, dat de Auditie al spoedig werd het bureau voor informaties omtrent alles, wat zich bij de Staf van het M.G. voordeed en enigszins een strafrechtelijk tintje had. Zo werd al spoedig dit — naïef gedachte — bij-baantje een zelfstandige functie, los van de juridische sectie van de Staf van het M.G., langzamerhand ook met een klein eigen personeel. Eerst één, later twee prima vrouwelijke krachten en vooral de werkelijk niet genoeg te waarden hulp van de toenmalige Wachtmeester, thans Opperwachtmeester der Koninklijke Marechaussee Herrewijnen.

In gezamenlijke medewerking is op de B.P.M. veel arbeid verricht en ik kan niet anders dan met het grootst mogelijke genoegen terugdenken aan die moeilijke en toch zo prettige tijd.

De eerste zitting werd in het B.P.M.gebouw door de Krijgsraad Arnhem gehouden. Na enige tijd werd echter een begin gemaakt met

een kamer Den Haag onder leiding van de Auditeur-Militair Kapitein Mr. Rosen Jacobson.

Al bijna dadelijk onstond een goed en nauw contact tussen de beide Audities, welk contact (ik moet dit alles maar kort memoreren) spoedig leidde tot een soort werkverdeling: B.P.M.-M.G.zaken, Laan Copes-N.B.S.-zaken.

Belangrijker echter dan deze opsomming van feiten is te vermelden, dat al betrekkelijk spoedig bleek, dat de Krijgsraad en de Auditie vertrouwen begonnen te krijgen. Ik zeg met nadruk *belangrijk*, want één der voornaamste punten, waarop orde, rust, discipline en tucht kunnen worden opgebouwd is het vertrouwen in een goede en onpartijdige rechtspraak.

De Kamer Den Haag begon zich uit te breiden en nadat ik eerst ook tot Auditeur-Militair bij de andere krijgswaad, thans die der Divisie A, benoemd en als zodanig beëdigd was, werden in het voorjaar de beide audities verenigd, waarbij de gehele Auditie B.P.M. introuwe in het gezin op de Laan Copes no. 6. Dit huwelijk van twee, op eigen benen staande, volwassenen is een zeer gelukkig geworden. Als een goed huisvader leidde de Auditeur-Militair Mr. Van Gilse, thans fungerend Advocaat-Fiscaal, de gezinsgemeenschap waarbij de leden van het gezin in vrijheid, maar toch in vriendschappelijke verbondenheid hun leven als Auditeur-Militair leidden.

Door de concentratie van krachten en, voor de arrondissementen Rotterdam en Dordrecht, gesteund door de voortreffelijke hulp-auditie Rotterdam, brak voor de militaire auditie Den Haag en diens gevolg ook voor de Krijgsraad een periode aan, waarin een enorme arbeid werd verricht.

Wij hebben dit kunnen doen in een eendracht en vriendschap, waarvoor ik niet dankbaar genoeg kan zijn. Steeds kwam en komt op heden nog naar voren de liefde voor het vak, die de echte juristen zo zeer kenmerkt. Hard, heel hard is er gewerkt. We hebben maanden gehad, dat er regelmatig drie zittingen per week in den Haag en 1 in Rotterdam werden gehouden, met rollen van 20 tot 25 zaken, in Rotterdam zelfs van over de 30 zaken.

In één der drukste maanden kwamen op de Auditie den Haag ongeveer 700 nieuwe zaken binnen. Formeel kwamen er veranderingen, doordat de krijgswaad M.G. en die der Divisie A werden opgeheven en daarvoor die van de Chef Gen. Staf en T.B.N. in de plaats kwamen, terwijl op heden alleen de Krijgsraad te Velde van de Chef Gen. Staf bestaat. De Kamers werden afzonderlijke Krijgsraden, Noord, Zuid, Oost en West, maar de functionarissen bleven voor het gehele rechtsgebied van de Commanderende Generaal bevoegd.

Intussen ging de stroom van nieuwe zaken door, langzamerhand werd de achterstand ingehaald en thans zijn wij bij de Krijgsraad West zover, dat zonodig een zaak, die spoed vereist, met enkele weken, ja zelfs met enkele dagen ter terechtzitting kan worden behandeld.

Vraagt men zich nu af, heeft de Krijgsraad te Velde West aan

de zin en het doel als zojuist gememoreerd beantwoord, dan moet ik beginnen met voorop te stellen, dat ook rechtspraak werk is van doodgewone zondige mensen, die evenals ieder, die werkt, fouten maken en in velerlei opzichten tekort schieten. Beter kunnen wij dan ook de vraag zo stellen: zijn wij bij de Krijgsraad te Velde West op de goede weg ondanks struikelen en vallen? Het antwoord daarop kan gelukkig een volmondig „ja” zijn. Wij hebben de periode bereikt, dat in militaire strafzaken snel recht kan worden gedaan. Voor een leger is dit van het allerhoogste belang. Het is dan ook jammer, dat bij sommige onderdelen de stukken nog te lang blijven liggen. De Auditie wil en kan snel de zaak behandelen. Wenselijk is het dan echter dat de stukken in de kortst mogelijke tijd de Auditie bereiken.

Behalve snel recht wordt er ook goed recht gedaan. Dit is geen aanprijzen van eigen waar. Ik weet, Mijnheer de President, dat U enige tijd geleden bezoek heeft gehad van de President der Strafkamer van één onzer grootste Rechtbanken en dat U dezen verzocht heeft om, — zonder ingrijpen dezerzijds — enige zaken uit het archief te lichten en de vonnissen te becritiseren en dat zijn oordeel was, dat deze niet behoefden onder te doen voor de beste vonnissen der burgerjustitie.

Zeer belangrijke en grote zaken zijn in deze jaren voor en door Uw Krijgsraad behandeld. Ik denk aan de zaak van moord door een lid van de B.S., die met levenslang eindigde; de Indische desertiezaken; de bomaanslag Prinsengracht; de moord in Duitsland op een luitenant door zijn sergeant; de zaak der valse vrijstellingen e.a.

Dit alles is gebeurd in grote samenwerking tussen Auditeur en verwijzingsofficieren, zomede Auditeur en Krijgsraad. Vooral ook moge geroemd worden de goede harmonie tussen President en Auditeur; hun onderlinge positie is vreemdsoortig, enerzijds één hoofd, anderzijds twee kapiteins op één schip.

Meerdere malen hebben U en ik Mijnheer de President, verschil van inzicht gehad, maar nog kort geleden hebben wij elkaar oprecht kunnen verzekeren, dat er nooit disharmonie heeft bestaan.

Nog één kwestie moet ik aanroeren, n.l. de medewerking van leken in onze militaire rechtspraak. Dit is inderdaad een teer punt, omdat ook ik huiverig ben voor werk van leken in de rechtspraak en in zoverre de critiek van Mr. Rombach, waarover ik in de aanvang sprak, kan begrijpen.

Vele strafzaken zijn echter zuiver feitelijk, in zeer vele overweegt het krijgstuuchtelijk element. Een goed officier kan wel degelijk een goed oordeel daarover uitspreken. Voor de juridische waarborgen geeft de Wet zelve reeds bescherming door vóór te schrijven, dat bij de Krijgsraad te Velde de President bij voorkeur en de Auditeur-Militair beslist jurist moet zijn.

Krachtens het Koninklijk Besluit E. 67 kan de President voor zaken van ingewikkelde juridische aard de Kamer, die met de be-rechting belast is, zodanig samenstellen, dat een juridisch vonnis

van goede hoedanigheid is te verwachten. Ik denk hierbij in het bijzonder aan de zaak bomaanslag Prinsengracht.

Zeer voorzichtig zij men echter bij het benoemen van officieren-commissaris. Daarover hoop ik straks nog iets te zeggen.

Van de Krijgsraad te Velde West kan gelukkig getuigd worden, dat de meeste leken-rechters hun taak voortreffelijk hebben vervuld en vervullen. Ware dit anders, dan zou het H.M.G. met appellen overstroomd worden.

Tenslotte nog enkele cijfers, welke in al hun soberheid een beeld mogen geven over het door de Krijgsraad verrichte werk.

In 1947 kwamen bij de Auditie West binnen: 5728 zaken in den Haag en 1734 in Rotterdam. Er werden in dit jaar in totaal 3032 vonnissen gewezen. Tot 1 Januari 1948 zijn door de Kamer Den Haag, later de Kamer West, 4410 vonnissen gewezen en door de Auditie Den Haag 13130 zaken, door de Auditie Rotterdam 3597 zaken behandeld. Ik geloof, dat ten aanzien van dit punt de feiten spreken.

Tenslotte nog enkele opmerkingen over de toekomst.

Wil onze Krijgsraad aan de eisen, die aan goede militaire rechtspraak gesteld worden, blijvend kunnen voldoen, dan zal met zorg het benodigde personeel moeten worden uitgezocht en opgeleid.

In de eerste plaats geldt dit voor president en auditeurs, maar zeker ook voor de officieren-commissaris. De taak van deze laatste is zodanig belangrijk, dat er niet genoeg op gewezen kan worden, dat daarvoor een alleszins bekwaam militair jurist moet worden benoemd. Een goed officier-commissaris moet een zaak, zowel juridisch als militair zodanig kunnen instrueren, dat deze practisch geheel gaaf en klaar ter zitting komt. Hij moet de strafrechtspraktijk als jurist behoorlijk kennen, hij moet weten, wat militair en krijgstuhtelijk toelaatbaar is of verworpen moet worden. Zijn functie is er niet één, waarvoor men een functionaris aanwijst voor wien — om het cru te zeggen — een onderdak gezocht moet worden. Dit zou gelijk staan met zelfmoord van een goede militaire Justitie. Voorts zal naar mijn overtuiging de positie van de auditeur-militair sterker moeten worden. Het is in strijd met de bediening ener goede Justitie om deze niet dadelijk in hoofdzaak te leggen in handen van hen, die door hun wetenschappelijke en praktische juridische opleiding daartoe het meest geëigend zijn. Natuurlijk heb ik er open oog voor, dat zulks niet moet gaan met totale uitsluiting van de korpscommandant van de verdachte-militair. Maar als men, zoals bij de huidige wettelijke bepalingen, theoretisch eigenlijk het zwaartepunt van het onderzoek geheel in handen van de korpscommandant legt, dan wordt aan deze korpscommandant in een modern leger in de moderne maatschappij een eis gesteld, waaraan hij onmogelijk kan voldoen. Hij is in de eerste plaats militair commandant en als zodanig verantwoordelijk voor alles, wat in zijn korps geschiedt, maar zodra hij te maken krijgt met aangelegenheden waarbij uiteindelijk een

wetenschappelijk gevormd deskundige moet optreden, dan moet aan deze deskundige de leiding worden gelaten.

Daarbij komt nog, dat de Justitie optreedt terwille van de Justitie zelve. Het bedienen der Justitie is een uitermate moeilijk beroep. Ik heb dit ondervonden als advocaat zowel als in mijn functie als Auditeur-Militair. Om een zaak in rechten juist te beoordelen moet men zich kunnen distancieren van vele bijkomende omstandigheden en gevoelens en daarvoor zijn zij de aangewezenen, die door hun beroep als jurist in de harde praktijk van het leven geleerd hebben menselijke verhoudingen te zien in het licht van het Recht.

Ik zou nog over vele punten kunnen uitwijden; ik denk b.v. aan het al dan niet handhaven van de verwijzings-officieren als organen der militaire rechtspleging, waar ik stellig geen tegenstander van ben; de concentratie van de strafrechtelijke vervolging in handen van de commanderende generaal met behulp van zijn auditeurs-militair waarvan ik een groot voorstander ben, doch voor dit alles ontbreekt mij thans de tijd.

Ik ga thans van hier terug naar mijn beroep als Advocaat met een gevoel van grote dankbaarheid voor wat ik gedurende mijn functie bij de militaire Justitie heb mogen leren. Ik hoop de band met Haar te mogen behouden en wanneer ik dan denk aan de toekomst, zoals wij die als dienaren van heet Recht tegemoet gaan — U die nog in Uw functie blijft op Uw terrein, ik, in het nobile officium, op mijn terrein — dan moge ik mij met U in gedachten verenigen in de bede van den groten Kerk-Vader Augustinus:

„SOL JUSTITIE ILLUSTRAT NOS”.

Deelneming aan misdrijf door meerdere en mindere.

Artikel 48 van het Wetboek van Militair Strafrecht luidt:

„Ten aanzien van een militair die opzettelijk met een militair van „mindere rang aan eenig opzettelijk gepleegd misdrijf deelneemt, „wordt het maximum van de daarop gestelde tijdelijke gevangenis- „straf met de helft verhoogd.”

Dit wetsvoorschrift heeft zich, naar ons gebleken is, de laatste tijd niet meer in de belangstelling van de militaire rechter mogen verheugen. Ter staving van deze bewering verwijzen wij naar het vonnis van de Krijgsraad te Velde Noord van 14 Februari 1947 (M.R.T. XL, blz. 414 v.), vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten van 11 November 1946 (M.R.T. XLI, blz. 237 v.) en vonnis van de Krijgsraad te Velde West van 4 October 1947, bevestigd (in zoverre) bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 4 Februari 1948 (M.R.T. XLI, blz. 385 v.), terwijl wij, buiten deze gevallen, nog over een niet onaanzienlijk aantal vonnissen in portefeuille beschikken, die aan hetzelfde euvel leiden.

Wat de reden is van de stiefmoederlijke behandeling van deze bij uitstek militaire strafverzwarringsgrond, is ons niet bekend. Niet,

naar het ons voorkomt, dat de in artikel 48 uitgedrukte reden voor de strafverzwaring de rechter onsympathiek is, want deze reden blijkt meer dan eens uitdrukkelijk in de strafmotivering vermeld te zijn als grond ter verzwaring van de ernst van het door de meerdere gepleegde (zie bijv. het bovengenoemde vonnis van 4 October 1947). Het zou kunnen zijn dat het voorschrift aan de aandacht van de rechter is ontsnapt en om die reden zijn wij deze regelen begonnen met het citeren van artikel 48 vnd.

Wij willen nog opmerken dat het woord „deelneemt” ook hier betrekking heeft op alle vormen van deelneming, dus zowel op mededaderschap als medeplichtigheid, uitlokking en middellijk daderschap¹⁾; voorts dat de term „een militair van minderen rang” min gelukkig gekozen is, daar hij zou kunnen leiden tot de gevolgtrekking dat het artikel slechts van toepassing zou kunnen zijn wanneer alle deelnemers een rang bekleden, terwijl dan één (of meer) hunner „van „mindere rang” is. Op grond van het feit dat deze term ook elders in de militaire wetten voorkomt (Regtspleging Zeemagt artikel 2 en 3, Regtspleging Landmagt artikel 4 en 5) en daar nimmer tot een dergelijke, ongewenste, letterlijke interpretatie geleid heeft, menen wij dat ook hier op elke verhouding van meerdere tot mindere het voorschrift van toepassing is en niet alleen op die, welke gebaseerd is op superioriteit in rang tussen militairen die alle een rang bekleden (zie vonnis Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten van 14 Mei 1943, hierna blz. 397)²⁾. W.H.V.

„Indië-deserteurs”.

Wij ontvingen van Dr. Mr. Dr. W. Schuurmans Stekhoven, arts en advocaat te Rotterdam, een „Nota inzake de berechting der Indië-„deserteurs”. Deze nota (van 14 bladzijden druks) heeft Schrijver in de eerste plaats bedoeld als voorbereiding van de behandeling in hoger beroep van een groot aantal door Krijgsraden te Velde gezezen vonnissen inzake militairen, die gedeserteerd waren kort vóór en in verband met uitzending naar Indië; zij bevat vele zeer belangwekkende beschouwingen en statistische gegevens omtrent 222 „Indië-deserteurs” die reeds berecht zijn.³⁾

Volgens gegevens van Schrijver zou, buiten de ongeveer 500 deserteurs die reeds opgevat zijn (en waarvan ongeveer de helft reeds in eerste aanleg berecht is) nog een 500-tal ondergedoken zijn. Aan de opsporing van deze verdachten schijnt nogal wat te haperen: vele deserteurs zouden weten te vertellen dat er in hun dorp nog verschéidene lotgenoten rondlopen, hetgeen iedereen daar weet!

Doordat alle gearresteerde deserteurs in het Algemene Dépôt

¹⁾ Zie Memorie van Toelichting, Van der Hoeven I, blz. 437.

²⁾ Zie ook Mr. D. B. A. Franken in een memorie van appél, als fiscaal ingediend, in M.R.T. XXXIII, blz. 173.

³⁾ Schrijver is zo welwillend om op aanvraag van belangstellenden een exemplaar van deze nota beschikbaar te stellen. Het adres van Dr. Mr. Dr. Schuurmans Stekhoven is: Lange Geer WZ 161, Rotterdam Zuid.

Koninklijke Landmacht te Schoonhoven worden geconcentreerd, is het mogelijk om de omstandigheden van *elk* hunner grondig in studie te nemen. Elk der deserteurs wordt opnieuw geneeskundig gekeurd, door een psychiater onderzocht door een Protestant of Rooms-katholieke geestelijke beoordeeld. Voorts worden zij op militaire eigenschappen getoetst en worden van elk hunner de sociale omstandigheden bezien. Van elk van deze onderzoeken wordt een rapport opgemaakt. Deze nauwkeurige en diepgaande bestudering wordt afgerond en de resultaten daarvan kunnen doelmatig worden gebruikt, doordat al deze zaken voor dezelfde krijgsraad (de Rotterdamse kamer van de Krijgsraad te Velde West) worden behandeld en doordat aan al deze beklaagden dezelfde verdediger wordt toegewezen (behalve wanneer betrokkene een gekozen raadsman heeft, hetgeen slechts in 10 van de tot nu toe berechte gevallen was voorgekomen). Hierdoor kan Schrijver statistische gegevens verzamelen en de gevallen min of meer rubriceren. Zo blijkt bijvoorbeeld dat in 90 % van de gevallen geboorteplaats en woonplaats van betrokkene samenvallen en dat in vele van de overige gevallen de geboorteplaats en de woonplaats in dezelfde streek lagen. Streekgebondenheid en daarmee vaak gepaard gaande horizonbeperving zouden niet zelden hoofdoorzaak van de desertie zijn.

Merkwaardig is ook de verdeling over Nederland van de in eerste aanleg reeds behandelde gevallen. Daarbij valt het op dat bijna $\frac{2}{3}$ dezer deserteurs van het platteland komen, dat de drie Noordelijke provincies (met 44,1 %) meer deserteurs leverden dan Noord- en Zuid-Holland samen (43,2 %) en dat geen der gevallen uit Limburg en Brabant afkomstig was. Deze verdeling over Nederland geeft Schrijver als volgt:

Groningen	23,4 %	(platteland 21,3 %)
Friesland	11,2 %	(platteland 10 %)
Drenthe	9,5 %	(platteland 9,5 %)
Gelderland	4,9 %	(platteland 4 %)
Overijssel	5,9 %	(platteland 4,9 %)
Utrecht	1,4 %	(platteland 1 %)
N. Holland	31,5 %	(Amsterdam 21 %; platteland 9,5 %)
Z. Holland	11,7 %	(Rotterdam 4 %; den Haag 3,1 %; platteland 4 %)
Zeeland	0,5 %	(platteland 0,5 %)
Limburg	—	
N. Brabant	—	

Het resultaat van de geneeskundige herkeuring is, dat van deze gevallen ongeveer 40 % geschikt en ongeveer 60 % ongeschikt werd bevonden voor uitzending naar de tropen; het psychiatrisch onderzoek constateerde bij 65 % een verminderde toerekeningsvatbaarheid.

Schrijver behandelt vervolgens in zijn nota de straffenpolitiek ten aanzien van de verschillende gevallen, welke gemakshalve in rubrieken zijn ingedeeld, zoals de medisch geschikten die volharden in hun weigering om uitgezonden te worden, de medisch geschikten

die zich onvoorwaardelijk bereid verklaren alsnog uitgezonden te worden, de medisch ongeschikten die onbereid zijn enz. en op deze rubrieken wederom de invloed van de verminderde toerekeningsvatbaarheid en de invloed van omstandigheden (ziekte) in het gezin. Wij willen ons beperken tot deze greep uit de belangwekkende gegevens, die Schrijver biedt; wij kunnen echter de bestudering der nota aan hen, die bij de berechting van de „Indië-deserteurs” betrokken zijn, sterk aanbevelen. Trouwens, ook voor anderen die met de militaire rechtspraak te maken hebben of zich daarvoor interesseren, is de lezing van de gegevens en beschouwingen van Dr. Mr. Dr. Schuurmans Stekhoven alleszins de moeite waard.

W.H.V.

Hoog Militair Gerechtshof in Nederlands Indië.

De Luitenant-Gouverneur-Generaal van Nederlands Indië heeft bij beschikking van 9 December 1947 in het Hoog Militair Gerechtshof van dat gebiedsdeel:

- a.* eervol ontslagen uit zijn functie als lid de Reserve-Luitenant-Kolonel der Artillerie van de Koninklijke-Landmacht *G. Pruys*, en
 - b.* benoemd tot lid de Reserve-Kononel der Cavalerie van de Koninklijke Landmacht *B. J. Bruna*.
-

INGEKOMEN BIJDLAGEN.

Over de ontwikkeling van de militaire rechtspleging bij de strijdkrachten te land in het continentale Midden- en West-Europa.

door

Wijlen Mr. P. J. A. Clavareau.

Met weemoed plaatst de Redactie hier een opstel van de aan oudere lezers van ons Tijdschrift wèl bekende medewerker, die, zoals ieder weten kan, voor ons Vaderland tijdens de jongste oorlog het leven liet. Hij had dit opstel in April 1943 voltooid en bood het aan de toenmalige Redacteur ter lezing aan met de bedoeling om het, na mogelijke verbetering in verband met te maken opmerkingen, in ons Tijdschrift te doen opnemen. Enige aanstonds gemaakte vragen en opmerkingen hebben de Schrijver nog in dezelfde maand bereikt, doch de waarschuwing, welke de Redactie ontvangen had, dat de uitgave met het einde van de toen lopende jaargang 1942-1943 wegens papiernood niet mocht worden voortgezet, was mede oorzaak dat het opstel niet opnieuw op de helling werd gezet. Slechts een opmerking omtrent de waarde, welke aan de door de Schrijver aangehaalde Franse dissertaties mocht worden toegekend, beantwoordde hij mondeling met de verklaring dat in Frankrijk zelden promoties van in de rechtswetenschap studerende plaats vonden en dat het gehalte van dergelijke gepubliceerde studieresultaten in verband daarmee niet mocht worden onderschat.

Zo bleef deze studievrucht liggen en, enige tijd nadat zijn heengaan bekend geworden was, werd ons dit opstel ongewijzigd andermaal, bij welke toezending het verzoek was gevoegd om, zo mogelijk, ter ere van de nagedachtenis van de Schrijver, de publicatie te willen bevorderen. In beginsel heeft de Redactie aanstond verklaard hiertoe bereid te zijn. Twee andere opstellen van de overledene zouden echter moeten voorgaan en zijn ook in elke van de beide voorgaande jaargangen verschenen. Thans volgt deze laatste bijdrage tot afscheid, doch een afscheid, dat de werkkraft en de studiezijn van Mr. Clavareau nog eens in helder licht stelt en zijn persoonlijkheid bij ons zal doen voortleven. Daarbij moge nog worden vermeld zijn eveneens posthuum werk, ten vorigen jare te Leiden verschenen onder de titel „Eenige hulpovereenkomsten”, onderwerpen van burgerlijk recht, welke buiten ons terrein vallen, doch die de veelzijdigheid van zijn studie en belangstelling als jurist aantonen. Prof. Mr. E. M. Meyers wijdde in dit boek een gevoelig in memoriam aan deze „stille in den lande, een „zoeker en werker voor de wetenschap, maar tevens „iemand, die bereid was zijn leven voor zijn land te geven”. In Januari 1944 namen de Duitsers hem gevangen; op 21 Juni 1944 werd hij gefusilleerd. Dat dit opstel in de Juni-aflevering van ons Tijdschrift verschijnt is in deze tijd van herdenking van voor ons land gevallen illegale werkers, iets meer dan louter toeval. R.C.

Voor wat Nederland betreft, kan men stellig niet zeggen, dat aan het in den titel vermelde onderwerp onvoldoende aandacht is besteed ¹⁾. Juist dat maakt echter, dat de gedachten ook uitgaan naar de ons omringende landen. Daarom heb ik mij ten doel gesteld in dit artikel mededeeling te doen van enkele studies, die ten deze van gewicht zijn, en, waar mogelijk, tevens enkele saillante lijnen te trekken. Meest zal ik die lijnen niet verder vervolgen dan het punt, waar de moderne codificaties beginnen; een enkele maal zal ik de gelegenheid aangrijpen om te beschrijven, hoe specifiek militair-rechterlijke instellingen zich tot in den huidigen tijd hebben vermogen te handhaven ²⁾.

A. Frankrijk.

Het Frankrijk van het ancien régime was bij uitstek het land van de groote verscheidenheid in jurisdicties. Zoo heeft er ook niet één militaire rechter bestaan, maar colleges en autoriteiten van verschillende aard stonden naast elkaar en bestreden elkaars competentie.

Ik vang mijn overzicht aan met de prévôts, ingedeeld bij de hogere commandanten, en de rechtscolleges, waarbij zij fungeerden. Ten aanzien van deze justice prévôtale kan men zeer globaal zeggen, dat aanvankelijk militaire autoriteiten werden aangesteld en militaire colleges werden ingesteld met het oog op de vervolging en berechting van bepaalde feiten, ongeacht of de dader militair dan wel burger was. Geleidelijk ging het accent zich meer op de militaire qualiteit van den dader leggen, al was daarmede nog niet elke competentie van den communen rechter over militairen opgeheven. Maar hieromtrent wisselden de wettelijke bepalingen voortdurend, en daarvan waren de eene in nog minder gepreciseerde termen gesteld dan de andere.

Het zijn nu een drietal promovendi geweest, Manca-Amat de Vallobrosa, le Barrois d'Orgeval en Guichard, die met hun lijvige dissertaties de stof toegankelijk hebben gemaakt ³⁾. De eerste twee hebben, zich rechtstreeks op archiefonderzoek baseerende, elk één bepaalde militair-rechterlijke instelling bestudeerd; Guichard geeft een beschrijving van het geheel, welke — naar ik vertrouw — aan

¹⁾ Ik vermeldde eenige litteratuur in M.R.T. XXXVII, 391 noot 1; de daar genoemde verhandelingen van L. M. Rollin Couquerque zijn voortgezet in M.R.T. XXXVIII, 1, 91, 255.

²⁾ In het M.R.T. zijn herhaaldelijk artikelen opgenomen over de militair-rechterlijke codificaties in den vreemde. Voorts noem ik uit den tijd van vóór het verschijnen van het M.R.T. als rechtsvergelijkende overzichten van de contemporaine militair-rechterlijke organisatie:

J. Gran, *Fonctionnement de la justice militaire dans les différents Etats de l'Europe*. Christiana/Paris 1884—1885;

de voordrachten van den lateren Lt. Gen. P. P. C. Collette voor de Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap 1898—1899 blz. 236 en 1900—1901 blz. 470.

³⁾ A. J. G. M. Manca-Amat de Vallombrosa, *Histoire de la Prévôté de l'Hôtel-le-Roi*, th. Paris 1907, G. le Barrois d'Orgeval, *Le Tribunal de la Connétablie de France*, th. Paris 1917, G. Guichard, *La juridiction des Prévôts du Connétable et des Maréchaux de France*, th. Paris, Lille 1926.

volledigheid en juistheid minder te wenschen laat dan aan overzichtelijkheid.

Een prévôt was een militair ambtenaar, belast met de voorkoming, opsporing, vervolging en berechting van bepaalde strafbare feiten. Daartoe had iedere prévôt onder zijn bevelen een grootere of kleinere compagnie maréchaussées, archers, gardes, of hoe zij meer genaamd mogen zijn geweest. Doorgaans was deze compagnie tevens belast met bewakings- en andere diensten ten behoeve van den hooger commandant, onder wiens rechtstreeksche bevelen de prévôt stond. Deze compagnie had, naar men zou kunnen zeggen, het werk te verrichten, dat thans wordt verdeeld over de politietroepen, de stafwacht en ten deele ook wel het troependetachement, ingedeeld bij den staf van een groote eenheid.

De Prévôt de l'Hôtel, waarvan de geschiedenis door de Vallombrosa in bijzonderheden is beschreven, was de prévôt, toegevoegd aan het Koninklijk Hof. In de functies van de overige prévôts en in hun onderlinge, ten deele ook hiërarchieke, verhouding hebben zich in den loop der jaren als gevolg van diverse invloeden verschillende verschuivingen voorgedaan, die ik te dezer plaatse niet zal beschrijven; er waren prévôts te Parijs, in de provincie en te veld. Een bijzondere plaats bekleedde de Prévôt général de la Connétablie et Maréchaussée de France. In oorlogstijd werd hij over het algemeen Grand-Prévôt d' Armée, d.w.z. de prévôt, ingedeeld bij den staf van den legercommandant.

Oorspronkelijk oefenden de prévôts ook hun rechtsprekende taak alleen uit. Spoedig echter werd daarvoor de medewerking van bijzitters vereischt, zij het militairen, zij het civiele personen (meest rechterlijke ambtenaren). Het werd regel, dat elk jagement prévôtal door een college van zeven rechters moest worden gegeven.

Tegen een jagement prévôtal stond in beginsel geen appel open. Echter kon men over de bewering, dat de prévôtale rechter onbevoegdelyk had gevonnist, in appel doen oordeelen door het merkwaardige militaire College, dat aangeduid werd als [Le Tribunal de] la Connétablie et Maréchaussée de France, au siège de la Table de Marbre au Palais à Paris ¹⁾. Aan dat College heeft le Barrois d'Orgeval zijn studie meer in het bijzonder gewijd. Door zijn samenstelling en onbewegelykheid was het voor het uitoefenen van militaire rechtspraak niet zeer geschikt; feitelyk heeft het gedurende ettelijke eeuwen weten voort te bestaan, zonder dat aan zijn werkzaamheden veel behoefte bestond — enkele speciale casusposities daargelaten — en terwijl het zich telkens wederom vermeide in hoogst ingewikkelde competentievragen.

¹⁾ Van dat College moet wel worden onderscheiden „le Tribunal des „Maréchaux de France”. Het laatste college was naar de aard zijner werkzaamheden geen militaire strafrechter, maar een rechter in eerezaken; ook strekte zijn competentie als zoodanig zich, behalve over militairen, uit over allen, die tot den adel behoorden. Hierover handelt H. Pierquin, *La juridiction du point d'honneur sous l'ancien régime et le Tribunal des Maréchaux de France*, th. Paris 1904 (vooral in verband met het duel).

Het zwaartepunt van deze militaire rechtspraak lag bij de prévôts. Zij waren — dat teeken ik nog in het bijzonder aan — o.m. belast met het toezicht op de landloopers (veelal gepasporteerde of gedeserteerde soldaten!) en in oorlogstijd ook met het toezicht op verscheidenen dergenen (toentertijd ontelbaar velen en vogels van alle mogelijke pluimage), die het leger volgden. Tot deze personen behoorden met name de leveranciers en de vrouwen van lichte zeden; allen tezamen werden als „gibier de prévôt” aangeduid. Hierin neemt men dus waar de functie van politie-autoriteit, die de prévôts uitoefenden. Op bezet gebied kwamen hun nog ruimere bevoegdheden toe.

Maar naast deze justice prévôtale ontwikkelden zich andere staken van militaire rechtspraak, die beter vermochten te beantwoorden aan de behoeften van het leger, dat als organisatie geleidelijk straffer werd. De korpsen kregen eigen prévôts, Prévôts des Bandes ou de Régiments genaamd. Spraken ook deze functionarissen aanvankelijk alleen recht, weldra voegden zij zich officieren van hun korps als bijzitters toe.

En hieruit schijnt zich de tweede soort van concurrerende militaire rechtspraak licht te hebben kunnen ontwikkelen: de Conseils de guerre, voorvaders van de latere colleges van dien naam (welke in Frankrijk sedert Tribunaux Militaires worden geheeten). Zij oefenden hun rechtsprekende taak uitsluitend over militairen uit, maar vervulden als zoodanig — edoch, niet zonder competentie-conflicten! — een hoogst belangrijke rol.

In de derde plaats kreeg men de Intendants de Justice, feitelijk Koninklijke Commissarissen met een bepaalde opdracht. Zij traden ook als rechtsprekend orgaan op.

Ik keer terug tot de eerstbedoelde justice prévôtale, welke bijzonder geëigend is den rechtshistoricus aan te lokken. Guichard gaat aan het slot van zijn studie nog in het kort na, wat er na 1790 van dit instituut is geworden. Men legge naast zijn werk de dissertatie van Lapeyrère ¹⁾. Maar men blijft uitvoeriger beschouwingen verlangen; moet Frankrijk — en deze vraag geldt niet enkel de justice prévôtale — juist voor deze periode nog op den geschiedschrijver der militaire rechtspleging wachten? De auteurs zijn niet uitgekomen boven het geven van een kroniek van de vele wettelijke regelingen, die elkaar van het begin der revolutie tot in den Napoleontischen tijd hebben opgevolgd en aangevuld ²⁾.

¹⁾ J. Lapeyrère, *La justice prévôtale aux Armées*, th. Rennes 1934.

²⁾ Als vrij beknopte en bruikbare overzichten noem ik nog uit die literatuur M. E. A. Letort, *La réforme de la justice militaire, historique de la justice militaire en France*, th. Alger 1928 p. 9 svv. en A. Picq, *La législation militaire de l'époque révolutionnaire*, th. Paris 1931, vooral p. 237 svv.

Tevens vermeld ik J. Dintilhac, *Essai sur le fonctionnement de la justice militaire en période de guerre civile et étrangère*, th. Lyon, Paris 1929. Deze studie is vooral ingesteld op het fungeeren van den militairen rechter als „uitsonderingsrechter”, hetzij over militairen, hetzij over niet-militairen.

Hoe dan ook, ik sta niet stil bij de verschillende tusschenphases — die bijwijlen van de justice prévôtale niets schijnen te hebben overgelaten — en spring over naar de regeling, welke de Code de justice militaire van 1857 voor de justice prévôtale inhoudt, en die door den nieuwen Code van 1928 in hoofdzaak is gehandhaafd. Mag zich n.l. de dualistische opbouw, die nog tot op den huidigen tijd in de Fransche militair-rechterlijke organisatie valt aan te wijzen, inderdaad op diepgaande historische wortels beroemen, hoe zeer de justice prévôtale van thans ook nog slechts van ondergeschikte beteekenis is?

Volgens de moderne wetgeving fungeert de „jurisdiction prévôtale” slechts wanneer „une armée est sur le territoire étranger”. Intussen — ik bezig nu de verhandeling van Lapeyrère — breidde een Decreet van 2 Oct. 1870 deze rechtspraak tot Fransch grondgebied uit. Dit heeft men later evenwel niet wederom gedaan.

Gedurende den oorlog van 1914 heeft de service prévôtal gefungeerd bij het leger-Sarraill op den Balkan (Guichard vermeldt daar nog bijzonderheden over). En na 1918 kwam het instituut in de mandaat-gebieden in werking. Maar bij het bezetten van het Rijngebied en van het Ruhrgebied werd deze dienst niet ingesteld; speciale voorzieningen traden er voor in de plaats ¹⁾. Zoo ook daarna in Marokko.

De moderne prévôt is een officier der gendarmerie, ingedeeld bij den staf eener groote eenheid, die — naast zijn gewone taak van opsporingsambtenaar — optreedt als alleen-rechtsprekend politierechter. Een auditeur-militair ontbreekt bij deze rechtspraak; het openbaar ministerie wordt niet vertegenwoordigd. Van de vonnissen van den prévôt staat geen appel of cassatie open; herziening is wel mogelijk. Behalve kriegsgevangenen (beneden den rang van officier) zijn aan zijn rechtspraak, zelfs in geval van connexiteit, alleen niet-militairen onderworpen. Voornamelijk zijn dat de leger-„satellieten” en „vagabonds”, niet evenwel de inwoners van bezet gebied in het algemeen. Naast den prévôt schijnt evenwel steeds ook de kriegsraad bevoegd te zijn.

De strafbare feiten, waar de prévôt over mag oordeelen, zijn sinds 1928 — kort gezegd — overtredingen, misdaden, waar maximaal een straf van één jaar gevangenis of 200 frs. geldboete voor is bedreigd, en „infractions aux réglemens relatifs à la discipline”. Anders dan in de overige militaire rechtspraak is voor den prévôt een actie van de beleedigde partij mogelijk. Verdere bijzonderheden over de procedure voor den prévôt vindt men bij Lapeyrère, die ook

De wetgeving dienaangaande is in Frankrijk voortdurend aan wijzigingen onderhevig geweest; Schrijver biedt daarvan de kroniek tot aan den Code van 1928 toe. In het tweede gedeelte van dit werk treft men een overzicht aan van de gerechtelijke herzieningen van gedurende den oorlog van 1914 door den militairen rechter genomen beslissingen.

¹⁾ Ik verwijs naar P. Huguët, *Le droit pénal de la Rhénanie occupée*, th. Strasbourg, Paris 1923.

op den militair-organisatorischen kant van de zaak ingaat. Schrijver wijst voorts op de zeer groote verschillen tusschen de prévôté van vroeger en die van nu; zelfs blijkt hij — in tegenstelling tot Guichard — van meening, dat de historische wortels niet meer zijn dan „une illusion historique”.

Dit laatste hangt er voor een deel van af, hoe men moet denken over de Cours prévôtales, die van 1816 tot 1818 eenigermate de taak hebben vervuld van den prévôtalen rechter van het ancien régime, maar in de eerste plaats hadden te fungeeren als politieke rechterlijke Colleges van de Restauratie¹⁾. Het militaire element in deze Colleges bestond uit den prévôt, een kolonel of opperofficier, die feitelijk slechts als raadsheer-commissaris werkzaam was.

Voor het overige vindt men omtrent de ontwikkeling van het formeel (en van het materiële) militaire strafrecht sedert de Fransche revolutie de noodige verwijzingen in de uitvoerige verhandelingen, welke de hooggeachte Redactie van dit Tijdschrift heeft doen verschijnen naar aanleiding van den nieuwen Code de justice militaire pour l'armée de terre en van dien pour l'armée de mer van 1928 resp. 1938²⁾. Op den code van 1928 is van de hand van Hugueney een breed opgezet commentaar verschenen³⁾.

Aan één militair delict wordt in de Fransche litteratuur bijzondere aandacht besteed: l'insoumission, dat is het niet voldoen aan een oproeping voor den militairen dienst. In de jaren na 1790 heeft dit delict zich in werkelijk overstelpende mate voorgedaan⁴⁾ en het is in den modernen tijd op het voorste plan blijven staan. Vandaar dat,

¹⁾ Vgl. daarover A. Paillet in *Revue des deux mondes* 1911. 2. 123 (en ook Dintilhac a.w. p. 39 svv).

²⁾ In M.R.T. XXVI, 389, XXVIII, 110 en XXXIV, 77. Vgl. ook de mededeelingen omtrent aanvullende regelingen in M.R.T. XXXIV, 411, XXXV, 410, 557, 631, XXXVI, 14.

³⁾ P. Hugueney, *Traité théorique et pratique de droit pénal et de procédure pénale militaires*, Paris 1933 (met *Supplément*, Paris 1938).

Verder wijs ik nog speciaal op het werk van L. Langlois, *La réorganisation de la justice militaire dans les armées en campagne*, th. Caen 1932, een zeer lezenswaardige studie, ofschoon Schrijver m.i. op verschillende punten te zeer het standpunt van den advocaat en te weinig dat van den militair inneemt. Ook kreeg ik bij het lezen ervan (opnieuw) sterk den indruk, dat de Fransche wetgeving van 1928 een voorbeeld biedt van een militair strafprocesrecht, dat er ernstig door is geschaad, dat de wetgever niet in voldoende mate van het als model gebezigde commune strafprocesrecht heeft weten of wenschen af te wijken (vgl. hetgeen ik dienaangaande met betrekking tot het toekomstige Nederlandsche militaire strafprocesrecht schreef in M.R.T. XXIX, 425 en 426).

Over het vooronderzoek handelt nog in het bijzonder M. Robert, *Le juge d'instruction militaire*, th. Paris 1939. Ook andere onderdeelen van deze wetgeving hebben bereids litteratuur doen ontstaan. Uiteraard stoot men daarbij meermalen op de omstandigheid, dat de militairen der landmacht in tijd van vrede voor commune delicten terecht staan voor den commune rechter; dat is een onuitputtelijke bron van competentie-moeilijkheden.

⁴⁾ Bij de militie-troepen, die voordien hadden bestaan, was het reeds niet anders; zie A. Martin, *Les milices provinciales en Bourgogne*, th. Dijon 1929, die op p. 122 svv. treedt in de materie der militaire rechtspraak.

zoowel voor het verleden als voor het heden, een groot aantal studies ¹⁾ zich met dit onderwerp bezig houdt en er de sociaal-oeconomische, de psychologische en ook de administratieve en administratiefrechtelijke (men denke b.v. aan de wetgeving omtrent de Fransche nationaliteit) oorzaken van tracht te belichten ²⁾).

B. Duitschland.

Voor het Deutsche Rijk wordt de hoofdbron van ons weten aangaande het vroegere militaire recht gevormd door de talloze rechtsregelingen, die bekend staan onder benamingen, gelijk artikelbrief, bestalling, Kriegsartikel, Kriegsrechte, Kriegsordnungen, enz. Voor het recht van vele omringende landen, met name Zwitserland en Zweden, en ook de Republiek, zijn de artikelbrieven van niet minder gewicht. Tot de kennis van deze documenten en hun onderling verband is veel bijgedragen door de onderzoekingen van Erben ³⁾ en van Beck ⁴⁾. Verscheidene van deze stukken vindt men afgedrukt in de bijlagen van het werk van Von Frauenholz ⁵⁾; zeer vele andere nog vindt men genoemd bij Jähns ⁶⁾. Aan de Nederlandsche artikelbrieven zijn de recente publicaties van Rollin Couquerque gewijd ⁷⁾⁸⁾.

Wat de materie zelf betreft, staan de onderzoekingen naar het Deutsche recht ons nog juist toe een blik te werpen op het einde der

¹⁾ Daarvan noem ik P. Manceau, *Les insoumis aux lois militaires*, 2e éd. Paris [1905?] en J. Vidal, *Histoire et statistique de l'insoumission*, th. Paris 1913.

²⁾ Er hebben zich bij dit delict in den loop der jaren vele complicaties voorgedaan. Daarvan zal de meest recente den buitenlander het meest interesseeren. Dat is dit. Vóór 1928 was de verstekprocedure tegen insoumis en deserteurs verboden. De Code van 1928 is deze procedure juist gaan voorschrijven. Gevolg: groote practische moeilijkheden, doordat velen, die als insoumis werden vervolgd, dat in werkelijkheid niet waren; slechts onvolmaaktheden in de bevolkingsadministratie waren in het spel. Zie hierover P. E. J. M. M. Roy, *Contribution à l'étude de l'insoumission des jeunes soldats*, th. Alger 1938.

³⁾ Daarvan kon ik bemachtigen W. Erben in Mittheilungen des Instituts für oesterreichische Geschichtsforschung, VI. Ergänzungsband, Innsbrück 1901 S. 473.

⁴⁾ Van Beck's geschriften kreeg ik er — behoudens dat, te vermelden in noot 1 op blz. 367 — geen in handen. Ik noem als titel Wilhelm Beck, *Die ältesten Artikelbriefen*, München 1908.

Verder wijs ik op B. von Bonin in Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 41, 155 und 395.

⁵⁾ E. von Frauenholz, *Entwicklungsgeschichte des deutschen Heerwesens I—V*, München 1935—1941.

⁶⁾ M. Jähns, *Geschichte der Kriegswissenschaften, vornehmlich in Deutschland*, München/Leipzig 1889—1891.

⁷⁾ Vermeld in noot 1 op blz. 358.

⁸⁾ Men houde in het oog — vooral voor de Republiek — dat er eveneens maritieme artikelbrieven zijn geweest, ook voor de koopvaardij (vgl. ten aanzien van de laatste H. Hoogenberk, *De rechtsvoorschriften voor de vaart op Oost-Indië 1595—1620*, diss. Utrecht 1940).

Middeleeuwen¹⁾. De oude, op het leenstelsel gebaseerde, wijzen van rechtspleging — zoo schijnt men het zich te denken — neigden toen ter kimme. De militairen waren ten volle aan de commune strafrechtspleging onderworpen; niet altijd evenwel was de commune strafrechter in staat de militairen tijdig te achterhalen, en dat verklaart, dat ook de hoogste bevelvoerders en de „Kriegsrat” zich met de berechting van militairen hebben opgehouden. Intusschen, vóór het laatste kwart der vijftiende eeuw kan men zich ook voor het Deutsche rechtsgebied nog geen scherp beeld vormen.

Welke litteratuur is nu voor dit rechtsgebied vooral van gewicht? In de eerste plaats vermeld ik een tweetal monographieën. Eén daarvan is het in 1904 verschenen droge, maar degelijke, werk van Von Bonin²⁾. De andere studie is het werk van den General-Auditeur van het Koninklijke Pruisische leger Friccius, die in 1848 de vrucht zijner naspeuringen en overdenkingen het licht deed zien³⁾. Voor vroegere tijdperken moge zijn verhandeling noch belangrijk, noch betrouwbaar zijn, van de zeventiende eeuw af biedt deze Schrijver een verzameling hoogst gewichtig materiaal. Hoe verder men komt in den tijd, hoe interessanter de aantekeningen worden, vooral voor wat betreft de verhoudingen in het Pruisische leger in het algemeen en bij de Pruisische militaire rechtspraak in het bijzonder.

Hiernaast wijs ik op de aan strafrecht en rechtspleging gewijde gedeelten in het reeds genoemde historische werk van Von Frauenholz. Ook het standaardwerk van Jähns vermeldde ik reeds; uiteraard is het aan veroudering niet ontkomen, maar het bevat — de opzet moge bibliographisch en eenigermate encyclopaedisch zijn — ook voor den jurist een schat aan bouwstoffen.

Voorts moet een studie van Gwinner⁴⁾ worden genoemd met het

¹⁾ Ik zie niet voorbij, dat de wetenschap ook aan veel vroeger tijd reeds veel moeite heeft besteed. Men kan uit de *Leges Barbarorum* en de *Capitularia* verscheidene bepalingen lichten, die men tot het „Wehrstrafrecht” kan rekenen. Indien men het Deutsche rechtsgebied verlaat, is trouwens hetzelfde te doen met het Romeinsche recht. Maar verkrijgt men, door op eenig tijdstip al deze uitgelichte bepalingen tezamen te voegen, een materiëel en/of formeel militair strafrecht? En dat is a fortiori niet het geval voor den vroegen Germaanschen tijd, ten aanzien waarvan men vooral aan Caesar en Tacitus vele passages kan ontleenen; daaruit is evenwel niet meer af te leiden, dan dat toen en toen die en die handelingen tot strafrechtelijke consequenties konden leiden. Voor de resultaten, waartoe deze stof vermag te voeren, verwijs ik naar H. Conrad in *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* 56, 709.

²⁾ B. von Bonin, *Grundzüge der Rechtsverfassung in den deutschen Heeren zu Beginn der Neuzeit*, Weimar 1904 (gerecenseerd door W. van Calkar in *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Germ. Abt.* 38, 358). Van een ander geschrift van dezen auteur, verschenen in 1912, was ik niet in staat kennis te nemen, n.l. *Entwicklung des deutschen Kriegsgerichtswesens* (Sammlung militär-rechtlicher Abhandlungen I, 6).

³⁾ C. Friccius, *Geschichte des deutschen, insbesondere des preussischen Kriegsrechts* (*Entwurf eines deutschen Kriegsrechts II*), Berlin 1848.

⁴⁾ H. Gwinner, *Der Einfluss des Standes im gemeinen Strafrecht* (*Strafrechtliche Abhandlungen* 345), Breslau-Neukirch 1934 S. 171 ff.

oog op verschillende bijzonderheden, welke Schrijver aan uitgegeven en niet-uitgegeven plaatselijke rechtsbronnen heeft ontleend. Met name betreffende die de wijzen, waarop aan militairen opgelegde straffen werden geëxecuteerd (in de eerste plaats de doodstraf). Ook is het interessant te lezen, op hoe gemakkelijke wijze men ten bate van militairen somtijds redenen tot strafverzachting heeft doen gelden.

Zij ten slotte van de werken, die mij onder oogen kwamen, nog genoemd het overzicht van de geheele rechtsstof, dat is samengesteld door Schneider ¹⁾. Hier en daar legt deze Schrijver het accent op eigen wijze; daarbij is de vermelding van bronnen niet steeds zóódanig, dat — zoo ging het mij althans — het op het eerste gezicht duidelijk is, dat de gronden, waarop van vroegere opvattingen — vooral van die van Von Bonin — is afgeweken, niet alleen goed, maar ook doorslaggevend zijn. Belangwekkend zijn Schneider's persoonlijke inzichten intusschen wel.

Thans Von Bonin, die in beginsel niet verder gaat dan het jaar 1600; hij beschrijft achtereenvolgens de Polizeibehörden — daarvan zal ik alleen de hoogere vermelden, n.l. den Feldmarschall en den Profoss — de hoogere rechtscolleges, het Schultheisengericht, de speciale rechtsplegingen voor de cavalerie en de artillerie, en de ausserordentliche Fussknechtsgerichte.

De Feldmarschall was degeen, bij wien — voor zoover althans geen taak aan den Kriegsrat toekwam — de zorg voor de rechtspleging in het leger berustte. Hij placht in zijn vele werkzaamheden door een of meer Leutnants te worden bijgestaan. De justitiëele zorgen werden evenwel naar Fransch voorbeeld overgedragen aan een afzonderlijken functionaris, den Profoss. Ook de regimenten kregen elk een eigen provoost; deze Regimentsprofosse waren ondergeschikt aan den Oberstprofoss. Allen hadden het noodige toegevoegde personeel. Tot hun politioneele werkzaamheden behoorde o.m. het toezicht op de kooplieden in levensmiddelen, waaronder ook viel het vaststellen van prijzen. De Oberstprofoss kon als rechtsprekende instantie — en wel zonder bijzitters — diverse straffen opleggen; daarnaast kon hij de behandeling eener zaak aan het bevoegde militair-rechterlijke college overlaten. Ook de Regimentsprofosse bezaten rechtsprekende bevoegdheden.

De Kriegsrat schijnt in het Duitsche rechtsgebied zijn rechtsprekende taak met en na het einde der Middeleeuwen geleidelijk te hebben verloren. Verder zal het niemand verwonderen, dat de gemengde scheidsrechterlijke colleges, die de geschillen hadden te beslechten, gerezen tusschen de verschillende in één leger opgenomen

¹⁾ H. Schneider, *Gerichtsherr und Spruchgericht* (Wehrrechtliche Abhandlungen 4). Op S. 63, 64 (vgl. ook S. 68) verhaalt Schrijver de uitwendige geschiedenis van het werk van Friccius; op S. 63 en 72 vermeldt hij diens in 1853 verschenen nadere publicatie (*Entwurf einer Verordnung über die Einführung des mündlichen Verfahrens in den kriegsgerichtlichen Untersuchungssachen*).

contingenten, uit militair oogpunt bezien niet vermochten te voldoen. Voorts stip ik nog aan, dat het schijnt te zijn voorgekomen, dat de hoogste militaire rechter in vestingen ook jurisdictie over niet-militairen bezat; veel moet men zich daar evenwel niet van voorstellen.

De gewone militaire rechter was in de zestiende eeuw voor de infanterie het Schultheissengericht. De Gerichtsherr — aldus Von Bonin — over dit college was, behalve uiteraard ook (maar dat wordt voor deze periode bestreden door Schneider, die zeer uitweidt over het begrip Gerichtsherrlichkeit en de daarin voorgekomen mutaties ¹⁾) de Keizer, de landsheer en de Generaloberst, de Oberst, d.w.z. de kolonel, die den troep (het regiment) had geworven. Als zoodanig had hij het recht het Gericht te praesideeren; meest liet hij zich evenwel vervangen door den Schultheiss (schout, later Auditeur genaamd). Verder bestond het college uit een aantal, meest 12, bijzitters (Schöffen, schepenen). Het recht van gratie bleef — voor zoover hogere Gerichtsherrn het niet aan zich hadden getrokken — bij den Oberst berusten.

De schout bezat den rang van kapitein en oefende vaak ook een kapiteinscommando uit. De schepenen — waarvan er veelal slechts 6 zitting behoeften te nemen — waren onderofficieren. Tegenover hun verplichting om steeds bereikbaar te zijn stond vrijdom van wachtdienst. Het Schultheissengericht is naar de opvatting van Schneider in zijn oorsprong een „Kameradengericht”; het verlangen der soldeniers ging er naar uit en het werd hun in de artikelbrieven toegestaan.

Het merkwaardige is nu, dat de eigenlijke schepenen geleidelijk door officieren schijnen te zijn verdrongen. Volgens Von Bonin waren verscheidene officieren verplicht de gerechtszittingen bij te wonen; de moeilijkheid om voldoende geschikte onderofficieren te vinden droeg er verder het noodige toe bij om het ten slotte zoo ver te laten komen, dat alleen wanneer gebrek aan officieren dat noodzakelijk maakte, onderofficieren (of zelfs manschappen) zitting namen als schepenen.

In beginsel kon een ieder als aanklager optreden; practisch was het evenwel steeds de provoost, die zulks deed. Zoowel de provoost als de beklagde moesten bij Vorsprecher (procureur) in rechte optreden.

Het ceremonieel der terechtzitting wordt door Von Bonin uitvoerig beschreven. Hierop volgt de catalogus van straffen, waartoe kon worden veroordeeld. Doodstraffen werden veelal terstond na de uitspraak geëxecuteerd; over gratie moest dan vóór de uitspraak worden beslist.

Het Schultheissengericht bezat ook bevoegdheden in civiele zaken.

¹⁾ Schneider neemt aan (a.w. S. 48), dat het woord „Kriegsgerichtsherr” het eerst is gebruikt in het jaar 1757, door J. G. Laurentius. Buiten de militaire procedure was reeds veel eerder over Gerichtsherrn gesproken.

De ontwikkeling der Gerichtsherrlichkeit wordt door Schrijver in het bijzonder in verband gebracht met het recht van Bestätigung.

Voor de cavalerie had men het Reitergericht. De sociale verhoudingen waren hier anders dan bij de infanterie; de feodale opvattingen vermochten zich hier langer te handhaven. De minder eenvoudige wijze van werven hierbij gevoegd, zal men de verklaring hebben van het bestaan van de afzonderlijke Reiterbestellingen. Regimentsgewijze rechtspraak vond hier niet plaats. Het Reitergericht werd door den Feldmarschall zelf voorgezeten; vandaar de staf als waardigheidssymbool van den maarschalk. Uitzonderingen daargelaten liet de Feldmarschall zich in dit praesidium niet vervangen. Als bijzitters fungeerden officieren of onderofficieren; bezit van adeldom was daarvoor vereischt. Als aanklager trad op — niet altijd — de Profoss der Ritterschaft. Een regimentsgewijze gehouden voorloopig Reitergericht is somtijds nog mogelijk geweest voor gevallen, waarin een terechtzitting onder leiding van den Feldmarschall niet kon worden belegd; echter ziet Von Bonin daarin niet meer dan disciplinaire rechtspraak.

Schneider vermeldt, dat de uitspraken van het gewone Reitergericht door den hoogsten bevelhebber konden worden herzien. Schrijver beschouwt dat als de vroegst bekende toepassing van het instituut der Bestätigung; de rechtspraak door standgenooten bij de infanterie eigende zich toentertijd nog in het geheel niet voor het in eenigen vorm verleenen van *fiat executie* door hoogerhand.

De artillerie was in de zestiende eeuw een wapen, waarbij de wetenschap hoogtij vierde. Met de bijzondere voorzorgsmaatregelen, die het materiëel der artillerie vereischte, verklaart dit de voorrechten, die de artillerie genoot. De afzonderlijke artikelbrieven der artillerie vormden één dier privileges. Op het recht van asyl, dat zich uitgestrekt zou hebben tot op een afstand van 24 pas van de stukken, ga ik niet in. Een „Artilleriegericht” ontbrak; over artilleristen werd geoordeeld door den Zeugmeister, wien het vrijstond zich uit zijn ondergeschikten bijzitters te kiezen. Voor het bezit van een eigen schout was de artillerie numeriek te zwak; wel had de Zeugmeister een (soort tweede-rangs-) provoost.

Van de buitengewone infanteriegerechten moet in de eerste plaats worden genoemd het „Recht vor dem gemeinen Manne”. Waar deze wijze van rechtsplegen in gebruik was, had de kolonel de keuze een zaak naar deze instantie dan wel naar het Schultheissengericht te verwijzen. „Der gemeine Mann” was een volksgerecht, waaraan zeer velen (aangeduid als „die Gemeinde”) hadden deel te nemen. Voor de vraag, hoe dat in zijn werk ging, verwijs ik naar Von Bonin.

Een bijzondere — en meer bekende — variant van den „gemeinen Mann” was „das Spiessrecht” of „das Recht der langen Spiesse”¹⁾. Juridisch bezien was het evenzeer volksrechtspraak als de „gemeine

¹⁾ Hoe in de zeventiende en achttiende eeuw over deze procedure, die toen reeds tot de geschiedenis behoorde, is gefabuleerd, verhaalt Von Bonin in Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Germ. Abt. 38, 52.

Van veel belang voor dit onderwerp is nog W. Beck in Archiv für Kultur-Geschichte 6. 28.

„Mann”. De eenige mogelijke straf was de doodstraf, en de wijze, waarop deze werd voltrokken, vormt het kenmerkende van de procedure. Von Bonin spreekt hier over een schandvlek; de veroordeelde werd afgemaakt, doordat hij gedreven werd in de spiesen van de in twee rijen van drie gelederen opgestelde krijgslieden.

Tot slot maakt Von Bonin eenige aantekeningen over de disciplinaire strafoplegging in zijn periode. Het zwaartepunt in de tucht-handhaving lag ook toen reeds bij den kapitein of ritmeester. Dat er tusschen strafbare feiten en krijgstuuchtelijke vergrijpen geen scherpe grens kon worden getrokken, ligt voor de hand; ten aanzien van de wijze van afdoen hing veel van den kolonel af.

Een punt op zichzelf vormen in het Deutsche recht de invloeden van buitenaf. Over den invloed, die door het (nog te bespreken) recht der Zwitsersche troepen zou zijn uitgeoefend, wordt gestreden. Daartegenover mag men gereedelijk aannemen, dat zich Deutsche invloed heeft doen gelden op het recht der Republiek ¹⁾.

Hoogelijk geprezen en — ook volgens Schneider — in Deutschland ook nagevolgd zijn de zeventiende-eeuwsche Zweedsche Kriegsartikel van Gustav Adolph ²⁾. Tot de belangrijke innovaties, welke daarin zijn neergelegd, behoort ook het verlangen van Bestätigung over de geheele lijn.

Het groote aantal der Deutsche artikelbrieven had tengevolge, dat het Deutsche militaire recht uiteen is gaan vallen in even veel stukken, als er staten en staatjes waren. Vooral is nu aandacht besteed aan het keizerlijke recht, later het recht van Oostenrijk, en aan het recht (waar ik thans nog iets over zal zeggen) van Brandenburg, later dat van Pruisen.

Voor het Brandenburgsche recht der zeventiende eeuw zijn enkele aantekeningen van Schneider van bijzonder gewicht. Het inquisitoriale proces wist zich aldaar omstreeks het midden dier eeuw ook in de militaire rechtspleging door te zetten; daarmede verloor de functie van den Profoss of Gewaltiger — anders dan nog in het Zweedsche recht het geval was — haar beteekenis. De Auditeur werd belast met het voeren der inquisitie (in tegenwoordigheid van twee of meer officieren), maar moest daartegenover het praesidium van den Krijgsraad afstaan. Hij werd, wat de Kriegsgerichtsrat in het tegenwoordige Deutsche leger nog in de eerste plaats is: de juridische adviseur van zijn commandant.

In 1687 werd de Bestätigung algemeen voorgeschreven. Aan-

¹⁾ Vgl. J. W. Wijn, *Het krijgswezen in den tijd van Prins Maurits*, diss. Utrecht 1934 blz. 81 vlgg., in het bijzonder blz. 92, 102.

De Nederlandsche militair-rechterlijke organisatie wordt evenwel — ik ga hierbij af op Wijn — gekenmerkt door een tweetal eigen instellingen: de Hooge Krijgsraad als permanent college (in 1783 gevallen als slachtoffer van politieke agitatie, zie de desbetreffende studie van L. M. Rollin Couquerque in M.R.T. XXXVII op blz. 243) en de Raad van State als permanent appèlrechter van de lagere krijgsraden en ook van den Hoogen Krijgsraad.

²⁾ Zie Friccius a.w. S. 71, 99 ff., 141 ff.

vankelijk moesten hiertoe alle vonnissen aan het General-Auditoriat worden toegezonden; later werd het recht van Bestätigung voor verschillende gevallen gedelegeerd aan de regiments- en garnizoenscommandanten, terwijl voor het overige de General-Auditeur nog ten deele werd uitgeschakeld.

Voor het Pruisische recht der achttiende eeuw is Friccius de gids. Gewezen moet worden op den grooten invloed en de groote macht van den Koning. Friccius beschrijft, hoe de positie van den General-Auditeur als Auditeur van den Koning op en neer ging met de ideeën van den Vorst over de militaire rechtspleging. Zoo werd in 1718 onder Friedrich Wilhelm I de General-Auditeur Katsch tevens Minister van Justitie.

Onder Friedrich II (1740-1786) daarentegen ging de Koninklijke belangstelling alleen in de richting van verzwaring van opgelegde straffen; de Koning verzond de desbetreffende aanwijzingen buiten het General-Auditoriat om aan de regimenten. Ook kregen de regimentscommandanten toen het recht, dat de Koning zichzelf eveneens had toegekend, om opgelegde straffen te verzwaren; iets, wat door den Grooten Keurvorst (1640-1688) juist uitdrukkelijk was verboden. Deze — gewichtige — uitbreiding van bevoegdheden is, processueel gezien, onder het begrip Bestätigung te rangschikken; in de negentiende eeuw is dit recht van strafverzwaring weer spoedig vervallen.

Het ambt van General-Auditeur is volgens Friccius en Schneider door den Grooten Keurvorst naar Zweedsch voorbeeld ingesteld. Na de instelling in 1787 van het Ober-Kriegs-Collegium werd het General-Auditoriat daaraan ondergeschikt. En in 1797 werd boven het General-Auditoriat zelfs het Militairjustiz-Departement gesteld.

De General-Auditeur had tevens te fungeeren bij het Ober-Kriegsgericht. Maar hoe in de achttiende eeuw in Pruisen de juiste regeling was van werkzaamheden en bevoegdheden eenerzijds van Ober- en Unter-Gerichte, en anderzijds van Kriegsgerichte, Standgerichte en ausserordentliche Kriegsgerichte, werd mij noch door Friccius, noch door Jähns¹⁾ of Schneider geheel duidelijk gemaakt. In 1800 werd voor het General-Auditoriat collegiale werkwijze voorgeschreven (voordien beschikte de General-Auditeur over toegevoegde ambtenaren), en werd het General-Auditoriat tot hoogste militair gerechtshof, tevens instantie belast met het toezicht op de geheele militaire rechtspraak.

De vrede van Tilsit (1807) met wat daaraan voorafging en daarop volgde, vragen bij Friccius nog vele bladzijden. Ik noem slechts twee details: de bevoegdheden van den militairen rechter in civiele zaken kwamen toen te vervallen; de voorgenomen afschaffing van de regimentsauditeurs ging evenwel niet door.

Het slot van het boek van Friccius behoort reeds tot het voorspel der moderne codificaties. Daarbij heeft het niet Schrijver's bewonde-

¹⁾ Zie met name a.w. S. 1573—1575, 2272.,

ring, dat in 1812 het vooronderzoek aan den auditeur is ontnomen en is opgedragen aan den „untersuchungsführenden Offizier”. Schneider heeft zijn studie tot op den tijd van verschijnen voortgezet, in het bijzonder voor wat de Gerichtsherrlichkeit en de Bestätigung (bij het leger te velde) betreft.

Bij het unificeeren van de militaire rechtspleging voor het geheele Deutsche Rijk in 1898 is het Pruisische General-Auditoriat opgeheven. Met den General-Auditeur verdween ook de dienstchef van het militair-justitiële apparaat, en dat is meermalen betreurd ¹⁾.

De litteratuur over het moderne recht is ook voor den historicus van belang. Voor Deutschland gaat het hierbij in de eerste plaats om de commentaren op het Militärstrafgesetzbuch van 1872 (herzien in 1940 en gesecondeerd door de Kriegssonderstrafrechtsverordnung van 17 Aug. 1938), op de Militärstrafgerichtsordnung van 1898 en op de Kriegsstrafverfahrensordnung van 17 Aug. 1938 (die thans de rechtspleging te velde regelt). Men moet nu in het oog houden, dat van deze commentaren de werken, verschenen vóór 1919, in verschillende opzichten de uitvoerigste zijn; men kan dus niet steeds volstaan met de verhandelingen, die sedert 1933 het licht zagen.

C. Zwitserland.

In het Zwitsersche militaire recht moet men een onderscheid maken tusschen de — meest kantonale — rechtsregels, welke golden voor de troepen, die voor het eigen land hadden te strijden, en de rechtsregels, welke golden voor de in vreemden dienst staande huurtroepen. Verschillende desbetreffende bronnen vindt men gepubliceerd in de bijlagen van het reeds genoemde werk van Von Frauenholz; ook raadplege men de bijlagen van de dissertatie van Businger ²⁾. Beroemd is de Sempacherbrief van 1393, de oudste Zwitsersche Kriegsordnung en — dat is vooral het bijzondere — bondswetgeving.

Ik begin met het recht van de voor Zwitserland zelf bestemde troepen. Daarover vindt men belangrijke aantekeningen bij Von Frauenholz ³⁾ en — ondanks den titel der verhandeling — bij Businger. Verder neme men de aan het militaire recht van het kanton Bern gewijde dissertatie van Schmid ter hand ⁴⁾. In menig opzicht

¹⁾ Ik verwijs slechts naar H. Dietz in Juristische Wochenschrift 1933, 2802 und 2803.

²⁾ L. Businger, *Das Kriegsrecht der Schweizer in fremden Diensten*, Diss. Bern, Stans 1916.

³⁾ II, 1 S. 43 ff.

⁴⁾ M. Schmid, *Die militärische Strafgesetzgebung und Rechtspflege des alten Standes Bern*, Diss. Bern, Waldshut 1922.

Evenals Businger heeft Schrijver een groot deel van zijn studie gewijd aan een onderzoek, in hoeverre men voor de uit het moderne commune en militaire strafrecht bekende doctrines en delictomschrijvingen in het vroegere recht aequivalenten kan vinden. Zij stellen vragen gelijk: hoe zou volgens dien en dien artikelbrief zijn geoordeeld over een geval van wat wij als opzettelijke ongehoorzaamheid qualificeeren? En welken invloed zou

stemt het Zwitsersche recht met het Duitsche overeen. Van belang is de vraag, welke rol „die Gemeinde” heeft gespeeld in de strafrechtspleging over Zwitsersche troepen. Von Frauenholz meent, dat deze procedure ook in Zwitserland nooit anders dan facultatief is geweest; bij Businger en Schmid vindt men een andere oriëntering. In elk geval schijnt de „Kriegsgemeinde” ook andere dan justitiële functies te hebben uitgeoefend; Businger trekt een parallel met de Landsgemeinde uit het commune-staatsbestel.

Volgens Schmid is het in de zestiende eeuw meer en meer gebruik geworden de militaire rechtspleging te doen plaats vinden door daartoe speciaal ingedeelde functionarissen (die tevens een soort gecommiteerden te velde waren?). Ook werden beklagden vaak naar huis opgezonden, opdat onderzoek en berechting door de commune instanties zou kunnen geschieden. In de zeventiende eeuw is de laatste wijze van doen wederom beperkt. Voor Bern leidde de ontwikkeling overigens daartoe, dat militairen doorgaans werden berecht door een speciaal permanent college, Kriegsrat genaamd, dat den troep te velde volgde en door den Schultheiss werd gepraesideerd.

Competentieconflicten werden in Zwitserland te ingewikkelder, wanneer militairen, die behoorden tot het contingent van eenig kanton, iets misdreven op het gebied van een ander kanton. Met een hoogst stichtelijk staaltje daarvan uit de jaren 1793 en 1794 besluit Schmid zijn werk; merkwaardigerwijze schijnt in dat geval de commune autoriteit van het kanton, van waaruit het feit was gepleegd, geen jurisdictie te hebben opgeëischt ¹⁾.

Ook in Zwitserland vormde het commune strafrecht de basis van het militaire. Vandaar, dat de militair-rechtelijke auteurs zich niet hebben kunnen onttrekken aan de vraag, welken invloed de Peinliche Gerichtsordnung van Karel V (Constitutio criminalis carolina) in Zwitserland heeft uitgeoefend. De nieuwere, ook door Schmid gehuldigde, opvatting is, dat in de zeventiende eeuw in de meeste kantons van een receptie der „Karolina” nog geen sprake is ge-

aan overmacht zijn toegekend? Ik voor mij plaats het vraagteken bij het nut van het stellen van dergelijke vragen. Een systeem als dit wordt evenwel meer gevolgd; zie b.v. Schaffstein, *Die allgemeinen Lehren vom Verbrechen in ihrer Entwicklung durch die Wissenschaft des gemeinen Strafrechts*, Berlin 1930. Zie voor critiek hierop Eberhard Schmidt in *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft* 59, 479 ff. M.i. heeft deze wijze van werken slechts zin, wanneer er voldoende reden is om aan te nemen, dat men ten aanzien van de betreffende vragen destijds werkelijk — bewust of onbewust — tot een beantwoording is moeten komen. Dat verklaart, dat deze methode van rechtsonderzoek is toegepast op het classieke Romeinsche burgerlijke recht; voor wat het militaire strafrecht betreft, is het systeem wellicht juist, wanneer het om de grenzen der onderscheidene competenties gaat.

¹⁾ Bernsche soldaten, gelegerd te Bazel, hadden op Fransch gebied een doodslag gepleegd.

Hoe anders de Zeeuwsche instanties een tiental jaren eerder in de strafzaak-de Witte (verhaald door L. M. Rollin Couquerque in M.R.T. XXXVII, 162 vlgg., 221 vlgg.)!

weest ¹⁾. Wel is dit Duitsche Wetboek in de achttiende eeuw het strafrecht geworden van (vele) Zwitsersche troepen in vreemden dienst (in 1734 in Frankrijk, daarna ook elders); de band, welken die troepen onderhielden met de moederkantons, was toen te zwak geworden om het eigen nationale strafrecht nog langer in den vreemde te handhaven.

Want de huurtroepen zouden steeds naar eigen recht hebben geleefd. Aldus de gangbare opvatting, welke ook Businger schijnt te volgen, ofschoon hij erkent haar in verschillende Kriegsordnungen niet uitdrukkelijk neergelegd te vinden. Ik meen het nu te kunnen wagen een enkele restrictie te opperen. Men sla, voor wat de Republiek als troepen hurende Mogendheid betreft, het Register van het Groot Placaatboek na op het woord Capitulatie (dat is de naam, waaronder de overeenkomsten bekend staan, waarbij (Duitsche) vorsten en (Zwitsersche) werwers op zich namen troepen te leveren). Dan blijkt, dat in Deel VII verschillende capitulaties voorkomen, waarbij tusschen de jaren 1742 en 1748 Duitsche, Waalsche en Zwitsersche troepen werden geëngageerd. In vele dezer capitulaties nu staat, dat de Nederlandsche Krijgsraden bevoegd en de Nederlandsche militaire Wetten toepasselijk zouden zijn ²⁾. Daarentegen werd in een capitulatie, waarbij een compagnie Zwitsers werd overgenomen ³⁾, gezegd:

Cette Compagnie aura sa propre Justice comme les Suisses ont partout ailleurs conjointement avec les autres Compagnies du Régiment dans le quel elle sera rangé, bien entendu que la justice sera rendu selon les loix militaires de leurs Hautes Puissances.

Wat kan dit ander beteekenen, dan dat het uitsluitend het *formeele* recht is, dat de Zwitsers van zichzelf hebben, maar dat zij het *materiële* recht der Republiek moeten volgen? En een dergelijke regeling is niet onbegrijpelijk: het formeele recht hangt immers met de militaire organisatie samen, het materiële niet. Wanneer het in de Republiek zóó is geweest, mag men aannemen, dat dezelfde verhoudingen zich ook elders kunnen hebben voorgedaan.

Intusschen, eigen materiëel strafrecht is, ook in later tijd, wel degelijk voorgekomen. Daarop wijst ook, dat van het jaar 1817 dateert een Projet d'un code pénal militaire door N. de Gady, hetwelk bestemd was voor de Zwitsers in vreemden, in het bijzonder in Franschen, dienst. Gedurende korten tijd is dit Wetboek ook in

¹⁾ Sedert nog verschenen litteratuur: A. Baumgärtner, *Die Geltung der peinliche Gerichtsordnung Kaiser Karls V. in Gemeinen III Bünden*, Diss. Bern 1929.

²⁾ G.P.B. VII, 207, 240, 247, 265 (Capitulatie met den Vorst van Waldeck 1742 art. 8, met den Hertog van Saxen-Gotha 1744 art. 21, met den Graaf van Leiningen 1744 art. 9, met den heer Deutz 1745 art. 9). Vgl. ook G.P.B. VII, 348 (Capitulatie met den Graaf van Lignes over het aanwerven van vijf Corpsen Waalsche infanterie 1748 art. 14).

³⁾ G.P.B. VII, 257 (gerangschikt tusschen 1744 en 1745) art. 22. Dezelfde bepaling komt voor in G.P.B. VII, 344 art. 22, waarbij in 1748 Zwitsers werden geëngageerd.

Zwitserland zelf in toepassing geweest. Maar het heeft wegens zijn uitermate strenge bepalingen een slechte pers gekregen. Behoorde de vervaardiger tot hen, die meenden door scherpe straf- en tucht-rechtelijke bepalingen het huren van Zwitsers aantrekkelijker te kunnen maken?

Vele bepalingen, die in Zwitserland (en elders) de desertie en de ongeoorloofde afwezigheid hebben moeten bestrijden, vindt men vermeld in de dissertatie van Real ¹⁾.

's-Gravenhage, April 1943.

¹⁾ W. Real, *Ausreissen und unerlaubte Entfernung nach schweizerischem Militärstrafrecht*, Diss. Zürich, Aarau 1930.

Botsingen van Militair Straf- en Tuchtrecht.

door

W. H. Vermeer.

Op meer dan één plaats kunnen regels van het militaire tuchtrecht in botsing komen met voorschriften van militair strafrecht. Twee dergelijke conflicten, speciaal op procesrechtelijk gebied liggende, wil ik hier nader belichten.

§ 11. Het eerste conflict dat ik bedoel is dat, hetwelk ontstaat als van een opgelegde disciplinaire straf beklag wordt gedaan, terwijl tevens terzake van dat krijgstuchtelijk afgedane feit een strafvervolgning dient plaats te hebben.

§ 12. Wanneer een militair terzake van een feit krijgstuchtelijk is gestraft, vervalt daardoor niet het recht van strafvervolgning: zijn verwijzing naar de krijgsraad terzake van hetzelfde feit is onverminderd mogelijk (zie artikel 57 Wet Krijgstucht). Gewoonlijk levert een aanvankelijke disciplinaire afdoening ten aanzien van een latere verwijzing geen andere moeilijkheden op dan de bezwaren, die gelegen zijn in een dubbele bestraffing van de delinquent ¹⁾. Moeilijker wordt het wanneer bovendien de gestrafte zelf tegen die strafoplegging beklag heeft aangetekend. Men zou deze figuur kunnen vergelijken met een van wederzijde ingesteld hoger beroep: de verwijzingsofficier, na advies van de openbare aanklager, acht de disciplinaire bestraffing niet voldoende en beveelt een strafrechterlijke behandeling; de gestrafte acht de disciplinaire bestraffing te zwaar en verzoekt strafverlichting. In strafzaken lost een dubbel appèl zich gemakkelijk op, omdat beide beroepen bij dezelfde instantie ter beslissing komen; het dubbele „appèl” inzake een krijgstuchtelijke afdoening komt echter bij verschillende instanties ter behandeling en beslissing: bij de Krijgsraad voor wat het „appèl” van de verwijzingsofficier betreft en bij de tot straffen bevoegde meerdere van de strafoplegger voor wat het beroep van de gestrafte betreft. Het kan daarbij nog voorkomen dat de beklagofficier niet dezelfde autoriteit is als de verwijzingsofficier (in welk geval de laatste de superior zal zijn van de eerste) maar ook — en dat zal gewoonlijk wel het geval zijn — dat beide functies in één hand verenigd zijn. Men ziet nu de moeilijkheden als het ware reeds komen afstormen op de verwijzingsofficier, die òf belast is met de verwijzing en de beslissing op het beklag, òf zelf de verwijzing beveelt, doch het beklag moet overlaten aan een hem ondergeschikt officier, wiens prestige hij enerzijds moet steunen maar voor wiens gestie hij anderzijds verantwoordelijkheid draagt.

§ 13. Ik wil er aan herinneren dat de casuspositie zó gesteld is dat de verwijzingsofficier van oordeel is dat terzake van het disciplinair afgedane feit (over welke bestraffing de gestrafte beklag heeft

¹⁾ Zie mijn opstel „Op de grens van het militaire straf- en tuchtrecht” op blz. 140 v., hiervóór.

gedaan) strafrechterlijke behandeling behoort te volgen. De zaak zou eenvoudig zijn als hij (althans aanvankelijk) zou menen, dat met disciplinaire afdoening volstaan kan worden, want dan heeft slechts het beklag voortgang. In de gestelde positie echter, waarvan de mogelijkheid n.m.m. in de wet niet is onderkend, zal een oplossing dienen te worden gevonden, want een onbepaalde toepassing van de op elk der behandelingen (de beklag-procedure en de strafrechterlijke vervolging) betrekkelijke wetsbepalingen, is niet wel doenlijk. Dat toch zou betekenen, dat zowel de krijgsraad-behandeling als het beklag-onderzoek, los van elkander, voortgang zouden vinden, hetgeen allerminst bevredigen kan. Daar is in de eerste plaats het zeer onelegante van twee evenwijdig aan elkander lopende processen over hetzelfde onderwerp en tegen dezelfde dader, zonder wettelijke mogelijkheid van voeging, wat bovendien in strijd zou zijn met de opzet van de wet. Immers, uit de artikelen 57, 58 en 59, en zeer speciaal uit artikel 60, van de Wet op de Krijgstucht, blijkt wel dat, hoezeer de wetgever strafrechtspraak en tuchtrechtspraak gescheiden heeft willen houden, beiden in één hand worden gelegd wanneer dit noodzakelijk is om gelijktijdige (afzonderlijke) behandeling te voorkomen. Trouwens, welk een mogelijkheden voor conflicten van uitspraken en van executie van die uitspraken zouden door deze twee onafhankelijke processen geopend worden. Hoe te handelen als de beklag-officier de klacht (gedeeltelijk) gegrond acht en de opgelegde straf van verlaging tot matroos der 2e klasse vernietigt, doch de krijgsraad deze straf vervangt door een verlaging tot matroos der 3e klasse; hoe wanneer de krijgsraad, gebonden aan het wettelijke bewijsminimum, tot vrijspraak komt en de beklag-officier tot handhaving van de straf en mogelijk zelfs tot extra-straf wegens onredelijk beklag? En in welk een vreemde positie zou de verwijzingsofficier komen te staan, die tevens beklag-officier is en wellicht bovendien aangewezen is om het vonnis van de krijgsraad te fiatteren! Het executeren van *beide* uitspraken zou bovendien in strijd komen met het beginsel van artikel 59 van de Wet op de Krijgstucht, hetwelk voorschrijft dat terzake van hetzelfde feit, na een veroordeling (en ook na een zuivere vrijspraak) door de militaire rechter, niet nogmaals een disciplinaire straf mag worden opgelegd. Eén van beide straffen zal dus niet geëxecuteerd mogen worden en een blik op artikel 59 vnd. doet vaststellen, dat de krijgstuhtelijke straf onuitgevoerd zal moeten blijven. Maar dan is de beklag-procedure naast een krijgsraad-procedure overbodig.

Er zal dus een andere oplossing gevonden moeten worden en ik zie daartoe twee mogelijkheden.

§ 14. De eerste is, dat eerst het beklag wordt afgehandeld en dat de beslissing over de verwijzing wordt aangehouden tot na de afloop van het beklag en afhankelijk wordt gesteld van de resultaten van de beklag-procedure. De nadelen hiervan zijn, dat, wanneer de lagere beklag-officier het beklag gegrond bevindt, de boven hem gestelde verwijzingsofficier, zo deze niettemin tot strafrechterlijke vervolging

beslist, daardoor noodgedwongen het prestige van de beklag-officier moet ondermijnen en dat, als het beklag ongegrond bevonden wordt, de gehouden beklag-onderzoeken overbodig zijn geweest en het uitdrukkelijk handhaven van de opgelegde krijgstuchtelijke straf weinig zin heeft, omdat zij in de veroordeling door de militaire rechter opgenomen en verwerkt wordt ingevolge het laatste lid van artikel 57 van de Wet op de Krijgstucht, dat de rechter opdraagt met de toegepaste krijgstuchtelijke straf rekening te houden. Een verwijzing na gegrond-bevinding van het beklag is geenszins denkbeeldig omdat de krijgsraad over betere middelen beschikt dan de tuchtrechter om de materiële waarheid vast te stellen, zoals een deskundige officier-commissaris, beëdigde getuige-verklaringen, deskundige-verslagen enz.

§ 15. De tweede mogelijkheid — die mij voorkomt de juiste oplossing te zijn — is het beklag op een zijspoor te laten rangeren door de verwijzing en de beklag-procedure te laten absorberen door het strafproces. Het grote voordeel van deze oplossing boven de vorige is, behalve de betere middelen waarover de krijgsraad beschikt tot vaststelling van de materiële waarheid, ook de voordelen voor de beklagde dat hij terzijde gestaan kan worden door een raadsman, dat de krijgsraad gebonden is aan het wettelijke bewijs-minimum en dat de rechter over een ruimer straffen-schema beschikt (o.a. de voorwaardelijke veroordeling). Een bezwaar is dat hierdoor het beklag van de gestrafte niet behandeld wordt door de autoriteit die daartoe door de wet aangewezen is, maar door de militaire straf-rechter. Het beklag wordt immers niet geheel en al weggeschoven, daar de krijgsraad op de door beklagde gevoerde verdediging zal letten. In hoger beroep van het vonnis komt het beklag dan weer op zijn eigen spoor terug, omdat het Hoog Militair Gerechtshof zowel in strafzaken als in tuchtzaken de hoogste appelrechter is.

Een ander bezwaar is dat de krijgsraad niet in staat is om, wanneer het beklag gegrond geacht wordt, de opgelegde straf te verminderen. In vele gevallen kan daaraan worden tegemoetgekomen door terugverwijzing van de zaak naar de tot straffen bevoegde commanderende officier (artikel 58 Wet Krijgstucht), aan welke officier het vrij zal staan om, gelet op de uitkomsten van het onderzoek van de militaire rechter, artikel 50 van de Wet op de Krijgstucht te hanteren ¹⁾. Dit middel zal alleen dan niet openstaan, wanneer de bewezen verklaarde feiten geen (oneigenlijke) krijgstuchtelijke vergrijpen opleveren: wanneer zij niet in artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht genoemd zijn en dus niet in aanmerking komen voor toepassing van artikel 58 van die wet ²⁾.

¹⁾ Vergelijk sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 11 Januari 1935, M.R.T. XXXI, blz. 162.

²⁾ Een reden te meer om bij eerstkomende wetswijziging *alle* strafbare feiten in aanmerking te doen komen voor disciplinaire behandeling, wanneer zij van zo lichte aard geacht worden dat zij buiten strafrechterlijke behandeling mogen blijven.

§ 16. De hiervóór geschetste figuur van gelijktijdig beklag en verwijzing heeft de meeste kans om voor te komen op de grens tussen strafbaar feit en krijgstuchtelijk vergrijp, wanneer de commandant wegens een ernstig feit een zó zware disciplinaire straf oplegt dat de gestrafte zich daardoor bezwaard kan gevoelen, maar het gepleegde feit van zó ernstige aard is dat niettemin een strafrechterlijke behandeling noodzakelijk wordt geoordeeld. Een zo zware straf is o.a. die van verlaging van een onderofficier. Daarbij doet zich dan nog de complicatie voor dat de gestrafte zich van rechtswege in arrest ³⁾ bevindt en in arrest blijft totdat over zijn beklag beslist is ⁴⁾. Hierbij kunnen zich verschillende vragen voordoen, o.a. wat reehtens is als de beschikking tot verwijzing bepaalt, dat de beklagde op vrije voeten zal worden gesteld, en of dit arrest in aanmerking komt om bij de uitvoering van de bij vonnis opgelegde vrijheidsstraf in mindering te worden gebracht, en of betrokkene, als dat arrest in mindering gebracht wordt, over die tijd aanspraak behoudt op militaire inkomsten en of die tijd dan medegerekend wordt als diensttijd. Deze vragen liggen echter buiten het bestek van deze regelen ⁵⁾.

§ 17. Ik wil dit gedeelte besluiten met het aanhalen van een geval dat zich gedurende de oorlog heeft afgespeeld en dat voor de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten heeft gediend ⁶⁾. Hierdoor hoop ik tevens te hebben aangetoond dat de moeilijkheden, die ik boven heb opgeworpen, geenszins van uitsluitend academische betekenis zijn, doch dat zij in de practijk zeer wel kunnen voorkomen, immers zijn voorgekomen.

Het betrof een bootsman die zich in dronkenschap aan een opeenvolging van misdrijven tegen de ondergeschiktheid had schuldig gemaakt, waarvan de tenlastelegging er een vijftal vermeldde. Betrokkene was terzake door zijn commandant gestraft met verlaging tot matroos der 1e klasse en — op grond van artikel 17 Wet Krijgstucht — in arrest gesteld, hetwelk werd uitgevoerd als arrest *met waarneming van dienst* ⁷⁾. Deze bootsman diende over de krijgstuchtelijke bestraffing zijn beklag in; hij bleef dus in arrest (zie artikel 63 in verband met artikel 17 Wet Krijgstucht). De beslissing

³⁾ Dit arrest zal, hoewel het geenszins als straf bedoeld is, gewoonlijk wel uitgevoerd worden als arrest zonder waarneming van dienst. De bedoeling is immers de verlaagde-in-beklag met zijn uiterst wankele en van de gegrondbevinding van het beklag afhankelijke rang, tijdelijk aan de circulatie te onttrekken. Zie *Van der Hoeven* III, o.a. op blz. 429 en 468; Mr. A. F. Steffen: „Wet op de Krijgstucht en Reglement betreffende de „Krijgstucht”, Alg. Landsdrukkerij 1946, blz. 51; Memorie van Toelichting op artikel 28 (thans 29) van het Indische Wetboek van Militair Strafrecht (M.R.T. XXVIII, blz. 234/5).

⁴⁾ Zie artikel 17 en 63 Wet op de Krijgstucht.

⁵⁾ Voor liefhebbers zijn hier enige juridisch-administratieve kluijjes. Bij het uitzoeken van deze vragen zal men op meer dan één tegenstrijdigheid stuiten! Zie ook noot 2 op blz. 377.

⁶⁾ Vonnis van 27 April 1943 (een deel van dit vonnis vindt men op blz. 340).

⁷⁾ Zie noot 4 op blz. 376.

over dit beklag berustte bij de Bevelhebber der Strijdkrachten in het Oosten, die echter tevens had te beslissen over het uitgebrachte advies tot verwijzing naar de Zeekrijgsraad (en later over het fiat executie op het door de krijgsraad gewezen vonnis). Van mening dat met de plaats gehad hebbende disciplinaire afdoening niet volstaan kon worden, werd betrokkene naar de krijgsraad verwezen, waardoor het beklag, zoals boven aangegeven, op een zijspoor werd gereden. Bij de verwijzing werd bepaald dat beklaagde in arrest *zonder* waarneming van dienst zou worden gesteld.

De Krijgsraad stond nu nog weer voor enkele vragen. Hij oordeelde dat beklaagde verlaagd diende te worden. Volgens artikel 57 van de Wet op de Krijgstucht zou de Raad wellicht hebben kunnen volstaan met rekening te houden met de door de commandant reeds opgelegde verlaging. Gezien de door het ingediende beklag opgeschorte executie van de (krijgstuchtelijke) verlaging en gelet op het feit dat deze krijgstuchtelijke afdoening-in-beklag door de verwijzing geheel zwevende was geraakt, beschouwde de Krijgsraad de krijgstuchtelijke afdoening als volledig door de verwijzing geabsorbeerd; hij zag in beklaagde niet een tot matroos der 1e klasse verlaagde, doch een ongestrafte bootsman zonder meer. Artikel 57 Wet Krijgstucht werd in het vonnis dan ook niet aangehaald (ook niet voor wat het eerste lid van dat artikel betreft) en beklaagde werd veroordeeld tot één jaar en zes maanden gevangenisstraf en verlaging tot de stand van matroos der 1e klasse, met toepassing van artikel 25 van het Wetboek van Militair Strafrecht. De Krijgsraad trok deze gedachtingang door en bracht, met toepassing van artikel 27 van het Wetboek van Strafrecht, ook het door beklaagde op grond van artikel 17 Wet Krijgstucht ondergane „arrest van rechtswege” in mindering ¹⁾.

§ 21. De tweede botsing tussen militair straf- en tuchtrecht, die ik hier wilde behandelen, vloeit voort uit artikel 190 van de Regtspleging bij de Zeemagt (198 Regtspleging Landmagt) en artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht. Eerstgenoemd artikel beveelt de rechter om *in alle gevallen* de overtuigingsstukken terug te geven na verloop van acht dagen nadat het vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan; het in de tweede plaats genoemde artikel beveelt de rechter om (bij bevinding als in de aanhef van dat artikel bedoeld) de zaak onder mededeling van *alle stukken* te verwijzen naar de tot straffen bevoegde commanderende officier. Ziehier een conflict, waarvoor de fiscaal of de auditeur-militair komt te staan, wanneer

¹⁾ Voor liefhebbers: de puzzle of, gelet op artikel 33 van het Wetboek van Militair Strafrecht, deze in „arrest van rechtswege” doorgebrachte tijd nu niet meer medetelt als dienstdijd. Artikel 33 is positief gesteld: de vraag rijst echter of de Krijgsraad, door de veroordeelde de gunst te bewijzen deze tijd als gevangenisstraf aan te rekenen, hem zijn recht om deze tijd als dienstdijd (o.a. voor pensioen) te laten medetellen, kan ontnemen. Een andere vraag is of dit arrest, dat niet in de eerste plaats terzake van het gepleegde feit was toegepast, doch veeleer wegens de aard van de opgelegde krijgstuchtelijke straf, voor aftrek op grond van artikel 27 van het Wetboek van Strafrecht in aanmerking kwam.

de krijgsraad de botsing tussen beide wetsartikelen in het dictum laat bestaan en beide uitspraken op elkander stapelt ¹⁾).

§ 22. Ook hier zal men bezwaarlijk elk der beide wetsvoorschriften onverkort kunnen toepassen: men kan niet gelijktijdig „terug-„geven” ex artikel 190/198 en „mededelen” ex artikel 58. Weliswaar kan de overdracht van alle stukken aan de commanderende officier reeds geschieden op het ogenblik dat het vonnis in kracht van gewijsde gaat, terwijl men voor de teruggave van de overtuigingsstukken aan de rechthebbende acht dagen de tijd heeft ²⁾, doch het is aan te nemen, dat de afdoening door de commandant, met inbegrip van de heen- en wederzending der stukken, gewoonlijk vrij wat meer dan acht dagen zal vergen.

§ 23. Bij deze botsing van voorschriften zal, naar het mij voorkomt, de tuchtrechtelijke bepaling (artikel 58 Wet Krijgstucht) voorrang dienen te hebben. De commandant moet m.i., met de overige processtukken, ook de beschikking hebben over de overtuigingsstukken. Het moge in vele gevallen waar zijn, dat hij zich wel een juist oordeel over de zaak zal kunnen vormen ook zonder die stukken, maar het is evenzeer mogelijk dat die stukken daartoe niet gemist kunnen worden ³⁾. Dan moeten die stukken hem worden „medege-„deeld”, zoals artikel 58 voorschrijft. Deze regeling gelde dan voor alle gevallen; door de beoordeling of het in een bepaald geval noodzakelijk is, dat de commandant van de overtuigingsstukken kennis krijgt over te laten aan een ander (i.e. de krijgsraad) zou men een regeling verkrijgen die rammelt in de grensgevallen.

§ 24. Hoewel de woorden „in alle gevallen” van artikel 190 Regtspleging Zeemagt en 198 Regtspleging Landmagt positief gesteld zijn en geen ruimte laten voor een andere beslissing, zal n.m.m. toch in het geval van gelijktijdige toepassing met artikel 58 Wet Krijgstucht het dictum van het vonnis aangepast dienen te worden, bijvoorbeeld door te stellen dat de stukken van overtuiging zullen worden teruggegeven na verloop van acht dagen nadat zij door de tot straffen bevoegde meerdere zullen zijn terugbezorgd ten parkette van de krijgsraad. Wellicht kan men de vrijheid tot deze afwijking

¹⁾ De fiscaal of auditeur-militair is immers belast met de executie van het vonnis en zal daarbij „moeten zorgen dat aan den letter van het vonnis „stiptelijk worde voldaan” (R.Z. 206; R.L. 207).

Een voorbeeld van zo'n opeenstapeling geeft het vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost Indië van 13 Februari 1948 (niet gepubliceerd) waarvan het dictum luidt: „Verwijst de zaak, onder mededeling van alle „stukken, ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde commanderende officier; beveelt dat het ten processe aanwezige diensthorloge, „merk „Elgin”, na verloop van acht dagen nadat het vonnis in kracht van „gewijsde zal zijn gegaan, zal worden teruggegeven aan het Hoofd van de „afdeling S-4 der Mariniersbrigade te Soerabaja”. Zie, voor een ander voorbeeld, M.R.T. XXXII, blz. 529.

²⁾ „Na verloop van acht dagen” zal immers betekenen: niet eerder, doch ook niet merkkelijk later dan acht dagen na...

³⁾ Ik denk hierbij bijv. aan valse cantinebons, boeken van inkopers, waarin geknoeid is e.d.

gronden op de woorden „onverminderd ieders regten”. De commanderende officier heeft op grond van artikel 58 Wet Krijgstucht ontegenzeggelijk een (tijdelijk) recht op die zaken verkregen.

§ 31. Het schijnt niet overbodig om deze botsingen van voorschriften in de militaire wetten op te heffen, hetgeen zou kunnen geschieden:

(1) (a) door in artikel 190 van de Regtspleging bij de Zeemagt en in artikel 198 van de Regtspleging bij de Landmagt aan het eerste lid een volzin toe te voegen, luidende: „Ingeval van toepassing van „artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht geschiedt deze teruggave „na verloop van acht dagen nadat de stukken door den tot straffen „bevoegden commanderenden officier of, ingeval van beklag, door „den in artikel 61 van die Wet bedoelden meerdere, bij den krijgs- „raad zullen zijn terugbezorgd; indien in dat geval de eindbeslissing „van het Hoog Militair Gerechtshof wordt ingeroepen, gelast dat „Hof de teruggave.”

(b) door aan artikel 61 van de Wet op de Krijgstucht een tweede lid toe te voegen, luidende: „Indien de gestrafte beklag doet naar „aanleiding van een straf, die was opgelegd na toepassing van ar- „tikel 58, zendt de commanderende officier alle stukken door aan „den in het vorige lid bedoelden meerdere.”

(c) door in artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht aan het eerste lid een volzin toe te voegen, luidende: „Indien 's Hof's eindbeslissing „is ingeroepen terzake van een beklag over straf of strafreden, uit- „gesproken na toepassing van artikel 58, zendt de in artikel 61 be- „doelde meerdere alle stukken door aan het Hoog Militair Gerechts- „hof, welks eindbeslissing is ingeroepen.”

(2) door aan artikel 61 van de Wet op de Krijgstucht een derde lid toe te voegen, luidende: „De bevoegdheid tot het indienen van „beklag en een reeds ingediend beklag vervalt van rechtswege, wan- „neer terzake van het feit artikel 57 wordt toegepast.”

Amsterdam, 12 April 1948.

MILITAIRE RECHTSPRAAK

Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage.

Vonnis van 31 October 1946.

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Hoofdoff. M.S.D. 2e kl. E. Wijvekate, Luits. t. Zee 1e kl. J. W. C. Calten Houwing en F. T. J. Janssen en Off. v. Adm. 1e kl. (KMR) J. A. Deelder.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr. R. J. Brunner.

Diefstal door twee of meer verenigde personen.

Behulpzaam zijn bij het op gang brengen van een niet aan beklagden toebehorende „jeep”, door eerst te helpen het voertuig aan te duwen en vervolgens te helpen de accu aan te sluiten. Tenslotte de motor van de „jeep” doen aanslaan door het vervaardigen en aanbrenge van een noodrotor, waarna twee der beklagden met het voertuig zijn weggereden.

Mededaderschap betekent mede-aansprakelijkheid voor het doen en laten van anderen bij bewuste samenwerking, onverschillig of elk der mede-beklaagden alle delictsessentialia hebben vervuld. Uitvoerig gemotiveerd, welke motivering het Hoog Militair Gerechtshof, in de na het vonnis opgenomen sententie van 2 Januari 1947, heeft verbeterd. Straf in eerste aanleg 4 maanden, in hoger beroep verhoogd tot 6 maanden gevangenisstraf.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA
TE 'S GRAVENHAGE,

in de zaak van den Fiscaal tegen M.R.K., oud 24 jaren, geboren te Amsterdam, gerequireerde, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als schrijver der 3e klasse,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad dd. 17 Januari 1946 no. CMR. A 16/47/5/45;

Gezien het bevel tot bijeenkomst van den Zeekrijgsraad dd. 15 October 1946 aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op een tijdstip in de maand September 1945 te IJmuiden „tezamen en in vereniging met H. J. en P. R. met het oogmerk van „wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een auto (jeep), „toebehorende aan het Rijk der Nederlanden, althans aan een ander „dan aan hem of een van hen, beklagden”;

subsidiar:

„dat hij op een tijdstip in de maand September 1945 te IJmuiden in „de gemeente Velsen op het verzoek van H. J. om dezen te helpen „een jeep op gang te brengen, die in de Kennemerlaan aldaar stond, „eerst met H. J. en P. R. getracht heeft door duwen de motor te „doen aanslaan en, toen dit niet gelukte, opzettelijk voor die jeep, „waarin — zooals hij gezien had — de rotor bij de stroomverdeeler „ontbrak, een noodrotor heeft vervaardigd en daarin aangebracht,

„den motor op gang heeft gebracht en vervolgens opzettelijk die jeep „in gezelschap van dien H. J. gereden heeft naar en met dezen ge- „stald heeft in een schuur te Velsen, zulks terwijl hij begreep, dat „H. J. die jeep zonder toestemming wegnam met het oogmerk om „zonder vergunning van of namens den eigenaar of rechthebbende „zich deze toe te eigenen, althans deze zonder een dergelijke vergun- „ning ter beschikking van hem, H. J., te houden”;

Gezien de stukken van den processé, voor zooveel daarvan wordt gebruik gemaakt aan den beklagde vertoond en voorgehouden;

Gezien de schriftuur van eisch door den Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot bewezenverklaring van het den beklagde subsidiair ten laste gelegde, alsmede zijn schuld daaraan, qualificatie daarvan als medeplichtigheid aan diefstal door twee of meer vereenigde personen,

en veroordeeling deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van negen maanden met aftrek van het ondergane voorarrest en met vrijspraak van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen;

Gelet enz.;

Overwegende ten aanzien van het den beklagde primair ten laste gelegde, dat ten processe, zakelijk gerelateerd, hebben verklaard:

1e. *M. R. K., oud 24 jaren, als beklagde;*

dat op een avond omstreeks half September 1945 in de school A te IJmuiden H. J. hem vroeg of hij dezen wilde helpen een jeep op gang te brengen, die in de Kennemerlaan te IJmuiden stond; dat toen H. J. en hij daarop naar buiten gingen, zij bij school A ook P. R. aantroffen, die volgens H. J. ook mede zou gaan;

dat toen zij met hun drieën in de Kennemerlaan te IJmuiden aankwamen, hij in de nabijheid van de officiers-mess een jeep zag staan, welke H. J. hem aanwees als de jeep, die op gang gebracht moest worden; dat zij toen hebben geprobeerd de jeep te starten; dat toen dit niet lukte één van hun drieën de jeep in de eerste versnelling heeft gezet, waarna zij met hun drieën hebben aangeduwd om te zien of de motor zou pakken; dat, toen de motor niet aansloeg, hij de motorkap heeft opgelicht en heeft geconstateerd, dat de draden van de accu los waren; dat zij, nadat hij de draden weder bevestigd had, weer zijn gaan duwen om te zien of de motor toen zou pakken; dat zij op die wijze de jeep hebben voortgeduwd tot om den hoek van een straat in de nabijheid van de Kennemerlaan; dat hij weer de motorkap heeft opgelicht en constateerde, dat er geen rotor bij de stroomverdeeler was; dat P. R. toen is weggegaan omdat deze dienst had; dat hij een noodrotor heeft gemaakt en in de motor bevestigd, waarop hij en H. J. met de auto zijn weggereden; dat als hij er over had doorgedacht, hij wel begrepen zou hebben, dat de jeep aan iemand anders moest toebehooren dan aan één van hun drieën en dat zij de jeep niet mochten wegnemen, maar dat zoolang hij met het repareren van de motor bezig was, evenals tijdens het wegduwen van de jeep, hij er niet over heeft nagedacht;

dat niemand hem vergunning had gegeven om de jeep weg te nemen en zich toe te eigenen, doch hij dit laatste ook geen oogenblik gewild heeft; dat hij er niet bij gedacht heeft, waarom H. J., die niets met de auto te maken had, bij hem kwam om te vragen die auto op gang te brengen, hij het ook niet vreemd vond, dat P. R. er bij kwam; dat hij het ook niet vreemd vond, dat de auto, waarvoor H. J. zijn hulp noodig had, een jeep was, hij ook niet gemerkt heeft, dat, hoewel hij op die jeep Marine-ankers zag, dat deze jeep een Marine-auto was, hij het niet vreemd gevonden heeft, dat, zoowel de positieve als de negatieve draden van de accu los waren gemaakt en hij het ook niet vreemd gevonden heeft, dat de rotor niet aanwezig was, terwijl het feit, dat de auto tot om den hoek van de zijstraat is verduwd, bloot toeval was;

2e. *J. H. Klinkenberg, oud 39 jaren, als getuige:*

dat hij op een avond in September 1945 een jeep heeft geparkeerd in de Kennemerlaan te IJmuiden voor de zich daar bevindende officiers-mess, welke hij den daarop volgenden ochtend aldaar niet meer aantrof;

dat hij niemand toestemming had gegeven om die jeep weg te nemen en zich toe te eigenen;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is en voorgelezen een afschrift van den brief van den Commandant van den Mijnenveegdienst te IJmuiden, houdende, dat de jeep, welke op 14 September 1945 uit de Kennemerlaan is verdwenen, eigendom van het Rijk der Nederlanden was en ter beschikking was gesteld van den Luitenant ter Zee I KMR J. H. Klinkenberg;

Overwegende, dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld eraan, hetgeen hem primair is ten laste gelegd;

Overwegende, dat beklagde ontkent het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening te hebben gehad, doch dit verweer hem niet kan baten;

Overwegende, dat immers aan beklagde is ten laste gelegd mededaderschap aan diefstal; dat mededaderschap beteekent medeaansprakelijkheid voor het doen en laten van anderen; dat deze medeaansprakelijkheid aanwezig is, wanneer door de *bewuste samenwerking* van allen bij het misdrijf betrokkenen het delict tot stand is gebracht, onverschillig of:

1e. hetzij alle betrokkenen aan alle delictsessentialia voldoen;
2e. het zij een of meer hunner aan alle delictsessentialia voldoen en een of meer hunner niet;

3e. hetzij geen hunner aan alle delictsessentialia voldoet;

kortom wanneer er maar tusschen hen bestaat bewuste samenwerking, gepaard met een uitvoeringshandeling in subjectieven zin;

dat het geen betoog behoeft, dat beklagde's handelingen de volledige wegnemingshandelingen der jeep vormden, terwijl het tevens in het oog springt, dat H. J., P. R. en beklagde bewust samenwerkten tot het nader doel om de auto waarmede geen hunner ook maar

iets te maken had, zich wederrechtelijk toe te eigenen;

dat wel is waar beklaagde gelieft te beweren, dat er in de geheele situatie van het oogenblik af, dat H. J., *die niets met de jeep te maken had*, hem vroeg de jeep te helpen op gang brengen totdat, nadat hij de noodrotor voor de jeep vervaardigd had, zij daarmee wegreden, niets vreemds aanwezig was, aangezien hij behept was met een of andere motoren-„itis”, doch de Krijgsraad de juistheid dier bewering alleen maar kan aanvaarden, gezien in het licht van het feit, dat beklaagde zich volkomen bewust was met H. J. en P. R. samen te werken om de jeep weg te nemen met het oogmerk om zich die jeep wederrechtelijk toe te eigenen;

Overwegende, dat, nu het den beklaagde primair tenlastegelegde is bewezen verklaard, een onderzoek naar het subsidiair tenlastegelegde achterwege kan blijven;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als *Diefstal door twee of meer vereenigde personen*;

Overwegende, dat een gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan, en de persoon van beklaagde, terwijl de tijd door den veroordeelde van 1 tot en met 7 October 1945 in voorarrest doorgebracht bij de uitvoering van de op te leggen gevangenisstraf geheel in mindering behoort te worden gebracht;

Gezien de artikelen: 27, 310, 311 aanhef en onder 4e van het Wetboek van Strafrecht, 185, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het den beklaagde ten laste gelegde in dier voege als hooger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hooger werd aangegeven;

Veroordeelt beklaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van *vier maanden* met bepaling, dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorloopig arrest doorgebracht van en met 1 tot en met 7 October 1945 bij de uitvoering van deze gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 2 Januari 1947.

President: Mr. J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luitenant-

Generaal Dyxhoorn en Kolonel de Ruyter van Steveninck.

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. Versteeg.

Raadsman: Mr. J. A. Hannivoort, te Leiden.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien enz.;

Gehoord den Advocaat-Fiscaal in zijne schriftuur van eisch met conclusie dat het Hof het vonnis van den eersten rechter zal vernietigen, en te dien aanzien opnieuw recht doende den beklagde zal veroordeelen terzake van het hem subsidiair te laste gelegde feit tot een gevangenisstraf voor den tijd van *zes maanden* met aftrek van den tijd in voorarrest doorgebracht;

Overwegende, dat beklagde heeft verklaard, dat hij tezamen met H. J. de jeep heeft gestald in een schuur op een door een schutting omgeven terrein; dat hij met H. J. en P. R. heeft gesproken over het overschilderen van de jeep, opdat het niet zou opvallen, als zij ermede zouden rijden;

Overwegende, dat deze verklaring behoort te worden gesteld in de plaats van het slotgedeelte van de verklaring van den beklagde, voorkomende in het vonnis van den Zeekrijgsraad, aanvangende met de woorden: „dat als hij er over had doorgedacht, hij wel begrepen „zou hebben”;

Overwegende, dat uit de verklaring van beklagde, zooals deze na bovenstaande wijziging luidt, is komen vast te staan, dat beklagde verder is gegaan dan alleen het begaan van een ondersteuningshandeling en het Hof daarom niet overneemt de beide overwegingen, respectievelijk aanvangende met de woorden: „dat beklagde ontkent „het oogmerk . . .” en: „dat immers aan beklagde is ten last gelegd „mededaderschap . . .”;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hooger beroep het Hof overigens tot geene andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklagde opgelegde gevangenisstraf, die aan het Hof te licht is voorgekomen;

alzoo zich overigens vereenigende met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hooger beroep, vervat en die overnemende, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van artikel 77 van 's-Hofs Provisionele Instructie;

Toepassende de artikelen bereids in 's Krijgsraads vonnis en in deze sententie vermeld, en

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zoover de aan beklagde opgelegde gevangenisstraf betreft,

En te dien aanzien opnieuw recht doende,

Veroordeelt den beklagde tot eene gevangenisstraf voor den tijd van *zes maanden*;

Bepaalt, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze rechterlijke uitspraak in voorloopige hechtenis doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf in mindering zal worden gebracht van 1 tot 7 October 1945;

Bevestigt het vonnis voor al het overige met verbetering der gronden zoals hierboven is aangegeven.

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 4 October 1947.

President: Luit. Kolonel Mr. Dr. J. P. van Erk.

Leden: Majoors Mr. J. A. H. M. Gualtherie van Weezel en Mr. L. J. van Gelein Vtringa.

Raadsman: Mr. J. H. de Pont, advocaat te Amsterdam.

Aanslag op Sint-Nicolaas-avond 1946.

Voor toepassing van art. 144 W.M.S.R. is niet vereist, dat de dader geweten heeft dat op de verzwegen misdrijven doodstraf is gesteld. Strekking van de verschoningsgrond van art. 145 W.M.S.R.: slechts wanneer op het moment van de kennisgeving reeds strafrechtelijke vervolging mogelijk is terzake van het feit waarvan mededeling gedaan zal worden, vervalt de verplichting tot kennisgeving, niet wanneer door de kennisgeving de mogelijkheid ontstaat dat geheel andere feiten aan het licht komen.

Medeplichtigheid aan mislukte uitlokking (art. 134 bis W.v.Sr.). Samenloop van misdrijf en overtreding; voortgezette handeling.

Strafmotivering. Beklaagde had als officier en als meerdere zijn mindere moeten weerhouden (de Krijgsraad past echter artikel 48 W.M.S.R. niet toe).

Bevestigd, behoudens ten aanzien van de samenloop van misdrijf en overtreding, door het Hoog Militair Gerechtshof (sententie van 4 Februari 1948).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen A., geboren te Haarlem, 6 Maart 1909, kapitein bij het Troepen-detachment nr. 3 van de generale staf,

Gezien enz.;

Overwegende, dat de beklaagde, nadat de telastelegging ter terechtzitting is gewijzigd, is telastegelegd ¹⁾:

dat hij, militair zijnde:

1. in of omstreeks de maanden November en December 1946, derhalve in tijd van oorlog te 's-Gravenhage, *althans in Nederland*, kennis dragende van het voornemen van de sergeant Q. en/of de korporaal P. en/of een of meer anderen, zijnde aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen, tot het in tijd van oorlog plegen van na te melden misdrijven, te weten:

A. het opzettelijk en met voorbedachte rade van het leven beroven van F. G. J. Boer en het opzettelijk en met voorbedachte rade, *althans opzettelijk*, van het leven beroven van Grietje van Dijk en Jacoba Visser, *althans van een of meer huisgenoten of bezoekers* van voornoemde Boer, door op St. Nicolaasavond 1946 in de woning van voornoemde Boer, Prinsegracht 266 te 's-Gravenhage, opzettelijk een ont-

¹⁾ De gecursiveerde gedeelten werden niet bewezen verklaard

ploffing te weeg te brengen *of te doen brengen* van een helse machine (bestaande uit een houten kistje, waarin was gemonteerd een handgranaat, terwijl op die handgranaat een fles benzine op zodanige wijze was gezet, dat deze fles aan de bovenzijde drukte tegen het deksel van het kistje en met de voet de veiligheidshefboom van de handgranaat naar beneden drukte, een en ander zodanig, dat, nadat een veiligheidspin verwijderd was, bij het openen van het deksel en het omhoog gaan van de fles, de handgranaat ten gevolge van het vrijkomen van de veiligheidshefboom zou ontploffen) waarbij, gelijk door de(n) dader(s) kon worden voorzien, behalve Boer voornoemd, ook huisgenoten of bezoekers van Boer, wier aanwezigheid aldaar op St. Nicolaasavond te verwachten was, om het leven zouden komen, zijnde inderdaad voornoemde personen door de uitvoering van voormelde misdrijven, om het leven gekomen;

B. het opzettelijk in het huis van voornoemde Boer, door middel van een helse machine, als hierboven sub A omschreven, een ontploffing teweeg brengen, *althans te doen teweeg brengen*, waarvan levensgevaar voor een of meer anderen te duchten was, zijnde dit misdrijf tot uitvoering gekomen met de hierboven sub A omschreven gevolgen, terzake van welke misdrijven ingevolge het Wetboek van Militair Strafrecht in tijd van oorlog de doodstraf kan worden opgelegd, op een tijdstip, waarop het plegen van bedoeld misdrijf nog kon worden voorkomen, opzettelijk heeft nagelaten daarvan tijdig voldoende kennis te geven hetzij aan de Overheid, hetzij aan de bedreigde personen, terwijl ten aanzien van een of meer hunner deze misdrijven, *althans strafbare pogingen* zijn gevolgd;

2. *in of omstreeks de maanden November en December 1946, derhalve in tijd van oorlog, te 's-Gravenhage, althans in Nederland, tezamen en in vereniging met een of meer anderen, althans hij, beklagde, alleen, met of zonder tussenkomst van een of meer anderen heeft getracht om de korporaal P., al dan niet door misbruik van zijn gezag als meerdere en/of door opzettelijk aan deze tezamen met een of meer anderen, althans alleen met of zonder tussenkomst van een ander, mede te delen, dat hij moeilijkheden had met de toenmalige Kolonel bij de Generale Staf, Droste J. H., dat deze alleen of met anderen de opbouw van een goed, nieuw leger saboteerde en mede probeerde om de Generaal Doorman weg te werken, althans politiek onbetrouwbaar was en dat er iets met die toenmalige Kolonel Droste voornoemd moest gebeuren en tenslotte dat hij, beklagde, wenste dat voornoemde Kolonel uit de weg zou worden geruimd, wijders door hem mede te delen, dat Zwolsman R., in politiek opzicht niet deugde en zich in ernstige mate aan collaboratie had schuldig gemaakt en desondanks te dier zake niet werd gestraft, voorts een door de sergeant Q., tot het uit de weg ruimen van die personen en tot het opzettelijk te hunnen huize teweeg brengen van een ontploffing, waarvan levensgevaar voor anderen, althans voor een ander, te duchten was, ontworpen helse machine, als hieronder omschreven, goed te keuren en door de adressen dier personen te verschaffen — te bewegen om hun, althans zijn*

meerdere, de toenmalige Kolonel bij de Generale Staf, Droste J. H., en Zwolsman R., opzettelijk en met voorbedachte rade, althans opzettelijk, van het leven te beroven of te doen beroven en/of opzettelijk te kunnen huize te 's-Gravenhage een ontploffing teweeg te brengen, of te doen teweegbrengen, waarvan levensgevaar voor anderen, althans voor een ander, te duchten was, een en ander door op St. Nicolaasavond 1946 ten huize van voornoemde personen opzettelijk een ontploffing teweeg te brengen of te doen brengen van een helse machine (bestaande uit een houten kistje, waarin was gemonteerd een handgranaat, terwijl op die handgranaat een fles benzine op zodanige wijze was gezet, dat deze fles aan de bovenzijde drukte tegen het deksel van het kistje en met de voet de veiligheidshefboom van de handgranaat naar beneden drukte, een en ander zodanig, dat nadat een veiligheidspin verwijderd was bij het openen van het deksel en het omhooggaan van de fles, de handgranaat ten gevolge van het vrijkomen van de veiligheidshefboom zou ontploffen), zijnde echter voormelde misdrijven en/of strafbare pogingen daartoe niet gevolgd; subsidiair:

ten tijde en ter plaatse als voorschreven, derhalve in tijd van oorlog, door te handelen gelijk hierboven omschreven, opzettelijk heeft uitgelokt, dat de sergeant Q. heeft getracht, door alstoen en aldaar opzettelijk aan de korporaal P. mede te delen, dat na te noemen personen uit de weg moesten worden geruimd, hem de namen en woonplaatsen van deze personen op te geven, hem enige helse machines als bovenomschreven tot dit doel ter hand te stellen, hem te wijzen hoe deze helse machines voor ontploffing in gereedheid moesten worden gebracht, deze helse machines als St. Nicolaasurprises in te pakken, althans te doen inpakken en P. voornoemd mede te delen, dat deze ten huize van de geadresseerden op St. Nicolaasavond moesten worden bezorgd, om de korporaal P., al dan niet door misbruik van zijn gezag als meerdere, te bewegen, de hierboven omschreven misdrijven, met betrekking tot de Kolonel Droste J. H. en Zwolsman R., te plegen, zijnde echter voormelde misdrijven of strafbare pogingen daartoe niet gevolgd; meer subsidiair:

ten tijde en ter plaatse, als voorschreven, derhalve in tijd van oorlog, door te handelen als hierboven omschreven, opzettelijk de sergeant Q. behulpzaam is geweest bij het trachten de korporaal P. te bewegen door te handelen als hierboven omschreven, de hierboven vermelde misdrijven met betrekking tot de Kolonel Droste, J. H. en Zwolsman, R., te plegen, zijnde voormelde misdrijven of strafbare pogingen daartoe niet gevolgd;

3. (het sub 3° primair ten laste gelegde stemt overeen met het hierboven sub 2° primair vermelde, voor zoveel het betreft de handelingen van korporaal P. en sergeant Q. tegenover de kolonel van de Generale Staf J. H. Droste. Sub 3° leze men hiervoor resp. soldaat R., sergeant Q. en luitenant-kolonel van de Generale Staf J. M. A. Goedewagen. (Red. M. R. T.).

subsidiair:

ten tijde en ter plaatse als voorschreven, derhalve in tijd van oorlog, tezamen en in vereniging met een of meer anderen, althans hij, beklaagde, alleen, opzettelijk, al dan niet door misbruik van zijn gezag als meerdere heeft uitgelokt, dat de korporaal P., al dan niet door misbruik van zijn gezag als meerdere en/of door het verschaffen van middelen en inlichtingen — te weten door aan R. voornoemd opzettelijk naam en woonplaats van Luitenant-Kolonel Goedewagen J. M. A. mede te delen, hem te zeggen, dat aan deze een pakje moest worden bezorgd dat kon ontploffen en dat bestemd was om voornoemde Luitenant-Kolonel Goedewagen J. M. A. uit de weg te ruimen, voorts hem te wijzen hoe dit pakje voor ontploffing in gereedheid moest worden gebracht, alsmede door hem opzettelijk voormeld pakje, inhoudende een helse machine, als bovenomschreven, in papier verpakt en van voormeld adres voorzien, ter hand te stellen en hem te zeggen, dat hij het nadere adres te Amsterdam moest nazoeken — opzettelijk heeft getracht R. te bewegen om Luitenant-Kolonel Goedewagen J. M. A. voornoemd, opzettelijk en met voorbedachte rade, althans opzettelijk, van het leven te beroven of te doen beroven en/of opzettelijk te diens huize te Amsterdam een ontploffing te weeg te brengen of te doen teweeg brengen, waarvan levensgevaar voor anderen, althans voor een ander, te duchten was, zijnde voormelde misdrijven of misdrijf of een strafbare poging daartoe niet gevolgd, zulks door aan de sergeant Q., mede te delen, dat hij moeilijkheden had met de toenmalige Luitenant-Kolonel bij de Generale Staf Goedewagen J. M. A., dat deze alleen of met anderen de opbouw van een goed, nieuw leger saboteerde en mede probeerde om de Generaal Doorman weg te werken, althans politiek onbetrouwbaar was en dat er iets met die toenmalige Luitenant-Kolonel Goedewagen voornoemd moest gebeuren en tenslotte dat hij, beklaagde, wenste dat voornoemde Luitenant-Kolonel uit de weg zou worden geruimd, voorts dat deze in Amsterdam woonde en het adres daar wel gevonden zou kunnen worden en door een tot dat doel ontworpen en vervaardigde helse machine als vorenomschreven goed te keuren, waarna P. ingevolge met Q. gemaakte afspraak heeft getracht R. op bovenomschreven wijze te bewegen bovenbedoeld(e) misdrijf (c.q. misdrijven) met betrekking tot de Luitenant-Kolonel Goedewagen J. M. A. te plegen; meer subsidiair:

ten tijde en ter plaatse als voorschreven, derhalve in tijd van oorlog, door te handelen gelijk hierboven omschreven, opzettelijk de sergeant Q. en/of de korporaal P. behulpzaam is geweest bij het plegen van het (de) hierboven omschreven misdrijf(-ven), met betrekking tot de Luitenant-Kolonel Goedewagen J. M. A. voornoemd;

Tenslotte voor zover op al het bovenstaande geen veroordeling mocht volgen, subsidiair ten aanzien van al het sub 1°, 2°, en 3° vermelde:

ten tijde en ter plaatse als aldaar omschreven, derhalve in tijd van oorlog, opzettelijk heeft nagelaten aan de bevoegde Overheid mede te

delen, dat door de sergeant Q. en/of een of meer anderen, althans alleen, voorbereidingen werden en waren getroffen om een of meer personen te vermoorden, althans uit de weg te ruimen, althans opzettelijk een ontploffing teweeg te brengen, waarvan levensgevaar voor anderen te duchten was, althans feitelijk insubordinaties te plegen, althans, dat de sergeant Q. en/of een of meer anderen, zijnde zijn ondergeschikten, bezig waren een helse machine, als vorenomschreven samen te stellen en het voornemen hadden daarmede onder meer zijn militaire chefs, de Kolonel Droste J. H. en de Luitenant-Kolonel Goedewagen J. M. A. uit de weg te ruimen, welke mededeling hij, beklagde, als commandant van de(n) dader(s) van ambtswege doen moest of waarvan de verzwijging het belang van de dienst of de Staat kon schaden;

4. in of omstreeks de maand December 1946 te 's-Gravenhage, althans in Nederland, opzettelijk voorhanden heeft gehad: 2 sten-guns, 1 Franse karabijn, en 1 Duits automatisch geweer, zomede een hoeveelheid munitie;

5. in of omstreeks de maanden Juni of Juli 1946, te 's-Gravenhage, althans in Nederland, opzettelijk de sergeant Q. en/of een of meer anderen, behulpzaam is geweest bij het opzettelijk wederrechtelijk van de vrijheid beroven van Frederik Christiaan van Rijswijk te Renkum, — te weten deze van Rijswijk van het bed te lichten en vervolgens te dwingen in een door hen/hem gereedgehouden auto plaats te nemen en hem tegen zijn wil in die auto mede te nemen — door aan de sergeant Q. en/of zijn mededader(s) een vrachtauto ter beschikking te stellen tot het vervoer van de(n) dader(s) en het slachtoffer Van Rijswijk, welke automobiël ook voor dat vervoer is gebruikt;

Post alia:

Overwegende, dat beklagde ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft opgegeven:

ten aanzien van het sub 1°, sub 2° meer subsidair, sub 3° subsidair en sub 5° telastegelegde:

dat hij van Mei 1945 tot en met December 1946 in werkelijke dienst was, aanvankelijk als reserve-eerste-luitenant en sedert November 1945 als reserve-kapitein;

dat hij aanvankelijk dienst deed bij de Staf N.B.S. en na Januari 1946 bij de Generale Staf, Motortransport, gelegd te 's-Gravenhage;

dat hij in het eind van 1945 te Apeldoorn enige besprekingen heeft gehouden met een zekeren kapitein S., den onder hem, A., dienenden sergeant Q. en T., waarbij is gesproken over het feit, dat vele landverraderlijke elementen en oorlogsmisdadigers nog vrij rondliepen en hun ongewenste praktijken zelfs nog voortzetten, en waarbij S. meedeelde, dat daartegen een organisatie in wording was, waarvan hij, S., deel uitmaakte en waarachter stonden hoge officieren, een deel van het Bureau Nationale Veiligheid en politie-autoriteiten;

dat hij na zijn overplaatsing naar den Haag daar contact heeft opgenomen met U., en V., beiden werkzaam op het B.N.V.;

dat hem bleek, dat zij eenzelfde opvatting hadden over de berechting van oorlogsmisdadigers, als S. en hij, A. terwijl zij voorts klaagden over de onmogelijkheid om zodanige lieden voor den rechter te brengen, wanneer de bewijzen ontbraken, hoewel zij, U. en V., van hun schuld overtuigd waren;

dat hij toen met hen gesproken heeft over de wenselijkheid tegen deze lieden op te treden;

dat hem daarbij de noodzakelijkheid bleek om over een soort knokploeg te beschikken;

dat hij toen aan U. en V. heeft medegedeeld wie Q. was en wat hij kon en tot zijn beschikking had;

dat hij met hen afsprak, dat hij Q. naar hen toe zou zenden, opdat zij hem zouden leren kennen en zouden kunnen gebruiken bij de door hem, A., met hen besproken maatregelen;

dat hij dienovereenkomstig Q. aan U. en V. heeft voorgesteld;

dat U. en V. hem in diezelfde tijd mededeelden, dat een zekere W., eveneens werkzaam op het B.N.V., ook werkzaamheden had te verrichten waarvoor een K.P. als die van Q. nodig was;

dat hij, A., daarop Q. ook met W. in verbinding heeft gebracht;

ten aanzien van de beklagde sub 1°, 2° meer subsidiair en 3° subsidiair te laste gelegde feiten bovendien:

dat hij van Q. en later ook van U. heeft gehoord, dat tot de personen tegen wie U. gewelddadig wilde optreden in verband met hun niet te bewijzen wangedrag, behoorden Zwolsman en een man, die bij Loosduinen een vinkenbaan had, van wien hij, A., later heeft vernomen, dat deze F. C. J. Boer heette; dat hij omtrent Boer vernam, dat deze een groot aantal Engelandvaarders had verraden;

dat hij toen voor het eerst vernomen heeft, dat deze beiden op enigerlei wijze uit de weg zouden worden geruimd;

dat Q. in het eind van November 1946 bij hem kwam, eerst met een schets en daarna met een model van een helse machine, . . . enz.;

dat hij begreep, dat Q. die helse machine onder anderen naar Boer en Zwolsman zou zenden;

dat, toen hij werd overgeplaatst naar de Generale Staf, hij daar onder commando kwam van den Luitenant-Kolonel J. M. A. Goedewagen als korpscommandant;

dat deze op zijn beurt onder bevel stond van den toenmaligen Kolonel bij de Generale Staf J. H. Droste;

dat hij, A., omstreeks Mei 1946 onaangenaamheden heeft gehad met den overste Goedewagen;

dat hij hierover heeft gesproken met den sergeant Q. en toen daaraan heeft toegevoegd, dat de overste Goedewagen daarvoor niet alleen verantwoordelijk was te stellen, omdat deze niet vrij stond ten opzichte van den Kolonel Droste;

dat Q. toen zeide, dat hij deze officieren dan maar uit de weg zou ruimen;

dat Droste en Goedewagen nadien nog enige malen tussen Q. en hem, beklagde, ter sprake zijn gekomen, en hij, beklagde, daarbij

onder meer heeft gezegd, dat zij behoorden tot die categorie van beroepsofficieren, die de opbouw van een nieuw en goed leger in de weg stonden;

dat daarbij nog enkele malen ter sprake is gekomen, wat zij, Q. en A., met die officieren zouden doen;

dat Q. enige tijd later opnieuw heeft gezegd, dat zij maar uit de weg moesten worden geruimd; dat hij met dit plan instemde en van deze zijn instemming aan Q. heeft laten blijken; dat hij, beklaagde, Q. kennende, wel begreep, dat het op enigerlei wijze zou worden uitgevoerd;

dat Q. in de loop van 5 December 1946 enige malen op zijn, beklaagde's bureau in de kazerne is geweest om de adressen te vragen van Zwolsman, Droste en Goedewagen;

dat hij Q. die adressen heeft verschaft, voor zover hij ze kon vinden;

dat hij Q. het adres van Droste te 's-Gravenhage heeft opgegeven;

dat hij het adres van Goedewagen niet wist en ook niet kon vinden en daarom heeft gezegd, dat deze in Amsterdam woonde en dat zijn adres daar maar moest worden opgezocht;

dat hij nadien heeft vernomen, dat een helse machine overeenkomstig het hem, beklaagde, getoonde model ten huize van Boer tot ontploffing is gekomen en dat Boer, alsmede zijn huisgenoten Grietje van Dijk en Jacoba Visser daarbij om het leven zijn gekomen;

dat hij van de plannen van Q. geen kennis heeft gegeven aan de overheid, omdat hij het er wel mee eens was, dat Boer en Zwolsman uit de weg zouden worden geruimd en het niet op zijn weg achtte te liggen om dit te voorkomen of te belemmeren;

ten aanzien van het sub 5° telastegelegde bovendien:

dat, nadat hij, beklaagde, Q. in contact had gebracht met W., laatstgenoemde hem, beklaagde, mededeelde, dat er te Renkum een hotelhouder woonde — die later F. C. van Rijswijk genaamd bleek te zijn —, die tijdens de bezetting op ergerlijke wijze met de Duitsers had gecollaboreerd;

dat W. hem, beklaagde, voorts mededeelde, dat hij, W., geen bezwaren had tegen dien man en dat hij daarom wilde trachten hem een bekentenis af te dwingen op een plaats waar zij niet zouden worden gestoord;

dat W. hem op 4 Juli 1946 mededeelde, dat hij, W., met behulp van Q. en enkele anderen naar Renkum zou gaan om zijn plan ten uitvoer te leggen;

dat hij, beklaagde, op W.'s verzoek hem daartoe transportmiddelen ter beschikking te stellen, hem een vrachtauto ter beschikking heeft gesteld;

dat hij wist, dat W. en zijn mededaders geen recht of bevoegdheid hadden om van Rijswijk van zijn vrijheid te beroven;

ten aanzien van het sub 4° telastegelegde:

dat hij in de maand December 1946 te 's-Gravenhage voorhanden heeft gehad: 2 stenguns, 1 Franse karabijn, en 1 Duits automatisch

geweer, zomede een hoeveelheid munitie, zonder daartoe vergunning te hebben;

Post alia:

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen — de schriftelijke verklaring van den reserve 2e Luitenant Maandag slechts gebezigd in verband met de door beklaagde ten aanzien van het hem sub 4° telastegelegde afgelegde verklaring en ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van de feiten of het feit waarop het betrekking heeft — de overtuiging heeft bekomen en wettig bewezen acht hetgeen aan beklaagde sub 1°, sub 2° meer subsidiair, sub 3° subsidiair, sub 4° en sub 5° is telastegelegd, alsmede zijn schuld daaraan, . . . enz. (*Zie de niet-gecursiveerde gedeelten der tenlastelegging - Red.*).

Overwegende, ten aanzien van het desbetreffende gevoerde verweer, dat de „veiligheid van de staat”, bedoeld in de artikelen 9 en 45 van het Wetboek van Militair Strafrecht, niet slechts in het geding is bij de misdrijven, genoemd in de 1e titel van het 2e boek van het Wetboek van Strafrecht, doch, gelijk uit de geschiedenis van deze artikelen blijkt, ook betrokken kan zijn bij andere dan de in die titel vermelde misdrijven;

Overwegende, dat de door beklaagde verzwegen plannen tot het plegen van aanslagen op Nederlandse staatsburgers, ter correctie van de Nederlandse strafrechtspleging, staatsgevaarlijk moeten worden geacht, immers de uitvoering van die plannen aanleiding zou kunnen geven tot zodanige onrust en beroering onder de burgers, dat daardoor de in- en uitwendige veiligheid van de Staat in gevaar zou worden gebracht, gelijk aan de hand van verscheidene voorbeelden in het bijzonder uit de perioden na deze en de vorige wereldoorlog, kan worden gestaafd;

Overwegende, dat de raadsman van beklaagde heeft betoogd, dat voor een veroordeling van beklaagde noodzakelijk zou zijn, dat beklaagde op de hoogte is geweest van de omstandigheid dat terzake van het voorgenomen misdrijf de doodstraf zou kunnen worden opgelegd;

Overwegende, dat dit verweer faalt, aangezien blijkens de plaatsing van het woord „opzettelijk” in artikel 144 van het Wetboek van Militair Strafrecht de opzet van beklaagde slechts gericht behoefde te zijn op het nalaten van het kennisgeven aan de Overheid of aan de bedreigde, terwijl de overige elementen van het strafbare feit ge-objectiveerd zijn;

Overwegende, dat beklaagde zich op de verschoningsgrond, neergelegd in artikel 145 van het Wetboek van Militair Strafrecht, heeft beroepen;

Overwegende, dat de Krijgsraad dit beroep niet aanvaardt en wel hierom niet, omdat toen aan beklaagde de plannen waren geopenbaard, doordat Q. hem een tekening en vervolgens een model van de te verzenden helse machines had vertoond en hem tenslotte om de

adressen van Droste, Zwolsman en Goedewagen had gevraagd, beklagde zich nog op generlei wijze had schuldig gemaakt aan misdrijf of poging tot misdrijf, verband houdende met het gebruik van de helse machine, terwijl beklagde, zelfs na het verschaffen der adressen nog, door tijdig kennis te geven van de voornemens van Q., in verband met het bepaalde bij artikel 134 bis, 2e lid, van het Wetboek van Strafrecht niet strafbaar zou zijn geweest terzake van het hem sub 2° en 3° telastegelegde;

Overwegende, dat de bedoeling van artikel 145 van het Wetboek van Militair Strafrecht slechts kan zijn de verplichting tot het doen van kennisgeving op te heffen ten opzichte van hem die op het moment van de kennisgeving reeds strafrechtelijk vervolgd kan worden terzake van de feiten, waarvan hij kennis geeft, doch niet zover gaat, dat die verschoningsgrond reeds aanwezig is, wanneer de mogelijkheid bestaat dat ook geheel andere reeds door hem gepleegde strafbare feiten daardoor aan het licht zouden kunnen komen, weshalve beklagde zich niet met vrucht kan beroepen op het verschoningsrecht van artikel 145 Wetboek van Militair Strafrecht, in verband met de feiten hem bij dagvaarding sub 4° en 5° te laste gelegd;

Overwegende toch, dat, ware dit anders, de bescherming van het individu in onevenredige mate zou praevaleren boven die van de rechtsorde;

Overwegende, dat naar de mening van beklagde's raadsman, tijd van oorlog als bedoeld in artikel 45 van het Wetboek van Militair Strafrecht moet worden opgevat als werkelijke oorlog, doch ten onrechte, daar ook in dit verband van toepassing is de bepaling van artikel 87 3e lid van het Wetboek van Strafrecht, houdende dat tijd van oorlog mede geacht wordt te bestaan, zodra de militie te land geheel of ten dele buitengewoon onder de wapenen is, hetgeen op 5 December 1946 het geval was;

Overwegende, dat beklagde's raadsman heeft betwist, dat beklagde zou kunnen worden veroordeeld terzake van medeplichtigheid aan het door Q. gepleegde misdrijf van artikel 134 bis van het Wetboek van Strafrecht, doch ten onrechte;

Overwegende, toch, dat beklagde — zelfs in zijn eigen voorstelling van zaken — met Q. de wenselijkheid heeft besproken Droste en Zwolsman uit de weg te ruimen en Q. hem enkele dagen vóór 5 December 1946 een model van de bij dagvaarding omschreven helse machine heeft getoond, hem vragende, of dit zou kunnen dienen voor het beoogde doel, te weten om daarmee personen uit de weg te ruimen, waarop hij, beklagde, heeft geantwoord, dat het hem daartoe wel geschikt leek;

Overwegende, dat onder die omstandigheden beklagde, toen Q. hem op 5 December 1946 enige malen de adressen van Droste en Zwolsman vroeg, had moeten begrijpen — zo hij dit al niet heeft begrepen — dat Q. die adressen wilde weten, teneinde beiden een dergelijke helse machine te doen toekomen;

Overwegende, dat het niet van belang is, dat beklagde op het

ogenblik, dat hij aan Q. de adressen verstrekte, niet tot in bijzonderheden wist, op welke wijze Q. die helse machines aan Droste en Zwolsman zou doen toekomen en welk misdrijf ten slotte tot uitvoering zou komen;

Overwegende, dat evenmin relevant is, dat Q. eventueel wellicht op andere wijze zich de adressen van Droste en Zwolsman had kunnen verschaffen, daar voor de door Q., c.q. door P. te plegen misdrijven het voor Q. noodzakelijk was over de adressen van Droste en Zwolsman te beschikken en beklaagde, door die adressen te verschaffen, mitsdien voor het plegen van die misdrijven noodzakelijke gegevens verstrekte;

Overwegende, dat de Krijgsraad het bij dagvaarding sub 3° subsidiair telastegelegde bewezen acht, daar ten processe vaststaat, dat beklaagde aan Q. inlichtingen omtrent de woonplaats van Goedewagen heeft verstrekt op een ogenblik, dat P. nog niet het voornemen had om te trachten R. te bewegen een helse machine, als bij dagvaarding omschreven, ten huize van Goedewagen te bezorgen, zodat in casu niet van medeplichtigheid aan, doch van uitlokking van het door P. gepleegde misdrijf sprake is;

Overwegende, dat overigens ook hier geldt hetgeen hierboven werd overwogen met betrekking tot de aan de beklaagde sub 2° meer subsidiair telastegelegde medeplichtigheid aan het door Q. gepleegde misdrijf van artikel 134 bis van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende ¹⁾, dat het beklaagde sub 4° telastegelegde deels valt in de strafbepaling van artikel 12, eerste lid, eerste zinsnede, jo. artikel 3, eerste lid der Vuurwapenwet 1919 en krachtens het bepaalde bij artikel 12, laatste lid, van genoemde wet een tweetal overtredingen oplevert, deels echter valt in de strafbepaling van meergemeld artikel 12, eerste lid, tweede zinsnede, jo. art. 3, eerste lid, der Vuurwapenwet 1919 en krachtens het laatste lid van artikel 12 drie misdrijven oplevert;

Overwegende, dat het plegen van deze overtredingen en misdrijven het uitvloeisel is geweest van één ongeoorloofd besluit, zodat bedoelde overtredingen en misdrijven als één voortgezette handeling moeten worden beschouwd en mitsdien artikel 56 Wetboek van Strafrecht moet worden toegepast;

Overwegende, dat het aldus bewezene mitsdien behoort te worden gequalificeerd als:

1. *Kennisdragende van een voornemen tot het plegen van een misdrijf terzake waarvan de doodstraf kan worden opgelegd, op een tijd-*

¹⁾ Het Hoog Militair Gerechtshof heeft in hoger beroep deze en de volgende overweging niet overgenomen, doch beide overwegingen vervangen door:

„Overwegende ten aanzien van het sub 4°. bewezen verklaarde dat de „daarbij bedoelde feiten als op zichzelf staande handelingen moeten worden „beschouwd op de wijze als in artikel 57 van het Wetboek van Strafrecht „aangegeven en dat, aangezien het ten deze samenloop van overtreding met „misdrijf betreft, artikel 62 van het Wetboek van Strafrecht van toepassing is“;

(Red. M.R.T.).

stip, waarop het plegen van het misdrijf nog kan worden voorkomen, opzettelijk nalaten daarvan tijdig voldoende kennis te geven, hetzij aan de Overheid, hetzij aan den bedreigde, terwijl het misdrijf is gevolgd;

2. *Medeplichtigheid aan het misdrijf van door een der in artikel 47 No. 2 van het Wetboek van Strafrecht vermelde middelen een ander trachten te bewegen om een misdrijf te begaan, terwijl het misdrijf of een strafbare poging daartoe niet is gevolgd, meermalen gepleegd* ²⁾;

3. *Door het verschaffen van inlichtingen opzettelijk uitlokken van het misdrijf van door een der in artikel 47 No. 2 van het Wetboek van Strafrecht vermelde middelen een ander trachten te bewegen om een misdrijf te begaan, terwijl het misdrijf of een strafbare poging daartoe niet is gevolgd;*

4a. *Een verbod bij of krachtens de Vuurwapenwet 1919 gesteld overtreden, twee malen gepleegd;*

b. *Een verbod bij of krachtens de Vuurwapenwet 1919 gesteld overtreden, terwijl, naar de schuldige weet, enig voorwerp met betrekking tot hetwelk het feit wordt begaan, is een machinegeweer, meermalen gepleegd, tezamen ene voortgezette handeling uitmakende* ³⁾;

5. *Medeplichtigheid aan het opzettelijk iemand wederrechtelijk van de vrijheid beroven* ⁴⁾;

voorzien en strafbaar gesteld bij:

artikel 144 Wetboek van Militair Strafrecht jo. artikel 289 Wetboek van Strafrecht en artikel 45 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

artikel 48, aanhef en sub 2°, jo. artikel 134 bis Wetboek van Strafrecht;

artikel 47, aanhef en sub 2°, jo. art. 134 bis Wetboek van Strafrecht;

artikel 12° jo. artikel 3 van de Vuurwapenwet 1919 en artikel 46,

²⁾ Het Hoog Militair Gerechtshof overwoog te dezen aanzien: „dat de „Krijgsraad bij de qualificatie van het sub 2°. bewezen verklaarde (blz. 22 „van het vonnis) ten onrechte heeft vermeld „tweemaal gepleegd”, aangezien beklaagde slechts éénmaal het misdrijf bedoeld in art. 134 (bis) van „het Wetboek van Strafrecht heeft gepleegd, zij het dan ook, dat de aangewende middelen betrekking hadden op het mogelijk plegen van meer „dan één misdrijf;” en voorts: „dat in verband hiermede in de qualificatie „bij het sub 2°. vermelde, de woorden „meermalen gepleegd” moeten ver- „vallen”. (Red. M.R.T.).

³⁾ Het Hoog Militair Gerechtshof vervangt de qualificatie sub 4°. door: „4a. Een verbod bij of krachtens de Vuurwapenwet 1919 gesteld, over- „treden;

„4b. Een verbod bij of krachtens de Vuurwapenwet 1919 gesteld, over- „treden, terwijl, naar de schuldige weet, enig voorwerp met betrekking „tot hetwelk het feit wordt begaan, is een machinegeweer”. (Red. M.R.T.).

⁴⁾ De feiten, genoemd sub 2°, 3° en 5° werden, naar het ons voorkomt, bovendien gepleegd onder de strafverzwarende omstandigheid van arti- kel 48 van het Wetboek van Militair Strafrecht. (Red. M.R.T.).

aanhef en sub 2°, jo. artikel 282, eerste lid, Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat een psychiatrisch rapport . . . enz.;

Overwegende, dat de Krijgsraad, de diagnose en conclusies der psychiaters overnemende en tot de zijne makende, van oordeel is, dat bij beklagde ten tijde van de hem ten laste gelegde en bewezen geoordeelde feiten een ziekelijke storing der geestvermogens bestond, zodat die feiten hem niet ten volle kunnen worden toegerekend;

Overwegende ten aanzien van de strafmaat:

dat, gelijk uit het hierboven overwogene reeds blijkt, de Krijgsraad de gepleegde misdrijven, waarvan de plannen beklagde bekend waren, als buitengewoon ernstig beschouwt en mitsdien ook de opzettelijke verzwijging van die plannen;

dat voorts beklagde in aanmerkelijke mate is aan te rekenen, dat hij voor een goed deel er voor verantwoordelijk is, dat de onder zijn bevelen staande beklagde Q. concrete plannen heeft gesmeed om de toenmalige Kolonel J. H. Droste en de Luitenant-Kolonel J. M. A. Goedewagen van het leven te beroven en zich er voor heeft laten vinden uitvoering te geven aan de plannen van enige leden van het Bureau Nationale Veiligheid met betrekking tot F. C. J. Boer, R. Zwolsman en F. C. van Rijswijk en dat deze Q. zich mitsdien, in verband daarmee, eveneens voor de Krijgsraad heeft te verantwoorden ⁵⁾,

terwijl het juist op beklagde's weg als Officier en meerdere had gelegen om zijn mindere door zijn persoonlijk overwicht te weerhouden van de tenuitvoerlegging van de aan hem geopenbaarde voornemens, in stede van deze te stimuleren ⁶⁾;

dat de Krijgsraad echter niet uit het oog verliest, dat de rol die beklagde in het complex van de gepleegde misdrijven heeft gespeeld, meer lijdelijk dan actief geweest is, een en ander geheel in overeenstemming met de indruk, die beklagde ter terechtzitting heeft gewekt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart beklagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *dertien jaren*, met bepaling, dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering

⁵⁾ P. werd veroordeeld tot gevangenisstraf voor de tijd van negen jaren, Q. tot gevangenisstraf voor de tijd van dertien jaren en R. tot gevangenisstraf voor de tijd van veertien maanden, Q. bovendien met ontslag uit de militaire dienst met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen. (Red. M.R.T.).

⁶⁾ Zie onze noot 4 op de vorige bladzijde; deze omstandigheid werd blijkbaar bij de vaststelling van de straf wel in rekening gebracht. (Red. M.R.T.).

van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht, te weten vanaf 11 December 1946¹⁾;

Ontslaat beklaagde uit de militaire dienst met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Zeekrijgsraad bij de strijdkrachten in het Oosten.

Vonnis van 14 Mei 1943.

(uitgesproken op 18 Mei 1943).

President: Kapt. Luit. t. Zee Jhr. H. A. van Foreest.

Leden: Luits. t. zee 1e kl. G. K. Fortuyn (plv.) en K. G. Tiel (plv.),

Off. v. Adm. 1e kl. C. P. van den Berg en Off. M.S.D. 2e kl.

J. A. Bokkes.

Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. W. H. Vermeer.

Raadsman: Luit. t. zee 2e kl. N. J. H. Gregory.

Art. 48 Wb.v.M.Sr. Deelneming met een mindere die geen rang bekleedt.

DE ZEEKRIJGSRAAD BIJ DE STRIJDKRACHTEN IN HET OOSTEN, in de zaak van den Fiscaal, razione officii, tegen B.B.K., oud 34 jaren, laatstelijk voor de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende aan boord van Hr. Ms. „Tjerk Hiddes” als korporaal-kok, gedetineerde,

post alia:

Overwegende aangaande de qualificatie:

dat beklaagde zich bij het plegen van de hem ten laste gelegde feiten telkenmale bewust moet zijn geweest van de deelneming van een ander militair, en wel van een mindere, aan hetzelfde misdrijf²⁾;

dat artikel 48 van het wetboek van militair strafrecht alleen strafverzwaring verbindt aan de in dat artikel nader omschreven deelneming van een militair met een militair van minderen rang, doch dat aangenomen dient te worden, dat deze strafverzwarende omstandigheid evenzeer geldt voor een dergelijke deelneming van een militair, die eenigen rang bekleedt, met een mindere, die in het geheel geen rang bekleedt; dat weliswaar de letter van het artikel tot de conclusie zou kunnen leiden dat beide deelnemers een rang zouden moeten bekleeden, waarvan de eene een mindere rang zou moeten zijn

¹⁾ Het Hoog Militair Gerechtshof veroordeelde beklaagde, op grond van de verbeterde qualificatie sub 4°, tevens tot een geldboete van *een gulden*, met bepaling dat die geldboete bij gebreke van betaling of verhaal zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van *een dag*. (Red. M.R.T.)

²⁾ Desertie in tijd van oorlog, hebbende hij zich in het buitenland verwijderd, en opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog.

(Red. M.R.T.).

ten opzichte van den ander, doch dat eene zoodanige conclusie aan het artikel allen redelijken grond zou ontnemen, daar alsdan de meest voorkomende en tevens de ernstigste vorm, namelijk van deelneming van een gegradueerde met een ongegradueerde, niet onder de vigueur van het artikel zoude vallen; dat . . . enz.

Krijgsraad bij de zeemacht in het Oosten.

Vonnis van 2 Juli 1947.

President: Kapitein-Luitenant ter zee U. J. K. Versfelt.

Leden: Luit. t. z. 1e kl. P. C. Wouters, Off. M.S.D. 1 kl. C. F. C.

Thoms, Luit. t. zee 1e kl. (KMR.SD.TV.) Jhr. Ir. E. G. Elias,

Off. M.S.D. 1e kl. B. A. Speekenbrink.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. H. J. G. van Giessen.

Desertie in tijd van oorlog.

Beklaagde, van Batavia met verlof naar Banjoemas, door „pemoe-da's” gedurende meer dan een jaar gevangen gehouden; na ontsnapping nagelaten zich onmiddellijk terug te melden, doch zulks eerst ongeveer 3 maanden later gedaan.

De Krijgsraad is van mening dat beklagde niet is geslaagd in het bewijs van overmacht, waarvan de bewijslast op hem drukt, doch dat van de andere kant de fiscaal niet voldoende bewijs heeft aangebracht tot staving van het ten laste gelegde opzet of de ten laste gelegde schuld en oordeelt dat de ongeoorloofde afwezigheid is aangevangen op het tijdstip dat beklagde onder de bescherming van de Nederlandse strijdkrachten is teruggekomen.

Het Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië, het vonnis bevestigende, overweegt dat ten processe niet het wettig en overtuigend bewijs geleverd is van het opzet gedurende de eerste periode der afwezigheid, zodat het beroep op overmacht terzake overbodig is en niet aan de orde kan komen. (Zie de achter het vonnis afgedrukte sententie).

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN HET OOSTEN,

in de zaak van de Fiscaal, razione officii, tegen D. M. N., oud 31 jaren, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Zeekrijgsraad gediend hebbende als inheems bediende der 1e klasse,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de krijgsraad van de Commandant Zeemacht in Nederlands-Indië dd. 1 Mei 1947, No. J.2/D/7/6;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 13e Juni 1947 No. J.2/D/12/19, aan de voet van welk stuk door de Fiscaal aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, in tijd van oorlog, dienende als inheems-bediende der „1e klasse, op de 1e December 1945 opzettelijk, althans grovelijk „onachtzaam, niet is teruggekeerd van verlof aan boord Hr. Ms. „„Jacob van Heemskerck” toen liggende te Tandjong Priok en sedert-

„dien voortdurend opzettelijk, althans grovelijk onachtzaam, ongeoorloofd afwezig is gebleven, totdat hij zich op of omstreeks 22 Februari 1947 vrijwillig heeft teruggemeld in de Marine Kazerne „Kruiserkade” te Soerabaia”;

Gelet enz.

Gelet op de schriftuur van eis, door de Fiscaal voorgedragen en daarna in de Krijgsraad overgegeven, daartoe strekkende, dat de Krijgsraad de beklaagde schuldig verklare aan: „*Desertie in tijd van oorlog*” en hem deswege veroordele tot een gevangenisstraf voor de duur van *een jaar*, met bepaling, dat het reeds ondergane arrest van 27 Februari 1947 tot 17 Mei 1947 bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht.

bepale, dat hij onmiddellijk in arrest zal worden gesteld en hem ontsla uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Gezien, enz.;

Overwegende, dat de beklaagde ten processe ter zake nader heeft opgegeven:

dat hij half November 1945, dienende a/b van Hr. Ms. „Jacob van Heemskerck” toen liggende in de haven van Tandjong Priok, verlof kreeg voor 16 dagen; dat zijn verzoek om zijn verlof in Soerabaia door te brengen werd afgewezen, maar dat hij wel naar Banjoemas mocht; dat hij de eerste dag van zijn verlof daar dan ook naar toe is gereisd in burgerkleding; dat hij echter werd aangehouden door pemoeda's, die toen zijn pay-book vonden en hem hielden voor een Nica spion; dat hij aldus 13 maanden gevangen heeft gezeten en toen heeft weten te ontsnappen naar de kampong Roenggoetengah nabij Wonokromo; dat de tocht daar naar toe ongeveer 2 maanden zal hebben geduurd; dat hij, aangekomen in zijn kampong, zich gemeld heeft bij de kepala kampong, een zekere Basir; dat die hem aanraade zich direct bij de Marine te melden; dat hij echter drie maanden in zijn kampong is gebleven, zonder zich terug te melden; dat hij dit heeft gedaan, omdat hij zeer zwak was; dat hij aan de schrijver van de Loera Basir een verklaring had gevraagd om daarin op te nemen, dat hij slechts 2 dagen in zijn kampong was geweest;

Overwegende, dat de navolgende getuigen ten processe onder ede hebben verklaard:

1. *Jacob*, oud 35 jaren van beroep bediende Hôtel Brantas, verblijvende te Soerabaia:

dat D.M.N. ongeveer 3 of 4 maanden in de kampong Roenggoetengah was, toen hij bij hem, getuige, kwam om een briefje te doen schrijven; dat hij, getuige, schrijver was van de Loera, genaamd Basir van de kampong Roenggoetengah; dat beklaagde hem toen vroeg de verklaring aldus op te stellen, dat daarin stond, dat hij slechts 2 dagen na aankomst uit het binnenland zich zou hebben gemeld bij de Koninklijke Marine en dat beklaagde aldus de verklaring liet opstellen, omdat hij zich anders niet bij de Koninklijke Marine durfde terug te melden; dat de Loera zelf niet lezen of schrijven kan en hij

deze verklaring zelf heeft ondertekend, waarna de Loera het briefje heeft afgestempeld met zijn stempel; dat hij beklagde meerdere malen in de kampong heeft gezien; dat beklagde werkte als landbouwer; dat, zoveel getuige weet, beklagde niet ziek was;

Post alia:

Overwegende omtrent het bewijs der feiten, dat beklagde ten processe de overmacht wel heeft gesteld doch niet heeft bewezen, terwijl toch de bewijslast hiervan op hem rust; dat het overigens in de huidige omstandigheden voor beklagde ook niet wel doenlijk zou zijn het nodige bewijsmateriaal aan te brengen;

dat van de andere kant ook de Fiscaal niet voldoende bewijs heeft aangebracht tot staving dat beklagde opzettelijk, althans grovelijk onachtzaam niet is teruggekeerd van verlof aan boord van Hr. Ms. „Jacob van Heemskerck”; dat het een feit van algemene bekendheid is, dat in de laatste maanden van het jaar 1945 alhier zeer veel roof- en plunderpartijen plaats vonden; dat daarnaast ook vele mensen wederrechtelijk van hun vrijheid werden beroofd; dat deze mensen niet alleen Europeanen waren, doch dat er ook veel Indonesiërs slachtoffer werden gemaakt; dat de Raad van oordeel is, dat, waar zo weinig bewijsmateriaal aanwezig is, de tijd van beklagdes ongeoorloofde afwezigheid aanvangt op het moment dat beklagde in de kampong Roenggoetengah, nabij Soerabaia, onder bescherming van de Nederlandse Strijdkrachten, is gekomen; dat door de verklaringen van de beklagde en die van getuigen en de ten processe aanwezige schriftelijke bescheiden is komen vast te staan, dat beklagde ongeveer drie maanden in genoemde kampong is verbleven zonder zich bij enige bevoegde autoriteit te melden; dat dan ook wettig en overtuigend is bewezen, dat beklagde opzettelijk ongeoorloofd afwezig is gebleven van de plaats waar hij zich ter vervulling van de op hem rustende dienstverplichtingen behoorde te bevinden voor de duur van langer dan vier dagen totdat hij zich op 22 Februari 1947 heeft teruggemeld;

Overwegende dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde strafbaar is en behoort te worden gequalificeerd als „desertie in tijd „van oorlog”;

Overwegende dat uit beklagde's handelwijze blijkt, dat hij zijn particuliere belangen wel zeer heeft gesteld boven de verplichtingen die de dienst hem oplegde; dat hij bovendien nog door een valse verklaring uit te lokken zijn desertie heeft willen camoufleren; dat de Raad van oordeel is dat beklagde op grond van het begane misdrijf ongeschikt is te achten in de militaire dienst te blijven; dat dan ook de na te noemen straffen worden geacht te staan in goede verhouding tot de ernst van het gepleegde, gelet op de persoonlijkheid van de dader en de omstandigheden waaronder het feit werd begaan; dat er termen aanwezig zijn het ondergane streng arrest van 27 Februari 1947 tot 17 Mei 1947 voor de gehele duur in mindering te brengen; dat het in het belang van de Justitie is, beklagde in streng arrest

te stellen en ook dit arrest van heden af geheel in mindering te brengen bij de tenuitvoerlegging van de straf;

Gezien de artikelen: 1, 2, 4, 23, 60 en 98 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 27 van het Wetboek van Strafrecht; 161, 185 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen de beklaagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Spreekt hem vrij van het hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot een gevangenisstraf voor de duur van *zes maanden*;

Bepaalt, dat hij in arrest, in de vorm van streng arrest, wordt gesteld;

Bepaalt, dat het reeds ondergane arrest van 27 Februari 1947 tot 17 Mei 1947 en van heden af bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Ontslaat hem uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 29 Augustus 1947.

President: Mr. J. C. Berenschot.

Leden: Kolonel M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm. 2e kl.
L. P. van Boven.

Desertie in tijd van oorlog (zie het hiervóór afgedrukte vonnis van de Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten.)

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDS INDIË,

in de zaak van D.M.N., oud 31 jaar, geboren te Wonokromo, laatste-lijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende bij de Marine Kazerne „Kruiserkade” als inheemsch bediende der 1e klasse, Gezien enz.

Gehoord den door den Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl, dd. 29 Augustus 1947, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië met ontvangst van het hooger beroep het vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten te Batavia, gewezen en uitgesproken op den 2den Juli 1947 zal vernietigen ten aanzien van de opgelegde hoofd- en bijkomende straf,

den beklaagde D.M.N. voornoemd terzake van de feiten, waaraan hij bij dat vonnis is schuldig verklaard, zal veroordeelen tot gevan-

genisstraf voor den duur van *vier maanden*, met bepaling dat hij geacht wordt deze straf geheel te hebben ondergaan,

hem onmiddellijk op vrije voeten zal stellen en het vonnis voor het overige zal bevestigen;

Gezien de stukken;

Overwegende, dat het Hof beklagde's persoonlijke verschijning ter terechtzitting in hooger beroep noodzakelijk heeft geoordeeld, weshalve hij is opgeroepen, om aldaar aanwezig te zijn, en ter terechtzitting is verschenen;

Nog gelet op de door en namens beklagde ter terechtzitting gevoerde verdediging;

Overwegende, dat ten deze naar behooren is geprocedeerd en de eerste rechter op de in zijn vonnis aangevoerde gronden en middelen, welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt, terecht een schuldigverklaring en veroordeeling van beklagde heeft uitgesproken en het bewezen verklaarde feit met juistheid heeft omschreven, echter het Hof zich niet ten volle kan vereenigen met de in het beroepen vonnis aangevoerde gronden wat betreft beklagde's ongeoorloofde afwezigheid tot aan het moment, dat hij onder bescherming van de Nederlandsche Strijdkrachten is gekomen;

Overwegende toech, dat beklagde's verweer in dit opzicht, naast het daarin vervat beroep op overmacht, voornamelijk de strekking heeft alle opzet of schuldig verzuim zijnerzijds met betrekking tot die hem ten laste gelegde ongeoorloofde afwezigheid te ontkennen;

Overwegende nu hieromtrent, dat het gerechtelijk onderzoek niet het wettig en overtuigend bewijs van een dergelijk opzet of schuldig verzuim heeft opgeleverd, zoodat, waar een aanwezigheid van opzet of schuld niet is gebleken, ook buiten de overmachtsbepaling om een strafrechtelijke aansprakelijkheid aan de zijde van beklagde niet bestaat en dit impliceert, dat zijn beroep op overmacht voor dit geval overbodig is en niet aan de orde kan komen;

Overwegende, dat derhalve dit deel der aan beklagde ten laste gelegde ongeoorloofde afwezigheid wegens het niet gebleken zijn van opzet of schuld zijnerzijds hem niet kan worden toegerekend, doch overigens, gelijk boven reeds is aangenomen, beklagde terecht is schuldig verklaard en deswege tot straf veroordeeld;

Overwegende echter, aangaande deze straf, enz.;

Gelet nog op artikel 209 van de Regtspleging bij de Zeemagt, zomede de artikelen 75 vgl. van de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het op 2 Juli 1947 gewezen en uitgesproken vonnis van den Krijgsraad bij de Zeemacht in het Oosten, waarvan beroep, ten aanzien van de opgelegde hoofdstraf en bijkomende straf;

Veroordeelt den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklagde D.M.N. terzake van het misdrijf, waaraan hij bij het beroepen vonnis is schuldig verklaard, tot een gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden, met bepaling, dat het reeds ondergane arrest bij de

tenuitvoerlegging der gevangenisstraf geheel zal worden in mindering gebracht, zoodat deze straf geacht wordt reeds geheel te zijn ondergaan;

Gelast mitsdien zijn onmiddellijke invrijheidsstelling, tenzij hij uit anderen hoofde niet op vrije voeten behoort te blijven;

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige.

N A S C H R I F T.

De Krijgsraad verwijt beklagde dat hij „ten processe overmacht „wel heeft gesteld, doch niet heeft bewezen, terwijl toch de bewijs- „last hiervan op hem rust”. Dit verwijt komt mij ongerechtvaardigd voor. Wel mag men van de beklagde zoveel belangstelling voor zijn verdediging verwachten dat hij, na het opwerpen van een beroep op strafuitsluitingsgrond, niet volstaat met verder een afwachtende houding aan te nemen, maar dat hij dan ook tevens zal trachten zijn beroep aannemelijk te maken. Verplicht is hij daartoe echter niet en de rechter zal ook ambtshalve een dergelijk verweer moeten onderzoeken. En de rechter zal goed doen om, als hij het beroep op strafuitsluitingsgrond verwerpt, deze beslissing in het vonnis te motiveren ¹⁾. Zeer zeker mag men niet eisen dat beklagde de strafuitsluitingsgrond b e w ij s t. Zelfs zal de rechter, wanneer hij — zoals in casu — twijfelt en ernstige reden heeft om te vermoeden dat overmacht bestaan heeft, wellicht niet mogen veroordelen ²⁾.

Het Hoog Militair Gerechtshof komt aan dit verwijt van de Krijgsraad niet toe en laat het dus voor wat het is. Beginnende bij het begin overweegt het Hof, dat ten aanzien van de ten laste gelegde opzettelijke of aan schuld te wijten ongeoorloofde afwezigheid (voor zover betreft de periode waarover beklagdes overmachtsberoep loopt) het bewijs van opzet of schuld niet is geleverd, zodat een beroep op overmacht niet eens aan de orde behoeft te komen.

Dit brengt ons op een geheel andere vraag, namelijk in hoeverre beklagde schuldig is aan het ten laste gelegde feit. De tenlastelegging behelst (voorzoveel hier terzake dienende) opzettelijke of culpose ongeoorloofde afwezigheid van 1 December 1945 tot op of omstreeks 22 Februari 1947. Krijgsraad en Hof achten niet bewezen opzettelijke of culpose ongeoorloofde afwezigheid van 1 December 1945 tot ongeveer 1 Januari 1947 (immers totdat beklagde, ongeveer 13 maanden later, onder de bescherming van de Nederlandse strijd-

¹⁾ Zie art. 358 (3) Wetboek van Strafvordering. Weliswaar staat dit voorschrift niet in de afdeling „bewijs” van dat wetboek, welke afdeling op grond van artikel 74 Invoeringswet M.S. & T.R. in het militaire strafproces toepasselijk is, doch in de volgende („beraadslaging en uitspraak”, welk onderwerp in de beide Regtsplegingen zelfstandig geregeld is: art. 185/193 R.Z./R.L.); het zal het vonnis echter tot voordeel strekken wanneer de militaire rechter uit het bevel om het vonnis met redenen te omkleden (R.Z. art. 189; R.L. art. 197) leest dat dit ook strekt tot motivering van de verwerping van een beroep op strafuitsluitingsgrond. Aldus ook de praktijk.

²⁾ Zie *Noyon-Langemeijer*, aantekening 15 op artikel 40 (blz. 269-270).

krachten te Roenggoetengah is aangekomen). De Raad acht bewezen (en het Hof neemt dit over) dat beklagde's opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid is aangevangen bij zijn aankomst te Roenggoetengah (omstreeks 1 Januari 1947). Deze bewezenverklaring is echter heel iets anders dan de Fiscaal aan de voet van het bevelschrift aan beklagde ten laste legt, want daar staat dat de afwezigheid zou zijn aangevangen op (zonder ruimte te laten voor een latere aanvangsdatum) 1 December 1945. Vervolgens overweegt de Raad dan (en het Hof sluit zich klaarblijkelijk ook hierbij aan) dat beklagde dus langer dan vier dagen opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest van de plaats waar hij zich ter vervulling van de op hem rustende dienstverplichtingen behoorde te bevinden. Ook hiernaar zoekt men tevergeefs in de tenlastelegging. Natuurlijk, de tenlastelegging drukt „desertie in tijd van oorlog” uit en impliceert dat beklagde langer dan vier dagen afwezig is geweest, doch nergens staat met zovele woorden dat die afwezigheid is aangevangen op of omstreeks 1 Januari 1947 en dat zij langer dan 4 dagen geduurd heeft. Hier wordt dus door de rechter een geheel ander feitelijk feit (binnen het kader van het tenlaste gelegde juridische feit) in de tenlastelegging binnengevoerd en vervolgens bewezen verklaard. Op dit binnengevoerde feit is de veroordeling gebaseerd, niet op het tenlastegelegde, en dat is, naar mijn mening, niet geoorloofd. W.H.V.

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 13 Februari 1947.

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Hoofdoff. M.S.D. 2e kl. E. Wijvekate, Kap.Lt. t. Zee (KMR)

J. Luske, Luit. t. Zee 1e kl. J. W. C. Calten Houwing en Off. v.

Adm. 1e kl. (KMR) J. A. Deelder.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2 kl. Mr. R. J. Brunner.

Raadsman: Luit. t. Zee 1e kl. A. J. Schouwenaar.

Desertie in tijd van oorlog; straffeloosheid van beklagde op grond van overmacht.

Beklagde, een ernstige, overgeestelijke Indische jongeman met super-sociale neigingen, die zich na bevrijding uit Japanse krijgsgevangenschap niet meer aan het scheepsmilieu had kunnen aanpassen, had zich, om zijn persoonlijkheid niet te verloochenen, van zijn omgeving gedistancieerd en zich met uiterste inspanning op de vakstudie van telegrafist toegelegd. Toen hij zijn inspanning met een uitmuntend af te leggen examen bekroond verwachtte te zien, werd hij door ziekte verhinderd, aan dat examen deel te nemen; teleurstelling en zedelijke afkeer van het scheepsmilieu deden hem besluiten, na genezing, niet terug te keren. De Krijgsraad aanvaardt dat beklagde, gelet op zijn geestelijke overspanning en uitputting, in het conflict tussen rechtsplicht en zedelijke aversie, aan zijn afkeer geen weerstand kon bieden en acht overmacht aanwezig.

Anders: Hoog Militair Gerechtshof (zie de achter het vonnis afgedrukte sententie van 24 April 1947).

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van den fiscaal tegen P.T.L., oud 23 jaren, geboren te Bandoeng, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Krijgsraad gediend hebbende als matroos der 2e klasse,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad dd. 21 December 1946 no. CZM/17423/7673;

Gezien het bevel tot bijeenkomst van den Zeekrijgsraad dd. 29 Januari 1947 aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als matroos 2e klasse bij de Marinekazerne te „Den Helder, aldaar op of omstreeks 16 September 1946 — in tijd „van oorlog — opzettelijk ongeoorloofd niet is teruggekeerd van „een hem op 7 September 1946 verleende permissie tot 9 September „1946 eerste gelegenheid, waarvan hij tengevolge van ziekte niet „eerder dan 16 althans 17 September 1946 had kunnen terugkeeren, „en sedertdien voortdurend zonder vergunning afwezig is gebleven „,totdat hij op 6 November 1946 door de politie te Baarn is aange- „houden, den volgenden dag naar Den Helder is teruggebracht en „in arrest is gesteld”;

Gezien enz.

Gezien de schriftuur van eisch door den Fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot bewezenverklaring van het hem ten laste gelegde, met beklagde's schuld eraan en qualificatie daarvan als: „*Desertie in „tijd van oorlog*” en veroordeeling deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van: acht en negentig dagen met bepaling dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorloopig arrest doorgebracht van en met 7 November 1946 bij de uitvoering van deze gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Gelet op enz.;

Overwegende, dat P.T.L., oud 23 jaren, ten processe als beklagde, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard: dat hij van 9 Juni 1946 tot 13 Januari 1947 als matroos der 2e klasse bij de Marinekazerne te Den Helder heeft gediend; dat hem op 7 September 1946 een week-end permissie werd verleend tot 9 September d.a.v. eerste gelegenheid; dat hij op 7 September met permissie uit Den Helder is vertrokken; dat hij van 8-16 September 1946 zich onwel voelde en niet in staat om te reizen; dat hij op 16 September 1946 zich zoodanig opgeknapt gevoelde, dat hij zich in staat achtte om te reizen en van plan was den volgenden dag naar Den Helder terug te keeren; dat hij op 17 September 1946 echter niet is teruggekeerd, doch tot 19 September 1946 te Baarn is gebleven, daarna is gaan zwerven, totdat hij op 6 November 1946 door de politie te Baarn werd gearresteerd; dat hij op 7

November 1946 is overgebracht naar Den Helder; dat hij nooit toestemming heeft ontvangen om later dan 9 September 1946 eerste gelegenheid terug te keeren te Den Helder;

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn en voorglezen:

a. een extract uit het scheepsjournaal der Marinekazerne te Den Helder, houdende o.m., dat Matroos II P.T.L., vanaf 9 September 1946 eerste gelegenheid mankeert van permissie en op 7 November 1946 onder geleide in de kazerne wordt teruggebracht en in arrest gesteld;

b. een ambtseedig proces-verbaal van de gemeente-politie te Baarn, houdende, dat aldaar op 6 November 1946, P.T.L. is aangehouden;

Overwegende, dat door den inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld eraan, zijnde het immers van algemeene bekendheid, dat het van 9 September tot 7 November 1946 tijd van oorlog was, hetgeen beklagde is ten laste gelegd;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als: „*Desertie in tijd van oorlog*”;

Overwegende ten aanzien van de strafbaarheid van den dader, dat ten processe is komen vast te staan, dat beklagde is een ernstige, overgeestelijke, Indische jongeman, met super-sociale neigingen;

dat hij in Japansche krijgsgeschiedenis tot voldoening van zichzelf en ten nutte van zijn medegevangenen zuiver belangeloos geestelijk en charitatief werk verrichtte, een ieder in diens zwakheid poogde te waardeeren en zoo mogelijk te corrigeren;

dat als matroos weer teruggekeerd in het marine-milieu de naverwerking der sfeer van het gevangenkamp hem bleef beheerschen, terwijl dit milieu hem weer samenbracht met jeugdige marine-schepelingen, die, de naoorlogsche veranderingen aanvaardend zooals zij zijn, niet als sombere moralisten, den beker des levens versmaden, doch zich met het zelfvertrouwen der jeugd eigen daaraan ten volle laven;

dat dit milieu beklagde noopte om of, de wet der massa volgend, zich met verloochening van zijn persoonlijkheid met zijn scheepsmaats te ecarneeren, (? Red. M.R.T.) of, zich zelve handhavend, (zich) van hen te distancieeren;

dat hij, dit eerste beproevend zich in zijn vakstudie van telegrafist poogde te vergeten, hetgeen hem de uiterste inspanning kostte; dat toen — zooals ook door zijn superieuren werd verwacht — die inspanning met den uitslag van een uitmuntend af te leggen examen zou worden bekroond, lichamelijke ongesteldheid hem verhinderde aan dit examen deel te nemen;

dat ondanks deze teleurstelling op hem de rechtsplicht rustte om terug te keeren naar het scheepsmilieu, waartegen hij een zedelijke afkeer had;

dat hij in dit conflict tusschen rechtsplicht en zedelijke aversie, geestelijk uitgeput als hij was, tegenzin liet praevalereen boven plicht en het strafbare feit van desertie pleegde;

dat als men aanneemt, dat door overmacht de wederrechtelijkheid e.q. strafbaarheid van het delict wegvalt, de zedelijke drang een zoodanig sterke moet zijn, dat beklaagde aan dien drang rechtens geen weerstand *behoefde* te bieden, hetgeen alleen maar het geval is als beklaagde door niet toe te geven aan dien drang een zedelijke heldenmoed of zedelijke dwaasheid zou vertoonen;

dat het gehoorzamen aan zijn rechtsplicht ondanks de bij beklaagde bestaande aversie tegen het milieu zeer zeker niet als een zedelijke dwaasheid of zedelijke heldenmoed kan worden gequalificeerd;

dat echter de strafwet zich op het standpunt stelt, dat door overmacht — zijnde een uitwendige oorzaak van niet-toerekeningsvatbaarheid — de schuld aan het misdrijf den beklaagde niet kan worden toegerekend, hetgeen medebrengt, dat beklaagde tijdens het begaan van het misdrijf aan den zedelijken drang geen weerstand *kon* bieden;

dat de Krijgsraad, gelet op beklaagde's geestelijke overspanning en geestelijke uitputting tijdens het begaan van het misdrijf, aanvaardt dat beklaagde op dat moment geen weerstand aan zijn zedelijke afkeer *kon* bieden en mitsdien terzake overmacht aanwezig acht, weshalve beklaagde niet strafbaar is;

Gezien de artikelen 40 van het Wetboek van Strafrecht, 98 aanhef, onder 2e en laatste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, en 185, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart het den beklaagde tenlastegelegde in dier voege als hooger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hooger werd aangegeven;

Verklaart beklaagde terzake niet strafbaar en spreekt hem deswege vrij.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 24 April 1947.

President: Mr. J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer, Luit. Generaal Dijkhoorn en Kolonel de Ruyter van Steveninck.

Raadsman: Luit. t. Zee 1e kl. A. J. Schouwenaar.

Desertie in tijd van oorlog. Beroep op overmacht niet aanvaard (zie het hiervóór opgenomen vonnis van de Zeekrijgsraad te 's Gravenhage van 13 Februari 1947). Veroordeling tot militaire detentie voor de tijd van twee maanden, bij de uitvoering waarvan het voorlopige arrest voor de tijd van twee maanden in mindering wordt gebracht.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien enz.;

Gehoord den Advocaat-Fiscaal in zijne schriftuur van eisch met conclusie, dat het Hof het vonnis van den eersten rechter zal vernietigen en opnieuw recht doende, den beklaagde zal veroordeelen tot gevangenisstraf voor den tijd van 98 dagen met aftrek van den tijd in voorlopig arrest doorgebracht;

Overwegende, dat de behandeling dezer zaak in hooger beroep het Hof tot geene andere beschouwingen heeft geleid dan die des eersten rechters voor wat betreft de bewezen- en schuldigverklaring en de qualificatie en dat het Hof zich eveneens vereenigt met de te dien aanzien in het vonnis voorkomende gronden, doch in tegenstelling tot de Krijgsraad van oordeel is, dat beklaagde niet door overmacht in den zin van artikel 40 van het Wetboek van Strafrecht tot het door hem begane feit werd gedrongen;

Overwegende, dat evenmin is gebleken van eenige andere omstandigheid, welke de strafbaarheid zoude opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de hieronder te noemen straf in goede verhouding staat tot den ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoon van den beklaagde;

Gezien de artikelen, in 's Krijgsraads vonnis genoemd — met uitzondering van artikel 40 van het Wetboek van Strafrecht — alsmede de artikelen 11 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 77 van 's Hof's Provisionele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, voor wat betreft de niet-strafbaarverklaring en de vrijspraak, zoomede de daarop betrekking hebbende overwegingen;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende,

Verklaart beklaagde strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een militaire detentie voor den tijd van *twee maanden*;

Bepaalt, dat van den tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze sententie in voorloopige hechtenis doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde militaire detentie twee maanden in mindering zullen worden gebracht;

Bevestigt het vonnis voor al het overige.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Pers- vrijheid of Pers-losbandigheid?

Wij achten het een van de na-oorlogse verschijnselen dat een deel van de dagbladpers van het grondwettelijke recht van vrije meningsuiting een gebruik maakt, dat grenst aan misbruik. De vóór de oorlog geldende stelregel dat in de persverslagen de verdachten slechts door initialen werden aangeduid, schijnt nu en dan volslagen verdwenen. Nu kan dit wellicht gebillijkt worden in zoverre de pers het resultaat van strafvervolging jegens algemeen bekende landverraderlijke elementen en oorlogsmisdadigers wenst mede te delen, maar wanneer niet een dergelijke wens ter rechtvaardiging kan worden aangevoerd, komt ons een publicatie met naam en toenaam van verdachte ongewenst en onvoegzaam voor. Wij wezen hierop reeds in een onderschrift op blz. 319 van de lopende jaargang van ons Tijdschrift; in de 21e aflevering van het Nederlands Juristenblad van dit jaar attendeerde de Redactie van dat blad op de kwade gewoonte, dat van strafzaken, die nog sub *judice* zijn, verslagen worden gepubliceerd, vergezeld van beschouwingen over de *mérites* van de zaak, waardoor men vooruitloopt op de beslissing, die uitsluitend aan de rechter toekomt; in de openingsrede van de 74e jaarvergadering van de Nederlandse Juristenvereniging ¹⁾ wees de voorzitter, Jhr. Mr. E. C. U. van Doorn op het allerbedroevendste gehalte van de voorlichting van het publiek door de persverslagen van rechtszittingen. ²⁾

Erger is het wanneer een krant een eenzijdige belichting van een zaak geeft. Vooral dat deel der dagbladpers dat beroepsontevredenen onder haar leiders telt, maakt zich hieraan schuldig.

Wij vertrouwen dat ook deze na-oorlogse uitwas allengs zal verdwijnen. Wellicht heeft reeds het feit dat de verkiezingsstrijd voorbij is, een goed deel van de attractie van een scheve voorstelling van zaken weggenomen.

Wij menen niet op elk der gevallen van de hierboven gesignaleerde berichtgeving omtrent door de militaire justitie behandelde strafzaken te moeten ingaan door het rechtzetten van onjuistheden. Wel streven wij ernaar om van elke zodanige zaak, die in bepaalde kringen aanleiding heeft gegeven tot pers- of dergelijke campagne, de sobere feiten weer te geven door publicatie van de gemotiveerde rechterlijke uitspraak. Zij, wier vertrouwen in de rechtspraak geschokt mocht zijn na het lezen van een of ander gekleurd krantenbericht en die niet behoren tot hen, die in zo'n schok bevrediging gevoelen van een kunstmatig aangewakkerde ontevredenheidszin, kunnen in ons Tijdschrift het betreffende vonnis opzoeken.

Doordat meer dan eens een zaak, nog vóórdat daarop de eindbeslissing gevallen is, in de pers wordt besproken en daarvoor stemming wordt gemaakt, zullen wij in dergelijke gevallen afwijken van

¹⁾ Afgedrukt in Ned. Juristenblad 1948, blz. 450 v.

²⁾ Men zie nog de paragraaf „*Pers en rechter*” in de behandeling van de begroting van Justitie voor het dienstjaar 1948.

ons beginsel, dat wij eerst tot publicatie van een uitspraak overgaan wanneer zij kracht van gewijsde heeft verkregen. Zo plaatsten wij op blz. 198 v. hiervóór het vonnis tegen B.M.N., niettegenstaande tegen dat vonnis hoger beroep was aangetekend. Om overeenkomstige redenen deden wij (op blz. 457 v.) het vonnis tegen R.K. afdrukken, hoewel ook in die zaak is geappelleerd. Wij hopen t.z.t. de hierop betrekking hebbende sententiën te plaatsen.

Wij maken van deze gelegenheid gebruik de daartoe geëigende instanties bij de Krijgsraden te verzoeken om, wanneer een vonnis tot een hoger gesignaleerde pers- of soortgelijke actie aanleiding geeft, ons spoedig een afschrift van dat vonnis toe te zenden.

Wet, militaire ontzetting, ontslag en pensioen.

Wij nemen op blz. 467 v. een belangrijke beslissing op van de Centrale Raad van Beroep betreffende de gevolgen van een ontzetting van een militair op grond van art. 28, 2°, van het Wetboek van Strafrecht van het recht om bij de gewapende macht te dienen, met een onderschrift van de Hoofdofficier van Administratie 1e klasse *J. M. Tinga*. Deze beslissing en het daarop geleverde commentaar geven ons aanleiding, ook onzerzijds dit geval te belichten, omdat wij daarover tot een andere slotsom komen.

De procureur-fiscaal bij het Bijzonder Gerechtshof te Arnhem heeft klager bij beslissing van 30 September 1946 als politieke delinquent voorwaardelijk buiten vervolging gesteld met bepaling — zoals de beschikking luidt — dat hij voor de tijd van 10 jaren is ontzet o.m. van het recht tot het dienen bij de gewapende macht. Aldus neemt de Centrale Raad van Beroep een in de beschikking van de Procureur-Fiscaal gemaakte onjuistheid over: de P.F. *mocht dit niet bepalen*, de genoemde ontzetting is bij de wet aan de buiten-vervolg-stelling van rechtswege en voor 10 jaren verbonden. Dit laatste had hij dus ten hoogste aan de klager ad informandum mogen *mededelen*.

Wat is nu de betekenis van deze aan art. 28 van het Wetboek van Strafrecht ontleende ontzetting? Deze vraag is zijdelings ter sprake gekomen bij de toelichting op de artikelen 23 en 24 W.v.M.S. (Van der Hoeven, I blz. 315). De belangen van vloot en leger — zo leest men daar — verzetten zich in de regel tegen de *wederopneming* zowel van de *ontslagene* (zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen) als van de *ontzette*. In bijzondere gevallen mag zodanige *ontslagene* weder als vrijwilliger in dienst treden en mag zodanige *ontzette* na het verstrijken van de duur der ontzetting *weder* als dienstplichtige ingelijfd of *als vrijwilliger aangenomen worden*. Zie art. 36 W.v.M.S. Uit deze passage, in welke wij enkele woorden lieten cursiveren, menen wij te mogen lezen, dat in de ontzetting als het meerdere het ontslag uit de dienst als het mindere begrepen is. Het dienstverband zou anders gedurende de ontzettingstijd hebben doorgelopen, zodat een nieuwe aanneming als

vrijwilliger, ook al zou deze geschieden in de vorm van een herbenoeming of heraanstelling tot officier, geen zin zou hebben. Dit wordt nog bevestigd door het bepaalde bij het, om andere reden vervallen, art. 73 van het ontwerp van de Wet op de Krijgstucht, in welke bepaling het wegjagen uit de dienst door de administratieve overheid mogelijk werd gemaakt na veroordeling tot gevangenisstraf *zonder ontzetting als bedoeld in het aangehaalde art. 28, 2°*. Hieruit volgt, dat, wanneer die ontzetting *wèl* was uitgesproken, administratief ontslag niet nodig werd geacht; dat achtte men destijds in de ontzetting, als het meerdere, begrepen. (Van der Hoeven III blz. 540 v.).

In casu was er dus geen grond om de vraag te stellen of de beschikking van de procureur-fiscaal al dan niet een vonnis is als bedoeld in art. 4, eerste lid onder 4° van de Pensioenwet voor de Zeemacht 1922, bij hetwelk die ontzetting zou zijn uitgesproken. Het Besluit Politieke Delinquenten 1945 heeft deze ontzetting, met afwijking van de geldende beginselen te dezer zake van het militair en van het burgerlijk strafrecht en met terzijdestelling van elke rechterlijke tussenkomst opgelegd aan ieder, die in dezelfde omstandigheden als klager komt te verkeren. Mag men nu niet aannemen dat een dergelijke wetsbepaling, derogerende aan de bij de wet gestelde algemene regel en zelve doende wat anders de taak des rechters zou zijn, a fortiori eenzelfde effect zal hebben als een krachtens de wet bij rechterlijk vonnis opgelegde ontzetting? Zo neen, dan zou wetswijziging nodig zijn, hetzij door uitschakeling van de rechter in de aangehaalde bepaling der militaire pensioenwetten (ook die voor de landmacht) hetzij door inschakeling van de rechter in art. 11 van het Besluit Politieke Delinquenten 1945.

Neemt men nu aan, dat de ontzetting het ontslag insluit, dan was in casu de „constateerbeschikking”¹⁾ terecht genomen en was de ontslagbeschikking overbodig. Het recht op pensioen van klager zou dan echter krachtens deze wetsbepaling — welke rechterlijke tussenkomst uitsluit en de ontzetting van rechtswege oplegt — verloren zijn gegaan.

Wij vinden deze regeling bedenkelijk.

De ontzetting van al deze rechten legt de wet op aan een politiek-verdachte, die buiten vervolging is gesteld. Daarentegen is voor dergelijke ontzetting aan een vermoedelijk te veroordelen collega-rechterlijke tussenkomst nodig omdat de wet de oplegging van bijkomende straffen een van 's rechters moeilijkste en tevens belangrijkste plichten oordeelde: de strafmaat te regelen naar de subjectiviteit van de dader (Van der Hoeven, I blz. 99). De rechter is dan ook niet verplicht om enige, laat staan om alle ontzettingen van rechten, welke de wet kent, op te leggen. Ten aanzien van deze buiten vervolging gestelde verdachten doet de wet anders: zij ontnemt de

¹⁾ De herkomst van dergelijke beschikking vindt men in M.R.T. XVI blz. 326v.

rechter de gelegenheid om de subjectiviteit van de verdachte te beoordelen en stort daarentegen met kwistige hand alle ontzettingen, welke de wet toelaat, over de buiten vervolging gestelde verdachten uit. Dat deze gedragslijn niet de juiste is, zal ieder zonder verder betoog begrijpen.

De onbekendheid van de Centrale Raad van Beroep met de inhoud van het militair recht, op welke bij deze zaak een beroep onvermijdelijk is, mag aan het college, zoals het samengesteld is zonder één militair-jurist, niet euvel worden geduid. Doch het geeft steun aan het voorstel van de in 1918 samengestelde commissie tot herziening van de bepalingen omtrent de rechtspositie van het marine-personeel, gedaan in art. 159 van haar daartoe dienend in 1926 aangeboden wetsontwerp, om klachten over ondervonden administratief-rechtelijke behandeling te brengen bij en te doen beslissen door het Hoog Militair Gerechtshof, aan welk college de beslissing over disciplinaire beklagzaken nog steeds toevertrouwd is. R.C.

Deskundigheid en strafbeleid van krijgsraden.

Van bevriende zijde werd onze aandacht gevestigd op het gunstig oordeel, hetwelk de Auditeur-militair te velde Majoor Mr. C. H. *Beekhuis* op 26 Februari 1948 uitsprak over de militaire rechtspraak, ter gelegenheid dat hij zijn functie bij de Krijgsraad te velde Noord nederlegde. Wij zijn nu in het bezit gekomen van een uittreksel uit die redevoering en het doet ons genoegen, dat wij ook dit oordeel, in aansluiting aan dat van Mr. Dr. *Baak* in onze vorige aflevering, blz. 344 v., aan de ruimere kring van onze lezers kunnen voorleggen. Wij doen dit met te meer vreugde omdat het aandeel, dat de auditeurs-militair te velde blijkens de te onzer kennis gekomen beslissingen van de krijgsraden te velde, bij welke zij zijn opgetreden, hebben gehad, geheel onpersoonlijk wordt medegedeeld. Daarom kunnen wij tot ons leedwezen nevens de wel genoemde presidenten en leden, in de regel de namen der auditeurs-militair niet vermelden. Zo grijpen wij gelegenheden als deze dankbaar aan om opvattingen en ervaringen van deze openbare aanklagers met hun eigen woorden te publiceren.

Gunstige beoordelingen van deze juristen, die uit de burger-maatschappij in de militaire samenleving geruimen tijd hebben doorgebracht, kunnen er toe bijdragen om de reputatie van de militaire justitie bij het buiten de krijgsmacht levende publiek te verbeteren. Onbekend maakt onbemind en er is veel deskundige en onverdachte voorlichting nodig om die onbekenden te overtuigen van het hoge peil, hetwelk zij in deze oorlog, de traditie voortzettende, naar het oordeel van deze deskundigen behouden heeft.

Hier volgt nu het boven vermeld uittreksel:

Dikwijls hoort men bij juristen, die nimmer verbonden zijn geweest bij de militaire justitie, uitlatingen, die er op wijzen, dat

men krijgsraden maar nauwelijks in staat acht behoorlijk recht te spreken. En evenzo treffen dikwijls uitlatingen, dat de straffen die de militaire rechter oplegt veel te licht zijn en dat de gewone rechter in dezelfde omstandigheden veel zwaarder zou straffen.

Wat de critiek op de deskundigheid van de krijgsraden als rechtsprekende organen betreft, deze lijkt mij volkomen ongegrond. Hoewel ik een felle tegenstander van lekenrechtspraak ben, heeft de krijgsraad bij mij zeker niet de indruk gewekt een lekenrechtbank te zijn. Daargelaten het aantal juristen, dat bij iedere zitting aan de rechtspleging medewerkt, wordt veel uit het oog verloren, dat de officieren niet-juristen bij hun opleiding tot officier een belangrijke kennis van het militair straf- en tuchtrecht hebben vergaard, en bovendien in het algemeen een dusdanige rang in het leger hebben, dat hun de uitoefening van tuchtrechtspraak is opgedragen, die in vele gevallen zeker niet eenvoudiger is dan de uitoefening van strafrechtspraak. Zelfs moet de tuchtrechtspraak alléén worden uitgeoefend, zonder collegiaal overleg, hetgeen het nemen van beslissingen nog veel moeilijker maakt.

Het is dus volkomen onjuist om leden van de krijgsraad, die geen jurist zijn, met leken gelijk te stellen. Hun theoretische en praktische kennis geeft voldoende waarborg, dat zij volkomen in staat zijn aan een goede rechtsbedeling mede te werken. En zelfs heeft het systeem van de krijgsraden het voordeel, dat de leden niet vreemd van de justiciabelen staan (hetgeen juist als een bezwaar van de burgerrechtspraak zou kunnen worden aangevoerd) maar door hun meeleven in de troep nauwkeurig weten, wat er in de troep omgaat en daardoor te beter in staat zijn met volle kennis van zaken te beslissen.

Thans kom ik tot de kritiek, dat de straffen die door krijgsraden plegen te worden opgelegd veel lichter zijn dan die, welke de justitie oplegt. Deze kwestie is gecompliceerder, want op zichzelf is deze omstandigheid naar mijn indruk juist. Ook ik heb menen te kunnen constateren, dat de militaire justitie lichter, ja dikwijls zelfs veel lichter straft dan de gewone justitie.

Wanneer er evenwel aanleiding voor kritiek hierop zou zijn, zou moeten worden aangenomen, dat de militaire justitie *te* licht straft. En dit is geen eenvoudige kwestie.

Wat is toch het geval? Degenen, die voor de militaire justitie terechtstaan, zijn gewoonlijk jeugdige mensen in de aanvang van hun leven, die veelal een blanco strafregister hebben, maar door de plotselinge grotere zelfstandigheid, die zij door het verlaten van het ouderlijk huis hebben gekregen, hun evenwicht kwijt raken en tegen de situatie niet opgewassen zijn. De justiciabelen bij de militaire justitie zijn dus gewoonlijk reclasseringsobjecten bij uitnemendheid. De door de militaire justitie op te leggen straffen hebben dus in doorsnede veel groter opvoedende waarde dan de door de gewone justitie op te leggen straffen. Zowel de jeugd der delinquenten als de bijzondere omstandigheden, die tot het plegen van het feit hebben geleid, geven

aanleiding de opvoedende kracht van de straf op de voorgrond te stellen, en niet zodanige maatregelen te nemen, dat de betrokkenen in hun gehele verdere levensloopbaan de weerslag daarvan moeten ondervinden.

Dit alles heeft ten gevolge, dat inderdaad in doorsnede de door de militaire justitie uit te spreken straffen lichter zijn dan die welke de gewone justitie pleegt op te leggen.

Er bestaat evenwel een gevaar, dat de zo juist door mij geschetste omstandigheden te veel op de voorgrond zouden worden gesteld, en dit gevaar heb ik ook in mijn loopbaan als Auditeur-Militair wel opgemerkt. Niet moet n.l. uit het oog worden verloren, dat in iedere strafoplegging toch min of meer een vergeldend en afschrikkend element moet zijn gelegen.

Deze elementen brengen ongetwijfeld mede een bezwarende beoordeeling van het gepleegde feit, vooral in bepaalde omstandigheden.

Wat het vergeldend element betreft: het leed van het slachtoffer of de benadeelde mag niet uit het oog worden verloren. En eveneens moet in het oog worden gehouden, dat — althans naar mijn oordeel — de vergelding de enig houdbare filosofische grondslag van het strafrecht is, historisch ontstaan en gegroeid, en dat opvoeding en afschrikking slechts als middel kunnen worden gehanteerd, om de op te leggen straf een zo goed mogelijke uitwerking te doen hebben.

Belangrijker is nog de afschrikking. Het kan voorkomen, dat in bepaalde gevallen de persoon van de delinquent geen ernstige maatregel vordert, maar dat een zachte straf het gevaar oplevert, dat anderen wegens het weinig afschrikwekkend karakter er te eerder toe overgaan en minder worden weerhouden een soortgelijk delict te plegen. Hoe hard het ook is, zo moeten, wanneer dit gevaar op de voorgrond treedt, naar mijn inzicht de belangen van de dader achter staan bij het belang, anderen een tegenwicht te geven tegen de verleiding op soortgelijke wijze zich te misdragen. Speciaal bij corruptie, fraude, wachtdelicten, snijden op de weg en in het algemeen bij feiten, die uit een slap of onverschillig karakter kunnen voortvloeien, moet deze factor sterk in aanmerking worden genomen.

In het algemeen kan worden gezegd, dat er een zeker evenwicht moet bestaan tussen de drie door mij genoemde factoren, opvoeding, vergelding en afschrikking. Door het bijzondere cachet van de militaire eigen maatschappij ligt dit evenwicht anders dan in de burgermaatschappij, des dat het opvoedend element meer dan daar op de voorgrond treedt, maar een evenwichtstoestand moet ook bij de militaire justitie bestaan.

Auditeurs-afscheid.

In het begin van Mei jl. ontvingen wij het in de Juni-aflevering gepubliceerde afscheids-„requisitoir” van de Auditeur-Militair Mr. Dr. *J. M. J. Baak*. Het slot van die rede gaf mij aanleiding aan de Spreker het volgende te schrijven:

„U sprak volgens het gestelde op de laatste bladzijde over de wenselijkheid om „de militaire justitie . . . dadelijk in hoofdzaak te leggen in handen van” juridisch geschoolde personen en meende enerzijds daardoor de positie van de auditeur-militair te versterken doch anderzijds niet de bedoeling te hebben om de „korpscommandant” geheel uit te schakelen.

„Lees ik Uwe bedoeling juist, als ik deze ervaring zo opvat, dat de korpscommandant het houden van het huishoudelijk onderzoek, bedoeld in R.L. 7, zou moeten opdragen aan de auditeur-militair, die, na afloop daarvan, zijn in art. 11 R.L. bedoeld advies bij de stukken aan die commandant zou moeten toezenden? Ik heb deze vraag gesteld in de gedachte dat de garnizoenscommandant niet meer de aangewezen verwijzingsofficier moet zijn, doch veeleer de korpscommandant, die, zoals U zeide, „als militair commandant verantwoordelijk is voor alles wat er in zijn korps geschiedt” en die U, omdat hij niet juridisch deskundig is, niet in staat acht het huishoudelijk onderzoek, dat hij bevolen heeft, te leiden.”

In antwoord op deze vraag werd mij de volgende toelichting van Mr. Baak:

NASCHRIFT:

De Redactie van het Militair-rechtelijk tijdschrift verzoekt mij om één onderdeel van mijn op blz. 344 e.v. afgedrukt requisitoir te willen verduidelijken en vraagt mij met name, of naar mijn mening de korpscommandant het houden van het huishoudelijk onderzoek bedoeld in art. 7 der Rechtspleging Landmacht zou moeten opdragen aan de auditeur-militair, die dan na afloop daarvan zijn in art. 11 der R.L. bedoeld advies bij die stukken aan die commandant zou moeten toezenden.

Deze ogenschijnlijk eenvoudige vraag raakt de kern der kwestie. Er liggen hier echter zoveel voetangels en klemmen, dat de beantwoording daarvan geredelijk het onderwerp zou kunnen vormen voor een uitgebreide studie.

Ik ben ervan overtuigd, dat omtrent dit punt de meningen zeer ver uiteen zullen liggen en dat bij een diepgaand debat verschillende heilige huisjes getroffen zullen worden. Evenwel zal men ook hier moeten redeneren: „du choc des opinions jaillit la vérité”.

Wanneer ik dan — op verzoek der Redactie — mijn mening geef over de door haar gestelde vraag, dan kan ik — zij het ten deze slechts summier — daarop antwoorden, dat naar mijn overtuiging, gebaseerd op mijn ervaring, de positie van de auditeur-militair zoveel mogelijk moet benaderen die van de officier van justitie bij de burgerlijke Justitie.

In de eerste plaats behoort hij zelf opsporings-ambtenaar te zijn en als zodanig opdrachten te kunnen verstrekken aan alle hulpofficieren van Justitie en andere opsporingsambtenaren.

De waarde van een huishoudelijk onderzoek is in de practijk van tegenwoordig minimaal gebleken te zijn.

Dat kàn ook niet anders.

Het voorbereidend onderzoek in een strafzaak is niet een zaak, die men in handen van leken kan leggen.

Men vergeete toch niet, dat de tegenwoordige krijgsraden te maken hebben met het gehele commune strafrecht, zelfs met misdrijven volgens het W.v.Sr. die vóór 1940 zelden voorkwamen (bigamie b.v.!) Een behoorlijk strafrechtelijk onderzoek behoort te liggen in handen van juridisch in de praktijk geschoolde deskundigen, die na afloop van het onderzoek moeten kunnen beoordelen, of hier van een strafbaar feit sprake is, of het wettelijk bewijs geleverd is enz.

Nu zou men kunnen zeggen, dat dan toch na afloop van dat onderzoek de zaak door de A.M. in handen gesteld zou kunnen worden van de korpscommandant, waarbij het advies van de A.M. zou kunnen gevoegd worden.

Ik ben daar ronduit tegen, omdat dit grote schade zou toebrengen aan de justitieele geheimen.

Het is nu eenmaal een feit, dat bij een parket van enige betekenis, hetzij burgerlijk, hetzij militair, processen-verbaal, rapporten of al dan niet vertrouwelijke informaties binnen komen omtrent de gedragingen van allerlei soort van personen, helaas ook meermalen van hoog geplaatste, naar aanleiding waarvan het lang niet altijd mogelijk is zelfs nog maar voorbereidingen voor enige vervolging te treffen. Ofwel een zaak is door of op last van de A.M. onderzocht, er is een advies tot verwijzing ontworpen, maar de officier-commissaris zal nog uitvoerige informaties moeten houden, alvorens het mogelijk zal zijn de zaak op de juiste waarde te kunnen beoordelen.

Voor de korpscommandant wordt het bewaren van het justitieel geheim zoveel moeilijker, niet alleen omdat behalve hij zelf ook zijn bureaupersoneel de zaak onder ogen zou krijgen maar ook door de zo zeer andere positie, die de korpscommandant tegenover „zijn” mensen inneemt en die hem — volkomen begrijpelijk en zelfs te appreciëren — er zo licht toe kunnen brengen te trachten de zaak binnenshuis af te doen.

Kameraadschap en korpsgeest zijn niet hoog genoeg te waarderen, maar anderzijds zijn zij in de praktijk gebleken de bediening der Justitie niet altijd te kunnen bevorderen.

Zou deze redenering leiden tot de consequentie, dat de korpscommandant geheel uitgeschakeld moet worden?

In mijn requisitoir heb ik betoogd, dat zulks niet het geval moet zijn. De korpscommandant behoort inderdaad op de hoogte gehouden te worden, indien er met één van zijn onderhebbenden justitieel iets niet in orde is.

Het zou niet aangaan om b.v. een luitenant te arresteren en zijn korpscommandant daar geheel buiten te laten.

Daarom ben ik uit zuiver militair oogpunt genegen om de auditor-militair in het algemeen te verplichten de korpscommandant niet uit te sluiten en deze — vertrouwelijk en onder reserve — in te lichten over de zaak, die tegen één zijner onderhebbenden aanhangig is.

Stellig acht ik het noodzakelijk de korpscommandant in te lichten over een opgelegd justitieel arrest.

Hem zou ik ook de beslissing willen laten, of een justitieel arrest al dan niet moet worden opgeheven, doch alleen en uitsluitend op voorstel van de auditeur-militair.

Het kan b.v. zijn, dat de A.M. het arrest niet meer nodig acht, maar de korpscommandant dit eenvoudig uit krijgstuuchtelijke overwegingen zou willen laten voortduren.

Militair zou ik de auditeur-militair willen stellen onder de directe bevelen van de Commandierend Generaal, in wiens handen de vervolging behoort geconcentreerd te blijven.

Ook het burgerlijk openbaar ministerie is hiërarchisch geordend.

Voor het militair O.M. is dit nog te meer nodig, omdat natuurlijk uiteindelijk in militaire zaken het militair belang alles-overwegend is. In een naschrift wil ik mij tot deze enkele opmerkingen beperken, wetende, dat ik heb aangevoerd moeilijke, bijna zou ik schrijven preciaire, kwesties.

Wellicht heb ik nog eens gelegenheid meer uitvoerig mijn gedachten daarover te laten gaan en de resultaten in en meer uitvoerige beschouwing neer te leggen.

De handhaving van mijn band met de militaire Justitie als plaatsvervangend A.M. doet mijn belangstelling voor haar stellig blijven.

Ik ben Mr. *Baak* dankbaar voor het zenden van dit antwoord. Wellicht zal hij wel kunnen vermoeden dat ik met de inhoud niet voldaan ben en acte neem van de mogelijkheid dat Mr. *Baak* op deze belangrijke vraag meer uitvoerig terugkomt, zulks in de verwachting dat hij aan ons Tijdschrift de voorkeur zal geven voor publicatie van zijn denkbeelden.

Ik begrijp schrijvers opvatting dat bij deze nadere gedachtenwisseling verschillende heilige huisjes getroffen zullen worden en er zullen daaronder zijn, welke ik als levenskwesties voor de handhaving van de krijgstuuch en voor het prestige van commanderende officieren beschouw. Daartoe behoort het streven om de militair-rechterlijke organisatie te verburgerlijken en langs die weg het militair gezag op losse schroeven te zetten. De wens om de positie van de openbare aanklager zoveel mogelijk te doen benaderen aan die van de officier van justitie behoort hiertoe. Tal van bevoegdheden van de officier van justitie zouden voor toekenning aan militaire opsporingsambtenaren in aanmerking komen, doch *niet* deze éne, dat de commanderende officieren, die, zoals Mr. *Baak* heeft toegegeven, verantwoordelijk zijn voor alles wat in ieders legeronderdeel geschiedt, — een verantwoordelijkheid, welke de burgerlijke samenleving te enenmale mist — als leidende opsporingsambtenaren uitgeschakeld worden. Een beroep op divulgatie van justitiële geheimen behoeft men niet te vrezen. Er worden in de militaire maatschappij wel van veel meer belang zijnde geheimen bewaard en er is geen reden te onderstellen, dat het bureau-personeel van de com-

manderende officieren in deze van andere opvatting zou zijn dan dat van een officie-fiscaal. Maar een commanderend officier mag en kan zijn gezag niet behoorlijk uitoefenen, indien hij in strafzaken onder zijne onderhebbenden moet leven van hetgeen de auditeur-militair aan hem wil loslaten. Ook tot het wegmoffelen van strafzaken uit korpsgeest acht ik een commanderend officier, die prijs stelt op een goede reputatie — en dat zijn zij toch wel allen — niet in staat.

Ik differentieer hierbij niet — zoals de Schrijver schijnt te doen — tussen korpscommandanten en commanderende generaals, in handen van welke laatste ook Mr. *Baak* de strafvervolging geconcentreerd wil doen blijven. De militaire organisatie kan aanleiding zijn om hier een verschil te maken in de geest zoals de R.L. maakt tussen korps- en garnizoenscommandanten. Doch de hoofdzaak is en blijft, zoals bij de concentratie van Mr. *Baak*, dat deze leiding in commanderende handen berust en niet bij een ter zake niet-verantwoordelijke openbare aanklager, wiens adviezen hieromtrent door de militaire overheid gevraagd en gewaardeerd worden.

Vandaar mijn lezing van het slot van de afscheidsrede, in welke ik de door Mr. *Baak* aanbevolen versterking van de positie van de openbare aanklager trachtte te rijmen met zijn uitlating over de verantwoordelijkheid van de korpscommandant, welke hij desnietemint niet wilde afschaffen. Doch de toelichting op dat slot heeft bij mij de indruk gewekt, dat de Schrijver zich niet op de door mij aangegeven wijze de vereniging van deze beginselen heeft gedacht en ik ben dan ook zeer benieuwd naar zijn andere oplossing voor deze combinatie.

R.C.

Castratie als bijzondere voorwaarde

Onze aandacht werd getrokken door een dispositie van de Rechtbank te Roermond, afgedrukt in „Nederlandse Jurisprudentie” van dit jaar, No. 138. Deze dispositie werd genomen naar aanleiding van een vordering van de Officier van Justitie, die wijziging wenschte van een bij vonnis van die rechtbank gestelde bijzondere voorwaarde, luidende: „dat de schuldigverklaarde zich binnen de tijd „van één maand nadat dit vonnis in kracht van gewijsde zal zijn „gegaan, zal doen castreren”.

De Officier van Justitie vorderde dat deze voorwaarde zou worden opgeheven, op de volgende gronden:

(1) castratie is te beschouwen als een der ernstigste ingrepen in het menselijk leven, welke door de overheid van een individu niet mag worden afgedwongen zolang de wetgever de mogelijkheid daartoe niet uitdrukkelijk openstelt;

(2) op grond van ervaringen is gebleken, dat indien de patient niet na rijp beraad volledig met de operatie instemt, het welslagen ervan in ernstig gevaar kan komen en na de operatie psychische stoornissen zich kunnen openbaren;

(3) uit medisch oogpunt is het stellen van een termijn, binnen welke tot het castreren zal worden overgegaan, verwerpelijk.

De overwegingen van de Rechtbank te dezer zake waren in het kort als volgt:

ad (1): De wetgever heeft in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht de bevoegdheid tot het stellen van voorwaarden zonder enige beperking tot de ingrijpende aard dier voorwaarden gegeven. Bovendien wil in het onderhavige geval de schuldigverklaarde geheel uit vrije wil castratie op zich laten toepassen, zodat de gestelde voorwaarde noch met het recht, noch met de redelijkheid in strijd lijkt. Ook overigens is van „afdwingen” geen sprake, daar de voorwaarde niet gesteld is als alternatief tegenover een straf, doch als de ene maatregel tegenover de andere (betrokkene was bij vonnis voorwaardelijk ter beschikking van de Regering gesteld) waarbij de schuldigverklaarde de vrije keuze blijft, welke van beide maatregelen hij de minst bezwaarlijke acht.

ad (2): Het argument van de bezwaren tegen de operatie, wanneer deze zou plaats vinden zonder volledige instemming van de patient, kan vervallen, nu betrokkene steeds bereid is geweest en nog steeds bereid is, zich aan castratie te onderwerpen.

ad (3): Ten aanzien van het door de Officier van Justitie sub (3) opgeworpen bezwaar gaf de Rechtbank toe: de voorwaarde werd thans aldus geredigeerd, dat de schuldigverklaarde castratie op zich zou laten toepassen, zodra de behandelende medicus de tijd daartoe gekomen zou achten.

Wij willen deze merkwaardige bijzondere voorwaarde en de argumentatie van de Rechtbank, waarbij zij de gronden van de vordering van de Officier van Justitie verwierp, in het kort nader beschouwen. De argumenten van de Rechtbank hebben ons namelijk niet kunnen overtuigen van de juistheid van haar beslissing en van de onjuistheid van het standpunt van haar Officier van Justitie. Toegegeven zij dat door de wijziging, welke in de termijn werd aangebracht, de bruikbaarheid van de voorwaarde als zodanig uit handen is gegeven en de voorwaarde zelf op losse schroeven is gesteld. In de eerste plaats toch kan de medicus, zo hij castratie niet dienstig acht, telkens verklaren dat hij de tijd nog niet gekomen acht; in de tweede plaats zou de schuldigverklaarde zelf, zo zijn aanvankelijke bereidheid tot het ondergaan der operatie zou omslaan, een andere arts kunnen zoeken, die niet voor de ingreep gevoelt, en deze arts kunnen aanzoeken als zijn behandelende medicus op te treden. Doch deze sluiptwegen, waartoe de nieuwe redactie van de voorwaarde de deur opent, doen niet af aan het feit dat de voorwaarde zelf, naar het ons voorkomt, wettelijk ongeoorloofd is. Weliswaar overweegt de Rechtbank dat art 14a geen perken stelt aan de ingrijpendheid der voorwaarde, doch dit argument komt ons niet sterk voor. Het komt er niet op aan dat de wet artikelen inhoudt, die over de beperkingen, aan de voorwaarden te stellen, geen voorschriften inhouden, maar het komt aan op dat artikel, dat dergelijke beperkingen wél voor-

schrijft, en daartoe sla men artikel 14c op. Uit dat artikel blijkt dat de bijzondere voorwaarden kunnen betreffen: (a) het vergoeden van schade; (b) andere bijzondere voorwaarden, het gedrag betreffende; (c) opneming in een verplegingsinrichting. Als algemene beperking geldt nog dat de bijzondere voorwaarden de godsdienstige en staatkundige vrijheid niet mogen beperken. De Hooge Raad interpreteert dit artikel zeer eng, zoals blijkt uit het bekende arrest van 15 Maart 1926 (N.J. 1926 blz. 442 v.), bij welk arrest vernietigd werd de voorwaarde dat veroordeelde een bepaalde geldsom zou betalen aan de algemene armen te zijner woonplaats. De Hooge Raad achtte dit noch een schadevergoeding, noch een voorwaarde, het gedrag betreffende. Naar deze enge interpretatie heeft zich de wetgever gericht, toen in 1929 aan het tweede lid van artikel 14c een tweede volzin werd toegevoegd (waardoor de mogelijkheid tot het toepassen van de hierboven onder (c) vermelde bijzondere voorwaarde werd geopend)¹⁾. Wij menen te mogen concluderen dat, als het betalen van een geldsom aan de armen niet een gedragsvoorwaarde is, zulks in nog veel sterkere mate geldt voor het zich laten castreren!

Behalve op artikel 14a, dat beperkingen aan de voorwaarden niet stelt, baseert de Rechtbank de geoorloofdheid van castratie als voorwaarde nog op het argument dat betrokkene deze operatie geheel uit vrije wil op zich wil laten toepassen. Het is echter niet waar dat vrije wil van de betrokkene steeds zou vermogen iets ongeoorloofds tot iets geoorloofds te maken: men zie voorschriften als artikel 251bis, 281 (1°), 293, 297 van het Wetboek van Strafrecht. Bovendien, van tweeën één: of de bereidheid tot het ondergaan van castratie is blijvend, en dan is het vrij overbodig die operatie af te dwingen door haar als alternatief te stellen tegenover een andere bezwaarlijke maatregel (dwangverpleging), of zij is niet van blijvende aard, en dan zal die andere bezwaarlijke maatregel dus wel degelijk pressie uitoefenen, met alle fysieke en psychische nadelen van het niet volledig vrijwillig zich aan de kunstbewerking onderwerpen.

Merkwaardig is tenslotte dat de Rechtbank aan de R.K. Reclaseringsvereniging X heeft opgedragen, de schuldigverklaarde hulp en steun te verlenen terzake van de naleving van de bijzondere voorwaarde. Deze opdracht kan niet anders betekenen dan dat die vereniging, wanneer de bereidheid om castratie op zich te laten toepassen zou beginnen te verflauwen, de schuldigverklaarde zal moeten trachten over te halen, zich toch aan die kunstgreep te onderwerpen. Het valt te betwijfelen of de organen van die vereniging de opdracht onder dergelijke omstandigheden gemakkelijk zullen kunnen aangaan en uitvoeren.

W.H.V.

Officieren-raadslieden.

Naar aanleiding van de wens, welke de Luitenant ter zee der 1e klasse *R. M. Crommelin* uitsprak op blz. 207, namelijk dat bij

¹⁾ Zie *Noyon-Langemeijer* deel I, blz. 127.

alle officiersopleidingen theorie worde gehouden over de plicht van de officier om beklaagden ter terechtzitting van de Krijgsraad als raadsman terzijde te staan, vestigt de Hoofdofficier van Administratie der 2e klasse Mr. R. J. Brunner onze aandacht op blz. 85-88 van het dictaat „Hoofdzaken uit het Militaire Strafproces bij de „Zeemacht”, hetwelk gebezigd wordt in het Koninklijk Instituut voor de Marine bij het onderwijs aan de adelborsten voor de Administratie. Wij laten hieronder voor onze lezers het gedeelte, dat handelt over de Officier-raadsman, volgen:

„De Officier-raadsman.

„Tusschen advocaat en officier-raadsman is in deze geen verschil¹⁾. „Beide dienen het recht. De vraag is wel eens gesteld, of de officier wel „de meest aangewezen persoon is om als raadsman op te treden. De steller „van de vraag gaat er blijkbaar vanuit, dat de rechtsquaestie in ieder geval „domineert. Het tegendeel is waar.

„De feiten en motieven vragen veel meer belichting dan de rechtsquaestie, „Vele beklaagden zijn in confesso. Zij zijn gedeserteerd, hebben gestolen, „geslapen op post, geweigerd een bevel op te volgen en zoo meer; dat geven „zij toe en men gevoelt bij hunne verklaringen dat dit voor hen niet het „belangrijkste is. Het zijn — voor hen — slechts de naar buiten zich open- „barende gevolgen van innerlijke moeilijkheden, en die naar voren te bren- „gen op een wijze dat de rechter een goed beeld van den persoon van den „beklaagde krijgt, is iets wat zeker ook op den weg ligt van den officier- „raadsman.

„De Kings Regulations zijn op dit punt zeer nadrukkelijk. In art. 436 (2) „wordt gezegd: „Unless the person charged desires to conduct his own case, „„he may have a person or persons to assist him during the trial whether „„an officer, legal adviser or any other person.

„„In case an accused person, below the rank of officer should not obtain „„the help of anyone for that purpose, it is to be considered part of the „„ordinary duty of the officer of his division or detachment, if he is a „ „Royal Marine, to watch the case in his behalf and assist him should he „„desire it.

„„In the event of the officer of the division or detachment being a wit- „„ness for the prosecution, or unavailable or ineligible for the duty for „„any other reason, the Captain is to direct another officer to assist the „„accused.”²⁾

„Het Reglement betreffende de Krijgstucht is in deze niet imperatief. „We lezen in artikel 7 (1) wel dat de eensgezindheid, saamhorigheid en „samenwerking bij de krijgsmacht vereischt, slechts verkregen kunnen wor- „den, indien de officieren en onderofficieren den hun ondergeschikten mili- „tair en in trouwe plichtsbetrachting en goed gedrag het voorbeeld geven en „in alle opzichten hunne zedelijke en stoffelijke belangen behartigen.

„Bijstand in strafzaken wordt dus niet met zooveel woorden als onder- „deel van de taak van den officier genoemd. Behartiging van de zedelijke „en stoffelijke belangen sluit bijstand in rechten echter in.

¹⁾ Vgl. M.R.T. XI, 242, M.R.T. XXXXII, 236.

²⁾ Art. 449. *Friend of the Accused*. A person assisting an accused person may advise him on all points, and may by permission of the president, but not otherwise, examine him if he desires to give evidence and cross-examine the witnesses for the prosecution and examine those for the defence. He may in every case suggest to the accused questions to be put to witnesses and may read the accused's defence or statement in mitigation of punishment. Subject to the provisions of article 464, he may address the court on behalf of the accused.

„Het doet ook niet ter zake voor welk delict de beklaagde zich te ver-
 „antwoorden heeft. In het proces inzake de muiterij aan boord van Hr. Ms.
 „De Zeven Provinciën' traden officieren als raadslieden op, zoowel voor
 „de muiters als voor de officieren, die terecht stonden terzake van over-
 „trede van art. 143 M.S.

„Hunne positie was zeker delicaat, waar het een zoo ernstige aantasting
 „van de grondslagen der militaire samenleving betrof. Toch was zij niet
 „zoo uitzonderlijk, als men wel eens heeft doen voorkomen. Immers in een
 „niet minder delicate situatie zal ook vaak de advocaat geraken, die zich
 „toegevoegd ziet dan wel wiens hulp ingeroepen wordt in een zaak, die niet
 „alleen zijn sympathie niet heeft, maar hem kortweg tegenstaat.

„Ook dan kan hij werkzaam zijn in het belang van maatschappij en in-
 „dividu, n.l. door mede te werken dat de waardeering van het strafbare
 „feit binnen juiste proporties blijft en een straf worde opgelegd, die zoo
 „wel uit generaal als speciaal preventief oogpunt beschouwd, de meest juiste
 „is³⁾.

„Tenslotte moge hier nog aandacht geschonken worden aan een tweetal
 „vragen, die in de litteratuur bespreking plegen te vinden, t.w. of de raads-
 „man zijn cliënt mag aanraden een bekentenis terug te houden of te her-
 „roepen en of het op zijn weg ligt den verdachte tot bekentenis te brengen.

„Tegen een bevestigende beantwoording van de eerste vraag verzet zich
 „ons uitgangspunt. Is de functie van den advocaat dienen van het recht,
 „dan kan hij een dergelijke raad nooit geven. Hij zal slechts zijn cliënt
 „desgevraagd kunnen wijzen op den invloed die eene bekentenis heeft op
 „het bewijs, een invloed die men sedert het tot stand komen van het nieuwe
 „Wetboek van Strafvordering zeker niet moet overschatten. Vandaar dat
 „des te eerder gewezen zal worden op den invloed, die eene bekentenis heeft
 „bij het bepalen van strafsoort en strafmaat. Den ontkenningen beklaagde
 „kan men moeilijk voorwaardelijk veroordeelen. Daartegen verzet zich het
 „instituut der voorwaardelijke veroordeeling.

„Anders staat het met de vraag, of de raadsman zijn cliënt tot' beken-
 „tenis moet brengen. Dit ligt zeker niet op zijn weg.

„Men neme als uitgangspunt van verweer beklaagdes voorstelling van
 „zaken, tenzij deze ongerijmd is.”

3) Art. 45² Sv. geeft den raadsman het recht om ontheffing te verzoeken van eene toevoeging.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad te Velde West

Vonnis van 1 April 1947 ¹⁾

(Uitgesproken 18 Maart 1947).

President: Majoor Mr. J. D. v. d. Berg.

Leden: Majoor K. P. Innemee en Kapt. P. v. d. Linden.

Raadsman: Mr. Oosterhoff.

Vrijspraak van de ten laste gelegde diefstal. Beklaagde, de hem van Rijkswege verstrekte gascape vermissende, had een aan een ander militair verstrekte, aan het Rijk toebehorende, gascape weggenomen, met het oogmerk om die cape aan het Rijk in te leveren, derhalve niet met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van den Auditeur-Militair bij dien Krijgsraad, eischer, tegen P.H.L., geboren te Batavia 11 Maart 1913, ten tijde in de tenlastelegging genoemd korporaal bij de Stafcie. C.G.R., thans gemobiliseerd en wonende te 's Gravenhage, beklaagde,

Gezien de schriftuur van eisch, door den Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 18 Maart 1947 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende dat den beklaagde is ten laste gelegd, dat hij, militair zijnde, op of omstreeks 1 October 1946 te Amsterdam met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een militaire gascape, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, althans aan een ander dan aan hem, beklaagde;

Overwegende, dat beklaagde, blijkens een ambtelijke verklaring dd. 5 Maart 1947, opgemaakt door den commandant van de Stafcompagnie CGR, op 1 Juli 1945 in werkelijken dienst is gekomen, terwijl beklaagde ten processe heeft verklaard, dat hij op 1 October 1946 met groot verlof is vertrokken;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet wettig en overtuigend be-
wezen acht, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd;

Overwegende, dat ten processe is komen vast te staan, dat aan beklaagde van Rijkswege ten gebruike is uitgereikt een militaire gascape, welke evenwel niet meer in bezit van beklaagde was, toen hij met groot verlof zou vertrekken en hij deze gascape wederom moest inleveren;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk ver-

¹⁾ Dit vonnis is ook opgenomen in N.J. 1947/557. (Red. M.R.T.).

klaard heeft, dat hij op 1 October 1946 een militaire gascape heeft weggenomen met de bedoeling die, in de plaats van de door hem vermiste gascape, welke hij op dat tijdstip had behoren in te leveren, bij de fourier van zijn onderdeel in te leveren;

Overwegende, dat ten processe voorts is komen vast te staan, dat de door beklaagde weggenomen gascape eigendom was van den Staat der Nederlanden, immers aan een militair van het onderdeel, waarbij beklaagde was ingedeeld, ten gebruike was uitgereikt en zich als zodanig in het bezit van die militair bevond; dat beklaagde deze gascape inderdaad op 1 October 1946 bij den fourier van zijn onderdeel heeft ingeleverd;

Overwegende, dat de fourier bij de inlevering der gascape handelde als orgaan van de Staat, als rechtmatige eigenaar daarvan, en deze gascape mitsdien ten behoeve van de Staat van beklaagde in ontvangst nam;

Overwegende, dat beklaagde aldus nimmer het oogmerk heeft gehad van wederrechtelijke toeëigening;

Overwegende, dat beklaagde derhalve van het hem telastgelegde behoort te worden vrijgesproken;

Recht doende,

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde is ten laste gelegd;

Spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Fiat Executie:

De Commandeereud Generaal,
o/l De Generaal-Majoor sous-chef Generale Staf
P. L. G. Doorman.

NASCHRIFT.

Hoezer bovenstaande uitspraak onbevredigend aandoet, meen ik, dat zij in verband met de gebezigde tenlastelegging, juist ¹⁾ is. Men zou op grond van de voorgeschiedenis van de VIe titel van het Tweede Boek van het Wetboek van Militair Strafrecht en de (vervallen) strafbaarstelling van „diefstal in de chambrée ten nadele van een „kameraad” (C.W.L. artikel 191), kunnen twijfelen. Uit die voorgeschiedenis blijkt namelijk dat men een afzonderlijke strafbaarstelling van diefstal in de chambrée in het Wetboek van Militair Strafrecht niet nodig heeft geacht, omdat de strafbedreiging van artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht ook deze vorm van diefstal treft (Van der Hoeven II, blz. 403) en onder „diefstal in de chambrée” vielen gevallen die sterke overeenkomst vertonen met het onderhavige. Ik verwijs naar de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 13 Maart 1917 (M.R.T. XIII blz. 236 v.) Een militair had toen „een „paar rijgschoenen, toebehoorende aan het Rijk” en „in bruikleen „verstrekt aan zijn kameraad, den landstormplichtigen soldaat

¹⁾ In ander opzicht, namelijk in zoverre het vonnis werd uitgesproken 14 dagen vóórdat het gewezen was, is de uitspraak minder juist.

„H.G.W. eveneens op genoemde kamer dier kazerne gelegerd” weggenomen en werd met toepassing van artikel 191 C.W.L. veroordeeld wegens het als militair zijn kameraad in het slaapkwartier bestelen. (Andere voorbeelden vindt men in M.R.T. XI. blz. 352 en in M.R.T. XIV, blz. 239). Deze en dergelijke gevallen zouden dus, zoals uit de Memorie van Toelichting blijkt, voortaan opgevangen worden door de strafbepaling van artikel 310 Wetboek van Strafrecht, eventueel onder de verzwarende omstandigheid van artikel 44 van dat wetboek, of door de strafbepalingen van de artikelen 151 en 152 van het Wetboek van Militair Strafrecht. Er bestaat echter tussen het voorval, behandeld in het hier afgedrukte vonnis van de Krijgsraad te Velde West en dat, behandeld in de aangehaalde sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 13 Maart 1917 een diepgaand verschil: hier beschikte beklagde over de weggenomen gascape door haar aan de eigenaar terug te geven; daar beschikte beklagde over de rijgschoenen op andere wijze. Hier is dus geen sprake van wederrechtelijke toeëigening, daar wel.

Niettemin zou het onbevredigend zijn wanneer handelingen als de onderhavige met de gascape niet tot een veroordeling zouden kunnen leiden. Dergelijke handelingen zijn niet zeldzaam en wanneer zij niet krachtadig¹ geremd worden, kunnen zij als een lawine om zich heen grijpen: het slachtoffer van de wegneming zal t.z.t., als zijn tijd voor inleveren aangebroken is, eens anders cape wegnemen, en zo vervolgens, D.C. De mogelijkheid behoort dan ook open te staan om de ongeoorloofdheid ervan door middel van een strafvonnis in te scherpen.

Op een tijdig ingrijpen van de wetgever, door het strafbaar stellen van dit ten nadele van een kameraad wegnemen en inleveren van Rijksgoederen, valt nauwelijks te rekenen. Een oplossing is wellicht te vinden met behulp van artikel 135 van het Wetboek van Militair Strafrecht, strafbaar stellende de overtreding van een dienstvoorschrift. Dit artikel kwam ook reeds tegemoet aan de weinig bevredigende toestand, welke ontstaan was doordat artikel 37 van de Motor- en Rijwielwet de overtredingen van die wet in tijd van oorlog ten aanzien van militaire voertuigen buiten het bereik der strafsancties stelt. Nodig zal echter zijn het uitvaardigen van een dienstvoorschrift, waarin het inleveren van aan een ander verstrekte Rijks-uitrustingsstukken verboden wordt, een voorschrift dus in de geest van het Koninklijk Besluit van 19 September 1947, dat het besturen van militaire voertuigen, die niet voldoen aan de voorgeschreven uitrusting, verbiedt¹).

Ook het in het leven roepen van een bij Koninklijk Besluit vast te stellen dienstvoorschrift kost echter tijd. Een oplossing, die reeds thans kan worden aangewend, zou wellicht artikel 161 van het Wetboek van Militair Strafrecht aan de hand kunnen doen. Om dat artikel op de hier bedoelde gedragingen toepasselijk te verklaren,

¹) Zie M.R.T. XL, blz. 560, 617.

zal men de wet wel een weinig moeten oprekken, doch daartegen zullen, juist wat dit artikel betreft, niet veel bezwaren behoeven te bestaan, in aanmerking nemende dat de wetgever met voordacht zich van zodanige bewoordingen heeft bediend, dat de delictsom-schrijving uiterst elastisch zou worden.

Wil men artikel 161 toepassen, dan legge men niet de nadruk op het feit dat betrokkene eens anders uitrustingsstuk wegnam en in-leverde, maar op het feit dat hij zijn eigen uitrustingsstuk heeft weggemaakt. Men zal wellicht tegenwerpen dat het bewijs van het wegmaken moeilijk te leveren zal zijn, doch dat heeft de ontwerper van het Wetboek voorzien en daarom is het element „opzet” (dat ten aanzien van het wegmaken in het vorige artikel, evenals in artikel 350 van het Wetboek van Strafrecht wel geldt) in artikel 161 doelbewust weggelaten. Mr. Van der Hoeven, de schepper van het Wetboek, deelde terzake aan de Militaire Commissie mede (zie Van der Hoeven II, blz. 420) „dat hij tot weglaten van het woord „opzettelijk” „geleid is door dezelfde reden als bij art. 114 van het ontwerp [113]. „Het opzet zal zelden te bewijzen zijn en vooral met betrekking tot „het personeel van de Zeemacht is het noodig, op het feit eene ge-„strengere straf te kunnen toepassen”. Artikel 114 [113] van het ontwerp, hierboven aangehaald, is thans genummerd 129 (de plichtsverzaking van schildwachten en andere wachthebbenden). Bij dat artikel is in de Tweede Kamer over het weglaten van het opzet in den brede gedebatteerd, doch Van der Hoeven's standpunt overwon en de delictshandeling werd geobjectiveerd. Bij de behandeling van artikel 161 daarna, werd de noodzaak van weglating van het opzet zonder bezwaren geaccepteerd. Uit de verdere behandeling van artikel 161 blijkt voorts, dat men het zo ruim mogelijk heeft willen redigeren, om allerlei vormen van benadeling aan Rijksgoederen strafbaar te doen zijn.

Het schuld-element zal, nu de wet (doelbewust) dat element niet vermeldt, het in het strafrecht vereiste ¹⁾ schuld-minimum zijn; het bewijs ervan zal neerkomen op het vooronderstellen der schuld, terwijl verdachte aannemelijk kan maken dat hem geen schuld treft. In misdrijfszaken is dit ongebruikelijk, omdat de wetgever daarbij het schuld-element bijna altijd tot uitdrukking doet komen, doch ik verwijs terzake naar artikel 129, hetwelk den wetgever voor het weglaten van het schuldvereiste in artikel 161 tot voorbeeld strekte. Ook bij de wachtsdelicten, bijvoorbeeld bij het slapen op post, komt het bewijs practisch neer op het vooronderstellen van schuld, terwijl beklaagde aannemelijk kan maken dat zijn slapen niet aan zijn schuld te wijten was. Dit schijnt ook bij artikel 161 niet met de bedoeling van de wetgever in strijd te zijn, wanneer men (zie Van der Hoeven II, blz. 421/422) leest: „De mindere militair, die „eenig hem van Rijkswegen verstrekt kleedingsstuk van de hand „heeft gezet, moet, onverschillig of het goed hem al dan niet toe-

¹⁾ Zie H.R. 14 Februari 1916, W. 9958.

„behoort, gestraft kunnen worden, ook al blijft het onbekend, welken weg hij daartoe ingeslagen heeft” (spatiëring van mij).

Nadere regeling van de strafbaarstelling van de inlevering ten nadele van een kameraad zal echter zeer gewenst blijven, ook al omdat artikel 161 slechts toepasselijk is wanneer de dader tot een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht behoort. Zodra de „tijd van „oorlog” voorbij zal zijn en men zal overgaan tot het in groten getale met groot verlot zenden van dienstplichtigen, zal de krijgsmacht niet meer „op voet van oorlog gebracht” zijn, terwijl dan ook de fictie van artikel 74 van het Wetboek van Militair Strafrecht niet meer te hulp zal komen. Juist dan zal het nodig zijn dat het inleveren van eens anders uitrustingsstukken strafrechtelijk vervolgd kan worden.

W.H.V.

Krijgsraad te Velde West.

Vonnis van 5 December 1947.

President: Luit. Kolonel Prof. Mr. J. M. van Bemmelen.

Leden: Majors H. K. Duhoux en B. C. Mante.

Raadsman: Mr. van der Ven, advocaat te 's Gravenhage.

(1) Verduistering van militaire kleding, van rijkswege in bruikleen ontvangen.

(2) Aangifte doen dat een strafbaar feit gepleegd is, wetende dat het niet gepleegd is.

Beklaagde had de bij hem in gebruik zijnde kast in de kazerne opengebroken om het te doen voorkomen alsof de (door hem verduisterde) goederen hem door een derde waren ontstolen, en had aangifte gedaan aan een opperwachtmeester van de Kon. Maréchaussée. Weliswaar was deze aangifte niet overeenkomstig het bepaalde bij artikel 163 (2) van het Wetb. v. Strafvordering door verbalisant en aangever ondertekend, maar het misdrijf van artikel 188 Wetb. v. Strafrecht is voltooid, zodra aan een ambtenaar, belast met of bevoegd verklaard tot het opsporen van strafbare feiten, de mededeling is gedaan dat een strafbaar feit is gepleegd, terwijl de aangever weet dat dit niet is gepleegd.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE WEST,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen W.G.N., geboren te Weesperkarspel op 6 Februari 1928, soldaat bij RIMI. Materiaal Inspectie, Dumoulinkazerne, Soesterberg, gedetineerd in Hulphuis van Bewaring te 's Gravenhage,

Gezien enz.;

Overwegende, dat de beklaagde, na wijziging der telastelegging ter terechtzitting, is ten laste gelegd:

dat hij, militair zijnde, te Soesterberg, althans in Nederland

1. op of omstreeks 12 September 1947, als behorende tot de op

voet van oorlog gebrachte krijgsmacht, een overall, een paar handschoenen, een handdoek en een onderbroek, die hem van rijkswege verstrekt waren, wetende dat deze behoren tot de militaire kleding of uitrusting, zonder schriftelijke vergunning door of vanwege de bevoegde officier afgegeven, heeft in bewaring gegeven, althans heeft weggemaakt;

Subsidiair: alstoen opzettelijk een overall, een paar handschoenen, een handdoek en een onderbroek, toebehorende aan de Staat der Nederlanden, althans aan een ander dan aan hem, beklaagde, die hij onder zich had als zijnde hem van rijkswege in bruikleen verstrekt, althans anders dan door misdrijf, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;

2. op of omstreeks 15 September 1947 aan de opperwachtmeester der Koninklijke Maréchaussée F. W. Delleman aangifte gedaan heeft, dat door een ander uit zijn kast, na verbreking van het slot, met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening zou zijn weggenomen een overjas, een tentzeil, een ransel, een paar schoenen, een paar wollen handschoenen, twee handdoeken, een overall, een korte blauwe onderbroek, een borstrok met lange mouwen en een zomerhemd, terwijl hij wist, dat dit strafbaar feit niet gepleegd was;

Overwegende, enz.;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting onder meer zakelijk heeft verklaard:

ad 1. enz.;

ad 2. dat hij, in dienst zijnde als voormeld, voormelde kast zelf heeft opengebroken om te doen voorkomen, alsof bovengenoemde goederen hem door een derde waren onstolen; dat hij, toen hij op 15 September 1947 bij zijn onderdeel terugkwam van bewegingsvrijheid, bij de opperwachtmeester Delleman van de Koninklijke Maréchaussée aangifte heeft gedaan, dat iemand goederen uit zijn kast in de kazerne had gestolen door daarvan het slot te verbreken; dat hij toen opgegeven heeft, dat bovengenoemde, door hemzelf meegenomen goederen waren gestolen en bovendien een overjas, een tentzeil, een ransel, een paar schoenen, een handdoek, een borstrok en een zomeroverhemd, al welke goederen hij tevoren kwijtgeraakt was;

Overwegende, enz.;

Overwegende, ten aanzien van het sub 2° telastegelegde bovendien: dat voormeld procesverbaal [van opperwachtmeester Delleman — Red.] onder meer zakelijk inhoudt: dat beklaagde tegenover de verbalisant heeft verklaard, dat hij op 13 September 1947 omstreeks 12.10 uur is weggegaan van zijn kamer, zijnde kamer 33 van Paviljoen 2 der Dumoulinkazerne te Soesterberg; dat hij vóór zijn vertrek zijn kast waarin zich zijn kleding en uitrusting bevonden, met een hangslot afsloot; dat hij, na Maandag 15 September 1947 des voormiddags te omstreeks 8.00 uur teruggekomen te zijn, bemerkte, dat het hangslot van zijn kast was stukgeslagen en zijn gehele uitrusting uit de kast was verdwenen;

dat hem bij contrôle bleek, dat aan militaire goederen waren verdwenen: een overjas, een tentzeil, een ransel, een paar schoenen, een paar wollen handschoenen, twee handdoeken, een overall, een korte blauwe onderbroek, een borstrok met lange mouwen en een zomeroverhemd; dat die goederen toebehoorden aan de Staat der Nederlanden en hem in bruikleen waren gegeven; dat hij aan niemand vergunning had gegeven die goederen weg te nemen en zich toë te eigenen;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden, die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren evenzovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebruikt ten aanzien van het feit en de feiten waarop het betrekking heeft— wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat de door beklagde gedane aangifte weliswaar niet overeenkomstig het bepaalde bij artikel 163 lid 2 van het Wetboek van Strafvordering door de verbalisant en de aangever is ondertekend, doch zulks niet wegneemt, dat het voltooide misdrijf van artikel 188 Wetboek van Strafrecht is gepleegd, immers dit misdrijf voltooid is, zodra aan een ambtenaar, belast met of bevoegd verklaard tot het opsporen van strafbare feiten, de mededeling is gedaan, dat een strafbaar feit is gepleegd, terwijl de aangever weet dat dit niet is gepleegd;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: 1. *verduistering*; 2. *aangifte doen dat een strafbaar feit gepleegd is, wetende, dat het niet gepleegd is*,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 321 en 188 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, enz.;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen 2, 60, 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 10, 27, 57 van het Wetboek van Strafrecht, 151, 193, 197, 243, 249 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Recht doende in naam der Koningin,

Verklaart beklagde schuldig aan de hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feiten en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot een gevangenisstraf voor de tijd van *drie maanden*, met bepaling, dat de tijd door hem vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in arrest doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht en wel vanaf 18 October 1947;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Bekrachtigt het bestaande arrest.

Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië.

Vonnis van 23 April 1948.

President: Lt. Kolonel d. Mars. (KMR.SD.TV.) P. Eenhoorn.

Leden: Lt. Kolonel d. Mars. (KMR) B. Schreuders, Off. M.S.D. 1e kl. W. P. J. Brunet de Rochebrune, Luit.t.zee 1e kl. Douw van der Krap, Luit. t.zee Bussemaker.

Fiscaal: Off.v.Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.

Raadsman: 2e Lt. d. Mars. (KMR) J. Brand.

„Indië-deserteur”.

Beklaagde, marinier-zeemilicien, afkomstig uit een anti-militairistische omgeving, was na ommekomst van tropenverlof niet naar zijn onderdeel teruggekeerd, doch „ondergedoken”. Na de Duitse bezetting medegemaakt te hebben, wilde beklagde niet optreden als bezetter van Indië.

Na arrestatie is beklagde per eerstvolgende gelegenheid naar Indië gezonden. Bij de strafoplegging rekening gehouden met de anti-militairistische omgeving van beklagde, die hem in zijn houding deed volharden, en met het feit dat hij het onjuiste van zijn handelwijze beseft, nu hij heeft gezien dat de Nederlandse troepen in Indië niet kunnen worden vergeleken met de Duitsers in de bezettingstijd.

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIË,

in de zaak van de Fiscaal, ratione officii, tegen S.H.F., oud 21 jaren, geboren te Het Bildt (Friesl.), laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende bij de Mariniersbrigade als marinier 3e kl. z/m.,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant der Zeemacht in Nederlands-Indië dd. 4 Maart 1948 no. PJ. 2/13/15;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de 8e April 1948, no. P.J. 2/19/24 aan de voet van welk stuk aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij dienende als marinier der 3e klasse z/m bij de Afdeling „Mariniers te Bergen op Zoom en zich met weekeinde-verlof bevindende dat op 17 Augustus 1947 laatste gelegenheid, althans op „24 Augustus 1947 laatste gelegenheid, eindigde, zich opzettelijk op „of vóór dat tijdstip niet bij die afdeling heeft teruggemeld en sindsdien daarvan ongeoorloofd afwezig is gebleven, totdat hij op 31 „October 1947 door de politie te St. Jacobi-parochie werd aangehouden en vervolgens op 3 November 1947 in vermelde afdeling „werd overgebracht, waardoor hij de reis, waartoe het bevel hem

„bekend was, met het m.s. „Kota Inten”, dat op of omstreeks 28 Augustus 1947 met een echelon mariniers, waartoe beklaagde behoorde, „van Nederland naar Nederlands-Indië vertrok, niet heeft medegemaakt”;

Post alia:

Overwegende dat de beklaagde ten processe heeft verklaard:

dat hij bekend zich aan het hem ten laste gelegde te hebben schuldig gemaakt;

dat hij in April 1947 in dienst is gekomen als marinier III zee-milicien bij de afdeling Mariniers te Bergen op Zoom; dat hem enige tijd later werd medegedeeld, dat hij omstreeks 28 Augustus 1947 met het 12e echelon mariniers met het m.s. „Kota Inten” van Nederland naar Nederlands-Indië zou vertrekken; dat hij even vóór zijn vertrek van 23 tot 24 Augustus 1947 met kort weekeinde-verlof naar huis mocht gaan, welk verlof op 24 Augustus 1947 te 24.00 uur eindigde; dat hij toen zijn tropenverlof al gehad had;

dat hij op 23 Augustus 1947 eerst naar zijn meisje te Tilburg is gegaan en vervolgens op 24 Augustus 1947 vertrokken is naar zijn oom M.S., Van Wijngaardenstraat 120 te St. Jacobi Parochie; dat hij aan zijn oom heeft verteld dat hij, beklaagde, niet van plan was om naar Indië te gaan, doch dat hij, beklaagde, van plan was om onder te duiken; dat zijn oom, die anti-militairist is, niets heeft gezegd, doch hem, beklaagde, gelegenheid heeft gegeven om onder te duiken; dat zijn oom hem, beklaagde, niet heeft aangemoedigd in zijn plan om niet naar Indië te gaan, doch dit hem evenmin heeft afgeraden;

dat hij, beklaagde, zijn plan om onder te duiken en niet naar Indië te gaan, met niemand heeft besproken, doch voor zichzelf heeft uitgemaakt, dat hij, beklaagde, niet wilde optreden als bezetter van Indië; dat hij de Duitse bezetting als iets verschrikkelijks had aan-gevoeld en dat hij dacht dat hij, indien hij naar Indië zou gaan, op dezelfde wijze zou handelen als de Duitser in Holland gedaan had;

dat hij de tijd in St. Jacobi-parochie heeft doorgebracht met landarbeid; dat hij aan zijn werkgever heeft medegedeeld, dat hij, beklaagde, met ziekenverlof was; dat zijn eigen ouders na enige tijd wisten waar hij, beklaagde, zat, daar hij zijn ouders een brief had geschreven, waarin hij naar voren had gebracht, waarom hij, beklaagde, niet naar Indië was gegaan;

dat op 31 October 1947 drie rijksveldwachters hem bij zijn oom te St. Jacobi-parochie kwamen ophalen . . . enz.;

dat hij op 3 November 1947 onder geleide is overgebracht naar de afdeling Mariniers te Bergen op Zoom, waar de Officier van de Wacht de Adjudant der Mariniers J. Kampberg, hem, beklaagde, voorlopig streng arrest aanzegde; dat hij op 26 November 1947, toen hij aan boord van de boot stapte om naar Indië te gaan, uit arrest is ontslagen;

dat hij inziet dat hij zich heeft schuldig gemaakt aan desertie; dat hij echter spijt heeft van hetgeen hij gedaan heeft en dat hij in-ziet, dat de Nederlandse troepen in Indië niet vergeleken kunnen

worden met de Duitsers in de bezettingstijd; dat hij zich dit echter ten tijde van zijn desertie niet gerealiseerd heeft;

dat zowel zijn vader als zijn oom, die beiden anti-militairist zijn, niets hebben gedaan om hem, beklaagde, van zijn plan, om niet naar Indië te gaan, af te brengen, doch dat beiden hem, beklaagde, volkomen zijn eigen gang hebben laten gaan;

Overwegende, dat als stuk van overtuiging aanwezig is een extract uit het scheepsjournaal van de afdeling Mariniers te Bergen op Zoom, enz.;

Overwegende ten aanzien van het bewijs der feiten,

dat beklaagde verklaart dat hij op 24 Augustus 1947 niet per laatste gelegenheid van weekeinde-verlof bij de Afdeling Mariniers te Bergen op Zoom is teruggekeerd;

dat beklaagde echter volgens het ten processe aanwezige extract-scheepsjournaal heeft gemankeerd bij de Afdeling Mariniers te Bergen op Zoom vanaf 17 Augustus 1947 laatste gelegenheid;

dat de Raad aanneemt dat beklaagde, toen hij na zijn terugkeer bij de Afdeling Mariniers te Bergen op Zoom een verklaring betreffende zijn afwezigheid moest afleggen, zich betreffende het tijdstip van zijn afwezig blijven na weekeinde-verlof een week heeft vergist en dat het extract-scheepsjournaal ten deze juist is;

dat derhalve door de inhoud van de verklaring van beklaagde, benevens door de inhoud van het ten processe aanwezige schriftelijke bescheid, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen met beklaagde's schuld eraan hetgeen hem is ten laste gelegd, met dien verstande dat hij zich opzettelijk niet op of vóór 17 Augustus 1947 laatste gelegenheid bij de Afdeling Mariniers te Bergen op Zoom heeft teruggemeld;

Overwegende dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„Desertie, gepleegd in tijd van oorlog”;

Overwegende omtrent de op te leggen straf,

dat de Raad hierbij als verzachtende omstandigheid in aanmerking wil nemen het milieu waaruit beklaagde afkomstig is, daar de anti-militairistische houding en het wanbegrip ten aanzien van de toestanden in Indië van zijn familieleden, hem, in stede dat hem het verkeerde van zijn handelwijze onder ogen werd gebracht, in zijn eenmaal voorgenomen houding deden volharden;

Overwegende enz.

[volgt: veroordeling tot gevangenisstraf voor de duur van twee maanden (eis was: vier maanden) met aftrek van 23 dagen voorarrest. — Red.].

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Sententie van 19 Maart 1948.

President: Mr. J. C. Berenschot (plv).

Leden: Kolonel M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm. 1e kl.
H. J. G. van Giessen.

Vonnis van de Temporaire Krijgsraad te Hollandia, waarop het fiat-executie van de territoriale commandant is geweigerd. De Krijgsraad vermeent bij het gewezen vonnis te moeten volharden; de territoriale commandant handhaaft zijn bezwaren. Bij regeringsbesluit bepaald dat het vonnis en de processtukken zullen worden gesteld in handen van het H.M.G. van Ned. Indië, teneinde over de zaak te erkennen en recht te spreken, zoals dat Hof zal bevinden te behoren. Vonnis vernietigd en opnieuw recht gedaan.

Advocaat-Fiscaal: door een gebaar met enig kwaad bedreigen; H.M.G.: feitelijke bedreiging met geweld (beklaagde was, na voorafgegane woordenwisseling, opgewonden met een mes in de hand op zijn meerdere toegelopen en door omstanders ontwapend).

Het Hof beveelt dat de sententie ter eerstvolgende terechtzitting van de Temporaire Krijgsraad in het openbaar zal worden uitgesproken.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDS INDIË,

in de zaak van K.S.A., oud 18 jaren, Amb.hosp.soldaat, ged. XXe Bat., 4e Cie., Biak, beklaagde (buiten arrest),

Gezien het vonnis van den Temporairen Krijgsraad te Hollandia, gewezen op 21 November 1947, waarbij beklaagde met vrijspraak van het hem primair tenlastegelegde terzake van het hem subsidiair tenlastegelegde is schuldig verklaard aan het misdrijf „*feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog*” en deswege is veroordeeld tot een gevangenisstraf voor den tijd van vijf maanden, met bepaling, dat deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij bij rechterlijke uitspraak later anders mocht worden gelast op grond dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd van één jaar aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder No. 1 van artikel 2 van het Wetboek van Krijgstucht, dat van ernstige aard is, noch aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder nos. 2 - 6 van dat artikel;

Gelet op het schrijven van den Territoriaal- tevens Troepen-commandant van Nieuw-Guinea te Hollandia, Luitenant Kolonel B. L. de Goede, terzake uitoefenende de bevoegdheid van commanderend officier, omschreven in artikel 218 van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht, dd. 25 November 1947, waarbij hij heeft geweigerd op bovengenoemd vonnis het vereiste „*fiat-executie*” te verlenen;

Gelet op het schrijven van den President van den Temporairen Krijgsraad te Hollandia, dd. 28 November 1947, gericht aan den Territoriaal- tevens Troepencommandant van Nieuw-Guinea te Hol-

landia, waarbij de Krijgsraad heeft verklaard te vermenen bij het gewezen vonnis te moeten volharden;

Gelet op het schrijven van denzelfden Territoriaal- tevens Troepencommandant, gericht tot den Lt. Gouverneur-Generaal van Nederlands Indië, dd. 5 December 1947, waarbij hij zijn bezwaren heeft gehandhaafd;

Gelezen het Regeringsbesluit, dd. 17 Januari 1948, No. 2, waarbij is goedgevonden en verstaan in handen van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië te stellen, teneinde over de zaak te erkennen en recht te spreken zoals dat Hof zal bevinden te behoren, het vonnis inzake K.S.A., voornoemd, gewezen door den Temporairen Krijgsraad te Hollandia op 21 Novemeber 1947, en de daarbij behorende processtukken;

Gezien de stukken;

Gelezen den door den Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië schriftelijk overgelegden eis, dd. 4 Maart 1948, daartoe strekkende den beklagde K.S.A. vrij te spreken van het hem primair tenlastegelegde, hem terzake van het subsidiair tenlastegelegde schuldig te verklaren aan „*het opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid door een gebaar met enig kwaad bedreigen in dienst gepleegd*” en hem deswege te veroordelen tot een gevangenisstraf voor den duur van vijf maanden;

Overwegende, dat het Hoog Militair Gerechtshof van oordeel is, dat voormelde Krijgsraad terecht beklagde van het hem primair ten laste gelegde heeft vrijgesproken zomede terecht, zij het op onvoldoend geformuleerde gronden, beklagde terzake van het hem subsidiair tenlastegelegde heeft schuldig verklaard en deswege heeft veroordeeld, zijnde toch dit subsidiair tenlastegelegde, alsmede beklagde's schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen door de eigen erkentenis van beklagde ter terechtzitting, bevestigd door en in verband beschouwd met de te dier terechtzitting voorgelezen verklaringen van de getuigen J.M. de Kock, J. P. van Galen en A. W. de Rozario;

Overwegende dat dit bewezen verklaarde feit, zoals het zich heeft toegedragen en in de bewoordingen der subsidiaire telastelegging ook voldoende tot uiting komt, een verdere strekking heeft dan bedreiging met een gebaar en een ernstiger delict oplevert, immers de gehele houding van beklagde, die na een voorafgegane woordenwisseling opgewonden met een mes in de hand op korporaal van Galen toeliep, zódanig dat het enigen omstanders zelfs nodig voorkwam, om op beklagde toe te snellen en hem te ontwapenen, een bedreiging vormde met feitelijke aanranding oftewel een feitelijke bedreiging met geweld en zulks onder de omschrijving valt van artikel 105 van het Wetboek van Militair Strafrecht,¹⁾ waaraan nog is toe te voegen, dat die bedreiging plaats vond naar aanleiding van een dienstbevel,

¹⁾ T.w. het Indische, overeenstemmend met art. 116 van het (Nederlandse) Wetboek van Militair Strafrecht. (Red. M.R.T.).

nl. „zich melden bij de wacht”, mitsdien terzake van een dienstaan-gelegenheid, en zij aldus in dienst is gepleegd;

Overwegende, dat derhalve de door den Temporairen Krijgsraad van het bewezen verklaarde feit gegeven qualificatie, waarmede het College zich zelfs buiten de grenzen der subsidiaire telastelegging heeft begeven, ten enenmale onjuist is te achten;

Overwegende aangaande de toegediende straf, dat deze evenzo niet gehandhaafd kan blijven, immers zij als „voorwaardelijk” opgelegd allerminst in overeenstemming is met het militair belang, dat zich, vooral gezien het ernstige karakter van het gepleegde feit, begaan tegen een meerdere, wel degelijk daartegen verzet, en dan ook, mede gelet op het strafboek van beklaagde, waaruit zijn voorliefde blijkt voor het plegen van daden van geweld, zodat hiertegen met gestrengheid dient te worden opgetreden, de ondervolgende straf in juistere verhouding wordt geacht tot de aard en ernst van het door beklaagde misdrevene;

Overwegende, dat derhalve, waar op verbeterde gronden tot een schuldigverklaring van het subsidiair tenlastegelegde is geconcludeerd en voorts qualificatie en straf door andere behoren te worden vervangen, het wenselijk voorkomt het voormeld vonnis van den Temporairen Krijgsraad te Hollandia algeheel te vernietigen en een nieuwe beslissing daarvoor in de plaats te stellen;

Gelet nog op de artikelen 1, 6, 46, 53, 63 en 105 van het Wetboek van Militair Strafrecht en verder de artikelen 218 jo 208 van de Herzien Rechtspleging bij de Landmacht;

Opnieuw recht doende:

Vernietigt het voormeld op 21 November 1947 gewezen vonnis van den Temporairen Krijgsraad te Hollandia;

Verklaart de schuld van het den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklaagde K.S.A. primair tenlastegelegde niet wettig en overtuigend bewezen;

Spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Verklaart het hem subsidiair tenlastegelegde zomede zijn schuld daaraan wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem terzake hiervan schuldig aan het misdrijf: „*Als militair opzettelijk een meerdere feitelijk bedreigen met geweld, in dienst gepleegd*”;

Veroordeelt hem deswege tot een gevangenisstraf voor den duur van vijf maanden;

Verstaat, dat deze sententie ter eerstvolgende terechtzitting van den Temporairen Krijgsraad te Hollandia in het openbaar zal worden uitgesproken.

NASCHRIFT.

De Wet is op het stuk van de misdrijven tegen de ondergeschiktheid afgedaald tot een vergaande en vaak subtiele onderverdeling en hier en daar zelfs tot een dubbele regeling. Zo staat op het voorliggende geval de keuze open tussen „bedreiging met enig kwaad door

„een gebaar”, zie artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht (97 van het Indische W.M.S.R.), „bedreiging met enig kwaad „door een daad”, zie artikel 108 (97) en „feitelijke bedreiging met „geweld”, zie artikel 116 (105). De Advocaat-Fiscaal liet de keuze vallen op de eerste schakering; het Hof op de laatste. Het verschil is niet groot: zowel bedreiging door een daad als bedreiging door een gebaar vallen onder het begrip „feitelijke bedreiging”. De oorzaak van deze schijnbaar dubbele regeling in de wet is gelegen in het feit dat artikel 108 aanvankelijk de schakering „door een daad” niet kende en dat bij de behandeling van het wetsontwerp in de Tweede Kamer de wenselijkheid naar voren kwam om naast belediging door een gebaar, ook belediging door een daad strafbaar te stellen ¹⁾. Men wilde immers in artikel 108 het juridische net zó weven, dat niemand door de mazen ervan zou kunnen doorglippen, dat bijvoorbeeld niet wegens fijn overlegde en voorzichtige keuze van scheldwoorden de premie van onvervolgbaarheid zou worden toegekend ²⁾. Ongewild kreeg nu echter deze ingevoerde vorm ook betrekking op de in hetzelfde artikel dezelfde gestelde bedreiging.

Niettemin is er wel degelijk verschil blijven bestaan tussen de bedreiging door een gebaar of daad van artikel 108 (97) en de feitelijke bedreiging van artikel 116 (105). Dat verschil ligt namelijk in de inhoud van de bedreiging: „enig kwaad” in artikel 108 (97) en „geweld” in artikel 116 (105). Het eerste is ruimer dan het tweede, want het bevat, behalve „geweld” (krachtdadige aantasting van persoon of goed) elke andere wederrechtelijke benadeling, zoals geheimverbreking, ongegronde klacht of aangifte enz. ³⁾. Men zal dus, zodra er sprake is van een bedreiging met geweld door een gebaar of daad, moeten besluiten tot toepassing van artikel 116 (105): feitelijke bedreiging met geweld”, zulks wegens de hogere strafpositie (zie artikel 55, eerste lid ⁴⁾, van het Wetboek van Strafrecht). Eerst als er sprake is van een feitelijke bedreiging met enig ander kwaad dan geweld, zal de keuze gemaakt moeten worden tussen „gebaar” en „daad”. Het verschil tussen twee begrippen is gering, doch ik zou het aldus willen aangeven, dat een gebaar is het zich uitdrukken door hand- (en arm-) bewegingen ⁵⁾, echter alleen wanneer zulks geschiedt met de blote hand. Een dreigende beweging met de ge-

¹⁾ Zie Van der Hoeven II, blz. 179.

²⁾ Memorie van Toelichting; zie Van der Hoeven II, blz. 178.

³⁾ Zie Van der Hoeven II, blz. 178.

⁴⁾ Niet op grond van het tweede lid tot toepassing van artikel 108(97), want weliswaar is artikel 116(105) ruimer dan artikel 108(97), omdat in laatstgenoemd artikel de eis van tegenwoordigheid van de meerdere uitdrukkelijk wordt gesteld, terwijl bovendien „feitelijke bedreiging” wel gelijk geacht kan worden aan „bedreiging door een daad”, doch niet aan „bedreiging door een gebaar”, daar dit laatste begrip enger is, maar anderszins is „kwaad” ruimer dan „geweld”.

⁵⁾ Wellicht ook nog een beweging van de schouders; een beweging met been of voet, waarmede zeer wel een bedreiging uitgedrukt kan worden (schop of trap-bewegingen) valt m.i. taalkundig niet meer onder het begrip „gebaar”.

wapende hand zou ik niet meer een gebaar willen noemen en dus onder het ruimere begrip „daad” willen brengen. Naar mijn mening is het maken van een gebaar een spreken met de handen, maar dan moet de uitdrukking ook liggen in de handbewegingen en niet in het voorwerp, dat men in de hand houdt. Zo zal men (om bij de bedreigingen te blijven) met de handen door het gebaar van de hals afsnijden, van steken of houwen, van vuistslagen enz., zijn bedoeling kunnen weergeven, waarbij de duidelijkheid van deze bedoeling afhankelijk zal zijn van het vermogen om met de handen duidelijke taal te spreken. Als men dus met de blote hand een houw- of slagbeweging maakt, is het een gebaar; heeft men daarbij een klewang of zweep in de hand, dan is het een daad.

Van veel belang zal dit onderscheid bij bedreiging niet zijn, want een bedreiging door gebaar of daad met enig kwaad zal wel steeds een bedreiging met geweld inhouden en dus onder de zwaardere strafbepaling van artikel 116 (105) vallen. Een bedreiging met een andere wederrechtelijke benadeling, zoals geheimverbreking, ongegronde klacht of aangifte enz. door een gebaar of daad is moeilijk in te denken. Wel is het verschil van belang voor de belediging van artikel 108 (97)⁶). Ook hier echter sluit „daad” het begrip „gebaar” in zich, zodat het laatstgenoemde n.m.m. in de wet achterwege had kunnen blijven: een gebaar is immers ook een daad.

De jurisprudentie is terzake van het onderscheid tussen de verschillende schakeringen van bedreigingen weinig vast, zoals uit de volgende voorbeelden moge volgen:

(1) Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië (23 April 1937, M.R.T. XXXIII, blz. 396): het dreigend opheffen van de rechterarm met tot vuist gebalde rechterhand werd beschouwd als „feitelijke bedreiging met geweld”;

(2) Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië (26 November 1937, M.R.T. XXXIII, blz. 640): het in bokshouding met vooruitgestoken vuisten vóór de meerdere staan werd beschouwd als „door een gebaar met enig kwaad bedreigen”;

(3) Hoog Militair Gerechtshof (24 October 1939, M.R.T. XXXV, blz. 428): het dreigend de vuist ballen en het dreigend een mes opgeheven houden werd beschouwd als „door een gebaar met enig kwaad bedreigen”.

Hierbij kan dan de bovenstaande sententie worden gevoegd, die het met een mes in de hand op de meerdere toelopen beschouwt (en, zoals uit het voorgaande volgt, n.m.m. terecht) als „feitelijke bedreiging met geweld”.

⁶) Ten aanzien van belediging zal wellicht een ander criterium moeten gelden. In het verslag van de Tweede Kamer vindt men (zie Van der Hoeven II, blz. 179) het voorbeeld gegeven van het vóór de meerdere op de grond spuwen, hetgeen niet meer een gebaar doch een daad zou zijn. Van belediging door een gebaar werden geen voorbeelden gegeven. Als zodanig zou kunnen gelden het maken van een lange neus, het dichtknijpen van de neus, al dan niet vergezeld van het gebaar als van het doortrekken van een W.C., e.d.

Wij beschikken ten aanzien van deze sententie niet over de tenlastelegging tot het vonnis a quo, zodat niet uit te maken is, of de tenlastelegging schuldigverklaring aan „poging tot feitelijke insubordinatie” toeliet, want tot dat stadium was de bedreiging, zoals uit de sententie blijkt, uitgegroeid en — om met de Memorie van Toelichting op artikel 100, thans 116, te spreken ⁷⁾ — „Het artikel „betreft alleen de bedreiging die niet door poging tot feitelijke insubordinatie is gevolgd. Is dit laatste wel het geval, dan wordt ze als „zoodanig gestraft.”

W.H.V.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Sententie van 17 April 1948

(uitgesproken 23 April 1948).

President: Mr. J. C. Berenschot (plv.).

Leden: Generaal-majoor M. E. A. van Goor en Hoofdoff. v. Adm.
1e kl. H. J. G. van Giessen.

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. E. K. Bondam (plv.).

Raadsman: Mr. J. P. F. Houtman, Adv. & Proc. te Batavia.

Fiat-executie van vrijsprekend vonnis?

Geweigerd fiat-executie van vrijsprekend vonnis van de Temporaire Krijgsraad (K.N.I.L.) te Bandoeng. De zaak bij regeringsbesluit in handen gesteld van het H.M.G. van N.I.

Het Hof beslist dat fiat-executie ook vereist is van vonnissen die niet strekken tot het opleggen van een straf.

De T.R.I.-soldaat, die terecht stond terzake van het op bestiale wijze afmaken van twee Europese burgers, terzake veroordeeld tot de doodstraf.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDS INDIË,

In de zaak van: D.K.R., oud circa 22 jaren, van beroep verkoper/T.R.I. soldaat, wonende kampong Podjok, sedert 31 Augustus 1946 in arrest gesteld en sedert 18 September 1946 aangehouden in het Huis van Bewaring „Bantjeuj” te Bandoeng,

Gezien het vonnis van den Temporairen Krijgsraad te Bandoeng, gewezen op 15 November 1947, waarbij beklagde van de hem ten laste gelegde feiten is vrijgesproken;

Gelet op het schrijven van den Resident H.T.B.-Priangan te Bandoeng, Dr. S. van der Harst, ddo. 29 November 1947, no. 2829/2/47 Geh., terzake uitoefenende de bevoegdheid van Commandierend Officier, omschreven in artikel 218 van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht, waarbij hij heeft geweigerd op bovengenoemd vonnis het vereiste „fiat-executie” te verlenen;

Gelet op het schrijven van den President van den Temporairen Krijgsraad te Bandoeng, ddo. 31 December 1947 no. U.C. 130, ge-

⁷⁾ Zie Van der Hoeven II, blz. 254.

richt aan den Commandierend Officier Resident H.T.B.-Priangan te Bandoeng, waarbij de Krijgsraad heeft verklaard te vermenen bij het gewezen vonnis te moeten volharden;

Gelet op het schrijven van denzelfden Resident H.T.B.-Priangan, gericht tot den Luitenant Gouverneur-Generaal van Nederlands Indië, ddo. 6 Januari 1948, waarbij hij zijn bezwaren heeft gehandhaafd;

Gelezen het Regeringsbesluit, ddo. 23 Januari 1948, No. 2, waarbij is goedgevonden en verstaan in handen van het Hoog-Militair Gerechtshof van Nederlands-Indië te stellen, teneinde over de zaak te erkennen en recht te spreken, zoals het Hof zal bevinden te behoren, het vonnis in zake D.K.R. vd., gewezen door den Temporairen Krijgsraad te Bandoeng op 15 November 1947, en de daarbij behorende processtukken;

Gezien de stukken;

Overwegende, dat het Hof beklagde's persoonlijke verschijning ter terechtzitting noodzakelijk heeft geoordeeld, weshalve hij is opgeroepen, om aldaar aanwezig te zijn en ter terechtzitting is verschenen;

Gehoord den door den Advocaat-Fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië genomen en daarna schriftelijk overgelegden eis, ddo. 10 April 1947, daartoe strekkende:

dat beklagde D.K.R. worde schuldig verklaard aan:

1. „Moord”;

2. „Medeplichtigheid aan moord, door opzettelijk bij het plegen „daarvan behulpzaam te zijn”

en terzake worde veroordeeld tot *de doodstraf*;

Nog gelet op de door en namens beklagde door zijn verdediger Mr. J. P. F. Houtman, advocaat en procureur te Batavia, gevoerde verdediging;

Overwegende, dat allereerst bespreking behoeft de door den Temporairen Krijgsraad te Bandoeng en beklagde's verdediger opgeworpen vraag, of een vrijsprekend vonnis, gelijk in casu, een fiat-executie-geschil en dienvolgens een uiteindelijke berechting der zaak door het Hoog Militair Gerechtshof tengevolge kan hebben;

Gelezen hieromtrent het voormeld requisitoir van den Advocaat-Fiscaal, ddo. 10 April 1948, luidende wat dit punt betreft als volgt:

„Het schrijven van den Temporairen Krijgsraad van 31 December 1947, No. 6/2/48/Geheim, bevat naast een motivering van de vrij-spraak een betoog, dat in casu er geen sprake is van een fiat-executie-geschil, omdat er bij vrijsprekende vonnissen geen executie van „straf plaats vindt, zodat dan ook niet kan worden gesproken van een „schorsing der executie door den Comm. Off. op eigen verantwoorde-lijkheid, terwijl bovendien in art. 170 van de Rechtspleging bij de „Landmacht ¹⁾ als algemeen beginsel van strafrechtspraak zou zijn

¹⁾ D.w.z.: van de „Herziene Rechtspleging Landmacht” (1945). Genoemd artikel vertoont overeenkomst met artikel 210 van de „Regtspleging Land-magt” (1814). (Red. M.R.T.).

„neergelegd, dat van vrijsprekende vonnissen geen hoger beroep „mogelijk is, en er aldus langs een omweg toch een hoger beroep zou „worden toegelaten;

„Dit betoog gaat naar het voorkomt niet op.

„Vooreerst valt uit de gehele geschiedenis van het instituut der „fiat-executie-geschillen af te leiden, dat de bevoegdheid van den „commanderend officier zo ruim mogelijk moet worden opgevat (Zie „Mr. C. W. Thöne - De „approbatie” van de vonnissen der krijgs- „raden bij de Landmacht. T. v. S. XXVI blz. 199 e.v., speciaal het- „geen t.a.p. blz. 202, 216, 217 en 222 wordt gezegd);

„Dat er van een fiat-executie-geschil slechts zou kunnen worden „gesproken, indien er sprake was van een executie van een straf, moet „al evenzeer worden ontkend. De wet spreekt van executie en daar- „onder valt evenzeer executie van vrijsprekende vonnissen, die bestaat „uit het aanvaarden van de last door de vervolgende autoriteit den „beklaagde verder ongemeoid te laten ten aanzien van het niet be- „wezen verklaarde feit, gepaard met ontslag uit de preventieve „hechtenis indien beklagde terzake in preventieve hechtenis is ge- „steld;

„Van een algemeen beginsel van strafrechtspraak, waarbij hoger „beroep van vrijsprekende vonnissen zou zijn uitgesloten, kan aller- „minst worden gesproken. Reeds de algehele appellabiliteit van vrij- „sprekende vonnissen van den Zeekrijgsraad leert het tegendeel;

„Dit betoog dient derhalve verworpen te worden”;

Overwegende, dat het Hof met den Advocaat-Fiscaal gemelde vraag in bevestigende zin beantwoordt, zulks op gronden door den Advocaat-Fiscaal in zijn requisitoir aangevoerd, welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt en waaraan nog is toe te voegen, dat, vooropgesteld dat onder executie evenzeer die van vrijsprekende vonnissen valt, ook in de wet zelve vrijsprekende vonnissen niet van een fiat-executie worden uitgesloten, sprekende n.l. art. 205¹⁾ van de Herzien Rechtspleging bij de Landmacht van „alle” vonnissen, door de krijgsraden te velde gewezen, welke voor fiat-executie aan den Commanderend Officier zullen worden gepresenteerd, terwijl art. 216²⁾ ibidem ditzelfde bepaalt voor „de” vonnissen (zonder enige restrictie) van temporaire krijgsraden;

Overwegende wat de zaak zelve aangaat, dat beklagde ter terechtzitting zowel van den Temporairen Krijgsraad als van het Hof heeft ontkend zich te hebben schuldig gemaakt aan het hem ten laste gelegde, onder opgave in hoofdzaak, dat hij weliswaar in het vóór-onderzoek enige malen een bekentenis van schuld heeft afgelegd, doch deze bekentenissen hem door slaag zijn afgedwongen en

¹⁾ Luidende: „Alle vonnissen, door krijgsraden te velde gewezen, zullen, „alvorens te kunnen worden geëxecuteerd, aan den commandeerenden gene- „raal worden gepresenteerd, ten einde daarop te verlenen fiat executie”. Vgl. artikel 256 Regtspleging Landmacht (1814) (Red. M.R.T.).

²⁾ Stemt overeen met artikel 270 Regtspleging Landmacht (1814) (Red. M.R.T.).

hij in zijn verklaringen slechts heeft naverteld wat een zekere Kartobi hem omtrent een moord op twee Europeanen had medegedeeld, doch hij, beklaagde, zelf daaraan geheel onschuldig is;

Overwegende, dat uit het in deze zaak gehouden onderzoek rechs tens is komen vast te staan, dat beklaagde, na op 31 Augustus 1946 door Nederlandse militairen te zijn opgevat, vooreerst op 2 September 1946 een summier bekentenis van schuld aan het hem ten laste gelegde heeft afgelegd, op 3 September 1946 ingevolge die bekentenis de plaats, waar de lijken der twee vermoorde Europeanen begraven waren, heeft aangewezen en zelf bij de opgraving daarvan heeft meegeholpen, voorts op 5 September 1946 zijn voorafgaande bekentenis in het kort heeft bevestigd en tenslotte die bekentenis achtereenvolgens op 19 September 1946, 31 Januari 1947 en 24 Juni 1947 voor de Algemene Politie, zij het met telkens belangrijke afwijkingen betreffende de wijze, waarop de moord op de twee Europeanen had plaats gehad, heeft herhaald, blijkende hiervan uit beklaagde's erkentenis dienaangaande ter terechtzitting, bevestigd door de processen-verbaal van beklaagde's verhoor, ddis, 3 September 1946, 5 September 1946, 19 September 1946, 31 Januari 1947 en 24 Juni 1947, de laatste drie door de betrokken Inspecteurs der Algemene Politie op ambtseed opgemaakt;

Overwegende, dat beklaagde deze buitengerechtelijke bekentenis ten terechtzitting heeft herroepen, zulks op grond dat hij tot zijn beide bekentenis van 2 en 5 September 1946 is gedwongen door mishandelingen van de zijde der militairen en dat hij voor de Algemene Politie slechts heeft bekend uit vrees, omdat hij tevoren van de militairen de bedreiging had ontvangen, dat hij bij niet-volharding in zijn bekentenis wederom door hen mishandeld zou worden;

Overwegende hieromtrent, dat weliswaar uit de verklaring van getuige H. K. Füglisthaler, die beklaagde na diens eerste verhoor met een blauw oog heeft gezien, van enige mishandeling is gebleken, doch het hiertegenover zeer opmerkelijk is, dat beklaagde, indien hij dan werkelijk onschuldig was en niet bij de moord tegenwoordig is geweest, niettemin in staat is gebleken, om, hoewel hieromtrent niets bekend was, de juiste plaats, waar de lijken begraven lagen, aan te wijzen, waardoor de moord verder kon worden opgehelderd;

Overwegende, dat beklaagde nu wel als verklaring hiervan opgeeft, dat hij de bewuste plaats wist, omdat voornoemde Kartobi hem die had aangewezen, evenals Kartobi hem verder allerlei bijzonderheden omtrent de moord had medegedeeld, doch het Hof deze verklaring als volstrekt ongeloofwaardig verwerpt, immers uit de vluchtige wijze, waarop beklaagde, zoals hij zelf ter terechtzitting heeft opgegeven, Kartobi zou hebben ontmoet en gesproken, onmogelijk een nauwkeurige en gedetailleerde opgave van plaats gehad hebbende gebeurtenissen in verband met een moord en hetgeen daarna met de lijken zou zijn geschied, kan voortvloeien, laat staan dat beklaagde na een dergelijke vluchtige ontmoeting in staat geweest zou zijn de juiste begraafplaats der vermoorde personen aan te

wijzen, wanneer hij er niet persoonlijk bij tegenwoordig was geweest;

Overwegende, dat het voorts onaannemelijk is, dat beklagde, zo hij werkelijk onschuldig was, vijf maal achtereen, de laatste drie malen, telkens met tussenpozen van ongeveer een $\frac{1}{2}$ jaar, een bekentenis van schuld zou afleggen, bij welke laatste drie keren op hem geen andere pressie zou zijn uitgeoefend dan dat hij door de militairen met slaag zou zijn bedreigd, indien hij niet bij zijn bekentenis volhardde;

dat beklagde's opgave omtrent deze geuite bedreiging van de zijde der militairen reeds hierom onwaarschijnlijk is, omdat, gezien de plaats gehad hebbende verhoren, zijn zaak reeds op 19 September 1946 door de Algemene Politie moet zijn overgenomen, zodat de militairen nadien daarmee geen bemoeienis meer gehad zullen hebben, althans niet in die mate, dat zij op beklagde's verklaringen nog enige invloed hadden kunnen uitoefenen;

dat, wat hiervan ook zij, echter ook overigens aan beklagde's opgaven omtrent die op hem uitgeoefende dwang in zoverre niet al te veel waarde toegekend kan worden, doordat hij ter terechtzitting van den Krijgsraad heeft verklaard zowel door de militairen als door de Algemene Politie te zijn mishandeld, terwijl hij voor het Hof uitdrukkelijk heeft opgegeven nimmer door de Algemene Politie te zijn mishandeld;

Overwegende, dat derhalve naar het oordeel van het Hof het samenstel der door beklagde in het vóóronderzoek afgelegde verklaringen, welke ter terechtzitting op ongenoegzamen grond zijn getrokken en mitsdien hare waarde behouden, als een buitengerechtigke bekentenis van het aan beklagde ten laste gelegde is aan te merken en als zodanig een zeer gewichtige aanwijzing tegen beklagde oplevert, waaraan niet afdoet, dat de detailpunten belangrijke afwijkingen vertonen, hetgeen in zaken met Indonesische verdachten schering en inslag is, mits deze hoofdfeiten als een kloppend geheel naar voren treden, hetgeen in casu het geval is;

Overwegende, dat deze buitengerechtigke bekentenis nog wordt bevestigd door de ter terechtzitting voorgelezen in het vóóronderzoek onder ede afgelegde verklaring van de getuige Atjah alias Odah, die beklagde ten huize van zekeren Hadi heeft horen snoeven, dat hij twee Europeanen in de omgeving van Isola had vermoord, verder door de ter terechtzitting onder ede afgelegde verklaring van den getuige H. K. Füglisthaler voornoemd en tenslotte door het in judicio aanwezig en behoorlijk in het geding gebracht ambtsedig visum et repertum van den patholoog-anatoom G. A. van der Horst, ddo. 18 September 1946, welks conclusie van die geneesheer door het Hof wordt overgenomen en tot de zijne gemaakt;

Overwegende, dat derhalve op grond van al het bovenstaande wettig en overtuigend bewezen wordt geacht, dat beklagde zich heeft schuldig gemaakt aan het hem ten laste gelegde, opleverende de hieronder in het dictum nader te omschrijven misdrijven, zodat

hij, met vernietiging van het desbetreffend vonnis van den Temporaires Krijgsraad, aan die feiten behoort te worden schuldig verklaard en deswege tot straf veroordeeld;

Overwegende aangaande de op te leggen straf, dat, gezien de bestiale wijze, waarop onschuldige weerloze burgers zijn afgemaakt, hier slechts één straf op haar plaats kan zijn n.l. de hoogste straf;

Gelet op de artikelen 10, 56, 65 en 340 van het Wetboek van Strafrecht, voorts op de artikelen 218 jo. 208 van de Herzienne Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Vernietigt het voormeld op 15 November 1947 gewezen vonnis van den Temporaires Krijgsraad te Bandoeng;

Verklaart het den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklaagde D. K. R. tenlastegelegde, zomede zijn schuld daaraan, wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem terzake daarvan schuldig aan de misdrijven:

1. „Moord”, en
2. „Medeplichtigheid aan moord, door opzettelijk behulpzaam te zijn bij het plegen van het misdrijf”;

Veroordeelt hem deswege tot de doodstraf.

NASCHRIFT

In bovenstaande sententie heeft het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië uitgemaakt dat niet alleen vonnissen, die een veroordeling tot straf inhouden, maar ook vrijsprekende vonnissen onderworpen zijn aan het fiat-executie.

Op blz. 66 gaf ik, in een onderschrift onder een interlocutoir vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost, strekkende tot onbevoegdverklaring, als mijn mening dat het fiat-executie alleen betrekking heeft op veroordelende vonnissen; ik voerde voor deze mening de desbetreffende bepalingen van de Regtspleging Zeemagt aan, welke op dit punt duidelijker spreekt dan de Regtspleging Landmagt. Nog steeds ben ik van mening dat het fiat-executie alleen bedoeld is voor veroordelende vonnissen, bij de landmacht evenzeer als bij de zeemacht.

Men moet toch ook niet vergeten, dat in de tijden, toen onze Regtsplegingen ontworpen en vastgesteld werden, vrijsprekende vonnissen van militaire en van burgerlijke strafrechters hoge uitzonderingen waren. Er mocht recht gedaan worden op confessie van de beklaagde en bij gebreke daarvan — sedert de afschaffing van de pijnbank in 1798 — op convictie van de rechter, en, hoewel in het laatste geval een ordinair proces met conclusie-wisseling van partijen kon volgen, moest recht gesproken worden op grond van verspreide of vrijwel stelselloos verzamelde strafbepalingen. Van een wetboek, zoals wij dat sedert 1886 kennen, met een daarin ingebouwd stel algemene bepalingen was geen sprake; de misdrijven waren er nog niet tot hun elementen in ontleed doch dreven voornamelijk op qualificaties en de bewijspolitiek verkeerde dientengevolge nog in een primitief sta-

dium en trok zich van bewijsminima, zo die al bestonden, weinig aan. Daardoor viel het de rechter veel gemakkelijker dan thans om een veroordeling uit te spreken en betreffen de rechtsmiddelen uit die tijd het opkomen tegen opgelegde straffen, met verwaarlozing van uitzonderlijke vrijspraken. Bovendien levert het in bovenstaande sententie aangehaalde opstel van Mr. Thöne — zoals de titel ook aanduidt — wel materiaal op voor de omvang van het approbatie-recht doch niet voor het recht van fiat executie en ook hierbij vermeldt de Schrijver slechts op één plaats (blz. 210) vrijsprekende vonnissen. Doch hij verwijst ook naar art. XXIII van het Reglement van de Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden o.a. betreffende de Krijgsdiscipline van 15 Maart 1706 (Groot Placaatboek V blz. 59), waarbij bepaald werd dat in het leger te velde gewezen criminele sententiën slechts op last van de commanderende generaal mochten worden ten uitvoer gelegd en dat deze die sententiën niet mocht beoordelen of aan zijn goed- of afkeuring onderwerpen anders dan bij wege van pardon of gratie na ingewonnen advies van de krijgsvraad en met toestemming van Gedeputeerden te velde, zo die er waren. Voor wat betreft de militaire justitie bij vreemde huurtroepen was zelfs bij resolutie van de Staten-Generaal van 18 April 1704 alreeds bevolen, dat de commanderende generaal zich moest onthouden van het verlenen van pardon of gratie, tenzij dit bij capitulatie bedongen was (Groot Placaatboek V blz. 140). Ofschoon deze gedragslijn niet de naam van fiat executie draagt, komt zij er toch zeer nabij.

Erkend moet echter worden dat in de practijk de approbatie, welke met het fiat-executie enigszins parallel loopt, ook werd toegepast bij vrijsprekende vonnissen. Enerzijds schreef artikel 56 (oud) der Provisionele Instructie voor, dat het Hof de approbatie had van alle vonnissen van Krijgsraden; anderzijds bleek uit artikel 57 (oud), hetwelk dit voorschrift nader uitwerkte, dat alleen veroordelende vonnissen bedoeld konden zijn: het Hof had namelijk te onderzoeken „of de straf, waartoe de delinquant is veroordeeld, overeenkomstig „zij met het voorschrift der wet”. Ook daar gaf de wet reden tot twijfel.

Het Hoog Militair Gerechtshof van Ned. Indië put nog een argument uit artikel 205 H.R.L. hetwelk voorschrijft dat alle vonnissen van krijgsvraad te velde aan fiat-executie onderworpen zijn. Dit artikel strekt 's Hof's opvatting tot meer positieve steun dan artikel 256 R.L., waarvan het is afgeleid en dat spreekt van „De vonnissen „door de krijgsvraad te velde gewezen . . .”. Ik beschik niet over de overwegingen, die tot deze redactiewijziging geleid hebben en kan dus niet beoordelen om welke reden men het woord „de” heeft vervangen door „alle”.

Niettegenstaande de oorspronkelijke bedoeling van het rechtsmiddel van het fiat-executie kan men er vrede mee hebben dat dit processuële fossiel, tot de toepassing waarvan sedert het in de wet werd opgenomen zelden sprake is geweest, op deze wijze nieuw leven ingeblazen wordt en aan de practijk dienstbaar gemaakt wordt, te

meer nu de letter van de Herziene Rechtspleging Landmacht zich tegen een uitleg als die van het Indische Hof, geenszins verzet.

R.C.—W.H.V.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Beschikking van 3 Mei 1948.

President: Mr. J. C. Berenschot (plv).

Leden: Kolonel B. J. Buma en Hoofdoff. v. Adm. 1e kl. H. J. G. van Giessen.

Eindbeslissing inzake beklag over een krijgstuchtelijke straf, opgelegd aan een sergeant-majoor bij het Vrouwen Hulp Korps (K.L.).

Als dienstdoend officier van piket de wacht overgedragen aan een slapend onderofficier van het V.H.K.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDS INDIE

inzake het beklag van A. W. S.,

Gelezen een verklaring, gedagtekend 30 Januari 1948, van de Sergeant-Majoor bij het Vrouwen Hulp Korps, A.W.S., dienende bij het Detachement Batavia, waarbij deze de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch Indië heeft ingeroepen op het beklag, door haar op 21 Januari 1948 ingediend bij de Commandante van het Vrouwen Hulp Korps, Detachement Nederlandsch Indië, over de haar op 16 Januari 1948 door de reserve-Tweede Luitenant M. E. de Kanter, Commandante van het Detachement Batavia van het Vrouwen Hulp Korps, opgelegde en haar op dienzelfden dag aangezegde straf van 2 dagen streng arrest en over de omschrijving der daarbij behorende strafreden, luidende:

„als dienstdoend Officier van Piket het kampement verlaten zonder naar behoren haar dienst te hebben overgedragen, n.l. aan een slapend persoon, terwijl nog op een laatkomer moest worden gewacht”,

welk beklag bij beschikking van de reserve-Kapitein A. A. Dudok van Heel-Nonhebel, Commandante van het Vrouwen Hulp Korps, Detachement Nederlandsch Indië, ddo. 27 Januari 1948 (op 28 Januari 1948 aan klaagster mondeling ter kennis gebracht), ongegrond is verklaard, met handhaving van de opgelegde straf en de omschrijving der strafreden;

Overwegende, enz.;

Overwegende, dat bij het in deze zaak gehouden onderzoek voldoende is komen vast te staan:

dat klaagster, daar zij als gehuwde vrouw buiten het kampement woonde, in het algemeen toestemming had, om als Officier van Piket tijdelijk haar dienst aan een ander over te dragen;

dat zij zulks heeft gedaan in den avond van 15 Januari 1948, na tevoren dienaangaande een afspraak gemaakt te hebben met de sergeant der 1e klasse Wenting;

dat de overname van den dienst zelve plaats had door naast de legerstede van de slapende sergeant der 1e klasse Wenting, *die door klaagster niet werd gewekt*, de nodige bescheiden, op den dienst van Officier van Piket betrekking hebbende, neer te leggen en vervolgens de eveneens slapende sergeant van de week Ketelaar te wekken, aan wie zij de overname van haar dienst door sergeant der 1e klasse Wenting vd. mededeelde alsmede dat nog een laatkomer, sergeant Siep, bij thuiskomst binnengelaten moest worden, waarna zij het kampement verliet;

dat zij bij het neerleggen der bescheiden naast de legerstede van sergeant der 1e klasse Wenting niet tevens den sleutel van de wacht in de map heeft gevoegd, doch dien sleutel heeft afgedragen aan de sergeant van de week Ketelaar vd.;

Overwegende, dat een dergelijke overdracht van den dienst van Officier van Piket niet als behoorlijk uitgevoerd kan worden aangemerkt;

dat toch, zelfs al zou daaromtrent tevoren een afspraak gemaakt en alle te nemen maatregelen besproken zijn, een overdracht van dienst aan een „slapend” persoon nimmer toelaatbaar is te achten, immers deze persoon met het oog op het begin zijner verantwoordelijkheden het moment behoort te weten, waarop de door hem waargenomen dienst aanvangt en hij hiervoor vanzelfsprekend in waken den toestand dient te verkeeren;

dat voorts hierbij nog als tweede verzuim van klaagster komt, dat zij den sleutel van de wacht aan een functionaris van lageren rang heeft afgedragen, n.l. aan de sergeant van de week Ketelaar, in stede van, zoals zij verplicht was, aan de opvolgend dienstdoend Officier van Piket;

Overwegende, dat dan ook niet opgaat het door klaagster naar voren gebracht argument: „dat het een Officier van Piket geoorloofd is te slapen en dat het er overigens niet toe doet, wie de slapende persoon is, mits deze slechts op de hoogte is van het feit, dat zij „Officier van Piket is en alle daartoe benodigde middelen en bescheiden onder haar macht zijn”, immers het feit van het slapen met de „wijze”, waarop een overdracht van dienst behoort te geschieden, niets uitstaande heeft en bovendien, zoals reeds gezegd, de opvolgend dienstdoend Officier van Piket door het ontbreken van den sleutel van de wacht *niet* alle tot haar dienst benodigde middelen onder haar macht had;

Overwegende, dat derhalve naar het oordeel van het Hof in de omschrijving der strafreden terecht is uitgedrukt, dat klaagster haar dienst van dienstdoend Officier van Piket niet naar behoren heeft overgedragen, echter de wijze, waarop zij hierin in gebreke is gebleven, enige aanvulling behoeft en dienovereenkomstig de omschrijving der strafreden dient te worden gewijzigd;

Overwegende wat de opgelegde straf aangaat, dat deze den Hove in verband met de omstandigheden van het geval enigszins te zwaar is voorgekomen, en dan ook, mede gelet op de gunstige beoordelingen

en de gunstige straflijst van klaagster, de ondervolgende straf in juistere verhouding wordt geacht tot de aard en de ernst van het door klaagster misdrevene, waarbij tevens termen zijn voorgekomen, om te bepalen, dat deze straf door de reeds ondergane straf van 2 dagen streng arrest als geheel ondergaan wordt beschouwd;

Gelet nog op de artikelen 1 en 33 van het Reglement betreffende de Krijgstucht en krachtens artikel 67 der Wet op de Krijgstucht nemende de eindbeslissing op het beklag:

Verklaart het beklag gedeeltelijk gegrond;

Wijzigt de strafreden in:

„als dienstdoend Officier van Piket het kampement verlaten zonder naar behoren haar dienst te hebben overgedragen, n.l. aan een slapend persoon en den sleutel van de wacht overgegeven aan de sergeant van de week in stede van aan de opvolgend dienstdoend Officier van Piket”;

Wijzigt de straf in 4 dagen licht arrest, met bepaling, dat deze straf geacht wordt geheel te zijn ondergaan door de reeds ondergane 2 dagen streng arrest.

Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten.

Vonnis van 7 October 1946

President: Kapt. t. zee I. W. Reynierse,

Leden: luits. t. zee 1e kl. (KMR) B. Knopper, W. M. Houwing,
J. de Bruyn en J. S. Friederich,

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. J. Dekker (plv),

Raadsman: Off. v. Adm. 2e kl. (KMR. SD) H. A. Knoppjen.

Collectieve ongehoorzaamheid door een 28-tal Inheemse schepelingen onder invloed van propaganda en ophitsing in Australië. Opzetting tot opzettelijke ongehoorzaamheid, gepleegd door een Inheemschepeling in zijn functie van baksmester, in de vorm van een gewone bekendmaking aan zijn baksvolk.

DE ZEEKRIJGSRAAD BIJ DE STRIJDKRACHTEN IN HET OOSTEN,

in de zaak van den Fiscaal, ratione officii, tegen A., oud ong. 35 jaren, geboren te Dessa Bantar, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als Inheemsch matroos der 1e klasse bij de Marinekazerne „Queens Mansions” te Melbourne,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch Indië dd. 31 Januari 1946, No. J. 2/2/16;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van den Zeekrijgsraad van den 28en September 1946, No. J. 2/G/3/11, aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als Inheemsch matroos der 1e klasse bij de „Marine Kazerne „Queens Mansions” te Melbourne (Australië), in „den morgen van den 2en October 1945, in tijd van oorlog, heeft

„geweigerd en opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan het „hem door den Luitenant ter Zee der 2e klasse W. F. M. Feber „gegeven bevel, om onmiddellijk aan het werk te gaan,

„hebbende hij dit misdrijf gezamenlijk en tengevolge van samen- „spanning gepleegd met een 28-tal, althans een aantal Inheemsche „schepelingen, waarvan hier te noemen den Inheemschen matroos- „kok B., den Inheemschen stoker der 3e klasse C., den Inheemschen „kok (G.G.M.) D., den Inheemschen stoker Raden E.,

„hebbende hij tevens een 27-tal, althans een aantal militairen tot „dit misdrijf aangezet, door op 29 September 1945, althans op een „dag of dagen in het tijdvak van 25 September 1945 tot 2 October „1945 in genoemde Marine Kazerne deze militairen in zijn functie „van baksmeester aan den bakstafel toe te spreken met de woorden, „dat het nu tijd werd om op te houden met werken voor de Hol- „landers, althans met woorden van een dergelijke strekking,

„hebbende hij bovenvermelde woorden geuit in de vorm van eene „gewone bekendmaking aan zijn baksvolk en bij het begaan van dit „strafbaar feit gebruik gemaakt van de macht, gelegenheid of middel „hem door zijn functie van baksmeester geschonken”;

Gelet . . . enz.;

Overwegende, dat de beklagde ten processe heeft opgegeven:

dat hij als matroos der 1e klasse diende bij de Marine Kazerne „Queens Mansions” te Melbourne en dat hij op 30 September 1945, tezamen met F. in het Hongkong Hotel te Melbourne heeft ge- luisterd naar een betoog door verschillende personen gehouden, met als strekking, dat het Indonesische volk het Nederlandsche juk moest afwerpen;

dat hij den volgenden dag bij den Commandant is geweest op parade, omdat hij genoemde vergadering, die verboden was, had bij- gewoond; dat de Commandant hem er toen ook van beschuldigde, andere Inheemsche schepelingen te hebben opgestookt om naar deze vergadering toe te gaan;

dat hij even later van den schipper opdracht kreeg, bekend te maken, dat op 2 October in de eetzaal van de kazerne „alle hens” zou worden gehouden voor de Inheemsche schepelingen; dat hij dit met theewater heeft bekend gemaakt en voorts den volgenden ochtend; dat dien ochtend dan ook alle Inheemsche schepelingen, op drie na, in de eetzaal ten 8.15 uur aanwezig waren; dat daar namens den Commandant door den Luitenant ter Zee Abdoel Rachman een toespraak is gehouden; dat deze Luitenant ter Zee sprak over het verbod van deelname aan politieke vergaderingen en optochten; dat na afloop van de rede de schipper bij hem kwam en vroeg: „Zijn „we klaar”, daarmede bedoelend, klaar om met de werkzaamheden aan te vangen; dat hij hierop antwoordde met „Ja”; dat even nader- hand de schipper kwam en hem weghaalde, met de boodschap, dat hij met zes anderen wederom op parade bij den Commandant moest komen; dat hij na afloop hiervan naar de eetzaal werd teruggestuurd en dat daar toen aanwezig waren Inheemsche schepelingen, ongeveer

30 in getal, die niet aan het werk hadden willen gaan; dat even daarna de Commandant, de oudste officier en de schipper binnenkwamen en dat de oudste officier hem de order gaf: „A., je moet „aan het werk gaan”; dat hij hierop heeft geantwoord: „Ik zal even „nadenken”; dat de oudste officier toen zeide: „Neen, nu”; dat hij toen heeft geweigerd de order op te volgen; dat hij in de war was geraakt door het feit, dat de oudste officier hem deze order gaf met papier en potlood in de hand; dat hij enige tijd later met de anderen in arrest, zonder waarneming van dienst, is gesteld en dat hij sedertdien in dit arrest is verbleven; dat hij ontkent, andere militairen te hebben opgeruid om in staking te gaan; dat hij nooit iets in dien geest heeft gezegd of gedaan;

Overwegende, dat de navolgende getuigen ten processe onder eede hebben verklaard:

1. Willem, Frans, Marie Feber, Luitenant ter Zee der 2e klasse, oud 27 jaren:

dat hij op 2 October 1945 als Luitenant ter Zee der 2e klasse diende bij de Marine Kazerne „Queens Mansions”, Melbourne, Australië, en dat hij de functie bekleedde van waarnemend oudste officier; dat het dien morgen om half acht „alle hens” was en dat het daarna „baksgewijs” was, dat op het „alle hens” de Luitenant ter Zee der 2e klasse K.M.R. S.D. T.V. Abdoel Rachman, namens zijn Commandant, in het Maleisch een toespraak hield tot de Inheemsche schepelingen; dat deze toespraak hierop neerkwam, dat de Commandant hen waarschuwde voor de ophitsing van buiten; dat zij goed moesten beseffen, dat zij militairen waren en dus onder de krijgstucht vielen en dat zij volgens deze krijgstucht gestraft zouden worden; dat indien er nog vragen te stellen waren, dit gedaan kon worden bij de Luitenant ter Zee Abdoel Rachman, die terzake als divisiechef zou optreden; dat hij, na de toespraak, met de Commandant van de Marine Kazerne, den Luitenant ter Zee der 1e klasse G. P. de Lange, naar diens kantoor is gegaan; dat er dien ochtend ongeveer 6 parade-gasten waren, onder wie A.; dat deze parade-gasten ook later dienstweigering hebben gepleegd; dat na afloop van de parade de menschen weer teruggestuurd werden naar de eetzaal, waar de toespraak was gehouden; dat, terwijl hij met den Commandant nog stond na te praten over de parade, de schipper Jongejan bij hem kwam en meldde, dat de schepelingen, op dat moment nog in de eetzaal aanwezig, niet aan het werk wilden gaan; dat hierop de Commandant en hij-zelf naar de eetzaal zijn gegaan; dat de deur van de eetzaal op slot was, dat er toen nog geen schildwacht stond; dat bij binnenkomst ongeveer 25 schepelingen aanwezig waren en dat allen in de houding stonden; dat hij toen op order van den Commandant aan iederen schepeling afzonderlijk zijn naam heeft gevraagd, dezen naam heeft opgeschreven en vervolgens het bevel om aan het werk te gaan, heeft gegeven; dat dit bevel luidde: „Saja „kassih perintah moesti keredja sekarang”, dat hij van iedereen het antwoord kreeg „tidak maoe toean”; dat alleen A., aan wien hij de

order in het Hollandsch gaf, wetende, dat deze goed Hollandsch kende, op zijn letterlijke order: „A., ik geef je de order om nu aan „het werk te gaan” hierop antwoordde: „Ik moet hier eerst over „nadenken”; dat hij, getuige, hierop aan hem zeide: „Daar behoef „je niet meer over na te denken, zeg mij nu of je aan het werk gaat „of niet”; dat A. toen zeide: „Ik wil niet, Mijnheer”; . . . enz.;

dat hij nog wil mededelen, dat op 30 September een Amboineesch matroos aan hem, in zijn functie als oudsten officier van de kazerne, heeft gemeld, welke personen hadden meegedaan aan de optocht op 30 September 1945 en de vergadering daaraan voorafgaande; dat de strekking van den optocht en de vergadering was verspreiding van communistische ideeën en van anti-Nederlandsche propaganda; dat hij daarbij o.a. den naam van A. heeft genoemd; dat deze Amboineesche matroos hem ook mededeelde, dat A. tijdens het schaften en in zijn functie van baksmeester aan de bakstafel zijn baksvolk, waartoe een groot gedeelte van deze dienstweigeraars behoorde, heeft aangespoord naar bedoelde vergadering te gaan;

2. Nicolaas Jongejan, schipper, oud 42 jaren: . . . enz.;

3. G., stoker der 3e klasse, oud 29 jaren:

dat hij op Dinsdag, 2 October 1945, diende als stoker der 3e klasse bij de Marine Kazerne „Queens Mansions” te Melbourne; dat hij op Maandag-middag 1 October voor het eerst heeft horen spreken over staking; dat dit gebeurde in de eetzaal van de Marine Kazerne en wel na afloop van het theewater; dat hij dien dag behoorde tot het wachtvolk en de vloer aan het vegeen was, toen hij op een gegeven moment in het Maleisch hoorde zeggen: „Morgen om 8 uur „zullen wij beginnen”;

dat hij weet, dat A. en D. in de eetzaal aanwezig waren; . . . enz.;

4. H., Inheemsch matroos der 3e klasse, oud ca. 40 jaren; . . . enz.;

5. I., kok der 3e klasse, oud 28 jaren:

dat op Zaterdag, 29 September 1945, de Inheemsche stoker der 3e klasse C. in de kombuis over staken bij de Koninklijke Marine sprak; dat deze tegen hem, getuige, zeide: „Nu moeten de „In- „„heemschen” niet meer werken voor de „blanda”. Aan boord van „de K.P.M.-schepen wordt ook gestaakt”; dat hij, getuige, hierop geantwoord heeft: „Ach, dat is niet goed. Straks gaan wij in de „boei” en dat C. hierop antwoordde: „Neen”; dat hij Zondag, 30 September de wacht had in de kombuis met kok B. en kok D.; dat hij toen B. verteld heeft, wat C. hem den vorigen dag gezegd had; dat B. verklaarde, dat C. hem dit ook had medegedeeld; dat diezelfde dag D. naar hem toe kwam en vertelde, dat hij bij de bemanning van de kazerne was rondgegaan om hen over te halen op 2 October 1945 dienst te weigeren; dat des avonds B. tegen hem zeide: „Wacht maar tot den 2en October, het is nu nog niet de tijd „om te staken”; dat B. hem des middags verteld had, dat de bemanningen van alle K.P.M.-schepen in staking waren gegaan en dat zij bij de Marine ook maar moesten staken; . . . enz.;

dat hij, getuige, tegen B. zeide: „Wij mogen niet staken, want „dan komen wij in de gevangenis”; dat B. antwoordde: „Jij weet er „niets van. Als je niet meedoet, zullen wij je half dood slaan” en nog „Tot nu toe is alles goed gegaan, nu moeten wij doorzetten, ze „kunnen ons nooit in de gevangenis stoppen, als wij niet zoveel zijn, „en als wij in de gevangenis komen, is Soekarno machtig genoeg „ons er weer uit te halen”, althans woorden van dergelijke strekking; dat daarna de oudste officier weer binnenkwam en iedereen afzonderlijk vroeg of hij aan het werk wilde gaan; dat de oudste officier hem, getuige vroeg: „Toean Commandant soeroe keredja sekarang, toeroet atau tidak”; dat hij hierop „tidak” had geantwoord, omdat B. bevelen had dienst te weigeren en hij bang was voor B.;

6. J., oud 22 jaren:

dat hij, terwijl hij diende bij de Marine Kazerne „Queens Mansions” te Melbourne, op Donderdag of Vrijdag 27 of 28 September 1945 heeft gehoord, dat A., toen dienend als matroos der 1e klasse en de functie hebbende van provoost en baksmeester in genoemde kazerne, heeft bekend gemaakt aan de bakstafel, dat er op Zondag 30 September, een vergadering zou worden gehouden met anti-Nederlandsche strekking; dat beklaagde van den eenen bak naar den anderen loopend, dit op zachten toon vertelde en er aan toevoegde, dat de bijwoning tot deze vergadering niet verplicht was, doch, dat ieder die Inheemsch bloed in zijn lichaam had, wel zou weten, wat hij doen moest; dat het zijn, getuige’s, indruk is, dat beklaagde wist, dat het bijwonen van deze politieke vergadering verboden was voor militairen; dat beklaagde er zelf wel naar toe wilde, doch niet alleen durfde en daarom anderen aanspoorde te gaan; dat hij gedurende dien tijd ook heeft gehoord, dat de Inheemsche bediende K. en de matroos-kok B. dikwijls de vrijheid van het Indonesische volk, ten aanhoore van een groot aantal Inheemsche schepelingen, bepleitten; dat hij heeft gehoord, dat in Hotel Metropole en in het algemeen in de stad, al enige weken werd gesproken over een a.s. staking; dat hij heeft gehoord, dat beklaagde op den dag vóór dien, waarop de collectieve dienstweigering plaats vond, tijdens het theewater aan de bakstafel mededeelde, dat het nu tijd werd, om op te houden met werken; dat beklaagde dit vertelde, terwijl beklaagde tusschen den bak op en neer liep; dat beklaagde ook gedurende het ontbijt op 2 October 1945 op dezelfde wijze aan den bak vertelde, dat nu het tijdstip was aangebroken, om te staken; dat naar zijn mening ongeveer alle Inheemsche schepelingen de woorden van beklaagde moeten hebben gehoord; dat ook B. propaganda voor de dienstweigering maakte; dat het algemeen bekend was onder de Inheemsche schepelingen van de Kazerne, dat op 2 October zou worden gestaakt en dat beklaagde dezen datum had vastgesteld; dat beklaagde als dienstdoend kwartiermeester en in zijn functie van provoost, grooten invloed had op de overige Inheemsche schepelingen; . . . enz.;

Overwegende betreffende het bewijs der feiten, dat de beklaagde heeft ontkend, dat hij dit feit, tengevolge van samenspanning, heeft

gepleegd en voorts ontkent, dat hij andere schepelingen tot dit misdrijf heeft aangezet;

dat tegenover deze ontkenenissen staan de zeer positieve verklaringen betreffende dit mondeling opruien van J.; dat bovendien de Luitenant ter Zee Feber in zijn beëdigde getuigenverklaring zegt, dat hem in zijn functie als oudste officier bij de Kazerne is gemeld, dat A. in zijn functie van baksmeeester aan de bakstafel zijn baksvolk tot het bijwonen van een ongeoorloofde vergadering heeft opgeruid; dat ook G. zegt, dat op 1 October, na afloop van het theewater in de eetzaal van de Marine Kazerne „Queens Mansions”, gesproken werd over het feit, dat den volgenden morgen, 2 October 1945, gestaakt zou worden en dat hij weet, dat ook A. hierbij was; dat dan ook uit de verklaring van den beklagde en die van de getuigen, in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen den beklagde in de eerste drie alinea's is ten laste gelegd;

dat ook het laatste gemelde van de tenlastelegging bewezen moet geacht worden, omdat, zoals uit de getuigenverklaring van J. blijkt, betrokkene in zijn functie van baksmeeester en dienstdoend kwartiermeester, deze strafbare feiten niet alleen heeft begaan, maar daarbij ook misbruik heeft gemaakt van de macht, welke hem gegeven was over de onder hem staande minderen;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

1. *„Opzettelijke ongehoorzaamheid door twee of meer personen gezamenlijk in tijd van oorlog gepleegd.”*
2. *Het mondeling een militair opruien tot ongehoorzaamheid, in tijd van oorlog, hebbende hij bij het plegen van dit misdrijf gebruik gemaakt van gelegenheid, macht of middel, hem door zijn ambt geschonken;”*

Overwegende omtrent de op te leggen straf:

dat het misdrijf door den beklagde gepleegd een zeer ernstig karakter draagt, doordat hij op een dergelijke wijze het vertrouwen, hem geschonken bij het verlenen van de functie van baksmeeester, heeft geschonden; dat hij, in stede van de hem toevertrouwde schepelingen af te houden van hun misdrijf, hen daartoe heeft aangezet, wat een des te ernstiger karakter heeft gekregen; dat hij in ieder geval de consequenties van deze handelwijze volkomen heeft kunnen voorzien;

dat beklagde op grond van dit misdrijf dan ook ongeschikt moet worden geacht, in den militairen dienst te verblijven;

dat daarnaast een zware hoofdstraf dient te worden opgelegd;

dat er termen aanwezig zijn het reeds ondergane arrest vanaf den 2en October 1945 geheel in mindering te brengen;

Gezien de artikelen: 1, 4, 23, 114, 146 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 27, 84 van het Wetboek van Strafrecht, 185, 189, 197 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin.

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen den beklaagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hierboven werd aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot een gevangenisstraf voor den duur van drie jaar ¹⁾);

Ontslaat hem uit den militairen dienst, met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen,

met de bepaling, dat het reeds ondergane arrest vanaf den 2en October 1945 bij de tenuitvoerlegging der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht.

Krijgsraad te velde Noord.

Vonnis van 19 September 1947.

President: Lt. Kolonel Mr. L. J. 't Hooft.

Leden: Majoor B. Klomp en Kapt. K. Timmerman.

Raadsman: Mr. S. Willinge Gratama, Advocaat te Zwolle.

Medeplichtigheid, door een burger, aan een militair misdrijf (het zonder schriftelijke vergunning verkopen van militaire uitrusting: art. 161 Wetb. v. Mil. Strafr.). Voor de strafbaarheid van uitlokking en medeplichtigheid aan misdrijven, die slechts door een bepaalde categorie personen kan worden gepleegd, is niet nodig dat de uitlokker en medeplichtige de desbetreffende kwaliteit bezitten.

De Krijgsraad is bevoegd van het door deze burger gepleegde feit kennis te nemen, nu hij (als kapper) in dienstbetrekking was bij een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht ²⁾.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE NOORD

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen M. D. R., geboren te Nijmegen, destijds kapper in de Van Heutsz-kazerne te Kampen;

Gezien de schriftuur van eisch, door den Auditeur-Militair over-

¹⁾ De in de tenlastelegging genoemde B., D. en E. werden resp. veroordeeld tot gevangenisstraffen voor de duur van vier jaren, drie jaren en zes maanden en drie jaren; de als getuigen gehoorde F., H. en I. elk tot een gevangenisstraf voor de duur van één jaar en zes maanden, een en ander met ontslag uit de militaire dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen. (Red. M.R.T.).

²⁾ Men zie in dit verband het vonnis van de Krijgsraad te Velde Oost van 23 Mei 1947 (blz. 64, hiervóór) en het vragenbus-artikel op blz. 168 v. (Red. M.R.T.).

gelegd op de terechtzitting van 19 Septeber 1947 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur, luidende:

„De Eiser R.O. zegt voor middelen en positieven:
 „dat beklaagde heeft verklaard, door de militaire overheid te zijn
 „aangesteld om tegen een door het Rijk te betalen vergoeding van
 „1 cent per man per dag in de kazerne te Kampen als kapper te
 „fungeren, en van de garnizoenscommandant te Kampen, althans
 „van de commandant van de desbetreffende kazerne toestemming
 „te hebben gekregen, in de kazerne als kapper voor militairen op te
 „treden;
 „dat hieruit volgt, dat beklaagde in dienstbetrekking was bij een op
 „voet van oorlog gebrachte krijgsmacht en voor zoveel nodig tevens
 „dat hij zulk een krijgsmacht met toestemming van de militaire
 „overheid vergezelde;
 „dat de krijgsraad dus bevoegd is, van de zaak kennis te nemen;
 „dat het tenlastegelegde bewezen is door de bekentenis van beklaag-
 „de, aangevuld door de verklaring van S. en L. voor de mare-
 „chaussee;
 „dat het bewezene moet worden gekwalificeerd als medeplichtigheid
 „aan het als militair behorende tot een op voet van oorlog gebrachte
 „krijgsmacht enig hem van rijkswege verstrekt goed zonder schrif-
 „telijke vergunning door of vanwege de bevoegde officier afgegeven
 „verkopen, wetende dat dit behoort tot de militaire uitrusting;
 „dat de vraag rijst, of een burger zich schuldig kan maken aan
 „medeplichtigheid aan een specifiek militair misdrijf;
 „dat deze vraag bevestigend moet worden beantwoord, daar uit de
 „memorie van toelichting op art. 50 W.v.S. duidelijk blijkt, dat bij
 „vaststelling van het Wetboek van Strafrecht de bedoeling der re-
 „gering was, om uitlokking en medeplichtigheid aan misdrijven, die
 „slechts door een bepaalde categorie personen kan worden gepleegd
 „(ambtsmisdrijven e.d.) ook strafbaar te stellen, wanneer de uitlok-
 „ker en medeplichtige de desbetreffende kwaliteit niet bezitten;
 „dat daarbij uitdrukkelijk naar voren werd gebracht dat zulks niet
 „mogelijk was ten aanzien van militaire misdrijven op grond van
 „artt. 8 en 9 Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te Lande¹⁾ maar
 „toen reeds de wenselijkheid werd geopperd daarin verandering te
 „brengen;
 „dat juist genoemde artikelen niet in het Wetboek van Militair

¹⁾ Luidende:

„Art. 8. Ook zullen aan dit Wetboek mede onderworpen zijn alle personen
 „van het Krijgsvolk te Water, voor zoo lange zij aan den wal gemeenschap-
 „pelijk met het Krijgsvolk te Lande dienst doen.
 „Even zoo als het Krijgsvolk te Lande, zoo lange hetzelve zich aan boord
 „van schepen of vaartuigen van Oorlog bevindt, om aldaar dienst te doen,
 „of om met 's Lands schepen of vaartuigen van Oorlog vervoerd te worden,
 „onderworpen is aan de Wetten voor het Krijgsvolk te Water vastgesteld.
 „Art. 9. Buiten de gevallen in de even voorgaande Artikelen aangeduid, zal
 „dit Wetboek nimmer toepasselijk zijn op bijzondere personen niet tot het
 „Krijgsvolk te Lande behorende.” (Red. M.R.T.).

„Strafrecht zijn overgenomen, en thans dus hetzelfde geldt als voor „andere misdrijven die slechts door iemand in bepaalde kwaliteit „kunnen worden gepleegd;

„dat voor een en ander zij verwezen naar Smidt I blz. 416-418 ¹⁾ en „naar latere schrijvers Noyon (aant. 1 op art. 50 W.v.S.), van „Hamel blz. 414 en Pompe blz. 199;

„Gezien de artikelen: 48 en 50 Wetboek van Strafrecht, 161 Wetboek van Militair Strafrecht, 77 Invoeringswet militair straf- en „tuchtrecht en 171 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

„Zo is het dat de Eiser R.O. op de stukken ten processe overgelegd „recht verzoekende en Eis doende, concludeert dat het de Krijgsraad „behage de beklagde schuldig te verklaren aan bovengenoemd mis- „drijf en hem te veroordelen tot een geldboete van f 60. —bij gebreke „van betaling of verhaal te vervangen door hechtenis gedurende „30 dagen”;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd, zoals de tenlastelegging na wijziging, door de Krijgsraad toegelaten, luidt ²⁾);

dat hij in *althans omstreeks* April 1947, terwijl hij bij een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht in dienstbetrekking was *althans een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht met toestemming van de militaire overheid vergezeld althans volgde*, te Kampen, toen S. en L., *althans S.* aldaar terwijl zij tot een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht behoorden, zonder schriftelijke vergunning door of vanwege de bevoegde officier afgegeven, drie, *althans een of meer* dekens verkochten, die *aan hen, althans* aan een ander militair van rijkswege waren verstrekt, wetende dat die dekens behoorden tot de militaire uitrusting, opzettelijk inlichtingen tot het plegen van een misdrijf heeft verschafft en opzettelijk bij het plegen van het misdrijf behulpzaam is geweest, door opzettelijk naam en adres op te geven van iemand, die bedoelde dekens wel zou willen kopen, en opzettelijk de dekens te vervoeren naar het adres, waar ze zouden worden verkocht en afgeleverd;

Overwegende, dat beklagde, ter terechtzitting gehoord, zakelijk heeft verklaard, dat omstreeks April 1947, toen hij als kapper werkzaam was in de Van Heutsz-kazerne te Kampen, waar hij voor zijn werkzaamheden als zodanig als toelage 1 cent per dag per man ontving en door de Kazernecommandant als zodanig was aangesteld, de soldaten S. en L. bij hem kwamen met de vraag of hij een adres wist, waar zij dekens konden verkopen; dat hij toen het adres van de familie B. in de Spaarbankstraat opgaf en vervolgens drie dekens voor deze soldaten naar genoemd adres vervoerd heeft; dat hij wel

¹⁾ In de tweede druk blz. 448—450. [Red. M.R.T.]

²⁾ De gecursiveerde gedeelten werden niet in het bewezenverklaarde overgenomen. (Red. M.R.T.).

begreep, dat het hier de verkoop van militaire goederen betrof, die aan het Rijk toebehoorden en dat de soldaten geen toestemming voor deze verkoop hadden;

Overwegende, dat het ter terechtzitting aanwezig ambtsedig proces-verbaal No. 47 van de 3e Divisie Koninklijke Marechaussee, Brigade Kampen, opgemaakt door de wachtmeester J. van der Haar, behorende tot genoemde Brigade, en gesloten te Kampen op 16 Juni 1947 zakelijk inhoudt als verklaring aan verbalisant van S., geboren te Oude-Pekela, 21 Augustus 1927, soldaat bij 4-9 R.I. te Steenwijk, vroeger bij de Instructiecompagnie van de 2e Geneeskundige Afdeling te Kampen, dat in de tijd dat hij nog in de Van Heutsz-kazerne te Kampen gelegerd was, aldaar een burger als kapper werkte; dat hij zich wel eens bij deze liet scheren en knippen en daardoor dan met hem aan de praat raakte; dat de kapper bij die gesprekken hem meegedeeld had, dat als hij eens iets te verkopen had, hij dan terecht kon bij diens familie, wonende Spaarbankstraat te Kampen; dat L. en hij op 17 April 1947 besloten een paar dekens te verkopen; dat L. twee dekens over had en hij een; dat hij zich niet precies herinneren kan, hoe hij in het bezit van die deken is gekomen, doch deze in ieder geval eigendom van het Rijk was; dat zij met de kapper overeenkwamen, dat deze de dekens zou vervoeren naar de Spaarbankstraat; dat hij de dekens daarop in een koffer gepakt heeft; dat de kapper met de koffer met de dekens naar de Spaarbankstraat is gereden en de koffer daar bij de familie B. in de kamer heeft gezet; dat hij aan vrouw B. de dekens voor f 22,— verkocht heeft;

Overwegende, dat het proces-verbaal voornoemd eveneens inhoudt als verklaring aan verbalisant L., geboren te Oosterhout, 15 Juli 1925, soldaat bij de Administratieve Compagnie 2e Geneeskundige Afdeling te Kampen, dat op 17 April 1947 S. en hij besloten een paar dekens te verkopen om zodoende aan geld te komen; dat zij er met de toen in de kazerne werkzaam zijnde kapper over gesproken hebben en deze hun meedeelde, dat zij de dekens konden verkopen bij zijn familie, wonende in de Spaarbankstraat te Kampen; dat zij met de kapper overeenkwamen, dat deze de dekens voor hen zou vervoeren; dat hij zijn dekens, twee stuks, op de een of andere wijze in zijn bezit had gekregen, doordat hij een paar keer verhuisd is van de ene kamer naar de andere; dat S. en hij samen weggegaan zijn naar de Spaarbankstraat en de kapper hen is gevolgd met de koffer met dekens; dat S. daar de dekens aan vrouw B. heeft verkocht;

Overwegende dat de Krijgsraad uit de inhoud van voormelde bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht met beklaagdes schuld daaraan hetgeen hem is ten laste gelegd, met dien verstande:

[zie het niet gecursiveerde deel der telastelegging. Red.]

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gekwalificeerd als:

*„medeplichtigheid aan het als militair, behorende tot een op
„voet van oorlog gebrachte krijgsmacht, enig aan een ander*

„militair van rijkswege verstrekt goed zonder schriftelijke vergunning door of vanwege de bevoegde officier afgegeven, verkopen, wetende dat dit behoort tot de militaire uitrusting”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 48 van het Wetboek van Strafrecht juncto artikel 161 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende ten aanzien van de strafbaarheid van beklagde, dat door de Auditeur Militair in zijn conclusie van eis is opgeworpen de vraag of een burger zich schuldig kan maken aan medeplichtigheid aan een specifiek militair misdrijf;

Overwegende, dat de Krijgsraad meent zich te kunnen verenigen met het in de conclusie van eis vorenbedoeld gevoerde betoog, hetwelk leidt tot een bevestigende beantwoording van de gestelde vraag;

Overwegende, dat de Krijgsraad, de mening van de Auditeur Militair tot de zijne makende, van oordeel is, dat beklagde, ofschoon burger zijnde, schuldig is aan het gepleegde militaire misdrijf;

Overwegende, dat beklagde derhalve strafbaar is, zijnde ook overigens van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan;

Gezien behoudens voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen: 23, 24, 49, 50 van het Wetboek van Strafrecht, 77 van de Invoeringswet militair straf- en tuchtrecht, 193, 197, 243, 249 van de Regtspleging bij de Landmacht en 6 van het Koninklijk Besluit van 27 Juli 1945 (Stbl. E 53) ¹⁾;

Recht doende,

Verklaart beklagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklagde tot betaling van een geldboete van veertig gulden, met bepaling, dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van twintig dagen;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hiervoren uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

Krijgsraad te Velde Zuid.

Vonnis van 20 April 1948 ²⁾.

President: Majoor J. H. van Wermeskerken.

Leden: Luit. Kolonel A. J. Glerum en Majoor Mr. J. C. van Panthaleón baron van Eck.

Raadsvrouwe: Mr. C. F. S. E. Enthoven.

Verspreiden en ter verspreiding in voorraad hebben van een ge-

¹⁾ Tekst: zie M.R.T. XXXIX, blz. 209 v. (Red. M.R.T.).

²⁾ Tegen dit vonnis is appèl aangetekend. (Red. M.R.T.)

schrift, waarin getracht wordt de tucht onder de krijgsmacht te ondermijnen, door exemplaren van een extra-editie van het weekblad „Een”, uitgave van het Alg. Ned. Jeugdverbond in de kazerne voorradig te hebben en op de W.C.'s van die kazerne te deponeren.

Beklaagdes verweer, dat bedoelde extra-editie geen „verboden geschrift” is, kan buiten beschouwing worden gelaten, aangezien in de ten laste gelegde feiten (en in de betreffende delictsomschrijving) niets voorkomt omtrent „verboden geschriften”.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE ZUID,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij die Krijgsraad, eiser, tegen R.K., geboren te Amsterdam op 26 Juli 1927, dpl. soldaat bij het 10e R.I. te Grave,

Gezien enz.;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd ¹⁾:

dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij het 10de Regiment Infanterie, *althans militair was in de zin der wet*, in het tijdvak van 21 Juli tot 31 Juli 1947 *of daaromtrent*, alzo in tijd van oorlog, te Grave, *althans in Nederland*, een extra-editie van het weekblad „Een”, uitgave A.N.J.V., zijnde een geschrift, waarmede getracht wordt de krijgstucht te ondermijnen door te ageren tegen de uitzending van Nederlandse militairen naar Indië, komende immers in gemeld blad in artikel getiteld: „Maak van onze jongens geen „SS-ers”, behandelend de berichten over een „moordpartij” door Nederlanders van Indonesiërs op Celebes, o.a. de volgende passages voor:

„Want het waren Nederlandse officieren, die de bevelen gaven tot „deze moordpartij van ten minste 5000 mensen.”

„Langzaam maar zeker verpest men de Nederlandse soldaat, vergiftigt men hem met een misleidende duivelse propaganda van „rassenhaat en verachting voor hoge menselijke waarden” enz.

„Wij verzetten ons tegen de poging van onze leeftijdsgenoten, die „eerlijke mensen kunnen zijn, verachtelijke beesten te maken.” en verder in een artikel, getiteld: „Nederlandse jeugd”:

„Verzet je er tegen, dat onze Kameraden in Indonesië tot beesten „worden verlaagd.”,

terwijl hij met de strekking van dit geschrift bekend was, hetzelfde heeft verspreid en/of ter verspreiding in voorraad heeft gehad, door daartoe alstoen aldaar een aantal ven gemelde bladen neer te leggen op de W.C.'s van de 2e en 3e Compagnie van het 10e Regiment Infanterie in de Generaal de Bonskazerne te Grave, zomede een aantal van gemelde bladen, met de strekking waarvan hij bekend was, tussen zijn dekens op te bergen met vorenomschreven doel;

Overwegende, dat blijkens een zich bij de processtukken bevindend

¹⁾ Het ten laste gelegde werd, behoudens de geursiveerde gedeelten, be-
wezen verklaard. (Red. M.R.T.).

afschrift van de contrôlelijst ten name van beklaagde, voor echtheid gewaarmerkt te Nijmegen op 2 Juli 1947 door de reserve-kapitein C. D. Hoogstraten en voor eensluidend afschrift getekend te Grave op 1 Augustus 1947 door de reserve-1e luitenant A. J. van Pelt, beklaagde op 2 Juli 1947 is ingelijfd als gewoon dienstplichtige bij het 10e Regiment Infanterie, terwijl blijkens een zich eveneens bij de processtukken bevindende ambtelijke verklaring, opgemaakt op 31 Juli 1947 te Grave door de reserve-1e luitenant A. J. van Pelt en op dato getekend, beklaagde op 2 Juli 1947 is ingelijfd als gewoon dienstplichtige en op die dag op de plaats zijner bestemming is aangekomen en 31 Juli 1947 in werkelijke dienst was;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij in de maand Juli 1947 in werkelijke dienst was bij het 10e Regiment Infanterie; dat hij in het tijdvak van 21 Juli tot 31 Juli 1947 op de W.C.'s in de Generaal Bonskazerne te Grave, waar de 2e Compagnie, 5e Bataljon van het 10e Regiment Infanterie was gelegerd, verscheidene exemplaren van het weekblad „Een”, dat een uitgave is van het Algemeen Nederlands Jeugd-Verbond, heeft verspreid en aldaar neergelegd om te worden gelezen door de aldaar gelegerde militairen; dat de inhoud van dit blad hem, voordat hij met de verspreiding begon, bekend was; dat het blad speciaal ageert tegen de uitzending van Nederlandse militairen naar Indonesië; dat in het artikel, dat als titel draagt: „Maak van onze jongens geen SS-„ers” en welk artikel een moordpartij door Nederlanders van Indonesiërs op Celebes behandelt, onder meer de passages voorkomen: „Want het waren Nederlandse officieren, die de bevelen gaven tot „deze moordpartij van tenminste 5000 mensen.”; „Langzaam maar „zeker verpest men de Nederlandse soldaat, vergiftigt men hem met „een misleidende duivelse propaganda van rassenhaat en verachting „voor hoge menselijke waarden”, enz.;

„Wij verzetten ons tegen de poging om van onze leeftijdsgenoten, „die eerlijke mensen kunnen zijn, verachtelijke beesten te maken.”, en verder in een artikel „Nederlandse Jeugd” de woorden: „Verzet „je er tegen, dat onze kameraden in Indonesië tot beesten worden „verlaagd.”; dat hij, hoewel dit blad ageert tegen uitzending van Nederlandse militairen naar Indonesië en dus ook tegen de politiek der huidige Nederlandse regering, niet vindt, dat hij met dit geschrift de Nederlandse krijgstuicht heeft ondermijnd, door dit te verspreiden; dat hij ook nog een vijftien-tal exemplaren van het weekblad „Een”, als hierboven omschreven, in het wolletje op de door hem gebruikte krib in de Generaal Bonskazerne te Grave heeft opgeborgen met de bedoeling deze exemplaren ook in de kazerne te verspreiden;

Overwegende, dat het ambtsedig proces-verbaal no. 120, opgemaakt op 16 September 1947 door Johannes Martinus Smis, opperwachtmeester-brigadecommandant der Koninklijke Maréchaussée te Grave, onder meer inhoudt als verklaring van R.K. aan relatant:

dat hij erkent, dat hij door het verspreiden van dit weekblad

(„Een”) getracht heeft de krijgstucht te ondermijnen, aangezien de inhoud van dit blad tegen uitzending van soldaten naar Indië is en deze uitzending een wettelijke verplichting is;

dat de diepere achtergrond van zijn streven is om uiteindelijk de soldaten terug te houden van uitzending naar Indië, nadat ze zelf een standpunt in deze kwestie hadden gekozen;

dat hij wel vermoedde, dat het verspreiden van het blad „Een” niet getolereerd zou worden, aangezien hij het standpunt van de Regering met betrekking tot de uitzending naar Indië kent;

dat hij lid is van het A.N.J.V. en het streven van dit Verbond is tegen uitzending van militairen naar Indië;

dat hij, als hij eventueel ook naar Indië zou moeten, weigert om te gaan;

dat dit een logische gevolgtrekking is uit het feit, dat hij de handelwijze van de Regering ten aanzien van Indië afkeurt;

dat de inhoud van het door hem verspreide weekblad „Een” uitdrukkingen bevatte, die geschikt waren om de krijgstucht te ondermijnen en dat deze hem bekend waren alvorens hij deze bladen op de door hem genoemde plaatsen deponeerde;

Overwegende, dat een ten processe aanwezige brief van B. Zeehandelaar, gericht aan R.K. en door deze ontvangen en bij deze in beslag genomen, inhoudt:

„Hoe daar duizenden Indonesiërs afgeslacht zijn door het Nederlandse Leger, door onze eigen Nederlanders, die, opgehitst door een „schadelijke koloniale hetzerij, ware sadisten zijn geworden?” „Dit „moet je met hen bespreken.”;

Overwegende, dat Abraham Jacob van Pelt, oud 37 jaar, wonende te Oss, Kromstraat 39, chemicus, door de officier-commissaris gehoord, onder meer zakelijk heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij gedurende het tijdvak 21 Juli 1947 tot Augustus 1947 in werkelijke militaire dienst was als reserve-1e luitenant en waarnemend compagniescommandant van de 2e Compagnie 5de Bataljon 10e Regiment Infanterie, alstoen gelegerd in de Generaal de Bonskazerne te Grave;

dat omstreeks de tweede helft van Juli 1947 op kamers, welke in gebruik waren bij de 2e Compagnie, hierboven genoemd, en in de toiletten in de Generaal Bonskazerne te Grave lectuur werd gevonden, welke zijns inziens van krijgstuchtondermijnende aard was;

dat onder andere op bovenvermelde plaatsen werden gevonden exemplaren van het weekblad „Een”, uitgave van het A.N.J.V., en wel de extra-editie, waarvan het artikel op de voorpagina de titel draagt: „Maak van onze jongens geen SS-ers”;

dat naar aanleiding van het vinden van deze lectuur verschillende malen een onderzoek is ingesteld naar degenen, die deze bladen in de kazerne verspreidden;

dat op zekere dag toen ook nog een Bataljonsorder voor de troep is afgelezen, waarin, naar hij meent, was opgenomen, dat lectuur,

als hierboven bedoeld, niet in de kazerne voorradig mocht worden gehouden en verspreid;

dat hij op 31 Juli 1947 een onderzoek op de kamers heeft doen houden;

dat enige tijd nadien de sergeanten Klein en Luijkens hem kwamen waarschuwen, dat zij in het wolletje op de krib van de soldaat R.K., die tot zijn onderdeel behoorde, een tiental exemplaren van het blad „Een”, als hierboven omschreven, hadden gevonden;

dat hij zich van de juistheid van deze melding heeft overtuigd;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is, dat de extra-editie van het weekblad „Een”, uitgave A.N.J.V., blijkens de aangehaalde passages een geschrift is, waarmede getracht wordt de krijgstuicht te ondermijnen, te meer waar beklaagde zelf verklaart, dat genoemd blad speciaal ageert tegen de uitzending van Nederlandse militairen naar Indonesië, welke verklaring de Krijgsraad ten volle onderschrijft;

Overwegende, dat het tijdvak van 21 Juli tot 31 Juli 1947 in „tijd van oorlog” valt;

Overwegende, dat door de raadvrouwte verzocht is beklaagde door een psychiater te doen onderzoeken;

Overwegende dienaangaande, dat door de wijze van optreden van beklaagde tijdens het onderzoek ter terechtzitting de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde geheel toerekeningsvatbaar is en deze overtuiging mede is gebaseerd op de door de deskundige, de res. dir. Off. v. Gezondheid 3e klasse Schmidt, Franciscus Joseph Maria, geboren te Amsterdam, 9 Maart, 1904, districts-Psychiater IIIe Militaire Afdeling, in zijn deskundige verklaring opgenomen conclusie, luidende:

„Verdachte is geheel toerekeningsvatbaar voor het ten laste gelegde.”;

Overwegende, dat beklaagde tot zijn verdediging heeft aangevoerd, dat de bij hem in beslag genomen geschriften niet waren verboden en derhalve mochten worden verspreid;

Overwegende, dat artikel 19 onder c. van het Reglement betreffende de Krijgstucht de militair verbiedt in de kazerne enz. te brengen, in zijn bezit te hebben of te verspreiden geschriften enz., welke op last van de militaire overheid om redenen, ontleend aan de krijgstuicht of in het belang der krijgsmacht, aldaar worden geweerd en artikel 33 (2) Reglement Inwendige Dienst B. inhoudt, dat de Regimentscommandant doet weren alle geschriften, wier inhoud ondermijnend is voor de tucht, het gezag en de moraliteit;

Overwegende, dat blijkens hierboven door Van Pelt afgelegde verklaring verboden is de in beslag genomen geschriften, waaronder „Een”, in de kazerne voorradig te houden of te verspreiden;

Overwegende, dat hieruit is komen vast te staan — mede uit hierboven gebezigde woorden van beklaagde tegenover verbalisant Smis — dat de in de telastelegging bedoelde geschriften niet in het bezit van beklaagde mochten zijn en door deze niet mochten worden ver-

spreid; dat dit mede bevestigd wordt door de slinkse wijze, waarop de beklaagde de geschriften heeft verspreid;

Overwegende, dat dit verweer van beklaagde buiten beschouwing kan worden gelaten, aangezien in de ten laste gelegde feiten niets voorkomt omtrent verboden geschriften;

Overwegende, dat beklaagde heeft verklaard door het verspreiden van bovenbedoelde geschriften de krijgstucht niet te hebben ondermijnd;

Overwegende dienaangaande, dat de inhoud van de in de telastelegging aangehaalde geschriften, alsmede de op de voorzijde van het geschrift „Een” voorkomende afbeelding van een kapitein in de gedaante van een aap, niet anders dan de strekking kunnen hebben de militaire meerderen voor te stellen op zodanige wijze, dat het vrouwen in deze meerderen wordt of kan worden geschokt en derhalve de krijgstucht wordt ondermijnd;

Overwegende, dat — waar het opzet voortvloeit uit de omstandigheden, waaronder het feit is begaan — de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden, die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren evenzovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met zijn schuld daaraan, met dien verstande — wordende ieder bewijsmiddel slechts gebezigd tot bewijs van het feit, waarop het betrekking heeft —: [*zie de niet-gecursiveerde gedeelten der tenlastelegging — Red. M.R.T.*]

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„BEKEND ZIJNDE MET DE STREKKING VAN EEN GESCHRIFT,
„WAARIN GETRACHT WORDT DE TUCHT ONDER DE KRIJGS-
„MACHT TE ONDERMIJNEN, ZODANIG STUK VERSPREIDEN”

en:

„BEKEND ZIJNDE MET DE STREKKING VAN EEN GESCHRIFT,
„WAARIN GETRACHT WORDT DE TUCHT ONDER DE KRIJGS-
„MACHT TE ONDERMIJNEN, ZODANIG STUK TER VERSPREI-
„DING IN VOORRAAD HEBBEN, EEN VOORTGEZETTE HAN-
„DELING UITMAKENDE”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 147 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend bewezen is, hetgeen aan beklaagde meer of anders is ten laste gelegd; dan hiervóór als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van de gepleegde feiten en de omstandigheden, waaronder zij zijn begaan;

Gezien, behoudens voormelde wetsbepalingen, nog de artikelen: 1, 10, 12, 23, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 10, 27 en 56 van het Wetboek van Strafrecht, 193, 197, 243 en 249 van de Regtspleging bij de Landmagt;

[volgt: veroordeling tot 3 jaar gevangenisstraf met aftrek voorarrest van 31 Juli 1947 af en ontslag uit de militaire dienst met ontzetting — Red. M.R.T.]

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Hooge Raad (Burg. Kamer).

Arrest van 9 Mei 1947.

(Mrs. Donner, Nypels, van der Meulen, van der Flier en Losecaat Vermeer).

Art. 32, lid 1, Dienstplichtwet laat aan het oordeel van de Kroon over hoeveel en welke dienstplichtigen zij meent te moeten oproepen en maakt mitsdien mogelijk de oproeping van dienstplichtigen, individueel, ongeacht de lichting waartoe zij behoren.

Art. 32, lid 2, heeft betrekking op enkele van de in het 1e lid bedoelde buitengewone omstandigheden en schrijft voor hoedanig de oproeping in die gevallen moet geschieden. Deze regelen gelden niet voor de overige in het 1e lid genoemde gevallen.

De stelling dat, indien tijdens het bestaan van den toestand van oorlogsgevaar een buitengewone oproeping ter handhaving of tot herstel van de openbare rust of orde plaats vindt, zodanige oproeping steeds zal zijn een buitengewone oproeping, als bedoeld in het 2e lid, is onjuist, daar toch in dat geval de oproeping ter handhaving of tot herstel van de openbare rust of orde juist haar grond kan vinden in den toestand van oorlogsgevaar.

(Dienstplichtwet art. 32.)

H. A. Godri, wonende te Amsterdam, korporaal 14e Compagnie A.A.T., te Haarlem, en J. P. Tuzee, wonende te Leiden, korporaal Recrutenschool A.A.T., Eefde (G.), eisers tot cassatie van een door het Gerechtshof te 's-Gravenhage op 9 December 1946 tussen partijen gewezen arrest, adv. Mr. C. H. Telders.

tegen:

den Staat der Nederlanden te 's-Gravenhage, verweerder in cassatie, adv. Mr. G. J. Scholten.

DE HOOGE RAAD ENZ.,

O. dat uit het bestreden arrest blijkt:

dat Godri en Tuzee den Staat hebben gedagvaard in kort geding voor den President van de Arr.-Rechtbank te 's-Gravenhage;

dat zij daarbij hebben gesteld:

dat zij zijn dienstplichtige korporaals (eindrang) van het Korps Motordienst, behorende respectivelijk tot de lichtingen 1938 en 1939;

dat zij tezamen met een aantal andere korporaals van dezelfde lichtingen (tezamen een gedeelte uitmakende van het totaal aantal korporaals van het Korps Motordienst van de lichtingen 1938 en 1939) door den Minister van Oorlog bij brief d.d. 4 Maart 1946 zijn opgeroepen om in werkelijken dienst te komen;

dat deze oproep in strijd is met de wet en een onrechtmatige inbreuk maakt op de vrijheid van hun persoon;

dat toch een dergelijke buitengewone oproeping zodanig dient te geschieden, dat de oproep van de dienstplichtigen van een jongere lichting aan den oproep van die der daaropvolgende oudere lichting vooraf of daarmee gepaard gaat (art. 32 lid 2 Dienstplichtwet), terwijl de lichtingen 1940, respectievelijk 1939, niet zijn opgeroepen en dus de lichtingen 1939, respectievelijk 1938, nog niet aan de beurt konden komen;

dat bij oproepingen in werkelijken dienst gedaan, gelijk de onderhavige, ter handhaving of tot herstel van de openbare rust of orde krachtens art. 32 lid 2 bovendien slechts groepen of lichtingen van groepen in hun geheel konden worden opgeroepen;

dat zij evenwel individueel zijn opgeroepen en de wet niet toelaat, dat dienstplichtige korporaals individueel voor oproeping in werkelijken dienst worden „uitgepikt”;

Post alia:

O. dat Godri en Tuzee tegen dit arrest [van het Gerechtshof 's-Gravenhage (Red. M.R.T.)] de volgende middelen van cassatie hebben aangevoerd:

I. S. en/of v. t. van de artt. 187, 188 en 193 Grondwet, 24, 25, 26, 27, 29, 32 en 37 Dienstplichtwet, 73 Dienstplichtbesluit, § 96 Dienstplichtbeschikking, 1401, 1402 en 1403 B. W., 282 Sr. en 48 Rv.,

doordat het Hof hun in het arrest weergegeven stelling heeft verworpen en het vonnis in kort geding, waarbij hun vordering tot herstel in hun vorigen staat van grootverlofganger werd afgewezen, heeft bekrachtigd,

hebbende het Hof ten onrechte aangenomen, dat de in art. 32 lid 2 Dienstplichtwet geformuleerde regelen niet gelden voor een buitengewone oproeping in werkelijken dienst krachtens lid 1 van dit artikel, en ten onrechte den Staat de bevoegdheid toegekend om in geval van oorlogsgevaar buitengewoon in werkelijken dienst te roepen een dienstplichtige, individueel, ongeacht de lichting waartoe hij behoort, om reden van zijn vakbekwaamheid;

II. S. en/of v. t. van dezelfde artikelen als in het eerste middel zijn aangehaald, doordat het Hof hun subsidiaire stelling heeft verworpen, dienaangaande overwegende, gelijk hierboven in de 26e en 27e overweging is weergegeven;

doch daarbij ten onrechte heeft voorbijgezien, dat: indien tijdens het bestaan van den wettelijken toestand van oorlogsgevaar een buitengewone oproeping in werkelijken dienst ter handhaving of tot herstel van de openbare rust of orde plaats heeft, zodanige buitengewone oproeping in werkelijken dienst, geschied als zij is met het oogmerk de openbare rust of orde in het Rijksgebied te herstellen, is een buitengewone oproeping als bedoeld in art. 32 lid 2 Dienstplichtwet, en het daarbij niet terzake doet of de Staat ook krachtens lid 1 van art. 32 Dienstplichtwet dienstplichtigen had kunnen oproepen en dezen daarna tot herstel van orde en rust had kunnen gebruiken;

O. omtrent het eerste middel:

dat volgens art. 32, lid 1, Dienstplichtwet in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden buitengewone oproeping in werkelijken dienst van dienstplichtigen plaats heeft, voorzover de Kroon dit nodig acht;

dat deze bepaling blijkens haar bewoordingen aan het oordeel van de Kroon overlaat hoeveel en welke dienstplichtigen zij meent te moeten oproepen, en mitsdien mogelijk maakt de oproeping van dienstplichtigen, individueel, ongeacht de lichte, waartoe zij behoren;

dat het tweede lid van voormeld artikel betrekking heeft op enkele van de in het eerste lid bedoelde buitengewone omstandigheden en voorschrijft hoedanig de oproeping in die gevallen moet geschieden;

dat uit den tekst van deze bepalingen volgt, dat de regelen, in het tweede lid voor de aldaar vermelde gevallen gegeven, niet gelden voor de overige in het eerste lid genoemde gevallen;

dat ook uit de geschiedenis van de totstandkoming van art. 32 geenszins het tegendeel volgt;

dat evenmin het derde lid aan deze opvatting in den weg staat, immers daarbij niet overbodig kan worden genoemd;

dat toch, ook indien in een geval als het onderhavige de Kroon zonder de in het tweede lid gegeven beperking bevoegd is dienstplichtigen op te roepen, al naar Zij nodig acht, een aanwijzing vooraf van bepaalde categorieën van dienstplichtigen, die in het openbaar belang of om een andere bijzondere reden in geval van een oproeping niet of voorlopig niet in werkelijken dienst komen, op haar plaats is;

dat voorts — gelijk het Hof terecht opmerkt — het toekennen in het eerste lid van zeer ruime bevoegdheden aan de Kroon ook alleszins verklaarbaar is te achten;

dat mitsdien dit middel vruchteloos wordt voorgedragen;

O. dat het tweede middel berust op de stelling, dat, indien tijdens het bestaan van den toestand van oorlogsgevaar een buitengewone oproeping ter handhaving of tot herstel van de openbare rust of orde plaats vindt, zodanige oproeping steeds zal zijn een buitengewone oproeping, als bedoeld in het tweede lid van art. 32;

dat echter deze stelling is onjuist;

dat toch in dat geval de oproeping ter handhaving of tot herstel van de openbare rust of orde juist haar grond kan vinden in den toestand van oorlogsgevaar;

dat derhalve ook dit middel faalt;

Verwerpt het beroep.

Veroordeelt eisers in de kosten der cassatie. (Salaris f 450).

Overgenomen uit Ned. Jurisprudentie 1947 No. 384)

ADMINISTRATIEVE RECHTSPRAAK.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak 12 Februari 1948.

(Mrs. H. C. Hoogerhuis, J. W. Bok en W. P. Mulié)

Ontzetting van het recht om bij de gewapende macht te dienen, als bedoeld in artikel 28, onder 2e, S.R., brengt van rechtswege geen ontslag uit de zeedienst mede.

Een beslissing van de Procureur-Fiscaal bij een Bijzonder Gerechtshof inhoudende een voorwaardelijke buitenvervolginstelling o.a. met bepaling, dat betrokkene voor de tijd van 10 jaren is ontzet van het recht om bij de gewapende macht te dienen, kan niet worden aangemerkt als een rechterlijk vonnis, bedoeld in artikel 4, eerste lid, onder 4e, der Pensioenwet voor de zeemacht (Staatsblad 1922 no. 65)¹).

De Centrale Raad van Beroep heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

L. G. L., wonende te Apeldoorn, klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen,

tegen:

de Minister van Marine, verweerder, niet verschenen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de gedingstukken;

Gehoord bovengenoemde persoon;

Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

Overwegende dat de Minister van Marine bij beslissing van 5 Februari 1947 heeft vastgesteld, dat klager sedert 30 September 1946 ingevolge de beslissing van de Procureur-Fiscaal bij het Bijzonder Gerechtshof te Arnhem van 30 September 1946 niet meer behoort tot het personeel der Koninklijke Marine; onder overweging, dat bij bovenbedoelde beslissing van de Procureur-Fiscaal bij het Bijzonder Gerechtshof te Arnhem klager; geboren te Wormerveer op 28 December 1892, voorwaardelijk buitenvervolginstelling is gesteld o.a. met bepaling, dat betrokkene voor de tijd van 10 jaren is ontzet van het recht tot het dienen bij de gewapende macht en dat klager vóór 30 September 1946 in dienst was bij de Koninklijke Marine als officier van de Marinestoomvaartdienst der 1e klasse;

Overwegende dat bij Koninklijk Besluit van 22 Augustus 1947, waarbij werd beschikt op het request van klager, welk verzoekschrift de strekking had te zijnen aanzien af te wijken van de bepaling vervat in artikel 4, 1e lid, sub 4°, van de Pensioenwet voor de Zeemacht (Staatsblad 1922 no. 65), is besloten — gelet op het bepaalde in het 3e lid van voormeld wetsartikel en op het advies der commissie,

¹) Zie in verband met deze beslissing de Red. mededeling op blz. 410.

ingesteld ingevolge het bepaalde in artikel 56a van voormelde wet, welke commissie van mening is, dat zich in dit geval geen omstandigheden voordoen, die het wenselijk maken het verzoek in te willigen — om op het verzoek van klager afwijzend te beslissen;

Overwegende dat L. C. L. van voormelde bij het Koninklijk Besluit van 22 Augustus 1947 genomen beslissing tijdig in beroep is gekomen en bij klaagschrift op de daartoe aangevoerde gronden heeft verzocht het Koninklijk Besluit van 22 Augustus 1947, waarvan beroep, te vernietigen, althans voor vernietiging c.q. intrekking voor te dragen en voorzover ambtshalve geen termen bestaan te bepalen, dat klager zijn aanspraken op pensioen niet heeft verloren, te beslissen, dat ten opzichte van klager zal worden afgeweken van het bepaalde bij artikel 4, lid 1, sub. 4° der Pensioenwet voor de Zeemacht (S. 1922 no. 65) en hem alsnog pensioen of recht op pensioen toe te kenen, althans de wenselijkheid van deze afwijking en het alsnog toekennen van pensioen uit te spreken;

In rechte:

Overwegende dat klager met ingang van 15 Juli 1940 als officier van de marinestoomvaartdienst der 1e klasse wegens langdurige dienst vanwege de bezetter eervol is ontslagen en krachtens artikel 2, 1°, der Pensioenwet voor de Zeemacht (S. 1922 no. 65) met ingang van die datum is gepensionneerd;

dat ingevolge artikel 3 van het Koninklijk Besluit van 30 Juli 1945 (S. no. F 129), welke bepaling kracht van wet heeft, voornoemd ontslag uit de militaire dienst vanwege de bezetter verleend gedurende de vijandelijke bezetting van Nederlands grondgebied anders dan ter zake van ongeschiktheid voor de waarneming van de dienst uit hoofde van verwonding, verminking, ziekten of gebreken, geacht wordt nimmer van kracht te zijn geweest;

dat klager ingevolge artikel 4 van dat Koninklijk Besluit geacht wordt van het tijdstip der ontslagverlening af op non-activiteit te zijn geweest;

dat, nu de bezettingsbeslissing tot ontslagverlening geacht moet worden nimmer van kracht te zijn geweest en de daaruit voortvloeiende rechtspositie nader is geregeld (non-activiteit), ook de bezettingsbeslissing tot pensioentoekenning, als zijnde daarmee onverenigbaar, geacht moet worden nimmer van kracht te zijn geweest;

Overwegende dat klager, die als politiek delinquent na de bevrijding was gedetineerd, bij beslissing van de procureur-fiscaal bij het Bijzonder Gerechtshof te Arnhem van 30 September 1946 met toepassing van de artikelen 8 en 11 van het Besluit Politieke Delinquenten 1945 voorwaardelijk buiten vervolging is gesteld met bepaling, dat hij voor de tijd van 10 jaar is ontzet o.m. van het recht tot het bekleden van ambten en het dienen bij de gewapende macht;

Overwegende dat deze ontzetting van rechten ingevolge artikel 11 van het kracht van wet hebbend Besluit Politieke Delinquenten 1945 *van rechtswege* geschiedde nu door of vanwege de procureur-fiscaal niet anders is bepaald;

Overwegende dat de Minister van Marine bij schrijven van 5 Februari 1947 zijn onder de feiten van dit twistgeding weergegeven besluit van diezelfde datum aan klager heeft toegezonden en hem daarbij als zijn mening heeft doen kennen, dat ingevolge het bepaalde in artikel 4, 1e lid, onder 4° der Pensioenwet voor de Zeemacht (Staatsblad 1922, no. 65) het recht op pensioen is verloren gegaan en dat klager de bevoegdheid had het verzoek te doen, als bedoeld in het derde lid van artikel 4 van laatstgenoemde wet;

Overwegende dat nu het hierbedoelde verzoek is gedaan en daarop bij het boven weergegeven Koninklijk Besluit van 22 Augustus 1947 afwijzend is beslist, deze Raad in dit geding slechts vermog te beoordelen, of klager, die, gelijk boven werd vastgesteld, op 30 September 1946 niet in het genot van pensioen was, op grond van artikel 4, 1e lid, onder 4°, der Pensioenwet voor de Zeemacht (Staatsblad 1922, no. 65) een dadelijk ingaand of toekomstig recht op pensioen verloor en zo ja, of gronden bestaan daarvan af te wijken;

Overwegende dat naar het oordeel van deze Raad de beslissing van de procureur-fiscaal van 30 September 1946 niet is een rechterlijk vonnis als in voormelde wetsbepaling bedoeld;

Overwegende dat de Raad voor deze opvatting steun vindt in artikel 4, lid 2, van het Tribunaalbesluit, waarbij ontzetting van rechten bij wijze van bijzondere maatregel bij uitspraak van een tribunaal voor de toepassing van artikel 195 van het Wetboek van Strafrecht met ontzetting bij rechterlijke uitspraak uitdrukkelijk wordt gelijkgesteld;

Overwegende dat hieruit volgt, dat de ontzetting van een recht bij wijze van bijzondere maatregel bij uitspraak van een tribunaal overigens niet met een ontzetting bij rechterlijke uitspraak kan worden gelijkgesteld, en dat de Raad, nu de ontzetting voor tien jaren van het recht tot het dienen bij de gewapende macht, van rechtswege verbonden aan een voorwaardelijke buitenvervolgving-stelling ingevolge het „Besluit Politieke Delinquenten 1945”, in geen enkel opzicht krachtens een uitdrukkelijke bepaling met een ontzetting bij rechterlijke uitspraak is gelijkgesteld, zulk een ontzetting voor de toepassing van artikel 4, 1e lid, sub 4°, van de Pensioenwet voor de Zeemacht (St. 1922, no. 65), nog daargelaten, of zulk een ontzetting wel als een ontslag, als daar bedoeld, kan worden beschouwd, niet kan aanmerken als een krachtens rechterlijk vonnis gegeven ontslag uit de dienst;

Overwegende dat mitsdien i. c. niet sprake is van het in artikel 4, 1e lid, onder 4°, bedoelde geval van ontslag uit de dienst krachtens rechterlijk vonnis, waarbij deze Raad uitdrukkelijk in het midden wil laten — als zijnde voor de beslissing van dit geding van geen belang — of de beschikking van de Minister van Marine van 5 Februari 1947 als een ontslag uit de militaire dienst kan worden aangemerkt, zodat niet gezegd kan worden, dat voor klager een recht op pensioen verloren is gegaan door ontslag uit de dienst krachtens rechterlijk vonnis;

Overwegende dat op het verzoekschrift van klager, voorzover hierbij verzocht wordt af te wijken van de bepaling in artikel 4, 1e lid, sub 4°, van de Pensioenwet voor de Zeemacht (Staatsblad 1922, no. 65), afwijzend had moeten zijn beschikt op grond van de omstandigheid, dat deze wetsbepaling i.e. niet van toepassing is;

Overwegende datmitsdien als volgt moet worden beslist:

Recht doende in naam der Koningin!

Stelt vast, dat de bestreden beslissing zal behoren te worden gehandhaafd met verbetering der gronden in zoverre dat op het verzoek van L. C. L. om afwijking van het bepaalde in artikel 4, 1e lid, sub 4°, van de pensioenwet voor de Zeemacht (S 1922, no. 65), afwijzend wordt beschikt, omdat deze wetsbepaling niet van toepassing is.

Naschrift van de Inzender

Een officier kan door 3 instanties uit de zeedienst worden ontslagen t. w.

a. door de Koningin in de gevallen, aangegeven in de Bevorderingswet voor de zeemacht 1902;

b. door de Minister van Marine op grond van het zuiveringsbesluit 1945 of van de regeling, vervat in het Koninklijk Besluit van 10 October 1945 (Staatsblad No. F 221);

c. door de rechter, indien deze oplegt de in artikel 6, onder b, punt 1, W.M.S.R. vermelde straf van ontslag uit de militaire dienst met of zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

Met het ontslag, hiervoren onder c. genoemd, kan niet worden gelijkgesteld de in artikel 28, onder 2e, S.R. vermelde ontzetting van het recht om bij de gewapende macht te dienen.

Artikel 36 W.M.S.R., bevattende nadere aanwijzingen voor het geval aan een militair de straf van artikel 28, onder 2e, S.R. wordt opgelegd, mist een voorschrift, zoals dat voorkwam in artikel 12 van de wet van 14 November 1879 (Staatsblad No. 193) n.l. de straf heeft van rechtswege tengevolge de opheffing van de bestaande dienstbetrekking.

Voorts wordt in artikel 44, eerste lid, punt e, der dienstplichtwet uitdrukkelijk als eis gesteld, dat een dienstplichtige, die door de rechter is ontzet van het recht om bij de gewapende macht te dienen, alsnog door de minister uit de dienst dient te worden ontslagen.

Ten slotte moge nog worden verwezen naar onderstaande strafrecht-litteratuur over deze gelegenheid.

Het Wetboek van Strafrecht, verklaard door Mr. F. J. Noyon, tweede druk, eerste deel blz. 120 vermeldt:

Het complement van de ontzetting van rechten wordt gevonden in artikel 195, waar straf is gesteld op uitoefenen van een recht door hem, die weet dat hij daarvan bij rechterlijke uitspraak is ontzet. Er ontbreekt echter ene regeling van het gevolg der ontzetting voor ambten en andere functiën op het tijdstip der veroordeling bekleed. Voor rechten, die niet voortdurend, maar slechts bij bepaalde gelegenheden worden uitgeoefend, is hier geen

bezwaar: het kiesrecht, de vaderlijke macht, de voogdij en curatele vervallen van zelf, de veroordeelde onthoudt zich eenvoudig van de uitoefening, maar hij die een ambt bekleedt, bij de gewapende macht dient, verliest zijne hoedanigheid eerst *door* het ontslag hem door bevoegde autoriteit te geven.

Zolang dat niet gevolgd is, bekleedt hij zijn ambt, dient hij bij de gewapende macht.

Zelfs al vraagt hij ontslag, waartoe hij niet rechtstreeks gedwongen kan worden, dan verkeert hij in re illicita; hij bekleedt toch het ambt en oefent daardoor het recht tot bekleden uit zolang het ontslag hem niet gegeven is, zelfs al onthoudt hij zich van elke ambtsdaad. Aan de andere zijde schendt hij zijnen ambtsplicht, zo hij zich aan het verrichten zijner ambtelijke werkzaamheden onttrekt, en onttrekking aan de militaire dienst zal hem strafbaar maken voor de militaire strafwet.

En niettegenstaande de veroordeling zijn de vóór het ontslag verrichte ambtsdaden wettig.

De wet had hier moeten bepalen, dat de veroordeling ontzetting uit het ambt en de militaire charge van rechtswege medebrengt.

Het handboek van het Nederlandse strafrecht door Mr. W. P. J. Pompe, tweede druk, blz. 301 vermeldt:

Het recht tot het bekleden van ambten hetzij van alle, hetzij van bepaalde, door de rechter ingevolge de wet aangewezen, ambten. Het gaat hier niet om ontzetting uit het ambt zelf, maar om ontzetting van het recht om ambten te bekleden. Bekleedt de schuldige het betreffende ambt tijdens de ontzetting uit het recht om het te bekleden (zodra de uitspraak, houdende deze ontzetting, uitvoerbaar is), dan ontstaat er een conflict van plichten. Zijn ambtsplicht gebiedt hem de ambtsbezigheden te verrichten, de ontzetting verbiedt hem dit onder straffe (artikel 195 Sr.). Schorsing of ontslag moet dit conflict tot oplossing brengen (vgl. artikel 125, eerste lid, onder b en c, Ambtenarenwet 1929 — S. 530 — en artikel 90 e.v. Algemeen Rijksambtenarenreglement — K.B. 1931 S. 248 —, waar, voor het geval van deze rechterlijke ontzetting, schorsing of ontslag noch als van rechtswege intredend, noch imperatief wordt gesteld).

In afwijking van het vorenstaande is het administratief ontslag uit de zeedienst van de officier van de marine-stoomvaartdienst der 1e klasse L. achterwege gebleven en heeft de Minister van Marine volstaan om bij beschikking van 5 Februari 1947 no. 7087/5834 vast te stellen, dat L. sedert 30 September 1946, ingevolge beslissing van de Procureur-Fiscaal bij het Bijzonder Gerechtshof te Arnhem van 30 September 1946 no. B.V. 3708/1946, niet meer behoort tot het personeel der Koninklijke Marine. Voor dit geval is derhalve een „constateerbeschikking” opgemaakt als gebruikelijk is ten aanzien van de militairen, die door de militaire rechter uit de militaire dienst zijn ontslagen.

Blijkens bovenbedoelde uitspraak laat de Centrale Raad in het midden of L. krachtens evenaangehaalde beschikking van rechtswege uit de zeedienst is ontslagen. Om alle twijfel uit te sluiten of L. eigenlijk wel uit de zeedienst is ontslagen, heeft de Minister van Marine bij diens beschikking van 19 Mei 1948 no. 119070, onder intrekking van de beschikking van zijn ambtsvoorganger van 5 Februari 1947 no. 7087/5834, op grond van de desbetreffende bepalingen van het Zuiveringsbesluit 1945 overeenkomstig het advies, bedoeld in artikel 5, lid 4, van genoemd besluit, ontslag uit de zeedienst verleend met ingang van 30 September 1946 aan de officier van de marine-stoomvaartdienst der 1e klasse L., zulks met bepaling:

a. dat het bedrag van het hem krachtens de Pensioenwet voor de Zeemacht (Staatsblad 1922 no. 65) toekomende pensioen wordt gesteld op 35% van het bedrag, waarop zonder deze beperkende bepaling aanspraak zou bestaan;

b. dat alle rechten — behalve het hem onder a gelatene — welke hij krachtens wettelijk voorschrift of arbeidsovereenkomst zou kunnen doen gelden, vervallen.

J. M. Tinga.

ONDERSCHRIFT DER REDACTIE.

Aangezien wij niet zijn voorstanders van cumulatie van onder- of naschriften, hebben wij onze zienswijze betreffende deze zaak in een afzonderlijke mededeling op blz. 409 v. ondergebracht. Slechts gevoelen wij ons verplicht bij de nota van Kolonel *Tinga* twee opmerkingen te dezer plaatse te doen drukken.

1°. Zoals wij in onze mededeling reeds menen te hebben aangetoond, omvat de ontzetting van het recht om bij de gewapende macht te dienen ook het ontslag uit de militaire dienst. Daarom achten wij de bepaling van art. 44 eerste lid sub e der Dienstplichtwet, op welke Kolonel *Tinga* zich beroept, te enenmale overbodig. De ontzegging of ontzetting op welke deze bepaling doelt, omvat reeds een ontslag als de aanhef van dit artikel 44 op het oog heeft.

2°. Naast de aangehaalde passage uit de 2de druk van het werk van Mr. *Noyon*, vermelden wij hieronder hetgeen de 5de druk van dat boek, bewerkt door Prof. *Langemeyer* te dezer zake, op blz. 182 en 183, punt 2 bij art. 31 bevat:

„Naar het zich laat aanzien is het op het voetspoor van *Noyon* in den „vorigen druk dat de schrijvers, voorzoover zij het punt behandelen (*Simons I*, „no 297, *Pompe*, blz. 301, *Vos*, blz. 275) algemeen aannemen, dat ontzetting „van het recht tot het bekleeden van ambten of van het bepaalde door den „veroordeelde vervulde ambt niet verlies van het eenmaal bekleede ambt „medebrengt. *Noyon*, die zelf toegaf, dat zijn opvatting tot voor de hand lig- „gende conflicten leiden kan, voerde daarvoor twee argumenten aan. Voor- „eerst is het bekleeden van een ambt dat men eenmaal bekleedt niet een recht „maar een feit en voorts, is de voor rechtelijke betrekkingen gemaakte uit- „zondering toegelicht met te wijzen op het conflict, dat anders zou kunnen „ontstaan met de beslissingen van den Hoogen Raad als disciplinair „rechter.

„Geen van beide argumenten schijnt mij te dwingen tot een conclusie, die „uit practisch oogpunt louter nadeelen heeft. Vooreerst komt de stelling mij „onjuist voor dat het bekleeden van zijn ambt een feit zou zijn; integendeel „het is ongetwijfeld tevens een rechtsverhouding. Wordt men nu ontzet van „het recht om alle ambten of dat bepaalde ambt te bekleeden dan verliest „men zoowel het algemeene „recht” om voor de benoeming in aanmerking te „komen, dat men volgens artikel 5 der Grondwet heeft, als de rechten die men „ontleent aan zijn benoeming tot dat ambt. Dat de consequentie van deze „opvatting zou zijn, dat men na verloop van den tijd der ontzetting in het „ambt terug zou moeten krijgen, kan ik niet inzien.

„Ook het wetshistorische argument is van geen gewicht. Vooreerst omdat „het niet de uiting is van een heldere gedachte van den wetgever. Immers „indien men conflicten tusschen den gewonen rechter en den Hoogen Raad „zou vreezen, omdat deze laatste nog eens disciplinair zou moeten beslissen „over het ontslag uit het ambt, nadat de veroordeelde reeds van het recht tot „deszelfs bekleeding is ontzet, dan zou een gelijk conflict dreigen tusschen „rechter en administratie met betrekking tot elk ander ambt. Bovendien „wordt het argument meer dan opgewogen door het feit, dat de memorie van „toelichting zelf de onderhavige straf aanduidt als „ontzetting uit (*ten* „rechte: van — Red. M.R.T.) het ambt”. (*Smidt I*, blz. 323, tweede druk: „352).”

R. C.

TROONSBESTIJGING.

Ter gelegenheid van de troonsafstand van Hare Majesteit Koningin Wilhelmina spraken wij de verzekering uit, dat onze Redactie eerbiedige genegenheid gevoelde voor de Persoon van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Juliana, toen nog Regentes van ons Koninkrijk. Nu wij de troonsbestijging van Hare Majesteit Koningin Juliana hebben beleefd, past ook onzerzijds een woord van respectvolle hulde aan onze nog jonge Vorstin.

De taak van Hoogstderzelve is buitengewoon zwaar en veelzijdig en wij menen te weten, dat ook het terrein, op welke onze Redactie werkzaam is, binnen afzienbare tijd Haar aandacht zal vragen. De oorlog heeft voor Vloot en Leger vernieuwingen in toestanden en verhoudingen nodig gemaakt, van welke enige in wetsvorm belichaamd moeten worden. Als Draagster van het oppergezag over onze krijgsmacht zullen ook deze maatregelen, daarvan houden wij ons overtuigd, Hoogstderzelver volle belangstelling hebben.

Moge Hare Majesteit Koningin Juliana Haar taak, welke Zij volmoed en vertrouwen aanvaard heeft, met het meest mogelijk succes volbrengen.

·Leve de Koningin!

R. C.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Brevetten voor officieren, die de bekwaamheid voor het bekleden van een militair-juridische functie hebben verworven.

Ministeriële Beschikking van 25 Mei 1948, Hoofdkwartier van de Generale Staf, Sectie G. 6., Nr. 1001.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Overwegende de wenselijkheid, regelend op te treden met betrekking tot het verstrekken van brevetten aan officieren, die de bekwaamheid voor het bekleden van militair-juridische functies hebben verworven,

Bepaalt:

1. Ingesteld wordt een brevet, overeenkomstig de bijlage van deze beschikking (juridisch brevet).
2. Het juridisch brevet wordt door de Chef van de Generale Staf uitgereikt aan de officieren, die aan de volgende eisen voldoen:
 - a. dat zij aan een Rijks- of daarmee gelijkgestelde Nederlandse Universiteit hebben verkregen:
hetzij de graad van doctor in de rechtswetenschap,
hetzij de graad van doctor in de rechtsgeleerdheid,
of de hoedanigheid van meester in de rechten, mits deze graad of deze hoedanigheid verkregen is op grond van het afleggen van een examen in het Nederlands burgerlijk- en handelsrecht, staatsrecht en strafrecht,
ofwel met goede uitslag een door de Kroon aangewezen universitaire opleiding hebben gevolgd voor meer uitgebreide rechtskennis van officieren;
 - b. dat zij ten genoegen van de Chef van de Generale Staf hebben blijk gegeven meer-uitgebreide kennis te bezitten van het militaire recht;
 - c. dat zij ten genoegen van de Chef van de Generale Staf hebben blijk gegeven praktische geschiktheid te bezitten voor het bekleden van militair-juridische functies, voorkomende in de vredessamenstelling van de Koninklijke Landmacht.
3. Van het vereiste, genoemd sub 2a, kan bij wijze van hoge uitzondering door de Minister van Oorlog vrijstelling worden verleend.
Het vereiste, genoemd sub 2b, vervalt voor de officieren, die in het bezit zijn van het getuigschrift voor de meer uitgebreide rechtskennis van officieren.
4. Deze beschikking treedt in werking met ingang van 1 April 1948.

Bijlage van de
Ministeriële Beschikking van
25 Mei 1948, Nr. 1001.

HOOFDKWARTIER VAN DE GENERALE STAF.

Sectie G. 6. Militair-Juridische Dienst.

Brevet van bekwaamheid voor militair-juridische functies.

De
 Chef van de Generale Staf, verleent aan
 de bevoegdheid tot het bekleden van een militair-juridische functie
 voorkomende in de vredessamenstelling van de Koninklijke Land-
 macht, alsmede het recht tot het dragen van het onderscheidingsteken
 voor militair-juridische bekwaamheid.

's-Gravenhage,
 De

**Verordening No. 513 van het Militair Gezag in Ned. Indië.
 Opschorting van executie van opgelegde vrijheidsstraffen.**

DE LEGERCOMMANDANT,

Overwegende, dat het militair belang de invrijheidstelling van be-
 paalde militaire gevangenen vordert;

Gelet op art. 37 van de Regeling op de staat van oorlog en beleg;
 Heeft besloten:

In afwijking van alle andere daaromtrent bestaande bepalingen te
 bepalen als volgt:

Artikel 1.

(1) De tenuitvoerlegging van een vonnis van een krijgsraad op
 Java en Sumatra, waarbij aan een militair, behorend tot het Konink-
 lijk Nederlandsch Indisch Leger en de Koninklijke Landmacht, een
 vrijheidsstraf is opgelegd, kan door de Auditeur Militair bij de
 Krijgsraad, die het desbetreffende vonnis heeft gewezen, behoudens
 het bepaalde in de navolgende artikelen tot een nader door deze te
 bepalen tijdstip worden opgeschort, of, indien zij reeds is aangevan-
 gen, worden geschorst.

(2) De Auditeur Militair is verplicht bij de uitoefening van de
 hem in lid 1 toegekende bevoegdheid de instructiën in acht te nemen,
 welke de advocaat-fiscaal bij het Hoog Militair Gerechtshof van
 Nederlandsch Indië hem terzake mocht willen geven.

Artikel 2.

De in artikel 1 bedoelde opschorting of sohorsing van de tenuit-
 voerlegging van een vonnis kan alleen bevolen worden, indien de op-
 gelegde vrijheidsstraf de duur van zes maanden niet te boven gaat
 en is opgelegd wegens schuldig-verklaring aan een misdrijf, omschre-
 ven in de artikelen 85 tot en met 88, 90 tot en met 112, 116 tot en
 met 134 en 139 van het Wetboek van Militair Strafrecht voor Neder-
 landsch Indië, in de overeenkomstige artikelen van het Nederlandsche
 Wetboek van Militair Strafrecht ¹⁾ aan een schuld misdrijf, strafbaar

1) Ned. Ind. W.v.M.S. Ned. W.v.M.S.
 85 t/m 88 96 t/m 99
 90 t/m 112 101 t/m 123
 116 t/m 134 127 t/m 145
 139 150

gesteld in het Indische of Nederlandsche Wetboek van Strafrecht, dan wel aan een overtreding.

Artikel 3.

De Auditeur Militair beveelt de opschorting of schorsing van de tenuitvoerlegging van een vonnis niet, wanneer hij van oordeel is, dat het militair belang zich daartegen verzet ¹⁾.

Artikel 4.

Het bevel tot opschorting of schorsing van de tenuitvoerlegging van een vonnis houdt, indien de betrokken veroordeelde zich in een strafgevangenis of een andere inrichting voor het ondergaan van vrijheidsstraffen bevindt, tevens het bevel in, dat de veroordeelde terstond in vrijheid wordt gesteld.

Artikel 5.

De Auditeur Militair kan, indien het gedrag van veroordeelde hem daartoe aanleiding geeft, de vaststelling van het in artikel 1 bedoelde tijdstip, waarop de tenuitvoerlegging van het vonnis zal aanvangen of hervat zal worden, uitstellen, totdat op een door of ten behoeve van dien veroordeelde ingediend verzoekschrift om gratie beslist zal zijn.

Artikel 6.

Van de bevelen, bedoeld in deze verordening, doet de Auditeur Militair afschrift toekomen aan de commandant van het legeronderdeel, waartoe de betrokken militair behoort, alsmede aan de belanghebbende.

BATAVIA, 19 Juli 1947.

De Luitenant-Generaal, Legercommandant,

S. H. SPOOR.

Verordening No. 515 van het Militair Gezag in Ned. Indië.

DE LEGERCOMMANDANT,

Overwegende dat het Militair Belang een nieuwe regeling vordert van de mogelijkheid van seponering of krijgstuuchtelijke afdoening van krijgsraadzaken en een enkele aanvulling nodig is van de verordening van het M.G. No. 513;

Gelet op art. 37 van de „Regeling op de staat van oorlog en van beleg”;

Heeft besloten als volgt:

Artikel 1.

De verordeningen van het Militair Gezag Nos. 105 en 140 (Jav. Crt. Nos. 99c van 15 December 1941 en 7a van 23 Januari 1942) werden ingetrokken.

¹⁾ Ten aanzien van militairen der Kon. Landmacht komt deze bevoegdheid rechtens toe aan de verwijzingsofficier. [Red. M.R.T.].

De verordening van het Militair Gezag No. 513 (Jav. Crt. No. 58 van 25 Juli 1947) wordt aangevuld als volgt:

Aan art. 6 wordt een tweede lid toegevoegd, luidende: Van deze bevelen wordt aantekening gehouden op het straf- en stamboek van de betrokkene.

Artikel 2.

De Auditeurs Militair bij de krijgswaarden kunnen, in afwijking van de desbetreffende bepalingen vervat in het Wetboek van Militair Strafrecht en het Wetboek van Krijgstucht den commandeerenden officieren van de garnizoenen t.a.v. andere dan de in het Wetboek van Krijgstucht als oneigelijke krijgstuhtelijke vergrijpen aangeduide strafbare feiten adviseeren deze feiten krijgstuhtelijk te laten afdoen, dan wel niet verder in behandeling te nemen.

Artikel 3.

De krijgswaarden zullen ten aanzien van alle beklagden, die ter zake van vóór 21 Juli 1947 gepleegde feiten naar den krijgsraad zijn verwezen, na ingewonnen mondeling advies van den Auditeur Militair, beslissen of deze feiten door den krijgsraad zullen worden berecht, niet verder in behandeling zullen worden genomen dan wel krijgstuhtelijk zullen worden afgedaan.

Artikel 4.

De artikelen 2 en 3 vinden uitsluitend toepassing, indien in verband met de ernst van het gepleegde feit geen vrijheidsstraf van meer dan zes maanden zou zijn geeischt of opgelegd en betrokkene verdacht is dan wel hem is ten laste gelegd een misdrijf, omschreven in de artikelen 85 tot en met 88, 90 tot en met 112, 116 tot en met 134, en 139 van het Wetboek van Militair Strafrecht voor Nederlandsch-Indië, aan een schuld misdrijf, strafbaar gesteld in het Wetboek van Strafrecht voor Nederlandsch-Indië, dan wel aan een overtreding.

Artikel 5.

De in artikelen 2 en 3 bedoelde bevoegdheden kunnen niet ten gunste van de verdachte worden uitgeoefend, wanneer het militair belang of een goede justitie zich daartegen verzetten.

Artikel 6.

Ten aanzien van de wijze van beraadslaging van de krijgsraad betreffende de in artikel 3 bedoelde beslissingen gelden de bepalingen van de Herziene Rechtspleging bij de Landmacht.

Ingeval van een beslissing tot krijgstuhtelijke afdoening verwijst de krijgsraad onder overlegging van alle stukken de zaak ter verdere behandeling naar de tot straffen bevoegde meerdere van betrokkene.

Van alle beslissingen van de krijgsraad wordt aantekening gehouden in de notulen.

De secretaris van de Krijgsraad verstrekt onverwijld een extract uit de notulen betreffende iedere beslissing aan de Auditeur Militair.

Artikel 7.

Van alle beslissingen, genomen krachtens artikel 3, doet de Auditeur Militair mededeling aan de commandant van het legeronderdeel, waartoe de betrokken militair behoort en, in geval tot niet verdere behandeling is besloten, ook aan de belanghebbende.

Van deze beslissingen wordt aantekening gehouden op het straf-stamboek van de betrokkene.

Artikel 8.

Deze verordening treedt onmiddellijk in werking en werkt terug tot 21 Juli 1947.

BATAVIA, 23 October 1947.

De Luitenant Generaal, Legercommandant,
S. H. SPOOR.

Koninklijk Nederlandsch Indisch Leger.

Koninklijke Landmacht.

Hoofdkwartier Adjudant Generaal in Nederlandsch Indië.

No. 1049/IC

Afdeeling: I

Dienst : IC

Onderwerp: Verordening Militair
Gezag No. 515.

Batavia, 26 November 1947.

Ten vervolge van het dezz. rondschrijven van 7 dezer No. 986/IC nopens het in hoofde dezes vermelde onderwerp, heb ik de eer U, ter voorkoming van misverstand, mede te deelen dat:

1. Het bepaalde in art. 1 lid 2 van verordening No. 515 zoowel geldt voor het K.N.I.L. als voor de K.L. (het woord „strafboek” voor de K.L. te lezen als „straflijst”);
2. De overige bepalingen in verordening No. 515 uitsluitend gelden voor het K.N.I.L.

Namens den Adjudant Generaal
Het Hoofd Juridische Zaken K.N.I.L.,
de Res. Majoor Inf.
Mr. B. TIJMSTRA.

Aan
Alle Militaire Gezaghebbenden.

Officiëren-raadslieden.

KONINKLIJKE MARINE
 COMMANDANT ZEEMACHT
 NEDERLAND.

Amsterdam, 18 Augustus 1948.
 Tel. 31770 Marine Centrale.

No. CZM/JZ/4095/1379/4.

Onderwerp: Optreden van Officiëren
 als Raadsman.

Het heeft mijn aandacht getrokken, dat herhaaldelijk niet voldaan kan worden aan het verzoek van beklagden die voor de Zeekrijgsraad terecht moeten staan, om hun een Officier als raadsman toe te voegen.

Deze ongewenste toestand is geen verschijnsel van de na-oorlogse jaren; ook voor 1940, toen het aantal krijgsraadzaken veel geringer was dan thans het geval is, kwam geregeld de klacht naar voren, dat het aantal Officiëren dat zich voor raadsman beschikbaar stelde, veel te gering was.

Blijkbaar is het merendeel van de Marine-Officiëren nog steeds onbekend met het feit, dat het verlenen van bijstand in rechten, als hiervoor bedoeld, voor hen een plicht is die rechtstreeks voortspuit uit art. 7 (1) R.K. Immers op grond van dit voorschrift behoren zij *in alle opzichten* de zedelijke en stoffelijke belangen van hun ondergeschikten te behartigen.

Hiertoe is in de eerste plaats de divisie-chef geroepen; de aard van zijn functie brengt dit mede. Maar ook zal in menig geval de onmiddellijke chef van beklagde, dan wel enige andere Officier die hem goed kent, de aangewezen persoon zijn om hem met raad en daad tijdens de behandeling van zijn zaak bij te staan. Vele Officiëren zijn hiervan weerhouden omdat zij in de mening verkeren dat het voor een Officier, die immers geroepen is om de krijgstuucht te handhaven, niet past als raadsman op te treden van hen, die diezelfde krijgstuucht hebben aangerand. Dat deze opvatting onjuist is, volgt reeds hieruit, dat bij het onderzoek door de Commandant van krijgstuuchtelijke vergrijpen de divisie-chef „niet zal nalaten de aandacht „te vragen voor al hetgeen ten voordele van de overtreder kan worden aangevoerd” (2 V.K.M. V art. 61 (7)).

Hier wordt dus in wezen de divisie-chef als raadsman toegevoegd aan de gerapporteerde schepeling. En enig principieel verschil tussen tuuchtelijke en militair-strafrechtelijke vergrijpen bestaat er niet; er is slechts een gradueel verschil.

Ook verkeren vele in de onjuiste veronderstelling, dat de juridische kant van een strafzaak de hoofdzaak is en dat een raadsman doorkneet moet zijn in het strafrecht. De werkelijkheid leert anders. Kennis van de militaire verhoudingen, van het leven aan boord, van de persoon van beklagde, daarop komt het aan. Vrijwel elke krijgsraadzitting levert hiervan het bewijs.

Voor het bevorderen en instandhouden van een goede geest bij de Koninklijke Marine acht ik het van het grootste belang dat de Officieren inzien, dat zij zich niet langer aan hun plichten in deze kunsten onttrekken.

Het gebrek aan vrijwillige raadslieden heeft bij de Koninklijke Landmacht in Nederlandsch-Indië reeds geleid tot het toekennen aan commanderende Officieren van de bevoegdheid, zonedig Officieren als raadsman aan te wijzen. Ik wens tot een dergelijke maatregel niet over te gaan, maar ik vertrouw, dat een bespreking van de inhoud van dit rondschriften door U met Uw Officieren tot het verlangde resultaat zal leiden.

In vele gevallen zal een beklagde dan worden bijgestaan door een raadsman, met wie hij dagelijks omgaat, en die zijn vertrouwen heeft. Dit zal echter lang niet altijd mogelijk zijn en daarom is het noodzakelijk dat men zich bereid verklaart zich een toevoeging als raadsman te laten welgevallen, ook voor die gevallen, waarin men de beklagde niet kent.

Ik verzoek U mij, na bovenbedoelde bespreking een opgave van deze Officieren toe te zenden.

Ik teken hierbij aan, dat op grond van art. 114 R.Z. vlootpredikanten en vlootaalmoezeniers niet als raadslieden kunnen optreden.

Tenslotte is het hier de plaats om een woord van waardering uit te spreken voor die Officieren die zich, bewust van hun plicht t.o.v. hun minderen, herhaaldelijk als raadsman beschikbaar stellen. Zij hebben bovendien onnodig veel van hun vrije tijd moeten opofferen, omdat de meeste hunner collega's niet hebben beseft dat zij ook in dit opzicht een taak hebben te vervullen.

De Schout bij Nacht
Commandant Zeemacht Nederland,
J. J. L. WILLINGE.

Aan:

Alle Commandanten onder mijn bevel.

DD: De Fiscaal b/d Zeekrijgsraad.

De President b/d Zeekrijgsraad.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

In memoriam E. G. de Wijs.

Op 4 September j.l. overleed de oud-Hoofdintendant der Zee-macht *Edmund George de Wijs*, de eerste officier van administratie, die met zeer goed gevolg het examen voor bijzondere rechtskennis heeft afgelegd. Hij behaalde dit succes op 4 Januari 1906 en voldeed, zoals de examen-commissie rapporteerde, geheel aan de gestelde eisen. Bij zijn naam zou in het naamboek van de Koninklijke Marine als noot geplaatst worden: Bijzondere Kennis-Rechtswetenschappen.¹⁾ Vóórdat hij dit examen onderging had hij een opstel moeten inleveren over het in acht nemen van de neutraliteit ten aanzien van twee gehavende oorlogsschepen, elk van een der met elkander in oorlog zijnde mogendheden, welke schepen, het ene met en het andere zonder buitgemaakt koopvaardij-schip, een neutrale haven willen binnenlopen. Zijn op die vraag gegeven antwoord voldeed zo goed aan de verwachting dat de opneming ervan onmiddellijk na het bovenaangehaald bericht in ons Tijdschrift werd goed-gekeurd.

Na dit, hem bij wijze van onderscheiding toegekend goed begin, duurde het enige jaren voordat hij aan de lezers opnieuw een studie aanbood, ditmaal op het gebied van het bewijsrecht in militaire strafzaken (M.R.T. X, blz. 314 v.). Hoewel na dit opstel weder enige jaren verlieden zonder dat van zijn belangstelling in de militaire strafwetgeving in ons Tijdschrift bleek, vindt men in deel XXIV op blz. 428 het bericht dat de met de titulaire rang van Schout bij nacht gepensioneerde hoofdofficier van administratie der 1e klasse bij de Zeemacht E. G. de Wijs, plaatsvervangend lid van het Hoog Militair Gerechtshof, bij beschikking van de Minister van Defensie van 3 Januari 1929 met ingang van die dag was benoemd tot mederedacteur van ons Tijdschrift.

Deze benoeming kwam op een goed ogenblik. Er ontstonden geruchten, alsof een bezuinigingsmanie het voortbestaan van ons Tijdschrift zou bedreigen. Mijn mederedacteur en ik, wij overwogen, op welke wijze wij pogingen in die richting zouden kunnen voorkomen. Wij deden dit door in December 1929, halfweg de vijf en twintigste jaargang, ons te wenden tot onderscheiden autoriteiten, die met de hantering van het militair recht in aanraking kwamen, en hun te verzoeken, ons te willen mededelen, in hoeverre het Tijdschrift aan zijn hoofddoel, bevordering van juiste begrippen en van grotere belangstelling op militair-rechtelijk gebied had voldaan. De ontvangen antwoorden, opgenomen in deel XXV blz. 483—505 lieten geen twijfel aan een bevestigende beantwoording van die vraag, hetgeen ons moed gaf te verzekeren, dat wij in dezelfde richting zouden voortgaan.

De Heer De Wijs heeft zich sedert met volle kracht, meer dan

¹⁾ M.R.T. deel I blz. 387 v.

men van een gepensionneerd vlag-officier pleegt te verwachten, op deze nieuwe taak toegelegd. Zeer vele van de niet-ondertekende mededelingen en naschriften onder vonnissen danken wij aan zijn grote kennis en ervaring en, zo de zoeven bedoelde geruchten op waarheid gegrond waren, is het aan de Heer De Wijs niet minder dan aan mij een grote voldoening geweest, er verder niets meer van te hebben vernomen. Hij was trouwens iemand, die op wetenschappelijk gebied het adagium toepaste: doe wèl en zie niet om. Het is mij een voldoening, dat ik, als overgebleven collega uit die periode, hem thans openlijk dank mag brengen voor het vele goede, dat hij als een uitnemend toegerust anonymus door middel van ons Tijdschrift aan de lezers heeft gebracht en voor de goede reputatie, welke ons Tijdschrift ook door zijn toedoen heeft gehad. Dat heeft de wederopstanding na Nederlands bevrijding aanzienlijk vergemakkelijkt.

Rollin Couquerue.

Opsporingsbevoegdheid en Ondergeschiktheid.

In de Juni-aflevering van de lopende (42e) jaargang van het blad „De Koninklijke Maréchaussée” treffen wij op blz. 216 de volgende vraag aan, die een inzender aan de redactie van dat blad stelt:

De maréchaussee 1e klasse, zijnde opsporings-ambtenaar, bevindt zich buiten dienst alleen en in uniform gekleed, op de openbare weg.

Deze constateert, dat een sergeant een overtreding pleegt. Bovenbedoelde maréchaussee is dan bevoegd de sergeant naar zijn naam, voornaam, woon- en verblijfplaats te vragen. De sergeant reageert daarop met de volgende woorden: „Houd je mond dicht! Ga in de houding staan! en loop door.”

Is de maréchaussee voornoemd bevoegd om de sergeant, desnoods met geweld voor een hulp-officier te geleiden?

En indien deze sergeant een officier was geweest?

De Redactie van „De Koninklijke Maréchaussée” heeft op deze vraag als volgt geantwoord:

De vraag of de maréchaussee-opsporingsambtenaar in zijn hoedanigheid van opsporingsambtenaar c.q. hulpofficier van justitie gerechtigd is gebruik te maken van zijn bevoegdheden hem bij strafvordering verleend ten aanzien van militairen die zich aan een strafbaar feit schuldig maken, komt na de oorlog meer ter sprake en daarbij komen verschillende meningen naar voren.

Vóór de oorlog was deze kwestie niet urgent. De maréchaussee in blauwe uniform gekleed oefende over het algemeen voor zoveel nodig de bevoegdheden uit die strafvordering haar verleent — voor zover de R.L. er niet in voorzag — ten aanzien van militairen die zich aan een strafbaar feit schuldig maakten; dit werd zonder meer aanvaard. Men erkende het gezag van de maréchaussee.

Toen na de oorlog de maréchaussee in battle dress werd gestoken, zagen velen dat de mar. ook militair was, men onderscheidde haar rangen, men zag eigen rang, voelde zich militaire meerdere en . . . die lagere rang maakt mij niets!

De maréchaussee-opsporingsambtenaar is vertegenwoordiger van het

openbaar gezag. Hem zijn in het Wetboek van Strafvordering bevoegdheden toegekend welke hij verplicht is uit te oefenen. Wij denken aan art. 153 in welk art. voor de bij nummer 2, 3, 4, 5 en 6 van art. 141 genoemde ambtenaren imperatief is voorgeschreven dat zij ten spoedigste proces-verbaal opmaken van het door hen opgespoorde strafbare feit.

Als hij van deze bevoegdheid gebruik maakt treedt hij op als uitvoerder van de uitvoerende macht. We zien in strafvordering dat de bevoegdheden van de opsporings-ambtenaar wel is beperkt tot grondgebied, doch niet ten aanzien van personen. In de practijk zien we dan ook dat een autoriteit door de opsporingsambtenaar op dezelfde wijze wordt behandeld als ieder ander burger die zich aan een strafbaar feit schuldig maakt, dus indien nodig, staande wordt gehouden, wordt aangehouden, enz. Dit zelfde geldt ten aanzien van burger overheidspersonen.

Het is geheel in overeenstemming met de eed, welke de opsporingsambtenaar aflegt, waar o.a. in bepaald is, dat hij zijn post zal waarnemen zonder aanzien van personen.

Indien nu een maréchaussee-opsporingsambtenaar ziet dat een militair, een hogere in rang, een strafbaar feit pleegt, hoe is dan de verhouding van deze beide personen. De maréchaussee is militair lager in rang, doch daarenvens vertegenwoordiger van het openbaar gezag, die tot taak heeft op te treden tegen personen, die in strijd handelen met wetten of verordeningen. We hebben gezien dat hij zijn taak moet uitoefenen zonder aanzien van personen.

Militairen die een strafbaar feit plegen, schaden het gezag en het wezen van de krijgsmacht. Moet nu de maréchaussee-opsporingsambtenaar hier-tegen optreden? Indien hij het niet doet wordt ook het gezag dat hij vertegenwoordigt geschaad. Het is een eis van prestige, niet alleen voor hem zelf, doch hoofdzakelijk voor het gezag dat hij vertegenwoordigt.

Het komt meermalen voor dat de maréchaussee lager in rang is dan de militairen tegen wie hij verplicht is op te treden. De wet eist dat hij — de bijzondere positie waarin hij als lid van een orgaan van de uitvoerende macht is geplaatst brengt dit mee — optreedt.

Hiertegenover staat de bepaling dat hij ondergeschikt is aan de militaire meerdere en ondergeschiktheid is de ziel van de militaire dienst.

Het R.K. bevat echter ook een bepaling waarin gezegd wordt dat de meerdere bij het vorderen van ondergeschiktheid nimmer uit het oog zal verliezen, dat het hem door de Overheid toevertrouwde gezag over de mindere enkel betrekking heeft op de verhoudingen van de militaire dienst.

We hebben hier tegenover elkaar twee partijen. Beide vertegenwoordigen het gezag. De ene partij handelt in strijd met wettelijke bepalingen, schaadt het gezag en verlaagt het aanzien van zijn rang tegenover burgers en minderen. De andere partij hiertegen optredend handhaaft het gezag. Zou laatst genoemde hiertegen niet optreden, dan schaadt hij eveneens het gezag. De verhoudingen zijn hier wel zodanig dat n.o.m. de opsporingsambtenaar alle gezag aan zijn zijde heeft.

Uit de militaire verhoudingen vloeit voort dat een mindere niet bevoegd is een afkeurend oordeel uit te spreken over de handelingen van een meerdere. De maréchaussee-opsporingsambtenaar doet dit niet; evenmin als hij optreedt tegenover een burger. Hij volstaat met het constateren van het feit en verricht het terzake nodige zonder verdere op- of aanmerkingen over de gevaloriseerde of zijn handelingen te maken.

Maakt nu de maréchaussee-opsporingsambtenaar die een meerdere noodzakelijk aangrijpt — we kunnen gevoeglijk aannemen dat dit alleen als zeer hoge uitzondering zal moeten gebeuren — om ter uitvoering van zijn taak bij strafvordering gegeven, zich schuldig aan een misdrijf? Hij zal zich te alle tijde n.o.m. kunnen beroepen op art. 42 van het Wetboek van Strafrecht; hij handelde ter uitvoering van een voor hem geldend en gebiedend wettelijk voorschrift.

We leven in een tijd waarin veel over gezagsversterking wordt gesproken. Ieder militair is verplicht hieraan mede te werken. De maréchaussee

als gezagsapparaat in het bijzonder. De bevoegdheden haar toegekend krachtens burgerlijke wetten doen niet vreemd aan als we daar naast stellen de bevoegdheden, die ook de maréchaussee-patrouille heeft, voor zover haar optreden dan geschiedt krachtens haar militaire opdracht (consignes).

Het komt toch meermalen voor dat de maréchaussee als militaire patrouille tegenover een hogere in rang optreedt, maar dan in verband met de rechtsgronden van art. 128 van het Wetboek van Militair strafrecht.

We zouden nog practijk-gevallen kunnen noemen waaruit blijkt dat èn verbalisant èn geverbaliseerde, niettegenstaande het zeer grote verschil in rang, blijk gaven soldaat te zijn, alsook de districtscommandant van de maréchaussee-opsporingsambtenaar. We menen evenwel met bovenstaande zienswijze te kunnen volstaan.

Alhoewel deze materie voor verscheidene leden van ons wapen in het minst geen moeilijkheden oplevert, velen staan angstvallig tegenover bevoegdheden (verplichtingen) als opsporingsambtenaar, ja zelfs om als militaire patrouille of als schildwacht op te treden tegenover een hogere in rang. Men laat niet na op te treden om conflict of moeilijkheden te voorkomen. Wie nalaat op te treden pleegt ernstige plichtsverzaking, de maréchaussee onwaardig.

Het is onze wens dat deze rubriek door woord en wederwoord moge medewerken tot het verkrijgen voor alle leden van ons huidige wapen van duidelijke voorschriften tot meerdere zekerheid van het gezag, hetwelk de maréchaussee is toevertrouwd.

Tenslotte willen we nog verwijzen naar de „Beknopte handleiding voor „formeel militair strafrecht” door Ed. L. Voorwinden, Blz. 69 en 70 en ons antwoord op vraag 9 van onze vraagbaak blz. 97 en 98 jaargang 1947 vooral naar de drie alinea's v.o.

Wij menen dat deze kwestie, welke ook in ons Tijdschrift reeds enige malen is aangeroerd (zie bijv. M.R.T. XL, blz. 134 v, naar aanleiding van de Militaire Politie in Nederlands Indië; M.R.T. XLI, blz. 103 v voor wat betreft het optreden van een meerdere jegens een militaire politiemans; M.R.T. XL, blz. 263 v., in onze rubriek „vragenbus”) van zó groot belang is, dat wij de behandeling van deze vraag in het Maréchausséeblad hier hebben overgenomen.

Met alle waardering voor de motivering, welke de Redactie in haar beantwoording geeft voor het door haar terzake ingenomen standpunt, kunnen wij het met dat standpunt zelf niet eens zijn. Zolang de positie van de maréchaussée (een militair-politionele amphibie, die niettemin volledig een militair is, evenzeer als hij politiemans is) niet in de wet op overeenkomstige voet als die van de schildwacht en van de patrouille is geregeld, kunnen, hoezeer voor zijn optreden in de burger-maatschappij zijn politionele bevoegdheden onverminderd gelden, in de militaire samenleving die bevoegdheden zich niet verder uitstreken dan de militaire verhoudingen zulks toelaten.

Wij moeten scherp de wenselijkheid (of, zo men wil, de noodzakelijkheid) scheiden van de positief-wettelijke regeling. Wij sluiten ons aan bij de wens van een spoedige wettelijke regeling ter deugdelijke vaststelling van de positie van de maréchaussée (en van de militaire politiemans in het algemeen) voor wat betreft zijn optreden tegenover meerderen, maar zolang die regeling er niet is, moeten wij ons aan de in de wet neergelegde stand van zaken houden. Tè sterke nadruk op de wenselijkheid, zonder te wijzen op de werke-

lijkheid, kan ten gevolge hebben dat men de wenselijkheid gaat toepassen als ware zij werkelijkheid. Daardoor zou men op onaangename wijze gesteld kunnen worden voor de werkelijke regeling die de wet geeft en die de rechter zal hebben toe te passen.

Wij geven toe dat de opsporingsambtenaar zonder aanzien des persoons zijn post zal moeten waarnemen, maar deze algemene richtlijn vermag, naar onze mening, niet een positief wettelijk verbod (het niet aanranden van meerderen) terzijde te stellen. Op het ogenblik, nu nog steeds „tijd van oorlog” geldt, is dit verbod met (als maximum) de doodstraf onderstreept. Wij willen hiermede niet zeggen dat tegen de maréchaussée, die bij zijn opsporingshandelingen een meerdere aangreep, de doodstraf zal of behoort te worden uitgesproken, maar wij willen hiermede wel wijzen op de ernst, die bij de wetgever voorzat, toen hij een aanranding van meerderen verbood.

Wij geven toe dat de meerdere, die een strafbaar feit pleegt, het gezag schaadt en het aanzien van zijn rang verlaagt tegenover burgers en minderen. Maar het feit dat de meerdere het gezag schaadt, geeft de mindere niet het recht om dat — nog steeds door de wet tegenover hem beschermde — gezag verder aan te tasten.

De maréchaussée, die een meerdere in de uitvoering van zijn opsporingsplicht aanvat, moge zich in de rechtzaal wapenen met artikel 42 van het Wetboek van Strafrecht; die wapening zal de duidelijk zichtbare zwakke plek vertonen dat hij, een wettelijk voorschrift uitvoerende, een andere, door de wetgever aanmerkelijk belangrijker gewaardeerde, wettelijke bepaling schond en een zeer positief gesteld wettelijk verbod overtrad.

De hele zaak komt tot op zekere hoogte neer op een conflict van wettelijke voorschriften: aan de ene kant de burgerlijke opsporingsbevoegdheid met daaraan verbonden machtsmiddelen; aan de andere kant de militaire plicht tot ondergeschiktheid. Het komt ons voor dat de oplossing van dit conflict niet moeilijk is. De opsporing is in de eerste plaats een serie van bevoegdheden, welke de opsporingsambtenaar tot ambt en tot ambtelijke plicht strekt; de ondergeschiktheid is in de eerste plaats een serie plichten, met zware straffen gesanctionneerd, strekkende tot eerbiedige bejegening van meerderen. Waar algemene ambtsplicht en bijzondere militaire plichten botsen, zullen de bijzonder militaire plichten praevaleren.

Het standpunt dat de Redactie van „De Koninklijke Maréchaussée” verdedigt, vertegenwoordigt naar onze mening niet meer dan een wenselijkheid — zo men wil een noodzakelijkheid —; tot positief recht is het (nog) niet verheven. Wetswijziging kost echter tijd. Misschien kan een Koninklijk Besluit, hetwelk aanmerkelijk sneller tot stand kan komen, die tijd van wachten overbruggen. Door een Koninklijk Besluit zou aan de meerderen bij „dienstvoorschrift” de plicht kunnen worden opgelegd om maréchaussée's (en de militaire politie in het algemeen) de door hen in de uitoefening van hun opsporingstaak gevraagde inlichtingen omtrent hun identiteit te ver-

strekken. Voor de maréchaussée en militaire politie dient dan het voorschrift te gelden, dat zij zich tegenover meerderen moeten beperken tot het vragen van naam en onderdeel en verder het relateren van hetgeen verbalisant zelf heeft waargenomen. Het aanwenden van geweld tot voorgeleiding zal de maréchaussée dan tegenover de meerdere niet vrijstaan, doch de meerdere die hem tegenwerkte door zijn naam niet op te geven, zal strafbaar zijn wegens overtreding van artikel 135 van het Wetboek van Militair Strafrecht. Zodanige regeling zal voor de meeste gevallen voldoende zijn: als iedere meerdere het zijn plicht weet, zijn naam en onderdeel op te geven, zal het grootste deel hunner zich wel naar die plicht gedragen. Ten aanzien van de enkeling die zich daaraan onttrekt, zal de vaststelling van de identiteit aanmerkelijk moeilijker, maar zelden onmogelijk zijn. De verbalisant kan de meerdere volgen totdat hij een burger-opsporingsambtenaar om assistentie kan vragen, of, als hij niet kan volgen, zal hij gewoonlijk wel de beschikking hebben over auto- of motorrijwielnummer.

Wij vragen ons zelfs af of in deze richting niet de uiteindelijke oplossing van het vraagstuk gevonden zal moeten worden. Wanneer een regeling zou worden gemaakt, inhoudende dat de militaire opsporingsambtenaar in functie als meerdere wordt beschouwd, brengt dit het recht (en in bepaalde omstandigheden zelfs de plicht) mede dat hij tegen de meerdere maatregelen van geweld onderneemt. Zolang niet is aangetoond dat de meerderen het door een onwillige houding noodzakelijk maken dat er gewelddadig tegen hen wordt opgetreden, zouden wij niet een procedure willen introduceren, die een handgemeen van een mindere met een meerdere sanctionneert. Een dergelijk schouwspel zou het gezag en het aanzien van de militaire stand ernstig schaden. Zolang het kan met een (met straf gesanctioneerde) plicht tot het opgeven van naam en onderdeel door een meerdere die als verdachte of als getuige gehoord wordt, is er voor een regeling die de grondvesten van de militaire samenleving ondergraaft geen genoegzame grond.

W.H.V.

Goed voorbeeld in zuinigheid.

Wij hebben ons bedroefd over de noodzaak, welke op instigatie van de Minister van Financiën in het leven heeft geroepen de Legerorder van dit jaar No. 242, L-LM., bevattende een beschikking dd. 19 Juli 1948 van de Minister van Oorlog, in welke aan ambtenaren — en dus ook aan bij deze beschikking niet uitgezonderde officieren — die voor dienstbelangen gebruik maken van een eigen auto en voor dat gebruik zekere vergoeding kunnen ontvangen, wordt voorgesteld, dat het onbehoorlijk is om die auto te doen besturen en/of te doen schoonhouden of zelfs nog verder te doen verzorgen door hun ondergeschikten, die eveneens door het Rijk worden bezoldigd. Dat men dit „vuile linnen” niet meer „en famille” heeft willen wassen maar in het openbaar met het nemen van strenge maatregelen heeft menen te moeten bedreigen, doet vermoeden, dat dit misbruik grote

omvang heeft aangenomen en dat er aan vele van die eigen-auto-bezittende en dus niet bepaald in geldnood verkerende ambtenaren voldoende begrip van fatsoen ontbreekt om aan onze noodlijdende schatkist niet wederrechtelijk eigen uitgaven — welke immers reeds in de toegekende vergoeding verdisconteerd zijn geworden — andermaal in rekening te brengen.

Laat ons hopen, dat de officieren met eigen auto's ten onrechte in deze beschikking niet werden uitgezonderd. Aan ieder officier toch staat via de artt. 7 en 8 van het Reglement betreffende de Krijgstucht onuitwisbaar voor de geest, dat hij zich, om aan zijn ondergeschikten een goed voorbeeld te geven en ter wille van eigen prestige, heeft te onthouden van aan corruptie grenzende misbruiken als het gesignaleerde.

Zouden de hoogsten in den lande niet bereid zijn om van eigen oorlogse auto-weelde, vooral buiten dienst en voor ander particulier gebruik, afstand te doen en om zich op meer bescheiden en min kostbare wijze naar en van hun werk te begeven? Zij zouden dan, zoals ik reeds ten aanzien van militaire meerderen in de laatste alinea van blz. 53 van M.R.T. XXXIX betoogd heb, recht hebben om van ondergeschikten zuinigheid te eisen.

R.C.

Vorming van goede burgers.

Wij vonden in een van de nieuwsbladen van 2 Juli jl. onder bovenstaand opschrift het navolgende bericht:

In het ministerie van Marine te 's-Gravenhage heeft minister Fiévez een commissie geïnstalleerd tot bestudering van het vraagstuk der staatsburgerlijke vorming van vrijwilligers en dienstplichtigen van de Kon. Marine, de Kon. Landmacht en het Kon. Ned.-Ind. Leger. Tot leden van deze commissie zijn benoemd dr. G. Bolkestein, voorzitter, res. luit.-kol. K. L. dr. G. Kalsebeek, luit.-kol. inf. K.N.I.L. J. Slagter, lt. t. z. 1e kl. E. Dankmeijer, secretaris.

Het moet uit nationaal oogpunt bezien van groot belang geacht worden, aldus de minister, dat de militairen, vrijwilligers zowel als dienstplichtigen tijdens hun langdurig verblijf onder de wapenen mede gevormd worden tot goede staatsburgers. Deze staatsburgerlijke vorming, die begonnen is in het gezin, in de school, in het kerkelijke en verenigingsleven, kan en moet worden voortgezet tijdens het vervullen van de dienstplicht. Een goed geleide staatsburgerlijke vorming zal aan het begrip Vaderlandsliefde ruimer en dieper inhoud kunnen geven door grondiger kennis van ons land en ons volk, zijn zeden en gewoonten, zijn middelen van bestaan en hun onderlinge afhankelijkheid, zijn bestuur en rechtspraak, zijn plaats, geestelijk en economisch temidden der andere volken.

Voorts is het van de grootste betekenis, dat de militair tijdens zijn diensttijd zich verder ontwikkelt, zodat zijn herplaatsing in de maatschappij op geen onoverkomelijke bezwaren zal stuiten.

Om dat plan te verwezenlijken is het noodzakelijk, dat de officieren een korte opleiding krijgen, voordat zij belast worden met de staatsburgerlijke vorming hunner ondergeschikten.

Bovendien zullen de officieren, belast met deze taak, behoefte hebben aan korte verhandelingen over onderwerpen, die op staatkundige vorming betrekking hebben, en aan allerlei aanschouwingsmateriaal.

Vervolgens ging de minister in op de wijze, waarop de officieren die met de vorming zijn belast, worden gekozen.

Oud-minister Bolkestein beantwoordde de toespraak.

Bij het met stijgende belangstelling lezen van dit nieuws gingen onze gedachten onwillekeurig terug naar ons onderschrift onder een uit het Nederlands Juristenblad overgenomen beschouwing van de Amsterdamse Politierichter Mr. N. Muller over volksofvoeding in groepsverband.¹⁾ Wij betreurden toen dat deze en ook andere belangstellenden in dit onderwerp geen aandacht hadden geschonken aan de mogelijkheid om tot dit doel gebruik te maken van de gelegenheid, welke onze krijgsmacht hiertoe biedt. Het Franse voorbeeld — dat zijn tijd vooruit was — lieten wij niet onvermeld en kon ter oriëntering dienen van hen, die er meer van wilden weten. Op deze wijze getracht hebbende burgerlijke en militaire gegadigden tot elkaar te brengen, besloten wij onze opmerking met de vraag: wie neemt het initiatief?

Vergissen wij ons niet, dan heeft de militaire Overheid in de persoon van de Minister van Oorlog, waarnemend Minister van Marine, het ijs gebroken en aan de benoemde Commissie een ruime omschrijving van haar taak gegeven. Dat wij ons over dit feit verheugen, behoeft geen betoog. Het resultaat zal ongetwijfeld medewerken tot versterking van de op kameraadschap berustende band tussen militairen van alle rangen en standen. Ook is hier een goede en nieuwe gelegenheid om militaire juristen in te schakelen en op stelselmatige niet-justitiële wijze nuttig werkzaam te doen zijn.

Wij noemden reeds enkele Franse verhandelingen op dit gebied en kunnen daaraan nog toevoegen een verwijzing naar een officieel, door het Frans Ministerie van Oorlog uitgegeven brochure, getiteld „Les „forces morales”; voorts nog naar een boekje van V. Joron, l'Instruction civique de nos soldats. Een ander lezenswaardig boekje is van *Capitaine Z****, l'officier et le soldat français. Wij weten dat deze opsomming niet volledig is. Het is o.i. ook niet nodig alles te lezen. Wij hopen, dat de Commissie erin zal slagen om, na kennismaking van de Franse opvatting te dezen opzichte, een eigen Nederlands stelsel in het leven te roepen, zo mogelijk na overleg met deskundigen als Mr. N. Muller bovengenoemd.

R.C.

Overzicht van de werkzaamheden van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië van 1 Januari 1948—1 April 1948.

aantal vonnissen	aantal betrokken personen	veroordeelden			vrijgesproken	terugverwezen naar c.o.	vonnissen waartegen fiscaal in appél	vonnissen waartegen veroordeelde in appél	aantal onvoorwaardelijk opgelegde maanden	aantal voorwaardelijk opgelegde maanden
		onvoorwaardelijk	voorwaardelijk	gecomb. voorw. en onvoorw.						
91	94	44	24	8	15	3	21	12	312	81

¹⁾ M.R.T. XL. blz. 344-348.

Overzicht van de zaken behandeld door de Krijgsraad voor de Zeemacht te 's-Gravenhage gedurende het tweede kwartaal 1948.

Zaken afgedaan in het tweede kwartaal van 1948		Personen, op wie de zaken van de kolommen 1 en 2 betrekking hebben				Ter beschikking gesteld van de Regering	Personen, vermeld in de kolommen 3, 4, 5, en 6 zijn te verdelen als volgt:				
Bij vonnis	Buiten straf-proces (art. 74 W. V. S.)	vermeld in kolom 1		vermeld in kolom 2			Veroordeelden				Transactie
		Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren	Onderofficieren en manschappen		Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk (gecombineerd)	Vrijgesproken	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
68	150	1	62	11	139	1	46	9	7	—	150

De navolgende strafbare feiten zijn daarbij aan het oordeel van de Krijgsraad onderworpen, waarbij wordt opgemerkt, dat een persoon zich dikwijls aan verschillende vergrijpen heeft schuldig gemaakt.

Aard der strafbare feiten.	aantal veroordelingen	aantal vrijspraken	aantal terugverwijzingen naar C.O.
als militair, in tijd van oorlog, opzettelijk bij een gevecht met de vijand zijn plicht om met de onder zijn bevelen staande krijgsmacht de vijand op te zoeken, tegen hem op te rukken en aan het gevecht deel te nemen, verzaken (art. 84, 3 ^o W.M.S.R.).	1		
In tijd van oorlog een gebeurtenis, bijzonderheid of beschouwing, welker ruchtbaarheid enig krijgsbelang kan schaden, opzettelijk bekend maken, zonder van ambtswege daartoe verplicht of bevoegd te zijn (art. 88, 3 ^o W.M.S.R.)	1		
In tijd van oorlog weigeren en opzettelijk nalaten te gehoorzamen aan een bevel of vordering, gedaan door een daartoe bevoegde militair (art. 89 W.M.S.R.)	3	1	
desertie, in tijd van oorlog (art. 98 W.M.S.R.)	3	1	

Aard der strafbare feiten.	aantal ver- oordelingen	aantal vrijspraken	aantal terug- verwijzingen naar C. O.
als militair opzettelijk een meerdere beledi- gen, enz. (art. 108 W.M.S.R.)	7	1	
opzettelijke ongehoorzaamheid, in tijd van oorlog (art. 114 W.M.S.R.)	8	1	
als militair uit onachtzaamheid nalaten te gehoorzamen aan enig dienstbevel, in tijd van oorlog (art. 115, aanhef en 1 ^o W.M.S.R.)		1	
feitelijke insubordinatie, gepleegd door 2 of meer verenigde militairen (muitelij), in tijd van oorlog (art. 119 en 120 W.M.S.R.)	2		
feitelijke insubordinatie, in tijd van oorlog (art. 120 W.M.S.R.)	3		
Schildwachtdelicten (art. 129 W.M.S.R.) ..	9		1
diefstal, gepleegd door een militair op een onder zijn bijzondere bewaking gestelde plaats (art. 152 W.M.S.R.)	1		
Plundering (art. 153 W.M.S.R.)	15	1	
als militair enig van Rijkswegen verstrekt goed verkopen enz. (art. 161 W.M.S.R.) .	1		
het aan zijn schuld of onachtzaamheid te wij- ten zijn, dat enige oorlogsbehoefte wordt beschadigd (verord. Mil. Gezag No. 512)	1		
wederrechtelijk vertoevende op het erf bij een ander in gebruik, zich niet op vordering van of vanwege de rechthebbende aan- stonds verwijderen (art. 138, 1e lid W.S.R.)	2		
een ambtenaar een gift doen met het oog- merk hem te bewegen in zijn bediening, in strijd met zijn plicht, iets te doen of na te laten (art. 177, 1e, W.S.R.)	2		
opzettelijk een dubbel huwelijk aangaan (art. 237, 1e W.S.R.)		1	

Aard der strafbare feiten.	aantal ver- oordelingen	aantal vrijspraken	aantal terug- verwijzingen naar C.O.
opzettelijk enig geheim, hetwelk hij uit hoofde van zijn, hetzij tegenwoordig, hetzij vroeger ambt of beroep verplicht is te bewaren, bekendmaken (art. 272, 1e lid W. S.R.)	1		
mishandeling (art. 300 W.S.R.)	3		
dood door schuld (art. 307 W.S.R.)	2	2	
het aan zijn schuld te wijten hebben, dat een ander zodanig lichamelijk letsel bekomt, waaruit tijdelijke verhindering in de uitoefening zijner ambts- of beroepsbezigheden ontstaat (art. 308 W.S.R.)	6	2	
diefstal (art. 310 W.S.R.)	5		1
diefstal onder verzwarende omstandigheden (art. 311 W.S.R.)	6		
verduistering (art. 321 W.S.R.)	10	1	1
oplichting (art. 326 W.S.R.)	1		
als ambtenaar een gift aannemen, wetende dat zij hem gedaan wordt, ten gevolge of naar aanleiding van hetgeen door hem in strijd met zijn plicht, in zijn bediening is gedaan of nagelaten (art. 363 W.S.R.) ..	3		
a. heling (art. 416, 1e lid W.S.R.)			
b. opzettelijk uit de opbrengst van enig door misdrijf verkregen voorwerp voordeel trekken (art. 416, 2e lid W.S.R.)	8	4	
poging tot heling	1		
op zodanige wijze van een weg gebruik maken, dat de vrijheid en de veiligheid van het verkeer kan worden belemmerd of in gevaar gebracht (art. 2, 1e lid Wegverkeersordonnantie voor Ned. Indië)	1		
als bestuurder van een motorrijtuig op de weg optreden zonder in het bezit te zijn van een daarvoor geldig rijbewijs (art. 21C Wegverkeersordonnantie voor N.I.)	2		

Criminaliteit bij de Koninklijke Landmacht in Nederlands Indië.

Van de Majoor Mr. J. C. van Panthaléon baron van Eck ontvingen wij de volgende statistieken met de daarbij gevoegde toelichtingen:

Strafbare feiten	S T R A F F E N										Totaal	
	Langer dan 1 j.	6 md. t/m. 1 j.	3-6 md.	31 dg. tot 3 md.	t/m. 1 maand	boete	Voorwaardelijk		Verlating	Ontslag		Samenloop met andere delicten, elders genoteerd
							geheel	gedeelt.				
I. Vermogensmisdrijven van het Wetboek van Strafrecht	—	12	46	89	36	46	23	60	19	3	5	257
II. Vermogensmisdrijven van het Wetboek van Militair Strafrecht	—	6	2	8	3	4	2	8	2	1	—	25
<i>a.</i> Plundering	—	—	—	1	2	3	6	3	—	—	—	12
<i>b.</i> Art. 161 W.v.M.S.	—	2	1	2	—	—	4	2	—	—	—	9
III. Dood door schuld	—	—	1	1	—	1	4	5	—	—	2	13
IV. Lichamelijk letsel door schuld	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
V. Wachtdelicten (art. 129 W.v.M.S.)	—	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	2
<i>a.</i> door wachtcommandant . . .	—	1	3	17	33	—	13	1	2	—	—	59
<i>b.</i> door overig wachtpersoneel	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VI. Misdrijven tegen de ondergeschiktheid	—	—	3	16	13	1	10	4	2	—	—	43
VII. Desertie; ongeoorl. afwezigh. . .	—	2	6	3	6	—	6	1	—	1	—	23
VIII. Verkeersovertreden	—	—	—	—	1	3	1	1	—	—	1	6
IX. Onjuiste rang (art. 196 W.v.S.)	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1
X. Mishandeling	—	—	1	2	—	1	—	3	—	—	1	7
XI. Huisvredebreuk	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	2
XII. Zedenmisdrijf	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
XIII. Bemoeilijking v. nasporing misdrijf	—	—	1	—	—	—	2	1	—	—	—	3
Totaal	—	24	65	144	95	60	72	89	26	6	10	463

Statistiek van vonnissen, gewezen door den Krijgsraad te Velde van de Koninklijke Landmacht in Nederlandsch-Indië over 1947

Strafbare feiten.	S T R A F F E N										Totaal	
	Langer dan 1 j.	6 mnd. t/m 1 j.	3-6 mnd.	31 dg. tot 3 mnd.	t/m 1 maand	boete	Voorwaardelijk		Verlagings Ontslag	Samenloop met andere delicten, elders vermeld		
							geheel	gedeelt.				
I. Vermogensmisdrijven van het Wetboek van Strafrecht.....	3	32	73	85	43	55	61	110	45	12	22	424
II. Vermogensmisdrijven van het Wetboek van Militair Strafrecht												
<i>a.</i> Plundering	2	3	18	6	2	—	10	15	9	4	1	42
<i>b.</i> Art. 161 W.v.M.S.	—	1	3	4	—	20	6	23	1	—	2	36
III. Dood en lich. letsel door schuld	—	—	4	10	13	10	15	10	1	—	4	55
IV. Wachtdelicten (Art. 129 W.v.M.S.)	—	—	5	10	13	—	4	3	19	—	—	32
<i>a.</i> door Wachtkommandant...	—	1	30	56	42	—	38	14	2	—	5	165
<i>b.</i> door overig wachtpersoneel	—	2	18	43	41	3	36	25	12	—	10	153
V. Misdrijven tegen ondergeschikth.	2	7	13	10	12	—	44	15	5	3	3	90
VI. Desertie; ongeoorl. afwezigh.	—	1	1	2	6	26	6	3	—	—	8	49
VII. Verkeersovertredenen	—	—	—	—	10	3	8	—	—	—	—	21
VIII. Onjuiste rang (art. 196 W.v.S.)	—	1	—	1	2	—	7	1	1	3	—	11
IX. Mishandeling	—	—	2	—	—	2	2	3	—	—	1	6
X. Huisvredebreuk	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	4
XI. Afpersing	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XII. Aannemen van steekpenningen (Artt. 362 en 363 W.v.S.)	—	1	—	1	—	—	1	2	1	1	—	3
XIII. Zedenmisdrijf	—	—	—	—	1	1	1	3	—	—	—	3
XIV. Bemoeilijking nasporing misdrijf	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
XV. Diversen	—	5	3	3	3	8	5	5	3	2	8	35
Totaal	9	53	170	231	189	128	244	230	99	27	64	1130

Strafbare feiten.	1946				1947				Totaal
	26 Jan. t/m 16 Mrt.	Junij t/m Sept.	Oct. t/m Dec.	Totaal	Jan. t/m Mrt.	April t/m Junij	Julij t/m Sept.	Oct. t/m Dec.	
I. Vermogensmisdrijven van het Wetboek van Strafrecht	26	119	112	257	58	70	81	165	374
II. Vermogensmisdrijven v. h. Wetb. v. Mil. Strafr.	—	3	22	25	10	5	9	18	42
<i>a.</i> Plundering	—	4	8	12	2	13	10	11	36
<i>b.</i> Art. 161 W.v.M.S.	—	6	16	22	6	13	6	30	55
III. Dood en lichamelijk letsel door schuld	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IV. Wachtdelicten (Art. 129 W.v.M.S.)	—	1	1	2	8	6	7	11	32
<i>a.</i> Door wachtcommandant	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>b.</i> Door overig wachtpersoneel	—	36	23	59	36	47	34	48	165
V. Misdrijven tegen de ondergeschiktheid	1	28	14	43	25	32	33	63	153
VI. Desertie; ongeoorloofde afwezigheid	4	11	8	23	42	9	18	21	90
VII. Verkeersovertredingen	1	1	4	6	6	17	12	14	49
VIII. Dragen van onjuiste rangonderscheidingsteekens	—	1	1	2	3	7	3	8	21
IX. Mishandeling	1	3	3	7	1	3	1	6	11
X. Huisvredebreuk	—	—	2	2	—	2	1	3	6
XI. Afpersing	—	—	—	—	—	—	—	4	4
XII. Aannemen van steekpenningen	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XIII. Zedenmisdrijven	—	—	—	—	—	—	3	—	3
XIV. Bemoelijkng nasporing misdrijf	—	3	1	4	1	2	—	—	3
XV. Diversen	—	—	7	7	5	3	9	18	25
Totaal	33	213	222	471	203	230	227	420	1070

De criminaliteit onder de in Indië verblijvende militairen volgt hieronder. Zij is berekend per 1000 man. Er is hierbij rekening gehouden met het aantal aanwezige Nederlandse troepen en met de omstandigheid dat het feit practisch steeds eenige maanden vóór het wijzen van het vonnis plaats had. Na het plegen van het feit kan n.l. het aantal troepen weer wijziging hebben ondergaan. Het spreekt vanzelf dat de berekening niet volkomen nauwkeurig kon plaats hebben, maar zij geeft m.i. toch wel een vrij getrouw beeld van de loop der criminaliteit.

Juni	t/m	Sept.	1946	36	(per 1000 militairen)
Oct.	t/m	Dec.	1946	38	(per 1000 militairen)
Jan.	t/m	Mrt.	1947	24	(per 1000 militairen)
Apr.	t/m	Juni	1947	19	(per 1000 militairen)
Juli	t/m	Sept.	1947	26	(per 1000 militairen)
Oct.	t/m	Dec.	1947	29	(per 1000 militairen)

„Per 1000 militairen” is bedoeld: op het oogenblik van het plegen van het feit.

In het oog moet hierbij worden gehouden dat van 15 Maart tot 6 Juni 1946 wegens formeele moeilijkheden in het geheel geen zitting is kunnen worden gehouden. Voorts is ten tijde van de politioonele actie in Juli 1947 en daarna, gedurende in totaal een maand geen zitting kunnen worden gehouden, op één zitting te Batavia na. In de daarop volgende maanden is echter de achterstand weer ingehaald. Het grootere aantal behandelde zaken wijst dus niet zonder meer op een hoogere criminaliteit.

Voorts kan nog worden opgemerkt dat tijdens de politioonele actie en kort daarna meer zaken dan gewoonlijk krijgstuuchtelijk zijn afgedaan, in verband met de noodzaak van spoedige reactie en de moeilijkheid voor de Krijgsraad om overal tegelijk te werken.

Ook moet rekening worden gehouden met het vooral in de jaren 1946 en 1947 heerschende personeelstekort. In 1947 is dit allengs wat verminderd. Tot 23 Mei 1947 moest één President alle zaken in heel Indië behandelen. Op genoemde datum heb ik zelf mijn eerste zitting als plv.-President gehouden in Midden-Java terwijl ik ook Oost-Java voor mijn rekening had. In Juli 1947 is te Batavia nog een tweede plv.-President in functie getreden; in December is nog een derde plv.-President zijn zittingen op Sumatra begonnen. Hoe daarna het personeelsverloop is geweest weet ik niet precies meer. Verder zijn tot Februari 1947 slechts 2 Auditeurs-Militair bij den Krijgsraad werkzaam geweest. In die maand is een derde Auditeur zijn werkzaamheden begonnen, in Mei 1947 een vierde (voor Oost- en Midden-Java).

De kolom „samenloop” in de statistieken vergt nog eenige uitleg. Meermalen komt het voor dat militairen zijn veroordeeld op één tenlastelegging voor verschillende misdrijven. Indien nu b.v. iemand wordt veroordeeld wegens 1. Diefstal, en 2. Een wachtdelict, wordt dit feit opgenomen onder diefstal, en voor het wachtdelict onder de

kolom „samenloop”. Deze kolom dient dus a.h.w. als aftrekpost. Vermindert men het totaal-cijfer van de kolom „Totaal” met het totaal-cijfer van de kolom „samenloop” dan krijgt men het aantal gewezen vonnissen.

Wat de tijd betreft, gelegen tusschen het plaats hebben van het feit en de berechting, het is uitermate moeilijk, zoo niet onmogelijk hiervoor een algemeen gemiddelde te bepalen. Bovendien is het op het oogenblik niet gewenscht het personeel van alle kamers van den Krijgsraad in Indië aan het rekenen te zetten voor een statistiek en hen daardoor aan hun eigen werk, dat reeds zeer veel is, te onttrekken. Het moet dus blijven bij een schatting. De hieronder volgende schatting geldt speciaal voor Midden-Java:

Tijd tusschen plegen van het feit en binnenkomst ter Auditie bij eenvoudige zaken 2 à 3 weken;

Tijd tusschen binnenkomst ter Auditie en terugontvangst van Verwijzingsofficier bij de meeste zaken nog geen week;

Tijd tusschen verwijzing en berechting 4 à 8 weken (dit varieert naarmate de toereikendheid der transportmiddelen, de bereikbaarheid van beklagden e.d.).

Tijd tusschen berechting en fiat executie: ongeveer 2 maanden.

Met de executie ontstaat thans geen achterstand meer doordat vrijwel alle tot gevangenisstraf veroordeelden ter zitting onmiddellijk in arrest werden gesteld.

Tenslotte volgen hieronder de aantallen voor advies ter Auditie binnengekomen zaken (in geheel Indië). Ik merk hierbij op dat de plotselinge stijging in het eerste kwartaal van 1947 moet worden toegeschreven aan de omstandigheid dat toen 800 zaken tegelijk werden ontvangen, welke de 7-December-Divisie uit Nederland had meegebracht (waaronder vele deserties). Zooals men in de statistiek zal zien is hiervan een zeer gering percentage verwezen. De hoofdoorzaak hiervan ligt m.i. in de omstandigheid dat het bijna alle deserteurs betrof welke, vertrouwend op de hun door den Chef van den Generalen Staf gedane toezegging dat zij buiten vervolging zouden blijven, zichzelf vóór het vertrek van hun onderdeel alsnog hadden gemeld.

Apr. t/m Juni	1946	250	16.500
Juli t/m Sept.	1946	390	22.000
Oct. t/m Dec.	1946	784	28.000
Jan. t/m Mrt.	1947	1595	45.500
Apr. t/m Juni	1947	1007	52.000
Juli t/m Sept.	1947	1434	61.000
Oct. t/m Dec.	1947	1494	73.000

De laatste rij cijfers geeft aan het aantal troepen dat ongeveer aanwezig was toen de feiten werden gepleegd die in het betreffende kwartaal ter Auditie werden aangebracht.

Tenslotte kan ik nog opgeven dat tot 15 Maart 1946 7 zittingen van den Krijgsraad werden gehouden, van 6 Juni 1946 tot 31 December 1946 34 zittingen, van 1 Januari tot 23 Mei 1947 (toen de

eerste plv.-President in functie trad) 27 zittingen; van 23 Mei tot Juli 1947 (wanneer de tweede plv.-President optreedt) 14 zittingen, en daarna tot 15 Augustus (verder reiken mijn gegevens niet) 9 zittingen (tusschen 19 Juli en 8 Aug., werd i.v.m. de politioneele actie geen zitting gehouden).

Overdrukken.

De Redactie heeft ten behoeve van hen, wier bijdragen in de daarvoor bestemde afdeling van een aflevering zijn opgenomen, de regel gesteld, dat van iedere bijdrage kosteloos voor de inzender tien overdrukken worden gemaakt en toegezonden. De mogelijkheid heeft zich voorgedaan en kan zich herhalen, dat een inzender over meer dan tien overdrukken zou willen beschikken.

De Redactie heeft machtiging verkregen om daartoe hare medewerking te verlenen. Deze medewerking wordt gegeven wanneer de aanvraag tijdig vóór het afdrukken van de betrokken aflevering bij de Redactie is ontvangen. Aan het doen vervaardigen van dit groter aantal overdrukken zijn de volgende voorwaarden verbonden:

1e dat alle aan de vervaardiging verbonden kosten komen voor rekening van de aanvrager en rechtstreeks met de drukkerij moeten worden verrekend;

2e dat op de overdrukken moet worden gedrukt, uit welke jaargang van het Militair Rechtelijk Tijdschrift zij afkomstig zijn;

3e dat de paginering van dit Tijdschrift moet worden behouden;

4e dat de overdrukken niet mogen worden gebezigd voor enig ander dan wetenschappelijk doel en niet zonder uitdrukkelijke toestemming van de Redactie in de handel mogen worden gebracht.

Drukfout.

In de laatste regel op blz. 355 leze men in plaats van *B. J. Bruna*, *B. J. Buma*.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De mindere militair, oordeelend over de rechtmatigheid van een ontvangen dienstbevel.

door

Mr. J. C. VAN PANTHALEON BARON VAN ECK.

(n.a.v. Vonnis Krijgsraad te Velde Zuid van 28 Januari 1947, M.R.T. XL blz. 507 e.v., met naschrift Redactie M.R.T., Kapt. Mr. A. C. J. van Heusden, M.R.T. XLI, blz. 289 en Redactioneële bijdrage in dezelfde afl. blz. 271).

Gegeven: meerdere A geeft aan mindere B een bevel dat, indien B dit uitvoert, het plegen van een strafbaar feit door B medebrengt. T.a.v. de gevolgen voor B moeten m.i. drie mogelijkheden worden onderscheiden:

- a. A geeft, *overeenkomstig* zijn bevoegdheid, aan B een bevel, betrekking hebbende op den dienst;
 - b. A geeft, *in strijd* met zijn bevoegdheid, aan B een bevel, betrekking hebbende op den dienst;
 - c. A geeft aan B een bevel dat *geen* betrekking heeft op den dienst.
- Over ieder dezer mogelijkheden eenige opmerkingen.

Ad a.

Een M.T.O. geeft aan een van zijn militaire chauffeurs opdracht met zijn auto een aantal militairen naar een oefenterrein te brengen. Deze auto is echter niet voorzien van een achterlicht.

Het bewuste bevel had zonder twijfel betrekking op den dienst. Het was bovendien in overeenstemming met de bevoegdheden die op dat moment aan een M.T.O. toekwamen. Strikt genomen mag niemand aan een ander opdracht geven een strafbaar feit te plegen. „Overeenkomstig zijn bevoegdheid” moet dan ook worden uitgelegd, los van de vraag of wellicht in een bepaald geval een strafbaar feit werd gepleegd.

B gehoorzaamt. Iedereen zal het erover eens zijn dat hij dan niet strafbaar is. Maar op grond waarvan? Ik meen krachtens artikel 43 1e lid Wetboek van Strafrecht (dat handelt over het z.g. „ambtelijk bevel”), dus *niet* krachtens artikel 40 van dat Wetboek (handelend over „overmacht”), zooals de Redactie van dit Tijdschrift meent in het naschrift, vermeld in den aanhef van dit artikel. De uitdrukkelijke tekst der wet zelf is reeds beslissend.

Kapt. van Heusden heeft reeds in zijn boven aangehaald artikel gewezen op artikel 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht, dat de bepalingen van „het gemene strafrecht” (derhalve óók artikel 43 W.v.S.) uitdrukkelijk van toepassing verklaart bij de militaire misdrijven, en op artikel 84 3e lid van datzelfde wetboek dat krachtens

diezelfde bepaling mede van toepassing is. Art. 2 W.v.M.S. herhaalt uitdrukkelijk die toepasselijkheid van het gemeene strafrecht (dus óók van art. 43 W.v.S.) bij de niet-militaire misdrijven. Nergens geeft de wet eenige bepaling waardoor art. 43 W.v.S. *niet* op militairen van toepassing zoude zijn.

Voorts noemt art. 74 2° van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht art. 43 W.v.S. uitdrukkelijk als toepasselijke bepaling bij militairen.

Met het oog op deze zeer duidelijke bepalingen zie ik geen kans om art. 43 W.v.S. t.a.v. militairen buiten toepassing te laten, ook al zou ik er heilig van overtuigd zijn dat zij niet „past” op de militaire samenleving, zooals de Redactie betoogt.

Het is immers een van de grondbeginselen van onze rechtspraak, zowel burgerlijke als militaire, dat deze plaats heeft volgens *de wet*, en dat men in geen geval haar doelmatigheid beoordeele. Dit grondbeginsel is uitgedrukt in artikel 11 van de Wet, houdende Algemeene Bepalingen der Wetgeving van het Koninkrijk („De rechter moet volgens de wet rechtspreken; hij mag in geen geval de innerlijke waarde of billijkheid der wet beoordeelen”). Deze bepaling geldt zeer zeker evengoed voor militaire rechters. Het staat hun dus niet vrij een volkomen ondubbelzinnige wetsbepaling opzij te zetten op den enkelen grond dat hij, rechter, het beter weet dan de wetgever en vindt dat die bepaling op een bepaalde samenleving niet „past”. Begint men hiermee en laat men dus genoemde grondregel los, laat men dan de wet afschaffen en den rechter opdragen naar beste weten, „het gezonde volksgeweten” of dergelijke schoone(?) maar vage en losse maatstaven recht te spreken. De rechtszekerheid gaat dan echter verloren en wij hebben in de afgelopen bezettingsjaren maar al te zeer aan den lijve ondervonden dat dit een goed is, te kostbaar om daarmee lichtvaardig om te springen.

Toepassing van artikel 43 W.v.S. is dus niet slechts toepassing van *burgerlijk* strafrecht, maar, op grond van de wet zelf, óók toepassing van *militair* strafrecht. Het aan den Krijgsraad Zuid in bovenvermeld naschrift gedaan verwijt als zou hij blijk hebben gegeven van „voorkeur” voor het burgerlijke strafrecht boven het militaire, is m.i. dan ook misplaatst.

Is het echter, afgezien van wettelijke gronden, wel juist dat art. 43 W.v.S. niet op de militaire samenleving „past”? Ik ontken dit met stelligheid.

De wetgever heeft de toepasselijkheid van het gemeene strafrecht op militairen niet gedachteloos, maar wèlbewust in de wet opgenomen. Uit alles, zowel de geschiedenis van de totstandkoming van het Wetboek van Militair Strafrecht, als uit de tekst van dit Wetboek zelf, blijkt duidelijk dat men zoo nauw mogelijk *wilde* aansluiten bij het gemeene strafrecht, en alleen de speciaal voor militairen of onder zeer speciale omstandigheden voor burgers geldende bepalingen in dat wetboek heeft opgenomen. Bovendien zijn de op-

schriften van de verschillende Titels van het Eerste Boek *letterlijk* gelijkkluidend met die van de Titels van het Eerste Boek van het W.v.S. Van de 74 nog van kracht zijnde bepalingen van het Algemeene Deel van het W.v.M.S. verwijzen niet minder dan 22 naar het W.v.S. Ik meen dus dat de wetgever zich terdege rekenschap heeft gegeven van het al of niet passen van de bepalingen van het W.v.S. op militairen.

In het hierboven gegeven voorbeeld pleegt B, hoe hij ook handelt, *steeds* een strafbaar feit (òf dienstweigering, òf het rijden zonder achterlicht). Hij verkeert, wat men noemt, in „noodtoestand”. Of schoon men in het algemeen bij het verkeer in „noodtoestand” voor zijn straffeloosheid een beroep kan doen op art. 40 W.v.S. zal een dergelijk beroep van B naar mijn vaste overtuiging bij geen enkele rechter opgaan, en wel omdat voor dit speciale geval van „noodtoestand”, veroorzaakt door het bevel van A, de speciale wettelijke voorziening van art. 43 W.v.S. geldt. Door deze speciale voorziening geeft de wetgever duidelijk te kennen dat hij de „noodtoestand”, ontstaan door een ambtelijk bevel (een militair bevel is krachtens het mede van toepassing zijnde art. 84 3e lid W.v.S. óók een „ambtelijk bevel”), juist *niet* onder die algemeene regel van art. 40 W.v.S. wil laten vallen. Anders zou die speciale voorziening van art. 43 ook zonder zin zijn. In dezelfde geest de bekende handboeken over Strafrecht van Pompe en Noyon-Langemeyer. Bovendien vrees ik dat de Redactie de overgrootste meerderheid van de Nederlandsche juristen tegenover zich zal vinden op dit punt, daar het een sedert het Romeinsche recht tot heden toe steeds onaangetast rechtsbeginsel is geweest dat, als over een bepaald onderwerp een speciale regeling bestaat, doch dit onderwerp ook valt onder een algemeene regeling, deze speciale regeling vóór gaat, met uitsluiting van de algemeene. Pas wanneer blijken mocht dat aan de voorwaarden van de bijzondere regeling (hier: art. 43 W.v.S.) niet is voldaan, komt de algemeene (hier: art. 40 W.v.S.) aan bod. Zoo dadelijk zal blijken dat het verschil: art. 43 of 40 practische gevolgen heeft, juist in de militaire samenleving.

Gesteld nu dat B weigert het bevel tot rijden op te volgen. Hij voorkomt dan inderdaad een veroordeeling wegens overtreding van het „Motor- en Rijwielreglement” tot een hechtenis van ten hoogste 30 dagen of boete van hoogstens *f* 300.— Daartegenover loopt hij een vlotte kans op een veroordeeling wegens dienstweigering in tijd van oorlog tot 4 jaar (of, wanneer hij op zijn strafbaarheid was geweest, zelfs 8 jaar) gevangenisstraf. *Theoretisch* zou hij zich inderdaad op „noodtoestand” en derhalve art. 40 W.v.S. kunnen beroepen. Maar het ligt voor de hand dat de rechter dit beroep niet zal aanvaarden. Men kan zich immers volgens de meest gevolgde opvatting omtrent „noodtoestand” alleen dan hierop beroepen voor zijn straffeloosheid indien men kan aantonen dat twee rechtsbelangen (of -plichten) zoodanig met elkander in botsing kwamen dat men slechts kon handelen door één van hen op te offeren, en dat men daarbij

dät rechtsbelang heeft opgeofferd dat vanuit het standpunt der rechtsorde het geringst was. In het hier onderstelde geval heeft B het grootste rechtsbelang, het opvolgen van het dienstbevel, opgeofferd. Derhalve kan hij zich niet op noodtoestand beroepen.

Meestal zal men aan de hand van de gestelde strafmaxima kunnen nagaan welk van de strijdige rechtsbelangen of -plichten het grootst wordt geacht. Moeilijker wordt het echter wanneer deze maxima gelijk of ongeveer gelijk zijn. Zelfs is het zeer goed denkbaar dat het strafmaximum voor dienstweigering *lager* is dan dat voor het andere strafbare feit. Gesteld, dat een commandant bij wijze van voorzorgsmaatregel (dus zonder dat een vijand al in de nabijheid is) opdracht geeft een bepaalde streek te inunderen en daartoe een dijk op te blazen. Op het weigeren van het opvolgen van dit bevel staat 8 jaar gevangenisstraf (art. 114 W.v.M.S.). Voor het opblazen van de dijk kan echter onder omstandigheden levenslange gevangenisstraf worden opgelegd (art. 157 3° W.v.S.). Toch kan het stellen dier inundatie van zeer groot strategisch belang zijn. Men ziet, in welke moeilijkheden en onzekerheden men kan komen bij toepassing van art. 40 W.v.S. De mindere verkeert dan steeds in volkomen onzekerheid of hij later niet strafrechtelijk ter verantwoording zal worden geroepen, ook al is hij zelf nog zoo overtuigd van de juistheid van zijn handelwijze. Hij loopt steeds de kans dat de rechter op grond van feiten die hij ten tijde van het geven van het bevel niet kende, achteraf tot een andere conclusie komt betreffende de waarde van de strijdige rechtsbelangen dan hij. Ik geloof dat deze onzekerheid fnuikend is èn voor de krijgstucht, èn voor de militaire belangen, vooral bij werkelijke operaties. Toepassing van art. 43 W.v.S. heft die onzekerheid radicaal op. Het eerste lid maakt den mindere die een wettig dienstbevel van zijn commandant opvolgt, *steeds* straffeloos, onverschillig welke rechtsbelangen en/of -plichten achteraf het grootst bleken. Art. 43 W.v.S. bevordert derhalve de gehoorzaamheid aan militaire bevelen. Om deze reden reeds is deze bepaling veel „passender” voor de militaire samenleving dan art. 40 W.v.S. Een tweede reden zal blijken bij de behandeling van geval b.

Ad b.

Ik kan mij zeer goed voorstellen dat een commandant, in strijd met b.v. een uitdrukkelijke bataljons- of brigade-order, een bevel geeft dat op zichzelf een dienstbelang betreft. Hier beginnen nu de complicaties pas goed. Toch is het van vitaal belang dat de mindere niet of zoo weinig mogelijk in onzekerheid verkeere, over wat hij doen mag en moet. Aan de andere kant moet worden voorkomen dat het moreele besef bij de troep en bij den man zelf geheel wordt uitgeschakeld en dat de soldaat een automaat wordt. Milton Shulman, tijdens den oorlog intelligence-officer bij het Canadeesche leger zegt hierover („Defeat in the West”, blz. 8). „Without discipline an army „cannot function. Too much discipline, on the other hand, is likely „to strangle it”. Dezelfde opvatting blijkt uit art. 12 van het Reglement op de Krijgstucht, waarin den militair zelfs de uitdrukkelijke

plicht wordt opgelegd om, desnoods met afwijking van de hem gegeven opdracht, zelfstandig op te treden.

De Redactie van dit tijdschrift schrijft (M.R.T. XLI blz. 272) dat het 2e lid van art. 43 W.v.S. op den burger een toetsings*plicht* legt, immers: „Een onbevoegd gegeven ambtelijk bevel heft de straf-, „baarheid niet op”, zodat de burger dus telkens zal *moeten* onderzoeken of de ambtenaar wel bevoegd was tot het geven van het bevel, en dat daarom art. 43 W.v.S. op de militaire samenleving niet past.

De door de Redactie geciteerde bepaling wekt een verkeerde indruk omdat zij niet volledig wordt geciteerd. Wat er n.l. op volgt is nu juist voor het onderhavige onderwerp van beslissend belang. De volledige bepaling luidt n.l.: „Een onbevoegd gegeven ambtelijk bevel „heft de strafbaarheid niet op, *tenzij het door den ondergeschikte te „goeder trouw als bevoegd gegeven werd beschouwd en de nakoming „daarvan binnen den kring zijner ondergeschiktheid was gelegen.”*

Een onbevoegd gegeven ambtelijk bevel heft derhalve de strafbaarheid wèl op indien:

1° dit bevel door den ondergeschikte te goeder trouw als bevoegd gegeven werd beschouwd, en *bovendien*

2° de nakoming van dit bevel binnen de kring zijner ondergeschiktheid was gelegen.

Om met het 2e punt te beginnen: er wordt niet anders mee bedoeld dan dat de ondergeschikte *in het algemeen* tot gehoorzaamheid aan den opdrachtgever verplicht is. Het is duidelijk dat dit bij militaire verhoudingen *steeds* het geval is. Een meerdere *mag* een dienstbevel aan een mindere geven; een mindere *moet* in het algemeen een dienstbevel van een meerdere opvolgen. Aan de hierboven onder 2° gestelde voorwaarde is derhalve t.a.v. militairen *steeds* voldaan.

Wat het eerste punt betreft, het is onmogelijk bij voorbaat nauwkeurig aan te geven wanneer een mindere „te goeder trouw” het bevel als bevoegd gegeven mag beschouwen. Dit hangt veel te veel af van de bijzondere omstandigheden van het geval: de psychische toestand van den mindere, zijn ontwikkeling, het moreele overwicht van den meerdere, de vraag of het bevel onder gevechtsomstandigheden werd gegeven, enz. Zeker is het, dat men geen strenge maatstaven zal mogen aanleggen. Daarbij komt art. 12 Regl. Krijgst. den mindere ook nog te hulp. Wel zal men de volgende punten als leidraad mogen gebruiken.

a. In de praktijk zal het meestal niet mogelijk zijn vóór de uitvoering van een bevel een onderzoek naar de wettigheid daarvan te stellen. In verschillende gevallen kan slechts een uitvoerige wetenschappelijke studie opheldering verschaffen. Maar ook zonder dat een dergelijke studie noodig is zal meestal tijd en gelegenheid tot een onderzoek naar de wettigheid, hoe summier ook, ontbreken. Een dergelijk onderzoek is voor de goede trouw ook in het geheel niet vereischt; voor een militair is het zelfs krijgstuuchtelijk ontoelaatbaar. De „goede trouw” moet dan ook slechts geëischt worden op het oogeblik van het uitvoeren van het (onbevoegd gegeven) bevel; òf zij dan

aanwezig is kan slechts worden uitgemaakt aan de hand van de op dat oogenblik bij den mindere bestaande kennis van feiten en omstandigheden, los van eenig onderzoek.

b. Een mindere mag m.i. van zijn meerdere in beginsel verwachten dat deze hem bevelen zal geven overeenkomstig zijn bevoegdheid. In het bijzonder wanneer die mindere zelf een rang bekleedt weet hij of behoort hij in ieder geval te beseffen dat iedere meerdere (en onder omstandigheden kan hij dit zelf zijn) persoonlijk aansprakelijk is voor de wettigheid van het door dezen gegeven bevel (aldus uitdrukkelijk art. 10 Regl. Krijgst.), en dat deze daarom zich zelf binnen de grenzen zijner bevoegdheid zal houden.

c. In het algemeen kan men bij voorbaat de „goede trouw” *uitgesloten* achten wanneer de mindere zelf positief *wist* op het oogenblik waarop hij het bevel uitvoerde dat de meerdere zijn bevoegdheid overschreed. Dan doet zich echter meteen de vraag voor: wanneer heeft men „zekerheid”? Vooral in tijd van oorlog, waarin geruchten en verhalen (soms opzettelijk verspreid door den vijand) gemakkelijk de ronde doen, is dit moeilijk te beantwoorden. De concrete omstandigheden van het geval zullen moeten uitmaken of de mindere geacht kan worden een bepaald feit te „weten” door een simpele mondelinge mededeeling van een mede-soldaat of ranggenoot, dan wel of voor zijn „wetenschap” het vertoond zijn van een schriftelijke order moet worden geëischt, of een tusschenvorm.

Ik kom dan nu tot een tweede reden waarom met het oog op de *doelmatigheid* toepassing van art. 43 W.v.S. noodig, van art. 40 W.v.S. ongewenscht is bij een ambtelijk bevel. Ik zei reeds dat art. 40 noodzaakt tot een afweging van rechtsbelangen. Doch het is zeer goed denkbaar dat dan iemand vrijuit gaat die er volkomen en gegrond van op de hoogte was dat de opdrachtgever zijn boekje te buiten ging; hoewel de mindere dus zeker niet „te goeder trouw” was zou hij toch straffeloos kunnen zijn. Anderzijds is het dan mogelijk dat iemand die er volkomen en terecht van overtuigd was dat zijn opdrachtgever bevoegdelyk handelde, en dus „te goeder trouw” was, toch veroordeeld wordt, omdat het door hem opgeofferde rechtsbelang achteraf door den rechter toch grooter wordt geoordeeld dan het door hem geëerbiedigde rechtsbelang. Deze onaanvaardbare gevolgen voorkomt men met behulp van art. 43 W.v.S.

De mogelijkheid en waarschijnlijkheid dat een beklagde zal worden veroordeeld wegens het plegen van een strafbaar feit op een onbevoegd gegeven dienstbevel is dus, gelet op hetgeen tot nu toe werd gezegd, niet groot. Zeer veel factoren werken immers ten zijnen gunste. Dat deze mogelijkheid en waarschijnlijkheid niet groot zijn is echter geen reden om ze geheel uit te sluiten. De wetgever acht het in het belang van de krijgstucht, den militair in te scherpen dat zijn eigen gezonde verstand door de gehoorzaamheidsplicht niet is uitgeschakeld (art. 12 Regl. Krijgst.). Het is m.i. evenzeer van belang dat de militair zich ook realiseert dat zijn moreele besef door

de gehoorzaamheidsplicht evenmin is uitgeschakeld. De juistheid van deze stelling is mij bij mijn werkzaamheid bij den Krijgsraad te Velde voor de Koninklijke Landmacht in Indië overtuigend aangetoond.

Ad c.

Indien B in dit geval weigert aan het bevel gevolg te geven, komt men eenvoudig niet toe aan een al of niet-toepassing van artt. 40 of 43 W.v.S.. B wordt dan zonder meer vrijgesproken van de ten laste gelegde dienstweigering omdat één van de elementen van het strafbare feit, het *dienstbevel*, ontbreekt. Moeilijker wordt het, wanneer B het bevel wèl opvolgt. Niemand zal betwijfelen dat het bevel in dit geval onbevoegdelyk gegeven is. Toch is het niet zonder meer zeker dat art. 43 lid 2 W.v.S. van toepassing is. Daarvoor is immers noodig dat de nakoming van het bevel binnen de kring van de ondergeschiktheid van den mindere was gelegen. Deze ondergeschiktheid bestaat nu echter t.a.v. militairen alléén in den *dienst*. Zoodra een bevel geen dienstbevel meer is wordt strikt genomen aan deze voorwaarde dus niet meer voldaan.

Gesteld nu dat een meerdere aan een mindere opdracht geeft om ergens benzine of auto-onderdeelen te gaan weghalen, met de werkelijke bedoeling (zonder deze aan dien mindere mede te deelen) om die goederen ten eigen bate te gaan verkoopen. In feite is dit een bevel voor eigenbaat, dus niet den dienst betreffende. De betrokken mindere kan en mag normaliter zeker aannemen dat die goederen voor zijn onderdeel zijn bestemd, en dus dat dit een dienstbevel is waaraan hij moet gehoorzamen. Hij is dan derhalve „te goeder trouw” in den zin van art. 43 2e lid W.v.S. Neemt men echter aan dat aan de zoeven vermelde voorwaarde niet voldaan wordt, dan vervalt daarmee de toepasselijkheid van deze bepaling. Een beroep op „nood toestand” staat hem evenmin open daar hier geen strijd tusschen twee rechtsbelangen aanwezig was. Immers, de mindere was terzake van dit bevel geen gehoorzaamheid verschuldigd, doch had de enkele plicht het strafbare feit van het weghalen van genoemde goederen niet te plegen. De uitkomst (veroordeeling van den geheel te goeder trouw zijnde mindere) is echter onaannemelyk. Men zal dan ook m.i. moeten aannemen dat aan de voorwaarde dat de dader binnen de kring van zijn ondergeschiktheid handelde *steeds* is voldaan indien de mindere, gelet op de omstandigheden, mocht aannemen dat het hem gegeven bevel in het algemeen betrekking *kòn* hebben op den dienst. *Is* dit het geval, dan is hem niet toegestaan te beoordeelen of het bevel *in werkelijkheid* een dienstbevel was. Het zou immers uit krijgstuuchtelijk oogpunt ontoelaatbaar zijn indien de mindere zich ging afvragen of de meerdere toch misschien in werkelijkheid geen andere bedoelingen met zijn bevel heeft dan hij voorgeeft te hebben. In het bovenonderstelde geval mocht de mindere aannemen dat de goederen bestemd *konden* zijn voor zijn onderdeel en dat het dus een dienstbevel betrof. Anders wordt het, wanneer de meerdere den mindere opdraagt in een kampong sarongs te gaan weghalen. Sarongs

zijn in een onderdeel te velde nog steeds niet gangbaar, zelfs niet als camouflage-uniform. De mindere kan dan en behoort te begrijpen dat deze opdracht niets meer met dienstzaken te maken heeft, m.a.w. geen *dienst*bevel meer is. Hij is dan niet meer te goeder trouw en bovendien valt de uitvoering van dit bevel niet meer binnen de kring zijner ondergeschiktheid. Art. 43 W.v.S. is dus niet van toepassing. Ook art. 40 W.v.S. helpt hem niet. Hij verkeerde zeer zeker niet in „noodtoestand”, en hij begreep dit ook zeer goed. Hij wordt derhalve veroordeeld. Ook hier mag men t.a.v. de vraag of een bepaald bevel betrekking kan hebben op den dienst geen strenge maatstaven aanleggen. Hetzelfde overkomt den mindere in het vorige voorbeeld als hij zelf tevoren op de hoogte was van de werkelijke bedoelingen van zijn opdrachtgever. Het bevel kan in het algemeen als een dienstbevel worden beschouwd doch de mindere was niet „te goeder trouw”.

Ik heb in het voorgaande aangetoond hoeveel factoren meespreken bij de beantwoording van de vraag naar de al of niet strafbaarheid van een mindere die een dienstbevel, al of niet bevoegd gegeven, opvolgt. Zelfs al zouden die factoren niet tot zijn straffeloosheid leiden, dan behouden zij toch in ieder geval hun beteekenis bij de beslissing omtrent de strafmaat.

Op grond van het voorgaande meen ik dus dat art. 43 W.v.S. volgens de wet op militairen *moet* worden toegepast en dat het terdege „past” in de militaire samenleving. Ik meen bovendien dat geen enkele behoefte bestaat aan een aparte, en zeker niet aan een afwijkende bepaling voor militaire dienstbevelen. Toch wil ik nog een enkel woord wijden aan de door de Redactie van dit Tijdschrift voorgestelde nieuwe bepaling van art. 39 W.v.M.S. Dit zou volgens dit voorstel luiden:

„Behoudens het bepaalde in het tweede lid, is niet strafbaar de „militair die een feit begaat ter uitvoering van een hem door een „meerdere gegeven bevel.

„Een door een meerdere gegeven bevel heft de strafbaarheid voor „het dientengevolge door den mindere gepleegde feit niet op, indien „deze mindere wist of redelijkerwijze kon vermoeden dat het bevel „een aangelegenheid betreft, welke vreemd is aan de belangen van „den dienst of wel dat hij zich door uitvoering van het bevel zou „schuldig maken aan een volgens oorlogsrecht niet geoorloofd of „door oorlogsnoodzaak in redelijkheid niet geboden feit.”

Deze bepaling laat dus *iedere* militair vrijuit gaan die een door een meerdere gegeven dienstbevel opvolgt, ook al is dit bevel volkomen onbevoegdlijk gegeven en ook al was de mindere daarvan terdege op de hoogte. De belangrijke beperking: „gegeven door het daartoe belijke regeling kan, ook al mag men geen strenge eischen aan den besef en dit zou niet in het belang zijn eener goede krijgstucht. Ik heb dit in het bovenstaande naar ik hoop duidelijk gemaakt.

Het tweede lid bepaalt dat de mindere strafbaar *blijft* indien hij *weet* of *redelijkerwijze kan vermoeden*:

óf: dat het bevel een aangelegenheid betreft die vreemd is aan de belangen van den dienst;

óf: dat hij zich door uitvoering van het bevel zou schuldig maken aan een volgens oorlogsrecht niet geoorloofd feit;

óf: dat hij zich door uitvoering van het bevel zou schuldig maken aan een feit dat door de oorlogsnoodzaak in redelijkheid niet geboden is.

Ik heb reeds uiteengezet dat „weten” in oorlogstijd geenszins automatisch meebrengt: positieve zekerheid. Wanneer de „zekerheid” dan onzeker kan zijn, hoe moet men dan staan tegenover het „redelijkerwijze kunnen vermoeden”? Daarbij komt men dan, juist in oorlogstijd, onherroepelijk tot speculaties. Men wil, terecht, den mindere vrijwaren voor verwarring en onzekerheid. Maar ik kan mij geen betere manier indenken om hem juist in verwarring en onzekerheid te brengen dan van hem te eischen dat hij zich bij ieder bevel afvraagt of dit wel den dienst betreft, of dit wel door het oorlogsrecht wordt toegelaten en of dit wel door de oorlogsnoodzaak geboden is. En dit brengt het „redelijkerwijze kunnen vermoeden” toch onherroepelijk met zich mee. Ik geloof dat niets fnuikender voor de discipline en voor de operaties zou zijn dan deze toestand van verwarring en onzekerheid.

Dit geldt intusschen alleen nog maar voor het punt t.a.v. het *dienstbevel*. Mijn bezwaar wordt nog veel grooter t.a.v. het punt over het oorlogsrecht. Wat weet de gemiddelde militair van oorlogsrecht af en van hetgeen dit toelaat en verbiedt? De volkenrechtsgeleerden zijn het niet eens allemaal eens over wat het volkenrecht (dat niet alleen op verdragen doch ook op regels van gewoonterecht en fatsoen berust en dat van inhoud veranderen kan door toetredingen en opzeggingen van staten en het sluiten van nieuwe verdragen) nu eigenlijk precies inhoudt. Deze oneenigheid is er na de laatste oorlog zeker niet minder op geworden. Het standaardwerk van Prof. François over Volkenrecht (van 1933) heeft voor een beknopte beschrijving van het oorlogsrecht ruim 150 bladzijden nodig (Deel II blz. 324-475). Mijn antwoord op de vraag wat de gemiddelde militair afweet en kan weten over het oorlogsrecht luidt dan ook kortweg: niets! En een vermoeden daaromtrent, *indien* hij dit al mocht hebben, heeft bij hem dan ook geen enkele reële beteekenis, daar het slechts zou neerkomen op raden. Als men dit als grondslag voor zijn beslissingen zou moeten nemen zou dit zeker leiden tot groote onrechtvaardigheden.

Hetzelfde geldt t.a.v. van het punt over de oorlogsnoodzaak. Ook hier wordt van den gemiddelden militair veel te veel geëischt. Hij kan meestal ook niet beoordeelen of een bepaalde handeling door de oorlogsnoodzaak in redelijkheid wél of niet geboden wordt; hij *mag* dit m.i. ook als regel zeker niet. De hem in artikel 12 van het Regl. Krijgst. gestelde eisch om, desnoods met afwijking van het bevel, zelfstandig te handelen kan voor hem reeds zwaar zijn, en deze be-

paling stelt nog bepaalde voorwaarden. De hier bedoelde eisch van de voorgestelde bepaling gaat echter veel verder.

Moeten zij, die uitvoering geven aan een bevel van een meerdere dat leiden zou tot een feit dat volgens oorlogsrecht niet geoorloofd of volgens oorlogsnoodzaak niet geboden is, dan vrijuit gaan? De geldende wet dwingt geenszins tot die conclusie. Integendeel, zij zijn gewoon strafbaar, evenals iedere andere pleger van een strafbaar feit, tenzij de wet om bepaalde redenen hen uitdrukkelijk straffeloosheid verzekert.

In dit verband treedt allereerst art. 38 W.v.M.S. op den voorgrond. Krachtens deze bepaling is ieder die aan de militaire rechtsmacht is onderworpen (dus ev. ook burgers!) straffeloos indien:

1° de handeling binnen de grenzen zijner bevoegdheid viel, en *bovendien*

óf 2° het feit naar de regelen van het oorlogsrecht geoorloofd is,

óf 3° zijn bestraffing strijdig zou zijn met bepaalde verdragen of daarop gebaseerde voorschriften.

„Binnen de grenzen zijner bevoegdheid” moet hier t.a.v. bevelen van meerderen eender worden uitgelegd als „binnen de kring zijner „ondergeschiktheid” in art. 43 W.v.S. De terminologie moest echter in art. 38 W.v.M.S. ruimer zijn omdat men niet alleen de gevallen wilde bestrijken waarin op bevel werd gehandeld, maar ook die, waarin op eigen initiatief werd opgetreden.

Verder is het hier totaal onverschillig of de mindere wist of vermoedde dat het bevel al of niet wettig was of dat de handeling door oorlogsrecht al of niet was toegelaten. Dit hoort ook door den rechter te worden uitgemaakt, niet door den mindere.

De oorlogsnoodzaak wordt terecht niet vermeld in art. 38 W.v.M.S. en hoeft ook nimmer naast het oorlogsrecht vermeld te worden. Het oorlogsrecht beschouwt n.l. alleen die handelingen als geoorloofd die door oorlogsnoodzaak geboden zijn. Iedere handeling die dus niet door oorlogsnoodzaak is geboden (óf dit het geval is wordt eveneens door den rechter uitgemaakt) valt derhalve automatisch buiten de bescherming van het oorlogsrecht (zie François dl. II blz. 442 e.v.).

Wanneer dus een mindere uitvoering heeft gegeven aan een bevel dat heeft geleid tot een feit dat door het oorlogsrecht niet geoorloofd werd verklaard, kan hij geen beroep doen op straffeloosheid krachtens art. 38 W.v.M.S. Doch dan blijft altijd nog de mogelijkheid open van een beroep op art. 43 W.v.S. Wanneer hij dus werkelijk te goeder trouw was, heeft hij nimmer iets te vreezen.

De militair, oordelend over de rechtmatigheid van een ontvangen dienstbevel

door

W. H. VERMEER.

In zijn hiervóór afgedrukte artikel bestrijdt Mr. J. C. van Panthaleon baron van Eck mijn ¹⁾ standpunt, dat een militair, die een dienstbevel ontvangt, welks uitvoering het begaan van een strafbaar feit inhoudt, zou verkeren in noodtoestand. Na gewezen te hebben op artikel 1 van het Wetboek van Militair Strafrecht en 84 van het Wetboek van Strafrecht, wapent Schrijver zich met artikel 11 van de Wet houdende Algemene Bepalingen en het adagium dat een bijzondere bepaling steeds vóór een algemene gaat, teneinde daarmede mijn genoemde stelling de genadestoot toe te brengen. Vervolgens behandelt Schrijver de voordelen voor de militaire samenleving van de toepassing van artikel 43 (ambtelijk bevel) boven de toepassing van artikel 40 (noodtoestand).

Alvorens mijn standpunt nader uiteen te zetten en te trachten enige misvattingen uit de weg te ruimen, wil ik uitdrukking geven aan mijn waardering voor de opzet en het vlotte betoog van Mr. Van Panthaleon van Eck. Deze waardering neemt echter niet weg dat ik mij de vrijheid van een afwijkende zienswijze voorbehoud en dat ik de overtuiging heb dat Schrijver op enkele plaatsen tot een verkeerde conclusie komt.

De opmerkingen van Mr. Van Panthaleon van Eck over artikel 1 van het militaire en artikel 84 van het commune strafwetboek, waardoor artikel 43 voor de militair toepasselijk is, onderschrijf ik; evenzo de argumenten van artikel 11 van de Wet A.B. en het adagium van de voorrang van een speciaal voorschrift. Het is echter niet zo dat een bepaling, welke op de militair toepasselijk is, in een bijzonder geval ook steeds toepasbaar zal zijn. Evenzeer als de rechter in een concreet geval zijn keuze zal moeten doen, bijv. tussen de toepassing van het wetsartikel inzake diefstal en dat, inzake verduistering (welker beide bepalingen op grond van artikel 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht op de militair toepasselijk zijn) zal de rechter, voor wat betreft het dienstbevel dat strekt tot het begaan van een strafbaar feit, zijn keuze moeten doen tussen artikel 43 en artikel 40. En dan moet, naar mijn mening, de keuze op artikel 40 vallen.

Voordat ik verder ga, eerst een mea culpa: in het redactionele opstel had ik, inplaats van te zeggen dat artikel 43 niet op de militaire

1) Aangezien de door Mr. Van Panthaleon van Eck bestreden stelling, dat artikel 43 van het Wetboek van Strafrecht niet op de militaire samenleving past, in hoofdzaak mijn aandeel was tot het redactionele opstel, dat onder dezelfde titel op blz. 271 hiervóór is afgedrukt en dat de initialen R.C.-W.H.V. draagt, heb ik het vizier omhoog geslagen om in een persoonlijk artikel mijn standpunt nader te verdedigen.

samenleving past, mijn standpunt duidelijker kunnen formuleren door te zeggen dat artikel 43 niet op het militaire dienstbevel past. Want inderdaad is het mogelijk dat de militair naar artikel 43 zal moeten grijpen, en wel wanneer hij niet een (militair) dienstbevel ontvangt, maar een (burgerlijk) ambtelijk bevel, zoals bijvoorbeeld in het geval van artikel 357 van het Wetboek van Strafrecht ²⁾.

Na deze rechtzetting moge ik nader toelichten, waarom naar mijn mening op het dienstbevel, wanneer dit strekt tot het begaan van een strafbaar feit, niet artikel 43, maar artikel 40 toegepast dient te worden.

Wij mogen er, na al hetgeen hieromtrent betoogd is (en ook Mr. Van Panthaleon van Eck erkent dit, zoals ik uit zijn verhandeling lees), van uitgaan dat de toetsing van de bevoegdheid van de meerdere aan de mindere niet toekomt. De bevoegdheid van de meerdere is immers niet een element van het dienstbevel ³⁾. Hierin verschilt het dienstbevel principieel van het ambtelijke bevel, zelfs al is het een bevel, gegeven door iemand die, ingevolge artikel 84 van het Wetboek van Strafrecht, als ambtenaar wordt beschouwd ⁴⁾. Daarom — en omdat op het nalaten van een dienstbevel een strafsanctie is gesteld, hetgeen niet het geval is bij bevelen in de burgerlijk-ambtelijke hiërarchie — is op de situatie van een dienstbevel tot het begaan van een strafbaar feit artikel 43 niet toepasbaar. Artikel 43 moge zich tot artikel 40 verhouden als een *lex specialis* tot een *lex generalis*, aan het adagium van de voorrang kan men eerst toekomen, wanneer beide bepalingen op de situatie passen. Aangezien, zoals ik boven meen te hebben aangetoond, het „dienstbevel” van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht heel iets anders is als het „ambtelijke bevel” van artikel 43 van het Wetboek van Strafrecht, is dus dat artikel 43 niet toepasbaar, evenmin als bijvoorbeeld de speciale voorschriften van artikel 290 of 291 toepasbaar zijn, als de doodslag of de moord niet blijkt gepleegd te zijn door de moeder. Het is dus niet op grond van „het gezonde volksgeweten” en dergelijke vaagheden, dat ik artikel 43 bij het conflict van een dienstbevel tot het begaan van een strafbaar feit terzijde wil stellen, maar handelend

²⁾ Trouwens, aangezien de militair, behalve van de militaire samenleving, ook deel uitmaakt van de burgermaatschappij, kan hij evenals alle andere leden van die maatschappij, in de omstandigheid verkeren, dat hem een (burgerlijk) ambtelijk bevel wordt gegeven, welks uitvoering leidt tot het plegen van een strafbaar feit. Ook de militair kan bevel krijgen van een verkeersagent om een verboden weg in te rijden (voorbeeld, gegeven door *Noyon-Langemeyer*, aant. 4 op artikel 43, blz. 290).

³⁾ Behalve de argumenten, welke de Memorie van Toelichting biedt (zie *Van der Hoeven II*, blz. 222), kan dit duidelijk blijken door de artikelen 89 van het Wetb. v. Mil. Strafrecht en artikel 357 van het Wetb. v. Strafrecht te leggen naast artikel 114 van het Wetb. v. Mil. Strafrecht.

⁴⁾ Het is in dit verband wellicht niet van belang ontbloomt, te doen opmerken dat artikel 84 niet zegt dat onder ambtenaren worden „verstaan” of „begrepen” zij die tot de gewapende macht behoren, maar hen slechts *mede* als ambtenaren *beschouwt*.

naar de wet, die doet blijken dat een „dienstbevel” niet is een „ambtelijk bevel”.

Kom ik thans tot het tweede thema van de verhandeling van Mr. Van Panthaleon van Eck, namelijk dat een beroep op artikel 43 veel beter passend is voor de militaire samenleving dan artikel 40.

Eigenlijk kan dit betoog geheel achterwege blijven, want wanneer artikel 43 niet en artikel 40 wel toepasbaar is, hebben pro's en contra's slechts academische, geen praktische betekenis. Ik ga hier echter nader op in, omdat ik enkele conclusies, waartoe Schrijver komt, niet kan delen.

Schrijver veroordeelt het beroep op noodtoestand, omdat de mindere de op te offeren belangen tegen elkander zal moeten afwegen, hetgeen hij zal kunnen doen door de strafmaxima met elkander te vergelijken. Ik meen dat deze stelling niet houdbaar is. In de eerste plaats kan men van iemand, die een onmiddellijke keuze moet maken tussen opoffering van het ene of het andere belang, niet vergen of veronderstellen dat hij een strafwet bij de hand en voldoende wetskennis paraat heeft, om de juiste artikelen, welke die belangen beschermen, te vinden, om vervolgens de strafmaxima te vergelijken. Bovendien gaat het niet om de vergelijking van de strafmaxima in abstracto, maar van de in concreto te beschermen belangen. Behalve over strafwet en wetskennis, zal hij dus ook moeten beschikken over de waardering, welke de rechter later zal aanleggen ten aanzien van elk der beide rechtsbelangen, welke geschonden konden worden (en waarvan er één noodzakelijkerwijs geschonden is).

De objectieve beoordeling van de waarde van beide belangen zal dus terdege getemperd moeten worden door de subjectieve waardering van de man die in noodtoestand verkeert en met deze subjectieve waardering, wanneer zij te goeder trouw geschiedt, zal de rechter rekening houden.

Afgescheiden daarvan heeft de wetgever echter ingezien dat de militair niet voor een dergelijke moeilijke keus mag worden gesteld. Noodtoestand moge in de burgerlijke samenleving uitzondering zijn, in de militaire samenleving, vooral wanneer de krijgsmacht daadwerkelijk optreedt, is het in deze vorm een alledaagse zaak. Daarom heeft de wetgever de militair het Reglement Krijgstucht gegeven, het eenvoudig gestelde boekje, dat tot de *uitrusting* van ieder militair behoort (zie artikel 35 R.K.) en waarin hem in artikel 11 wordt gezegd, hoe hij dergelijke conflicten moet oplossen. Artikel 12 waakt dan voor een *à tort et à travers* doordrijven van deze leidraad, wanneer zulks met het zedelijk oordeel zou strijden. Van onzekerheid is, in de normale gevallen, wanneer het niet geldt bevelen tot aperte onmenselijkheden en wandaden, voor de mindere dus geen sprake: de schaal, waarmede hij de belangen moet afwegen, heeft in de vorm van artikel 11 Reglement Krijgstucht een welhaast niet op te wegen vóór-wicht gekregen.

Toegegeven wordt dat ook artikel 43 weinig onzekerheid voor de mindere overlaat; dat dit artikel echter in hogere mate de gehoor-

zaamheid bevordert, meen ik te moeten tegenspreken. Immers, het tweede lid van artikel 43 neemt een zeer belangrijk stuk terug van hetgeen het eerste lid gegeven heeft. In aangehaald redactioneel opstel is inderdaad niet het volledige tweede lid van artikel 43 geciteerd. Niet omdat dat niet in het betoog paste, maar omdat het restant voor het betoog overbodig was. Mr. Van Panthaleon van Eck wil nu op dit restant zijn standpunt nader baseren.

Ik doe vooraf opmerken dat de restrictie van het tweede lid, duidelijk afgescheiden, een subjectief element en een objectief element bevat, namelijk: het opvolgen van een onbevoegd gegeven bevel geeft slechts straffeloosheid wanneer:

- (1) dat bevel *door de ondergeschikte* te goeder trouw als bevoegd gegeven *werd beschouwd*, en
- (2) de nakoming ervan binnen de kring van zijn ondergeschiktheid *was gelegen*.

Ik heb mij veroorloofd hierin enkele woorden te cursiveren, waardoor het verschil tussen de subjectieve en de objectieve eis beter uitkomt. Op de subjectieve eis, onder (1) genoemd, wil ik nader ingaan. Al direct stuiten wij hier op de moeilijke vraag van de goede trouw. Zonder dit begrip in den brede te willen bespreken, verwijs ik naar het onderschrift van Prof. Mr. *E. M. Meijers* onder het arrest van de Hooge Raad van 18 April 1947 (N.J. 1948, No. 447). Uitdrukkelijk vooropstellende dat het niet aangaat, een begrip uit de sfeer van het burgerlijk recht zonder meer over te brengen naar de sfeer van het strafrecht, meen ik toch dat de lezing van de verschillende schakeringen van „goede trouw”, welke de annotator noemt, de moeite loont. Er zou een parallel getrokken kunnen worden tussen goede trouw en schuld: de ruimste schakering van goede trouw is dan die, waarbij niet blijkt van oogmerk; de volgende die, waarbij niet blijkt van wetenschap; daarna een, waarbij geen sprake is van culpa inzake de wetenschap; tenslotte (en dat was de norm die in het besproken arrest werd aangelegd) die, waarbij het niet-weten voor het risico van betrokkene komt.

Interpoleren wij deze verschillende mogelijkheden op de goede trouw van het tweede lid van artikel 43, dan krijgen wij de volgende figuren, waarbij de mindere zijn strafbaarheid niet ontloopt:

- (1) wanneer de onbevoegdheid van de meerdere binnen de sfeer van zijn *oogmerk* lag;
- (2) wanneer hij de onbevoegdheid van zijn meerdere *wist*;
- (3) wanneer het niet-weten van de onbevoegdheid van zijn meerdere aan zijn *schuld* te wijten was;
- (4) wanneer hij de onbevoegdheid van zijn meerdere *niet wist*, noch had behoren te weten, doch haar had kunnen weten.

Tussen (2) en (3) kan men dan nog leggen de figuur van twijfel bij de mindere, aangaande de bevoegdheid van zijn meerdere. Deze schakering doet, volgens Mr. *H. B. Vos* (Leerboek van Nederlands

Strafrecht, 2e druk, blz. 190⁵⁾) de ondergeschikte zijn straffeloosheid verliezen. Dit lijkt mij juist. Een zo ver gaande objectivering van de goede trouw als in het burgerlijk recht in bepaalde gevallen (bijvoorbeeld in het hierboven genoemde arrest van de Hooge Raad) plaats vindt, kan men hier m.i. niet aanleggen, maar dat men, wanneer de mindere omtrent de bevoegdheid van de meerdere twijfelt, niet meer kan zeggen dat hij die meerdere te goeder trouw als bevoegd beschouwt, is m.i. moeilijk te bestrijden. Mr. Van Panthaleon van Eck noemt wel de schakering van *weten*, maar laat de oplossing ten aanzien van mindere zekerheid omtrent de onbevoegdheid van de meerdere in het midden. Waar Schrijver zelf de (al dan niet opzettelijk door de vijand verspreide) geruchten en twijfels naar voren brengt, meen ik dat hij zich, met zijn beroep op artikel 43, in een wespennest heeft gestoken: zodra een mindere zou twijfelen aangaande de bevoegdheid van de meerdere, zou hem de zekerheid van straf voor het in opdracht begane strafbare feit wachten en zou hij dus, op grond van artikel 43, ongehoorzaam moeten zijn! Bovendien, recht, neen *plicht* tot ongehoorzaamheid bij twijfel omtrent en wetenschap van de onbevoegdheid van de meerdere, zoals blijkens het bovenstaande uit het tweede lid van artikel 43 voortspuit, past allerm minst in de militaire samenleving. Gevallen genoeg te bedenken waarin van de mindere, zelfs bij stellige wetenschap dat de meerdere zijn bevoegdheid overschreed, gehoorzaamheid moet worden geëist⁶⁾. De toepassing van artikel 43 zal dus allesbehalve medewerken tot de gehoorzaamheid aan militaire bevelen!

De fout, welke Schrijver n.m.b.m. in het vervolg van zijn betoog maakt, is dat hij de „goede trouw”, welke artikel 43 alleen erkent ten aanzien van de beoordeling der bevoegdheid van de meerdere door de mindere, in hoofdzaak toepast op het tweede vereiste: dat de nakoming van het bevel binnen de kring van zijn ondergeschiktheid was gelegen. Dat tweede vereiste is echter geobjectiverd en, hoewel de kring der militaire ondergeschiktheid zeer breed is, bij overschrijding ervan helpt zijn goede trouw de mindere niet. In het door Schrijver gegeven voorbeeld van het bevel tot wegnemen van auto-onderdelen, waarbij de meerdere het doet voorkomen alsof zij nodig zijn voor het materieel van het onderdeel doch in werkelijkheid bestemd zijn om door de meerdere te gelde te worden gemaakt, is de kring van de ondergeschiktheid overschreden. Los van de goede trouw van de mindere is hier dus geen „dienst”bevel en noch artikel 43, noch artikel 40 kan hier te hulp komen. Er is echter een andere weg om de meerdere voor zijn kwalijke praktijken te doen boeten en de mindere straffeloosheid te verzekeren; hier doet zich namelijk voor de schakering van „doen plegen”, waarbij de onmiddellijke dader straffeloos is wegens misleiding.

⁵⁾ „Enkele *twijfel* over de bevoegdheid zal dus geen straffeloosheid „tengevolge hebben, . . .”.

⁶⁾ Zie de Memorie van Toelichting (*Van der Hoeven* II, blz. 222): „Zo, „wel in den krijg als in andere bijzondere omstandigheden zal zekere „machtsaanmatiging somtijds plicht voor den meerdere zijn.”

Tenslotte nog een enkel woord over het door de Redactie voorgestelde artikel 39 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Het eerste lid stelt duidelijk voorop, dat gehoorzaamheidsplicht van de mindere regel zij, geheel ongeacht de bevoegdheid van de meerdere. Het tweede lid brengt op dit beeld van de blinde gehoorzaamheid de noodzakelijke en in het eerste lid reeds aangekondigde ⁷⁾ retouche aan: bij wetenschap of redelijk vermoeden dat het bevel vreemd is aan de belangen van de dienst, wordt de straffeloosheid niet toegekend. Wanneer men deze regel toepast op het voorbeeld van de weggenomen motor-onderdelen, dan blijkt reeds zonder meer zijn waarde. Wist de mindere of kon hij redelijkerwijs vermoeden dat de onderdelen niet bestemd waren voor het militaire materieel maar dat zij moesten dienen om te eigen bate te gelde te worden gemaakt, dan wordt hem de straffeloosheid van het eerste lid ontnomen. Wist hij deze bedoeling niet en kon hij haar ook niet vermoeden, dan wordt door het voorgestelde artikel het bevel op één lijn gesteld met een *dienst*bevel, met strafopheffende werking.

De tweede retouche is gelegen in de noodzaak, ook de mindere verantwoordelijk te stellen voor door hem (op bevel) gepleegde oorlogswandaden. Het moge theoretisch overbodig zijn om naast „volgens „het oorlogsrecht niet geoorloofd feit” nog te stellen „door oorlogs-„noodzaak in redelijkheid niet geboden feit”, doch voor de gemiddelde militair kan deze toevoeging een verduidelijking zijn. Het gaat erom, de mindere zo min mogelijk te verwijzen naar de doolhof van het volkenrecht en hem, zo enigszins mogelijk, in deze moeilijke materie een vingerwijzing te geven. Evenals in artikel 38 van het Wetboek van Militair Strafrecht, betreft het ook hier een onderwerp dat uiterst moeilijk is. Schrijvers verwijt, dat het te veel geëist is dat de gemiddelde militair zou weten wat het oorlogsrecht inhoudt, worde toegegeven, doch zulks geldt evenzeer voor artikel 38. Dat wil trouwens niet zeggen dat men een voorschrift als dat van artikel 38 (en van het voorgestelde artikel 39) kan missen. Het voorgestelde artikel 39 heeft dan nog dit voor dat de mindere, wanneer hij nòch weet, nòch in redelijkheid kan vermoeden dat hij in strijd komt met het oorlogsrecht, vrijuit gaat. Het voorschrift heeft niet zozeer waarde voor de grensgevallen, want die zijn nu eenmaal moeilijk in de wet af te palen, maar wèl weet de mindere, als artikel 39 wet zou zijn geworden, dat hij zich voor aperte oorlogswandaden niet kan disculperen door een beroep op dienstbevel. Mij dunkt dat, zelfs al zou door artikel 39 niet meer bereikt worden dan dat deze stelling, welke men tot nu toe met moeite uit artikel 12 Reglement Krijgstucht kon destilleren, duidelijk in de Wet komt te staan, ⁸⁾ het voorgestelde artikel reeds een zeer wezenlijk recht van bestaan heeft.

⁷⁾ Het eerste lid vangt immers aan met de woorden „Behoudens het be-„paalde in het tweede lid....”.

⁸⁾ Zie het Inleidingscollege „Wat moet een officier van strafrecht „weten” van Prof. Mr. J. M. van Bemmelen, besproken op blzn. 235/6 hiervóór.

VRAGENBUS.

Officieren-raadslieden.

Wij ontvingen voor onze rubriek „Vragenbus” de volgende inzending:

„Op blz. 2 van Uw lopende jaargang komt een mededeling voor „over officieren-raadslieden, welk onderwerp, blijkens de inzendingen op blz. 206 en 230 van de zojuist verschenen April-aflevering, „zich in de belangstelling van Uw lezers mag verheugen.

„Gebruik makende van Uw aanbod, voorkomende op bladzijde 4 „van de omslag van Uw Tijdschrift en naar aanleiding van de zinsnede „Alle officieren alsmede veldpredikers en aalmoezeniers . . .” „op blz. 2 van het lopende deel van het M.R.T., zou ik gaarne de „volgende vraag als Paris-appel op Uw redactietafel willen leggen:

„ „In hoeverre kunnen (mogen) leger- en vlootgeestelijken als „ „raadsman ter terechtzitting van de Krijgsraden optreden?” ”

Terecht noemt Inzender dit onderwerp een Paris-appel, want over de positie van de vloot- en legergeestelijken is al het een en ander te doen geweest. In deel XXXII vinden wij, op blz. 31 v., een opstel van Mr. A. F. Steffen over dit onderwerp, waarin verwezen wordt naar publicaties in „Mavors” van 1935 en in „De Koninklijke Ma-„réchaussée” van datzelfde jaar.

Mr. Steffen komt in zijn aangehaald opstel, in een goed gefundeerd betoog, tot de slotsom dat de leger-geestelijken geen militairen zijn en gelet op de in het opstel vermelde geschiedenis van het ontstaan van het „korps” geestelijke verzorgers, is het wel duidelijk dat het de bedoeling van de Regering is geweest, om hen als burgerambtenaren in te voeren. Zorgvuldig wordt steeds gesproken van „dienstkleding” inplaats van „uniform”; de geestelijken ressorteren onder de burgerlijke pensioenfondsen; zij worden bij indiensttreding niet beëedigd; zij hebben geen militaire rang doch worden met een bepaalde militaire rang gelijk gesteld. Toch doet dit kunstmatig aan. De geestelijken werden aanvankelijk voorzien van een uniformpet en op de burgerkleding aan te brengen distinctieven van de rang, waarmede zij waren geassimileerd, doch dit werd spoedig vervangen door de „dienstkleding”, welke geheel met de officiers-uniform overeenstemt; deze kleding werd echter, althans voor de landmacht, niet opgenomen in de voorschriften nopens de uniformen.

Door deze kunstmatige demilitairisatie komen de geestelijke verzorgers in een tweeslachtige positie te verkeren, zowel in nationaal-rechtelijke zin, doordat niet vast staat onder welk (straf-)recht zij vallen, als in internationaal-rechtelijke zin, doordat niet zeker is of zij aanspraak hebben op behandeling als krijgsgevangene. Mr. Steffen erkent, in zijn aangehaald opstel, het onbevredigende van deze positie en voor de Redactie van dit tijdschrift was zij aanleiding om bij het opstel een onderschrift te plaatsen en daarin te doen opmerken dat het uiteindelijk de rechter zal zijn, die zal hebben uit te maken

óf de geestelijke verzorger bij de krijgsmacht militair en officier is of niet. De redactie spreekt hierbij de twijfel uit of de rechter het over zich zou kunnen verkrijgen om de in een sprekend op de normale officiers-uniform gelijkende „dienstkleding” geklede en van de normale officiers-distinctieven¹⁾ voorziene geestelijke de bescherming van het wetsartikel nopens „feitelijke insubordinatie” te onthouden, zo hij zou zijn aangerand door een mindere in rang. De redactie verwijst in haar onderschrift naar een briefwisseling, in 1922 gevoerd tussen de Advocaat-Fiscaal van het Hoog Militair Gerechtshof en de Minister van Marine, waarin de Advocaat-Fiscaal concludeert dat een vlootpredikant is een officier, behorende tot het krijgsvolk te water. Daarbij is het toen gebleven en ons hoogste militaire rechtscollege werd niet geroepen om terzake een beslissing te geven.

Niettemin is het gewenst dat de positie van de geestelijke bij de krijgsmacht worde vastgesteld, zowel wat betreft zijn bescherming tegen optreden door militaire minderen als voor zijn onderworpenheid aan het militaire straf- en tuchtrecht en tenslotte voor zijn status in geval van oorlog, bij gevangenneming door een buitenlandse krijgsmacht.

Hoezeer bij het in het leven roepen van het korps geestelijke verzorgers de bedoeling heeft voorgezeten, hen als burgers op te nemen in de militaire organisatie, sindsdien is veel veranderd. Wat in die tijd bezwaarlijk scheen: een militair, wiens dienstverplichtingen uitsluitend zouden bestaan uit het verrichten van ongewapende militaire dienst, is thans geen bijzonderheid meer. Wij verwijzen naar het Koninklijk Besluit van 31 October 1944, Stbl. E. 160 (opgenomen in M.R.T. XXXIX, blz. 404 v.) waarbij de „MARVA” is ingesteld en welk besluit in artikel 3 zegt dat deze vrouwen-afdeling deel uitmaakt van de Koninklijke Marine Reserve en bestemd is voor het verrichten van ongewapende militaire dienst bij de Koninklijke Marine. Trouwens, op velerlei ander gebied heeft men zich sinds de tweede wereldoorlog op een veel ruimer standpunt gesteld inzake het militairiseren van burger-personen. Wij denken hierbij aan het militairiseren van Raden van Justitie om aldus te voorzien in de behoefte aan temporaire krijgswaarden (zie M.R.T. XL, blz. 130), aan het militairiseren van het burgerlijke bestuur om aldus het militair gezag te vormen (zie M.R.T. XL, blz. 129), het militairiseren van K.L.M.-personeel toen India slechts militaire vliegdiensten wenste toe te laten, e.d.²⁾ Het zou ons dan ook niet verwonderen wanneer de militaire rechter, geroepen om een beslissing te geven

¹⁾ Zelfs dragen zij het ereteken voor langdurige dienst als *officier!*

²⁾ Een zeer bijzondere militair-burgerlijke amphibie is nog de zgn. „civiele „officier”, een burger-ambtenaar die men toestaat de militaire uniform, doch zonder rangonderscheidingstekenen, te dragen, met het oogmerk dat hij daardoor gemakkelijker met de bezettende macht in West-Duitsland in contact zal kunnen komen zonder dat hij de verschillende formaliteiten, welke aan burgers zijn opgelegd, behoeft te ondergaan!

inzake de tweeslachtige positie van de geestelijke bij de krijgsmacht, hem zou beschouwen als militair. In die richting gaat reeds de door Inzender aangehaalde zinsnede uit de beschikking van de Adjutant Generaal van het Koninklijke Nederlandsindische Leger van 27 Augustus 1947. Dát standpunt wordt echter hier te lande niet gedeeld. De Regering staat nog steeds op het standpunt dat de geestelijke burger is. Dit bleek onlangs nog, toen een dienstplichtige een beroep op vrijstelling wegens broederdienst werd geweigerd op grond dat de dienst van één zijner broeders, die als reserve-aalmoezenier van het leger deel uitmaakte, niet beschouwd werd als voor broederdienst geldige dienst (zie het Koninklijk Besluit van 8 Maart 1948; Stbl. no. I 93 ¹⁾).

Na deze inleiding keren wij terug naar de door Inzender gestelde vraag. Uit het bovenstaande zal duidelijk zijn, dat het niet eenvoudig is, de grondslag, waarop de vraag berust, namelijk of de geestelijke militair en officier is of niet, met een zuiver „ja” of „neen” te beantwoorden. Wij menen echter dat de beantwoording van Inzenders vraag niet alleen door dit punt beheerst wordt, doch ook — en wellicht in aanmerkelijk sterkere mate — door de vraag in hoeverre de functies van verdediger en van geestelijke verzorger te verenigen zijn. Het komt ons voor dat zodanige vermenging van functies tot onaanvaardbare conflicten kan leiden. Wij denken daarbij onder andere aan de biecht enerzijds en het raadkamergeheim anderzijds, aan de vrijheid die de beklagde moet hebben om tegenover zijn geestelijke verzorger volledig en zonder enig voorbehoud zijn hart te kunnen uitstorten enerzijds en de reserve, die hem in zijn strafzaak óók tegenover zijn raadsman gelaten moet worden anderzijds.

Wij menen dan ook dat zelfs als de militaire rechter de geestelijken bij de krijgsmacht zou beschouwen als militair en als officier, zij niettemin niet als raadsman voor Krijgsraad en Hof behoren op te treden ²⁾; de kans is tè groot dat één van beide functies daaronder in ernstige mate zou lijden.

W.H.V.

¹⁾ De Raad van State, in de aangelegenheid gehoord, overwoog in zijn advies, dat de dienst van de aalmoezenier weliswaar niet beschouwd kan worden als voor broederdienst geldige werkelijke dienst in de zin van de Dienstplichtwet, maar dat „sinds het tot stand komen van de Dienstplichtwet de positie van de geestelijke verzorgers zich geleidelijk heeft gewijzigd in die zin, dat zij in onderscheidene opzichten met officieren zijn gelijkgesteld, terwijl ook overigens de door hen verrichte dienst zodanig is te achten, dat deze bij de beoordeling van aanvragen om vrijstelling van de dienstplicht op één lijn moet worden gesteld met de in artikel 20 „bedoelde werkelijke dienst”, op grond van welke overweging de Raad van State tot het (met het voorstel van de Minister van Oorlog strijdige) advies kwam om betrokkene vrijstelling van de dienstplicht te verlenen wegens de aanwezigheid van een bijzonder geval, als bedoeld in artikel 15, lid 1, onder e van de Dienstplichtwet. Niettemin werd bij genoemd Besluit het verzoek om vrijstelling wegens broederdienst afgewezen.

²⁾ Zie in deze geest de op blz. 479 opgenomen circulaire van de Commandant Zeemacht Nederland in de vóórlaatste alinea.

Strafverzwaring bij toepassing van art. 50 W.K.

Van zeer geachte zijde werd ons de volgende vraag:

Volgens art 50 W.K. heeft iedere boven de strafoplegger gestelde meerdere de bevoegdheid om een opgelegde krijgstuuchtelijke straf of de omschrijving der strafreden of beide te wijzigen.

Indien deze meerdere van deze bevoegdheid gebruik maakt, rijst de vraag: hoe nu de reeds ondergane straf verdisconteerd dient te worden. Ter illustratie het volgende praktijkgeval.

Een militair was gestraft met 2 dagen licht arrest. Deze straf ging in op een Zaterdag en was dus op Maandagmorgen verstreken. De meerdere van de strafoplegger nam van deze straf op Maandag kennis, ging, gezien de zwaarte van het feit, hiermede niet accoord en wijzigde de straf in 8 dagen verzwwaard arrest.

Hoe nu te handelen met de reeds ondergane straf van 2 dagen licht arrest?

Moet de strafoplegger nu handelen naar analogie van art. 57 en dus bij de *bepaling* van de straf rekening houden met de reeds opgelegde en ondergane straf en daarvan doen blijken door in de strafreden bijv. te vermelden: „Rekening houdende met de reeds voor dit „feit ondergane straf van 2 dagen licht arrest” of moet hij handelen naar analogie van art. 15 W.K. en bepalen dat bij de *tenuitvoerlegging* der straf de reeds ondergane straf van 2 dagen licht arrest in rekening zal worden gebracht en betrokkene dus bijv. straffen met 10 dagen verzwwaard arrest met de bepaling dat 2 dagen hiervan worden geacht te zijn ondergaan door de reeds ondergane straf van 2 dagen licht arrest?

Wij hebben op deze vraag als volgt geantwoord:

In antwoord op Uw schrijven van 1 dezer, handelende over het verwerken van de in eerste instantie opgelegde en ondergane krijgstuuchtelijke straf bij toepassing van artikel 50 W.K., zou ik willen vooropstellen dat, waar de wet geen uitdrukkelijk voorschrift geeft, de in dat artikel bedoelde meerdere vrij is in de methode, waarop hij de reeds ondergane straf wil verdisconteren. Waar de toepassing van artikel 50 voornoemd is een ambtshalve verbetering van straf en/of strafreden, is zij te vergelijken met een behandeling inzake beklag. Zelfs zal de bevoegdheid, om artikel 50 toe te passen, vervallen zodra de gestrafte zijn beklag doet (zie „Wet Krijgstucht en „Reglement Krijgstucht” door Mr. A. F. Steffen, Landsdrukkerij 1946, No. 3101, blz. 82). De meest elegante oplossing gelijkt mij dan ook die, welke aansluit bij de practijk van het Hoog Militair Gerechtshof bij het geven van een eindbeslissing inzake beklag: naar billijkheid worde bepaald in hoeverre de nieuw-opgelegde straf geacht wordt te zijn ondergaan door de in eerste instantie opgelegde en reeds ondergane straf. Die billijkheid wordt beïnvloed door de vergelijking van de zwaarte der straffen enerzijds en door de teleur-

stelling voor de gestrafte, die meende met de eerst-opgelegde straf van het geval af te zijn, anderzijds. De door U voorgestelde oplossing: van de ex artikel 50 W.K. opgelegde straf van 8 dagen verzuurd arrest achten dat reeds 2 dagen zijn ondergaan door de ondergane straf van 2 dagen licht arrest, schijnt mij met die billijkheid, zoals zij door het Hoog Militair Gerechtshof wordt aangelegd, overeen te stemmen.

Executie doodstraf op Curaçao.

Van de Opperwachtmeester der Koninklijke Maréchaussée *G. Denekamp* ontvingen wij de volgende vraag:

In het Wetboek van Strafrecht voor Curaçao staat als hoogste straf vermeld de doodstraf. Deze straf wordt uitgevoerd door de strop.

In het Wetboek van Militair Strafrecht staat eveneens als hoogste straf de doodstraf, welke straf wordt uitgevoerd door de kogel.

Indien nu een militair op Curaçao een strafbaar feit pleegt uit het Wetboek van Strafrecht voor Curaçao en tegen hem wordt de doodstraf uitgesproken, op welke wijze wordt dan tegen hem deze straf ten uitvoer gelegd?

Persoonlijk ben ik van mening, dat de doodstraf wordt uitgevoerd door de kogel, omdat de veroordeelde een militair is, hetgeen ik grond op de bepalingen van art. 1 van het W.v.M.Str.

Op Curaçao deelt men deze mening echter niet. Men is van mening, dat wanneer een militair een strafbaar feit uit het W.v.Str. voor Curaçao heeft gepleegd en hij tot de doodstraf wordt veroordeeld, dat de dood door de strop dan tegen hem kan worden ten uitvoer gelegd, indien de dood door de kogel, in verband met het gepleegde feit, te eervol voor hem zou zijn.

Bij de beantwoording gaan wij ervan uit dat in de vraag een Curaçaos militair wordt bedoeld. Een Nederlands militair zal namelijk, in Curaçao een halsmisdrijf plegend, onder de Nederlandse wet vallen en aangezien het Nederlandse strafrecht geen doodstraf kent, zal zich concurrentie van bepalingen inzake de executiewijze niet voordoen ¹⁾.

Voor de Curaçaose militair gelden ten deze de artikelen 1 en 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht voor Curaçao (overeenstemmend met de artikelen 1 en 2 van het Nederlandse militaire strafwetboek) in verband met artikel 7 van het W.M.S.R.-C., luidende: „De doodstraf wordt uitgevoerd met den kogel. De Gouverneur „geeft nadere voorschriften betreffende de wijze van uitvoering”. De vraag is nu of artikel 7 W.M.S.R.-C. bedoeld is als een derogeren-

¹⁾ Zie M.R.T. XL, blz. 503.

de bepaling, dan wel of, voor de commune halsmisdrijven, de in het Curaçaose Wetboek van Strafrecht voorgeschreven executie-wijze met de strop geldt als „afwijking bij algemene verordening vastge-,steld”, zoals de artikelen 1 en 2 W.M.S.R.-C. toelaten. Wij menen, met de Inzender, dat artikel 7 W.M.S.R.-C. derogerend werkt en wel op de volgende gronden:

(1) Artikel 10 W.M.S.R.-C. (overeenstemmend met artikel 10 W.M.S.R.-Ned.) bepaalt uitdrukkelijk dat voor de gevangenisstraf de in het gemene recht daarvoor gegeven regelen gelden (behoudens de mogelijkheid om nadere regelen te stellen voor wegens militair misdrijf veroordeelden die niet tevens uit de militaire dienst zijn ontslagen). Hieruit kan blijken dat in het militaire strafrecht voor de uitvoering van straffen, die zowel in het gemene als in het militaire strafrecht voorkomen, uitvoeringsregelen worden gegeven, zonder dat wordt onderscheiden of zij terzake van een commun of een militair delict worden opgelegd.

(2) Het besluit van de Gouverneur van Curaçao van 11 September 1923, Publ.blad No. 63, ter uitvoering van artikel 7 W.M.S.R.-C., is een getrouwe copie van het Kon. Besluit van 26 April 1922, Staatsbl. 228, ter uitvoering van artikel 7 W.M.S.R.-Ned. In artikel 5 van beide besluiten komt de bepaling voor dat de veroordeelde eenvoudige kleedij draagt, met dien verstande dat de veroordeelde militair, aan wie niet tevens de bijkomende straf van ontslag is opgelegd, gekleed zal zijn in de dagelijkse tenue. Volgens de toelichting op het K.B. van 26 April 1922¹⁾ is de bepaling omtrent de eenvoudige kleedij opgenomen in verband met de mogelijkheid dat de veroordeelde een burger is (zie artikel 78 Inv.Wet M.S. & T.R., waarmede overeenstemt artikel 9 Inv. bepalingen M.S. & T.R. Curaçao, Kon. Besluit 16 October 1922, S. 558). Voor het Curaçaose uitvoeringsbesluit zal dezelfde reden gelden voor de bepaling omtrent de eenvoudige kleedij, hoewel een toelichting op dat besluit ons niet bekend is. Burgers nu kunnen zich wel aan halsmisdrijven uit het militaire strafrecht schuldig maken (zie bijv. artikel 78 en 79 W.M.S.R.-Ned.; artikel 57 en 58 W.M.S.R.-C.), maar zeer zeker (wellicht zelfs in de eerste plaats) zal gedacht moeten worden aan commune misdrijven waarop levenslange gevangenisstraf is gesteld, in verband met artikel 45 W.M.S.R.-Ned. (cfm. artikel 29 W.M.S.R.-C.). Ook bij veroordeling van een *burger* wegens een *commun misdrijf* tot de doodstraf zal dus, wanneer het een vonnis van de militaire rechter betreft, de executie met de kogel dienen te geschieden.

(3) Het vorige argument wint aan kracht door vergelijking met de regeling van het Wetboek van Militair Strafrecht voor Nederlands Indië. Daar geldt in artikel 8 dat de doodstraf alleen dan met de kogel wordt uitgevoerd, wanneer zij is uitgesproken tegen een militair en zolang deze niet uit de militaire dienst is ontslagen. In de uit-

¹⁾ Zie de officiële uitgave van militaire wetten en besluiten, samengesteld door Dr. L. M. Rollin Couquerque (Alg. Landsdrukkerij 1946, No. 3100) blz. 24.

voeringsregeling is dan ook niet voorgeschreven dat de veroordeelde gekleed moet zijn in eenvoudige kleedij, doch alleen dat hij gekleed zij in klein tenue *c* zonder sabel. De toelichting vermeldt daar dat, waar het K.B. van 26 April 1922 (S. 228) ook bepalingen bevat met betrekking tot de voltrekking der doodstraf aan daarbij tevens uit de militaire dienst ontslagen militairen en aan burgers, overeenkomstige bepalingen in het Indische voorschrift, als onnodig, niet zijn vermeld.

Ook de Memorie van Toelichting op artikel 7 W.M.S.R.-N.I.²⁾ gaat er van uit dat de qualiteit van de veroordeelde de wijze van executie van de doodstraf bepaalt. Is hij tijdens het plegen van het feit en bij de executie militair, dan geschiedt de executie op de militaire wijze (met de kogel); betreft het of een burger onder de rechtsmacht van de militaire rechter of een bij vonnis uit de militaire dienst ontslagen militair, dan geschiedt de voltrekking volgens de voor het gemene recht gegeven regelen. Uit de vergelijking van deze regeling met die van de Curaçaose militaire strafwet, blijkt dat in Curaçao voor de beantwoording van de gestelde vraag beslissend is welke rechter de doodstraf uitspreekt³⁾.

W. H. V.

Bevelvoerend militair. Klachtrecht en Verwijzing.

Van de luitenant ter zee der 1e klasse *J. W. Hees* te Soerabaja ontvingen wij de volgende vraag:

Het zij mij vergund Uwe aandacht te mogen vragen voor de volgende vraagpunten.

1. Mij is in de praktijk gebleken dat verschil van opvatting bestaat inzake art. 67 ten 3e W.M.S.R. Moet onder „beschikking van „het bevoegde gezag” alleen verstaan worden een uitdrukkelijke bekendmaking, zoals b.v. bij de aanstelling van een dienst doend korporaal of is het vervullen van een bepaalde functie hiertoe voldoende?

Een typisch voorbeeld is b.v. een onderofficier van de sloep. Is deze belast met de handhaving van de orde of de als passagier meevoerende sergeant, niet tot het dekpersoneel behorende. Mijns inziens is de toevoeging „onafhankelijk van rang of stand” zoo verstrekkend dat hieromtrent geen verschil van opvatting zou mogen bestaan. In het geval van een schildwacht is de positie bij de wet vastgesteld en kan dan ook geen twijfel bestaan.

2. Bij de nalezing van M.R.T. Maart 1948, betreffende de verschillende gezichtspunten inzake diefstal of verduistering, kwam de vraag bij mij op, wat er gebeuren zou indien een gestrafte zich klaagt over een krijgstuuchtelijke straf, opgelegd naar aanleiding van een oneigenlijk krijgstuuchtelijk vergrijp, naar aanleiding waarvan hij

²⁾ Zie M.R.T. XXVIII, blz. 220.

³⁾ Vergelijk in dit verband nog de artt. 200 v. Regtspleging Landmagt (welke ook in Curaçao van kracht zijn).

tevens later alsnog naar de krijgsraad verwezen wordt. In dit geval moet de vlootvoogd dus dezelfde zaak naar de krijgsraad verwijzen en tevens als klacht behandelen. Voor zoover mij bekend is hieraan bij de wet geen beperking opgelegd. Legt klager zich eventueel niet neer bij de beslissing van de vlootvoogd dan doet zich het geval voor dat het H.M.G. en de zee-krijgsraad tegelijk aan het zelfde geval bezig zijn; terwijl hierdoor tevens appel van het vonnis van de zee-krijgsraad uitgesloten is.

Ad 1. Artikel 67, eerste lid, 3° van het Wetboek van Militair Strafrecht onderscheidt twee posities van de verhouding van meerdere tot mindere „onafhankelijk van rang of stand” en wel:

- (a) krachtens betrekking van bevelvoerend militair;
- (b) krachtens beschikking van het bevoegde gezag.

Deze onderscheiding zal voor ogen gehouden dienen te worden bij de beantwoording van de vraag. Wanneer een militair een betrekking bekleedt van bevelvoerend militair, is die betrekking op zichzelf voldoende om hem gezag te verlenen over de militairen, die onder zijn bevelen staan. Dit gezag strekt zich, wanneer het bestaat in strijd met de rangsverhouding, echter alleen over de bevelsverhouding uit, immers de wet beperkt het, door de woorden „wanneer en „voor zover”, tot de *tijd* waarin de gezagsverhouding bestaat („wanneer en „neer”) en tot de *omstandigheden* waaronder zij bestaat („voor zover”). Hierbij wordt opgemerkt dat bij de totstandkoming van dit artikel erop gewezen is, dat het gezag van een commandant van een oorlogsvaartuig niet gebonden is aan het schip, maar dat het ook aan de wal geldt ¹⁾.

Men zal voorts de positie van bevelvoerend militair eng moeten interpreteren en haar moeten beperken tot afgesloten en gewoonlijk min of meer permanente bevelsverhoudingen, zoals van de commandant van een schip, kazerne, fort, sterkte e.d. Deze opvatting bleek bij de totstandkoming van het artikel ²⁾; zij is voorts noodzakelijk ter onderscheiding van de tweede figuur van artikel 67, 3°: de meerderheidsverhouding krachtens beschikking van het bevoegde gezag. Wanneer men elke tijdelijke verhouding krachtens beschikking herleidt tot de positie van bevelvoerend militair, had de zorgvuldige en uitdrukkelijke onderscheiding, welke het artikel maakt, achterwege kunnen blijven; de wet had dan kunnen volstaan met het noemen van de positie van bevelvoerend militair.

Hoewel de wetgever zich de beschikking van artikel 67, 3° tamenlijk formeel gedacht heeft en zich met name afgevraagd heeft (zonder die vraag echter te beantwoorden) ³⁾ of elke commandant wel bevoegd zou zijn om een dergelijke beschikking, welke immers in staat is de normale, op rang gebaseerde, verhouding van meerdere tot mindere omver te werpen, uit te vaardigen, heeft de praktijk een ruim standpunt ingenomen. De mondelinge aanwijzing van een mari-

¹⁾ Zie Van der Hoeven I, blz. 540/541.

²⁾ Zie Van der Hoeven I, blz. 540, 548, 549.

³⁾ Zie Van der Hoeven I, blz. 546.

nier door een sergeant der mariniers om na afloop van de schiet-oefeningen een troep naar de kazerne terug te brengen, werd geacht een zodanige beschikking op te leveren. (Vonnis Zeekrijgsraad te Willemsoord van 28 April 1937, bevestigd door H.M.G. bij sententie van 25 Juni 1937, M.R.T. XXXIII, blz. 367 v.).

Opgemerkt zij nog dat, wanneer de bijzondere verhouding van meerdere tot mindere berust op een beschikking van het bevoegde gezag⁴), deze beschikking beide partijen, de meerdere en de mindere(n), zal moeten noemen en aan beide partijen bekend zal moeten zijn⁵). Anders kan er geen sprake zijn van een militaire subordinitie, welke immers wetenschap van ondergeschiktheid veronderstelt. In de normale verhouding van meerdere tot mindere wordt die wetenschap gegrond op de rangonderscheidingstekenen; wanneer een beschikking van het bevoegde gezag een verhouding schept, strijdig met die, welke uit de rangonderscheidingstekenen blijkt, zal zij aan beide partijen bekend moeten zijn.

Na deze inleiding kan nu het antwoord op de vraag luiden, dat artikel 67, 3° in het algemeen een beschikking eist en dat het vervullen van een bepaalde functie daartoe niet voldoende is, tenzij deze functie er een zou zijn als bedoeld met de woorden „betrekking als „bevelvoerend militair”, dus de functie van commandant van een oorlogsvaartuig, kazerne, garnizoen e.d. De verhouding van meerdere tot mindere, onafhankelijk van rang of stand, uitsluitend gebaseerd op het vervullen van een bepaalde functie, bestaat wél in het Indische Wetboek van Militair Strafrecht (artikel 53) en geldt dus alleen voor de militairen van het Koninklijk Nederlandsindische Leger⁶).

Wat tenslotte het door Inzender gegeven voorbeeld betreft van de verhouding van de onderofficier van de sloep en de als passagier meegevoerde sergeant, niet tot het dekpersoneel behorende, *die zijn meerdere in rang is*⁷), zal, naar onze mening, onderscheiden dienen te worden. De onderofficier van de sloep is verantwoordelijk voor de veiligheid van de sloep en voor de navigatie; zijn benoeming als zodanig sluit in dat hij in zoverre als bevelvoerend militair wordt beschouwd⁸). Ten aanzien van de veiligheid van de sloep en de

⁴) Bij de verhouding op grond van de betrekking van bevelvoerend militair wordt aan deze eis door de feitelijke toestand reeds voldaan.

⁵) Men zie in dit verband het voorschrift van 2 V.K.M. IV, art. 72 (Voorschriften Commanderende Officieren), waarin uitvoerig omschreven staat, hoe de beschikking moet luiden en hoe zij moet worden bekend gemaakt.

⁶) Zie M.R.T. XLI, blz. 133.

⁷) Inzender vermeldt deze laatste bijzonderheid niet doch bedoelt haar kennelijk wel, aangezien anders het gezag van de onderofficier van de sloep over de sergeant-passagier geen vraag zou zijn.

⁸) Zie artikel 70 Wetb. Mil. Strafr.: de sloep is immers een oorlogsvaartuig in de zin der wet. Zie in dit verband het vonnis van de Zeekrijgsraad te Willemsoord van 22 November 1939, bevestigd door H.M.G., sententie van 19 Januari 1940, M.R.T. XXXV, blz. 655. Het verschil tussen de positie van de marinier die door een sergeant der mariniers werd aan-

navigatie zal hij derhalve niet ondergeschikt zijn aan de sergeant, zelfs al ware deze sergeant bootsman. Wel zou die bootsman wellicht het bevel over de sloep van de kwartiermeester of matroos kunnen overnemen.

Anders is het echter naar onze mening met de handhaving van de orde. Dit valt niet in de eerste plaats in de gezagssfeer van de onderofficier van de sloep ⁹⁾, tenzij de onordelijkheid de veiligheid van de sloep in gevaar zou brengen, zoals bijvoorbeeld de overtreding van het rookverbod in motorsloepen. In de passagiersruimte van de sloep zal dus de sergeant, niet tot het dekspersoneel behorende, voor de handhaving van de orde verantwoordelijk zijn, behoudens diens gehoorzaamheidsplicht aan de sloepscommandant, wanneer het veiligheidsmaatregelen betreft.

Ad 2. Deze vraag is inmiddels behandeld in de op blz. 373 v. gepubliceerde verhandeling over „Botsingen van militair straf- en „tuchtrecht”, waarnaar (inzonderheid § 15) worde verwezen.

W. H. V.

gewezen tot het begeleiden van een troep en de positie van de matroos, die door een bootsman werd aangewezen om met een jol uit te varen, springt hierbij duidelijk in het oog.

⁹⁾ Het in de vorige noot aangehaalde vonnis zegt dan ook dat de onderofficier van de jol bevelhebber was van de *bemannig* van die jol.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 20 Februari 1947

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Hoofdoff. M.S.D. 2e kl. E. Wijvekate, Kapt. Luit. t. Zee (KMR) J. Luske, Luit. t. Zee 1e kl. J. W. C. Calten Houwing en Off. v. Adm. 1e kl. (KMR) J. A. Deelder.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr. R. J. Brunner.

Feitelijke insubordinatie en mondelinge belediging van een meerdere. De gewite beledigende woorden „Moffenkop”, „schurk” en „boef” leveren telkens het rechtsfeit op, omschreven in art. 108 W.M.S.R. en vormen mitsdien een delictum continuatum, daar deze woorden zo kort op elkaar volgden dat zij tezamen een eenheid uitmaken. 's Daders drie handelingen vormen gezamenlijk slechts één strafbaar feit, waardoor genoemd rechtsfeit scherper en intensiever is verwezenlijkt. Artikel 108 slechts éénmaal toegepast.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van den Fiscaal tegen L. N. S., oud 18 jaren, geboren te Schaesberg, gedetineerde, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als marinier der 3e klasse,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad dd. 9 December 1946, no. 13652/6936;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van den Zeekrijgsraad dd. 31 Januari 1947, aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op 22 November 1946 te Doorn, waar hij als marinier 3e „klasse diende bij de Afdeeling Mariniers, opzettelijk den sergeant-„majoor der mariniers Thijmen Cornelis Karstanje, terwijl hij zich „met deze op het divisiebureau bevond, op diens vraag wat hij be-„doelde met de woorden „al weer wat”, welke hij dien onderofficier „had toegevoegd na diens order om hem naar dat bureau te volgen, „heeft toegeschreeuwd „moffenkop, schurk, boef, tiran” en vervol-„gens opzettelijk dezen onderofficier met kracht een schop tegen „diens linkerscheenbeen heeft gegeven, waardoor deze ter plaatse „bloedend werd verwond”;

Post alia:

Overwegende, dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmid- delen, geldende de schriftelijke verklaring van C. J. B. van Swelm slechts in verband met den inhoud van andere bewijsmiddelen, wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld eraan, hetgeen hem is ten laste gelegd met uitzondering van de woorden „tyran” en „vervolgens”;

Overwegende, dat het den majoor toevoegen van de woorden:

„moffenkop”, „schurk”, „boef” voor dezen beleedigend zijn, waarbij de Krijgsraad aanneemt, dat hoewel het woord „moffenkop” evengoed als een minder vleierende waardering van des majoor's physionomie kan zijn bedoeld, waaraan deze wellicht in diens ijdelheid, doch niet in diens zedelijke waarde als mensch of in de uitwendige eer, die hij in de maatschappij geniet, kan worden getroffen, niettemin door de climax of anticlimax, althans het verband door de drie woorden gevormd, het beleedigende van het woord „moffenkop” vaststaat;

Overwegende, dat het opzet om te beleedigen uit het gebruik der gebezigde woorden zelve blijkt;

Overwegende, dat het uiten van elk der woorden moffenkop, schurk, boef een beleediging vormde en het uitspreken van elk woord telkens hetzelfde rechtsfeit omschreven in art. 108 W.M.S.R. verwerkelijkte;

dat het achtereenvolgens uitspreken der woorden mitsdien een delictum continuatum in den waren zin des woords vormde;

dat immers voornoemd begrip veronderstelt een pluraliteit van op elkander volgende handelingen van één persoon, die al dan niet feitelijk kunnen verschillen, doch zich hierdoor kenmerken, dat zij hetzelfde rechtsfeit elk voor zich verwezenlijken, terwijl die handelingen zoo kort op elkaar volgen, dat zij tezamen een eenheid vormen, zich aan het oog als één handeling vertoonen; dat men alle handelingen behalve één kan wegdenken, zonder dat het rechtskundig beeld, dat het gebeurde oplevert (bezien in het licht van het rechtsfeit) eenige wijziging van beteekenis ondergaat;

dat vermits het onderhavige gebeuren wat betreft de den majoor toegevoegde woorden aan dit vereischte voldoet, terzake er metterdaad sprake is van een delictum continuatum, weshalve te beslissen is, dat er slechts van één strafbaar feit sprake is, waarvan dit het karakteresticum is, dat hetzelfde rechtsfeit scherper en intensiever is verwezenlijkt;

dat zoo gezien 's daders terzake drie elk op zich zelf staande handelingen gezamenlijk slechts één strafbaar feit vormden en voormeld art. 108 mitsdien niet driemaal, doch slechts éénmaal toepassing behoort te vinden;

Overwegende, dat het bewezen verklaarde mitsdien behoort te worden gequalificeerd als:

- 1e *„Als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid „mondeling te beleedigen, in dienst gepleegd”;*
- 2e *„Feitelijke insubordinatie, hebbende het feit eenig lichamenlijk „letsel tengevolge gehad”;*

Overwegende, dat een gevangenisstraf voor den duur van drie maanden staat in goede verhouding tot den ernst der gepleegde feiten, de omstandigheden waaronder deze zijn begaan en den persoon van beklagde, terwijl de tijd door hem van 22 November 1946 tot 20 Februari 1947 (datum der dispositie van den Zeekrijgsraad, waarbij beklagde uit zijn arrest is ontslagen) in vóórarrest doorgebracht ge-

heel in mindering behoort te worden gebracht bij de uitvoering van de hem op te leggen gevangenisstraf;

Gezien de artikelen: 108, 117, 1e en 2e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, 27 en 57 van het Wetboek van Strafrecht, 185, 188 en 189 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart het den beklaagde tenlastegelegde in dier voege als hooger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hooger werd aangegeven;

Veroordeelt beklaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden met bepaling, dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorlopig arrest doorgebracht van 22 November 1946 tot 20 Februari 1947 bij de uitvoering van deze gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen.

NASCHRIFT

Het wil mij voorkomen dat in de qualificatie sub 2° tot uitdrukking gebracht had dienen te worden, dat het feit gepleegd is in tijd van oorlog. Het bewezene had in zoverre dan ook niet onder artikel 117 (1e en 2e lid) maar onder artikel 120 van het Wetboek van Militair Strafrecht behoren te zijn gesubsumeerd. Het was ten tijde van het plegen van dit misdrijf, op 22 November 1946, ongetwijfeld „tijd van oorlog”. Ook in zijn (hierna opgenomen) vonnis van 20 Maart 1947, overwoog de Krijgsraad dat het „van algemeene bekendheid „(is) dat het op 10 October 1946 tijd van oorlog was”. De tenlastelegging vermeldt wel niet met zovele woorden dat het „tijd van „oorlog” was, toen het feit begaan werd, maar door vermelding van de datum van het gepleegde is naar mijn mening voldoende feitelijk aangegeven, dat het feit in tijd van oorlog begaan werd. Ik sta in deze mening niet alleen: zie sententie van het H. M. G. van 22 Augustus 1939 M.R.T. XXXV, blz. 423. ¹⁾

Het is een verschillend beantwoorde vraag of de qualificatie „feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog” in voorkomende gevallen nader gepreciseerd moet worden met de strafverzwarende omstandigheden van gevolgd lichamelijke letsel of gevolgde dood, vermeld in het 2e en 3e lid van artt. 117, 118 en 119. De Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten deed zulks aanvankelijk wel ²⁾, doch

¹⁾ Zie ook § 35 van mijn opstel in M.R.T. XXXIX, blz. 274 v., en het vonnis van de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage van 18 Juli 1946, M.R.T. XXXIX, blz. 354 v. (ook handelende over feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog).

²⁾ Zie vonnis van 22 Januari 1943, M.R.T. XXXIX, blz. 316; zie ook M.R.T. XL, blz. 106.

is later van die mening teruggekeerd. Naar mijn mening terecht. Bij de qualificatie „feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog” behoren de verzwarende omstandigheden van gevolgd lichamelijk letsel en gevolgd dood niet vermeld te worden. Ik meen dit te mogen concluderen uit de verbroken climax der straffen van de artikelen 117-120. Wanneer men deze artikelen naast elkander beschouwt, blijkt het dat de eerste grondvorm (art. 117, 1e lid: feitelijke insubordinatie) strafbaar is gesteld met 8 jaren gevangenisstraf; de verzwarende omstandigheden hebben resp. als maximum 10 en 12 jaren. De strafpositie van de eerste gequalificeerde grondvorm (art. 118, 1e lid: feitelijke insubordinatie met voorbedachte raad) is gelijk aan de 1e strafverzwaring van de vorige grondvorm: 10 jaren gevangenisstraf; de strafverzwarende omstandigheden hebben resp. 12 en 15 jaren. De strafpositie van de tweede gequalificeerde grondvorm (art. 119, 1e lid: feitelijke insubordinatie door 2 of meer personen) is weer gelijk aan de eerste strafverzwaring van de vorige grondvorm: 12 jaren; de strafverzwarende omstandigheden hebben resp. 15 jaren en levenslang. Men zou, dit schema vervolgende, verwachten dat de strafpositie van de derde gequalificeerde grondvorm (feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog) gelijk zou zijn aan die der 1e strafverzwaring van de vorige grondvorm: dus 15 jaren, en de strafverzwarende omstandigheden daarvan resp. levenslang en doodstraf. Hier is de climax echter verbroken en de wetgever heeft strafverzwarende omstandigheden bij de feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog niet in rekening willen nemen; deze grondvorm heeft op zichzelf reeds de absolute maximum-strafpositie gekregen. In deze geest zullen de schakeringen der verzwarende omstandigheden (lichamelijk letsel en dood ten gevolge der feitelijke insubordinatie) die de wetgever in tijd van oorlog niet heeft willen laten gelden, ook in de qualificatie achterwege dienen te blijven. Evenzo zal een feitelijke insubordinatie met voorbedachte raad in tijd van oorlog niet aldus gequalificeerd moeten worden, en zal feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog door 2 of meer verenigde militairen niet als „müiterij in tijd van oorlog” moeten worden aangeduid, maar eenvoudig als „feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog”.

W.H.V.

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Vonnis van 20 Maart 1947.

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Kapt. Luit. t. Zee (KMR) J. Luske, Luit. t. Zee 1e kl. J. C. W. Calten Houwing, Off. v. Adm. 1e kl. (KMR) J. A. Deelder en Luit. t. Zee D. J. van Doorninck JAzn.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr. R. J. Brunner.

Schildwacht, gewapend met zgn. „stengun”.

De bedoeling van artikel 69 W.M.S.R. is, naar 's Krijgsraads oor-

deel, dat de schildwacht voorzien moet zijn van een zichtbaar kenteken, waardoor het door strenge strafbepalingen en door krachtige wettelijke bescherming gesanctioneerde karakter van „schildwacht”, zowel in de overtuiging van de man zelf als tegenover de buitenwereld, ondubbelzinnig vaststaat. Door de bewapening met een „stengun” is dat karakter aan deze militair toegekend.

Waarschijnlijk geacht dat beklaagde, die aan een maagzweer leed, als gevolg van een maagkramp niet op post kon blijven staan of lopen, doch het in slaap vallen tijdens een pijnaanval is zeer onwaarschijnlijk.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT BINNEN HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-GRAVENHAGE,

in de zaak van den Fiscaal tegen K. R. N., gewezen marinier 2e klasse, oud 33 jaren, geboren te Schiedam, gerequireerde, laatstelijk vóór de verwijzing gediend hebbende als marinier 2e klasse,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad dd. 26 November 1946, no. CZM/11483/5006;

Gezien het bevel tot bijeenkomst van den Zeekrijgsraad dd. 8 Maart 1947 aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklaagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij in tijd van oorlog te Hoek van Holland op 10 October 1946, „toen hij als marinier 2e klasse OVW gewapend met een stengun „van 4 tot 6 uur des voormiddags op post was gesteld bij het „Duitsche krijgsgevangenenkamp „Vineta”, in strijd met de op hem „als zoodanig rustende verplichting om zich langs het kamp te be„wegen en te waken is gaan zitten en is ingeslapen”;

Gezien enz.;

Post alia:

Overwegende, dat door de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen, zijnde het immers van algemeene bekendheid dat het op 10 October 1946 tijd van oorlog was, wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld daaraan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

Overwegende ten aanzien van de aan het bewezen verklaarde te geven qualificatie:

dat beklaagde, toen hij als schildwacht op post was gesteld, gewapend was met een stengun, terwijl volgens art. 69 WMSR onder schildwacht wordt verstaan ieder militair, die met geweer of getrokken zijdgeweer gewapend of van een door Ons vast te stellen kentekenen voorzien, op post of uitkijk is gesteld;

dat strikt genomen een stengun niet is een geweer of zijdgeweer, terwijl den krijgsraad niet bekend is, dat een stengun bij Koninklijk Besluit is vastgesteld als kentekenen, waaraan een op post gestelde militair moet zijn voorzien om als schildwacht te worden beschouwd;

dat hoewel art. 69 WMSR ruim genoeg is geredigeerd om de Regeering in staat te stellen op soepele wijze — immers bij K.B. — de wet aan de ontwikkeling der techniek aan te passen en zelfs de

militaire autoriteit, die een post zoo belangrijk acht, dat hij deze door een militair, gewapend met een doelmatiger wapen dan een geweer of een getrokken zijdgeweel, als schildwacht wil doen bewaken, den rechter een gedwongen wetsinterpretatie kan besparen door den militair behalve van een stengun, ook — hoe dwaas overigens — van een *schildwachtband* te voorzien, de Krijgsraad, nu een en ander niet plaats vond, middels een teleologische wetsinterpretatie principieel wenscht uit te maken krachtens welke criteria in deze materie de wet aan de ontwikkeling der techniek dient te worden aangepast;

dat het WMSR den schildwacht zware verplichtingen oplegt, gesanctionneerd door strenge strafbepalingen, terwijl anderzijds de schildwacht door het WMSR op krachtige wijze wordt beschermd, waaruit mag worden afgeleid, dat het toekennen van het karakter van „schildwacht” niet te zeer mag worden uitgebreid en dat dit karakter ondubbelzinnig moet vaststaan, zoowel in de overtuiging van den man zelf als tegenover de buitenwereld;

dat het —naar 's krijgsraads oordeel — dan ook de bedoeling van artikel 69 is, dat de schildwacht moet zijn voorzien van een zichtbaar ondubbelzinnig kenteekeken, waartoe in den tijd, waarin deze wetsbepaling tot stand kwam, zich uiteraard het geweer of het *getrokken* zijdgeweel — de bewapening van den *individueelen* militair in dien tijd — zich het best leende als symboliseerende den toestand van „vaardig”;

dat daarbij de klemtoon moet worden gelegd op het woord *getrokken* als adjectief behoorende bij zijdgeweel;

dat immers in den tijd, waarin de wet tot stand kwam, nog als traditie gold, dat de militair ook buiten dienst wapenen droeg — het verbod om buiten dienst wapenen te dragen als bijkomende krijgstuchtelijke straf is daarvan nog een reminiscentie — doch die bewapening buiten dienst nooit bestond uit een geweer, een getrokken pistool, een getrokken sabel, getrokken degen, getrokken klewang, getrokken kapmes, getrokken bajonet enz., omdat het feit, dat de individueele militair in dienst is, en ook werkelijk „dienst doet” alleen kan worden gesymboliseerd door het geweer aan- of over de schouder, het pistool in de hand of een getrokken zijdgeweel;

dat het K.B. van 21 April 1922 (Stbl. no. 203) als uiterlijk kenteekeken van de waardigheid van de schildwacht mede invoerde de bekende „schildwachtband”, doch deze invoering meer aan de nuchtere zakelijkheid van dien tijd dan aan zin voor militaire traditie en militaire symboliek moet worden toegeschreven;

dat dan ook de commandant van beklagde in de bewapening van dezen met een stengun daarmede ondubbelzinnig aangaf, dat hij dezen zowel in de overtuiging van den man zelve als tegenover de buitenwereld het karakter van schildwacht toekende, naast welk martiaal symbool niet noodig was, dat de commandant dien schildwacht nog met de weinig soldateske schildwachtband ontsierde;

dat mitsdien het bewezenverklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

„als schildwacht eene als zodanig op hem rustende verplichting „niet nagekomen, gepleegd in tijd van oorlog“;

Overwegende ten aanzien van de op te leggen straf:

dat de getuige-deskundige De Grave, die beklaagde voor een maagzweer heeft behandeld, het waarschijnlijk acht, dat beklaagde, toen deze op 10 October 1946 op post stond, niet kon blijven staan of loopen als gevolg van maagkramp, doch het inslaapvallen tijdens een pijnaanval zeer onwaarschijnlijk acht;

dat in dit verband het gaan zitten wel onder het niet-nakomen van een op de schildwacht rustende verplichting kan worden gebracht, doch de schuld daarvan beklaagde niet kan worden toegerekend, vermits hij te dien aanzien in noodtoestand verkeerde, welke naar onze strafwet onder het begrip „overmacht“ moet worden gebracht;

dat niettemin beklaagde strafbaar is, vermits geen fait d'excuse aanwezig is voor het eveneens ten laste gelegde en bewezen inslaapen in strijd met de op beklaagde als schildwacht rustende verplichting:

Overwegende, dat gelet op den ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden, waaronder het is begaan en den persoon van beklaagde een gevangenisstraf voor den tijd van veertien dagen passend wordt geacht, terwijl de tijd door beklaagde in vóórarrest doorgebracht voor $\frac{1}{3}$ gedeelte of totaal veertien dagen in mindering behoort te worden gebracht bij de uitvoering van de op te leggen gevangenisstraf;

Gezien de artikelen: 129, 1e en 2e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, 27 van het Wetboek van Strafrecht, 185, 188 en 189 van Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart het den beklaagde ten laste gelegde in dier voege als hooger werd overwogen wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hooger werd aangegeven;

Veroordeelt beklaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van veertien dagen met bepaling, dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging dezer uitspraak in voorlopig arrest doorgebracht voor een derde gedeelte of totaal 14 dagen bij de uitvoering van deze gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht.

Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost-Indië.

Vonnis van 31 October 1947.

President: Luit. Kolonel der Mars. (KMR. SD. TV.) P. Eenhoorn.
Leden: Majoor der Mars. (KMR) B. Schreuders, Off. M.S.D. 1e kl.

W. P. J. Brunet de Rochebrune, Luit. t. Zee 1e kl. Douw van der Krap en Kapt. der Mars. (KMR) Mr. D. A. Nederlof.
Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. Mr. M. Krauss.

Raadsvrouw: Marva-officier 4e kl. H. H. J. Beins.

Diefstal gepleegd door een Marva. Gezien de leeftijd van beklagde en de moeilijke omstandigheden waaronder zij is opgegroeid, is de Krijgsraad van oordeel dat haar een kans gegeven moet worden, haar levenshouding te herzien, waartoe de Marine Vrouwen Afdeling, waar zij onder militaire tucht en discipline staat en waar een goede leiding verzekerd is, een uitstekende leerschool kan zijn. Voorwaardelijke veroordeling.

De Krijgsraad acht zich niet bevoegd kennis te nemen van de ten laste gelegde wegneming van een pyama, zijnde de wegneming geschied vóór de indiensttreding van beklagde.

DE KRIJGSRAAD BIJ DE ZEEMACHT IN OOST-INDIË,

in de zaak van de Fiscaal, ratione officii, tegen P. H. Y., oud 21 jaren, geboren te Soerabaja, laatstelijk vóór de verwijzing naar de Krijgsraad gediend hebbende als Marva-schrijver 3e klasse bij het detachement Mar.V.A., afdeling Batavia,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar de Krijgsraad van de Commandant Zeemacht in Nederlandsch Indië dd. 12 Juli 1947, No.: J.2/G/3/5-'47;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomen van de Krijgsraad van de (geen datum) No.: J. 2/D/25/6, aan de voet van welk stuk aan de beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat zij, op een of meer tijdstippen in of omstreeks de maanden „Januari en Februari 1947, te Soerabaja, een zijden damespyama „en een gouden armband, toebehorende aan vrouwe G. S. Suleika, „althans aan een ander dan aan haar, beklagde, heeft weggenomen „met het oogmerk van wederrechtelijke toeigening”;

Gelet enz.;

Overwegende, dat de beklagde ten processe heeft verklaard:

dat zij bekent zich aan het haar ten laste gelegde te hebben schuldig gemaakt, met dien verstande, dat zij de in de tenlastelegging genoemde dames-pyama heeft weggenomen tussen 25 October 1946 en 15 November 1946, dus nog voordat zij marva was;

dat zij voordat zij zich op 15 November 1946 van Soerabaja naar Batavia heeft begeven om als marva bij de Koninklijke Marine in dienst te treden, gedurende enige maanden in de huishouding heeft geholpen bij Mevrouw Suleika te Soerabaja;

dat zij in die tijd heeft gezien dat Mevrouw Suleika in het bezit was van een rode zijden dames-pyama; dat zij, beklagde, die pyama erg mooi vond en deze graag wilde hebben; dat zij toen op een dag tussen 23 October 1946 en 15 November 1946 uit de zich op de slaapkamer van Mevr. Suleika bevindende klerenkast de pyama

heeft weggenomen en in haar eigen koffer heeft opgeborgen, welke koffer toen ook in de woning van Mevr. *Suleika* stond;

dat zij dit heeft gedaan met de bedoeling deze pyama voor zich zelf te behouden;

dat zij in de maand December 1946 als marva werd overgeplaatst van Batavia naar Soerabaia;

dat zij sinds die tijd weer geregeld bij Mevr. *Suleika* thuis kwam; dat zij zo ook op de 18e Februari 1947 's morgens Mevr. *Suleika* heeft opgezocht; dat Mevr. *Suleika* haar toen een doosje met sieraden, waaronder een gouden armband, heeft getoond; dat Mevr. *Suleika* later op die morgen naar de passar is gegaan, terwijl zij, beklagde, in het huis van Mevr. *Suleika* bleef om op de kinderen te passen;

dat zij, toen Mevr. *Suleika* weg was, ergens in de woning het doosje met sieraden zag staan; dat zij toen ineens aan de gouden armband dacht, die zij tevoren daarin had gezien, en toen het plan heeft opgevat, deze gouden armband weg te nemen en voor zichzelf te behouden; dat zij dit ook heeft gedaan en de gouden armband, na deze uit het doosje te hebben genomen, in haar tas heeft gestopt;

Overwegende, dat ten processe onder ede hebben verklaard de getuigen:

1. Gesina Sebelia *Suleika*, zonder beroep, oud 33 jaren: enz.;
2. Elisabeth Anna *Kruys*, hoofdmarva der 2e klasse, oud 29 jaren: enz.;

Overwegende, dat ten processe aanwezig zijn als stukken van overtuiging de navolgende voorwerpen:

1. een rode zijden dames-pyama met zilveren biezen,
2. een gouden armband;

Overwegende, dat door de inhoud van de verklaring van de beklagde en die van opgemelde getuigen zomede door de eigen waarneming van de Krijgsraad van de ten processe als stuk van overtuiging aanwezige gouden armband, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld eraan hetgeen haar is tenlastegelegd ten aanzien van de gouden armband;

Overwegende, dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als: „*diefstal*”;

Overwegende, ten aanzien van de in de tenlastelegging vermelde zijden dames-pyama, dat gebleken is, dat de wegneming daarvan door beklagde is geschied vóór haar indiensttreding bij de Koninklijke Marine op 18 November 1946;

dat derhalve de Krijgsraad niet bevoegd is van dit feit kennis te nemen;

Overwegende omtrent de op te leggen straf:

dat ten processe door de verdedigster omstandigheden naar voren zijn gebracht, die de Raad hebben doen besluiten in het belang van beklagde haar een gevangenisstraf te besparen;

dat zij namelijk op zeer jeugdige leeftijd haar moeder en tijdens

de oorlog haar vader en twee broers heeft verloren;

dat een familielid zich met de laatste bezittingen van het gezin uit de voeten heeft gemaakt, zodat ze geheel alleen en zonder materiële steun zich door het leven moest slaan;

dat het begrijpelijk is, dat een jong meisje haar normale drang tot opschik tracht te verwezenlijken;

dat aan beklagde echter, berooid als zij was, hiertoe de middelen ontbraken, waardoor zij er toe gekomen is zich te vergrijpen aan de eigendommen van haar werkgeefster;

dat de Raad, gezien de omstandigheden waaronder de 21-jarige beklagde is opgegroeid, van oordeel is, dat haar een kans gegeven moet worden haar levenshouding te herzien;

dat de Marine-Vrouwen-Afdeling, waar zij onder militaire tucht en discipline staat en waar een goede leiding is verzekerd, een uitstekende leerschool voor haar kan zijn;

dat derhalve een voorwaardelijke straf, waartegen het militaire belang zich niet verzet, meer opvoedende waarde zal hebben dan een gevangenisstraf;

Gezien de artikelen: 2, 4, 13, 15 en 60 Wetboek van Militair Strafrecht, 14a, 14b en 310 Wetboek van Strafrecht, 185, 188, 189, 190 en 223 Regtspleging bij de Zeemagt en 76 Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, hetgeen beklagde is ten laste gelegd, zoals hiervoren werd overwogen;

Verklaart haar daaraan schuldig;

Spreekt haar vrij van hetgeen haar meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hiervoren werd aangegeven;

Veroordeelt haar deswege tot ene gevangenisstraf voor de duur van *drie maanden*, met bepaling, dat de gevangenisstraf niet zal worden ondergaan tenzij de rechter later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde voor het einde van een proeftijd van *een jaar* zich schuldig maakt aan enig strafbaar feit, of militair zijnde, aan enig krijgstuuchtelijk vergrijp bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Beveelt de teruggave van de als stuk van overtuiging gediend hebbende gouden armband binnen acht dagen nadat het vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan aan *G. S. Suleika*;

Verklaart zich onbevoegd kennis te nemen van het ten laste gelegde ten aanzien van de zijden pyama;

Bepaalt dat deze zaak ter kennis van de Landrechter te Soerabaja zal worden gebracht en de zijden pyama als stuk van overtuiging aan deze Rechter zal worden overgegeven¹⁾.

¹⁾ Uit een brief van de Officier van Justitie bij het Landgerecht te Soerabaja blijkt dat deze de strafzaak van de diefstal van de pyama heeft geseponoord. (Red. M.R.T.).

Krijgsraad te Velde (Kon. Landmacht) te Padang.

Vonnis van 20 Februari 1947.

President: Lt. Kolonel Mr. K. L. H. M. van der Vijver.

Leden: Kapiteins H. J. van Alphen en R. J. M. Fassaert.

Raadsman: 1e Luit. J. Wijmenga.

Auto- en treinbotsing op een onbewaakte overweg te Batavia. Beklaagde, als bestuurder van een truck een afwisselend wel en niet bewaakte overweg naderende, rekende erop dat de overweg, zoals hij tevoren steeds had geconstateerd, bij het naderen van een trein bewaakt zou zijn door een man met een rode vlag. De truck van beklagde door een elektrische trein gegrepen en tegen een paal van het elektrische net geworpen, waardoor de draden neerkwamen op de trein, waarmede op de daken van de wagons passagiers vervoerd werden, tengevolge waarvan acht passagiers gedood en ongeveer zestig passagiers gewond werden. Dit mag beklagde niet worden toegerekend, daar dit gevolg te wijten is aan de onoordeelkundige, onverantwoordelijke en ontoelaatbare wijze van vervoer van passagiers. Beklaagde heeft, hoewel hij niet geheel ten onrechte mocht menen dat de overweg steeds bewaakt was, echter de veiligheid en vrijheid van het verkeer in gevaar gebracht door aan het langs spoorstaven voortbewogen verkeer geen voorrang te verlenen. Veroordeling tot twee maanden hechtenis, voorwaardelijk, met toepassing van de wegverkeersordonnantie ingevolge Verord. Mil. Gezag No. 43 (505).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LANDMACHT TE PADANG,

in de zaak van de auditeur-militair, eiser, tegen D. N. E., geboren te Deurne, jager 1e klasse, stafcomp. I-R-J.,

Gezien de schriftuur van eis, door de auditeur-militair overgelegd op de terechtzitting van 20 Februari 1947 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklagde is ten laste gelegd;

dat het, terwijl hij als soldaat 1e klasse was ingedeeld bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair, op of omstreeks 27 Augustus 1946 op de weg van Pasar Minggoe naar Depok aan zijn grove schuld is te wijten geweest, dat zeven Indonesiërs, althans inheemsen, zijn gedood en een groot aantal personen zwaar werd gewond, zijnde hij immers alstoen aldaar met een door hem, beklagde, bestuurde automobiel, truck, komende vanaf de richting Pasar Minggoe en gaande in de richting van Depok, hoogst roekeloos en onvoorzichtig de in die weg liggende onbewaakte overweg van de

electrische trein nabij halte Pasar Minggoe overgereden, zonder zich van te voren behoorlijk te hebben overtuigd, dat zulks in verband met een juist vanuit de richting Pasar Minggoe aankomende trein nog mogelijk was; dat die trein genoemde truck heeft aangereden en tegen een paal van de electrische geleiding heeft geworpen, waardoor deze paal is omgevallen en de electrische leiding op de kap van de treinwagens is terechtgekomen, tengevolge waarvan zeven zich daarop bevindende personen zijn gedood en een groot aantal zwaar zijn gewond;

Overwegende, dat beklaagde ten processe heeft verklaard:

dat hij in de maand Augustus 1946 als soldaat 1e klasse was ingedeeld bij I-R.-J. der Koninklijke Landmacht; dat hij op een dag in genoemde maand, mogelijk de 27e, met zijn truck, beladen met lege benzineblikken, reed van Tangerang naar Depok over Pasar Minggoe; dat hij, rijdende langs de spoorlijn, op ongeveer vijf en twintig meter vóór de overweg, uitgekeken heeft, of een trein naderde, doch toen niets gezien heeft; dat hij, mede daar reeds tweemaal een leeg benzineblik van zijn wagen gevallen was, zeer langzaam de overweg wilde passeren en daartoe tweemaal terugschakelde; dat er bij de overweg geen man met een rode vlag stond, waaruit hij afleidde, dat geen trein naderde; dat hij deze spoorwegovergang herhaaldelijk reeds gepasseerd is en daar vele malen een man met een rode vlag heeft zien staan, als er een trein naderde; dat hij evenwel niet zeker wist, of hij daar ter plaatse tevoren *steeds* bij het naderen van een trein een man met een rode vlag heeft gezien en derhalve ook niet zeker weet, of deze spoorwegovergang *steeds* bewaakt werd; dat het betrekkelijk ruime tijdsverloop tussen het eerste uitkijken en het passeren van de overweg, tengevolge van het langzaam rijden, het mogelijk heeft gemaakt, dat de electrische trein naderbij is gekomen en de truck heeft aangereden; dat hij vlak voor — en tijdens — het passeren van de overweg nog maar weinig aandacht aan de spoorlijn heeft besteed; dat zijn truck, nadat deze de spoorrails bijna gepasseerd was, rechts achter geraakt is door een trein, komende uit de richting Batavia en rijdende in de richting Depok en tegen een paal van de electrische leiding naast de spoorlijn is aangeslingerd en dicht bij deze paal tot stilstand is gekomen; dat de trein op een honderd meter afstand ook tot stilstand was gekomen, doch dat, tengevolge van de aanrijding van zijn auto met voornoemde paal van de electrische leiding, de draden naar beneden zijn gekomen en de op de daken van de personenwagens van deze trein zich bevindende passagiers hebben geraakt, waardoor verschillende van hen van die daken zijn afgeslingerd en sommige van hen na aanraking met die draden zijn verbrand;

Overwegende, dat Peter Johannes Hubertus Verstraelen, oud 20 jaar, soldaat stafcompagnie I-R.-J., als getuige ten overstaan van den officier-commissaris heeft verklaard en met ede bevestigd:

dat hij de weg, waar het ongeluk op gebeurd is, verschillende malen bereden heeft en dat hij de onderhavige overweg *steeds* be-

waakt heeft aangetroffen, doch dat, nadat het ongeluk had plaats gehad en hierover sprekende met andere chauffeurs, hem is medege-deeld, dat de overweg niet altijd bewaakt was bij het passeren van een trein;

Overwegende, dat Nicolaas Waanders, oud 26 jaar, sergeant M.T.-I.-R.J., als getuige ter terechtzitting gehoord, heeft verklaard en met ede bevestigd: dat hij gedurende vier maanden gelegerd is geweest in de buurt van de spoorwegovergang tussen Depok en Pasar Minggoe, waar beklaagde met zijn truck in de maand Augustus 1946 een aanrijding met de elektrische trein heeft gehad; dat hij vlak na het ongeluk ter plaatse is geweest en geholpen heeft om gewonden naar het ziekenhuis te rijden; dat er ongeveer zeven doden en vijf en dertig gewonden waren; dat de onderhavige spoorwegovergang dikwijls bewaakt was door een man met een rode vlag, als een trein naderde, doch vaak ook niet; dat het hem opgevallen is, dat, nadat het ongeluk had plaats gehad, de treinen bij het naderen van die overgang steeds fluitsignalen gaven, terwijl dit tevoren niet gebeurde;

Overwegende, dat uit het proces-verbaal, dd. 27 Augustus 1946, opgemaakt te Depok door de sergeant der militaire politie, L. P. E. Lux, onder meer blijkt:

dat het aantal slachtoffers aan Indonesische zijde acht doden en zestig gewonden bedroeg, terwijl uit dit proces-verbaal, in verband met het bij de stukken aanwezige schrijven van de 2e Luitenant H. Düster, dd. Batavia, 23 September 1946, no. 24/M-T, blijkt,

dat de trein bestond uit goederenwagens voor personenvervoer ingericht en personenwagens, welke wagens alle overkapt waren en dat zich geen platte spoorwagens zonder overkapping in de trein bevonden; dat van de passagiers, die zich op de overkapping van genoemde wagens bevonden, verschillende, door het naarbeneden-komen van de elektrische draad, van de wagens zijn afgeslingerd met bovengenoemd gevolg; dat echter van de passagiers, die zich in de wagens bevonden, niemand is gedood of gewond, of enig letsel heeft bekomen;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, dat de in de tenlastelegging omschreven aanrijding heeft plaats gehad, met het aldaar omschreven gevolg; dat echter dit gevolg — de dood van acht passagiers en de verwonding van plus minus zestig passagiers van die trein — beklaagde niet mag worden toegerekend, daar dit gevolg niet door beklaagde's handelen in het leven is geroepen, doch te wijten is aan de onoordeelkundige, onverantwoordelijke en ontoelaatbare wijze van vervoer van passagiers door deze elektrische trein boven op de overkapping van de wagens; dat toch van de passagiers, die op toelaatbare en normale wijze met die trein zijn vervoerd, niemand is gedood of gewond; dat de Krijgsraad echter, hoewel zij het gevolg ten aanzien van de passagiers van de trein, van de aanrijding van beklaagde's truck en de trein niet aan

beklaagde's schuld wil wijten, op grond van het bovenoverwogene, wel wettig en overtuigend bewezen acht, dat beklaagde, rijdende zoals in de tenlastelegging omschreven, de veiligheid en vrijheid van het verkeer heeft in gevaar gebracht, door bij een kruising van een weg en spoorweg aan de langs spoorstaven voortbewogen voertuigen geen voorrang te verlenen, waarbij de Krijgsraad ook rekening wenst te houden met de onverantwoordelijke wijze van handelen door de „spoorwegen”, die een overweg nu eens doet bewaken en dan weer niet waardoor weggebruikers, die de overweg gepasseerd zijn, terwijl deze bewaakt was, niet geheel ten onrechte kunnen menen, dat die overweg dan steeds bewaakt zal zijn;

Overwegende, dat de Krijgsraad niet wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„Het op zoodanige wijze van een weg gebruik maken, dat de vrijheid of de veiligheid van het verkeer kan worden belemmerd of in gevaar gebracht”,

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 2, jo. 48 van de Wegverkeersordonnantie;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken, die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden, waaronder het werd begaan, en van oordeel is, dat het militair belang zich niet tegen na te noemen straf verzet;

Gezien behoudens voormeld artikel, de artikelen 1 van de verordening van het militair gezag in Nederlandsch Indië no. 505; 1, 2, 6, 10, 13, 15, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 9, 10, 14a, 14b en 91 van het Wetboek van Strafrecht en 193, 197, 243 en 249 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Recht doende:

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot een hechtenis voor de tijd van *twee maanden*;

Beveelt, dat deze hechtenis niet zal worden ondergaan, tenzij de krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een op een jaar bepaalde proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of, militair zijnde, zich heeft schuldig gemaakt aan een krijgstuuchtelijk vergrijp, vallende onder art. 2, No. 1, van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, of aan een krijgstuuchtelijk vergrijp, vallende onder art. 2, 2° tot en met 6°, van deze wet, of onder art. 1 van het Koninklijk Besluit van 27 Juli 1944 (Stbl. E. 53);

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk als bewezen is aangenomen; Spreekt hem daarvan vrij.

FIAT EXECUTIE:

Batavia, d.d. 27 Maart 1947.

De Legercommandant, tevens commanderend generaal,
de Luitenant-Generaal,
S. H. SPOOR.

Krijgsraad te Velde Noord.

Vonnis van 22 April 1947.

Pesident: Majoor Mr. Paul Groenewegen.

Leden: Majoor W. P. J. A. Heymans en 1e Lt. Mr. F. A. Vonk.

„Dienstdoende”

Desertie tijdens het ondergaan van licht arrest.

De Auditeur-Militair concludeert (zie de in het vonnis opgenomen omstandige conclusie van eis) tot toepassing van de verzwarende omstandigheid „terwijl hij is dienstdoende”: door de fictie van art. 56 W.K., dat het ondergaan van arrest te beschouwen is als „dienst”, behoeft alleen nog maar nagegaan te worden of het violeren van het arrest zodanig schadelijk is uit militair oogpunt, dat het wenselijk of noodzakelijk is, de gequalificeerde misdrijfvorm toe te passen.

Anders: de Krijgsraad. De wet bevat wel een fictie van wat te beschouwen is als „in dienst” maar niet van wat te beschouwen is als „dienstdoende”. De door de Auditeur-Militair voorgedragen interpretatie doet de taalkundige betekenis van „dienstdoende” geweld aan. Van hem, waarvan niet gebleken is dat hij met de uitvoering van een bepaalde taak bezig is, kan niet gezegd worden dat hij is „dienstdoende”. (anders nog het vonnis van dezelfde Krijgsraad van 14 Februari 1947, zie M.R.T. XL, blz. 642 v.).

DE KRIJGSRAAD TE VELDE NOORD

in de zaak van den Auditeur-Militair, eischer, tegen B.O.S., geboren te Leeuwarden, 16 Januari 1918, korporaal bij A-4-9-R.I.,

Gezien de schriftuur van eisch, door den Auditeur-Militair overgelegd op de terechtzitting van 22 April 1947 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur, luidende:

De Auditeur-Militair bij den Krijgsraad te Velde Noord te Assen, Gezien de stukken betreffende B.O.S., geboren te Leeuwarden 16 Januari 1918, korporaal bij A-4-9-R.I. te Steenwijk;

Overwegende, dat beklaagde is verschenen op de terechtzitting van den Krijgsraad te Velde Noord te Assen van 22 April 1947;

Overwegende, dat aan beklaagde, nadat op de terechtzitting de telastelegging is aangevuld, welke aanvulling door den Krijgsraad is toegelaten, is te laste gelegd:

„dat hij te Steenwijk, althans in Nederland, in de maand Januari 1947, alzo in tijd van oorlog, terwijl hij alstoen als korporaal in werkelijken dienst was bij 9 R.I., althans als militair in den zin der wet, zich schuldig gemaakt heeft aan opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog, door van 11 Januari 1947 tot 13 Januari 1947, in ieder geval eenigen tijd, opzettelijk zonder voorkennis, toestemming of opdracht van zijn commandant, in ieder geval opzettelijk ongeoorloofd, van zijn onderdeel afwezig te zijn en te blijven, hebbende hij zich verwijderd, terwijl de krijgstucltelijke straf van licht arrest op hem werd ten uitvoer gelegd, alzo terwijl hij was dienstdoende”;

Overwegende, dat uit de ter terechtzitting overgelegde bescheiden blijkt, dat beklagde op 29 Juni 1945 in werkelijken dienst is gekomen en op 15 Januari 1947 nog in werkelijken dienst was;

Overwegende, dat beklagde ter terechtzitting zakelijk gerelateerd, heeft verklaard, dat terwijl hij in dienst was als korporaal bij A-4-9 R.I. te Steenwijk en op 10 Januari 1947 met 7 dagen licht arrest was gestraft, op 11 Januari 1947 zonder toestemming zijn onderdeel te Steenwijk heeft verlaten en afwezig is gebleven tot 12 Januari 1947;

Overwegende, dat uit een ter terechtzitting overgelegde verklaring van beklagde's compagniescommandant blijkt, dat beklagde van 11 tot 13 Januari 1947 ongeveer 39 uren onwettig afwezig is geweest en dat, toen beklagde zich van zijn onderdeel verwijderde, hij de straf van licht arrest onderging;

Overwegende, dat in verband met het bepaalde in artikel 56 van de Wet op de Krijgstucht vaststaat, dat beklagde, toen hij het feit pleegde, „in dienst” was, maar nader zal moeten overwogen of hij was „dienstdoende” en dus het feit heeft gepleegd onder de verzwarende omstandigheid van artikel 99, 4° van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat indertijd bij de behandeling in de Tweede Kamer der Staten Generaal van het Wetboek van Militair Strafrecht de Regeering het bezwaarlijk achtte definities te geven van de begrippen „in dienst” en „dienstdoende” en het hier aan de jurisprudentie wilde overlaten elk geval te toetsen aan de gewone betekenis, die in militaire kringen aan de genoemde begrippen wordt gehecht;

Overwegende, dat bij de beraadslagingen toen wel is komen vast te staan, dat tusschen „in dienst” en „dienstdoende” een gradueel verschil bestaat, dat „dienstdoende” erger is dan „in dienst”, dat iemand die „dienstdoende” is per se „in dienst” is, maar het omgekeerde niet steeds het geval is;

Overwegende, dat bij voornoemde beraadslagingen Professor Van der Hoeven om een voorbeeld te geven van het verschil tusschen „in dienst” en „dienstdoende” het volgende heeft gezegd: „Een militair die bij voorbeeld deel uitmaakt van de hoofdwacht hier, deserteert, terwijl hij dus in dienst is, want zoolang hij aan de

„hoofdwacht is, is hij daar in dienst, maar de manschappen van die wacht zijn daarom nog niet steeds allen „dienstdoende”.

„Dienstdoende is de schildwacht, die voor de hoofdwacht staat, „en nu vind ik het veel erger, als die schildwacht deserteert, dan „wanneer een van de manschappen van de wacht dit doet”.

Overwegende, dat het inderdaad erger is dat een schildwacht deserteert dan een tot de wacht behorende militair, maar dat ook de laatste zich schuldig maakt aan een ernstig misdrijf en wel dat van artikel 129, vierde lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht waarop een straf gesteld is die de helft bedraagt van de straf waartoe de schildwacht kan worden veroordeeld en dat moet worden bedacht, dat, wanneer de wacht niet voltallig is, de schildwacht in noodgevallen niet voldoende hulp kon worden geboden of niet tijdig kon worden afgelost;

Overwegende, dat daarentegen een militair die tijdens de exercitie verlof heeft gekregen zich een kort oogenblik te verwijderen maar van de gelegenheid gebruik maakt het kazerneterrein te verlaten en de stad in te gaan, en de militair, die naar het Militair Hospitaal te Utrecht wordt gezonden, maar gedurende de reis in zijn woonplaats uitstapt en eenigen tijd daar vertoeft, zich ongetwijfeld schuldig maken aan opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid terwijl zij „in dienst” zijn, maar de dienst door die feiten niet zoodanig wordt geschaad, dat het mogelijk moet zijn de feiten zwaarder te straffen en dus aan te nemen, dat zij die feiten pleegden terwijl zij „dienstdoende” waren;

Overwegende, dat bij het nemen van een beslissing of een militair „dienstdoende” is of alleen maar „in dienst”, niet in de eerste plaats gelet moet worden op de feitelijke gedragingen van dien militair, dus of hij al dan niet actief werkzaam is, maar of het gewicht van den dienst dien hij verricht en het nadeel dat ontstaat indien hij zijn dienst niet naar behooren volbrengt het wenschelijk of noodzakelijk maken dat het delict een ernstiger karakter krijgt, doordat het een gequalificeerd delict wordt en dus eventueel zwaarder kan worden gestraft;

Overwegende, dat, gemeten naar bovenstaande maatstaf, niet alleen de schildwacht, maar ook de tot de wacht behorende militair geacht moet worden te zijn „dienstdoende”, terwijl de militair die zonder verlof het kazerneterrein verlaat, en de militair die niet rechtstreeks naar het hospitaal gaat, geacht moeten worden alleen maar „in dienst” te zijn;

Overwegende, dat artikel 56 indertijd in de Wet op de Krijgstucht is opgenomen om buiten twijfel te stellen, dat het niet willen ondergaan van straf of van voorloopig arrest, het door den gestrafte wederrechtelijk verlaten van de plaats, waar hij zijn straf moet ondergaan enz. valt onder de bepaling van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht en dat het verzet tegen een meerdere bij de gelegenheid van de tenuitvoerlegging van de straf te beschouwen is als feitelijke insubordinatie in dienst gepleegd;

Overwegende, dat door de fictie van art. 56 van de Wet op de Krijgstucht buiten twijfel is, dat degene die straf of voorloopig arrest ondergaat „in dienst” is en de fictie in zooverre nog verder van belang is om de beantwoording van de vraag of hij die straf of voorloopig arrest ondergaat alleen maar „in dienst” is of ook nog valt onder het engere begrip „dienstdoende”; dat de feitelijke gedragingen van zoodanig persoon geheel irrelevant zijn, omdat juist door de geschapen fictie het niet meer ongerijmd is te zeggen dat iemand „dienst doet” zelfs als hij slaapt;

Overwegende, dat daarom voor de beantwoording van de vraag of een militair, die zich in arrest bevindt „dienstdoende” is of alleen maar „in dienst” alleen van belang is, of het violeeren van het arrest zoodanig schadelijk is uit militair oogpunt dat het wenschelijk of noodzakelijk is, dat de overtreder niet het eenvoudige misdrijf maar het gequalificeerde begaat en eventueel zwaarder kan worden gestraft;

Overwegende, dat zulks inderdaad het geval is, omdat degene die straf of voorloopig arrest ondergaat zich schuldig gemaakt heeft aan een krijgstuchtelijk vergrijp of ernstig verdacht wordt zich schuldig gemaakt te hebben aan een strafbaar feit en dus in botsing is of ernstig vermoed wordt te zijn geweest met de in de militaire samenleving geldende voorschriften, dat hij door het verbreken van het arrest nogmaals toont, ondanks de ernstige waarschuwing die aan hem wordt voltrokken, zich niet aan die voorschriften te willen houden;

Overwegende, dat door aan te nemen, dat beklagde is „dienstdoende” het onjuist is geweest, dat het feit krijgstuchtelijk is afgedaan, omdat dan het feit valt onder de bepaling van artikel 97 juncto artikel 99, 4° van het Wetboek van Militair Strafrecht, welk laatste artikel niet genoemd is in artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht;

Overwegende, dat de onmogelijkheid van dergelijke feiten als door beklagde gepleegd krijgstuchtelijk af te doen geen bezwaar behoeft op te leveren om aan te nemen, dat die feiten onder de verzwarende omstandigheid van dienstdoende zijn gepleegd omdat dergelijke feiten toch vrijwel nooit van zoodanig lichten aard zullen zijn, dat zij buiten strafrechtelijke behandeling kunnen worden afgedaan;

Overwegende, dat op grond van den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen kan worden geconcludeerd dat beklagde schuldig is aan het hem ten laste gelegde feit;

Overwegende, dat het bewezen verklaard feit moet worden gequalificeerd als:

„Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog gepleegd terwijl hij is dienstdoende”,

voorzien en strafbaar gesteld in de artt. 97 en 99 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat beklagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen toepassing van art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, rekening houdende met de reeds opgelegde krijgstuuchtelijke straf, dat de na te noemen straf staat in goede verhouding tot de ernst van het gepleegde feit en den persoon van beklaagde;

Gezien behoudens voormelde wetsbepaling nog de artt. 6, 60, 62, van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a van het Wetboek van Strafrecht, 57 van de Wet op de Krijgstucht, 171 en 249 van de Regtspleging bij de Landmagt;

Concludeert, dat het den Krijgsraad moge behagen beklaagde schuldig en deswege strafbaar te verklaren aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde misdrijf en hem deswege te veroordeelen tot een gevangenisstraf voor den tijd van *een maand* met bevel, dat die straf niet zal worden ondergaan tenzij later anders mocht worden gelast op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een op een jaar te bepalen proeftijd aan een strafbaar feit, of, militair zijnde, aan een krijgstuuchtelijk vergrijp, vallende onder art. 2 no. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, aan een krijgstuuchtelijk vergrijp, vallende onder 2 nos. 2-6 van die wet of art. 1 van het K.B., van 17 Juli 1944 (Stbl.E.53) heeft schuldig gemaakt.

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat den beklaagde is ten laste gelegd, zooals de telastelegging na aanvulling door den Krijgsraad toegelaten, luidt: (*zie schriftuur van eis — Red.*)

Overwegende enz.;

Overwegende, dat beklaagde ter terechtzitting, zakelijk gerelateerd, heeft verklaard, dat, terwijl hij in dienst was als korporaal bij A-4-9 R.I. te Steenwijk en op 10 Januari 1947 met 7 dagen licht arrest was gestraft, op 11 Januari 1947 zonder toestemming zijn onderdeel te Steenwijk heeft verlaten en afwezig is gebleven tot 12 Januari '47;

Overwegende, dat beklaagde aan zijn vorenaangehaalde verklaring ter terechtzitting nog heeft toegevoegd: „terwijl ik gestraft was „met licht arrest, was mij geen enkele taak opgedragen, slechts het „gebod op gestraften-appels mij te melden en uit den aard van het „arrest het verbod het kazerne-terrein te verlaten”;

Overwegende, dat uit een ter terechtzitting overgelegde verklaring van beklaagde's Compagniescommandant blijkt, dat beklaagde van 11 tot 13 Januari 1947 ongeveer 39 uren onwettig afwezig is geweest en dat, toen beklaagde zich van zijn onderdeel verwijderde, hij de straf van licht arrest onderging;

Overwegende, dat in verband met het bepaalde in artikel 56 van de Wet op de Krijgstucht vaststaat, dat beklaagde, toen hij het feit pleegde, „in dienst” was, maar nader zal moeten worden overwogen of hij was „dienstdoende” en dus het feit heeft gepleegd onder de

verzwarende omstandigheid van artikel 99, 4° van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende, dat indertijd bij de behandeling in de Tweede Kamer der Staten Generaal van het Wetboek van Militair Strafrecht de Regeering het bezwaarlijk achtte definities te geven van de begrippen „in dienst” en „dienstdoende” en het hier aan de jurisprudentie wilde overlaten elk geval te toetsen aan de gewone betekenis, die in militaire kringen aan de genoemde begrippen wordt gehecht;

Overwegende, dat uit de geschiedenis der Wet blijkt, dat de bepaling van artikel 56 W.K. „zoowel het ondergaan als het doen „ondergaan van straf of van voorloopig arrest is te beschouwen als „„dienst” in die Wet is opgenomen teneinde buiten twijfel te stellen dat strafbare feiten gepleegd ter gelegenheid van het (doen) ondergaan van arrest „in dienst” zijn gepleegd;

Overwegende, dat de feitelijke gedragingen van den schuldige aan zulke feiten inderdaad op zichzelf niet relevant zijn ten aanzien van de vraag of die feiten begaan zijn „in dienst”;

Overwegende, dat echter uit niets blijkt, dat het de bedoeling van den wetgever geweest zou zijn, dat de feitelijke gedragingen van den schuldige ook irrelevant zouden zijn ten aanzien van de vraag of de schuldige onder de omstandigheid, dat hij „dienstdoende” was, ongeoorloofd zich van zijn onderdeel heeft verwijderd;

Overwegende, dat de wet geen fictie bevat van het begrip „dienstdoende”, geen bepaling van wat „is te beschouwen” als „dienstdoende”;

Overwegende dat de geschiedenis van de totstandkoming van het Wetboek van Militair Strafrecht leert, dat de feitelijke bezigheden of gedragingen van den schuldige, in overeenstemming met de taalkundige betekenis van „dienstdoende”, zeer zeker van belang zijn om te beoordeelen of die omstandigheid aanwezig is;

Overwegende, dat de door den Auditeur-Militair voorgedragen interpretatie van bedoeld begrip, in afwijking van hetgeen de geschiedenis van het Wetboek doet zien als de bedoeling van den wetgever, aan de taalkundige betekenis van „dienstdoende” geweld aandoet;

Overwegende, toch, dat iemand, waarvan niet gebleken is dat hij met de uitvoering van een bepaalde taak bezig is, laat staan, dat hij iets doet of zelfs vast staat dat hij niets doet, niet gezegd kan worden dienstdoende te zijn;

Overwegende, dat naar het oordeel van den Krijgsraad de stelling, dat voor de vraag of de omstandigheid „dienstdoende” aanwezig is slechts zou moeten worden beslist of het violeeren van het arrest uit militair oogpunt zoo schadelijk is, dat het wenschelijk of noodzakelijk is den overtreders zwaarder te kunnen straffen dan anders het geval zou zijn, in de geschiedenis van het Wetboek geen steun vindt;

Overwegende, dat aan de aanvaarding dier stelling bovendien in den weg staat, dat in een bepaald geval (in het bijzonder als er van

streng arrest sprake zou zijn) de rechter van oordeel zou kunnen zijn, dat het belang van het violeeren van het arrest wenschelijk of noodzakelijk zou kunnen maken den dader zwaarder te kunnen straffen en in een ander geval (bijvoorbeeld als er van licht arrest sprake zou zijn) die wenschelijkheid of noodzakelijkheid niet aanwezig zou kunnen worden geacht;

Overwegende, dat de Krijgsraad van oordeel is, dat de omstandigheid, dat in casu beklaagde de krijgstuchtelijke straf van licht arrest onderging bij de beoordeeling der zaak een rol moet spelen, doch dat, nu uit niets is gebleken, dat beklaagde, toen hij zich verwijderde van zijn onderdeel, belast of bezig was met de uitvoering van een bepaalde verrichting van den dienst, van beklaagde niet kan worden aangenomen dat hij was dienstdoende;

Overwegende, dat op grond van de vorenaangehaalde bewijsmiddelen de Krijgsraad voor het overige echter wettig en overtuigend bewezen acht hetgeen aan beklaagde is ten last gelegd, met zijn schuld daaraan;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als:

„opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van oorlog gepleegd”;

voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 97 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Overwegende enz.;

[Volgt: Voorwaardelijke veroordeling (proeftijd: één jaar) tot veertien dagen gevangenisstraf. — Red.]

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Klachten en vragen van een lezer.

Van de Kapitein der Jagers Mr. *J. H. M. Waterreus*, Officier-Commissaris te Medan, ontvingen wij een bont aaneengeregen lijst van klachten en vragen. Hoewel de stijl en de opzet van dit schrijven op meer dan één plaats verraadt dat het in haast en zonder rustige overdenking is neergeschreven, menen wij het niettemin in extenso in ons Tijdschrift te moeten opnemen, in hoofdzaak omdat wij, verre van critiek uit de weg te gaan, willen trachten daarmede ons voordeel te doen.

Wij laten nu eerst de brief van Kapitein *Waterreus* volgen:

Als abonné en ijverig lezer van het M.R.T. moge ik zo vrij zijn om eens wat critiek te leveren op de vorm en de inhoud daarvan. Deze zit mij al lang in de pen. Het nummer van Mei 1948 neem ik nu maar bij de kop; dit is het laatste, dat ik pas ontvangen en nu bij de hand heb.

Vooreerst de vorm en de druk. Deze zijn nog als van ouds en m.i. even aantrekkelijk als de lancaster optrekgordijnen die men b.v. aan het bureau van de Rekenkamer altijd zag in mijn jeugd.

Het deed mij onprettig aan de reactie op de bijdrage van Kapt. Mr. Van Heusden (toevallig een collega van mij) daarvóór al te vinden. Deze bespreking vormt een voorbeeld van breedsprakigheid. Wat heeft b.v. de politie met dit onderwerp te maken? Vindt uw redactie het geen ernstig *hiaat* in de wet, dat zij niet zelf zegt wat onder een dienstbevel is te verstaan? Elke goede wet *begint* toch met deugdlijke definities van de termen. Overigens: de wet vormt een geheel. Wij moeten niet artikelsgewijs gaan interpreteren, maar het *geheel* in het oog houden. Vgl. dus b.v. met art. 114 art. 140 W.M.S., m.i. tegenhangers. Historische interpretatie komt pas op de allerlaatste plaats. Stoort u zich in uw persoonlijk leven nog aan opvattingen van uw betovergrootouders? V. d. Hoeven is op heel Sumatra vermoedelijk niet te vinden. Hoe kan een krijgsraad zich hier dan daarnaar richten? Is op die wijze *snel recht* mogelijk? Neen, mijne Heren, naast de duidelijke woorden van de wet moeten wij ons richten naar de eisen van de *hedendaagse praktijk* (Justice Holmes in het Amerikaanse Hooggerechtshof A. 1890). Het zou toch ook heus geen kwaad kunnen eens te zien hoe men in de grote geallieerde legers deze dingen bekijkt. Mensen uit de tijd van Ferdinand Huyck wisten van deze praktijk heus niets af en keken maar (overigens nog niet zo dom in hun tijd) naar „het oude Romen” (blz. 275). Later heeft men hier en daar nog verbeteringen aangebracht, ten minste dat dacht men toen (vgl. blz. 292). Subordinatie wekt bij mij een ander idee als „ondergeschiktheid”. Als u aan een van onze mensen hier vraagt: wat is de ziel van de militaire dienst? zullen zij u wel raar aankijken, maar u zult zeker niet ten antwoord krijgen: de ondergeschiktheid. Wat hebben wij dan aan zo'n tirade? (mogelijk

door Daendels meegebracht uit Frankrijk?). Antiquarisch interessant, maar men doet er niets mee. Wat heeft men trouwens in praktijk nog voor gemak van het R.K.? Tot op de *draad* versleten. Geen woord daarin over b.v. verhouding tot de *M.P.* Iets in de geest van de padvindingswet is veel handiger. Ja daar komt men toe! Zie „De Garde” van Mei 1948, blz. 6. Dat de C.C. in eerste instantie is belast met het „vaderlijk toezicht” op zijn „discipelen”(!) is m.i. ook uit de tijd, klopt in ieder geval niet met een instelling als de mil. politie = marech. Hoe staat het met de plannen tot herziening van de militaire wetboeken? In welke richting gaan die? Mogen wij daar niet eens iets meer van horen in uw blad? (blz. 294):

Waarop berusten of vanwaar komen de 3 vereisten van een „dienstbevel” (blz. 303). Ik hanteer deze steeds, a. d. hand van Mante, blz. 109 (Alphen a. d. Rijn 1947), maar ook die vermeldt geen bron.

Mag ik hier nog wat vragen aan vastknopen?

1. De huidige omstandigheden worden „*gelijk gesteld*” met de tijd van oorlog (blz. 334). Ik meende dat het juridisch tijd van oorlog *is*. Op grond van welk artikel precies is echter steeds dubieus!
2. Op grond van welk artikel is nu eigenlijk precies strafbaar naar uw mening de militair die onderscheidingstekenen draagt van een hogere rang dan hij bekleedt? Hier is heel veel over te doen geweest, maar in uw blad heb ik er niets over gevonden. Is er naar uw mening reden om een ondubbelzinnige bepaling in de wet op te nemen?
3. Idem wat betreft onderscheidingstekens van een lagere rang. Of kan dit eventueel een k.t. vergrijp blijven?
4. Idem geen onderscheidingstekens.
5. Waaraan moet kleding beantwoorden om als militair uniform in de zin der wet te kunnen gelden? Is het dragen van een mouwleeuw, tegenwoordig overal het criterium, zoals, meen ik, destijds in Engeland?
6. Is voor de krijgsraad strafbaar een militair die opzettelijk na laat te gehoorzamen aan een order van algemene aard van b.v. de Troepencommandant van Nd. Sumatra? Zo ja, op grond van art. 114 of van art. 135 W.M.S.? Zo neen, moet er dan niet een bepaling van dergelijke strekking in de wet komen naar uw mening?
7. Wat is wettelijk te verstaan onder „Patrouille”, moet ook dit begrip geen omschrijving in de wet vinden? Van Dale kan men te velde toch niet meenemen.
8. In vervolgingen waarin beklagden bekennen, behoeven *blijkens* de praktijk te velde geen informatiën te worden ingewonnen. Lees ik dit juist? (blz. 280). Zo ja, is deze praktijk volgens uw mening overeenkomstig de wet (R.L.)? Zo ja, wie dient zulks volgens de wet resp. *lex ferenda* uit te maken? De praktijk verschilt.

9. Wat is juridisch de waarde van een getuigenverklaring opgenomen in een P.V. van een als zodanig beëdigd marechaussee? In welke gevallen dient zulk een verklaring nogmaals onder ede voor den O.C. c.q. de volle K.R. te worden afgelegd?
10. Is een soldaat-eerste-klas als zodanig reeds „meerdere” van een gewoon soldaat? Zo ja, op welke wetsgrond? Bekleedt hij een *rang*, gelijk een korpl. 1ste klas?
11. Wie is C.O. van een bataljon buiten regimentsverband? De B.C. of b.v. de brigade- of overeenkomstige commandant?
12. Zou het naar de mening van uw redactie al dan niet gewenst zijn dat een K.R. ook k.t. straffen zou kunnen opleggen. Idem een officiële berisping, zelfs b.v. aan een militaire getuige of kan zulks inderdaad beter over diens commandant lopen? Snel recht of vaderlijke verhouding?
13. Volgens Engels recht is de fiatterende generaal bevoegd de bij het vonnis uitgesproken straf te matigen. Zou invoering van deze bevoegdheid ook bij ons aanbeveling verdienen? (Vanuit Indië is gratie vragen wel een lange weg).
14. Beklag in 2de instantie tegen een opgelegde k.t. straf is theoretisch mogelijk bij H.M.G., ook vanuit Indië. Hoger beroep tegen een K.R. vonnis niet? Zou het niet eenvoudiger zijn als dit beroep kon worden ingesteld bij de gewone K.R.?
15. Een militair ziet een oneigenl. k.t. vergrijp in bepaald geval liever behandeld door de K.R. Dit hangt echter geheel af van de beslissing van de Verw.-Off., na advies A.M. Waarom zou men de man die mogelijkheid niet laten, gelijk in Engeland?
16. Een practisch geval tot besluit. Een off. v. gez. 1e kl. gebiedt een sld. om *ook bij een ev. tegenovergest. bevel* van diens C.C. ter plaatse te blijven. Deze komt, de sld. vertelt het hem. De C.C. beveelt: Terug naar je comp. te velde! Wat moet die sld. doen? *Kan* een off. v. gez. der K.L. (niet K.N.I.L.) een dergl. bevel, heengrijpend over art. 12, lid 3, R.K. geven?

Hoewel een deel van deze brief eigenlijk thuis behoort in onze rubriek „Vragenbus”, geven wij er de voorkeur aan om hem in zijn geheel op deze plaats te behandelen, omdat de opzet en de indeling van de brief een scheiding in twee rubrieken bezwaarlijk maakt. Wij willen met de inleidende klachtenlijst beginnen, ons daarbij bepalande tot de ter zake dienende onderwerpen. De minder zakelijke waarderingen en opvattingen, welke Schrijver ontboezemt, zoals de vergelijking van de vorm en de druk van ons Tijdschrift met der Rekenkamer Lancaster-gordijntjes (van welke vergelijking ons overigens de strekking ontgaat), het vereenzelvigen van iemands leven naar de opvattingen van zijn betovergrootouders en het in rechtswetenschap en rechtspraak acht slaan op de historische ontwikkeling van rechtsstelsels en dergelijke, gaan wij voorbij, ze voor rekening van de Inzender latende.

(a) De plaats van onze reactie op de bijdrage van Kapt. Mr. *van Heusden*.

De gebruikelijke indeling van ons Tijdschrift wil dat de Redactionele mededelingen aan de ingekomen bijdragen vooraf gaan. Wij zouden het opstel van Kapt. *van Heusden* van een onderschrift hebben kunnen voorzien, doch in verband met het grote belang van het aangesneden onderwerp, achtten wij het noodzakelijk, wat dieper op de zaak in te gaan, waartoe de vorm van een afzonderlijk opstel zich het beste leende. Wij verwezen trouwens op blz. 289 in een voetnoot naar dit opstel.

(b) Geen definitie van „dienstbevel” in de Wet.

Wij geven Schrijver toe, dat een deugdelijke definitie van „dienstbevel” de wet zou sieren, doch wij ontkennen dat door het gemis daarvan het Wetboek van Militair Strafrecht niet meer een „goede wet” zou kunnen worden genoemd. Het is immers veel beter, dat een begripsbepaling, welke de wetgever niet bij machte is voor alle omstandigheden te formuleren, achterwege wordt gelaten, dan dat de wet en haar gebruikers zouden worden opgescheept met een ondeugdelijke omschrijving. Meer dan één plaats in de wet levert bewijs dat de wetgever, een beroep doende op de jurisprudentie, een in al zijn casuïstische mogelijkheden bezwaarlijk te definiëren begrip niet nader heeft omschreven. Volstaan wij met te verwijzen naar „poging” in artikel 45 van het Wetboek van Strafrecht en „onrechtmatige daad” in artikel 1401 van het Burgerlijk Wetboek.

(c) Historische interpretatie.

Dat historische interpretatie bij de toepassing van oude wetten eerst in de allerlaatste plaats komt, is, naar onze mening, ietwat boud opgemerkt. Wij laten deze opmerking voor des Schrijvers rekening en volstaan met op te merken dat wetenschap en jurisprudentie die opvatting niet onderschrijven.

Het werk van Prof. *Van der Hoeven* is inderdaad moeilijk te krijgen, doch deze omstandigheid kan de Redactie toch niet tot verwijt strekken wanneer zij, bij de behandeling van een onderwerp, enkele passages van dat werk aanhaalt en aldus onder het bereik brengt van die lezers, die niet over de bron beschikken. Los hiervan staat dat er, naar onze mening, van mag worden uitgegaan dat militaire juristen niet vreemd staan tegenover de voornaamste zaken, die in het werk van *Van der Hoeven* worden behandeld.

Wij zijn er voorts van overtuigd dat het handboek van Mrs. *Franken en Brunner*, dat thans verschenen is, de grote leemte in de militair-juridische boekenkast, voor zoveel deze het materiële recht betreft, goeddeels zal vullen.

(d) Reglement betreffende de Krijgstucht.

Wij delen niet de critiek op het Reglement betreffende de Krijgstucht. Dat de verhouding tot de militaire politie, een instelling die in de huidige vorm eerst tijdens de oorlog van het Britse en Amerikaanse systeem is overgenomen, daarin nog niet voorkomt, mag het Reglement niet doen bestempelen als tot op de draad versleten.

(e) Herziening militaire wetboeken.

Deze materie is in een zodanig stadium, dat wij nog geen toestemming hebben kunnen verkrijgen tot publicatie.

(f) Elementen „dienstbevel”.

De door Luitenant *Boomsluit*er in zijn opstel op blz. 303 genoemde drie vereisten van een dienstbevel, t.w.

- (1) afkomstig van een militaire meerdere;
- (2) gericht tot een militaire mindere;
- (3) een dienstaangelegenheid betreffende,

zou men uit de Memorie van Toelichting op artikel 114 van het Wetboek van het Militair Strafrecht kunnen afleiden. De bestanddelen (1) en (2) vloeien ook voort uit het opschrift van de titel, waarin artikel 114 voorkomt: „Misdrijven tegen de ondergeschiktheid”, hetgeen dus een verhouding van meerdere tot mindere veronderstelt; dat deze ondergeschiktheid of subordinatie bij het dienstbevel uitsluitend op *militaire* verhoudingen ziet, valt te concluderen door het naast elkaar leggen van artikel 89 Wetboek van Militair Strafrecht (ongehoorzaamheid van een burger aan een militair bevel), artikel 357 van het Wetboek van Strafrecht (ongehoorzaamheid van een militair aan een burgerlijk ambtelijk bevel) en artikel 114 (ongehoorzaamheid aan een dienstbevel); uit de vergelijking met de vorige genoemde artikelen volgt, dat dit betreft de ongehoorzaamheid van een militair aan een militair bevel. Het element (3) wordt met nadruk in de Memorie van Toelichting genoemd (Van der Hoeven II, blz. 221; geciteerd op blz. 273 hiervóór); het vloeit bovendien voort uit de term „dienst-bevel” en a contrario uit artikel 140 van het Wetboek van Militair Strafrecht (dit laatste argument moet echter met behoedzaamheid gehanteerd worden; men mag uit artikel 140 niet concluderen dat het dienstbevel ook bevoegdelyk gegeven moet zijn — zie hiervóór, blz. 271 en 272).

Wij willen het, voor wat de klachtenlijst betreft, bij het bovenstaande laten en thans overgaan tot de vragenlijst, welke wij van nummers hebben voorzien.

ad (1). Wij zijn het met Inzender eens dat „gelijkgesteld” in het vonnis van de Zeekrijgsraad van 5 Januari 1948 (blz. 334) minder juist is. Voor de beantwoording van de gestelde vraag verwijzen wij naar het opstel „Tijd van oorlog in het strafrecht” in deel XXXIX, blz. 274 v.

ad (2). Wij menen dat de strafbaarheid van een militair, die onderscheidingsteken draagt, behorende bij een hogere rang dan hij bekleedt, gebaseerd is op artikel 196 van het Wetboek van Strafrecht. Zie Krijgsraad te Velde in Australië, vonnis van 23 Mei 1944 (M.R.T. XL, blz. 223 v.), Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten, vonnis van 28 Juni 1946 (M.R.T. XL, blz. 218 v.), Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage, vonnis van 13 Februari 1947 (bevestigd bij sententie van 24 April 1947, M.R.T. XL, blz. 622 v.).

Wij menen dat deze bepaling, die ook vóór de oorlog goede diensten deed (zie bijv. Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch, vonnis van 17 Mei 1938, M.R.T. XXXIV, blz. 218 v.), alleszins voldoet; voor een afzonderlijke bepaling in het Wetboek van Militair Strafrecht kunnen wij echter veel gevoelen.

ad (3). Ook te dezen aanzien zal artikel 196 toegepast kunnen worden; krijgstuhtelijke afdoening is, krachtens artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht, niet toegelaten.

ad (4). Het dragen van een uniform zonder onderscheidings-tekenen zal een (eigenlijk) krijgstuhtelijk vergrijp opleveren.

ad (5). Om als militaire uniform in de zin der wet te kunnen gelden, zal de kleding moeten voldoen aan *alle* in de administratieve voorschriften vermelde vereisten. Hierbij behoort, naar onze mening, het gemene strafrecht aan te sluiten door een verbodsbepaling tegen het dragen van kleding die gelijk is aan of door een geringe afwijking in sterke mate gelijk op de uniformen van de krijgsmacht of van de politie.

ad (6). Over de strafbaarheid van ongehoorzaamheid aan een algemene order is verschil van mening mogelijk. Artikel 135 kan, bij gebreke van een Koninklijke machtiging tot het uitvaardigen van de concrete algemene order, niet dienen. Wij verwijzen naar het vonnis van de Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten van 17 Maart 1944 (M.R.T.XLI, blz. 35 v.), alwaar een soortgelijk geval onder artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht is gebracht.

ad (7). Voor de betekenis van het begrip „patrouille” verwijzen wij naar onze Vragenbus op blz. 228 v.; een omschrijving van dit begrip in de wet komt ons dienstig voor.

ad (8). De practijk om in eenvoudige zaken, waarbij beklagden bekennen, te velde informatiën niet in te winnen, wordt gebaseerd op de woorden „en zulks van eenige toepassing kan worden gehouden”, het slot van artikel 249 Regtspleging Landmagt vormende. De Auditeur-Militair, die blijkens artikel 254 R.L. de stukken in handen heeft gekregen, laat dan het in het eerste lid van artikel 255 voorgeschrevene achterwege en gaat meteen over tot het aanhangig maken van de zaak. Wij achten deze handelwijze niet in overeenstemming met de wet, van welke R.L. 31 in elk geval behalve in dat van R.L. 178, van toepassing zou moeten zijn. Het staat niet aan de auditeur-militair te velde om te beslissen of er al dan niet informatiën zullen worden gehouden. Om het eerste lid van R.L. 255 achterwege te laten verleent het aangehaalde deel van R.L. 249 aan de auditeur geen vrijheid: deze woorden gelden niet voor bepalingen uit de titel van krijgsraden te velde.

Wat de lege ferenda zou moeten worden bepaald, is niet aanstonds te zeggen: de gehele bewijspolitiek moet hierbij ter sprake komen.

ad (9). Een proces-verbaal van een officier of onderofficier van de Koninklijke Marechaussee (en van een door de Minister van Justitie bepaaldelijk aangewezen mindere van dat wapen) heeft, voor

zoveel het inhoudt wat verbalisant persoonlijk heeft waargenomen, volledige bewijskracht (zie Wetboek van Strafvordering, artikel 141, j^{is} artikel 344 en Invoeringswet Mil. Straf- en Tuchtrect artikel 74); alle ander processen-verbaal van militairen van genoemd wapen hebben slechts bewijskracht in verband met de inhoud van andere bewijsmiddelen (artikel 344, 5°, Wetboek van Strafvordering).

Wanneer een in de aanhef bedoeld proces-verbaal een verklaring van een getuige relateert, moge het stuk formêel wel inhouden hetgeen verbalisant persoonlijk heeft waargenomen, maar materieel is de inhoud niet meer dan een onbeëdigde getuigen-verklaring. Deze getuige zal dus, als zijn verklaring voor het bewijs nodig is, voor de Officier-Commissaris moeten verschijnen, teneinde zijn verklaring onder ede af te leggen; verschijning van de getuige voor de volle Krijgsraad is slechts gebruikelijk wanneer de Raad zich omtrent de persoon en de wijze waarop hij zijn verklaring aflegt, een oordeel wenst te vormen.

ad (10). Een soldaat eerste klas is als zodanig niet reeds meerdere van een gewoon soldaat. Zie te dezer zake blz. 11: zijn positie komt enigszins overeen met die van een kamerwacht. Hij bekleedt geen rang; zie het Koninklijk Besluit van 6 Augustus 1910 (Stb. 247), zoals dat sedertdien is gewijzigd, laatstelijk bij Koninklijk Besluit van 18 Mei 1945 (Stb. F. 117), opgenomen in de officiële verzameling van Wetten en Besluiten, samengesteld door Dr. L. M. Rollin Couquerque, blz. 63 v.

ad (11). Aannemende dat in het bijzonder bedoeld wordt op de met het verwijzingsrecht beklede commanderende officier van een bataljon buiten regimentsverband, is dit de brigade-commandant, die echter het verwijzingsrecht gewoonlijk overdraagt aan een verwijzingsofficier (gewoonlijk de plv. brigade-commandant). De indeling in brigades is in Indonesië de belangrijkste organische indeling en daaruit vloeit de tendens voort, dat zoveel mogelijk wordt geconcentreerd bij de staf van de brigade.

ad (12). Zie over deze vraag M.R.T. XXXIX, blz. 443.

ad (13). De in het Britse recht erkende bevoegdheid van de fiat-terende generaal om de door de krijgsraad opgelegde straf te wijzigen, is uitvloeisel van een afwijkend rechtsstelsel, namelijk van de jury-rechtspraak. Weliswaar wordt het Court Martial niet geheel op één lijn gesteld met een jury, omdat het Court zich, na een door de Judge Advocate voorgedragen summing up, behalve met de beantwoording van de vraag „guilty or not guilty”, ook bezig houdt met de op te leggen straf, doch een volledig *rechter* is het geenszins. Zijn uitspraak beperkt zich, bij schuldig-bevinding, tot „guilty”, onder mededeling dat de op te leggen straf nader zal worden aangezegd. Het Court Martial doet dan een voorstel aan de Convening Officer (verwijzings-officier), die in dat stadium de rol vervult van Confirming Officer (fiatteur). De Confirming Officer kan de straf confirmeren; hij is echter ook bevoegd het strafvoorstel van het Court te verbeteren. In dat geval is hij bij de strafoplegging volkomen vrij,

uiteraard binnen de grenzen die de wet hem laat. Zelfs kan het Court alle advies achterwege laten, in welk geval de Confirming Officer zelfstandig de straf bepaalt.

Bovenstaande losse opmerkingen mogen voldoende zijn om aan te tonen dat het niet aangaat een fragment van het Britse jury-proces over te hevelen naar het Nederlandse militaire proces. Wij gevoelen bovendien voor een dergelijke import niets. De commanderende officier is verantwoordelijk voor het vervolgingsbeleid; dit orgaan van de uitvoerende macht een correctie op de rechter toe te kennen, strijdt met diepgewortelde Nederlandse beginselen van rechtspraak.

De bezwaren tegen een gratie-verzoek, die Inzender aanvoert, achten wij niet doorslaggevend. Op de weg, die zo'n verzoek moet afleggen, maken de vier dagen luchtreis van Indië naar Nederland praktisch geen verschil.

ad (14). Deze vraag is ons niet geheel duidelijk; wij begrijpen eruit dat Inzender hoger beroep van een krijgsraad-vonnis voorstaat bij de (zelfde) krijgsraad, in de zin dus van de civielrechtelijke revisie. De aangewezen oplossing volgens de bestaande verhoudingen lijkt ons, de vonnissen, door de Nederlandse krijgsraden voor de Landmacht in Indië geweest, appellabel te doen zijn bij het Hoog Militair Gerechtshof aldaar, hetwelk ook de vonnissen van de Zee-krijgsraad in Indië in hoger beroep behandelt en daarbij Nederlands recht toepast.

ad (15). Het wil ons voorkomen dat het publiekrechtelijk karakter van het (militaire) strafproces zich ertegen verzet dat de vervolging zou geschieden en dan ook zou *moeten* geschieden, op verzoek van een privaats persoon. Het vervolgingsbeleid berust bij de commanderende officier; de individuele militair moet niet in staat zijn, het dienstbelang te verstoren en zich aan bepaalde diensten te onttrekken door zichzelf voor een licht vergrijp naar de krijgsraad te verwijzen. Reeds werd de oud-Hollandse procesvorm van het in submissie komen, dat met het ter sprake gebrachte denkbeeld overeenkomst vertoont, in tegenstelling met het purge-proces, in het militaire strafprocesrecht niet overgenomen. Integendeel moet de officier-commissaris erop letten, dat de beschuldigde zich zelf niet (onnodig) bezwaart (R.L. 70).

ad (16). Artikel 12 (3) noemt uitdrukkelijk de *laatste lastgever*; in het genoemde voorbeeld zal de man dus, na uiteenzetting van het voorgevallene aan de compagnies-commandant, diens gehandhaafde bevel moeten opvolgen. Op grond van het voorschrift van artikel 12 (3) heeft de officier van gezondheid wellicht artikel 140 van het Wetboek van Militair Strafrecht overtreden.

W. H. V.

Strafbevoegdheid.

Bij Koninklijk Besluit van 11 Juni 1948, n° 21, werden onderscheiden beschikkingen genomen betreffende de strafbevoegdheid, strekkende ter aanvulling van de regeling in de artikelen 39 en 41 van de Wet op de Krijgstucht.

In de eerste plaats werd bepaald, dat onder de formaties (divisies, brigades, korpsen e.d.), bedoeld in het eerste lid onder 3e van artikel 39 bij de Koninklijke Landmacht op voet van vrede worden gerekend:

het militair personeel beneden de rang van kolonel, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van de Inspecteur-Generaal der Koninklijke landmacht;

het Hoofdkwartier van de Generale Staf;

het militair personeel, ingedeeld of gedetacheerd bij het hoofdkwartier van de Generale Staf, staande onder de bevelen van de sous-chef van de Generale Staf;

het militair personeel, ingedeeld of gedetacheerd bij het Hoofdkwartier van de Generale Staf, staande onder de bevelen van de adjunct-chef van de Generale Staf;

een Sectie van het Hoofdkwartier van de Generale Staf;

een Directoraat van het Hoofdkwartier van de Generale Staf;

het Korpscommando van het Hoofdkwartier van de Generale Staf; het Hoofdkwartier van de Kwartiermeester-Generaal;

een Directoraat van het Hoofdkwartier van de Kwartiermeester-Generaal;

het Korpscommando van het Hoofdkwartier van de Kwartiermeester-Generaal;

de Staf van de Adjudant-Generaal;

het Korpscommando van de Staf van de Adjudant-Generaal;

de Luchtmachtstaf;

het militair personeel, ingedeeld of gedetacheerd bij het Ministerie van Oorlog, voorzover dit personeel niet behoort tot het Hoofdkwartier van de Generale Staf, het Hoofdkwartier van de Kwartiermeester-Generaal, de Staf van de Adjudant-Generaal of de Luchtmachtstaf;

het Centraal Bouwbureau der Genie;

het Bureau militair geologische dienst en inundatiewezen;

het Bureau aanleg, beheer en onderhoud van vliegvelden;

het Bureau voorbereiding voorzieningen aan kunstwerken;

het Bureau registratie verdedigingswerken;

een Aankoopafdeling;

de Dienst van algemene uitrusting;

de Hoofdafdeling mobilisatiebeheer;

de Dienst van verpleging en cantines;

de Reparatie inrichting en materiaal inspectie;

de Hoofdafdeling Verbinding civiele autobedrijven;

de Hoofdafdeling Verbinding civiele industrie;

de Psychologische dienst;

een Indelingsraad;

het militair personeel, staande onder de bevelen van de Inspecteur van de Geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht;

het militair personeel beneden de rang van kolonel, ingedeeld of

gedetacheerd bij de Inspectie van de Geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht;

het militair personeel, staande onder de bevelen van de Chef van de militair pharmaceutische dienst;

het militair personeel, staande onder de bevelen van de Chef van de militaire tandheelkundige dienst;

de Technische Staf;

het militair personeel beneden de rang van luitenant-kolonel, ingedeeld of gedetacheerd bij de Technische Staf;

een militair gewest;

het militair personeel beneden de rang van luitenant-kolonel, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van een militair gewest;

een territoriaal bataljon;

het gezamenlijk militair personeel, ingedeeld of gedetacheerd bij een garnizoensdetachement, de militaire geneeskundige dienst in een garnizoen, een tandheelkundig centrum, een garnizoenswerkplaats en een garnizoensmagazijn;

een Infanteriedepot;

de Infanterieschool;

een Kaderschool Infanterie;

de Stormschool;

het Infanterieschietkamp;

het Mitrailleurdepot;

een Mitrailleurbataljon;

het Depot veldartillerie;

het Depot pantserdoel- en lichte luchtdoelartillerie;

het Artillerieopleidingscentrum;

het Artillerieschietkamp;

het Depot cavalerie;

het Proefeskadron vechtwagens;

het Depot pioniers;

de Mijnschool;

het Depot pontonniers;

het Depot verbindingstroepen;

het Depot geneeskundige troepen;

de Kaderschool geneeskundige troepen;

de School voor reserve-officieren van de geneeskundige dienst;

het Militair sanatorium;

het Militair herstellings- en trainingsoord;

de Bloedtransfusiedienst;

de Dienst voor röntgenologisch borstonderzoek;

de School voor hygiëne;

de School van de Militaire tandheelkundige dienst;

de School der K-troepen;

de School voor militaire lichamelijke opvoeding;

de Centrale opleidingsschool voor administratief Kader;

de Rij- en tractieschool;

de officieren beneden de rang van luitenant-kolonel, ingedeeld of

gedetacheerd bij de Staf van het Wapen der Koninklijke Marechaussee;

een Divisie Koninklijke Marechaussee;

het Depot Koninklijke Marechaussee;

het Algemeen depot der Koninklijke landmacht;

het Demobilisatiecentrum;

het Depot- en Detentiekamp der Koninklijke landmacht;

de Straf- en tuchtklasse;

de Dienst identificatie en berging;

B. Onder de formaties, bedoeld in artikel 41, sub 2, van de Wet op de Krijgstucht worden, bij de Koninklijke landmacht op voet van vrede, gerekend:

het Troependetachment van de Staf van de Inspecteur-Generaal der Koninklijke landmacht;

het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij het Korpscommando van het Hoofdkwartier van de Generale Staf;

het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij de Hogere Krijgsschool;

het militair personeel, werkzaam bij de Legervoortlichtingsdienst, jonger of lager in rang dan de oudste of hoogst in rang zijnde der bij deze in dienst werkzame officieren;

de Legerfilm- en fotodienst;

het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij het Korpscommando van het Hoofdkwartier van de Kwartiermeester-Generaal;

het Bureau naamlijst materieel;

het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij het Korpscommando van de Staf van de Adjudant-Generaal;

het militair personeel staande onder de bevelen van het Hoofd van de Afdeling Recreatie en Algemene Ontwikkeling der Koninklijke landmacht;

een gewestelijk kantoor van de Sociale dienst;

het Stafdetachment van de Inspectie van de geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht;

de Dienst hygiëne;

het militair personeel, ingedeeld of gedetacheerd bij het Rijksmagazijn van geneesmiddelen;

een militaire apotheek;

het militair personeel staande onder de bevelen van de Hoofdofficier belast met de bijzondere betalingen;

het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van een militair gewest;

een garnizoensdetachment;

de militaire geneeskundige dienst in een garnizoen;

een tandheelkundig centrum;

- de School voor reserve-officieren der infanterie;
- de Pionierkaderschool;
- de School voor reserve-officieren van de verbindingsdienst;
- de Kaderschool verbindingsdienst;
- de School voor reserve-officieren der artillerie;
- de School voor reserve-officieren der cavalerie;
- de Cavaleriekaderschool;
- het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij het Proefeskadron vechtwagens;
- de School voor reserve-officieren der K-troepen;
- de Kaderschool der K-troepen;
- het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van een territoriaal bataljon;
- de Medische afdeling van het Vrouwen Hulpkorps;
- het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van het Wapen der Koninklijke Marechaussee;
- het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van een divisie der Koninklijke Marechaussee;
- een district der Koninklijke Marechaussee;
- het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van het Algemeen Depot der Koninklijke landmacht;
- het Demobilisatiekamp Huis ter Heide;
- het Medisch Kamp Woerden;
- een peloton van de Dienst identificatie en berging.

In verband hiermede heeft de Minister van Oorlog bepaald:

A. dat voor wat betreft de strafbevoegdheid, als bedoeld in art. 39 van de Wet op de Krijgstucht, onderstaande formaties worden gerekend te staan onder de bevelen van de daarbij vermelde autoriteiten:

het militair personeel beneden de rang van kolonel, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van de Inspecteur-Generaal der Koninklijke landmacht. Chef Staf Inspecteur-Generaal der K. L.

het militair personeel, ingedeeld of gedetacheerd bij het Ministerie van Oorlog, voorzover dit personeel niet behoort tot het Hoofdkwartier van de Generale Staf, het Hoofdkwartier van de Kwartiermeester-Generaal, de Staf van de Adjudant-Generaal of de Luchtmachtstaf. Chef Kabinet M.v.O.

- het militair personeel beneden de rang van kolonel, ingedeeld of gedetacheerd bij de Inspectie van de Geneeskundige dienst der Koninklijke landmacht. Chef Staf I.G.D.K.L.
- het militair personeel beneden de rang van luitenant-kolonel, ingedeeld of gedetacheerd bij de Technische Staf. Adjunct-chef II.
- het militair personeel beneden de rang van luitenant-kolonel, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van een militair gewest. Chef Staf M.G.
- het gezamenlijk militair personeel, ingedeeld of gedetacheerd bij een garnizoensdetachement, de militaire geneeskundige dienst in een garnizoen, een tandheelkundig centrum, een garnizoenswerkplaats en een garnizoensmagazijn. Garnizoenscommandant.
- de officieren beneden de rang van luitenant-kolonel, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van het Wapen der Koninklijke Marechaussee. Chef Staf Koninklijke Marechaussee.
- B. dat voor wat betreft de strafbevoegdheid, als bedoeld in art. 41 van de Wet op de Krijgstucht, onderstaande formaties worden gerekend te staan onder de bevelen van de daarbij vermelde autoriteiten:
- het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij het Korpscommando van het Hoofdkwartier van de Generale Staf. Kapitein-toegevoegd.
- het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij de Hogere Krijgsschool. Kapitein-adjutant.
- het militair personeel werkzaam bij de Legervoorlichtingsdienst, jonger of lager in rang dan de oudste of hoogst in rang zijnde der bij deze dienst werkzame officieren. Oudste of hoogst in rang zijnde officier.
- het militair personeel, ingedeeld of gedetacheerd bij het Rijksmagazijn van geneesmiddelen. Directeur van het Rijksmagazijn.
- het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van een militair gewest. Kapitein-adjutant.

het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij het Proefeskadron vechtwagens.	Ritmeester-toegevoegd.
het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van het territoriaal bataljon.	Luitenant-adjutant.
het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van het Wapen der Koninklijke Marechaussee.	Kapitein, c.q. luitenant-adjutant.
het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van een divisie der Koninklijke Marechaussee.	Kapitein, c.q. luitenant-toegevoegd.
het militair personeel beneden de rang van tweede-luitenant, ingedeeld of gedetacheerd bij de Staf van het Algemeen Depot der Koninklijke landmacht.	Kapitein, c.q. luitenant-adjutant.

Bij het aangehaalde Koninklijk Besluit werden tal van vroegere besluiten ingetrokken, o.a. die welke opgenomen of vermeld werden in de jaargangen XIX blz. 1 en 469, XXI blz. 25, XXVI blz. 294 en 387, XXXI blz. 347, XXXII blz. 8, XXXIII blz. 114 en 331, XXXIV blz. 67 en 404, XXXV blz. 113, 219 en 220, en XXXIX blz. 9, 206, 397 en 398.

Ook de Minister van Oorlog heeft vele ministeriële beschikkingen of kennisgevingen buiten werking gesteld.

Een en ander is opgenomen in de ministeriële beschikking van 16 Augustus 1948, Hoofdkwartier van de Generale Staf, Sectie G 6, n° 1002, Legerorder n° 274 L-L.M.

Revue de droit pénal et de criminologie.

Sedert de vorige aankondiging van verschenen afleveringen van dit tijdschrift ontvingen wij de navolgende.

Maart 1948. Een groot deel van deze aflevering wordt ingenomen door een verhandeling van *M. J. C. Genton* over de zakelijke bevoegdheid van het Internationaal Militair Gerechtshof te Neurenberg. Deze verhandeling maakt deel uit van een nog niet uitgegeven werk van die Schrijver, dat de titel zal dragen van *Le Tribunal Militaire International et le Procès de Neuremberg*. Zij behandelt zeer uitvoerig de onderscheiden oorlogsmisdrijven en de straffen tot welke de schuldigen bevonden kunnen worden veroordeeld. Een zeer ruim veld van studie, in welks systematiek vele gegevens zijn samengebracht, welke bij een nadere beschrijving van dit deel van het strafrecht, al dan niet in een alle aan het wereldverkeer deelnemende

staten bindende regeling van veel nut kunnen zijn. De drie bekende groepen van oorlogsmisdrijven, crimes de guerre, crimes contre l'humanité en crimes contre la paix, passeren achtereenvolgens de revue: zij worden ontleed en in verband met de Neurenbergse uitspraak in beschouwing genomen. Een afzonderlijke beschouwing over het complot tot de oorlogvoering besluit de verhandeling, welke belangstellenden in deze nieuwe tak van militair strafrecht niet ongelezen moeten laten.

Een overzicht over verschillende soorten van lieden, die zonder wetenschappelijke studie te hebben gemaakt, menen de geneeskunde te kunnen uitoefenen en terecht of ten onrechte met denigrerende qualificaties als kwakzalvers, charlatans, wonderdokters e.d. worden aangeduid, met de te hunnen aanzien bestaande jurisprudentie, volgt hierop.

Daarop volgt van de hand van M. G. Huybrechts een merkwaardig overzicht van verschillende praktijken van lieden, die de Schrijver noemt „guérisseurs” en die hier te lande zouden kunnen worden begrepen onder de termen wonderdokters of kwakzalvers, lieden die hun beroep uitoefenen op de grens van de medische en van de strafrechtswetenschap. Echter citeert de Schrijver ook een getuigenverhoor, aanvangende met de vraag van de president of de getuige niet begrepen had, dat de wonderdokter hem voor de gek hield. Toen de getuige daarop bevestigend antwoord gaf en de president daarna vroeg: wel? vervolgde de getuige: maar hij heeft mij genezen! Een staalkaart van dergelijke praktijken, zó ruim voorzien als te onzent niet licht te evenaren zou zijn. Doch de positie van de medicus en van de strafrechter tegenover deze „bâtards d'Esculape” is niet vergeten.

Verder bevat deze aflevering onderscheidene mededelingen over de inhoud van verschenen boeken en tijdschriften en over gehouden vergaderingen, vallende binnen het ruime kader van het strafrecht.

April 1948. Ook deze aflevering brengt een opstel over oorlogsmisdrijven, onder welke de ontketening van een agressie-oorlog wel een der meest belangrijke is. De Schrijver *Alfredo Lacconia*, lid van het Italiaanse Hof van cassatie, bepleit de instelling van een orgaan, staande boven de machten van de soevereine staten, bevoegd om voor al deze staten bindende regelingen vast te stellen. Aldus zou de totstandkoming mogelijk worden van voor alle aangesloten volken geldende onopzegbare strafwetgeving en van rechtscolleges om deze toe te passen.

Daarop volgt een interessant overzicht van de jeugdcriminaliteit in het Zwitserse canton Basel, van de hand van Dr. *E. Frey*, ambtenaar O.M. en kinderrechter aldaar.

Hoewel voor onze lezers niet van rechtstreeks belang, vermelden wij hier toch even een critiek op de wettelijke argumenten, welke een rol spelen in de gevallen, in welke een onderzoek naar het vaderschap van een kind geoorloofd is. De medische wetenschap heeft door middel van het onderzoek van bloed-groepen een weg aangegeven, welke veel groter kans biedt op een juiste beslissing.

Mei 1948. De beide hoofdartikelen hebben voor onze lezers weinig belang. Het eerste behandelt de samenwerking van de Zwitserse cantons, elk met eigen rechterlijke organisatie en strafvordering, bij de toepassing en tenuitvoerlegging van het federale strafwetboek. Het tweede bespreekt het congolees gewoonte-strafrecht.

Daarop volgt een naar archivalische gegevens bewerkt verhaal ter illustratie van het recht van verdediging in het Brabantse strafproces in het midden van de zeventiende eeuw. Een merkwaardig voorbeeld van rechtspleging in het land van onze zuidelijke naburen, aan hetwelk het Hof van Brabant deel had tengevolge van reactie tegen een dorpse rechter, die zonder behoorlijk gevoerd proces een beklaagde ter dood veroordeeld had.

De vermelding van een plan tot oprichting van „une fédération „mondiale des organisations juridiques non gouvernementales”, dat hier en daar reeds met instemming ontvangen schijnt te zijn en dat onderling contact en samenwerking beoogt, verdient wellicht, hoewel niet in de eerste plaats, de aandacht van onze Militair-rechtelijke Vereniging.

Na enige boekaankondigingen — onder welke twee boeken van Prof. Mr. *J. M. van Bemmelen* — volgen enkele vonnissen, van welke twee, onder een hoofd samengevoegd, ook voor onze militaire strafprocedure van nut kan zijn. Iemand, die in een proces als getuige en als deskundige wordt gehoord moet volgens R.Z. 86 al. 3 en R.L. 88 al. 3 de voor beide voorgeschreven eden of beloften afleggen. Het geval had zich voorgedaan dat iemand, die als deskundige in de informatiën was benoemd en rapport had uitgebracht, later ter terechtzitting nogmaals werd gehoord en toen niet anders dan de resultaten van zijn rapport had herhaald en verklaard had van een uitgebracht rapport van een contra-expertise onkundig te zijn, ter terechtzitting slechts de eed of belofte als getuige behoefde af te leggen. Hetzelfde gold ook in een ander geval, toen de deskundige ter zitting ook nog zijn rapport had toegelicht.

Juni. De vraagstukken, welke het internationaal strafrecht owerpt, vinden in de Belgische Revue van vele zijden belangstelling. Zo levert thans M. *Stefan Glaser* interessante beschouwingen over de vraag, of voor internationale en in het algemeen voor politieke misdrijven uitlevering mogelijk moet worden gemaakt. Een definitie geven de meeste tractaten, welke voor politieke misdrijven uitlevering uitsluiten, niet. De Schrijver gaat uitvoerig na, wat de praktijk daaromtrent heeft opgeleverd en meent, dat men moet uitgaan van het verband dat bestaat tussen het opzet, de bedoeling van de dader en de op dat ogenblik bestaande politieke feiten en toestanden. Zo haalt hij als voorbeeld aan de weigering van de Nederlandse regering na de afloop van de eerste wereldoorlog om Keizer Wilhelm II op grond van de beschuldiging, geformuleerd in art. 227 van het vredesverdrag van 28 Juni 1919 uit te leveren. De Schrijver acht die weigering en hare motivering juist. Ook de ervaringen, welke de tweede wereldoorlog heeft opgeleverd, worden in beschouwing ge-

nomen, onder welke die belichaamd in onderscheiden verklaringen omtrent oorlogsmisdadigers en capitulaties van oorlogvoerende naties.

Daarop volgen overzichten van de maatregelen tot repressie van oorlogsmisdaden in Frankrijk, Polen en België en een verslag van daarover gehouden besprekingen, aan welke voor Nederland werd deelgenomen door Prof. *Van Bemmelen* en Mr. *Noach*. Verder wordt medegedeeld het resultaat van besprekingen van de Union belge de droit pénal over strafbepalingen tegen zedenmisdriften, vermeld in ons overzicht van de inhoud van de Maart-aflevering van 1947 (deel XL, blz. 583), enige verslagen van gehouden vergaderingen van juristen, o.a. van de Vereniging voor Strafrechtspraak, op 21 en 22 Mei 1948 gehouden te Maastricht en te Valkenburg, en enige boekaankondigingen, onder welke een boek betreffende de bestrijding van bedelarij en landloperij.

Juli. Deze aflevering opent met een opstel over de ontwikkeling van het strafrecht in Tchechoslovakije 1938—1947, dus na de inlijving van het gebied der Sudeten bij Duitsland, in Bohemen en Moravië.

Daarop volgt een zeer belangwekkende beschouwing onder het opschrift: „la naissance de la loi internationale réprimant le crime „contre l'humanité”. Al weder een facet van het oorlogsrecht van deze tijd. De Schrijver *E. Aroneanu* vergelijkt de Duitse misdadige voornemens bij de aanvang van de laatste oorlog tegenover de tegenpartij van bondgenoten, met de geest van de verwekkers van vroegere revoluties tegenover hun zich verwerende medeburgers, welke strijd aanleiding gaf tot de eis om vast te stellen de rechten van de mens en burger. Deze eis werd nationaal gesteld en in onderscheiden grondwetten uitgewerkt. Wat de oorlog heeft gebracht, riep soortgelijke wens bij de overwinnaars in het leven: ook internationaal behoren rechten van mensen en burgers te worden vastgesteld. Deze wens zou ten uitvoer moeten worden gelegd door samenwerking van de vertegenwoordigers der belanghebbende staten, zijnde deze de internationale rechtspersonen. Overwogen zou moeten worden de inhoud van dit desideratum te belichamen in een internationale grondwet. Voor dit overleg bieden reeds bestaande tractaten en verklaringen vrij wat materiaal, doch deze stukken bezaten niet het bindend karakter van een wet: zij bevatten ten hoogste een codificatie van gewoonterecht. Voor een wet is nodig internationale souvereiniteit, gedragen door alle grote mogendheden. Ook volgens deze Schrijver belevan wij dus een ontwikkeling van gewoonterecht tot bij een wet bindend voor allen vastgesteld recht een ontwikkeling in de geest van die, welke wijlen Prof. Mr. *H. J. Hamaker* voor het nationale recht heeft beschreven in zijn boek *Het recht en de maatschappij*, blz. 86—95 (Verspreide geschriften VII blz. 83—90). De overheidsbemoeiing met het rechtswezen begon met organisatie van de rechtspraak volgens gewoonterecht en eerst veel later met wetgeving of codificatie, welke den rechter niettemin voldoende vrijheid laat om te beslissen met inachtneming van niet in de wet opgenomen gewoonten of gebruiken.

Met een studie over anormale kinderen van de hand van M. *Dubois*, kinderrechtser te Nivelles, eindigt deze aflevering.

R. C.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië.

Bij beschikking van de Regering van Nederlands Indië van 12 Augustus 1948 zijn als plaatsvervangende leden van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië:

eervol ontslagen:

a. gerekend van 1 Juli 1948 de Hoofdofficier van Administratie II der Zeemacht *L. P. van Boven*,

b. gerekend van 1 Augustus 1948 de Kapitein ter Zee *W. van Lier*,

c. op zijn verzoek *A. van Hillegondsberg*, Kolonel-titulair der Genie K.N.I.L., geplaatst bij het Kabinet Legercommandant (Commissie Gedragingen en Onderscheidingen),

d. op zijn verzoek *P. van Beveren*, Kolonel der Infanterie, Hoofd van de Dienst Personele en Algemene Zaken bij het Hoofdkwartier van de Adjutant-Generaal; en

benoemd:

a. *W. F. van Vreeswijk*, Kapitein-Luitenant ter Zee,

b. *W. J. Kruijs*, Kapitein-Luitenant ter Zee,

c. *C. W. van der Eem*, Kolonel-waarnemer M.L. van het K.N.I.L., en

d. *J. Holtrust*, Luitenant-Kolonel Infanterie K.L.

Rechtsgeleerde studie bij de Koninklijke Marine en bij de Koninklijke Landmacht.

Voor de studie aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam tot het verkrijgen van het certificaat van „meer uitgebreide rechts-„kennis” is aangewezen:

de Officier van Administratie der 2e klasse A. D. VAN LEEUWEN;

voor de studie in de faculteit der rechtsgeleerdheid aan de Rijksuniversiteit te Leiden:

de Kapitein der Artillerie W. KASTEN en

de Eerste Luitenant der Infanterie J. SCHUURMANS.

Statistiek.

Wij ontvingen van de Chef van de Generale Staf (Commanderend Generaal) Sectie G 6, Bur. C, n° 25171, het volgende Overzicht van de werkzaamheden van de Commanderend Generaal, de door deze benoemde verwijzingsofficieren en de Krijgsraden te Velde over het eerste halfjaar 1948.

- In het eerste halfjaar 1948 werden door de Chef van de Generale Staf en de door deze benoemde Verwijzingsofficieren behandeld 6245 zaken
Hiervan werden naar de krijgsraad verwezen . . . 1894 „
In 4351 zaken werd dus beslist tot krijgstuchtelijke afdoening, schikking of seponering.

2. In het tijdvak van 1 Januari—30 Juli kwamen derhalve voor behandeling door de krijgsraden in aanmerking:
a. Restant van 1947	1752	zaken
b. Nieuw-verwezen	1894	„
Totaal	3646	zaken
- Hiervan werden bij eindvonnis afgedaan 2878 „
zodat per 1 Juli nog niet waren afgedaan 768 zaken
3. Gemiddeld werden per maand 480 zaken afgedaan, zodat, wanneer er na 1 Juli geen nieuwe zaken meer zouden binnenkomen, de „achterstand” in ruim $1\frac{1}{2}$ maand opgeheven zou zijn. Nu is enige achterstand een normaal verschijnsel, daar de krijgsraden in behandeling zijnde zaken nu eenmaal niet op de dag van binnenkomst kunnen afdoen. Practisch is dus *van een achterstand*, zoals deze in de voorafgaande jaren bestond, *geen sprake meer*.
4. Van de 1894 nieuw-verwezen zaken kwamen voor rekening van de Krijgsraad te Velde „West” 506 zaken of 27 % } (42 %)
de Auditie te Rotterdam 538 zaken of 28 % }
de Krijgsraad te Velde „Zuid” 268 zaken of 14 % } (23 %)
de Krijgsraad te Velde „Oost” 432 zaken of 23 % } (25 %)
de Krijgsraad te Velde „Noord” 150 zaken of 8 % } (10 %)
- Tussen haakjes zijn vermeld de percentages van de in 1947 verwezen zaken, waarbij de gegevens betreffende de Auditie te Rotterdam niet afzonderlijk waren berekend.
- De toename van zaken bij de Krijgsraad „West”, is goeddeels het gevolg van de berechting van de Indië-deserteurs, welke in Rotterdam is geconcentreerd, terwijl de toevoer bij de overige krijgsraden terugloopt. Als gevolg van dit teruglopen kon de Krijgsraad „Noord” per 1 Juli 1948 worden opgeheven. Het ressort van die Krijgsraad is gevoegd bij de Krijgsraad „Oost”. Bij de overige krijgsraden kon tot enige inkrimping van het personeel worden overgegaan.
5. De verdeling van de nieuw-verwezen zaken, alsmede van de bij eindvonnis afgedane zaken over de krijgsraden blijkt van maand tot maand uit het volgende overzicht (V = verwezen; A = afgedaan):

	West		Rotterd.		Zuid		Oost		Noord		Totaal	
	V	A	V	A	V	A	V	A	V	A	V	A
Januari . . .	113	160	101	100	39	106	95	89	49	55	397	510
Februari . . .	115	158	101	107	104	172	81	91	32	69	433	597
Maart	62	126	92	145	28	209	98	63	17	51	297	594
April	88	113	75	104	43	123	39	90	15	34	260	464
Mei	67	117	57	75	14	60	63	90	13	22	214	364
Juni	61	89	112	113	40	63	56	67	24	17	293	349
Totaal . . .	506	763	538	644	268	733	432	490	150	248	1894	2878

6. De stand per 1 Juli 1948, vergeleken met de gemiddelde maandelijkse productie over de verslagstermijn levert het volgende beeld:

Krijgsraad	Maand-gemiddelde	Achterstand	Achterstand, uitgedrukt in procenten
West	127	236	1 $\frac{3}{4}$
Rotterdam	107	67	$\frac{1}{2}$
Zuid	122	113	1
Oost	82	236	2 $\frac{3}{4}$
Noord	41	116	2 $\frac{3}{4}$

Overzicht van de zaken behandeld door de Krijgsraad voor de Zeemacht te 's-Gravenhage gedurende het derde kwartaal 1948.

Zaken afgedaan in het derde kwartaal 1948		Personen, op wie de zaken van de kolommen 1 en 2 betrekking hebben:				Terugverwezen naar de Commanderende Officier	Personen, vermeld in kolom 3, 4, 5 en 6 zijn te verdelen als volgt:				
Bij vonnis	Buiten strafproces (art. 74 W. v. S.)	vermeld in kolom 1		vermeld in kolom 2			Veroordeelden:				
		Officieren	Onderofficieren en manschappen	Officieren	Onderofficieren en manschappen		Onvoorwaardelijk	Voorwaardelijk	Onvoorwaardelijk en voorwaardelijk (gecombineerd)	Vrijgesproken	Transactie
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
86*)	172	—	86	16	156	—	57	14	11	4	172

*) w.o. 40 Militaire delicten.
27 Vermogensdelicten.
19 Andere delicten.

Drukfouten.

De kleine statistieken, staande onderaan blz. 488 en bovenaan blz. 489, behoren met de opschriften van plaats te verwisselen.

Op blz. 522 staat in noot 6 „XLI”; dit moet zijn „XL”.

INGEKOMEN BIJDRAGE.

Besluit van de 2e Februari 1903 (Staatsblad n° 65), houdende vaststelling van een Reglement betreffende de raden van onderzoek en van appèl, bedoeld in de Bevorderingswet voor de Landmacht 1902 (Staatsblad n° 89).

door

J. C. BOOMSLUITER,
1e Luitenant der Infanterie.

Als bijlage van het boven aangehaalde besluit ontstond het bedoelde Reglement betreffende de samenstelling en de wijze van werken van de raden van onderzoek en van appèl, bedoeld in de bevorderingswet voor de Landmacht 1902 (Staatsblad n° 89); het werd gewijzigd bij K.B. van 8 November 1907 (Staatsblad n° 295).

Het besluit van 2 Februari 1903 vormt één der uitvoeringsmaatregelen van de Bevorderingswet voor de Landmacht 1902.

Het Reglement regelt de gehele procedure (formeel) betreffende het onderzoek naar de gedragingen van een officier, die, ingevolge het bepaalde in art. 42 van meergenoemde wet, in aanmerking zou kunnen komen voor niet-eervol ontslag uit de militaire dienst.

Krachtens het bepaalde in art. 41 (z.o. art. 40) der Wet voor het reservepersoneel der Landmacht 1905 (Staatsblad n° 177) geldt het „Reglement” evenzeer voor reserve-officieren, in geval zij in aanmerking komen voor niet-eervol ontslag uit de militaire dienst, volgens de bepalingen van art. 39 van laatstgenoemde wet voor het reserve-personeel der Landmacht 1905.

In het volgende wordt slechts rekening gehouden met de Bevorderingswet voor de Landmacht 1902 (S. 89), welke met „wet” wordt aangeduid.

Met „Reglement” wordt verder bedoeld het „Reglement betreffende de raden van onderzoek en van appèl”.

De artikelen 43 van de Bevorderingswet voor de Landmacht 1902 (S. 89) en 40 van de wet voor het res. pers. der Landmacht 1905 (S. 177) bepalen, dat ontslag van officieren in de gevallen bedoeld in resp. de artt. 42 en 39 van genoemde wetten, niet kan plaatsvinden dan op advies van een raad van onderzoek of van een raad van appèl. Dit advies is bindend, behoudens toegelaten afwijking door de Kroon ten gunste van de betrokken officier.

In artikel 43 der wet is bepaald dat, alleen op schriftelijke last van de Minister van Oorlog, een officier voor een raad van onderzoek wordt gebracht. Deze lastgeving mag alleen gegrond zijn op hetzij:

1. een rechterlijk gewijsde (niet voor hoger beroep vatbaar vonnis),
2. andere betrouwbare bescheiden bij de Minister van Oorlog binnengekomen,
3. een schriftelijke klacht, langs de hiërarchieke weg tegen de officier ingebracht door een of meer zijner meerderen of ouderen in rang bij de Landmacht. Deze klacht dient het feit of de feiten in

te houden op grond waarvan de officier geacht kan worden, voor niet-eervol ontslag uit de dienst in aanmerking te komen.

De Minister moet uitdrukkelijk opgeven, welk feit of welke feiten hij onderzocht wenst te zien.

Bedoelde feiten dienen derhalve te betreffen een der punten genoemd in art. 42 der wet (conform art. 39 der wet v. h. res. der Landm. 1905), n.l.:

- 1e. verregaande nalatigheid in de vervulling van opgelegde plichten;
- 2e. opzettelijke en herhaalde ongehoorzaamheid, mishandeling van ondergeschikten of misbruik maken van gezag, inzonderheid wanneer door een of andere van deze handelingen stellig nadeel aan de dienst of aan enig persoon is toegebracht;
- 3e. wegens aanhoudend wangedrag, onverschillig of daarvan in of buiten de dienst blijkt;
- 4e. wegens gedragingen of daden in het openbaar, of wegens openbare geschriften, waardoor de waardigheid van de officiersrang, de eerbied voor het Koninklijk Huis, de grondwettige instellingen of de krijgstucht bepaald worden aangerand;
- 5e. na een rechterlijk gewijsde (niet voor hoger beroep vatbaar vonnis), dat, het verlies van de rang van officier niet ten gevolge hebbende, nochtans is geweest wegens een handeling, welke de veroordeelde onwaardig maakt die rang te blijven bekleden;
- 6e. na het verlenen van gratie van de straf, opgelegd bij een rechterlijk gewijsde, dat het verlies van de rang van officier tengevolge zou hebben gehad.

In artikel 46 der wet is de grondslag gelegd voor het bijeenroepen van de Raad van Onderzoek door de Minister van Oorlog, terwijl nadere voorschriften omtrent deze Raad zijn gegeven in de artt. 45—57 der wet, alsmede in het Reglement.

Het Reglement behandelt zowel de Raden van Onderzoek als de Raden van Appèl (Hoofdstuk 2) en is verdeeld in de navolgende Hoofdstukken en Afdelingen:

Hoofdstuk 1. Van de Raden van Onderzoek.

Afd. 1. Van de samenstelling van de Raad.

Afd. 2. Van het onderzoek.

Hoofdstuk 2. Van de Raden van Appèl.

Hoofdstuk 3. Van de herziening.

Hoofdstuk 4. Van de kosten van het onderzoek (en een overgangsbepaling, welke hier niet ter zake doet).

HOOFDSTUK 1.

Van de Raden van onderzoek.

Eerste afdeling. Van de samenstelling van de Raad.

In deze eerste afdeling vinden we een uitvoering van de verschillende wetsartikelen betreffende het samenstellen en bijeenroepen van de Raad op last van de Minister van Oorlog. Als samensteller van de Raad komt in aanmerking:

Samensteller

1. In gewone tijden:
 - a. Indien de beklaagde de rang bekleedt van opper- of hoofdofficier, de hoogste en oudste in rang zijnde opperofficier van het leger, terwijl vergaderd wordt te 's Gravenhage;
 - b. Indien beklaagde de rang bekleedt van subaltern officier, de bevelhebber in de militaire afdeling (thans mil. gewest) tot welke het garnizoen of de verblijfplaats van de beklaagde officier behoort; alsdan wordt vergaderd in de standplaats van die bevelhebber.
2. In tijden van oorlog of oorlogsgevaar, zo mogelijk dezelfde autoriteiten en dezelfde zittingsplaatsen als vorenbedoeld. Is dit uitgesloten, dan bepaalt de Minister van Oorlog, wie samensteller is en waar vergaderd dient te worden.

Desgevorderd kan de samenstelling aan een als opperofficier gepensionneerd officier worden opgedragen.

Lastgeving

Aan vorenbedoelde autoriteit wordt de lastgeving gestuurd, vergezeld van alle door de Minister van Oorlog ontvangen berichten en bescheiden, die op de zaak betrekking hebben, afschriften van bevorderingslijsten van beklaagde, indien aanwezig, een volledig uittreksel uit het strafregister betreffende de beklaagde (art. 55 der wet). Is de betrokken officier op non-activiteit gesteld, dan wordt zo mogelijk tevens diens verblijfplaats vermeld.

Direct na ontvangst van deze lastgeving stelt de samensteller van de Raad de C.O. van het korps of van de staf, dan wel de chef van het dienstvak of van de inrichting, onder wiens onmiddellijke bevelen de beklaagde officier is gesteld, met de lastgeving (langs de hiërarchieke weg) op de hoogte, met opdracht die officier hiervan zo spoedig mogelijk schriftelijk te onderrichten.

Is beklaagde rechtstreeks ondergeschikt aan de vorenbedoelde bevelhebber, dan doet deze hem de mededeling rechtstreeks toekomen.

De C.O. van beklaagde zendt een afschrift van de lastgeving aan de hoogste autoriteit (Inspecteur of Directeur) van het wapen, de staf, het dienstvak of de inrichting. De beklaagde mag na ontvangst van de mededeling geen dienst meer doen totdat omtrent zijn zaak is beslist. Hij zal derhalve met verlof gestuurd dienen te worden.

Is de officier op non-activiteit gesteld, dan doet de Minister de mededeling rechtstreeks per aangetekende brief, en zendt de samensteller van de Raad een afschrift aan de bovengenoemde autoriteit.

Lidmaatschap

Tot het lidmaatschap van de Raad kunnen worden geroepen (zie art. 4):

- In geval 1a. alle actieve opper- en hoofdofficiëren van het leger;
- „ 1b. alle actieve officieren in de bedoelde garnizoenen als mede de officieren, die daar gedetacheerd, tijdelijk werkzaam zijn, of dienst verrichten;
- „ 2. zoveel mogelijk dezelfde officieren als bedoeld onder 1a. of 1b. Zonodig kan de Minister andere garnizoenen of afdelingen van het leger aanwijzen.

Art. 45 der wet bepaalt het aantal leden van de Raad op 7, zoveel mogelijk tot de actieve officieren behorende.

Ten aanzien van de behandeling van zaken contra reserve-officieren is bepaald, dat zo mogelijk drie leden van de Raden van Onderzoek reserve-officieren zijn. De rangen der leden van de Raden van Onderzoek in verband met de rang van de beklaagde officier zijn aangegeven in de bij de wet behorende tabel Litt. A., alsmede de tabel Litt. B. (hierna opgenomen als bijlage No. 1 en 2 op de bladzijden 595 en 596).

Indien mogelijk zullen drie leden van de Raad afkomstig zijn van hetzelfde wapen, dezelfde staf of hetzelfde dienstvak als de beklaagde en drie van zijn rang doch ouder in rang dan hij.

Bij het ontbreken van deze laatste categorie worden die plaatsen ingenomen door officieren van de naasthogere rang.

Uitsluiting van lidmaatschap In art. 48 der wet is tevens bepaald, dat, indien de bijeenroeping het gevolg is van een voorstel of een rapport van een der militaire chefs of een klacht van één of meer officieren, deze geen zitting in de Raad mogen hebben.

Voorts zijn uitgesloten van lidmaatschap, zij die de beklaagde of een der in de vorige alinea bedoelde officieren in bloedverwantschap of zwagerschap bestaan tot de zesde graad ingesloten. Bovendien mogen zij ook elkander niet als zodanig bestaan tot en met de vierde graad (zie Burgerlijk Wetboek artt. 345 v.).

Verschoonrecht Het verschoonrecht is vastgelegd in art. 49 der wet, welk artikel bepaalt, dat elk tot lid of tot plaatsvervangend lid van een Raad van Onderzoek aangewezen officier, die vermenen mocht gegronde redenen te hebben om in de Raad geen zitting te nemen (bijv. ingevolge bloedverwantschap of zwagerschap als voren bedoeld) deze redenen rechtstreeks moet medelen aan de samensteller van de Raad. Blijkens art. 18 van het Reglement dienen de officieren binnen 24 uur na ontvangst van de mededeling dat zij voorlopig zijn aangewezen om zitting te nemen in de Raad (hierover later), onder verzegeld couvert aan de bevelhebber in de mil. afdeling of gewest die ontvangst te berichten met mededeling van de feiten die hen beletten deel te nemen aan de zitting.

Acht de bevelhebber de redenen gegrond, dan ontheft hij de betroukkene van zijn verplichting.

Wraking In art. 50 der wet is een belangrijk recht voor de beklaagde opgenomen, n.l. om *alvorens* het onderzoek een aanvang heeft genomen, eenmaal ten hoogste twee der tot lid of plaatsvervangend lid van de Raad aangewezen officieren, tegen wier zitting-nemen hij bezwaar mocht hebben, te wraken, zonder daarvoor een reden op te geven.

Van de wraking doet hij rechtstreeks mededeling aan de samensteller van de Raad en wel binnen 48 uur na ontvangst van de mededeling van de samenstelling van de Raad bedoeld in art. 20 van het

Reglement, onder mededeling van de namen der door hem gewraakte leden of plaatsvervangende leden.

Bijzondere voorzieningen Is een der leden door ziekte of door andere omstandigheden, niet voorzien bij art. 49 der wet (zie verschoonrecht), buiten de mogelijkheid geraakt om de zitting van de Raad bij te wonen, dan doet hij daarvan zelf of anders van zijntwege onder opgave van redenen zijner verhindering mededeling aan de samensteller van de Raad. Overigens wordt gehandeld op gelijke wijze als omschreven onder Verschoonrecht (zie boven, zie art. 51 der wet).

Voorts bepaalt art. 7 van het Reglement, dat, indien het gevorderde aantal actief dienende opperofficieren, hoofd- en subalterne officieren niet beschikbaar mocht zijn, ook aanvulling kan plaats hebben uit gepensioneerde of op non-activiteit gestelde officieren. De Minister van Oorlog stelt een opgave van deze officieren beschikbaar.

In art. 8 van het Reglement is ten slotte nog bepaald, dat, indien de hoogste of oudste in rang zijnde opperofficier van het leger of wel enige andere door de Minister van Oorlog op grond van art. 5 aangewezen autoriteit als samensteller van de Raad optreedt, deze handelt naar dezelfde beginselen als die welke voor de bevelhebber in en mil. afd. (mil. gewest) gelden. Noodzakelijke afwijkingen, i.v.m. de alsdan bestaande verhoudingen, mogen nimmer ten gevolge hebben, dat de rechten van beklagde op enigerlei wijze worden verkort.

In het navolgende wordt uitgegaan van de verdere behandeling door de bevelhebber.

Dagvaarding van getuigen Artikel 52 der wet regelt de bevoegdheid van de Raad t.a.v. het oproepen van getuigen en bepaalt, dat *ieder* (dus ook burger) gehouden is, hetzij op last van de voorzitter van de Raad, hetzij vanwege de beklagde, aan zijn oproep om getuigenis af te leggen te voldoen en voor de Raad te verschijnen.

Bij niet-verschijnen beslist de Raad of de zitting zal worden verdaagd.

De regeling betreffende het oproepen van getuigen is vastgelegd in art. 37 van het Reglement.

- 1e. militairen, behorende tot enig garnizoen worden door de voorzitter schriftelijk, door tussenkomst v. d. betrokken Garnizoens-Commandant en van de hoogste ter plaatse aanwezige chef van de getuige opgeroepen;
- 2e. voor niet-militairen of voor militairen, niet behorend tot enig Garnizoen, bij schriftelijke oproeping door de voorzitter, welke bij deurwaarders-exploit op last van de officier van justitie of van de kantonrechter, in wiens ressort de woonplaats van de getuige gelegen is, wordt betekend.

In dit geval zal derhalve de voorzitter een aanvraag tot betekening van zijne oproeping dienen te richten aan bedoelde officier van

Justitie of kantonrechter, onder verwijzing naar dit artikel; hij zal dus dienen te vermelden „... krachtens het bepaalde bij art. 37, 2e van het Reglement betreffende de samenstelling en de wijze van werken van de Raden van onderzoek en van appel, bedoeld in de „Bevorderingswet van de Landmacht 1902 (S. n° 89), zoals dit is „vastgesteld bij K.B. van de 2e Febr. 1903 (S. n° 65)....”

Elke oproeping moet op zodanig tijdstip de getuigen bereiken, dat er tenminste drie vrije dagen moeten verlopen vóór de dag der verschijning.

Het is derhalve noodzakelijk het uiterlijk tijdstip van uitreiking te vermelden om aan deze bepaling te kunnen voldoen en in verband hiermee het verzoek om oproeping zeer tijdig te richten aan het betrokken lid van de rechterlijke macht.

Verschoning van getuigen Krachtens het bepaalde in de artt. 41 en 42 van het Reglement kunnen de navolgende getuigen zich van het afleggen van getuigenis verschonen en mogen niet zonder toestemming van beklagde worden gehoord:

- 1e. bloed- of aanverwanten in de rechte lijn van beklagde, derhalve zij die van hem afstammen in rechte nederdalende dan wel opgaande lijn (vader-zoon-kleinzoon enz.);
- 2e. zijn bloed- of aanverwanten in zijlinie, de derde graad ingesloten, derhalve zijn broers (2e graad) en de broers van zijn vader, alsmede de zoons van zijn eigen broers (3e graad);
- 3e. zijn echtgenote of vroegere echtgenote na echtscheiding.

Ambtsgeheim Zij die uit hoofde van hun stand, ambt, of beroep tot geheimhouding verplicht zijn, kunnen niet worden genoodzaakt tot het afleggen van getuigenis, doch alleen t.a.v. datgene waarvan de wetenschap aan hun als zodanig is toevertrouwd.

Hieronder vallen advocaten, notarissen, doctoren, biechtvaders en in bijzondere gevallen militairen.

Een getuige behoeft niet te verschijnen, indien hij een door de daartoe bevoegde autoriteit (gemeentebestuur) gelegaliseerde verklaring van een bevoegd geneeskundige kan overleggen, die aantoont dat hij om fysieke redenen zijn woning niet mag verlaten. Men lette hierbij wel op de legalisatie van die verklaring.

Verdediger Artikel 53 der wet regelt de verdediging, door te bepalen dat een beklagde het recht heeft een officier van de Landmacht, mits geen lid of plaatsvervangend lid van de Raad, met diens goedvinden aan te wijzen om hem in zijn verdediging bij te staan.

Voorts is in art. 25 van het Reglement bepaald, dat beklagde, indien hij van het in het vorige lid bedoelde recht om een verdediger te kiezen, gebruik maakt, daarvan tijdig — in ieder geval uiterlijk op de derde dag, voorafgaande aan die, waarop de eerste vergadering van de Raad zal gehouden worden — mededeling doet aan de voorzitter van de Raad, onder overlegging van een schriftelijke verkla-

ring van de aangewezen officier, dat deze bereid is, de beklaagde in zijn verdediging bij te staan.

Teneinde deze officier in de gelegenheid te stellen, zijn taak als verdediger te vervullen, geeft de voorzitter van het vorenstaande kennis aan de chef van de verdediger.

In art. 54 der wet is bepaald, dat de verdediger de zitting van de Raad mag bijwonen.

**Beperkte open-
baarheid der
zitting**

Voornoemd artikel 54 bepaalt tevens, dat het Reglement regelen kan stellen betreffende het bijwonen der zittingen door niet-leden van de Raad. In art. 26 v. h. reglement is dit beginsel uitgewerkt, welk artikel luidt:

„Voor zoover daartegen bij den beklaagde geen bezwaar bestaat en de dienst zulks veroorlooft, kunnen de zittingen van den Raad worden bijgewoond door de officieren, die hooger of ouder in rang zijn dan de beklaagde.

„De officieren, die de zittingen van den Raad als toehoorder bijwonen, hebben zich te onthouden van het overluid maken van opmerkingen of het doen van uitroepen. De voorzitter heeft het recht aan hen, die zich hiernaar niet gedragen, het verblijf in het lokaal verder te ontzeggen.”

Deskundigen

Artikel 48 van het Reglement bepaalt, dat indien het onderzoek mocht vorderen, dat deskundigen worden gehoord, de Raad aan één of meer personen verzoekt om als zodanig van advies te dienen.

In verband hiermede verwijs ik naar L.O. n^o A. 9 van 1917 inh. Min. besch. van 25 Jan. 1917 1e Afd. No. 106 betreffende benoeming van deskundigen, opgenomen in Recueil Militair en L.O. 6e B.U. deel 1.

Ik wijs er nadrukkelijk op, dat geen gedragslijn is voorgeschreven voor het horen van deskundigen, noch t.a.v. het door hen uit te brengen advies. Ook ontbreekt de bepaling, of zij al dan niet buiten aanwezigheid van de beklaagde mogen worden gehoord.

In verband echter met de zeer formele gang van zaken bij dit onderzoek en het grote belang van de procedure bij de Raden van appèl acht ik het voorshands noodzakelijk dat de voorzitter van de Raad de deskundige opdracht verstrekt zijn advies schriftelijk uit te brengen, teneinde dit te kunnen overleggen aan de Minister van Oorlog. Tevens bedenke men, dat noch getuigen noch deskundigen worden beëdigd, welke ontbrekende bepaling m.i. veel afbreuk doet aan de waarde van het gehele processuële onderzoek.

**Rechten van de
beklaagde**

De beklaagde mag de zittingen bijwonen. Het recht is hem toegekend mondeling en schriftelijk datgene voor te dragen, wat hij te zijner verdediging wil aanvoeren.

Hij heeft het recht van appèl en van herziening (zie later). Voorts heeft hij het recht, inzage van bepaalde stukken te krijgen alsmede van zijn mening te doen kennen omtrent de inhoud van die bescheiden. Ook heeft hij de bevoegdheid, aan de Raad getuigen op te geven,

die hij gehoord wenst te zien, alsmede het recht getuigen rechtstreeks te ondervragen.

Op zijn verzoek of ambtshalve mag de voorzitter van de Raad bevelen, dat beklagde de zittingzaal verlaat, teneinde een getuige buiten zijn tegenwoordigheid te horen. Beklaagde moet hierna echter in kennis worden gesteld met het voorgevallene; eerst daarna mag het onderzoek worden voortgezet.

Secretaris In art. 53 der wet is opgenomen, dat het lid dat als secretaris is aangewezen, nauwkeurig aantekening houdt van verhoren en hetgeen verder op de zitting wordt verhandeld. Deze aantekening (proces-verbaal) wordt, na door de Raad goedgekeurd te zijn, door voorzitter en secretaris getekend.

Uit dit proces-verbaal dient derhalve te blijken, dat de Raad de aantekening heeft goedgekeurd.

Tenslotte schrijft art. 53 imperatief voor, dat de getuigen die òf na oproeping vanwege beklagde òf op verzoek van beklagde op de zitting verschijnen, moeten worden gehoord, behalve die welke vallen onder de bepaling van ambtsgeheim en verschoonrecht (zie hiervóór).

Behoudens ingeval van herziening (zie later) kan beklagde niet opnieuw voor een Raad van Onderzoek worden geroepen voor een zaak, waarover zodanig Raad reeds advies heeft uitgebracht.

Het samenstellen van de Raad Ten aanzien van het samenstellen van de Raad geeft de wet in art. 47 een voorschrift, hetwelk bepaalt dat de samenstelling moet geschieden bij loting voor alle officieren, die tot het lidmaatschap mogen worden geroepen. Hierbij worden tevens 7 officieren aangewezen om desgevorderd als plaatsvervangende leden in de zitting van de Raad plaats te nemen.

Voorbereiding v. h. onderzoek Ter uitvoering van dit voorschrift geeft het Reglement een aantal artikelen, die de formaliteiten regelen welke naleving geheel voor rekening komt van de bevelhebber (samensteller). Dit zijn de artt. 9—23 van dit Reglement.

Kennisgeving Ingeval de bevelhebber in een militaire afdeling (gewest) als samensteller van de Raad optreedt, geeft hij zo spoedig mogelijk na ontvangst van de lastgeving op vertrouwelijke wijze kennis aan de onder zijne bevelen gestelde garnizoens-commandanten, van naam, voornamen, rang en ouderdom in rang van de beklagde officier, met opdracht op gelijke wijze samen te stellen en onverwijld aan hem in te zenden een nominatieve opgave betreffende de officieren van het garnizoen, die, voor zover hun rang en ouderdom in rang betreft, in verband met de inhoud van de Tabel Litt. A behorende bij de wet (Bijlage 1, zie blz. 595), tot het lidmaatschap van de Raad kunnen worden geroepen.

Inhoud In de vorenbedoelde opgaven moeten de namen van de daarop vermelde officieren, rangsgewijze en naar ouderdom in rang worden ingeschreven. Daarbij moet tevens worden vermeld:

- a. datum, waarop een met buitenlands verlof afwezig officier in het garnizoen zal terugkeren;
- b. als boven, betreffende een officier, die met verlof voor herstel van gezondheid afwezig is;
- c. het tijdstip, waarop een officier die ziek is, naar het oordeel van de behandelende geneesheer zijn gewone dienst vermoedelijk zal kunnen hervatten.

Officieren, die blijkens de Staatscourant tot een hogere rang zijn bevorderd, moeten in hun nieuwe rang worden ingeschreven. Mutatiën, die in de garnizoenen van invloed zijn op de reeds ingediende opgaven, moeten bij suppletoire opgave aan de bevelhebber worden medegedeeld en 48 uur vóór het uur waarop de loting zal plaats hebben, bij deze zijn ingekomen.

Mutatiën, welke daarna nog mochten plaats hebben, moeten telegrafisch worden bericht.

Verzamelstaat Aan de hand van voorgenoemde nominatieve opgaven stelt de bevelhebber een verzamelstaat „A” op, waarin alle in aanmerking komende officieren, gerangschikt naar rang en ouderdom in rang, voorkomen. Artikel 48 der wet (behandeld onder uitsluiting van lidmaatschap, zie blz. 568) is in deze niet van toepassing. Na aanvulling en wijziging in verband met nagekomen opgaven, wordt de staat „A” uiterlijk 24 uur vóór de loting voornoemd afgesloten en door de bevelhebber ondertekend.

Loting De loting dient zo spoedig mogelijk te geschieden en wel in de standplaats van de bevelhebber. Drie dagen voor dit tijdstip dient de bevelhebber aan de betrokken garnizoenscommandanten en aan de beklagde officier mede te delen: dag en uur waarop, alsmede de localiteit, waarin de loting zal plaats hebben. Zo nodig mag de bevelhebber tot het huren van een zodanige localiteit overgaan.

Tegenwoordigheid van officieren De loting dient zoveel mogelijk in tegenwoordigheid van alle officieren der Landmacht, die in het garnizoen aanwezig zijn en in de termen vallen om in de samen te stellen raad zitting te nemen, te geschieden. De bevelhebber wijst een officier aan, die hem bij loting behulpzaam is, alsmede een officier die aantekening houdt op verzamelstaat „A”.

De loting geschiedt rangsgewijs, aanvangende met de officieren van de hoogste rang, die in verband met het bepaalde in Tabel Litt. A., behorende bij de wet, in de Raad zitting hebben te nemen.

Voor elke rang wordt een afzonderlijke loting gehouden, waarbij telkens evenveel van doorlopende nummers voorziene en opgerolde lotingsbiljetten in een daartoe bestemde bus worden gedaan, als er officieren in die rang in de betrokken mil. afd. (gewest) beschikbaar zijn. De bevelhebber leest de namen der officieren naar volgorde van rang of ouderdom in rang af van staat „A”.

Is de betrokken officier aanwezig, dan trekt hij persoonlijk; zo dit niet het geval is, dan trekt de officier die de bevelhebber bij de loting behulpzaam is.

Vervolgens leest de bevelhebber het getrokken volgnummer overluid voor, en doet het vermelden op de verzamelstaat „A” achter de naam van de officier.

Eerst als met *alle* in aanmerking komende rangen aldus is gehandeld en de bevelhebber er zich van overtuigd heeft, dat achter de naam van *alle* op verzamelstaat „A” voorkomende officieren een volgnummer is gesteld, is de loting geëindigd.

Verzamelstaat „B” Op grond van de uitkomst van de loting stelt de bevelhebber verzamelstaat „B” samen, waarin beginnende met de laagste nummers, naast elkaar worden gesteld, zoveel overeenkomstig Tabel Litt. A. der wet samengestelde zeventallen, als er officieren in rang, welke in die tabel voor de voorzitter van de Raad is aangewezen, beschikbaar zijn. Het eerste zevental wordt derhalve samengesteld uit officieren met het nummer 1 achter hun naam; hebben meer officieren met gelijke rang zitting in een Raad, dan komen de nummers 1, 2 of 1, 2, 3 in aanmerking.

Het tweede zevental wordt samengesteld uit hen, die de daarop volgende nummers hebben getrokken enz.

Definitieve samenstelling der zeventallen Thans gaat de bevelhebber na, of de officieren, die het eerste zevental vormen, voldoen aan alle bij de wet gestelde eisen (zie art. 48 der wet). Is dit niet het geval, dan worden de uitvallende officieren vervangen uit het tweede zevental, deze laatste wederom uit het derde, en zo vervolgens, waarbij bepaald is, dat de laagste nummers het eerst in aanmerking komen. De namen van de uitgevallen officieren worden uit de verzamelstaat geschrapt.

In geval van art. 48 derde lid, dus bij bloed- of aanverwantschap der leden onderling, dient het jongste lid of dienen de jongste leden in rang of ouderdom uit te vallen.

Uit art. 16 blijkt dat er tenminste twee zeventallen compleet moeten worden geformeerd.

Tenslotte dient de bevelhebber de samengestelde Raad (zowel 1e als 2e zevental) te toetsen aan het bepaalde in art. 45 der wet; afwijkingen dienen zo mogelijk door onderlinge verwisseling in beide eerste zeventallen te worden opgeheven, eventueel door aanwijzing uit de volgende zeventallen.

Eindelijk kunnen na al deze mutaties de officieren van het eerste zevental voorlopig als leden, die van het tweede zevental als plaatsvervangende leden worden beschouwd.

Kennisgeving van aangewezen leden en plaatsvervangende leden De bevelhebber geeft van de aanwijzingen als in het vorige art. bedoeld van de leden en plv. leden kennis aan de betrokken garnizoenscommandanten, met opdracht die officieren zo spoedig mogelijk d.t.v. hun ter plaatse aanwezige chefs, mededeling te doen.

Binnen 24 uur na ontvangst van deze mededelingen *moeten* die officieren, mede door tussenkomst van dezelfde autoriteiten onder verzegeld couvert aan de bevelhebber de goede ontvangst dier mede-

deling berichten, eventueel onder opgave van redenen, die hun zouden beletten in de Raad zitting te nemen.

Ontheffing van het lidmaatschap Na nauwgezet onderzoek naar deze redenen bepaalt de bevelhebber of deze hem al dan niet gegrond voorkomen. Is dit volgens hem het geval, dan ontheft hij de betrokken officieren van het lidmaatschap van de Raad en handelt voorts overeenkomstig de regelen betreffende de vervanging (artt. 15, 16, 17 van het Reglement). Artikel 18 (zie vorig punt) is wederom van toepassing op de nieuw aangewezen officier.

Geen of ongegronde bezwaren Komen binnen de bedoelde 24 uur bezwaren niet binnen of zijn de vorenomschreven redenen ongegrond, dan wel is toepassing van art. 19 gevolgd, dan deelt de bevelhebber binnen 24 uur, langs de hiërarchieke weg, de samenstelling van de Raad en de naam der plv. leden mede aan beklagde. Krachtens het bepaalde in het tweede lid van art. 20, wordt bij deze kennisgeving een ontvangstbewijs gevoegd, dat beklagde, na invulling en ondertekening, onverwijld rechtstreeks aan de bevelhebber moet terugzenden.

Kennisgeving van wraking door beklagde Binnen 48 uur na ontvangst van de in het vorige punt bedoelde mededeling, is beklagde verplicht, rechtstreeks aan de samensteller van de Raad te berichten, of hij al dan niet gebruik maakt van zijn wrakingsrecht (bedoeld in art. 50 der wet); bij gebruikmaking van dat recht, deelt hij tevens mede welk(e) lid(leden) of plaatsvervangend(e) lid(leden) hij wraakt. De bevelhebber past in dit geval wederom art. 19 toe.

Definitieve samenstelling v. d. Raad Nadat alle in het art. 21 bedoelde vervangingen zijn geschied, of beklagde geen gebruik heeft gemaakt van zijn wrakingsrecht, wordt de Raad als definitief vastgesteld beschouwd en wordt van die samenstelling mededeling gedaan aan:

- 1e. de Minister van Oorlog,
- 2e. de beklagde,
- 3e. de voorzitter van de Raad,
- 4e. de betrokken garnizoenscommandanten met opdracht de tot hun onderhorig garnizoen behorende leden of plaatsvervangende leden door tussenkomst van hun chefs daarvan te onderrichten en hen uit te nodigen tot nader order in hun garnizoen ter beschikking van de voorzitter van de Raad te verblijven.

Gepensioneerde en op non-activiteit gestelde officieren, voor lidmaatschap van de Raad aangewezen, ontvangen de mededeling rechtstreeks van de Minister van Oorlog.

Ten einde te voldoen aan het gestelde in het 4e lid van art. 55 der wet is in art. 23 van het Reglement bepaald dat bij kennisgeving aan de voorzitter van de Raad (bedoeld in art. 22 n° 3) tevens het gestelde in art. 55, 1e lid der wet in acht moet worden genomen.

Beschouwingen.

Het vorenstaande betrekkelijk het samenstellen van Raden van Onderzoek geeft aanleiding tot enige beschouwingen van theoretische aard. In het algemeen getuigt het Reglement van een streven naar zo groot mogelijke neutraliteit der samen te stellen Raden, teneinde de beklaagde zoveel mogelijk recht te doen geschieden. Geen wonder mag het heten, dat het geheel van maatregelen gebaseerd is op grote geheimhouding.

Immers wij moeten de Raad van Onderzoek beschouwen als een Ereraad, die een collega moet vonnissen, omdat hij misschien niet meer als officier mag worden beschouwd, omdat hij als collega niet meer geaccepteerd mag worden, wijl hij in zijn officiersrang zodanig heeft gehandeld, dat de korpseer in gevaar kan worden gebracht, zelfs nog zonder dat er nu juist een ernstig misdrijf moet zijn gepleegd.

Art. 42 der wet zegt het ons reeds in de aanhef „een officier kan „door Ons *niet eervol*” . . . enz.

De wetgever heeft hiermede uitgedrukt dat het ontslag kan volgen op niet-eervolle handelingen van een officier.

Aan de Raad van Onderzoek wordt overgelaten te bepalen of de gepleegde handelingen, welke moeten vallen onder de bepalingen van art. 42, oneervol genoeg zijn om de betrokken officier voor bedoeld ontslag voor te doen dragen.

Maakt de officier van het recht genoemd in art. 58 der wet (appèlrecht) geen gebruik, dan is de Kroon aan het advies van de Raad van Onderzoek gebonden. Dit imperatieve voorschrift laat alleen een beslissing van de Kroon ten gunste van de officier open. Is derhalve het advies van de Raad gunstig voor beklaagde, dan mag de Kroon hiervan niet afwijken.

Naast deze ver doorgevoerde bescherming van de officier staat de niet minder verre bescherming van de korpseer.

Immers in de punten van art. 42 worden enkele feiten vermeld als aanleiding voor het ontslag, die strijdig zijn met de normale rechtsgang. Punt 5 van dat artikel zegt b.v. dat, ondanks een rechterlijke uitspraak, waarbij niet als bijkomende straf, het verlies van de rang als officier is opgelegd, de officier voor oneervol ontslag in aanmerking kan komen, als het vonnis is geweest n.a.v. een handeling, die hem onwaardig maakt die rang te blijven bekleden.

Hier zien wij dus een uitbreiding der strafbevoegdheid buiten de rechter om. Punt 6 geeft een ander geval, n.l. dat de officier ook onder de bepaling kan komen te vallen, waarbij het verlies van de rang van officier was ingesloten, zulks ten einde praktisch te voorkomen, dat een hem verleende gratie zich mede zou uitstrekken over dit gedeelte van het vonnis.

Overigens geeft art. 42 slechts de grenzen aan waarbinnen zich de Raad van Onderzoek vrijelijk kan bewegen. Immers het is nimmer in wetsartt. nauwkeurig te omschrijven wat voldoende is en wat onvoldoende is om in de termen der wet te vallen. Dit moet over-

gelaten worden aan het inzicht en het gevoelen van de Raad.

Waar het onderzoek geschiedt ten behoeve van de handhaving van de korpseer, is bepaald dat de verdediging in handen gelegd kan worden van een officier van de Landmacht. Men wil hiermede voorkomen, dat buitenstaanders, niet-officieren dus, kennis zouden nemen van een zuiver interne aangelegenheid van zo verre strekking. Derhalve kan beklagde niet als verdediger een advocaat- of procureur-niet-officier nemen, mede omdat de Raad van Onderzoek geenerlei beslissing neemt doch adviseert. Het wil mij voorkomen, dat een en ander niet zal slaan op de officier-advocaat of -procureur, ook al is deze op dat ogenblik niet in werkelijke dienst. De voorzitter van de Raad zal deze verdediger erop attent maken dat hij als officier-raadsman de verdediging voert en niet als civiel advocaat.

In hetzelfde verband moeten wij zien het bepaalde in art. 54 der wet, betreffende het bijwonen van de zitting door niet-leden van de Raad doch waarbij uitsluitend officieren worden genoemd. De zitting is derhalve niet openbaar, doch uitsluitend t.a.v. bepaalde personen toegankelijk.

T.a.v. getuigen zoekt men tevergeefs een oplossing voor het geval een getuige weigert om de getuigenis af te leggen, dan wel om te verschijnen. Aan de ene zijde der tweeslachtige behandeling van dit vraagstuk staat het oproepen bij exploit doch aan de andere kant mist men gerechtelijk getuigen-dwang in de vorm van evnt. gijzeling. Per slot van rekening kan de zitting niet telkenmale worden verdaagd. Men zie in dit verband art. 44 van het reglement, hetwelk in lid twee onder meer vermeldt: „zo die er is . . . enz.” evenwel zonder aan te geven wat er dient te gebeuren, zo die er niet is? Wij mogen ingevolge het bepaalde in art. 52 tweede lid, aannemen dat het onderzoek normaal zal worden gehouden, indien de Raad mocht beslissen, dat de zitting niet dient te worden verdaagd, bij niet-verschijnen van opgeroepen getuigen.

Tweede afdeling. Van het onderzoek.

In deze afdeling vinden we de procedure, die moet leiden tot het advies van de Raad van Onderzoek als bedoeld in art. 36 der wet.

Kennisneming van de stukken door beklagde Nadat de voorzitter van de Raad van de in art. 55 der wet genoemde stukken heeft kennis genomen en zich dus een voorlopig beeld der situatie heeft geschapen, zendt hij de beklagde bericht (conform het bepaalde in het voorlaatste lid van art. 55 der wet), dat die stukken voor hem beschikbaar zijn om daarvan inzage of afschriften te nemen, onder vermelding tevens van de plaats waar en de dagen en uren waarop daartoe, onder door de voorzitter bepaald toezicht, de gelegenheid zal openstaan. Uit het bepaalde van art. 55 t.a.v. kennisneming door de Raad van slechts die stukken, welke aan beklagde ter inzage zijn overlegd, volgt, dat hiervan door de voorzitter aantekening moet worden gehouden, tenzij alle stukken zonder uitzondering zijn getoond.

Geeft de beklaagde zijn verlangens te kennen om zijn mening over de inhoud dier bescheiden uit te spreken, dan wordt hem daartoe in de eerste vergadering van de Raad gelegenheid geschonken, ten ware hij er de voorkeur aan mocht geven zijn mening schriftelijk uiteen te zetten, in welk geval het geschrift uiterlijk bij het openen van de eerste vergadering van de Raad in bezit van de voorzitter behoort te zijn. Uit een en ander volgt, dat bedoeld tijdstip tevens, althans bij benadering, vermeld dient te worden, m.a.w. de voorzitter dient een termijn te stellen, binnen welke het bezwaarschrift moet worden ingediend. Eventueel geldt art. 28. In de praktijk zal de beklaagde zich wel ten spoedigste trachten te verantwoorden, zodat de termijn wel niet veel ter zake zal doen.

Hoewel niet met zekere woorden in het Reglement omschreven, rust echter toch een zekere drang op de beklaagde, die zijn bezwaren schriftelijk wil inbrengen, n.l. dat, zo zijn stukken niet op tijd zijn gekomen, van behandeling geen sprake kan zijn. Ik wijs in dit verband nog op het bepaalde in art. 24, dat de verweerschriften van beklaagde uiterlijk „*bij het openen van de eerste vergadering*” binnen moeten zijn gekomen.

Niet is voorgeschreven aan welke vormen het verweerschrift dient te voldoen. Echter moeten in dit verband worden gezien de bepalingen betreffende de ondergeschiktheid en krijgstuuchtelijke verhoudingen, alsmede de voorschriften betreffende de militaire correspondentie, aangezien de gezagsverhoudingen tussen voorzitter en beklaagde als militairen blijft bestaan.

Tevens moge in dit verband worden gewezen op het bepaalde in art. 50 t.a.v. door beklaagde gepleegde strafbare feiten (zie bij de behandeling van dat artikel).

Verdediging Dit onderwerp werd reeds behandeld onder het hoofd „Verdediger”, alsmede onder „Beschouwingen”. Hieraan valt nog toe te voegen, dat m.i. een advocaat minder geschikt moet worden geacht voor de verdediging, aangezien hier veelal minder juridische bekwaamheid ter sprake komt, dan wel een kwestie van het aanvoelen van korpseer, in welk geval een actief dienend officier de voorkeur verdient. Er is niets voorgeschreven aangaande rang of functie van de verdediger; terecht werd de keuze aan de beklaagde overgelaten, zodat deze bij zijn keuze zich kan laten leiden door een bepaalde voorkeur of vriendschap.

Een uitbreiding der bepalingen omtrent de verdediging ware evenwel wenselijk. Immers nu wordt aan het inzicht van de korpscommandant van de verdediger overgelaten te bepalen hoeveel tijd deze aan de zaak mag wijden; voorts is er niets bepaald aangaande het verkeer met beklaagde; uiteraard heeft de verdediger recht op vrij reizen etc.; echter mag hij generlei vergoeding rekenen van beklaagde, conform de officier-raadsman krachtens Regtspleging Landmagt. Hoewel dit niet uitdrukkelijk is bepaald, zal het zeer wenselijk zijn als ook de verdediger in de gelegenheid gesteld wordt vóór de zitting kennis te nemen van alle stukken, waarvan de inzage aan beklaagde

is verstrekt, alsmede daarvan de nodige afschriften te doen nemen teneinde zijn verdediging behoorlijk te funderen. N.m.m. dient men te lezen voor „beklaagde”, „of diens raadsman” in dat opzicht.

Beperkte openbaarheid der zitting Dit artikel is genoegzaam behandeld onder „Beperkte openbaarheid der zitting” in Hoofdstuk I.

Rondzending der stukken aan de leden Nadat beklagde in de gelegenheid is gesteld kennis te nemen van de stukken, of de termijn als in art. 25 bedoeld is verstreken, doet de voorzitter de stukken voorzien van een inventarislijst en een verzendlijst aan de leden van de Raad toekomen.

De verzending geschiedt, voor zover zij per post plaats vindt, bij aangetekende brief. De voorzitter stelt nu, met inachtneming van de tijd waarop hij de stukken denkt terug te kunnen ontvangen en met hetgeen hij verder heeft te verrichten, aan de bevelhebber een dag voor, waarop naar zijn mening de eerste vergadering van de Raad zal kunnen worden gehouden.

Vaststelling eerste zittingsdag De bevelhebber stelt daarop dag en uur vast waarop, zomede het lokaal waarin de eerste vergadering zal gehouden worden.

Van een en ander doet hij mededeling:

- 1e. aan de Minister van Oorlog;
- 2e. aan de voorzitter van de Raad, onder bijvoeging van de voor deze bestemde marsorder;
- 3e. aan de beklagde en c.q. aan diens verdediger;
- 4e. aan de leden en plaatsvervangende leden van de Raad.

De mededelingen bedoeld onder 2, 3 en 4 geschieden door tussenkomst van de betrokken garnizoenscommandanten. Zie betreffende huur van het lokaal of de lokaliteit art. 76 van het Reglement.

Bijeenroeping van de raad Na ontvangst van het bericht als in art. 28 bedoeld, roept de voorzitter van de Raad de leden rechtstreeks op en verstrekt hun een marsorder.

Vervanging bij verhindering Een mededeling als bedoeld in art. 51 der wet behoort, nadat het betrokken lid buiten de mogelijkheid is geraakt een of meer zittingen van de Raad bij te wonen, schriftelijk te gebeuren. Deze kennisgeving dient te geschieden aan de bevelhebber (samensteller) van de Raad onder opgave van redenen, die door de bevelhebber moeten worden beoordeeld. Acht deze de redenen gegrond, dan ontheft hij de betrokkene van het lidmaatschap van de Raad en verricht het noodzakelijke ter vervanging.

Van een en ander doet hij mededeling:

- 1e. aan de Minister van Oorlog;
- 2e. aan de voorzitter van de Raad;
- 3e. aan de beklagde.

De artikelen 15, 16, 17 en 18 zijn van toepassing (zie de behandeling van die artt. hiervóór).

Verhinderung van beklagde om te verschijnen op de eerste vergadering Indien de beklagde hetzij door ziekte of om andere dringende redenen buiten de mogelijkheid is geraakt om de vergadering bij te wonen, zo moet daarvan door of namens hem rechtstreeks aan de voorzitter van de Raad schriftelijk — zo nodig telegrafisch — mededeling worden gedaan.

Wordt deze mededeling ontvangen gedurende de eerste vergadering van de Raad, dan is schorsing imperatief voorgeschreven. Op last van de voorzitter wordt daarop onmiddellijk een onderzoek naar de gegrondheid der opgegeven redenen van de verhinderung ingesteld. Het bepaalde dat de mededeling van verhinderung rechtstreeks en schriftelijk (zo nodig telegrafisch) moet geschieden, wijst op de nodige snelheid in verband met het onderzoek.

Hoe gehandeld dient te worden, indien de ontvangst der mededeling geschiedt vóór de aanvang der zitting, is niet omschreven. In dat geval zal de voorzitter bedoelde last niet kunnen verstrekken en zal hij dus hetzij zelf het onderzoek moeten verrichten, dan wel nadere instructies vragen van de bevelhebber, of wel wachten tot de eerste vergadering is aangevangen en onmiddellijk na opening overgaan tot schorsing als in het eerste lid van art. 31 bedoeld.

Een tweede merkwaardigheid levert dit artikel op door te bepalen, dat de voorzitter een onderzoek opdraagt, evenwel zonder vermelding aan wie de opdracht moet worden verstrekt. M.i. behoort de voorzitter twee leden van de Raad daartoe te bestemmen, die na het verrichte onderzoek de Raad van inlichtingen voorzien.

Blijkt na gehouden onderzoek, dat de voorzitter accoord gaat met de aangevoerde redenen, dan verdaagt hij de zitting en zendt hij hiervan onverwijld bericht aan de bevelhebber.

Blijkbaar is de wetgever in dit Reglement van de gedachte uitgegaan, dat de beklagde de redenen tevens zo duidelijk heeft omschreven en zoveel bewijzen heeft bijgevoegd dat onderzoek op de geschorste vergadering mogelijk is. Een en ander vloeit niet over van duidelijkheid, n.l. hoe dient er te worden gehandeld, indien beklagde een zeer geldige reden aanvoert, doch elk bewijs daartoe laat ontbreken?

Mij dunkt, dat het de beste oplossing is, dat de voorzitter op de wijze als vooromschreven, de zaak ter plaatse laat onderzoeken door twee leden en zich rapport laat uitbrengen, en daarna handelt als verder in art. aangegeven. Naar aanleiding van de mededeling bepaalt de bevelhebber nader dag en uur voor de eerste vergadering van de Raad en handelt voorts als aangegeven in art. 28.

Blijken de redenen van verhinderung, opgegeven door of namens de beklagde, de Raad onvoldoende, dan heeft de behandeling der zaak plaats, zonder tegenwoordigheid van beklagde (de verdediger zal hierbij wel aanwezig mogen zijn).

Hier treedt wederom een onbegrijpelijkheid naar voren, n.l.: waar-

om in het eerste geval slechts de voorzitter beoordeelt en beslist, en in het 2e geval de Raad in diens bevoegdheden treedt. Men zal dit wenselijk in dier voege lezen, dat in het tweede lid de voorzitter is genoemd, wijl deze de autoriteit is die de zitting mag verdagen. Tenslotte wordt in het artikel bepaald dat dezelfde bepalingen moeten worden toegepast, indien de mededeling van verhinderings binnenkomt nadat de eerste vergadering van de Raad heeft plaats gehad.

Secretaris Nadat de Raad zitting heeft genomen, dient een der leden bij meerderheid van stemmen met de werkzaamheden van secretaris belast te worden. De voorzitter is als zodanig niet benoembaar.

De secretaris vindt de grondslag voor zijn arbeid vastgelegd in art. 53 der wet (zie bij dat art.). Art. 32 maakt hierop slechts een aanvullende bepaling t.a.v. de vermelding van de namen van voorzitter en leden van de Raad, die in de vergadering tegenwoordig zijn, alsmede dat van iedere zitting proces-verbaal moet worden opge maakt.

Ingevolge de bepaling dat het proces-verbaal terstond nadat de zitting gesloten is, door voorzitter en secretaris moet worden getekend, zal het wenselijk zijn, dat de secretaris tijdens de zitting reeds de beschikking heeft over een schrijfmachine, om derhalve onmiddellijk de benodigde verklaringen in de gewenste veelvoud te produceren.

Het benodigde aantal exemplaren is evenmin omschreven en dient derhalve door de voorzitter te worden bepaald.

Om de gedachte te bepalen wordt gewezen op de mogelijkheid van revisie (herziening) of appèl, zodat het gewenst zal zijn tenminste drie exemplaren ter beschikking te stellen van de Minister van Oorlog, terwijl één exemplaar dient te worden opgelegd in het archief van de bevelhebber.

Vermeld dient nog te worden, dat uit het proces-verbaal der zitting moet blijken, dat de Raad de inhoud heeft goedgekeurd en dat er voorts alles in wordt vermeld, wat ter zitting is verhandeld of voorgevallen.

Voorlezing inventarislijst De voorzitter leest nu de *inventaris* voor van alle stukken die aan de Raad ter kennisneming zijn toegezonden.

Indien de Raad dit nodig oordeelt, dan wel indien een der leden het verzoekt, zal alsnog voorlezing geschieden van alle of enkele op de inventaris vermelde stukken.

Hierop is geen toelichting nodig. Het artikel spreekt voor zich.

Ingekomen verweerschriften van beklagde De voorzitter deelt aan de Raad mede of beklagde zich al dan niet schriftelijk heeft uitgesproken over de echtheid en juistheid van de in art. 55 der wet genoemde stukken. Zie de bespreking van art. 24 hiervóór. Is een dusdanig verweerschrift binnengekomen, dan moet nu voorlezing

geschieden en dient de Raad de geldigheid van de door beklaagde ingebrachte bezwaren te overwegen.

Het stuk zal gedurende de verdere behandeling der zaak een vraagpunt opleveren t.a.v. beklaagde en eventuele getuigen. De Raad zal derhalve hebben te beslissen in hoeverre aan het verweerschrift waarde mag worden toegekend.

Verhoor van beklaagde Thans eerst mag worden overgegaan tot het horen en ondervragen van beklaagde, die zich nu mondeling mag uitspreken over de echtheid en juistheid van het tegen hem ingebrachte, voorzover hij dit niet reeds schriftelijk heeft gedaan.

Tevens mag hij thans voorlezing vragen van stukken, welke nog niet ingevolge art. 33 zijn voorgelezen.

Het verhoor zal moeten geschieden door de voorzitter die de vergadering leidt. Het dient om een duidelijk inzicht te vormen van het gebeurde en draagt als zodanig de kenmerken van een huishoudelijk onderzoek (zie mijn opstel betreffende dit onderwerp in M.R.T. Deel XLI afl. 5, blz. 295 v.v.).

Opgave te horen getuigen Na dit verhoor wordt het daarvan in het proces-verbaal opgenomen relaas aan beklaagde voorgelezen en na accoord-bevinding door hem ondertekend. Daarna deelt de voorzitter aan de beklaagde mede, of en zo ja welke getuigen de Raad wenst te horen.

Zijnerzijds doet beklaagde daarna gelijke mededeling aan de Raad. Het horen van de getuigen kan zowel mondeling als schriftelijk geschieden, zulks is ter beoordeling van de Raad. Zijn de getuigen aanwezig, dan worden zij onmiddellijk bij opvolging gehoord.

Daarna zal de Raad, zonodig in overleg met beklaagde, dag en uur bepalen, tegen welke de niet aanwezige getuigen, die ingevolge beslissing van de Raad, mondeling zullen worden gehoord, zullen worden opgeroepen.

Evenzo zal worden gehandeld, indien in de verdere loop van het onderzoek oproeping van getuigen nodig blijkt.

Het doet vreemd aan, dat eerst tijdens de zitting de getuigen zullen worden aangewezen om te worden gehoord.

Een en ander kan aanleiding geven tot groot tijdverlies en node-loze zittingen. Immers uit het bepaalde in dit artikel blijkt dat vóór de eerste zitting de voorzitter getuigen kan oproepen zonder medeweten van de Raad, (immers er is bepaald: „voorzover de te horen „getuigen aanwezig zijn . . . enz.”), terwijl anderzijds staande de zitting door de Raad getuigen kunnen worden gedagvaard, met inachtneming van het bepaalde in art. 37 (zie ook bij art. 32 der wet hiervóór in Hoofdstuk I).

Getuigen, vertoevende in het buitenland, mogen schriftelijk worden gehoord. (Betreffende de oproeping van getuigen als bedoeld in artt. 27 en 38 zie Hoofdstuk I, waar deze artikelen reeds werden behandeld).

**Opgeroepen
getuigen** De opgeroepen getuigen worden alle tegelijk in de zitting binnengeroepen, teneinde hunne aanwezigheid te controleren. Daarna dienen zij de zaal weder te verlaten om vervolgens bij opvolging te worden binnengeroepen tot verhoor.

In dit artikel is tevens bepaald, dat de voorzitter zonodig maatregelen neemt, dat de getuigen vóór het afleggen hunner verklaring geen onderling contact hebben. Hoewel deze bepaling niet eveneens is opgenomen t.a.v. het verkeer tussen beklagde en getuigen, mag worden aangenomen, dat te dien aanzien in bepaalde omstandigheden, dezelfde regelen gelden.

Tenslotte mag de voorzitter als meerdere aan de beklagde steeds de hem nodig voorkomende bevelen geven.

**Verhoor van
getuigen** De voorzitter vraagt de getuige zijn naam, *voornamen*, ouderdom, beroep en woonplaats (hiervan houdt de secretaris aantekening) en informeert vervolgens of getuige de beklagde in familie- of dienstbetrekking bestaat of bestaan heeft.

Een en ander dient om vast te kunnen stellen of een der punten van art. 41 van toepassing is. Hoewel niet met zoveel woorden in de wet of het reglement voorkomende, behoort de voorzitter getuige op diens recht, omschreven in het art. 41 attent te maken, waar niet mag worden aangenomen dat de doorsnede getuige hiervan op de hoogte zal zijn, vooral i.v. met de moeilijke onderscheiding der graden en liniën.

Getuige wordt hierop door de voorzitter ondervraagd (vergelijk hierbij mijn aantekening op art. 35 betreffende het leiden van het verhoor). De getuige mag bij het afleggen van zijn verklaring slechts in zoverre van schriftelijke aantekeningen gebruik maken als de Raad veroorloven zal.

Hierdoor wordt voorkomen, dat getuigen gebruik zouden maken van een opgeschreven relaas, waarvan niet te controleren zou zijn of zij dit zelf hebben opgesteld, dan wel dat dit door een ander zou zijn geschied. De Raad zal derhalve voor bepaalde papieren toestemming kunnen verlenen, bijv. brieven van beklagde aan getuige gericht, kwitanties, bepaalde afschriften, enz.

Uit het derde lid van het artikel blijkt, dat na de voorzitter, de leden van de Raad, de beklagde e.q. diens verdediger rechtstreeks aan getuigen vragen mogen stellen. Maken beklagde of diens verdediger naar de mening van de voorzitter misbruik van dit recht, dan mag hij gelasten dat de rechtstreekse ondervraging wordt gestaakt.

Hieraan kan worden toegevoegd, dat het zeer gewenst is, dat de voorzitter ook dit verhoor leidt en op die wijze de beklagde of diens verdediger van dienst kan zijn in het belang van beklagde die wel in zekere staat van opwinding zal verkeren, waardoor hij zich allicht te buiten zal kunnen gaan in zijn ijver om zich te rechtvaardigen. Na afloop van elk verhoor wordt het relaas daarvan door de secretaris aan de getuigen voorgelezen en na accoordbevinding door deze ondertekend.

Niet verschijnen van een getuige Besluit de Raad ingevolge art. 52, 2e lid der wet, dat de zitting zal worden verdaagd, wegens het niet verschijnen van opgeroepen getuigen, dan geschiedt voor zover nodig een nieuwe oproeping van getuigen.

Hieruit valt te concluderen dat alle getuigen bedoeld in art. 37 onder 2e opnieuw zullen worden gedagvaard, om te bepaalder ure en dag opnieuw voor de Raad te verschijnen, terwijl de getuigen genoemd onder 1e van dat art. normaal zullen moeten worden opgeroepen.

Immers het eerste lid van art. 44 spreekt van nieuwe oproeping van getuigen, hetgeen volkomen in overeenstemming is met het bepaalde in art. 52, 2e lid der wet, dat de zitting mag worden verdaagd.

Blijkt een opgeroepen getuige te zijn overleden dan wel te verkeren in het geval bedoeld in art. 43 (verschoning ter zake van lichamelijk onvermogen om te verschijnen), dan wel, dat hij weigert een verklaring af te leggen, dan kan de Raad bevelen dat zijn vroeger afgelegde verklaring *so die er is*, door de secretaris wordt voorgelezen.

Zoals reeds voorheen werd aangetekend staat de Raad, indien *die er niet is* machteloos tegenover de getuige, die bij de wet slechts verplicht is te verschijnen en getuigenis af te leggen, doch zonder enige sanctie ¹⁾. De Raad dient derhalve te beslissen in hoeverre de getuige al dan niet waardeloos moet worden geacht. Een tweede onduidelijkheid is hierbij aan te halen, n.l. het verhaal der kosten van het onderzoek en wel of deze onwillige getuige al dan niet de oorzaak is van onnodig gemaakte kosten, zodat deze door de beklagde zouden moeten worden voldaan, conform het laatste lid eerste volzin van art. 69.

Mede verdient in dit geval belangstelling art. 71 1e lid t.a.v. deze getuigen.

Naar mijn mening zal de Minister van Oorlog de kosten bedoeld in art. 69 1e lid niet te laste van beklagde brengen wanneer de betrokken getuige door de voorzitter ter verschijning is gelast, wel daarentegen als de oproeping is geschied op verzoek van beklagde.

Wat betreft art. 71, eerste lid, wil het mij voorkomen, dat dit niet van toepassing mag worden geacht op de onwillige getuige, die door eigen toedoen nodeloos kosten maakt. Hij kan met hetzelfde doel de verschijning saboteren.

De voorlezing der stukken (getuige-verklaringen) bedoeld in het 2e lid van art. 44 moet geschieden, indien de beklagde of diens verdediger zulks verzoekt.

Confrontatie De Raad kan ambtshalve, dan wel op verzoek van beklagde of diens verdediger, getuigen met elkaar confronteren. Dit kan nodig zijn, wanneer twee of meer getuigen op

¹⁾ Art. 444 van het Wetboek van Strafrecht is de enige sanctie. Als de getuige militair is kan een dienstbevel om te verschijnen, baat geven.

bepaalde punten verschillende getuigenissen afleggen, zonder daartoe een aannemelijke reden te hebben, dan wel dat het nodig wordt geacht ter gezamenlijke opheldering van bepaalde punten of herkenning.

Verder verhoor van de beklaagde Nadat het getuigenverhoor is afgelopen (hier mag worden aangenomen, het verhoor van *alle* getuigen, ook na verdaagde zitting hetwelk mede mag worden aangenomen op grond van de volgende bepaling, luidende „en e.q. de schriftelijke „getuigenis of getuigenissen zijn ingekomen en aan de beklaagde zijn „medegedeeld”), wordt deze (beklaagde) andermaal door de voorzitter gehoord.

Na elk verhoor van de beklaagde wordt het daarvan opgemaakte relaas aan hem voorgelezen en na accoordbevinding door hem ondertekend. Deze volzin zou aanleiding kunnen zijn, dat de verklaringen van ieder getuige apart door de beklaagde moet worden verantwoord, en dat ieder apart verhoor hieromtrent zou moeten worden gerelateerd en getekend. Dit lijkt mij echter in strijd met elke normale gang van zaken. Immers beklaagde zal bepaalde verklaringen kunnen aanhalen als bevestiging van zijn eigen woorden, dan wel een bepaalde verklaring onwaar trachten te maken. Hij kan dit zeer wel mededelen in een aangesloten verdediging na het getuigenverhoor, waarvan dan een verklaring wordt gemaakt in het proces-verbaal hetwelk door hem wordt getekend. Een nadere bepaling vindt men in het derde lid van dat artikel, hetwelk bepaalt, dat als alle verhoor van de beklaagde is afgelopen, de verdediger in de gelegenheid wordt gesteld zich van zijn taak te kwijten.

Ordeverstoring ter zitting Zou de beklaagde zich ter zitting zo zeer vergeten dat hij de orde of stilte verstoort en vruchteloos door de voorzitter is gewaarschuwd, dan mag deze zijn verwijdering bevelen. De zaak wordt dan normaal buiten tegenwoordigheid van beklaagde afgehandeld en hem wordt in de volgende vergadering medegedeeld, wat in zijn afwezigheid is voorgevallen. De verdediger blijft, indien hij zulks verlangt, bij het onderzoek ook bij afwezigheid van de beklaagde aanwezig.

Deskundigen Zie de aantekening over dit onderwerp in Hoofdstuk I.

Wederom verschijnen van getuigen op de volgende zitting De Raad is vrij in het bepalen van het aantal vergaderingen in het belang van het onderzoek te houden. Nochtans zullen de termijnen tussen deze zo kort mogelijk gehouden worden en zal het aantal niet groter dan strikt nodig moeten zijn.

Wanneer het aan het einde van een zitting nodig mocht blijken dat een of meer getuigen bij de volgende zitting wederom moeten verschijnen, zal de voorzitter hun vóór hun vertrek aanzeggen de plaats waar en de dag en het uur waarop die zitting zal worden gehouden. Zij zijn alsdan verplicht om zonder opnieuw te zijn opge-

roepen ter zitting te verschijnen. Bij het niet-verschijnen op de gezegde dag wordt gehandeld als waren zij niet verschenen op een oproeping (met toepassing derhalve van art. 44).

Onder de uitdrukking „aangezegde dag” dient hier te worden verstaan dag, uur en plaats als bedoeld in het tweede lid.

Mededeling gepleegd strafbaar feit Rijst tijdens het onderzoek het vermoeden, dat de beklaaigde zich heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, wáarover de militaire rechter zou moeten oordelen, dan zal hiervan onmiddellijk omstandige mededeling worden gedaan aan de autoriteit, door wie de beklaaigde te dier zake naar de militaire rechter moet worden verwezen.

Betreft dit strafbaar feit de punten, ter zake waarvan door de Raad onderzoek wordt gedaan, dan moet, wanneer er rechtsingang tegen de beklaaigde wordt verleend, de behandeling door de voorzitter worden geschorst en de beklaaigde ter beschikking worden gesteld van de militaire rechter.

Een afschrift van de te dier zake genomen rechterlijke beslissing behoort de openbare aanklager zo spoedig mogelijk aan de Minister van Oorlog te doen toekomen.

Wordt bij het te dier zake gewezen vonnis ontslag uit de dienst uitgesproken, dan wordt de Raad overeenkomstig art. 57 (zie aldaar) ontbonden. In het tegengestelde geval (derhalve in het geval bedoeld in art. 42, 5e der wet) zendt de Minister van Oorlog een afschrift van dat vonnis en zo nodig een aanvulling van de in art. 1 bedoelde lastgeving aan de samensteller van de Raad toe, na ontvangst waarvan de Raad zijn werkzaamheden hervat.

T.a.v. het eerste lid van dit artikel kan worden opgemerkt dat de Raad moet uitmaken of hier al dan niet sprake is van een zodanig ernstig feit, dat gerechtelijke vervolging noodzakelijk moet worden geacht. Bij twijfel dienaangaande zou m.i. de voorzitter van de Raad zich om advies dienen te wenden tot de A.M. of advocaat-fiscaal ten einde een beslissing dienaangaande te nemen. Hoewel niets dienaangaande in wet of reglement is vastgelegd, lijkt het mij gewenst, dat de Raad zich houdt aan het uitgebrachte advies van de A.M. (adv.-fisc.).¹⁾

Het tweede lid, vermeldt schorsing der zitting nadat rechtsingang tegen de beklaaigde is verleend, m.a.w. dat een strafzaak door verwijzing tegen hem aanhangig is gemaakt, dan wel dat hij vervolgd

¹⁾ Deze weg lijkt niet de juiste. Niet de Raad, maar de verwijzings-officier heeft uit te maken of hetgeen gebleken is behandeling door de militaire rechter nodig maakt. Deze officier is verplicht het advies in te winnen van de openbare aanklager doch is niet verplicht zich aan dat advies te houden. Om de Raad van deze openbare aanklager advies te doen vragen en hem aan dat advies te binden is in strijd met de zoeven bedoelde bepalingen van de Regtspleging bij de Landmagt. De Raad behoort zich dan ook te houden aan de bij art. 10 R.L. aan de Commandierend-Officier voorgeschreven gedragslijn. Deze is de enige, welke in het stelsel van het militaire strafproces past.

wordt door de civiele rechter. Hetzij de verwijzings-officier of auditeur-militair (adv.-fisc.) dan wel de Officier van Justitie of Procureur-Generaal, zal derhalve d.t.v. de Minister van Oorlog aan de voorzitter *dit feit moeten* mededelen.

Hoewel niets dienaangaande is voorgeschreven, ook niet of deze mededeling al dan niet de hiërarchieke weg (dus via minister, bevelhebber naar voorzitter) dient te geschieden, lijkt mij deze gang van zaken de aangewezen.

Sluiting van het onderzoek Zodra de zaak naar het oordeel van de Raad voldeende is onderzocht en geen der leden omtrent hetgeen gedurende de zittingen van de Raad is verhandeld of voorgevallen meer inlichtingen verlangt, sluit de voorzitter het onderzoek. Na deze sluiting mogen de leden geen beraadslagingen over de zaak zelve of over de daarmee samenhangende omstandigheden voeren.

Een en ander werd bepaald in verband met de volgende artt. betreffende de stemming over het onderwerp, zodat een onderlinge gedachtenwisseling der leden aanleiding zou kunnen zijn tot beïnvloeding van reeds gevestigde opinies, terwijl tijdens de zittingen afdoende gelegenheid is geboden om zich een bepaalde mening te vormen.

Uitbrengen van advies De Raad gaat daarop over tot het uitbrengen van zijn advies.

Door de bepalingen van dit artikel wordt het gehele onderzoek definitief gesloten verklaard in aansluiting op het eerste lid van art. 51, en wordt tevens het eindstadium ingeluid van het uitbrengen van het advies aan de Minister van Oorlog.

Op dit gedeelte van de procedure zijn van toepassing de artt. 51—56, alsmede art. 56 der wet. Teneinde een regelmatige volgorde te verkrijgen wordt hier in de eerste plaats het art. 56 der wet besproken.

Nadat de Raad van Onderzoek de zaak naar de bij reglement gestelde regelen genoegzaam heeft onderzocht om daaromtrent een op overtuiging gegrond advies te kunnen geven, gaat hij over tot het vaststellen van zijn advies.

Dit geschiedt bij geheime stemming.

De voorzitter stelt als eerste vraag:

„Zijn er op grond van een of meer der te laste gelegde en naar „Uw overtuiging bewezen feiten (van het ten laste gelegde en naar „Uw overtuiging bewezen feit) termen tot het verlenen van een niet „eervol ontslag?”

Bij toestemmende beantwoording van die vraag doet de voorzitter alsnog de vraag:

„Zijn er verzachtende omstandigheden?”

Iedere vraag mag slechts met „ja” of „neen” worden beantwoord. Het reglement zal bepalen, wat verder bij het uitbrengen van het advies moet worden in acht genomen en op welke wijze van het uit-

gebrachte advies mededeling zal worden gedaan aan Onze Minister van Oorlog en aan de beklagde.

Men lette hierbij bijzonder op het bepaalde in het eerste lid dat spreekt van: „... op overtuiging gegrond”, d.w.z. dat ieder lid tot overtuiging moet zijn gekomen, hetzij dat beklagde schuld heeft aan het hem ten laste gelegde, dan wel daaraan onschuldig is.

Zolang bij een der leden nog twijfel bestaat mag sluiting van het onderzoek nog niet plaats hebben.

De stemming moet geheim zijn, welk beginsel is uitgewerkt in de artt. 53 en 54 van het reglement, hierna te behandelen.

De stemming vindt plaats na het stellen van de eerste vraag.

Wordt deze vraag blijkens de uitkomst van de stemming ontkend, dan behoeft de tweede vraag niet gesteld te worden en zal het advies dus uiteindelijk kunnen worden opgesteld. Wordt de vraag echter bevestigend beantwoord, dan wordt na vernietiging der eerste stembriefjes (zie art. 54 van het reglement) de tweede vraag gesteld. De verdere behandeling wordt in het reglement uitgewerkt.

Eerste stemming Alvorens de eerste vraag te stellen als in art. 56 der wet bedoeld, reikt de voorzitter aan ieder lid twee briefjes uit (z.g. stembriefjes), op het ene waarvan het woord „ja”, op het andere waarvan het woord „neen” is gedrukt (getypt). De biljetten mogen onderling geen verschil vertonen, vandaar dat verder is voorgeschreven, dat zij moeten zijn vervaardigd uit papier van dezelfde hoedanigheid en kleur, een lengte hebben van 20 cm en een breedte van 12 cm, eerst over de lengte in drieën gevouwen en daarna over de breedte in drieën gevouwen zijn met het gedrukte woord „ja” of „neen” aan de binnenzijde, zodat alle biljetten volkomen hetzelfde uiterlijk hebben.

Ieder lid neemt nu een biljet waarop het antwoord is gedrukt, waarmede hij de eerste vraag meent te moeten beantwoorden en vernietigt daarna het andere biljet.

Daarna wordt achtereenvolgens door ieder lid het biljet, dat zijn antwoord op de eerste vraag bevat opnieuw dicht gevouwen en door een in de deksel aangebrachte gleuf in een gesloten bus geworpen.

Nadat door het schudden van de bus de biljetten daarin zijn dooreen gemengd (teneinde te voorkomen, dat bekend wordt wie „ja” of „neen” heeft gestemd) stort de secretaris van de Raad de inhoud van de bus op een open schaal, waarna het aantal biljetten wordt geteld en nu door één der andere leden van de Raad overluid voorgelezen.

Gelijktijdig maakt de secretaris van de bevindingen een afzonderlijk proces-verbaal (van stemming over de eerste bij art. 56 der wet gestelde vraag) op, waarin dus het aantal stemmen voor en tegen wordt opgenomen, alsmede het feit, dat de uitslag conform het bepaalde in het art. 54 van het Reglement door voorzitter en lid van de Raad is voorgelezen.

Dadelijk daarop worden de biljetten door de voorzitter vernietigd.

Tweede vraag Is blijkens dit proces-verbaal de eerste vraag bij meerderheid van stemmen bevestigend beantwoord, dan stelt de voorzitter de tweede in art. 56 der wet omschreven vraag en dan wordt daaromtrent op de in de beide voorgaande artikelen van dit reglement omschreven wijze gehandeld.

Verdere afdoening Het proces-verbaal der stemming wordt vervolgens, na door de voorzitter en de leden te zijn ondertekend, met de processen-verbaal der zittingen en alle verdere stukken met bijvoeging van een inventarislijst in handen gesteld van de bevelhebber, die van het proces-verbaal der stemming een afschrift doet nemen en dit tegen ontvangstbewijs aan de beklagde doet toekomen.

Daarna worden alle stukken — het voren vermelde ontvangstbewijs daaronder begrepen — door de bevelhebber aan de Minister van Oorlog toegezonden.

Ontbinding van de Raad De bevelhebber ontbindt vervolgens de Raad en stelt, zo nodig, op de marsorder van de voorzitter de gevorderde verklaring, de voorzitter handelt op gelijke wijze met de marsorders der overige leden.

HOOFDSTUK 2.

Van de Raden van appèl.

De basis voor het appelleren is gelegd in art. 58 der wet, hetwelk bepaalt, dat van het advies van een Raad van Onderzoek beroep op een Raad van appèl mogelijk is, doch krachtens art. 59 der wet alleen openstaat voor beklagde en de Minister van Oorlog.

De beklagde stelt dit beroep in door inzending binnen 14 dagen na ontvangst van de mededeling bedoeld in art. 56 van het reglement (afschrift proces-verbaal van stemming) aan de Koningin van een met redenen omkleed bezwaarschrift, dat van Harentwege aan de Minister van Oorlog wordt ter hand gesteld.

De Minister handelt nu krachtens art. 58 van het reglement als volgt. Ook indien de Minister van Oorlog na kennisneming van de stukken meent te moeten gebruik maken van het recht van appèl, stuurt hij aan de Koningin een voorstel tot het benoemen van een voorzitter van een terzake samen te stellen Raad van appèl. Nadat deze benoeming heeft plaats gehad, zendt de Minister aan de beklagde langs hiërarchieke weg de mededeling, dat de zaak nader door een Raad van appèl zal worden onderzocht.

Krachtens art. 60 geeft de Minister van de inhoud van het K.B. tot benoeming van een voorzitter kennis aan de bevelhebber in het militaire gewest, die alsdan belast is met de samenstelling van de Raad van appèl volgens voorschriften der wet. Deze mededeling van

benoeming van de voorzitter gaat vergezeld van *alle* stukken en geldt als lastgeving bedoeld in art. 44 der wet. De Raad van appèl bestaat eveneens uit zeven leden zoveel mogelijk behorende tot de officieren in actieve dienst. Voor de samenstelling te regelen naar de rang van de beklagde raadplege men de bij de wet behorende tabel Litt. A. (Bijlage 1 op blz. 595).

Alleen de voorzitter wordt door de Koningin benoemd, de verdere samenstelling van de Raad is geregeld bij het reglement. De artt. 45, 47—51 van de wet zijn van overeenkomstige toepassing.

Officieren, die reeds zitting hadden in de Raad van Onderzoek mogen geen zitting hebben in de Raad van appèl. Zij mogen dus ingevolge het gestelde in art. 47 der wet ook niet deelnemen aan de loting.

Vergaderplaats voor de Raad van appèl is 's Gravenhage. De wijze van werken van de Raad is vastgelegd in het reglement onder toepasselijkheid van de beginselen van de artt. 52—56 der wet. Art. 62 der wet schrijft tenslotte dwingend voor dat de feiten in het *nadeel* van de beklagde, welke de Raad van Onderzoek niet bekend konden zijn of, in verband met de lastgeving tot onderzoek, door die Raad buiten beschouwing moesten worden gelaten (immers de Minister wijst definitief de punten van onderzoek aan) mogen door de Raad van appèl evenmin worden behandeld of invloed uitoefenen op het advies van die Raad.

In de artt. 61—62 bepaalt het reglement de samenstelling en de gang van het onderzoek van de Raad van appèl en wel, dat:

- a. de samenstelling van deze Raad conform aan de Raad van onderzoek geschiedt, behoudens dat
 - 1e. bij verwisseling geen officieren die reeds deel uitmaakten van de Raad van onderzoek in aanmerking mogen komen;
 - 2e. dat aan de loting niet deelnemen officieren in de rang van de voorzitter bij K.B. benoemd;
 - 3e. dat indien de beklagde de rang van tweede luitenant bekleedt, voor kolonels, luitenant-kolonels en majoors slechts één loting geschiedt (derhalve niet voor iedere rang apart als bij de Raad van onderzoek) (zie art. 14 2e lid van het reglement);
 - 4e. dat, indien de beklagde de rang van eerste luitenant bekleedt, voor kolonels, luitenant-kolonels en majoors één gezamenlijke loting plaats heeft;
 - 5e. dat beklagde slechts éénmaal ten hoogste twee leden of plaatsvervangende leden mag wraken, evenwel met uitzondering van de bij K.B. benoemde voorzitter;
- b. dat de werkwijze, geregeld bij art. 62, gelijk is aan die van de Raad van onderzoek met die verstande, dat
 - 1e. de beklagde, als hij dit niet verlangt, niet opnieuw inzage van de op de zaak betrekking hebbende stukken als bedoeld in art. 24 behoeft te worden verleend;
 - 2e. de door de beklagde aangewezen officier-verdediger niet

dezelfde behoeft te zijn, als die, welke zijn zaak voor de Raad van onderzoek heeft behandeld.

HOOFDSTUK 3.

Van de herziening.

In geval het advies verband hield met een rechterlijk gewijsde, waarvan de vernietiging verkregen werd, alsmede bij het bekend worden van enige omstandigheid, die bij het uitbrengen van het advies niet bekend was en op zich zelve of i.v.m. andere omstandigheden, ernstige twijfel omtrent de juistheid van het advies doet ontstaan, is herziening van dat advies van de Raad van onderzoek of van appèl mogelijk.

De aanvraag tot herziening kan worden gericht tot de Koningin, hetzij door hem tegen wie het advies was uitgebracht, hetzij door een door hem speciaal schriftelijk gevolmachtigde, hetzij, als hij is overleden, door zijn weduwe, dan wel door een of meer van zijn wettige bloedverwanten in rechte lijn. Is hij ongehuwd dan mag de aanvraag bij ontstentenis van wettige bloedverwanten in rechte lijn, ook geschieden door zijn wettige bloedverwanten in de tweede graad.

Bevat het verzoekschrift geen feiten of omstandigheden, waarop de aanvraag steunt, dan wordt het niet in behandeling genomen.

Is een verzoekschrift als vorenbedoeld wel vatbaar voor overweging, doch wordt het door de Kroon afgewezen, dan geschiedt dit bij Koninklijk Besluit, de Raad van State gehoord.

Acht de Koningin echter de aanvraag voldoende gerechtvaardigd, dan krijgt de Minister opdracht om de zaak opnieuw te doen onderzoeken, die alsdan het vereiste doet verrichten. Dit onderzoek geschiedt nu wederom, hetzij door een Raad van onderzoek als die, welke over de zaak in eerste instantie heeft geadviseerd, hetzij door een Raad van appèl wanneer het betwiste advies door een Raad van appèl werd gegeven.

Krachtens art. 66 der wet wordt dit onderzoek eveneens geregeld bij het reglement, met inachtneming van de artt. 46—56, 60—62 der wet, onder bepaling, dat officieren, die op enigerlei wijze aan de beraadslagingen over de zaak hebben deelgenomen, uitgesloten zijn van dit herzienings-onderzoek.

Art. 67 der wet tenslotte bepaalt, dat van dit uitgebrachte advies van de Raad voor herziening geen enkel beroep mogelijk is.

In art. 63 van het reglement ter nadere vaststelling der bepaling betreffende de herziening, is bepaald, dat wederom dezelfde bepalingen, geldende voor de Raden van onderzoek en appèl, van toepassing zijn, behoudens:

- 1e. dat bij verwisselingen geen officieren worden toegelaten, die reeds eerder van de zaak kennis namen;
- 2e. dat, indien hij, omtrent wien het betwiste advies werd uitgebracht, overleden mocht wezen, de hem als beklaagde officier toegekende rechten overgaan op hem of haar, die op grond

van art. 64 der wet (zie hiervóór) de aanvraag om herziening heeft ingezonden.

Tot slot bepaalt art. 68 der wet, dat de Minister van elk uitgebracht advies mededeling doet aan de Kroon. Betreft het advies een op aanvraag tot herziening ingesteld onderzoek, en wijkt dit af van een reeds vroeger uitgebracht advies, dan neemt de Kroon, ingeval de officier reeds mocht zijn ontslagen uit de militaire dienst, een beschikking te zijn aanzien, als door de Kroon doelmatig wordt geacht.

HOOFDSTUK 4.

Van de kosten van het onderzoek.

Art. 69 der wet bepaalt aangaande dit hoofdstuk dat alle kosten van de Raad van onderzoek en van de Raad van appèl alsmede die van de herziening, behoudens uitzonderingen bij de wet gemaakt, voor rekening van de Staat komen.

Kosten door of ten behoeve van de beklagde gemaakt, komen alleen ten laste van de Staat, indien zij zijn veroorzaakt door de afgifte van kosteloze afschriften van stukken aan de beklagde, als bedoeld in art. 24 en art. 64 van het reglement. De voorzitter van de Raad draagt zorg voor de verstrekking van deze stukken, door de hulp van de bevelhebber in te roepen. De bevelhebber is krachtens het Reglement verplicht tot dat doel een of meer van de te zijner beschikking staande schrijvers aan de voorzitter ter dispositie te stellen. Het is verboden de beklagde afschriften van diens beoordelingslijsten te verstrekken. Het vervaardigen van afschriften geschiedt kosteloos voor beklagde en voor de Staat. Derhalve kunnen eventueele kosten nimmer worden gedeclareerd, indien zij voor de Staat moeten geschieden. Wel echter die, welke gemaakt zijn ten behoeve van beklagde als hiervoor bedoeld.

De kosten van getuigen, die ingevolge oproeping vanwege de beklagde (dus b.v. door diens raadsman) of op diens verzoek (door de voorzitter) ter zitting zijn verschenen, zijn voor rekening van de beklagde. Wordt beklagde na het onderzoek echter niet ontslagen uit de militaire dienst, dan mag hij deze gemaakte kosten van het Rijk terugvorderen, voorzover deze kosten niet nodeloos zijn geweest. De regeling der schadeloosstelling en getuigenvergoeding is vastgelegd in het reglement.

Deskundigen De kosten van deskundigen zijn voor rekening van de Staat. Zij moeten worden gedeclareerd in duplo door de belanghebbende aan de Minister van Oorlog. Zo nodig moet een exemplaar op gezegeld papier zijn gesteld. De voorzitter van de Raad, of hij die als zodanig fungeerde, moet de declaratiën ondertekenen en hierop vermelden, dat zij zijn deugdelijk, overeenkomstig het tarief en onvergolden.

Deze bepaling vereist derhalve bekendheid met de voorschriften betreffende de tarieven zoals die zijn opgenomen in de wet van

18 April 1874 (sedert gewijzigd), kortweg Tarieven Gerechtskosten te noemen ¹⁾).

Getuigen Na afloop van de zitting worden de kosten van getuigen te wiens laste zij komen, door de voorzitter toegeschat, volgens regelen gesteld bij de wet Tarieven Gerechtskosten, voor ieder afzonderlijk en door hen gequiteerd. Deze toegeschatte bedragen, welke ten laste van het Rijk komen, moeten onmiddellijk na de toeschatting door een der korpsadministrateurs uit de standplaats van de betrokken bevelhebber en door deze aangegeven, aan de belanghebbende worden uitbetaald. De toeschattingen zijn vrij van zegel.

De belanghebbende deurwaarder zendt zo spoedig mogelijk na het uitbrengen van de dagvaarding een door de bevoegde rechterlijke autoriteit getaxeerde declaratie in aan de Minister van Oorlog, opdat worde nagegaan of deze kosten al dan niet door de Staat moeten worden betaald. Is dit niet het geval dan wordt de declaratie teruggezonden aan de deurwaarder onder mededeling, dat deze zich tot het verkrijgen van betaling tot de beklagde zal hebben te wenden. Komt het Departement tot erkenning van de kosten, dan worden de declaratiën aan de voorzitter gestuurd, die ze voor deugdelijk ondertekent en doorzendt aan de vorenbedoelde administrateur.

Vervoer van gevangenen of gegijzelden De kosten van het vervoer van gevangenen of van gegijzelden, die als getuigen zijn gehoord, worden door de bedoelde korpsadministrateur aan het Rijk in rekening gebracht. Gewapend militair geleide voor dergelijke getuigen wordt op verzoek van de voorzitter van de Raad door de zorg van de meest nabijzijnde garnizoenscommandant kosteloos voor de *beklaagde* verstrekt. Kosten van vervoer van gevangenen in cellulaire of andere rijtuigen komen eveneens ten laste van de Staat.

Voorschot reiskosten Voor getuigen, die zulks verlangen, mag de voorzitter van de Raad, vóór hun vertrek na verhoor, een vergoeding voor reis- en verblijfkosten toeschatten. Hij dient hierbij rekening te houden met recht en billijkheid, zowel met werkelijk door de getuigen, tengevolge van hun oproeping gemaakte of nog te maken onkosten, alsmede met de verdeling in klassen volgens het reisbesluit 1916 (L.O. 1915 A 128).

Ingeval getuigen zich tengevolge van ziekte of lichaamsgebreken of i.v.m. hun leeftijd door een ander hebben doen vergezellen, zal de voorzitter, indien dit geleide naar zijn mening noodzakelijk was, daarmee in billijkheid rekening houden.

¹⁾ Voor de tekst van deze wet worde verwezen naar de verzameling van wetten en besluiten betreffende het militair straf- en tuchtrecht, samengesteld door Dr. L. M. Rollin Couquerque (Alg. Landsdrukkerij 1946, No. 3100).

Aan niet-militaire getuigen, die niet door Staat, Provincie of Gemeente worden bezoldigd, of die niet zijn bezoldigde beambten of bedienden, bevoegd tot het opsporen van misdrijven, of tot het opmaken van daartoe betrekkelijke verklaringen, verbalen of relazen, mag een billijke vergoeding voor tijdverzuim worden toegeschat boven de vergoeding van reis- en verblijfkosten. Hieronder vallen derhalve artsen, advocaten, notarissen, deurwaarders, en alle niet in Rijks-, Provinciale of Gemeentedienst zijnde personen.

Aan gevangenen of gegijzelden, die als getuigen zijn gehoord, wordt enige vergoeding niet toegeschat.

Verplaatsing Indien, na zitting te hebben genomen, een of meer leden van Raad zich ten behoeve van het onderzoek naar elders moeten begeven, zijn zij daartoe gemachtigd. Zij mogen de kosten van deze verplaatsing declareren bij de aangewezen korps-administrateur volgens de bepalingen van voornoemd reisbesluit.

Lokaalhuur Is het nodig geweest lokalen te huren voor het houden van vergaderingen, dan moet hierover een afzonderlijke declaratie worden ingediend. De voorzitter dient op de declaratie een verklaring te stellen tot aanwijzing van het aantal dagen, dat de Raad de lokalen voor zijn vergaderingen in gebruik heeft gehad. De rekening dient, na door de bevelhebber te zijn goedgekeurd, te worden ingediend bij de aangewezen korpsadministrateur.

Overige onkosten Alle overige onkosten welke een noodzakelijk gevolg zijn van de behandeling van de zaak, worden door de voorzitter van de Raad voldaan, die de daartoe benodigde gelden tegen ontvangstbewijs verkrijgt van de aangewezen korps-administrateur. Deze kosten komen ten laste van de Staat.

Korpsadministrateur Zijn de werkzaamheden van de Raad afgelopen, dan maakt de door de bevelhebber aangewezen korpsadministrateur een verzamelstaat van alle ingevolge dit reglement gedane uitgaven op, welke door de voorzitter moet worden goedgekeurd. Daarna nog te betalen bedragen worden op gelijke wijze verzameld.

Verhaal Wordt de betrokken officier *niet* uit de militaire dienst ontslagen, dan kan de Minister van Oorlog op aanvraag van de nodeloos, ten verzoeken van de beklaagde gehoorde getuigen, of van de deurwaarders, die hen dagvaardde, bevelen, dat de hun toegeschatte gelden, voor zoverre die door de beklaagde nog niet zijn voldaan, worden ingehouden op het tractement dat deze nog te vorderen mocht hebben.

In geval van herziening, geldt hetzelfde t.a.v. hem of haar die de herziening heeft aangevraagd.

Behoort bij de wet van den 9 den Juni 1902 (Staatsblad n°. 89).

TABEL

aanwijzende de samenstelling van de Raden van onderzoek en Raden van appèl in verhouding tot den rang van de beklagde officier.

Raden van appèl		Raden van onderzoek	
1 generaal-majoor, voorzitter	} Tweede luitenant	} 1 luitenant-kolonel, voorzitter	1 luitenant-kolonel, voorzitter
1 hoofd-officier			1 majoor
1 kapitein			1 kapitein
1 eerste luitenant			1 eerste luitenant
3 tweede luitenants			3 tweede luitenants
1 generaal-majoor, voorzitter	} Eerste-luitenant	} 1 luitenant-kolonel, voorzitter	1 luitenant-kolonel, voorzitter
1 kolonel			1 majoor
1 luitenant-kolonel of majoor			2 kapiteins
1 kapitein			3 eerste luitenants
3 eerste luitenants			
1 generaal-majoor, voorzitter	} Kapitein	} 1 kolonel, voorzitter	1 kolonel, voorzitter
1 kolonel			1 luitenant-kolonel
1 luitenant-kolonel			2 majoors
1 majoor			3 kapiteins
3 kapiteins			
1 luitenant-generaal, voorzitter	} Majoor	} 1 generaal-majoor, voorzitter	1 generaal-majoor, voorzitter
1 generaal-majoor			1 kolonel
1 kolonel			2 luitenant-kolonels
1 luitenant-kolonel			3 majoors
3 majoors			
1 luitenant-generaal, voorzitter	} Luitenant-kolonel	} 1 generaal-majoor, voorzitter	1 generaal-majoor, voorzitter
1 generaal-majoor			3 kolonels
2 kolonels			3 luitenants-kolonels
3 luitenant-kolonels			
1 luitenant-generaal, voorzitter	} Kolonel	} 1 luitenant-generaal, voorzitter	1 luitenant-generaal, voorzitter
3 generaal-majoors			3 generaal-majoors
3 kolonels			3 kolonels
7 opperofficieren; de oudste voorzitter	} Generaal-majoor of Luitenant-generaal	} 7 opperofficieren; de oudste voorzitter	

Ingeval het gevorderde getal opperofficieren in actieve dienst niet beschikbaar is, wordt de Raad van onderzoek voltallig gemaakt door aanwijzing van opperofficieren op non-activiteit of gepensionneerd.

Litt. B.

Bijlage No. 2.

Behoort bij de wet van den 9den Juni 1902 (Staatsblad No. 89) tijdelijk gewijzigd bij Wet van 8 April 1948 (Stbl. I. 142).

T A B E L

aanwijzende de betrekkingen en de daaraan verbonden rangen der officieren van gezondheid, officieren-tandarts, militaire apothekers en paardenartsen.

Dirigerend officier van gezondheid der eerste klasse, met rang van kolonel.

Dirigerend officier van gezondheid der tweede klasse, met rang van luitenant-kolonel.

Dirigerend officier van gezondheid der derde klasse, met rang van majoor.

Officier van gezondheid der eerste klasse, met rang van kapitein.

Officier van gezondheid der tweede klasse, met rang van eerste luitenant.

Dirigerend officier-tandarts met rang van kolonel, luitenant-kolonel, of majoor.

Officier-tandarts der eerste klasse, met rang van kapitein.

Officier-tandarts der tweede klasse, met rang van eerste luitenant.

Dirigerend militair apotheker, met rang van luitenant-kolonel of majoor.

Militair apotheker der eerste klasse, met rang van kapitein.

Militair apotheker der tweede klasse, met rang van eerste-luitenant.

Dirigerend paardenarts, met rang van luitenant-kolonel of majoor.

Paardenarts der eerste klasse, met rang van kapitein.

Paardenarts der tweede klasse, met rang van eerste-luitenant.

BOEKAANKONDIGING.

Mr. D. B. A. Franken, President van — en Mr. R. J. Brunner, Fiscaal bij de Zeekrijgsraad te 's Gravenhage, Het Wetboek van Militair Strafrecht verklaard. 's Gravenhage, N.V. Boek- en Kunstdrukkerij v/h Mouton & Co, 1948. 364 blz. Prijs f 15.25.

Het bekende, aanvankelijk door de toenmalige Eerste-Luitenant der Infanterie J. J. C. van Dijk bewerkte boek, dat in Augustus 1904 verscheen en dat in 1922 en in 1930 zijn tweede en derde uitgave beleefde, dankte zijn ontstaan aan de behoefte van het onderwijs in het Militair Strafrecht aan de Koninklijke Militaire Academie, dat aan de Heer Van Dijk was opgedragen. Het was een tekstuitgave met korte aantekeningen ter verklaring niet alleen van het Wetboek van Militair Strafrecht maar ook van de Wet op de Krijgstucht, welke in 1903 tot stand gekomen waren en met welke inhoud de aanstaande officieren der landmacht vertrouwd dienden te worden gemaakt, ondanks het feit dat zij na het verlaten van de opleiding voor een toen nog niet te bepalen tijd de oude wetboeken van 1814 en 1815 zouden hebben toe te passen. De tweede uitgave verscheen na de totstandkoming van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht-recht en onderging de daardoor nodig geworden wijzigingen en aanvullingen. De derde uitgave vermeerderde de toelichtingen met gegevens omtrent nieuwe wettelijke regelingen, militaire rechtspraak en literatuur.

Jarenlang na 1923, toen deze nieuwe wetboeken in werking traden, heeft dit werk aan ieder die met hun toepassing in aanraking kwam, tot gids gediend en nog steeds heeft het boek als aanbiedende een résumé van de gedachtenwisseling in de Staten-Generaal bij hun behandeling, zijn nut nog niet verloren.

Was toen hetgeen op wetgevend gebied was voorgevallen de sterke prikkel om tot deze uitgave het initiatief te nemen, thans heeft de praktijk van de jongste oorlog, welke de gelegenheid bood om die wetboeken onder oorlogsomstandigheden te zien werken, er toe bijgedragen om de schrijvers van de hier aangekondigde verklaring van hetzelfde Wetboek van Militair Strafrecht te doen besluiten om, gebruik makende van hun in de jaren 1928—1938 bij de opleiding van marine-officieren gebezigde, niet in de handel gebrachte dictaat, evengenoemd wetboek in een vorm, analoog aan die van het standaardwerk van Mr. T. J. Noyon, in druk te doen verschijnen. Literatuur en jurisprudentie zijn daarbij niet vergeten, zeggen de Schrijvers terecht.

Inderdaad, hun boek is ene bijgewerkte, voornamelijk op de praktijk der Zeemacht gerichte en daardoor in een nieuw kleed verschenen doch aanmerkelijk breder opgezette en uitvoeriger toegelichte uitgave van de materie, welke de derde uitgave van het boek van Van Dijk voor de Landmacht had geordend. De in opleiding zijnde marine-officieren mogen zich gelukkig rekenen met het bezit van dit

studieboek, dat de verouderde dictaten vervangen zal. Maar ook de dienaren der militaire justitie zullen zich ongetwijfeld in het bezit van deze systematisch geordende toelichtingen op de voornaamste militaire strafwet verheugen en zelfs de overheid vindt hier menige aanwijzing van hetgeen de Schrijvers menen, dat bij een mogelijke herziening van het behandelde wetboek verbetering, althans overweging verdient.

Ook ons Tijdschrift, dat bijna op elke bladzijde wordt aangehaald, verheugt zich in de daarin gelegen bevestiging van het nut van zijn bestaan en voortbestaan. De opmerking moge worden gemaakt, dat op vele plaatsen verwezen wordt naar oudere jaargangen, welke niet in ieders bezit zijn en zeer moeilijk of niet meer verkrijgbaar zijn. Het zou zijn nut kunnen hebben om de reden van die verwijzing, indien deze uit de tekst niet reeds blijkt, in het kort te vermelden. Ook zal men het op prijs stellen om in een volgende uitgave — welke ongetwijfeld verwacht mag worden — de door de oorlogspraktijk opgeleverde gegevens verwerkt te vinden. Onze jaargangen XXXIX en XL werden nagenoeg niet vermeld en bevatten toch veel wat een citaat zou hebben verdiend. De Redactie is intussen dankbaar voor de haar geboden gelegenheid om het boek aan te kondigen en om zich telkens wanneer dit nodig mocht zijn, op een of ander onderdeel te oriënteren.

R. C.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Zeekrijgsraad bij de Strijdkrachten in het Oosten.

Vonnis van 11 Juni 1943.

(Uitgesproken 9 Juli 1943).

President: Hoofdoff. M.S.D. 2e kl. H. W. Poldermans (plv.).
Leden: Luits. t. zee 1e kl. K. G. Tiel (plv.), D. J. van Doorninck
JAzn, A. H. W. von Freytag Drabbe (plv.) en Off. v. Adm. 1e kl.
C. P. van den Berg.
Fiscaal: Off. v. Adm. 1e kl. W. H. Vermeer.
Raadsman: Luit. t. zee 2e kl. J. B. Reiche.

Militair oproer.

Hoewel uit het opschrift van de IVe titel van het W.M.S.R.: „Misdrijven tegen de ondergeschiktheid”, kan voortvloeien dat de in art. 124 bedoelde feitelijke gepleegd moet zijn tegen een meerdere (al- dus vonnis Zeekrijgsraad Willemsoord van 20 October 1937, bevestigd bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 21 December 1937, M.R.T. XXXIII, blz. 698 v.), eist de letter van art. 124 dit niet. De Raad is van oordeel dat als maatstaf behoort te worden aangelegd dat de feitelijke zich richt tegen het militaire gezag in het algemeen, zelfs wanneer dit in de persoon van een militaire mindere aanwezig zou zijn. In casu geweld gepleegd tegen een der aan de wal voor het schip, niet als schildwacht, op post gestelde militairen.

Het hoofddelict „militair oproer” is voor beklagde bestaanbaar, zonder dat hij zich in persoon schuldig maakt aan „opzettelijke „ongehoorzaamheid” en aan „feitelijke insubordinatie”, zodat beide laatste misdrijven niet door het hoofddelict worden geabsorbeerd, maar afzonderlijk dienen te worden gequalificeerd.

De strafverzwarende omstandigheden van gezamenlijk en tengevolge van samenspanning plegen geldt wel voor de ongehoorzaamheid maar niet voor de op het oproer gevolgde desertie, aangezien noch de afspraak, noch het bewust zijn van elkanders medewerking betrekking had op het langer dan vier etmalen ongeoorloofd afwezig blijven of op het achterzeilen van het schip, doch slechts op het passagieren in de avond (en de nacht) van 26 Juni 1942.

De onderlinge verhouding der misdrijven wordt geacht die van meerdaadse samenloop te zijn, nu door elk der feiten een afzonderlijk rechtsbelang is aangerand.

DE ZEEKRIJGSRAAD BIJ DE STRIJDKRACHTEN IN HET OOSTEN.

in de zaak van den Fiscaal, razione officii, tegen R. B. N.. oud 21 jaren, geboren te Haren (Gr.), laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende aan boord van het Marindepôtschip „Plancius” als matroos der 2e klasse, gedetineerde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den 7en December 1942, No. Int. 8/13/15;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomst van den Zeekrijgsraad van den 27en Mei 1943, No. Int. 8/13/12, aan den voet van welk stuk door den Fiscaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, in den namiddag van den 26en Juni 1942, in tijd van „oorlog, toen hij als matroos der 2e klasse diende aan boord van Hr. „Ms. „Jacob van Heemskerck” welk schip destijds te Simonstad „verbleef, gezamenlijk met een aantal — bestaande uit ten minste „vier — andere militairen heeft samengeschoold bij den valreep van „genoemden bodem met de bedoeling om, tegen de door den officier „van de wacht gegeven orders in, te trachten toch te passagieren, „om aldus in vereeniging hun plicht te verzaken,

„hebbende een zevental dezer militairen, waaronder beklagde, met „geweld een bij den valreep opgesteld cordon van wachtsvolk ver- „broken en met geweld den officier van de wacht, den ondergeschik- „ten officier van de wacht en den onderofficier van de wacht, die bij „den valreep de doorgang versperden, opzijgedrongen,

„zijnde hij — beklagde — sindsdien voortdurend, opzettelijk en „zonder vergunning afwezig gebleven totdat hij, na op 6 Juli 1942 „te Kaapstad te zijn gearresteerd, op of omstreeks 21 Augustus 1942 „naar Hr. Ms. „Sumatra” is overgebracht,

„hebbende hij door hoogeromschreven afwezigheid de reis van Hr. „Ms. „Jacob van Heemskerck” van Simonstad naar zee, welke reis „op 27 Juni 1942 is aangevangen en waartoe het bevel hem bekend „was, in het geheel niet medegemaakt”;

Gelet . . . enz.;

Overwegende dat beklagde ten processe ten aanzien van het hem ten laste gelegde heeft opgegeven:

dat hij op 26 Juni 1942 als matroos der 2e klasse diende aan boord van Hr. Ms. „Jacob van Heemskerck”, toen liggende te Simonstad; dat er aan boord bekend was gemaakt dat er dien dag niet gepassagierd zou worden, in verband met het feit dat het schip in twee uur stoomklaar moest zijn; dat de stokers hadden verteld dat slechts wanneer den geheelen nacht doorgewerkt zou worden, het schip binnen twee uur stoomklaar gemaakt kon worden, zoodat er best gepassagierd kon worden; dat er voor en tijdens het schaften aan de bakken onder de schepelingen ontevredenheid ontstond over het verbod om te passagieren en dat deze ontevredenheid op onmilitaire wijze geuit werd; dat vlak na het schaften schipper Labruyere in het verblijf kwam en mededeelde dat de order tot niet-passagieren gehandhaafd bleef, nadat hij hieromtrent op verzoek der bemanning bij den officier van de wacht had geïnformeerd; dat desniettemin het volk zich in passagierstenue ging kleeden — waaraan hij, beklagde, ook heeft meegedaan — en zich vervolgens naar dek begaf; dat zich aldaar ongeveer 100 man hadden verzameld; dat aan den officier van de wacht uitleg gevraagd werd aangaande de gegeven order; dat deze officier zeide dat het een order was van den Commandant en vervolgens de algemeene order gaf dat men zich naar het verblijf moest begeven en dat men zich in werkkleding moest verkleeden;

dat aan deze order door niemand werd voldaan; dat hij — beklaagde — gewoon met de anderen meedeed; dat deze officier aan drie korporaals-telegrafist zeide dat zij het voorbeeld moesten geven; dat slechts één korporaal naar beneden ging; dat de officier van de wacht verder geen maatregelen nam, doch toen de menigte niet naar het verblijf terugkeerde en bleef aandringen om den Commandant te spreken, gezegd heeft dat hij, als men zich naar beneden begaf, de Commandant zou vragen het volk toe te spreken; dat de aan dek aanwezige schepelingen zich toen naar de verblijven hebben begeven; dat aldaar de stemming, toen de Commandant niet verscheen, allengs rumoerig werd; dat er o.m. geroepen werd dat als ze geen passagieren kregen, zij het zouden nemen; dat er plotseling door de luidsprekerinstallatie geroepen werd: „passagiers” en dat de menigte daarop wederom naar boven, naar dek gegaan is; dat hij — beklaagde — zich ook nu weer bij de menigte heeft aangesloten en zich ongeveer in het midden daarvan bevond;

dat het aan dek rumoerig toeging, dat er veel geschreeuw was en dat er naar voren opgedrongen werd; dat hij — beklaagde — aanvankelijk nog een man of 4 à 5 voor zich had doch dat deze naar links en rechts verdwenen, omdat zij niet voor het gat van den valreep wilden komen; dat hij — beklaagde — echter niet is afgeweken en tenslotte vlak voor den valreep gekomen is; dat hij toen links van zich de matroos P. L. M. en rechts de matroos M. D. S. had staan; dat zij de drie met koppel en bajonet gewapende wachtslieden, die zich tevoren op den valreep bevonden hadden, toen reeds gepasseerd waren; dat op een gegeven moment de zaak niet meer te houden was en doorbrak; dat er op den valreep gevochten werd tusschen eenige wachtslieden en den onderofficier van de wacht, bootsman Dekker, eenerzijds en de schepelingen die wilden uitbreken, anderzijds; dat hij zelf eenige menschen heeft weggedrongen, doch niet heeft meegevochten; dat hij zodoende over den valreep heeft weten te passeeren;

dat hij, aan den wal gekomen, zoo hard als hij kon is weggelopen, te meer daar hij een schot had hooren lossen; dat hij door de wachtslieden werd achtervolgd, doch dat zij hem niet konden inhalen; dat hij zich eerst op het werfsterrein heeft verborgen gehouden en zich later, door zijn muts in de zak van zijn regenjas te doen en een witte shawl om te doen, in burger heeft verkleed en zoo de werfpoort gepasseerd is; . . . enz.;

Overwegende dat ten processe als getuigen onder eede hebben verklaard:

1. J. Margadant, luitenant ter zee der 2e klasse KMR. SD., oud 31 jaren:

dat hij op 26 Juni 1942 belast was met de functie van officier van de wacht aan boord van Hr. Ms. „Jacob van Heemskerck”, gemeerd liggende langs den steiger te Simonstad; dat op dien dag tussen 2 en 3 uur n.m. bekend gemaakt is dat er niet gepassagierd zou worden; dat hem tusschen 4 uur en 4.30 dien middag door den schipper gerapporteerd werd dat er een opgewonden stemming heerschte bij het

scheepsvolk en dat het bezig was zich in passagierstenue te kleeden; dat hij hiervan rapport heeft uitgebracht bij den eersten officier; dat ten omstreeks 5 uur n.m., na theewater, plotseling vele schepelingen, in passagierstenue gekleed, aan dek kwamen; dat hij door den ondergeschikten officier van de wacht, den luitenant ter zee 3e klasse Delmaar, hiervan rapport heeft doen uitbrengen bij den eersten officier en dat hij zelf naar de schepelingen toegegaan is en hun duidelijk order heeft gegeven, naar beneden te gaan en zich te verkleeden; dat enkele schepelingen hieraan gevolg gaven doch dat de meesten bleven staan; dat hij hiervan zelf rapport heeft uitgebracht aan den eersten officier; dat hij daarna wederom naar de schepelingen toegegaan is en zijn order herhaald heeft, hen wijzende op de ernstige gevolgen; dat men zeide, den Commandant te willen spreken; dat hij dit wederom aan den 1en officier heeft gerapporteerd; dat deze hem echter mededeelde, dat de Commandant zelf wel zou uitmaken, wanneer hij het volk wilde toespreken en dat het geval alleen militair kon worden opgelost; dat hij het geheele wachtsvolk heeft doen ophalen, een patrouille van 9 man, onder leiding van den sergeant der mariniers Maan, naar de werfpoort heeft gezonden met opdracht niemand van de bemanning door te laten en aan den wal, over de geheele lengte van het schip, met bajonet gewapende posten heeft uitgezet, met opdracht om iedereen, die zich van boord begaf, aan te houden en terug te brengen; dat zijn ondergeschikte en hij zich vervolgens, na overleg met den 1en officier, met pistolen hebben gewapend; dat deze ondergeschikte hem even later mededeelde dat hij de menigte had beloofd den Commandant te verzoeken, hen toe te spreken als zij zich naar beneden begaven; dat dit aan den eersten officier is gerapporteerd; dat er toen rust is ingetreden; dat echter, gedurende deze rustperiode, iemand door de luidspreker-installatie geroepen heeft: „passagiers bij den valreep”; dat de microfoon zich bevindt op een plaats die vanaf den valreep niet te zien is en dat nimmer uitgemaakt is, wie dit geroepen heeft;

dat hierop wederom een drom schepelingen aan dek verscheen; dat hij zich naar deze lieden toe begeven heeft en gezegd dat het geen passagieren was en dat hij toen wederom order heeft gegeven om naar beneden te gaan; dat zij echter luidruchtig en opstandig werden en begonnen te dringen; dat er assistentie gevraagd is van een Britsche patrouille; dat binnenboord voor den loopplank een cordon van ongeveer 6 man geplaatst werd met order niemand door te laten; dat hij zich zelf op den loopplank opgesteld heeft; dat hij den eersten officier gevraagd heeft of er eventueel geschoten mocht worden, waarop hem geantwoord is dat de Commandant bepaald had dat er niet geschoten mocht worden; dat ten omstreeks 6 uur 20 n.m. de menigte zoover opgedrongen was, dat zij tegen het cordon aan stonden; dat het cordon toen over den loopplank den wal opgedrongen werd en dat toen ongeveer 7 man wisten te ontsnappen; . . . enz.;

2 en 3: enz.

4. J. Ch. A. van de Ven, matroos 2e klasse, oud 21 jaren:

dat hij op 26 Juni 1942, na theewater, van den onder-officier van de wacht van Hr. Ms. „Jacob van Heemskerck” order heeft gekregen om aan den wal nabij den loopplank toezicht te houden dat niemand zich van boord zou begeven en iedereen tegen te houden, die den wal op wilde; dat hij voorzien was van koppel en bajonet doch dat hij geen schildwachtband droeg; dat hij op een gegeven moment gezien heeft dat het cordon aan boord verbroken werd en dat een aantal schepelingen in passagierstenue den loopplank over kwam rennen; dat hij getracht heeft den eerste, die over den loopplank kwam, den matroos M. D. S., tegen te houden; dat deze echter langs hem heen liep; dat hij M. D. S. achterna geloopt is doch dat deze zich om-draaide, een voorwerp — vermoedelijk een cigarettenkoker — uit zijn zak haalde en hem met de vuist, waarin zich dit voorwerp bevond een slag in het gezicht gaf, waardoor hij rechts naast zijn neus bloedend verwond werd; dat hij zijn bajonet getrokken heeft en M. D. S. achtervolgd heeft, doch dat hij hem niet heeft kunnen krijgen;

5. H. Kramer, kok 2e klasse zeemilicien, oud 24 jaren:

dat hij zich in den namiddag van 26 Juni 1942 bevonden heeft in de bakkerij van Hr. Ms. „Jacob van Heemskerck”; dat hij van daaruit een goed overzicht had op den valreep; dat hij op een gegeven oogenblik gezien heeft dat een menigte passagiers naar den loopplank opdrong, alwaar o.m. de officier van de wacht, de luitenant ter zee der 2e klasse Margadant, stond, zich links en rechts aan de leuningenvasthoudende; dat hij den indruk kreeg dat er gevochten werd; dat hij op het oogenblik dat de menigte doorbrak, zich een Britsche patrouille onder aan den valreep zag opstellen, kennelijk met de bedoeling zich aan boord te melden; dat hij even later den leider van deze patrouille van den grond zag opstaan, alsof hij zich herstelde van een klap of een val; dat de pet hem van het hoofd gevallen was;

Overwegende aangaande het bewezene der feiten:

post alia:

dat door de opgaven van den beklaagde, de verklaringen der getuigen en den inhoud der ten processe aanwezige schriftelijke bescheiden, wettig en overtuigend is bewezen, met beklagdes schuld daaraan, hetgeen hem is ten laste gelegd, voor zooveel de laatste alinea der tenlastelegging betreft het primaire;

Overwegende aangaande de qualificatie:

dat het in de eerste en tweede alinea ten laste gelegde naast het misdrijf „militair oproer” een voldoende feitelijke omschrijving van het misdrijf „opzettelijke ongehoorzaamheid”, in den vorm van opzettelijk nalaten te gehoorzamen aan een gegeven dienstbevel, geeft;

dat, als hooger is overwogen, ten processe is komen vast te staan dat beklaagde zelf een der uitbrekers is geweest, die eene feitelijke heid heeft gepleegd, en wel door den ondergeschikten officier van de wacht, den luitenant ter zee der 3e klasse Delmaar, opzij te dringen,

tengevolge waarvan deze meerdere gestruikeld en gevallen is; dat een dergelijk gewelddadig optreden, behalve onder de omschrijving „feitelijk aanranden” van artikel 117 van het Wetboek van Militair Strafrecht, mede valt onder de omschrijving „zich met geweld verzetten”, zijnde immers de kennelijke bedoeling van de houding en het optreden van den genoemden officier geweest om niemand — en dus ook beklaagde niet — door te laten, tegen welke houding en welk optreden beklaagde zich met geweld heeft verzet; dat de in de tweede alinea van de tenlastelegging omschreven feitelijke insubordinatie, gepleegd door een zevental militairen, waaronder beklaagde, insluit de bovengenoemde door beklaagde gepleegde feitelijke insubordinatie tegenover den ondergeschikten officier van de wacht;

dat deze feitelijke insubordinatie alleen reeds het geheele voorval bestempelt met de qualificatie „militair oproer”; dat echter ook het verbreken van het cordon, de door getuige van der Ven gerelateerde gedraging van den matroos M. D. S. en de door getuige van der Valk vermelde stomp, die hem zou zijn toegediend, hiertoe medewerken; dat weliswaar de Zeekrijgsraad te Willemsoord in zijn vonnis van 20 October 1937 (welk vonnis door het Hoog Militair Gerechtshof bij sententie van 21 December 1937 werd bevestigd, zie pag. 698 e.v. van het Militair Rechdelijk Tijdschrift, deel XXXIII) overwoog dat, niettegenstaande de letter van de wet zulks niet bepaaldelijk eischte, aangenomen moest worden dat de feitelijke behoorde te worden gepleegd tegen een meerdere, vloeiende dit voort uit het opschrift van den Titel: „Misdriven tegen de ondergeschiktheid”, waarin het artikel van militair oproer voorkomt, doch dat de Raad deze opvatting niet zonder meer kan deelen; dat de Raad van oordeel is dat als maatstaf behoort te worden aangelegd dat de feitelijke zich richt tegen het militaire gezag in het algemeen, ook wanneer dit gezag niet door een militairen meerdere wordt vertegenwoordigd en zelfs wanneer het slechts in den persoon van een militairen mindere aanwezig zou zijn; dat zulks toch, veeleer dan het door genoemde zeekrijgsraad voorgestane standpunt, de ratio van het artikel betreffende „militair oproer” schijnt te zijn;

dat van het plegen van feitelijke insubordinatie door anderen dan beklaagde ten processe onvoldoende is gebleken, zoodat er geen genoegzame grond bestaat voor de qualificatie „muitelij”;

dat anderzijds het hoofddelict van „militair oproer” voor den beklaagde bestaanbaar is, zonder dat hij zich in persoon schuldig maakt aan „opzettelijke ongehoorzaamheid”, alsmede aan „feitelijke insubordinatie”; dat beide laatstgenoemde hem ten laste gelegde en bewezen verklaarde misdrijven derhalve niet door het hoofddelict worden geabsorbeerd, maar opleveren door den beklaagde bedreven bijzondere feiten, als bedoeld in art. 124 van het Wetboek van Militair Strafrecht, zoodat zij afzonderlijk dienen te worden gequalificeerd;

dat het ten laste gelegde en bewezen verklaarde, tenslotte het misdrijf van artikel 98 van het Wetboek van Militair Strafrecht oplevert;

dat de onderlinge verhouding dezer misdrijven geacht wordt te zijn die van meerdaadschen samenloop, nu door elk der feiten een afzonderlijk rechtsbelang is aangerand, welke conclusie nader wordt gestemd door de zinsnede „behoudens ieders verantwoordelijkheid voor „de bijzonder door hem bedreven feiten”, als voorkomende in artikel 124 van meergeenoemd wetboek;

dat de ongehoorzaamheid door beklagde is begaan gezamenlijk met een groot aantal andere schepelingen, terwijl de daaraan voorafgegane samenrotting een samenspanning tot deze ongehoorzaamheid vormt;

dat deze strafverzwarende omstandigheden niet gelden ten aanzien van de desertie, aangezien noch de afspraak, noch het bewust zijn van elkaanders medewerking, betrekking had op het langer dan vier etmalen ongeoorloofd afwezig blijven of op het achterzeilen van het schip, doch slechts op het passagieren in den avond (en nacht) van 26 Juni 1942;

dat op grond van bovenstaande overwegingen het bewezen verklaarde dient te worden gequalificeerd als:

- I. „*Militair oproer, gepleegd in tijd van oorlog*”;
- II. „*Feitelijk insubordinatie in tijd van oorlog*”;
- III. „*Opzettelijke ongehoorzaamheid in tijd van oorlog, gepleegd „door meer personen gezamenlijk en tengevolge van samen- „spanning*”;
- IV. „*Desertie in tijd van oorlog, hebbende hij zich in het buitenland „verwijderd*”;

Overwegende aangaande de op te leggen straf:

dat beklagde bij monde van zijn Raadsman nog ten processe heeft opgegeven dat zijn ziekelijk zwak voor de verleidingen aan den wal hem tot zijn daden heeft gebracht; dat beklagde bij het oproer niet op den voorgrond is getreden en hij niet meer is geweest dan een meeloper; dat integendeel de marinier der 1e klasse Almekinders en de korporaalkok Emmelot als de leidende figuren moeten worden gezien; dat hij zijn desertie heeft gepleegd uit vrees voor de te verwachten moeilijkheden bij terugkeer aan boord; dat hij zoo lang mogelijk van zijn vrijheid wilde genieten en de duur van deze vrijheid afhankelijk stelde van zijn financiële middelen; dat dit de reden is geweest waarom hij zich ongeoorloofd uit het Klaverkamp heeft verwijderd; dat hij zich niet heeft gerealiseerd dat hij daarmee zijn daad verzwaarde; dat hij tengevolge van een meer kinderlijke dan misdadige gedachtengang heeft gehandeld;

Overwegende dienaangaande:

dat het overbodig schijnt op te merken dat „militair oproer” een uiterst gevaarlijk en strafwaardig misdrijf is, hetwelk zijn ernst in hoofdzaak ontleent aan het algemeen karakter, waardoor het heel gemakkelijk — zooals in casu — de massa kan aansteken, hetgeen het optreden tegen dit misdrijf zeer bezwaarlijk en precair maakt; dat de aanleiding van de samenrotting was gelegen in het zich aanmatigen van een oordeel omtrent de mérites van een door den Com-

mandant getroffen maatregel, hetwelk in lijnrechten strijd is met de beginselen van de militaire discipline; dat het in het geheel geen betoog behoeft dat het daaruit gevolgde misdadig handelen naar eigen inzicht, tegen de gegeven order in, de militaire samenleving in zijn grondpeilers heeft aangetast;

dat de beklaagde, hoewel hij niet als een der belhamels kan worden aangemerkt, zich door zijn actief optreden ten tijde van het oproer in geen deele als meeloper heeft doen kennen, zooals door den Raadsman betoogd; dat beklaagde zich daarnevens aan feitelijke insubordinatie heeft schuldig gemaakt, teneinde zijn doel, zijnde om in den avond van den 26en Juni 1942 te gaan passagieren, ten koste van alles te bereiken; dat beklaagde zijn misdrijf verder heeft bezwaard door desertie, waarbij hij doelbewust zijn schip heeft achterzeild; dat daarop nog is gevolgd beklaagdes ontvluchting uit het Klaverkamp te Simonstad, welke alleen mogelijk was door de aan beklaagde, te zijnen gunste, opgelegde lichte vorm van arrest; dat deze ontvluchting, hoewel formeel geen hernieuwd afwezigheidsdelict opleverende, hem dan ook zwaar behoort te worden aangerekend; dat... enz.;

volgt: veroordeeling tot gevangenisstraf voor de tijd van acht jaren, met aftrek van het ondergane voorarrest tot een totaal van negen maanden, en verlaging tot de stand van matroos der 3e klasse. De eis van de fiscaal, strekkende tot gelijke qualificatie als in het vonnis vermeld, concludeerde tot veroordeeling tot gevangenisstraf voor de tijd van tien jaren, met aftrek voorarrest en verlaging tot de stand van matroos der 3e klasse. — Red. M.R.T.

Krijgsraad te Velde (Kon. Landmacht) te Semarang.

Vonnis van 12 December 1946.

President: Lt. Kolonel Mr. K. L. H. M. van der Vijver.

Leden: Majoors Drs. M. F. A. Brock en J. W. T. Lemmens.

Raadsman: 2e luit. D. ter Veen.

Opzettelijke ongehoorzaamheid: beklaagde, die door de officier van gezondheid vrij van dienst was verklaard, had geweigerd de order om schijven te plakken op te volgen.

De Krijgsraad overweegt dat beklaagde, niettegenstaande de beslissing van de officier van gezondheid, het gegeven bevel had moeten opvolgen, aangezien het een „dienst”-bevel was.

Het gepleegde is echter van zó lichte aard, dat het buiten strafrechtelijke behandeling kan en behoort te blijven. Verwijzing der zaak naar de commanderende officier, ter krijgstuchtelijke afdoening.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE VOOR DE KONINKLIJKE LANDMACHT
ZITTING HOUDENDE TE SEMARANG,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen H. H. T., geboren 10 December 1927, soldaat 2-7 R.I.,

Gezien de schriftuur van eis, door de auditeur-militair overgelegd op de terechtzitting van 12 December 1946 en gehoord de voorlezing van deze schriftuur;

Gezien de overige stukken van het proces en gelet op het ter terechtzitting gehouden onderzoek;

Gelet op de door en namens beklaagde gevoerde verdediging;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd:

„dat hij op of omstreeks 23 October 1946, derhalve in tijd van „oorlog, te Semarang, althans op Java, als soldaat, althans als „militair der Koninklijke Landmacht, zich schuldig heeft gemaakt „aan opzettelijke ongehoorzaamheid, immers heeft hij toen aldaar „geweigerd te gehoorzamen aan het tot hem gerichte bevel van zijn „compagnies-commandant, de luitenant Nortier, schietschijven te „herstellen, hetgeen een dienstbevel was”;

Overwegende, dat beklaagde ten processe onder meer zakelijk heeft verklaard:

dat hij in October 1946 als soldaat was ingedeeld bij 2-7 R.I. en gelegerd te Semarang; dat hij op 20 October 1946 ontslagen werd uit het bataljonsziekenzaaltje, na aldaar 6 à 7 weken te hebben gelegen met longontsteking; dat hij bij zijn ontslag van de bataljonsarts, Dr. Mostert, een bewijs medekreeg, waarop stond: „7 dagen vrij van „dienst”; dat hij dit bewijs heeft overhandigd aan de verpleger Mulder; dat hij op eigen verzoek deze periode bij zijn compagnie wilde doorbrengen; dat hij op 23 October 1946 bevel kreeg van de korporaal Serné, dienstdoend sergeant van de week, om schietschijven te herstellen, welk werk door mensen met lichte dienst moest worden verricht; dat hij weigerde, dit bevel op te volgen, aangezien hij vrij van dienst was; dat hij, geroepen bij de compagnies-commandant, luitenant Nortier, ook na diens herhaald bevel tot herstel der schietschijven, dit heeft geweigerd, dat hij daarop in voorarrest is gesteld; dat hij meende, dat het bevel om schietschijven te herstellen, hem wederrechtelijk gegeven werd en hij daarom geweigerd heeft er aan te voldoen;

Overwegende, dat Johannes J. Nortier, 1e luitenant en compagnies-commandant van beklaagde, als getuige ten overstaan van de officier-commissaris heeft verklaard en met ede bevestigd: dat hem bekend was, dat beklaagde 7 dagen vrij van dienst had; dat hij op 23 October 1946 beklaagde herhaalde malen het bevel gegeven heeft, schietschijven te plakken, nadat deze eenzelfde bevel, door de korporaal Serné gegeven, niet had opgevolgd; dat beklaagde volhardde in zijn weigering; dat hij daarop beklaagde in voorarrest heeft gesteld;

Overwegende, dat tijd van oorlog aanwezig moet worden geacht, aangezien Nederland zich in oorlog bevindt en de troepen, waartoe beklaagde behoort, op expeditie zijn;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend bewezen acht, dat de beklaagde op 23 October 1946 te Semarang opzettelijk onge-

hoorzaam is geweest door het hem door de luitenant Nortier gegeven bevel: „Schietschijven te herstellen” niet op te volgen;

Overwegende, dat krachtens artikel 38 Inwendige Dienst K.L. de officier van gezondheid beslist, of aan de diensten moet worden deelgenomen en dat in casu was beslist, dat beklagde vrij van dienst was; dat beklagde niettegenstaande die beslissing toch, toen hij van zijn compagnies-commandant het bevel kreeg om schietschijven te plakken, dit bevel, aangezien het een „dienst”-bevel is, had moeten opvolgen;

dat tegen het opvolgen van het dienstbevel om schietschijven te plakken geen redelijke gronden zijn aan te voeren, daar deze bezigheid als een zo lichte arbeid moet worden beschouwd, dat een herstellende zieke, gelijk beklagde toen was, deze arbeid zeer zeker kon verrichten;

dat de Krijgsraad het echter niet onmogelijk acht, dat bij een eventueel beklag van beklagde over de tegen de beslissing van de officier van gezondheid opgedragen dienst, dat beklag gegrond zou worden verklaard;

dat de Krijgsraad aanneemt, dat beklagde, toen hij zijn foutieve beslissing nam, meer een onjuist inzicht had in zijn rechten en plichten dan wel opzettelijk ongehoorzaam was;

Overwegende, dat de Krijgsraad op grond hiervan van oordeel is, dat dit feit, zoals het door beklagde is gepleegd, van zo lichte aard is, dat het buiten strafrechtelijke behandeling kan en behoort te worden afgedaan;

Gezien artikel 58 van de Wet op de Krijgstucht;

Recht doende:

Verwijst de zaak onder overlegging van alle daarop betrekking hebbende stukken, naar de tot straffen bevoegde commanderende officier van beklagde ter krijgstuhtelijke afdoening.

FIAT EXECUTIE.

De legercommandant, tevens commanderend generaal,
de luitenant-generaal,

S. H. SPOOR.

NASCHRIFT.

Bovenstaande uitspraak is van belang, omdat de Krijgsraad beslist dat beklagde, niettegenstaande de officier van gezondheid had bepaald dat hij geen dienst zou verrichten, het hem gegeven bevel had moeten opvolgen¹⁾. De Krijgsraad is echter vrij karig met zijn moti-

¹⁾ Zie, voor een min of meer analoog geval, doch resulterend in een vrij-spraak, het vonnis van de Temporaire Krijgsraad (K.N.I.L.) in Siam te Bangkok (M.R.T. XXXIX, blz. 369 v.): een soldaat had geweigerd het bevel op te volgen om dienst te doen als oppasser-officieren, omdat volgens het Regl. Inwendige Dienst aan officieren een soldaat die daartoe genegen is als oppasser kan worden toegevoegd. Niettegenstaande deze door de Krijgsraad aangevoerde formele gronden, komt dat vonnis tot vrij-spraak minder juist voor dan het hierboven afgedrukte, temeer waar het niet

vering: hij volstaat met te verklaren dat het een dienstbevel was; tevergeefs zoekt men in het vonnis naar het waarom. Men mag achter deze sobere overweging wellicht wel de redegeving zoeken, dat het onderwerp van het bevel in casu betrekking had op de belangen van de dienst (zie Van der Hoeven, II, blz. 221) en voorts dat het beklagde niet vrij stond de opvolging van het bevel afhankelijk te stellen van zijn oordeel omtrent de strekking en de doelmatigheid daarvan (Regl. Krijgstucht, art. 11), doch verplicht was het bevel eerst op te volgen, waarna hij gerechtigd zou blijven daarover later zijn beklag in te dienen (Wet Krijgstucht, art. 71)²⁾. Dit laatste argument gebruikt de Krijgsraad in zijn strafoverweging. Hieruit zou men kunnen afleiden dat het gegeven dienstbevel, naar 's Krijgsraads oordeel, zich beweegt in de richting van een bevel als bedoeld in artikel 140 van het Wetboek van Militair Strafrecht, hetgeen echter niet wegneemt dat, welke gevolgen het bevel ook voor de meerdere heeft, het voor de mindere niettemin een „dienstbevel” kan blijven.

Men mist in het vonnis de qualificatie van het bewezen verklaarde feit. Dit toch behoort vooraf te gaan aan de beslissing op grond van artikel 58 Wet Krijgstucht. Artikel 193 Regtspleging Landmagt draagt de rechter op om te beslissen over: (1) het bewezene of niet bewezene der feiten (aan deze verplichting heeft de Krijgsraad voldaan); (2) over derzelve qualificatie (deze beslissing is in het vonnis achterwege gelaten); (3) over het bewezene der schuld³⁾ van beklagde (ook hierover heeft de Krijgsraad, zij het niet uitdrukkelijk, beslist) en tenslotte (4) over de toepassing van de straf of straffen, bij de wet bepaald. Slechts onder dit laatste punt kan men de toepassing van artikel 58 W.K. brengen; hieraan gaat dus in een geval van een oneigenlijk krijgstuhtelijk vergriep⁴⁾, zoals in casu, de beslissingen omtrent bewijs, schuld en qualificatie vooraf.

Wat het dictum betreft: op blz. 324/25 hiervóór wees ik op de merkwaaardige aandrang die de militaire rechter schijnt te voelen, om

oppasserdiensten in engeren zin betrof, maar voorbereidselen voor de aankomst van een groep officieren.

²⁾ Deze zelfde overwegingen, toegepast op het geval van het vonnis van de Krijgsraad Siam, zouden ook daar — en m.i. terecht — leiden tot een veroordeling terzake van opzettelijke ongehoorzaamheid. De omstandigheid dat voor de opgedragen werkzaamheden normaliter liefhebbers dienen te worden gevraagd, zou haar invloed kunnen doen gelden op de strafmaat, evenals zulks het geval is in het bovenstaande vonnis, niet op de qualificatie van het gepleegde.

³⁾ „Schuld” betekent in dit verband „daderschap”; zie M.R.T. XL, blz. 620 en 633.

⁴⁾ Ware het bewezene een eigenlijk krijgstuhtelijk vergriep, dan komt men reeds bij de beslissing omtrent de qualificatie tot de toepassing van art. 58 W.K., met dien verstande dat daaraan een vrijspraak voorafgaat. Aldus ook de jurisprudentie; zie bijv. H.M.G.v.N.I., sententie van 31 Mei 1935 (M.R.T. XXXI, blz. 304 v.), Zeekrijgsraad Soerabaja, vonnis van 28 Sept. 1937 (M.R.T. XXXIII, blz. 636 v.), Zeekrijgsraad Willemsoord, vonnis van 15 Maart 1939 (M.R.T. XXXV, blz. 72), Krijgsraad te Velde Oost, vonnis van 28 Sept. 1947 (M.R.T. XLI, blz. 95 v.).

zijn op artikel 58 W.K. gebaseerde dictum op te sieren. Bovenstaand vonnis is hiervan wederom een voorbeeld: genoemd artikel schrijft de rechter voor, de zaak „ter verdere behandeling” naar de commanderende officier te verwijzen; de Krijgsraad verwijst de zaak „ter „krijgstuchtelijke afdoening”. Veel verschil in betekenis is er niet, maar waarom niet de zorgvuldig neutraal gehouden bewoordingen van de wet gebruikt?

Tenslotte valt de overweging op, waarom de Krijgsraad „tijd van „oorlog” aanwezig acht. De Krijgsraad baseert dit op twee grondslagen: (1) dat Nederland zich in oorlog bevindt, en (2) dat de troepen, waartoe beklagde behoort, op expeditie zijn. Het argument (1) laat ik gelden: formeel is Nederland nog steeds in oorlog, omdat er nog geen vredesverdrag met alle vijandelijke mogendheden gesloten is ⁵⁾; het argument (2) echter niet, want geen (mij bekend) wetsartikel verbindt enkel aan het op expeditie zijn van troepen de wettelijke toestand „tijd van oorlog”. Het is mogelijk dat de Krijgsraad doelt op artikel 71 van het Wetboek van Militair Strafrecht, doch nadere lezing van dat artikel doet deze mogelijkheid verwerpen. In verband met de verstrekkende gevolgen van een aanwijzing van troepen ter deelneming aan een militaire expeditie, geeft namelijk het uitvoeringsbesluit van artikel 71 nauwkeurig aan, hoe de aanwijzing zal behoren te geschieden en schrijft voor dat van elke aanwijzing proces-verbaal zal worden opgemaakt, hetwelk aan de Minister moet worden gezonden. Uit het vonnis blijkt geenszins dat deze formele aanwijzing zou hebben plaats gehad. Artikel 71 is dan ook niet bedoeld voor militaire expedities in geval van oorlog, maar in de eerste plaats om in tijd van vrede aan een bepaald gedeelte van de Krijgsmacht de strafrechtelijke gevolgen van „tijd van oorlog” op te leggen ⁶⁾.

W. H. V.

Krijgsraad te Velde Zuid.

Vonnis van 10 Augustus 1948.

President: Majoor Mr. J. C. van Panthaleon baron van Eck.

Leden: Kapiteins W. H. Verbeek en F. G. J. de Waal.

Diefstal: bij vertrek met groot verlof inleveren van een aan een ander militair van Rijkswege in bruikleen verstrekt sportbroekje. Bij beklagde heeft niet op de voorgrond gestaan de uit overwegingen van eerlijkheid of rechtvaardigheid voortspruitende bedoeling, de wettige eigenaar wederom in het bezit te stellen van zijn rechtmatig eigendom, maar alléén het zich vrijwaren voor geldelijk nadeel, voortvloeiend uit het gemis van het aan hem, beklagde, verstrekte sport-

⁵⁾ Zie M.R.T. XXXIX, blz. 276.

⁶⁾ Zo het Nederlandse contingent, deel uitmakende van de Internationale troepenmacht in het Saargebied. Zie artikel 12 van de Instructie van de Commandant van dat contingent, M.R.T. XXX, blz. 456 v., waarin hem wordt opgedragen de bekendmaking ex artikel 71 W.M.S.R. te verrichten.

broekje. Het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening bestaat, nu beklaagde het sportbroekje heeft weggenomen om het op eigen naam en te eigen bate in te leveren.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE ZUID,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen V. B. N., geboren 22 Januari 1928, destijds dpl. soldaat Ondersteunings-compagnie, 5e Infanterie-depôt, Venlo, thans met groot verlof, beklaagde;

Gezien . . . enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is ten laste gelegd ¹⁾:

dat hij op of omstreeks 19 Maart 1948, te Venlo, met het oogmerk zich wederrechtelijk toe te eigenen heeft weggenomen een sportbroekje, toebehorende aan *Bemelmans*, althans aan een ander dan aan hem, beklaagde;

Post alia:

Overwegende, dat weliswaar de beklaagde door zijn handelwijze het sportbroekje feitelijk wederom in het bezit heeft gesteld van de wettige eigenaar (de Staat der Nederlanden) door het af te geven aan de op dat ogenblik als zijn orgaan optredende fourier, doch dit geenszins automatisch het oogmerk tot toeëigening van beklaagde uitsluit; dat uit vorenstaande bewijsmiddelen duidelijk blijkt, dat bij beklaagde niet op de voorgrond heeft gestaan de enkele, uit overwegingen van eerlijkheid of rechtvaardigheid voortspruitende bedoeling, de wettige eigenaar wederom in het bezit te stellen van zijn regelmatig eigendom, doch alléén zich te vrijwaren voor geldelijk nadeel, voortvloeiend uit het gemis van het aan hem, beklaagde, uitgereikte broekje (namelijk het betalen ener schadevergoeding) en dat de enige wijze, waarop hij dit nadeel kon vermijden, was, het inleveren bij de fourier van het witte sportbroekje, waarop hij op dat ogenblik de hand kon leggen, waarbij het hem geheel onverschillig was of de fourier al of niet namens de Staat dat broekje in ontvangst nam; dat voorts in het bijzonder uit de verklaring van beklaagde zelf nog blijkt, dat hij goed begreep, dat het broekje aan *Bemelmans* was uitgereikt en dat slechts *deze* het op regelmatige wijze kon en mocht inleveren, doch van enige inleveringsplicht van *Bemelmans* op dat ogenblik geen sprake was; dat de beklaagde derhalve, nu hij niettemin het broekje aan *Bemelmans* heeft onttrokken om het voor zichzelf, op eigen naam en ten eigen bate in te leveren, het oogmerk tot wederrechtelijke toeëigening in de zin van Artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht heeft gehad;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als „diefstal”, voorzien en strafbaar gesteld bij Artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende . . . enz.

[Volgt: *Veroordeling tot een geldboete van vijf en twintig gulden,*

¹⁾ Het ten laste gelegde werd, behalve het gecursiveerde gedeelte, bezeugen verklaard. (Red. M.R.T.).

met bepaling, dat de geldboete, bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor de tijd van vijf en twintig dagen. — Red. M.R.T.].

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 8 Juni 1948 ¹⁾.

President: Mr. J. W. U. Doornbos.

Leden: Vice-Admiraal Vos, Schout-bij-Nacht Brouwer en Kolonel de Ruyter van Steveninck.

Raadsman: Mr. van Dillen, Advocaat te 's Gravenhage.

Diefstal. Beklaagde, die drie dekens bij de fourier moest inleveren en een deken vermiste, had een deken van het bed van een ander militair weggenomen en ingeleverd. De wederrechtelijke toeëigening bestaat hierin, dat beklagde het recht van de eigenaar, de Staat der Nederlanden, door de wegneming schond, daar de Staat der Nederlanden de dekens bestemd had om te worden gebruikt door een ander militair en niet door beklagde.

Een ten overstaan van een opsporingsambtenaar afgelegde (en dus niet beëdigde) verklaring van een getuige naast de bekentenis van beklagde als enig bewijsmiddel gebruikt.

(Zie in dit verband Vonnis van de Krijgsraad te Velde West van 1 April 1947, M.R.T. XLI, blz. 423 v.).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

in de zaak van de Auditeur-Militair bij de Krijgsraad te Velde Oost, appellant van een vonnis, op 17 Februari 1948 gewezen inzake de na te noemen beklagde, voor wie ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, tegen S. M. T., geboren te Amsterdam, 7 September 1911, voorheen soldaat OVW 2e Cie ATP MMOD te Nieuw Millingen, geïntimeerde,

Gezien: enz.;

Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en opnieuw recht doende, met bewezenverklaring van het aan beklagde ten laste gelegde, de beklagde zal veroordelen tot een gevangenisstraf voor de tijd van drie maanden;

Overwegende, dat het Hof zich met het beroepen vonnis niet kan verenigen, zodat dit behoort te worden vernietigd;

Overwegende, dat aan beklagde is ten laste gelegd, dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, te Nieuw Millingen, in ieder geval in Nederland, op of omstreeks 31 October 1947 met

¹⁾ Deze sententie is ook opgenomen in N. J. 1948 no. 570.

het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een deken, toebehorende aan de opperwachtmeester Cranenburgh, althans aan de Staat der Nederlanden, in ieder geval aan een ander dan aan hem, beklaagde;

Overwegende, dat blijktens ambtelijke verklaring dd. 19 November 1947, afgegeven door de Commandant van de 2e Cie ATP MMOD, beklaagde vanaf 23 Mei 1946 tot eerstgemelde datum in werkelijke dienst en mitsdien militair in de zin der wet was;

Overwegende, dat beklaagde zakelijk heeft verklaard: dat hij, toen hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de 2e Cie ATP MMOD te Nieuw Millingen op 31 October 1947, aldaar 3 deken, hem van Rijkswege verstrekt bij de fourier moest inleveren, doch dat hij er slechts twee had; dat hij toen van een andere kamer in de kazerne aldaar van een bed een deken heeft weggenomen en deze bij de fourier heeft ingeleverd als ware deze deken aan hem, beklaagde, verstrekt: dat deze deken hem niet toebehoorde en hij geen recht of vergunning had gekregen deze deken weg te nemen op de wijze als is geschied;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal dd. 13 November 1947 opgemaakt door de wachtmeester der Koninklijke Marechaussee te Nieuw Millingen Lubbert Bosch, voor zover hier van belang, zakelijk inhoudt, als aan de verbalisant afgelegde verklaring van Egidius Johannes van Cranenburgh, dat hij, op 3 November 1947 in de kazerne te Nieuw Millingen van een op 31 October d.a.v. verleend verlof terugkerende, constateerde, dat een hem van Rijkswege verstrekte deken aldaar van zijn bed verdwenen was; dat hij niemand recht of vergunning had gegeven die deken aldaar weg te nemen;

Overwegende, dat op grond van de inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd met diens schuld daaraan, met dien verstande, dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht te Nieuw Millingen op of omstreeks 31 October 1947 met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening heeft weggenomen een deken, toebehorende aan de Staat der Nederlanden;

Overwegende, ten aanzien van deze bewezenverklaring, dat het Hof het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening bij beklaagde bewezen acht, aangezien beklaagde op het ogenblik van wegnemen van de deken een daad van toeëigening verrichtte, welke het recht van de eigenaar, in casu de Staat der Nederlanden, hierin bestaande, dat de litigieuze deken door de Staat was bestemd om door Cranenburgh te worden gebruikt en niet door hem, beklaagde, schond;

Overwegende, dat het aldus bewezen verklaarde moet worden gequalificeerd als: „*diefstal*”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde niet gebleken van enige omstandigheid, welke diens strafbaarheid zoude opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat het Hof na te melden straf in overeenstemming

acht met de ernst van het gepleegde feit, de omstandigheden waar-
 onder dit werd begaan en de persoon van de beklaagde;

Gezien, behoudens voormeld wetsartikel nog de artikelen 2, 60 en
 63 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 10 van het Wetboek
 van Strafrecht alsmede 75, 76d en 77 van 's Hofs Provisionele In-
 structie;

Recht doende in hoger beroep in naam der Koningin,

Vernietigt het vonnis, waarvan beroep, en opnieuw recht doende,

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven bewezen ver-
 klaarde en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde terzake tot een gevangenisstraf voor de tijd
 van *drie maanden*;

Verklaart niet bewezen hetgeen aan beklaagde meer of anders is
 ten laste gelegd dan hierboven bewezen is verklaard en spreekt hem
 daarvan vrij.

NASCHRIFT.

*Bij het lezen van deze sententie komt als vanzelf het op blz. 423 v.
 gepubliceerde vonnis van de Krijgsraad te Velde West van 1 April
 1947 in de herinnering: beklaagde, die de hem van rijkswege in
 bruikleen verstrekte gascape moest inleveren en die, omdat hij haar
 vermiste, een aan een ander militair in bruikleen verstrekte gascape
 wegnam en inleverde, werd vrijgesproken van de ten laste gelegde
 diefstal, wegens gemis van het oogmerk van wederrechtelijke toe-
 eigening. Bovenstaande sententie behandelt een geheel analoog ge-
 val en komt daarbij tot schuldigverklaring en veroordeling terzake
 van diefstal.*

Onder bovenbedoeld vonnis vermeldde ik (blz. 424) dat die uit-
 spraak, hoezeer onbevredigend aandoende, mij juist voorkwam. De
 consequentie hiervan is dat bovenstaande sententie weliswaar be-
 vredigender moge zijn voor het rechtsgevoel, doch dat zij mij niet
 juist voorkomt.

Het Hof acht de daad van beklaagde een daad van toeïgening,
 omdat hij bij de wegneming het recht van de eigenaar, welk recht
 hierin bestond dat de zaak door een derde zou worden gebruikt,
 schond. Ik meen dat deze stelling te algemeen luidt: niet iedere
 rechtsschending tengevolge van een wegneming levert toeïge-
 ning op. Zelfs als de wegnemer het recht van gebruik van de
 eigenaar zelf schendt (en niet, zoals in casu, het recht van gebruik
 van een derde), behoeft van toeïgening en van diefstal nog geen
 sprake te zijn; diefstal van gebruik is in het Nederlandse recht
 immers niet strafbaar getseld. NOYON¹⁾ verstaat onder toeïgenen
 een daad, waaruit blijkt dat de dader zich als eigenaar gedraagt.
 Daarvan was in casu geen sprake: de dader gedroeg zich als brui-
 klener. Weliswaar was hij niet gerechtigd om zich ten aanzien van
 juist die gascape en die deken als bruiklener te gedragen, maar dief-

¹⁾ Deel II (4e druk), aant. 7 op artikel 310.

stal is nu eenmaal niet strafbaarstelling van wederrechtelijk gebruik, doch van wederrechtelijke toeëigening. Zo ook NOYON, die vervolgt met te zeggen dat gebruiken, in pand nemen van eens anders goed niet is „toeëigenen” en dat het oogmerk van wederrechtelijk tijdelijk gebruik niet is oogmerk tot wederrechtelijke toeëigening²⁾. En zo eveneens vaste jurisprudentie: „joy riding” is geen diefstal van de auto, maar diefstal van benzine³⁾ en het wederrechtelijke tijdelijke gebruik van een rijwiel, waarna het in de macht van de eigenaar wordt teruggebracht, is geen diefstal van dat rijwiel⁴⁾. Wanneer, zo zegt NOYON verder, de dader over de zaak beschikt heeft door er zich op andere wijze dan door teruggave aan de eigenaar van te ontdoen, heeft hij zich als eigenaar gedragen⁵⁾.

SIMONS⁶⁾ schrijft dat toeëigening onderstelt een zodanige handeling, waardoor de dader zich zelf een feitelijke heerschappij over de zaak verschafft, en daarmede tevens die heerschappij aan de eigenaar ontnemt; voorts dat wegneming van een voorwerp om er een bepaald, tijdelijk gebruik van te maken of om het als huurder te gebruiken, niet strafbaar is. Gelijkkluidend op dit punt is de bewerking door POMPE van SIMONS' werk⁷⁾. Ook volgens deze definitie heeft beklagde door de inlevering van de aan een ander militair in bruikleen verstrekte gascape of deken geen toeëigeningsdaad verricht: verre van zichzelf feitelijke heerschappij te geven en die heerschappij aan de eigenaar te ontnemen, heeft hij de feitelijke heerschappij weliswaar aan de rechthebbende (bruiklener) onttrokken, doch haar aan de eigenaar verschafft.

Ik meen dan ook nog steeds dat de oplossing van de Krijgsraad te Velde West in aangehaald vonnis de juiste is en dat dus geen diefstal gepleegd is. Een soortgelijke uitspraak gaf trouwens reeds in 1912 de Rechtbank te Utrecht⁸⁾: een spoorweg-employé had van de N.C.S. een remmersjas in bruikleen gekregen; toen hij haar moest inleveren en hij daartoe niet in staat was, had hij uit het buurtstation Utrecht een aan een andere spoorweg-employé in bruikleen verstrekte en eveneens aan de N.C.S. toebehorende remmersjas weggenomen en haar ingeleverd. Hij werd vrijgesproken van de ten laste gelegde diefstal, omdat er geen sprake was van oogmerk van wederrechtelijke

²⁾ T.a.p. blz. 135.

³⁾ Zie bijv. Sententie H.M.G. van 27 Februari 1940, M.R.T. XXXVI, blz. 34 v. en Rb. Rotterdam, vonnis van 3 November 1931, N.J. 1932, blz. 995. In laatstgenoemd geval leverde de gebruiker de auto niet op dezelfde plaats weer af, doch kreeg de eigenaar zijn voertuig later van de politie terug.

⁴⁾ Zie vonnis Zeekrijgsraad te Soerabaja van 17 September 1918, M.R.T. XIV, 581 v.: beklagde, die een rijwiel had weggenomen, daarmede enige uren had rondgereden en het daarna in de kazerne had teruggebracht, werd vrijgesproken van diefstal, omdat hij niet het oogmerk had gehad, zich het rijwiel wederrechtelijk toe te eigenen.

⁵⁾ T.a.p. blz. 136.

⁶⁾ Deel II, § 414.

⁷⁾ Zesde druk, blz. 101.

⁸⁾ Vonnis van 23 December 1912, N.J. 1913, blz. 128.

toeïgening „daar hij het kleedingstuk, dat aan de N.C.S. toebehoort, de, wegnam met het doel het rechtstreeks bij de N.C.S., de eigenares, in te leveren”. Ook dit vonnis sluit aan bij de definitie van NOYON, die in het toeïgenen ziet een beschikking over de zaak door er zich op andere wijze van te ontdoen dan door teruggave aan de eigenaar. NOYON neemt zelfs aan dat, al heeft de schuldlige de zaak overgegeven aan de politie, met de bedoeling dat zij op die wijze weer in handen van de eigenaar zal terugkomen, het niettemin een behandeling van de zaak als zijn eigendom blijft⁹⁾. Zo kan NOYON het ook eens zijn met het vonnis van de Rechtbank te Almelo van 5 September 1905 (W. 8344), een vonnis dat op het eerste gezicht op hetzelfde standpunt schijnt te staan als de hierboven afgedrukte sententie, maar bij nadere beschouwing geenszins in strijd is met het door mij voorgestane standpunt van de Krijgsraad te Velde West. De Rechtbank te Almelo verklaarde een postbeambte schuldig aan diefstal, die uit een onder beheer van een andere postbeambte staande en aan het Rijk toebehorende kas geld en postzegels had weggenomen en die (ter dekking van een tekort) in de onder zijn eigen beheer staande en eveneens aan het Rijk toebehorende kas stortte. Weliswaar bracht de raadsman in die zaak naar voren, dat het recht van de eigenaar niet geschonden was, doch de rechtbank overwoog dat beklagde een daad van beschikking als eigenaar en meester had verricht. In het licht van NOYON's opvatting, die zelfs overgifte van het weggenomene aan de politie niet aan het begrip „toeïgening” laat afdoen, is zeker het (en zulks nog wel te eigen bate) onder zich houden, zij het ook als lasthebber van de eigenaar, een daad van toeïgening. In het geval van de spoorweg-employé met de weggenomen remmersjas, de militair met de weggenomen gascape en de militair met de weggenomen deken, lag de figuur echter anders: in die gevallen werd het weggenomene rechtstreeks bij (het bevoegde orgaan van) de eigenaar ingeleverd.

De inzender van deze sententie schreef ons, dat de Krijgsraad te Velde West zijn vroegere standpunt van vrijspraak van diefstal inmiddels had herzien en dat veroordeling, in de zin van bovenstaande sententie, vaste jurisprudentie van die Raad was geworden.

W. H. V.

⁹⁾ T.a.p. blz. 136.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Onderscheidingsteken voor militair-juridische bekwaamheid.

Ministeriële Beschikking van 13 October 1948, Kabinet nr. 51.

DE MINISTER VAN OORLOG,

Overwegende de wenselijkheid tot het instellen van een onderscheidingsteken voor militair-juridische bekwaamheid ¹⁾;

Bepaalt:

1. Door officieren, die in het bezit zijn van een brevet als omschreven in zijn beschikking van 25 Mei 1948, Hoofdkwartier van de Generale Staf, Sectie G 6 nr. 1001, wordt een onderscheidingsteken gedragen als in punt 2 nader wordt omschreven;
2. het onderscheidingsteken bestaat uit een in gouddraad geborduurde leeuw, omgeven door een gestyleerde wetsrol, eveneens in gouddraad geborduurd.

De afmetingen van het embleem en de leeuw zijn gelijk aan die van het onderscheidingsteken voor gebrevetteerde intendanten en wordt op dezelfde wijze gedragen.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Onpartijdigheid in het (militair) strafproces.

Wij lazen met veel belangstelling het naschrift van Prof. Mr. W. Pompe op een artikel van Mr. H. J. Marius Gerlings in het Nederlands Juristenblad 1948 blz. 520 v. in welk naschrift Prof. Pompe zeer duidelijk en in korte trekken omschrijft de positie van het Openbaar Ministerie in burgerlijke strafzaken in tegenstelling met die van de verdachte en diens raadsman en hun beider verhouding tot de strafrechter. „Het O.M.,” zo schrijft deze strafrechtsdeskundige, „treedt op voor de staat, m.a.w. voor het algemeen welzijn, m.a.w. „voor de handhaving der rechtsorde. Hij heeft ervoor te zorgen, dat „de schuldigen gestraft worden en de onschuldigen vrijuit gaan. „Welnu, ditzelfde is den rechter tot taak gesteld.” Na te hebben herinnerd dat ons strafproces niet meer zuiver accusatoir is, een strijd tussen een particulier als klager en een beklagde, doch een publiekrechtelijk, een inquisitoir karakter heeft gekregen, vervolgt hij: „Het gaat er in ons strafproces om, dat de overheid de waarheid „omtrent de feiten vaststelt en op de aldus vastgestelde feiten het „strafrecht toepast.” Het O.M. acht de Schrijver gewenst „daar het „de rechten van de verdachte als partij benevens de onpartijdigheid „van de rechter beter waarborgt” waarbij hij zich moet laten leiden door „de objectieve eisen der gerechtigheid.”

De verdachte is bij zijn verdediging niet aan enige regel gebonden: ook „het zedelijk verbod van liegen is voor de verdachte in het straf-

1) Zie hierover blz. 474 v. [Red. M.R.T.].

„proces geen rechtsregel. De raadsman is gebonden aan het recht, „het geschreven en het ongeschreven, maar dan met het bepaalde „doel de partijbelangen van de verdachte te bevorderen. Hij mag ook „rechtens niet liegen, doch evenmin de belangen van zijn cliënt „schaden. Het O.M. is evenals de rechter onbeperkt aan het recht „gebonden. Zijn taak is onvoorwaardelijk beheerst door de hand- „having van het recht. . . . Het O.M. moet zich bekommeren omtrent „verweren van de verdachte, zoals een voorgesteld alibi en zoals al „dan niet aangevoerde strafuitsluitingsgronden, en wel omdat het „belang, waarvoor hij optreedt, te weten het algemeen belang, even- „zeer geschaad wordt door het straffen van een onschuldige als „door het ontglippen van een schuldige. Daarom ook is de rechter „aan het requisitoir van het O.M. niet gebonden en kan het voor- „komen, dat het requisitoir voor de verdachte gunstiger is dan de „rechterlijke uitspraak.”

Wij hebben deze citaten overgenomen los van het meningsverschil dat tot deze bondige kernachtige omschrijving aanleiding gaf: dit meningsverschil raakte een vraagstuk dat buiten ons terrein ligt. Doch wij achten het nuttig de strekking van die citaten te belichten, zoals zij in het militair strafproces van toepassing zijn.

Het militair strafproces staat nog steeds dichter bij het zuiver inquisitoir proces dan het burgerlijke; zijn gehele bouw, culminerend in de destijds gemotiveerde waarschuwing van R.Z. 61 en R.L. 63: „Men zal nimmer door het aandoen van pijn of ongemakken, door „bedreigingen van dezelve. . . . den beschuldigten zoeken te bren- „gen tot confessie” verraadt dit ten duidelijkste.

Daarentegen bestaat niet een O.M., zoals het burgerlijk strafproces dat kent. In het militair strafproces is die taak verdeeld over twee autoriteiten: de gerechts-, ook wel genoemd, de verwijzingsofficier en de openbare aanklager. Het zou te ver voeren om de herkomst van deze tweedeligheid te verklaren en er moge worden volstaan met de opmerking, dat de aansprakelijkheid van de gerechtsofficieren tegenover hoger gezag voor het bestaan en voor het onderhoud van een goede krijgstuicht onder de militairen, over wie zij het bevel voeren, daartoe de grond was. Dit brengt mede, dat het initiatief tot het instellen van een vervolging voor de militaire rechter tegen een of meer van zijne ondergeschikten in zijn hand moet berusten, dat hij beslissingen, welke daarmee verband houden, zelf moet nemen en dat hij tot zijn rechtsgeleerde voorlichting behoefte heeft aan het advies van de openbare aanklager, die later de zaak ten overstaan van de rechter moet aanbrengen en toelichten alsmede conclusie van eis moet doen. De gerechtsofficier is echter aan dit advies evenmin gebonden als, later, de militaire rechter aan de conclusie van eis. Maar beide autoriteiten, gerechtsofficier en openbare aanklager, hebben zich te gedragen naar de boven omschreven gedragslijn voor het O.M., waarbij het in de handhaving van de krijgstuicht gelegen algemeen belang ter beoordeling is gelaten aan de gerechtsofficier en in het laatste gedeelte van het proces aan de

militaire rechter. Maar voor de vroeger in de krijgsraad over de zaak zitting gehad hebbende officier-commissaris geeft R.Z. 60 of R.L. 62 als richtlijn, dat hij zich heeft toe te leggen zowel om de onschuld te ontdekken als om bewijzen en erkenning van schuld in te winnen. Als voorbeelden van verontschuldiging van de zijde van de beklagde noemt R.Z. 70 of R.L. 72 diens beroep op de omstandigheid, dat hij zich ten tijde dat het feit gepleegd werd, elders hebbe bevonden, of op lijfswaar. In dergelijk geval is het ook nu nog de plicht van de officier-commissaris om het mogelijke te doen tot opsporing van bewijs voor die beweringen. Maar het is wel merkwaardig, dat in dit gedeelte van deze inquisitoriale procedure, in hetwelk aan de openbare aanklager geen actief aandeel is gegeven, het onderzoek naar de onschuld genoemd wordt vóór dat naar de schuld van de beklagde.

Wat betreft de vrijheid van de beklagde om al dan niet de waarheid omtrent zijn aandeel in het gepleegde feit te verklaren, verdient het de aandacht, dat het niet of onvolledig antwoorden dan wel het spreken van onwaarheid tegenover een meerdere meermalen als strijdig met de krijgstuicht, disciplinair is gestraft. Betreft het echter een weigering om te spreken of het spreken van onwaarheid omtrent een mogelijk door de militaire rechter te berechten strafbaar feit, dan staat dit, zoals beslist werd bij de beschikkingen van het Hoog Militair Gerechtshof van 25 November 1921 (M.R.T. XVII blz. 471 e.v.) en van 22 Mei 1928 (M.R.T. XXIV blz. 254 v.), aan de beschuldigde vrij. Het zou dan echter niet te verwonderen zijn, indien dergelijk zwijgen of wel het afleggen van een onvolledige of onware verklaring aan de beschuldigde bij de straftoemeting in rekening wordt gebracht (W.K. 60) of als een aanwijzing voor zijn schuld worden beschouwd (H.M.G. 22 Februari 1924, M.R.T. XX, blz. 79 v.).

R.C.

In memoriam Mr. E. DE VISSER.

Op 18 November 1948 overleed te Arnhem de Luitenant-Kolonel Mr. E. de Visser, president van de Krijgsraad te Velde Oost aldaar. Op verzoek van de familie van de overledene werd hij in stilte begraven.

Mr. de Visser was advocaat en procureur te Arnhem, reserve-luitenant-kolonel der artillerie, kantonrechter-plaatsvervanger, rechter-plaatsvervanger, lid van de raad van toezicht en discipline van de orde van advocaten, lid van de gemeenteraad en voorzitter van een van de kamers van het tribunaal.

In Juni 1945 aanvaardde hij het ambt van auditeur-militair bij de krijgsraad, in October 1946 werd hij president van de krijgsraad te Arnhem.

Mr. de Visser was een man die in zich verenigde de kwaliteiten van een goed jurist en van een goed reserve-officier. Beide functies hadden zijn grote belangstelling en liefde, zodat hij in de ambten van auditeur-militair en van president zeer op zijn plaats was.

Toch zou hij daarmee alleen niet een zo goede auditeur-militair en een zo voortreffelijke president zijn geweest als hij was, indien hij daarbij niet had beschikt over het grote gevoel voor rechtvaardigheid dat hem kenmerkte, en over de toewijding aan wat hij op zich nam en het goede humeur waarvoor hij overal bekend was.

Hij heeft van de Krijgsraad in Arnhem gemaakt een geheel, ook en vooral in samenwerking tussen zittende en staande magistratuur, als zelden gevonden wordt.

In Juni 1948 begon de ziekte zich te openbaren, die hem sloopte.

Hij ruste in vrede.

Qualificatie van in oorlogstijd gepleegde mouterij.

Wij laten hieronder de inhoud volgen van een op 31 Mei 1948 door de President van de Krijgsraad bij de Zeemacht in Oost Indië, de Luitenant Kolonel der Mariniers (KMR. SD. TV) P. EENHOORN aan de President van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië gerichte brief:

Hierbij heb ik de eer U Hoogedelgestrenge het volgende mede te delen. De mariniers S. S. en W. N. hadden zich o.m. schuldig gemaakt aan gezamenlijke opzettelijke feitelijke aanranding van een meerdere in tijd van oorlog.

Zij werden bij vonnis van de Zeekrijgsraad dd. 6 Februari 1948 veroordeeld tot een gevangenisstraf voor de duur van een jaar.

Het bovenvermelde feit was in het vonnis als volgt gequalificeerd: „*Feitelijke insubordinatie, gepleegd door twee of meer verenigde personen (mouterij), gepleegd in tijd van oorlog*”.

De qualificatie was aldus opgesteld, ten einde aan te geven, dat het feit zowel viel onder artikel 119 eerste lid, als onder artikel 120 ten 1e, van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Naar het oordeel van de Zeekrijgsraad was de qualificatie „*Mouterij*” op zich zelf niet voldoende, aangezien daarmede zou worden te kennen gegeven, dat slechts art. 119 Wetboek van Militair Strafrecht van toepassing was en derhalve (dit in verband met de strafmaat) slechts een maximumstraf van 12 jaren zou kunnen worden opgelegd en niet de doodstraf, zoals art. 120 ten 1e aangeeft.

Bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof dd. 7 Mei 1948 werd het vonnis van de Zeekrijgsraad ten aanzien van de qualificatie vernietigd en werd het feit gequalificeerd als „*mouterij*” zonder meer, dit op grond van de bewoordingen van art. 119 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

In de zaak S. S. en W. N. vormde het ten laste gelegde feit, waarvan thans sprake is, een onderdeel van een uit drie feiten bestaande groep, zodat het verschil in strafmaat weinig praktische betekenis had.

In zaken, waarin feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog door twee of meer verenigde personen als één enkel feit is ten laste gelegd,

is het verschil in strafmaat echter niet langer van theoretische betekenis, weshalve het mij vergund zij van U te mogen vernemen, in hoeverre de gedachtegang van de Zeekrijgsraad al dan niet juist is geweest. Indien de mening van de Zeekrijgsraad juist mocht zijn, wil het mij voorkomen, dat, indien de door de Krijgsraad gegeven qualificatie te gewrongen mocht klinken, de verbetering hiervan gevonden dient te worden in de bewezenverklaring van: „*Feitelijke insubordinatie in tijd van oorlog*”; immers op dit feit staat een zwaardere straf dan op de in wezen ook gepleegde mouterij (art. 55, 1e lid, Wetboek van Strafrecht).

De qualificatie: „*Mouterij, gepleegd in tijd van oorlog*”, wordt naar mijn mening niet door de wet gedekt.

Ik moge U tevens nog mededelen, dat de Krijgsraad op 28 Mei 1948 uitspraak gedaan heeft in de zaak tegen de twee gebroeders W. L. Zij hadden zich tezamen eveneens aan feitelijke insubordinatie schuldig gemaakt. Dit was hun als een enkel feit te laste gelegd. De Krijgsraad heeft in deze zaak dezelfde qualificatie gegeven als in de zaak S. S. en W. N., aangezien nl. de sententie inzake S. S. en W. N. telaat werd ontvangen, om hiermede nog bij de zaak tegen de gebroeders W. L. rekening te houden.

Op 18 Juni 1948 antwoordde de plv. President van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlands Indië, Mr. J. C. BERENSCHOT, daarop als volgt:

In antwoord op Uw schrijven van 31 Mei 1948 (Parket van de Fiscaal No. ZO. 5/48/32U) heb ik de eer U Hoog Edel Gestreng als het oordeel van het Hoog Militair Gerechtshof mede te delen, dat het misdrijf van „feitelijke insubordinatie, gepleegd door twee of meer „verenigde militairen” naar de bewoordingen van art. 119 aanhef W.M.S.R. slechts kan worden gequalificeerd als „mouterij”. Zoals U zelf in Uw schrijven terecht opmerkt, wordt de qualificatie: „mouterij, gepleegd in tijd van oorlog” niet door de wet gedekt. Doet zich dit feit voor en wil de rechter een zwaardere straf opleggen dan artikel 119 toelaat, zo is er geen andere mogelijkheid dan het feit te qualificeren als „*feitelijke insubordinatie, gepleegd in tijd van oorlog*” (art. 120, 1°), derhalve met eliminering van het element „gepleegd door twee of meer verenigde militairen”, waartegen enkel bezwaar bestaat. Zonder noodzaak tot zwaardere strafoplegging dient echter ook het element „gepleegd in tijd van oorlog” achterwege gelaten te worden, daar, buiten de gevallen van art. 119 1e en 2e en van mouterij aan boord van een oorlogsvaartuig, en dit laatste nog alleen onder de bijkomende omstandigheid van „zich „ergens bevindende waar geen onmiddellijke hulp te verkrijgen is”, het W.M.S.R. nu eenmaal geen gequalificeerde mouterij kent.

125-jarig bestaan van het Nederlands Genootschap tot reclassering.¹⁾

Op 12 November 1948 vierde het Nederlands Genootschap tot reclassering haar 125-jarig bestaan.

Het Genootschap werd onder de naam van: „Nederlandsch Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen”, in 1823 opgericht door drie kooplieden: W. H. Suringar, W. H. Warnsinck en J. L. Nierstrasz. Later berustte de leiding bij de predikanten Dr. E. Laurillard en Ds. A. A. Stuart; daarna bij juristen en speciaal bij leden van de Rechterlijke Macht. Thans worden in de reclasseringsarbeid betrokken: predikanten, arbeiders, kooplieden, doktoren, etc., ongeacht van welke gezindte, kleur of stand. In 1946 werd de naam gewijzigd in „Nederlands genootschap tot reclassering”.

In December 1916 werd een R.K. reclasseringsvereniging opgericht.

Van de oprichting van het Genootschap af was het streven gericht naar gevangenisverbetering, opdat zedelijke verbetering (opvoeding) der gevangenen mogelijk zou worden. Ook werd gestreefd naar het verlenen van materiële hulp aan ontslagen gevangenen om deze een eerlijke kostwinning te verzekeren.

In de loop der jaren is het doel hetzelfde gebleven: opvoeding der gevangenen. De middelen zijn geleidelijk gewijzigd. Er kwam wijziging in het strafstelsel: boven opsluiting in de cel werd de voorkeur gegeven aan gemeenschappelijke opsluiting, waarbij het leven der gevangenen meer in overeenstemming is met de eisen der menselijke natuur. Daarnaast is van groot belang de opvoeding in de maatschappij door persoonlijke leiding, met zoveel mogelijk uitschakeling van gevangenisstraf; deze opvoeding geschiedt in de vorm van patronaat over definitief of voorwaardelijk uit de gevangenis ontslagenen, en door de voorwaardelijke veroordeling met reclasseringsleiding. Van grote betekenis is ook de medewerking van het Genootschap aan de strafrechtspraak door het geven van voorlichting

1) Litteratuur:

Tijdschrift voor strafrecht, deel XXXIV, blz. 86 e.v. Mr. B. M. Taverne, Het eeuwfeest van het Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen.

Maandblad voor Berechting en Reclassering van volwassenen en kinderen, 2e Jaargang, 1923, blz. 313 e.v. (November-nummer).

Van zedelijke verbetering tot reclassering. Geschiedenis van het Nederlandsch Genootschap tot zedelijke verbetering der gevangenen 1823—1923 door J. M. van Bemmelen, uitgave Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage 1923.

Bestrafpen en bestrijden, door Mr. G. T. J. de Jongh, uitgave H. D. Tjeenk Willink en Zoon, Haarlem 1923.

Een nieuw wapen tegen de jeugddriminaliteit, uitspraken van deskundigen ten gunste van werkkampen voor voorwaardelijk veroordeelde jongelingen, bijeengebracht en ingeleid door Mr. G. T. J. de Jongh. N.V. Uitgeverij v.h. C. A. Mees, Santpoort.

Maandblad voor berechting en reclassering, hoofdredacteur dr. N. Muller, Guido Gezellestraat 1, Amsterdam Zuid.

Reclasseringsregeling 1947, ingevoerd op 1 Januari 1948.

aan de strafrechter over de omstandigheden van verdachte, toen hij het strafbaar feit pleegde, en over diens vroeger leven. Getracht wordt door krachtige leiding de voorwaardelijk veroordeelde in de maatschappij op de rechte weg te houden.

Voortdurend wordt gestreefd naar verbetering van het gevangenisstelsel, naar een stelsel van geclassificeerde gemeenschap, waarin de goede van de slechte, de beginners van de verharde, de sexueel bedorvenen van alle anderen gescheiden zullen worden. Zo is reeds in 1833 te Rotterdam een gevangenis bestemd voor opnemng van alle veroordeelden beneden 18 jaar uit het hele land. Bij de wet van 25 Juni 1929 (St.bl. no. 361) is o.m. bepaald, dat er bijzondere strafgevangnissen voor jongelieden van 18—23 jaar (bij uitzondering 16—25 jaar) zouden worden opgericht en dat die voor jonge mannen te Zutphen zou zijn. Deze jeugdgevangenis voor jongelieden te Zutphen is opengesteld op 1 October 1937.

In de loop der jaren heeft het Genootschap verschillende inrichtingen tot stand gebracht.

Ten behoeve van de reclassering worden reclasseringsambtenaren o.a. door het Genootschap benoemd (art. 59 Reclasseringsregeling 1947). Deze ambtenaren werken onder leiding van een afdelingsbestuur, echter met behoorlijke zelfstandigheid. Nodig is: grote toewijding, algemene ontwikkeling, energie voor de uitoefening van het reclasseringswerk in volle omvang, het opmaken van rapporten aan de rechter over aard en vroeger leven van beklagden, het geven van leiding aan voorwaardelijk veroordeelden en aan ontslagen gevangenen, het organiseren en levend houden van een corps van vrijwillige medewerkers (patroons) aan het reclasseringswerk.

Sedert 1890 heeft het Genootschap verschillende publicaties uitgegeven, betreffende o.a. de geestelijke opheffing en materiële verzorging der gevangenen, het reclasseringswerk van ontslagen gevangenen, enz.

In de jaren 1913—1922 gaf het Genootschap een 3-maandelijks tijdschrift uit; sinds 1922 verschijnt een maandbericht (waarvan de uitgave tijdens de bezetting tijdelijk gestaakt moest worden) onder de naam van: Maandblad voor berechting en reclassering.

Ter gelegenheid van het 100-jarig jubileum van het Genootschap stelde het aan verschillende personen, die een belangrijke positie innamen inzake reclassering, strafrecht en gevangeniswezen, eenzelfde vraag ter beantwoording: „Wat zijn volgens Uw inzicht de „belangrijkste en meest spoedeisende wijzigingen en aanvullingen, „waarvan de invoering in de naaste toekomst in ons Nederlands „strafrecht moet worden bevorderd?”.

Wijlen Prof. Mr. W. A. Bonger te Amsterdam noemde o.a. invoering van een psychopatenwet en wijziging van het boetesysteem met het doel door verhoging van het maximum van op te leggen boeten de vrijheidsstraffen te beperken en wel zodanig, dat de boete ook voor gegoeden een gevoelig leed kan zijn. Voorts wenste hij voor niet-recidivisten tussen 18 en 25 jaar (eventueel tot 30 jaar) een

dwang-opvoedingssysteem gelijk in Noord-Amerika en Engeland en bepleitte hij de mogelijkheid om ernstige recidivisten, die gevaar zullen opleveren, na afloop van de straftijd in een speciaal daartoe bestemde inrichting buiten de maatschappij te houden. Ook uitte hij het verlangen naar beperking van de celstraf tot de strikt noodzakelijke gevallen, en naar vervanging van deze straf door gezamenlijke arbeid, zoveel mogelijk op het land. Voorts achtte hij behoorlijke betaling van gevangenisarbeid noodzakelijk.

De directeur van de openluchtgevangenis Veenhuizen I, de heer H. W. W. Franck, wenste o.a. een reorganisatie van het strafstelsel, waardoor gevangenisstraf ook in gemeenschap kon worden geëxecuteerd, ook gedurende de nacht, met gebruikmaking van eenvoudige paviljoens voor verschillende categorieën gevangenen; voorts herziening van de gevangenisarbeid in die zin, dat de werkwijze zo dicht mogelijk bij die in de vrije maatschappij zou staan, een en ander onder goede leiding en met gebruikmaking van moderne werktuigen en gereedschappen; ruimer gelegenheid geven tot het verrichten van land- en tuinbouwarbeid, daar deze in hoge mate de belangstelling van gevangenen heeft; opheffing van de bepaling dat 2/3 van de straftijd verstrekken moet zijn om voorwaardelijk in vrijheid gesteld te kunnen worden; het uitgeven van een gevangeniskrant.

Mr. S. J. M. van Geuns, Advocaat-Generaal bij het Gerechtshof te Amsterdam, bepleitte evenals prof. Bonger uitbreiding van de geldboetestraf.

Mevr. Mr. M. v. Woudenberg-Hamstra, geb. Pouw, te Amsterdam, gaf speciaal wensen te kennen met betrekking tot de vrouwelijke gevangenen; zij bepleitte: een goede centrale vrouwengevangenis met deskundige vrouwelijke directie en goed geschoold vrouwelijk personeel; vrouwen zouden zeer gebaat zijn met het leren naaien van kinderklaren, met het leren van een vak waarmee ze het brood voor zich en haar kinderen zullen kunnen verdienen, het leren van nuttige kundigheden en het besteden van de vrije uren aan eenvoudig smaakvol handwerk of andere ontspanning.

Pater Ildefonsus, leider van het Consultatiebureau voor drankzuchtigen te Helmond, verlangde een ruimere mogelijkheid van voorwaardelijke veroordeling ook bij straffen van langer dan een jaar.

Mr. G. T. J. de Jongh, alg. voorzitter van het Genootschap, sprak zich uit ten gunste van de uitbreiding van de V.V.

Inmiddels zijn verschillende van deze wensen in vervulling gegaan:

Bij de z.g. psychopatenwetten van 28 Mei 1925, St.bl. 221 en 222, — ingevoerd bij de wet van 21 Juli 1928 St.bl. 251 — werden de bepalingen van strafrecht en strafrechtspleging gewijzigd ten aanzien van personen, bij wie tijdens het begaan van het feit gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing der geestvermogens bestond, en werd de z.g. beginselenwet van 14 April 1886 St.bl. 62 aangevuld.

Bij de wet van 29 Juni 1925 St.bl. 314 werd de geldboetestraf in die zin gewijzigd, dat de oplegging van een hogere boete mogelijk werd teneinde aan bepaalde personen het odium van vrijheidsstraf te besparen.

Bij de wetten (Donner) van 25 Juni 1929 Stbl. 360, 361, 362 kwam een regeling of nadere regeling tot stand van de voorwaardelijke invrijheidstelling en de voorwaardelijke veroordeling, de tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf en de bewaring, van welke de regeling betreffende de bewaring nog niet in werking is getreden.

De wet van 6 April 1933 St.bl. 141 gaf een nadere regeling van de geldboete en de verbeurdverklaring, terwijl bij de wet van 25 Juni 1939 St.bl. 361 art. 13 d W.v.S. werd ingevoerd.

Voor wat het militair strafrecht betreft zouden wij gaarne een uitbreiding zien van de mogelijkheid van militaire detentie, welke thans slechts gedurende ten hoogste 2 maanden kan worden opgelegd. Ook zouden wij aanwijzing willen zien van een bepaalde inrichting, waarin uitsluitend militairen ter zake van bepaalde delicten gevangenisstraf ondergaan. Als voorlopige maatregel wordt gevangenisstraf, opgelegd aan militairen, die niet uit de militaire dienst ontslagen zijn, thans ondergaan in het fort Spijkerboor. Deze inrichting behoort ook in definitieve vorm geheel onder militaire leiding te staan.

Ter viering van het eeuwfeest van het Genootschap in 1923 is een reclasseringscongres gehouden, waar een zestal voordrachten over reclassering werden gehouden. Een verslag van deze voordrachten is opgenomen in het November-nummer 1923 van het Maandblad voor berechting en reclassering van volwassenen en kinderen, welk nummer geheel gewijd is aan de herdenking van het 100-jarig bestaan. De grote betekenis van de voorlichtingsdienst, waarop prof. Mr. J. Simon v. d. Aa, hoogleraar te Groningen, bij die gelegenheid wees, geldt in onverminderde mate: teneinde doelbewuste en doelmatige kennis van de verdachte te verkrijgen: „Die 't oordeel vellen „sal, hij kenne man en saeck”. Ook de uitspraak van Mr. A. A. Cnopius, destijds Advocaat-Generaal bij het Gerechtshof te Arnhem, die de V.V. een belangrijk reclasseringsmiddel noemde, waarbij volledige voorlichting omtrent de persoon van de verdachte onontbeerlijk is, en een deugdelijk toezicht moet worden gehouden op de naleving der opgelegde voorwaarden, gelden nog volkomen. Evenzo geldt nog onvoorwaardelijk de opvatting van Mr. A. Fentener van Vlissingen, Raadsheer in de Hoge Raad der Nederlanden, oud algemeen voorzitter van het Genootschap, dat de reclasseringsgedachte de grondslag vormt voor de voorwaardelijke invrijheidstelling.

Reeds vele jaren is men algemeen tot de overtuiging gekomen, dat gezorgd moet worden voor geschikte arbeid, dat door gemis aan geschikte arbeid de straf ondragelijk en onmenselijk is, dat de straf

zoveel mogelijk dienstbaar moet worden gemaakt aan de opvoeding van de veroordeelde.

Reclasseren beoogt het meer geschikt maken van de veroordeelde voor zijn verblijf in de vrije maatschappij, d.w.z. hem verbeteren en hem hulp en steun verlenen bij zijn terugkeer in de maatschappij, door te zoeken naar geschikt werk en een geschikte omgeving.

Geen zorg kan te veel zijn om te bereiken dat de delinquent niet terugvalt in de misdaad.

Gewenste hervormingen vereisen veel geld o.a. voor aparte inrichtingen voor psychopaten, voor jeugdige veroordeelden, voor recidivisten.

De berechting van het groot aantal politieke delinquenten is van zeer grote invloed op een snellere hervorming van ons strafstelsel, waarbij het gemeenschappelijk werken in de open lucht, op het land, in de mijnen, en gemeenschappelijke opsluiting, in het algemeen een meer menswaardig regiem, een grote rol zijn gaan spelen.

Op de begroting van het jaar 1949 is een belangrijk bedrag uitgetrokken ten behoeve van de geleidelijke hervorming van het gevangeniswezen. Met ingang van 1 Januari 1948 is een nieuwe reclas-seringsregeling in werking getreden (de reclas-seringsregeling 1947); hierin wordt wettelijk bevestigd, hetgeen in de praktijk reeds ten dele gebruikelijk was.

Tot slot wensen wij het Genootschap bij haar 125-jarig bestaan een voortdurend succes toe in haar streven tot verbetering van het lot en de persoon van de delinquent. S.

Geldende tekst van de grondwet.

Bij Koninklijk besluit van 21 September 1948 (*Staatsblad* n° I 425) is bekend gemaakt de tekst der herziene grondwet.

Deze tekst zal ook bekend gemaakt worden door plaatsing van het besluit in het *Staatsblad van Nederlandsch-Indië*, in het *Gouvernementsblad van Suriname* en in het *Publicatieblad van Curaçao*.

Drukfouten.

Op blz. 489 moet het cijfer 1 in de rubriek „aantal vrijspraken” achter het misdrijf van art. 89 W.M.S.R. vervallen.

Op blz. 550 regel 3 van boven staat „blz. 218”; men leze hier „blz. 425”.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Verhouding van de Wet en de regelingen van lagere wetgevers door

Mr. D. B. A. FRANKEN.

De redactie M.R.T. behandelt op blz. 482 van de lopende jaargang de vraag of de marechaussee-opsporingsambtenaar in zijn hoedanigheid van opsporingsambtenaar c.q. hulpofficier van justitie gerechtigd is gebruik te maken van zijn bevoegdheden hem bij strafverdering verleend ten aanzien van militairen, die zich aan een strafbaar feit schuldig maken, ingeval de verdachte de meerdere is van die marechaussee.

De redactie M.R.T. is van mening dat in de militaire samenleving de bevoegdheden van de marechaussee, hem op grond van strafverdering toegekend, zich niet verder uitstrekken dan de militaire verhoudingen toelaten. Zij bestrijdt — m.i. terecht — de mening van de redactie van het maandblad „De Koninklijke Marechaussee” en doet dat op klare en zakelijke wijze. Principe wordt tegenover principe gesteld. Immers tegenover de *wetsbepalingen* van het Wetboek van Strafvordering, waarop de redactie van „De Koninklijke Marechaussee” zich beroept, stelt de redactie M.R.T. de *wetsbepalingen* van het Wetboek van Militair Strafrecht. Hoewel op grond van het bestaande recht *contra*, is de redactie M.R.T. wat het wenselijke — zo men wil het noodzakelijke — recht betreft *pro* het standpunt der redactie van „De Koninklijke Marechaussee”.

Wetswijziging kost echter tijd. Volgens de mening der redactie M.R.T. kan een Koninklijk Besluit, hetwelk aanmerkelijk sneller tot stand kan komen, die tijd van wachten overbruggen. Door een Koninklijk Besluit zou aan de meerderen bij „dienstvoorschrift” de plicht kunnen worden opgelegd om marechaussee's (en de militaire politie in het algemeen) de door hen in de uitoefening van hun opsporingstaak gevraagde inlichtingen omtrent hun identiteit te verstrekken en de meerdere die hen tegenwerkt door zijn naam niet op te geven, zal strafbaar zijn wegens overtreding van artikel 135 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

De redactie M.R.T. heeft al meermalen in het bij K.B. vaststellen van een „dienstvoorschrift” het heilmiddel gezien om ongewenste consequenties, waartoe een eerlijke wetsinterpretatie dwingt, op te lossen. Het wil mij voorkomen, dat de redactie M.R.T. het zelfstandig verordeningrecht van de Kroon overschat. Het betreft hier niet — daarop lette men wel — dat het H.M.G. bij zijn sententie van 9 Juni 1932 artikel 135 W.M.S.R. tot een dode letter heeft verklaard (M.R.T. XXVIII 296/300). Deze sententie is een maljugé en haar inhoud is afdoende bestreden (zie aantekening 1 op art. 135 W.M.S.R. in Franken-Brunner „Het Wetboek van Militair Strafrecht”). Het gaat hier over het staatsrechtelijk probleem der rechtsbevoegdheid van Koning en ministers samen als ondeelbaar geheel

tegenover andere rechtsorganen met name tegenover de volksvertegenwoordiging.

Gedurende de vorige eeuw is betreffende de verhouding wet-
algemene maatregel van inwendig bestuur een felle strijd gevoerd.
Aanvankelijk huldigde men het z.g. *formele* wetsbegrip. Men ver-
stond er onder, dat, waar de grondwet een regeling bij *wet* voor-
schreef, de Koning bij zijn wetgevende arbeid aan de medewerking
van de Staten-Generaal was gebonden, doch dat, voor die onderwerpen,
waaromtrent volgens de Grondwet zulks niet het geval was, de
Koning regelende bevoegdheid had. TELLEGEN, die deze leer ver-
dedigde op grond van historische argumenten, stond bijzonder sterk.

De opvatting der radicaal-liberalen en later ook van sociaal-demo-
craten was, dat alleen aan de Staten-Generaal *alle* rechtsmacht toe-
kwam en dat de Koninklijke macht geen andere taak had dan de
wet — d.i. de voorschriften der Staten-Generaal — stipt en ge-
trouwelijk *uit te voeren*. Zelfstandige rechtsmacht kwam aan de
Koning niet toe. Alle rechtsmacht berustte bij het volk, dat die
macht niet zelf kon uitoefenen, doch overdroeg aan de volkskamer,
door het volk langs directe weg gekozen. De volkskamer droeg op
haar beurt de *uitvoering* van haar rechtswil — d.i. de wet — weer
op aan Koning en Kabinet. De regering was niet anders dan de
mandataris van het volk. De burgers waren naar het woord van
THORBECKE „geregeerden en regeerders tevens”. Wanneer echter
THORBECKE de verhouding volksvertegenwoordiging-Kroon in zijn
Narede beschrijft als „een verband van elkander wederkerig be-
„perkende organen, aangelegd om *met vrijheid samen te werken* tot
„een wetgeving en een bestuur, die aan de eischen van een juist, regt-
„vaardig, nationaal verstand beantwoorden” blijkt er toch wel iets
te rammelen.

Na de dood van THORBECKE laat men alle halfslachtigheden
varen en met logische consequentie streeft men naar de openlijke
huldiging van de almacht der volkskamer. De Kroondrager kon
eigenlijk wel worden gemist en was in het staatsbestel eigenlijk niet
meer dan een *ornament*. De ministers ontvangen middels moties hun
opdrachten en bevelen van de Kamer. Dit streven werd in 1879 met
succes bekroond. De Kroon verloor haar zelfstandig verordenings-
recht. Was dit gevolg van een grondwetherziening? Neen, niet meer
en niet minder dan een gevolg van jurisprudentierecht. Bij arrest
van 13 Januari 1879 W. no. 4330 verklaarde de Hoge Raad, dat
alle algemene maatregelen van bestuur, om geldig te zijn, moesten
berusten op de wet of Grondwet of daarvan althans het uitvloeisel
moesten zijn. De Hoge Raad overweegt: „Noch de Grondwet, noch
de wet van 1818, noch enige andere wet houdt enige omschrijving
in van hetgeen onder algemene maatregel van inwendig bestuur
moet worden verstaan. De vraag hoever de bevoegdheid des Konings,
met betrekking tot de onderwerpen, die daarbij kunnen worden ge-
regeld, zich uitstrekt, moet dus worden beantwoord uit het stelsel
der Grondwet ten aanzien van de macht des Konings in het alge-

meen. Welnu, de Grondwet onderscheidt het aan de Koning en aan de algemene wetgever toekomende gezag nauwkeurig. Volgens artikel 104 wordt de wetgevende macht uitgeoefend door de Koning en de Staten-Generaal gezamenlijk, terwijl in de zesde afdeling van het tweede hoofdstuk de onderscheidene bestanddelen van 's Konings macht met name worden aangegeven en bepaaldelijk bij art. 54 de Koning geen wetgevende, maar uitvoerende macht wordt toegekend.

Ingevolge dit stelsel onzer Grondwet is het niet de vraag of de bevoegdheid tot het uitvaardigen van algemene maatregelen den Koning door enige uitdrukkelijke bepaling is *ontzegd*, maar of zij hem is toegekend, en alzo steunt, hetzij op enig bestanddeel van 's Konings in de Grondwet omschreven macht, hetzij op enige directe of indirecte delegatie des wetgevers, in verband met 's Konings bevoegdheid als uitvoerende macht."

De strijd was beslist. Voor het *formele* wetsbegrip was het *materieële* wetsbegrip in de plaats getreden, voor de *historische* interpretatie de *juridisch-dogmatische*. Ook in het staatsrecht vierde de „Begriffsjurisprudenz" haar triumpfen. Het in 1876 verschenen Handboek van het Duitse Staatsrecht van prof. LABAND, waarin, maar nu zonder christelijke of godsdienstige fundamenten, de leer van de volle staatsmacht des Konings opnieuw wordt ontfouwd, gesteund op het „wezen" der monarchie en een kunstige constructie van het wetsbegrip, had „een keerpunt in de beoefening van het „staatsrecht" gebracht. LABAND omschrijft „wetgeven" als „het „uitvaardigen van een voor de burgers bindende rechtsregel" en Prof. BUYS, zich daarbij aansluitend, schrijft: „Elke daad van het „staatsgezag, waardoor het gebiedend of verbiedend tegenover de „onderdanen optreedt, hun plichten oplegt, welke zonder dat gebod „niet zouden gelden, hun door de wet gewaarborgde vrije beschik- „king over persoon en goed wijzigt en beperkt, elk zodanig voor- „schrift is een wet. „Alleen de wet heerst over ons" zeide HOGEN- „DORP, en met die woorden drukte hij juist dezelfde gedachte uit. „Zodra dus de bemoeiingen van het regeringsgezag niet meer de Staat „zelve betreffen, maar zich oplossen in daden, welke op een ge- „dwongen wijziging van de rechtstoestand der burgers neerkomen, „houdt de bevoegdheid des Konings om zelfstandig te regelen „ook op.

„De bemoeiingen van de Staat bepalen dus ook de bemoeiingen „van de Koning, — en natuurlijk want de Koning is zijn vertegen- „woordiger — maar zodra de verzorging van de staatsbelangen tot „daden van wetgeving leiden moet, wordt zijn anders onvoorwaarde- „lijke bevoegdheid een voorwaardelijke, en behoeft hij om verder „te kunnen gaan, voor de inhoud van zulk een wet de toestemming „van anderen.

„De bewering dat elke algemene maatregel van inwendig bestuur „moet steunen op een wet is, indien ik mij niet bedrieg, een natuur- „lijk uitvloeisel van de bovenstaande leer. En inderdaad, zal die „maatregel een wetgevend karakter kunnen dragen, dan zal ze de

„bevoegdheid om dat te doen niet kunnen ontleen aan de Koning, „die zelf dat karakter niet kan opleggen, maar aan de wetgever. „Met andere woorden er moet telkens blijken van een machtiging „van de wetgever opdat de Koning in zijn verordeningen datgene „kunne bepalen wat naar onze Grondwet door hem slechts in gemeen „overleg met de Staten-Generaal kan worden vastgesteld”. BUYS, „De Grondwet” I, blz. 336.

In een wat andere vorm werd hetzelfde beginsel in 1887 tot grondwettelijk recht gemaakt. Immers de algemene maatregelen van bestuur mogen geen bepalingen inhouden, door straffen te handhaven, tenzij de wet de Koning tot het maken van die bepalingen zou hebben gemachtigd, terwijl de wet de op te leggen straffen regelt.

De superioriteit der volksvertegenwoordiging is sindsdien in beginsel erkend. Van de uitslag van de verkiezingen hangt de samenstelling der vertegenwoordiging af. Door de samenstelling der vertegenwoordiging worden de ministers en de regeringsbeginselen bepaald. De partijen wisselen, de ministers komen en gaan. De inhoud der wetten en der regeringsmaatregelen worden niet door de Koning bepaald. Met verbazing vroeg men zich af, welk deel de Koning toch wel zou innemen in de vervulling der regeringstaak. En het antwoord luidde: „Niet meer dan een ornament, hoogstens een vliegwiel „om bij stagnatie van het parlementaire stelsel de regering weer op „gang te helpen”. Deze onwezenlijke en demagogische phraseologie vormde de ondergrond van de antipathieke miskenning en vaak grievende bejegening van het vorstelijk huis door gezagsvijandige partijen in Nederland.

In de praktijk van het rechtsleven is de ontwikkeling der verhouding tussen de regeling bij de wet en die bij algemene maatregel van bestuur wel heel anders gelopen dan men zich bij de Grondwetsherziening in 1887 had voorgesteld. In steeds toenemende mate, in het bijzonder in onze sociale wetgeving, wordt tot ergernis van velen, het vaststellen der nodige voorschriften aan de Koning overgelaten, terwijl de vertegenwoordiging zich zelf slechts bepaalt tot het aanduiden van enkele hoofdlijnen. Het zich terugtrekken van de gewone wetgever ten behoeve van de administratie heeft afmetingen aangenomen, die velen hebben verontrust. Dit versneld proces van delegatie van wetgeving is niet iets speciefs Nederlands, doch is universeel. Men tracht de schijn te redden en wil het doen voorkomen, dat de vertegenwoordiging van haar superioriteit een liberaal gebruik maakt of men construeert die nadere regeling door de administratie als: „uitvoering” der wet. IJdele waan. Een drietal oorzaken is aan te wijzen, welke de onmacht van de almachtig verklaarde volkskamer steeds meer aan het licht brachten en het ingrijpen van een krachtig en zelfstandig regeringsgezag volstrekt noodzakelijk maakten, t.w.:

- 1e. de onrust in de internationale verhoudingen, die telkens weer een dreigend karakter aannamen;
- 2e. de grondige wijziging in de techniek van het verkeer;

3e. de invoering van de sociale wetgeving met haar talloze maatregelen van uitwerking en toepassing.

De omvang van de staatswerkzaamheid wies van dag tot dag. De veeltaligheid van de volkskamer en haar langzame werkwijze (de log-rolling) bleken geheel onvoldoende om aan de eisen van het steeds zich uitbreidende en steeds zich meer complicerende rechtsleven tegemoet te komen. Efficaciteit was vereist en deze kan niet worden bereikt door de veelkoppige volkskamer, doch slechts door een uit een zo gering mogelijk aantal personen bestaand college. Zelfs de algemene maatregelen van bestuur kunnen de wassende stroom van de voor de bemoeiingen van de almachtige staat nodige¹⁾ regelingen niet meer keren en naast algemene maatregelen nemen Koninklijke Besluiten, ministeriële beschikkingen en reglementen en ambtelijke voorschriften al meer de plaats in van de wet, die genoopt wordt zich te beperken tot zeer algemene richtingsaanduidingen of tot overdracht van bevoegdheid in velerlei vorm en graad hetzij aan de Kroon (nadere regeling door „Ons” te geven), hetzij aan de ministers of ambtenaren (nadere regeling „van Onzentwege” te geven). Ondanks behoud van oude vormen herwon de Koninklijke macht haar zelfstandig verordeningsrecht. Deze steeds stijgende toememing van een zelfstandige Koninklijke macht gaat gepaard met een verhoogd aanzien van de drager der Kroon. Immers wat de persoon van de Kroondrager betreft maakte in de staatswetenschap de leer van het ornament plaats voor die van de „integratie-factor”, d.w.z. dat de Kroondrager niet langer werd beschouwd als een overtollige versiering, maar als een onmisbaar element voor de rechtelijke ordening van het volksgeheel.

De jurisprudentie heeft ten aanzien van die regelingen, die niet

¹⁾ Ik doel hier op de vooroorlogse *gezonde* staatsontwikkeling en niet op de vooral naoorlogse *ziekelijke* overheidsbemoeizucht en keuromanie van de Staat, welke door gebrek en schaarste aan alle middelen helaas tijdelijk moeten worden aanvaard. Het leed is echter niet te overzien indien tot blijvend principe zou worden verheven, dat volgens het door de „Bewindvoerders” gemaakte plan de macht „gecentraliseerd”, de productie „ge-reglementeerd”, instellingen „genationaliseerd”, de vervoermiddelen „ge-monopoliseerd”, het privaat-bezit „gesocialiseerd”, effecten „gedeponeerd”, spaarpenningen „geblokkeerd”, vermogensaanwas „geconfisqueerd”, levensmiddelen „gedistribueerd”, verbruiksartikelen „geutiliseerd”, de textiel „geëxporteerd”, de woningbouw „gestimuleerd”, boeren en tuinders „gesubsidieerd”, de publieke opinie „gemistificeerd”, grondstoffen „vrijgegeven”, arbeiders „ingezet”, lonen „gestopt”, prijzen „beheerst”, deviezen „verleend”, woonruimten „verdeeld”, vestiging „vergund” wordt of worden.

Volgens Wilhelm RÖPKE's „De crisis van het collectivisme” kan niemand echt behagen scheppen in: „formulieren zonder einde, het in de rij staan „voorbinnen het geplaagde individu zich nog zonder een bewijs of stempel „der overheid mag bewegen, overmacht en overmoed der bureaucratie, „toenemende politieke onverdraagzaamheid en onbeperkte heerschappij van „socialistische regeringen, eindeloze wetten en verordeningen met de bijbehorende straffen, verval van de democratische rechtsstaat, politie „allerwege, dwang en propaganda, willekeur en corruptie.”

waren algemene maatregelen van bestuur (Koninklijke Besluiten, ministeriële beschikkingen en ambtelijke voorschriften) langere tijd de opvatting gehuldigd, dat deze ook niet kunnen gelden als bepalingen van wetgevende aard, welker schending aanleiding kan geven tot cassatie (art. 99 onder 2e R.O.), doch bij arrest van 10 Juni 1919 W. no. 10429 hechtte de Hoge Raad aan de nieuwe toestand het rechterlijk zegel door te beslissen, dat onder „wet” in de zin van artikel 99 R.O. mede zijn te begrijpen „alle naar buiten werkende, algemene regelingen, die zijn uitgegaan van een openbaar gezag, dat de bevoegdheid daartoe ontleent aan de wet in de zin van een regeling door de wetgevende macht”.

Ik heb de ontwikkeling van de verhouding wet — algemene maatregel van bestuur (K.B., ministeriële beschikking, reglement, ambtelijk voorschrift) zo uitvoerig geschetst omdat die verhouding overeenkomt met de verhouding wet — bij of krachtens K.B. vastgesteld dienstvoorschrift bedoeld in artikel 135 W.M.S.R. Immers in het ene zoals in het andere geval vinden wij in de wet een z.g. blancostrafbepaling. Ik zal mij van die uitdrukking blijven bedienen, hoewel er eigenlijk helemaal niet van een *strafbepaling* sprake is. Een strafbepaling bevat een norm en een sanctie, van welke twee de norm het belangrijkste is. Een blanco strafbepaling bevat alleen de sanctie, terwijl de norm die uitgevaardigde sanctie pas volgt wanneer het daartoe aangewezen staatsorgaan het blanco heeft ingevuld. Niet ten onrechte vergelijkt BINDING de sanctie met het dwalende lichaam dat zijn ziel zoekt. BINDING spreekt van Blankettstrafgesetz, terwijl HEINZE haar de m.i. nog betere naam van blinde strafbedreiging geeft.

De vraag is nu of het daartoe aangewezen staatsorgaan (de déterminateur) het blanco naar believen mag invullen of dat hij tegenover zijn opdrachtgever (sanctionnateur) — de volkskamer — aan een bepaalde opdracht gebonden is.

Vooraf zij opgemerkt, dat ook de vaststelling van het dienstvoorschrift krachtens art. 135 W.M.S.R. evenals de uitwerking bij algemene maatregel van bestuur een taak van wetgevende aard en geen uitvoering is. Immers ook het dienstvoorschrift is een „wet” in de zin van art. 99 R.O., vermits het is „een naar buiten werkende, algemene regeling, die is uitgegaan van een openbaar gezag, dat de „bevoegdheden daartoe ontleent aan de wet in de zin van een regeling door de wetgevende macht”.

Voornoemde vraag is ten aanzien van de algemene maatregelen gemakkelijker te beantwoorden dan ten aanzien van de dienstvoorschriften, omdat ten aanzien van eerstgenoemde regelingen de wet zelve, zij het ook slechts in heel grote lijnen, onderwerp, aard, inhoud en strekking der uit te vaardigen regeling aangeeft, doch ten aanzien der dienstvoorschriften te dier zake alles ontbreekt.

Het is daarom van belang om vast te stellen wiens wetsproduct de uiteindelijk bestaande *strafbepaling* d.i. dus de door de wet — in

de zin van een regeling door de wetgevende macht — gesanctionneerde norm, welke afkomstig is van het lagere rechtsorgaan, nu eigenlijk is. Aan het feit, dat de van de hogere wetgever afkomstige sanctie de overtreding van de door de lagere wetgever gegeven norm met straf bedreigt, kan niet de betekenis worden gehecht, dat het betreffende gebods- of verbodsvoorschrift nu tot een wet in de zin van een regeling door de wetgevende macht wordt verheven. Het is en blijft een wet in de zin van art. 99 R.O., immers een naar buiten werkende, algemene regeling, die is uitgegaan van een openbaar gezag, dat de bevoegdheid daartoe ontleent aan de wet in de zin van een regeling door de wetgevende macht. Welnu, dan is en blijft het door art. 135 W.M.S.R. gesanctionneerde dienstvoorschrift van afkomst en in wezen een K.B. of zo het krachtens K.B. vastgesteld is, een product van nog lagere orde en kan ondanks het feit, dat haar sanctie in de wet gevonden wordt, nooit worden gepromoveerd tot wet met een grote *W*. Het droit-déterminateur is primair, het droit sanctionnateur secundair. Deze vaststelling biedt ons houvast, zowel omtrent de vraag wat er *wel* bij dienstvoorschrift mag worden bepaald als en vooral omtrent de vraag wat er zeker *niet* bij mag worden bepaald. Het gaat om de derogatoire kracht der wetsproducten. Het bij K.B. vastgestelde dienstvoorschrift derogeert niet aan de Wetsbepaling. Hoewel dus art. 135 W.M.S.R. omtrent aard, wezen, inhoud en strekking van de uit te vaardigen dienstvoorschriften een volkomen blanco vertoont, lijkt het mij toe dat met een beroep op de Rechtsstaatsgedachte het wel niet bepaald noodzakelijk is dat de déterminateur zich voor elke bij dienstvoorschrift uit te vaardigen gebods- of verbodsbepaling op een wetsvoorschrift van de sanctionnateur moet kunnen beroepen, doch het wel gebiedende eis is, dat de betreffende bepaling niet een voorschrift van hogere orde schendt. Dit is het juridisch minimum. Negatie van die eis opent de mogelijkheid tot willekeur en stelt het hele recht op losse schroeven.

Ik vermoed, dat de Redactie M.R.T. in haar overigens uitstekend betoog hetzij voor de staatsrechtelijke kant van de blanco-strafbepaling geen oog heeft gehad, hetzij voornoemde eis heeft genegeerd, hetzij het bestaan van art. 29 S.V. over het hoofd heeft gezien. Art. 29 S.V. toch bepaalt, dat tegenover de verhorende opsporingsambtenaar de verdachte *niet* tot antwoorden verplicht is. Volgens de Redactie M.R.T. moet door een K.B. aan den meerdere bij dienstvoorschrift de plicht worden opgelegd om marechaussées (en de militaire politie in het algemeen) de door hen in de uitoefening van hun opsporingstaak gevraagde inlichtingen omtrent hun identiteit te verstrekken en de meerdere, die hen tegenwerkt door zijn naam niet op te geven, zal strafbaar zijn wegens overtreding van art. 135 W.M.S.R.

Ik acht dit volkomen ongeoorloofd. Men kan mij misschien tegenwerpen: „Het Wetboek van Strafvordering is een wetboek *pro reo* en de regeling van het vooronderzoek is een dusdanig compromis van

het accusatoire en het inquisitoire beginsel, dat met geen mogelijkheid is uit te maken of het getemperd inquisitoir dan wel gematigd accusatoir is. Maar het militaire strafproces is een regeling *pro justitia* en het vooronderzoek in het militaire is onbetwist inquisitoir. Vandaar dat wij met die regeling van art. 29 S.V., gevolg van de tendenz, die het in strijd achtte met de accusatoire gedachte, dat de verdachte verplicht zou zijn bewijsmateriaal tegen zich zelve te leveren, in het militaire niets te maken hebben. Bovendien de mindere-verdachte, die tegenover een meerdere-opsporingsambtenaar komt te staan, is ondanks art. 29 S.V. verplicht zijn naam aan deze op te geven op poene zich anders schuldig te maken aan overtreding van art. 114 W.M.S.R. Waarom zouden wij de meerdere-verdachte niet tot antwoorden verplichten tegenover de mindere-opsporingsambtenaar middels art. 135 W.M.S.R. Het is alles zo simpel."

Ik moge hiertegen al direct opmerken, dat het met dat zuivere inquisitoire karakter van het vooronderzoek in het militaire strafproces au fond nogal meevalt, doordat art. 61 R.Z. (63 R.L.) een bepaling bevat, die niet alleen naar strekking en geest, doch ook ingevolge de door het H.M.G. daaraan gegeven uitleg (zie beschikking H.M.G. van 25 November 1921 M.R.T. XVII blz. 471) in elk ander opzicht met de inhoud van art. 29 S.V. correspondeert. Het door de Redactie M.R.T. gewenste dienstvoorschrift zou dus ook voornoemde *wetsartikelen* der Militaire Rechtsplegingen schenden, hetgeen een argument te meer contra haar standpunt is. Wat betreft de verplichting van de mindere-verdachte om tegen de meerdere-opsporingsambtenaar te antwoorden, erg logisch is de door de jurisprudentie te dien aanzien gegeven oplossing niet (zie Franken-Brunner aantekening 3 op art. 114 blz. 266/267). Het betreft hier echter botsingen tussen bepalingen van gelijke orde, terwijl het bij het door de redactie gewenste dienstvoorschrift gaat om botsing tussen een voorschrift der Wet en een bij K.B. vastgesteld voorschrift. De derogatoire kracht van eerstgenoemd tegenover laatstgenoemd voorschrift staat buiten kijf.

Welke der drie mogelijkheden bedoeld in bovengenoemd vermoeden heeft der Redactie parten gespeeld? *) De vraag interesseert

*) *De voorstelling, waarvan bij aangehaald redactioneel artikel werd uitgegaan, stemt overeen met de door Schrijver in de derde plaats genoemde mogelijkheid: negatie (in zoverre) van de wettelijke eis van artikel 29 van het Wetboek van Strafvordering. Deze eis geldt immers voor de militaire samenleving in aanmerkelijk mindere mate dan voor de burgersamenleving. Schrijver zelf wijst reeds op het feit dat de militaire verdachte zich niet op artikel 29 Sv. mag beroepen, wanneer hij door een meerdere naar zijn naam wordt gevraagd en dat hij, bij het niet-antwoorden of bij het opgeven van een valse naam, in zo'n geval strafbaar is wegens opzettelijke ongehoorzaamheid.*

Inderdaad houdt artikel 61 R.Z./63 R.L. het verbod voor de Officier-Commissaris in om te trachten de beschuldigde tot confessie te brengen, maar tien artikelen verder maken beide Regtsplegingen uitdrukkelijk gewag van de „verplichting om te antwoorden” van de beschuldigde. Het moge dan verboden zijn, hem tot confessie te brengen door het aandoen

mij omdat vaststelling bij K.B. van een dienstvoorschrift reeds is misbruikt om de wet radicaal haar nek om te draaien.

Art. 37 der Motor- en Rijwielwet bepaalt: „Ingeval van oorlog, „oorlogsgevaar, staat van oorlog of staat van beleg dan wel in het „geval, bedoeld bij art. 1 sub 2 der Wet van 23 Mei 1899 (Staatsblad „no. 128), gelden deze wet en de krachtens die wet vastgestelde algemene maatregelen van bestuur en provinciale- en plaatselijke verordeningen niet ten aanzien van motorrijtuigen en rijwielen voor „zooverre die worden bebezigd ten behoeve van 's Rijksdienst.”

Men kan deze wetsbepaling laken of loven, maar feit is het, dat gedurende de huidige tijd van oorlog de bij of krachtens de Motor- en Rijwielwet gegeven voorschriften straffeloos kunnen worden overtreden indien de betreffende motorrijtuigen of rijwielen worden bebezigd ten behoeve van 's Rijksdienst. Deze vrijheid van beweging benauwt de militaire autoriteiten. Terwijl de wetgever zich bij de

van pijn en ongemakken, door bedreigingen en beloften of door strik-vragen, maar het beantwoorden van hem gestelde vragen is toch een plicht, welke de Regtsplegingen nog kennen. Daarbij komt nog, dat de aangehaalde sententie van 25 November 1921 ziet op het niet naar waarheid antwoorden op gedane vragen en zich niet uitlaat over de verplichting tot antwoorden.

In het midden latende tot welk systeem het onderlinge verband van deze twee bepalingen leidt (dit zou het onderwerp kunnen zijn van een afzonderlijke studie, doch gaat zeker het bestek van deze weinige regelen te buiten) staat niettemin onomwonden in de WET (het Souvereine Besluit van 1814 geldt immers als een formele wet) de plicht tot antwoorden van de beschuldigde. De bepaling van artikel 29 Sv. staat dus niet in de weg aan een nadere uitwerking van de plicht tot antwoorden van een militaire verdachte, zelfs al geschiedt deze uitwerking door een gedelegeerde regeling. Te eerder is het gebruik daartoe van het „dienstvoorschrift” van artikel 135 W.M.S.R. te aanvaarden, nu de geschiedenis van dat artikel doet zien dat dit dienstvoorschrift is bedoeld als asyl voor allerhande zwervende normen. Herhaaldelijk werd bij opkomende vragen of een bepaalde gedraging niet moest worden strafbaar gesteld, verwezen naar de achterdeur: het dienstvoorschrift. Gewezen worde hier op de gevallen, vermeld bij VAN DER HOEVEN II, blz. 70 en 73 (schending van krijgsplichten door bevelhebbers, zonder dat de strafbare gevolgen optreden), blz. 98 (zonder voorkennis van de Commanderende officier van een fort, sterkte enz. brieven ontvangen of verzenden), blz. 113 (het zonder verlof „rantsoeneren” — d.i. tegen losprijs vrijlaten — van een op de vijand genomen schip), blz. 121 (gemis aan bewijs van schuld bij culpoos verlies van sterkte of post (artt. 94 en 95 W.M.S.R.)), blz. 124 (het, in stede van het zich onttrekken aan alle dienstverplichtingen, verzaken van een enkele dienstplicht), blz. 333, 337 en 354 (het vloeken tegen minderen) en VAN DER HOEVEN III, blz. 350 (het ontvangen van bezoek tijdens arrest).

Deze lijst, die nog niet eens aanspraak wil maken op volledigheid, laat wel zien dat men bij de totstandkoming van het Wetboek van Militair Strafrecht, zich voorgesteld heeft vele leemten op te kunnen vullen met het „dienstvoorschrift” van artikel 135.

Met dat al geven wij Schrijver toe, dat omtrent de basis van het betoog: de betekenis van art. 71 RZ/73 R.L. tegenover art. 29 Sv., speciaal in verband met art. 35 R.Z./38 R.L., een andere mening kan worden gehuldigd en dan is het mogelijk dat men voor een dienstvoorschrift, dat de meerdere opdraagt zijn identiteit aan maréchaussée of militaire politie op te geven, niet voldoende wettelijke basis aanwezig ziet.

W. H. V.

opstelling der redactie van art. 37 der Motor- en Rijwielwet bijverd heeft om tot uitdrukking te brengen de bedoeling van het artikel t.w. de militaire commandanten in tijd van oorlog zo spoedig mogelijk en zo volledig mogelijk de nodige vrijheid van beweging te verlenen, hebben de Ministers van Oorlog en van Marine zich gehaast, niet om de thans tot een fictie geworden „tijd van oorlog” te liquideren, maar omdat men die tijd van oorlog om andere redenen niet kan missen, aan de commandanten zo spoedig mogelijk en zo volledig mogelijk die verleende — tot een losbandigheid verworven — vrijheid te ontnemen, aldus bij dienstvoorschrift de knoop doorhakkend, waarin de staatsrechtelijke en strafrechtelijke richtsnoeren van gezag en vrijheid verstrikt zijn geraakt. Immers bij K.B. van 19 September 1947 No. 24 werd als dienstvoorschrift voor de Koninklijke Landmacht en Koninklijke Marine vastgesteld, dat in de gevallen omschreven in art. 37 der Motor- en Rijwielwet deze wet en de krachtens die wet vastgestelde algemene maatregelen van bestuur en provinciale- en plaatselijke verordeningen ten aanzien van motorrijtuigen en rijwielen voor zover die worden gebezigd ten behoeve van de militaire dienst *wel* gelden. Het behoud van een zekere armslag was echter wel gewenst — als men iets doet moet men het goed doen of niet doen — zodat het voorgaande weer *niet* van toepassing is in de gevallen, waarin *Onze Ministers van Oorlog en van Marine* terzake afwijkende voorschriften reeds hebben gegeven of nog zullen geven (zie M.R.T. XL 560).

Order — contra-order — wanorde!

Ik weet niet, wie dit legislatieve product heeft of hebben voorgesteld, wie ontworpen, wie uitgewerkt, wie advies uitgebracht, wie geresumeerd, wie gearresteerd, wie „overwogen”, dat in de huidige toestand van oorlogsgevaar (sic) een nadere regeling van het militaire dienstverkeer gewenst is, wie „*Gelet* (sic) op art. 37 van de „Motor- en Rijwielwet, alsmede op art. 135 van het Wetboek van „Militair Strafrecht”. Het geheel doet echter sterk herinneren aan het irrationele van een epidemische massa-psychose.

Natuurlijk is de tot vaststelling ener norm bevoegde rechtsmacht ook bevoegd tot vaststelling der nodige uitzonderingen en in zoverre is artikel 37 der Motor- en Rijwielwet volkomen rationeel. Even natuurlijk is het, dat de bevelende bureaucratie niet middels haar dienstvoorschriften aan de norm van een hogere rechtsmacht gaat zitten prutsen en reeds daarom al is voornoemd K.B. irrationeel.

Thans is bij K.B. een *bijzondere wettelijke strafuitsluitingsgrond* „ausradiert”. Straks gaat men bij K.B. aan de *algemene schulduitsluitingsgronden* peuten en verschijnt er een dienstvoorschrift, houdende, dat onverminderd het bepaalde in de Nederlandse strafwetgeving het verboden is:

- a. in de gevallen omschreven in artikel 41 van het Wetboek van Strafrecht een feit te begaan, geboden door de noodzakelijke verdediging van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed tegen ogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding;

b.

Maar laat ik ophouden met die onzin. Zou zelfs een kind niet eerder denken, dat dergelijke nonsens afkomstig zoude zijn van de gezamenlijke patiënten van een zenuwinrichting dan geloven, dat een dergelijk staatsstuk was ontworpen, uitgewerkt, becritiseerd, gecorrigeerd, geresumeerd en gearresteerd, zoals dit in de sombere maar ernstige sfeer en de rustige stilte der departementale bureaux van Oorlog en Marine pleegt te geschieden, door die nijvere, geroutineerde roués, van wie één voor één kan worden getuigd: „Les rides „sur son front ont gravé tous ses exploits”.

Oorlog en Marine hebben een verjongingskuur ondergaan. Vele van de oude garde moesten, indien hun in der tijden loop vergaderde schatten aan kennis, wetenschap en routine niet werd gecompenseerd door een dosis oorlogservaring plaats maken voor jongere krachten. Die ouderenden konden de versnelde polsslagen van deze tijd, welke vóór alles het nemen van snelle beslissingen eist, niet bijhouden. Zij weten niet voor het denken de daad te stellen, voor de verstandelijke volstrektetheit het intuïtief relativisme, voor het idealisme van logica of formele ethiek het idealisme van de spontane handeling, voor de wetenschap met volstreekte souvereiniteit de wetenschap in dienst van de instinctieve wilddrift. Deze ouderdomskwaal verhindert hen voor de abstract-formele norm het *practisch-nuttige* te substitueren. Zij zullen hun troost voor dit verschil in waardering der beide categoriën moeten vinden in de bescheiden erkenning van hun inferioriteit tegenover de jongeren. Het zal hun niet kwalijk worden genomen, wanneer daarnaast een weinig leedvermaak hen bekruipt nu het werk der tegenwoordige generatie voor hen ligt in de vorm van het besluit — ik durf het woord Koninklijk niet eens noemen — van 19 September 1947 No. 24. Een nieuwe tijd een nieuw geluid! Inderdaad, er zit muziek in! Schrille hot-jazz! De Gordiaanse knoop is doorgelikt, maar deugt dit middel ook om de beide einden weer doeltreffend aan elkaar te binden?

Wanneer ik — gelijk een op reform gesteld cavaleriepaard, dat de muziek hoort en op de maat der jazz gaat medestrompelen — mij ongevraagd geroepen heb geacht op het bedenkelijke van dat middel te wijzen, dan ontdekt men wellicht in die bespreking in ruime mate de gebreken van het ancien régime, het zich vermeien in bespiegelende abstracties omtrent hetgeen er staat geschreven en hetgeen er is geschied, een bezigheid, die slechts kan voeren tot normverabsolutering, maar welke totaal ongeschikt is om het thans praktisch-nuttige in een thans praktisch-nuttig bevel te concretiseren. Ik zal mij niet al te zeer schamen, waar een elite der bevelende bureaucratie zo treffend demonstreerde, dat slechts de verabsolutering van het dienstvoorschrift zo praktisch nodig schijnt om het praktisch-nuttige normbesef omtrent hetgeen er staat geschreven en hetgeen er is geschied, te concretiseren in een wereld, waarin men zich van dit besef praktisch volkomen heeft geabstraheerd.

ARTIKEL 37 MOTOR- EN RIJWIELWET

door

Dr. J. PH. VAN ERK.

Artikel 37 van de Motor- en Rijwielwet bepaalt, dat deze wet en de krachtens deze wet vastgestelde algemene maatregelen van bestuur en provinciale en plaatselijke verordeningen, in geval van oorlog, oorlogsgevaar, staat van oorlog of staat van beleg, niet van toepassing zijn ten aanzien van motorrijtuigen en rijwielen, voor zover die worden gebezigd ten behoeve van 's Rijks dienst.

De ratio van deze bepaling is duidelijk. In de gevallen hierboven opgenoemd, waartoe ook gerekend moet worden de staat van oorlog of beleg bij binnenlandse onlusten, moet de weermacht zich vrijelijk kunnen bewegen en verplaatsen, ongehinderd door de beperkingen, die de gewone burger ten aanzien van het gebruik van weg en voertuig zijn gesteld. Een geheel samenstel van wettelijke ge- en verbodsbepalingen valt weg voor de militair en het ontstane vacuum wordt hier en daar slechts ingenomen door het eigenlijk krijgsmachtelijk vergrijp. In stede van de strafrechter, treedt thans de tuchtrechter naar voren. Deze, uit de aard van de zaak voorzien van de onmiddellijke kennis van tijd, plaats en omstandigheden, zal dan hebben uit te maken, of en hoe er gestraft moet worden. Een in volle vreedetijd ongetwijfeld strafrechtelijk strafbaar handelen kan thans in de noodzaak der omstandigheden een dusdanige rechtvaardiging vinden, dat zelfs een enkele terechtwijzing of reprimande achterwege kan blijven. De tot straffen bevoegde meerdere zal zich het hoofd niet behoeven te breken over het al of niet wettelijk aanwezig zijn van een strafuitsluitingsgrond — ik denk hier aan de vergadering van de Militairrechtelijke Vereniging in 1937, waarbij maar al te weinig eenstemmigheid bij de militaire juristen bleek te bestaan over dit inderdaad zeer ingewikkeld vraagstuk van strafrecht —, hij zal oordelen naar hetgeen zijn gezond verstand en zijn ervaring hem geeft, los van elke juridische haarkloverij.

De vraag is nu echter, of de bepaling van artikel 37 beantwoordt aan de tijd en omstandigheden, waarin wij thans leven en waarin onze weermacht zich heden ten dage bevindt.

Laat ons voorop stellen, dat wij achteraf dankbaar moeten zijn, dat de bezetter in 1941, toen onze wegenverkeersregeling — dit is de regeling van het gebruik van de weg — van kracht werd, onze weermacht heeft beschouwd als iets van het verleden, waarmede in de toekomst nimmer meer rekening behoefde te worden gehouden. Vandaar, dat deze wegenverkeersregeling ten aanzien van onze weermacht geen bepaling als die van artikel 37 van de Motor- en Rijwielwet bevat.

Het gevolg hiervan was dan ook, dat slechts ten aanzien van het gebruik van het voertuig — en dus niet ten aanzien van het gebruik van de weg — de hierbovengeschetste lacune ontstond, toen wij na

de bevrijding een herboren weermacht binnen onze landsgrenzen mochten verwelkomen. Weliswaar zou men kunnen opmerken, dat, waar artikel 37 Motor- en Rijwielwet niet van „tijd van oorlog” spreekt, doch alleen naast „staat van oorlog of beleg” van „geval „van oorlog of oorlogsgevaar”, het thans niet van toepassing is, omdat wij wel in tijd van oorlog, maar niet in geval van oorlog of oorlogsgevaar verkeren, doch het H.M.G. heeft geruimen tijd geleden in andere zin beslist, toen dit college het inmiddels ingetrokken Besluit bestrijding plundering in oorlogstijd (F 15) van toepassing verklaarde op een feit, dat in Mei 1946 gepleegd werd. Dit besluit nu noemt voor zijne toepasselijkheid alleen „geval van oorlog” en door deze beslissing kwam dus vast te staan, dat het H.M.G. zich op het standpunt stelde, dat nog steeds „geval van oorlog” aanwezig is, naast tijd van oorlog, zo dit college deze begrippen al niet identiek achtte ¹⁾).

Toch meen ik te mogen zeggen, dat „tijd of geval van oorlog” t.o.v. de toepassing van artikel 37 wel tot een zeer opmerkelijke fictie is geworden ²⁾). Want niemand zal toch willen volhouden, dat het in de huidige omstandigheden nog wenselijk is, het militaire vervoer meer vrijheid te geven dan het burgervervoer. Mijn ervaring heeft mij geleerd, dat er juist thans een sterke behoefte bestaat, om het waakzaam oog van de strafrechter gericht te doen houden op de wijze, waarop het militair vervoer plaats vindt.

Op tweeërlei wijze heeft men getracht een oplossing te vinden voor deze gebleken wenselijkheid.

1e. Verscheidene overtredingen van de M.- en R.wet, zoals foute verlichting, ontbreken van verlichting ³⁾, slechtwerkende remmen ⁴⁾ e.d. werden ten laste gelegd met de toevoeging: „waardoor „het verkeer in gevaar kan worden gebracht.”

Inderdaad kan door het niet branden van een achterlicht, of het onzuiver of in het geheel niet functionneren van remmen, het verkeer in gevaar worden gebracht, maar afgezien van het weinig elegante

¹⁾ Sententie H.M.G. van 21 Januari 1948 rolnr. 2475 nr. 203.

²⁾ De tweeslachtige toestand, waarin ons leger zich thans bevindt, voelt men als militair strafrechter wellicht het meest aan bij de toepassing van de strafverzwarende omstandigheid „tijd van oorlog”. De militair, die niet voor Indië bestemd is, behoort als het ware tot de afdeling „tijd van „vrede”, de voor Indonesië aangewezen militair tot de afdeling „tijd van „oorlog”.

Voor een juiste bestraffing van de onwettige afwezigheid van de eerstgenoemden, zijn de strafmaxima van artikel 97 1° en 98 2e lid ruim voldoende. Een behoorlijke berechting van de Indië-deserteur daarentegen is zonder het in artikel 98 3e lid genoemde strafmaximum van 7½ jaar uitgesloten. Hieruit volgt, dat, indien op welke wijze ook, de toestand van vrede zou intreden, vóór en aler de onvrijwillige uitzending van onze militairen naar Indonesië wordt stopgezet, zonder voorafgaande verhoging van het strafmaximum van het misdrijf van „desertie in tijd van vrede „gepleegd”, de berechting van de militairen, die zich aan die uitzending onttrekken, voor een groot deel onmogelijk zou worden.

³⁾ Art. 22 juncto 16/17/18 M.- en R.regl.

⁴⁾ Art. 22 juncto 14 M.- en R.regl.

van deze constructie — immers dit is kennelijk niet de bedoeling van art. 2 W.v.R. in verband met art. 44 W.v.R. — gaat dit niet op b.v. bij het onbevoegd besturen van een militair voertuig ⁵⁾, het niet bij zich hebben van het militaire rijbewijs ⁶⁾, of het doorrijden na een ongeval ⁷⁾.

2e. De tweede poging bestond uit een dienstvoorschrift, dat bij K.B. van 19 September 1947 het licht zag. Artikel I van dit K.B. luidt:

„Onverminderd het bepaalde in de wegenverkeersregeling is het „in de gevallen, omschreven in art. 37 der Motor- en Rijwielwet, „verboden militaire motorrijtuigen en rijwielen te besturen dan wel „opdracht of toestemming te geven, wanneer niet is of wordt voldaan „aan hetgeen ten aanzien van de uitrusting en het gebruik van „motorrijtuigen en rijwielen is bepaald in de M.- en R.wet en de „krachtens deze wet vastgestelde regelingen.”

Doch ook dit dienstvoorschrift gaf slechts beperkte uitkomst. Immers art. 135 W.M.S. is een opzettelijk misdrijf. Overtreding van het dienstvoorschrift moest dus opzettelijk geschied zijn, wilde bestraffing mogelijk zijn. Dronken achter het stuur ⁸⁾, willens en wetens rijden met slechte remmen, rijden zonder rijbewijs, doorrijden na een aanrijding zijn evenzovele feiten, die dan via deze overigens ook weer onelegante constructie ⁹⁾ tot strafrechtelijke bestraffing kunnen leiden. Maar hoe is het gesteld met het rijden zonder achterlicht, waarvan de bestuurder onkundig is, het in de haast vergeten van het rijbewijs, en bovenal het veelvuldig voorkomen van het onder toezicht doen besturen door een leerling-chauffeur van een militair motorrijtuig ¹⁰⁾ en het daarbij ontstaan van verkeersovertredingen of aanrijdingen? ¹¹⁾

Hier baat ook over het algemeen telastelegging van art. 135 W.M.S. niet. Immers slechts die overtredingen, die opzettelijk worden gepleegd, zouden via deze constructie tot veroordeling kunnen leiden.

De overtredingen, die nimmer opzettelijk kunnen worden begaan of niet opzettelijk zijn begaan, blijven strafrechtelijk straffeloos, voorzover artikel 2 W.v.R. geen uitkomst bieden kan.

Om te resumeren: de hierboven genoemde twee noodmiddelen geven geen oplossing voor die overtredingen van de M.- en R.wet

⁵⁾ Art. 9 M.- en R.wet.

⁶⁾ Art. 27 M.- en R.wet.

⁷⁾ Art. 24 M.- en R.wet.

⁸⁾ Art. 22 M.- en R.wet.

⁹⁾ Een overtreding wordt, behalve ten aanzien van de laatstgenoemde, die dit op zichzelf reeds is, tot misdrijf zonder enige uit de omstandigheden voortvloeiende noodzaak. Ook het strafblad zal nu een overtreding in de vorm van een misdrijf vermelden.

¹⁰⁾ Art. 1 sub 4 M.- en R.wet en art. 1 sub 1 M.- en R.wet.

¹¹⁾ De Auditeur-Militair te Rotterdam legde eenmaal in een dergelijk geval uitlokking ten laste. M.i. blijft strafbare uitlokking van overtreding beperkt tot die overtredingen, die op het moment van de uitlokking onafwendbaar volgen. Immers men lokt het feit uit, niet de dader.

en de krachtens die wet vastgestelde voorschriften, waarbij geen opzet of voorwaardelijk opzet in het spel is of kan zijn en waarbij tevens de pleger van de overtreding als weggebruiker in de zin van de wegenverkeersregeling het verkeer door zijn handelen of nalaten niet in gevaar kan brengen.

Als oplossing voor de door mij hierboven geschetste moeilijkheid, zou ik, waar wetswijziging wel een vrome wens zal blijven, salva reverentia willen hopen, op een herziening van het standpunt van het H.M.G. in dien zin, dat wordt uitgemaakt, dat „geval van oorlog „of oorlogsgevaar” niet identiek is aan de „tijd van oorlog” waarin wij thans bij gebreke van een vredesverdrag met onze vijanden en daarmede gepaard gaande werkelijke demobilisatie, leven, m.a.w., dat geval van oorlog of oorlogsgevaar een feitelijk begrip is, dat te kennen geeft, hetzij dat er oorlogshandelingen aan deze of gene zijde van de grens van het Rijk in Europa worden gepleegd, hetzij op het punt staan gepleegd te worden, maar zijn begrenzing vindt in een wapenstilstand ¹²⁾.

Ik zou tenslotte nog willen opmerken, dat indien ook de burgerrechter thans geval van oorlog aanwezig zou achten, de burgerbestuurder van een niet-militaire dienstauto straffeloos zou zijn, ten aanzien van alle overtredingen en misdrijven in de M.- en R.wet en het M.- en R.reglement genoemd.

¹²⁾ Zie hieromtrent Mr. J. N. van den Houten in Militaire Spectator 1947 pag. 163 e.v.; M.R.T. 1946 pag. 274 e.v.

VRAGENBUS.

Opsporingsambtenaren der maréchaussée.

Een officier van de Koninklijke Landmacht deed ons de volgende vraag:

Naar aanleiding van het gestelde op blz. 482 van aflevering 8 van dit jaar in Uw zeer gewaardeerd tijdschrift, onder het hoofd „Opsporingsbevoegdheid en Ondergeschiktheid”, zij het mij vergund U de vraag voor te leggen of de stelling van de redactie van het blad „De Koninklijke Maréchaussée”, wanneer deze redactie schrijft: „*De maréchaussée 1e klasse, zijnde opsporingsambtenaar*”, wel op waarheid berust.

Immers, volgens art. 141 W. v. Strafvordering, zijn opsporingsambtenaren o.a. de officieren en onderofficieren (waaronder mede begrepen de wachtmeesters-titulair) der maréchaussée en de door den Minister van Justitie aangewezen militairen der maréchaussée beneden den rang van onderofficier.

De maréchaussée 1e klasse is in rang gelijk aan een korporaal 1e klasse.

Is nu in deze een korporaal eveneens te beschouwen als onderofficier en in hoeverre gelden in dezen tijd, nu het wapen der Kon. Maréchaussée enkel en uitsluitend is gesteld onder het Min. v. Oorlog, nog de bepalingen van vóór den oorlog, toen dit wapen, zowel onder het Min. v. Defensie als onder dat van Justitie viel?

Wij hebben hem daarop als volgt geantwoord:

Uw vraag of de stelling van de redactie van het blad „de Koninklijke Maréchaussée”, wanneer deze schrijft: „De maréchaussée 1e klasse, zijnde opsporingsambtenaar” wel op waarheid berust, moet in de eerste plaats in zoverre verbeterd worden, dat de aangehaalde woorden niet afkomstig zijn van de redactie van het vermelde blad, maar deel uitmaken van een tot die redactie gerichte, niet gelukkig gestelde vraag, waarschijnlijk gedaan door en letterlijk overgenomen van een lezer, wiens naam en qualiteit niet genoemd worden.

Blijft over de vraag: kan een maréchaussée 1e klasse opsporingsambtenaar zijn? Bij de beantwoording van deze vraag moeten twee zaken in herinnering worden gebracht:

1e. dat maréchaussées 1e en 2e klasse met de rang van korporaal zijn gelijkgesteld en dus volgens art. 68 van het Wb. v. M. Sr. tot de onderofficieren behoren voor zoveel de toepasselijkheid op hen van dat wetboek en aanverwante wetsbepalingen betreft;

2e. dat korporaals der maréchaussée echter niet begrepen worden onder de onderofficieren, wier beëdiging als opsporingsambtenaren geregeld is bij K.B. van 13 Februari 1845, Stb. n° 8 (zie art. 2 van het K.B. van 25 November 1936, opgenomen in de Staatscourant n° 8 van 14 Januari 1937).

De onder 2e bedoelde beëdigde onderofficieren zijn de onderofficieren vermeld in Sv. 141 sub 5°.

De korporaals der maréchaussée (dat zijn de maréchaussées 1e en 2e klasse) vallen onder de militairen der maréchaussée beneden de rang van onderofficier, die de Minister van Justitie ingevolge Sv. 141 sub 6° als opsporingsambtenaren mag aanwijzen. Deze aanwijzing geschiedde collectief bij de circulaire van 23 December 1925 Afd. A/C. n° 951, opgenomen op blz. 607 v. van de in opdracht van de Minister van Defensie in 1940 bij de Algemene Landsdrukkerij uitgegeven verzameling van wetten en besluiten betreffende het militair straf- en tuchtrecht bij de zee- en bij de landmacht.

Of de vraag-steller aan de Redactie van het blad „De Koninklijke „Marchaussée” zich zelf bedoeld heeft dan wel of hij slechts een maréchaussée 1e klasse, bij wijze van voorbeeld, heeft op het oog gehad, kan voor de beantwoording van Uw vraag onverschillig zijn.

Tenslotte wil ik U mededelen, dat het Wapen der Koninklijke Maréchaussée nog steeds onderworpen is aan het gezag van de Minister van Oorlog voor wat aangaat de militaire belangen en aan het gezag van de Minister van Justitie voor zoveel betreft de belangen der burgerlijke justitiële politie. De militaire belangen omvatten in het bijzonder ook handhaving van de krijgstucht onder en militaire rechtspraak over de leden van het Wapen; ten aanzien van deze, de personen betreffende, aangelegenheden komt aan de Minister van Justitie geen enkele bevoegdheid toe.

R. C.

Opsporingsbevoegdheid en ondergeschiktheid.

Wij ontvingen de volgende vraag:

Met grote belangstelling nam ik steeds kennis van Uw bijdragen over Opsporingsbevoegdheid en Ondergeschiktheid.

Na lezing van Uw onderschrift op blz. 484 e.v. deel XLI blijven bij mij verschillende vragen. Deze raken het militair gezag van de meerdere en het openbaar gezag, door (militaire) opsporingsambtenaren vertegenwoordigd. Beider gezagspositie heeft een wettelijke basis en is naar mijn mening beperkt binnen zekere grenzen, door de wet gesteld.

In verband met Uw opvatting, dat de opsporingsambtenaar, die militair is, niet gerechtigd is tegen zijn meerdere op te treden (blz. 268 deel XL M.R.T.) moge ik tot goed begrip het volgende vragen:

1. is naar Uw mening „aanranding” in art. 117 Wetboek van Militair Strafrecht gelijk te stellen met „aanhouding door een opsporingsambtenaar” krachtens art. 53 en art. 54 Wetboek van Strafvordering (van de vrijheid beroven op openbaar gezag);
2. is naar Uw mening „van zijn *vrijheid van handelen* beroven” in art. 117 Wetboek van Militair Strafrecht identiek met het „openbaar-gezag-van-de-vrijheid-beroven” in art. 191 Wetboek van Strafrecht;
3. hoe moet de militaire opsporingsambtenaar handelen indien

- overeenkomstig art. 53, laatste lid Wetboek van Strafvordering buiten een garnizoen een burger aan hem een „aangehouden „militaire verdachte” overlevert, die meerdere in rang blijkt te zijn en wiens aanhouding noodzakelijk is;
4. geldt het gemis van de bevoegdheid om aan te houden ook ten aanzien van een deserteur of van een smokkelende dienstplichtige sergeant-majoor, die de meerdere in rang is van een marechaussee-opsporingsambtenaar; mag de smokkelwaar niet in beslag worden genomen tegen de wil van de verdachte;
 5. heeft Uw opvatting inzake de verhouding meerdere-mindere ook consequenties ten aanzien van de verhouding „militaire verkeers-„regelaar-meerdere overeenkomstig art. 3 der Wegenverkeers-„regeling” of „bevelen bedoeld in art. 27 M.- en R.-Wet”?

Wij zouden hierop als volgt willen antwoorden:

Ad 1.

Zoals de vraag gesteld is, moeten wij haar ontkennend beantwoorden. „Aanranden” is een veel ruimer begrip dan het alleen maar van de vrijheid beroven; zoals bedoeld in artikel 53 Wb. v. Sv. Onder „aanranden” valt immers ook slaan, schoppen en dergelijke. Omgekeerd gesteld, zouden wij de vraag bevestigend willen beantwoorden: het van de vrijheid beroven krachtens artikel 53 en 54 Wb. v. Sv. kan „aanranden” opleveren, indien het namelijk met feitelijkheden gepaard is gegaan, bijv. het aangrijpen en medevoeren. Gaat verdachte op de aanwijzing van de opsporingsambtenaar vrijwillig mede, zonder dat hij vastgegrepen en medegevoerd behoeft te worden, dan zal van aanranding in de zin van artikel 117 W.M.S.R. geen sprake zijn.

Volledigheidshalve wijzen wij er op, dat artikel 117 W.M.S.R. de verhouding mindere-meerdere eist, hetgeen in de vraag niet uitdrukkelijk tot uiting werd gebracht.

Ad 2.

Ook deze vraag zouden wij willen omkeren: het van de vrijheid beroven, zoals artikel 191 Wb. v. Sr. bedoelt, kan, mits aan de overige vereisten voldaan is, onder het begrip „van zijn vrijheid van „handelen beroven” van artikel 117 M.W.S.R. vallen.

Ad 3.

In onze opmerkingen op blz. 484 en 485 schetsten wij de positie van de opsporingsambtenaar-mindere tegenover de verdachte-meerdere principiëel. Het is inderdaad mogelijk een casus te construeren, waarop het beginsel niet strikt mag worden toegepast. Het feit dat men een extreem voorbeeld kan aanhalen, waarop de basis-positie niet toepasbaar schijnt, vermag niet haar principiële onjuistheid te demonstreren. Grensgevallen blijven nu eenmaal altijd mogelijk. Om een voorbeeld te geven: wanneer een burger, met moeite een weerbarstig militair in bedwang houdend, deze wil overleveren aan een maréchaussée-opsporingsambtenaar van mindere rang, waarbij deze burger zegt dat hij de militair op heterdaad heeft betrapt bij het

plegen van een roofmoord en deze aangifte bevestigd schijnt door het feit dat de aangehouden militair van onder tot boven met bloed besmeurd is, dan zal de maréchaussée niet aarzelen, de arrestant over te nemen en hem voor een officier of hulp-officier van justitie te leiden. Wanneer echter een burger een militaire meerdere aanbrengt, die hij zegt op heterdaad betrappt te hebben op het feit dat hij een straatjongen een draai om de oren heeft gegeven of zegt hem op een voetpad in het Vondelpark te hebben zien fietsen, dan zal de maréchaussée die burger adviseren om de meerdere-verdachte aan een ander opsporingsambtenaar over te dragen.

Wanneer wij schrijven dat een opsporingsambtenaar-mindere niet mag optreden tegen een verdachte-meerdere, dan mag men deze stelling niet torpederen door op te merken dat dus de opsporingsambtenaar-mindere lijdelijk moet toezien, wanneer een meerdere bezig is iemand te vermoorden of te verkrachten (zie „De Koninklijke „Maréchaussée” 1948, blz. 385). Wij schreven (blz. 485) dat het vraagstuk neerkomt op een conflict tussen burgerlijke opsporingsbevoegdheid en militaire plicht tot ondergeschiktheid, van welk conflict de oplossing ons niet moeilijk schijnt. Maar daarom kan men wel een voorbeeld vinden, waarbij de oplossing wèl moeilijk is, ja zelfs (zoals in bovenvermelde voorbeelden) waarbij de oplossing ongetwijfeld het tegengestelde moet zijn van wat wij als principe betoogden. Het is in dergelijke extreme gevallen een kwestie van tact en van afwegen van belangen, welke de maréchaussée-mindere moet leiden. Een moeilijke taak, zal men opmerken? Inderdaad. Wenselijkheid om de positie van de maréchaussée nader wettelijk te regelen? Zonder twijfel. Maar zó ligt de wet — althans voorlopig — naar onze mening nu eenmaal.

Ad 4.

Een dergelijke beantwoording geldt voor dit punt. Het zal geheel van de omstandigheden afhangen, of de maréchaussée-mindere hier zal mogen optreden. Als basis geldt echter, dat hij dat niet mag.

Ad 5.

Ook hier geldt hetzelfde, doch te dezer zake zal de practijk gewoonlijk geen moeilijkheden blijken op te leveren. Het is niet aannemelijk dat een meerdere-bestuurder zich niet zal houden aan de verkeersaanwijzingen van de maréchaussée-mindere-verkeersregelaar. Maar toegegeven wordt, dat de mogelijkheid bestaat en in beginsel is dan de maréchaussée-mindere-verkeersregelaar naar onze mening machteloos.

Wellicht ten overvloede merken wij nog op dat al het bovenstaande niet geldt voor de maréchaussée-patrouille (zie artikel 128 W.M.S.R.).

W. H. V.

BOEKAANKONDIGING.

Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht (waaraan toegevoegd in verkorte tekst de Regtspleging bij de Landmagt), tweede druk, bewerkt door B. C. MANTE, Luitenant-Kolonel der Infanterie.

N. Samsom N.V., Alphen aan den Rijn, 1948 — XV + 362 blz. f 4.25.

Met genoegen hebben wij ontvangen het boekwerk, welks titel hierboven is afgedrukt.

De eerste druk verscheen in 1947 (M.R.T. deel XL, blz. 390). Dat aan een werkje als dit een grote behoefte bestond, blijkt uit het feit dat reeds zo spoedig na de eerste druk een tweede druk is verschenen. Mogen wij, rekening houdende met de officieel op zeer ruime schaal verspreide uitgave van de militaire strafwetgeving, hieruit de conclusie trekken, dat de belangstelling voor dit gedeelte van de rechtswetenschap sterk is toegenomen? Zoveel schijnt wel zeker, dat deze uitgave naast de leerboeken zeer bruikbaar voor de verschillende militaire onderwijsinrichtingen en voor de practijk in de troep is, omdat ook zij de wettelijke bepalingen uitstrekt tot de Koninklijke Besluiten, ministeriële beschikkingen, aanschrijvingen van de Chef van de Generale Staf, enz. en bovendien bij is tot de dag der uitgave van de tweede druk.

Het was een goede gedachte van de bewerker, de Regtspleging bij de Landmagt, zij het verkort, met de uitvoeringsvoorschriften ook in de nieuwe druk op te nemen, waardoor het boekwerk nog meer geschikt is geworden voor de practijk bij de troep en voor de opleidingen bij de landmacht, al is het geheel daardoor wat omvangrijker geworden. De uitgave gaat daardoor echter enigszins gelijken op de officiële uitgave, maar dan zonder de Regtspleging voor de Zeemagt en — voorlopig nog? — zonder de Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof en zonder de Tarieven in Strafsaken. Voor de officier-commissaris, die buiten zijn standplaats verhoren houdt of een Krijgsraad te Velde, die op een andere plaats dan die van de Staf, waarbij hij is ingedeeld, zitting houdt, zou de opneming van die wetten echter zeer gewenst zijn.

De teksten van de R.L. en van de Inv. Mil. Straf- en Tuchtrecht zijn door de weglating van enkele voor de troepenpractijk door de bewerker minder nodig geachte bepalingen verkort, iets wat wij voor het recht verstand van de R.L. schadelijk achten. Doch zonder bezwaar konden evenals in de officiële uitgave, in de R. L. de fossiele bepalingen over de provoost-geweldige en in de Inv. Mil. Straf- en Tuchtrecht de bepalingen, welke reeds in andere wetten verwerkt zijn, weggelaten worden.

Het boekwerk heeft hetzelfde handige formaat als dat, waarin de N.V. Samsom het W.v.S., het W.v.Sv. en de R.O. heeft uitgegeven en ziet er keurig verzorgd uit.

S.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Zeekrijgsraad te 's Gravenhage.

Dispositie van 17 Juni 1948 ¹⁾.

President: Mr. D. B. A. Franken.

Leden: Lts. t. zee 1e kl. A. van Karnebeek en R. M. Crommelin,
Off.-Vlieger 1e kl. G. F. Rijnders en Maj. d. Mars. G. H. van
der Spek.

Fiscaal: Hoofdoff. v. Adm. 2e kl. Mr. R. J. Brunner.

Raadsman: Mr. Oosterhof.

„Indië-deserteur”. Gemeenschapsbelang en belang van delinquent.

Vordering van de Fiscaal om, in afwachting van het resultaat van geneeskundig onderzoek, de behandeling der zaak te schorsen.

De Krijgsraad wijst deze vordering af, omdat van beklaagdes klachten (hoofdpijn), bij medisch onderzoek niets is gebleken en hij voor de tropen geschikt is verklaard.

De speciale motieven van de dader dienen niet, ten koste van de gemeenschap, in het middelpunt van de belangstelling te worden gesteld, te meer niet nu in bepaalde bevolkingsgroepen het groeps-geweten ten aanzien van de zgn. „Indië-desertie” niet deugt.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE ZEEMACHT TE 'S-GRAVENHAGE,

Gehoord de vordering van de Fiscaal bij die raad, gedaan ter openbare terechtzitting dd. 17 Juni 1948 in de zaak van de marinier 3e klasse z/m K. H. S., terechtstaande wegens: „Desertie in tijd „van oorlog”, om de behandeling van deze zaak tot nader order te schorsen in afwachting van een hangend medisch onderzoek naar de vraag of beklaagde zijn lichamelijke klachten al dan niet simuleert of aggraveert, zulks ten einde beter in staat te zijn om de schuld van beklaagde aan het hem ten laste gelegde feit te beoordelen en mitsdien strafsoort en strafmaat te bepalen;

Gehoord het verzoek van de raadsman van beklaagde om de vordering van de Fiscaal in te willigen en om beklaagde uit diens arrest te ontslaan;

Overwegende, dat de onderhavige zaak betreft een z.g. „Indië-deserteur”;

Overwegende, dat ten processe aanwezig is een brief dd. 28 Mei 1948 van de Officier van Gezondheid I (KMR) G. H. van Koevorden Brouwer, houdende, dat beklaagde in de maanden Juni, Juli, Augustus en October 1947 in de ziekenboeg van de Afdeling Mariniers te Volkel is behandeld voor zijn enige klacht, hoofdpijn;

dat enige lichamelijke afwijkingen, die deze klacht zouden kunnen

¹⁾ Bij deze dispositie moge in herinnering worden gebracht het opstel van Luitenant J. C. van Heuven in M.R.T. XXIV, p. 222 v.

verklaren, niet werden gevonden, *zodat hij voor de tropen geschikt werd verklaard*;

Overwegende, dat beklagde, nadat hij voor uitzending naar Nederlands-Indië was aangewezen, deserteerde omdat hij eigenmachtig zich ongeschikt achtte voor de tropen;

Overwegende, dat een opvallend groot aantal militairen, aangewezen om naar Indië te worden uitgezonden, op grond van religieuze, ethische, politieke, medische of andere bezwaren het recht in eigen handen neemt en deserteert;

dat dit delict onder voornoemde omstandigheden gepleegd door grote groepen der bevolking niet als onrecht of als verwerpelijk wordt beschouwd;

dat het militaire gezag en de militaire rechter voornoemd delict ook onder voornoemde omstandigheden niet alleen verwerpelijk, doch zeer ernstig acht, weshalve die groepen tot een verwerping van dat delict moeten worden opgevoed;

dat de z.g. „Indië-desertie” niet in hoofdzaak voortvloeit uit oorzaken van persoonlijke aard, zodat er niet in de allereerste plaats aanleiding is tot individueel gericht strafrechtelijk optreden, doch de oorzaak van dat delict allereerst moet worden gezocht in het feit, dat in bepaalde bevolkingsgroepen het groepsgeweten ten aanzien van dit misdrijf niet deugt en overtreding van de betreffende rechtsregelen als iets heel gewoons, zelfs als lofwaardig wordt beschouwd, zoodat er reden is om door generale beïnvloeding op die speciale groepen in te werken en aan die groepen middels aan de daders op te leggen zware straffen duidelijk te maken waar de schoen wringt en ook zij het onrecht als zodanig hebben te erkennen;

dat er in casu aanleiding is om tegenover de voor het strafrecht verslappende leuze: „Tout savoir est tout pardonner” het parool te stellen: „Gij kunt, dus gij moet, want de gemeenschap eist het”;

dat de krijgsraad meent er zich van te moeten onthouden om in elk geval van een z.g. „Indië-deserteur” in het belang van de delinquent en ten koste van de gemeenschap de speciale motieven van de dader in het middelpunt der belangstelling te stellen;

dat het immers in zaken als de onderhavige er niet om gaat of de beklagde al of niet gemeente bezwaren van godsdienstige, ethische, politieke, medische of andere aard tegen uitzending naar Indië heeft, doch wel hierom dat hij deze bezwaren verabsoluteerde en daardoor ook binnen de juridische sfeer betrok door eigenmachtig de militaire rechtsorde in ernstige mate aan te tasten;

Beslist dat er geen aanleiding is om de vordering van de Fiscaal in te willigen;

Beveelt dat de behandeling van de zaak zal worden voortgezet en dat de beklagde in zijn arrest zal verblijven.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 3 Juli 1947.

President: Lt. Kolonel Mr. E. de Visser.

Leden: 1e luits. H. J. ter Horst en J. H. Koopmans.

Desertie in tijd van oorlog. Verzachtende omstandigheden. Onvoorwaardelijke geldboete en voorwaardelijke gevangenisstraf, daar beklaagde, wiens verbandacte inmiddels is geëindigd, door een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf zijn burgerbetrekking zou kwijtraken.

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van den Auditeur-Militair, eischer, tegen B. R. K., geboren te, 29 Juli 1922, van beroep: chauffeur-monteur, destijds soldaat bij het 4e Bat. Territoriale Troepen, gelegerd te Harderwijk, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende dat den beklaagde is ten laste gelegd ¹⁾:

dat hij, terwijl hij als soldaat in werkelijke dienst was bij de Koninklijke Landmacht, althans als militair in de zin der wet, te Harderwijk, *althans in Nederland*, in de maanden Februari en Maart 1947, *alzo in tijd van oorlog*, van 24 Februari 1947 tot 24 Maart 1947, *in ieder geval langer dan vier dagen*, zonder voorkennis, toestemming of opdracht van zijn Commandant, *in ieder geval ongeoorloofd*, van zijn onderdeel afwezig is geweest en gebleven;

Post alia:

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: *desertie, in tijd van oorlog gepleegd*”, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 98 van het Wetboek van Militair Strafrecht, enz.;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met den ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan;

Overwegende, dat het militair belang zich niet verzet tegen uitoefening van de bevoegdheid bedoeld in art. 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, ten aanzien van de strafbaarheid van beklaagde en de door de Krijgsraad opgelegde, nader te noemen straf,

dat beklaagde als redenen van zijn desertie heeft aangevoerd, 1e. dat zijn vrouw een baby verwachtte, die op 28 Februari 1947 geboren is en 2e. dat hij zich in militaire dienst overbodig voelde, daar hij, aangewezen als chauffeur van Majoor K., vrijwel de gehele dag in de garage moest blijven zonder bepaalde bezigheden, daar Majoor K. zelf chauffeerde;

¹⁾ In het bewezen verklaarde vervielen de hier gecursiveerde gedeelten.
(Red. M.R.T.).

dat het de Krijgsraad zeer bevreemd heeft, dat blijkens de ten processe aanwezige stukken de Commandant van beklaagde geen enkele maatregel heeft getroffen om beklaagde terug te roepen e.q. te laten halen, uit welke omstandigheid naar het oordeel van de Krijgsraad kan worden opgemaakt, dat beklaagde inderdaad vrijwel niet gemist werd, hetgeen de tweede door hem opgegeven reden bevestigt;

dat de verbandacte van beklaagde eindigde op 1 April 1947, doch dat hij in verband met deze desertie heeft moeten nadienen tot 19 April 1947;

dat beklaagde, bij veroordeling tot een onvoorwaardelijke vrijheidsstraf, zijn burger-betrekking zal kwijtraken;

Gezien behoudens voormelde wetsbepaling(en), nog de artikelen 1, 2, 13, 15, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 10, 14a, 14b, 14c en 23 van het Wetboek van Strafrecht, 76 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht;

Recht doende:

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot eene gevangenisstraf voor den tijd van DRIE MAANDEN en tot betaling van eene geldboete van VEERTIG GULDEN, met bepaling, dat de geldboete bij gebreke van betaling en verhaal, zal worden vervangen door hechtenis voor den tijd van TWINTIG DAGEN;

Beveelt, dat deze gevangenisstraf niet zal worden ondergaan, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich voor het einde van een op TWEE JAAR bepaalden proeftijd aan een strafbaar feit, of militair zijnde, aan een krijgstuhtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, No. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, of aan een krijgstuhtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, Nos. 2—6 van die Wet of onder artikel 1 van het Koninklijk Besluit van 27 Juli 1944 (Stbl. E 53), heeft schuldig gemaakt.

NASCHRIFT.

Veroordeelde was, ten tijde van het wijzen van het vonnis, zoals uit de aanhef van het vonnis blijkt (en ten overvloede nog in de strafoverweging tot uitdrukking wordt gebracht) g e w e z e n m i l i t a i r, dus burger. De algemene voorwaarde dat de veroordeelde zich niet schuldig zal maken aan een krijgstuhtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, n° 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstige aard is, noch aan een krijgstuhtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 nos. 2—6 van die wet, voorgeschreven in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht, moet worden gesteld als de v e r o o r d e e l d e m i l i t a i r i s; als de veroordeelde geen militair is, mag zij niet worden gesteld, tenminste niet als algemene voorwaarde. Dàn immers geldt niet artikel 15 van het militaire, maar de artikelen 14a

en volgende van het gemene strafwetboek. Men kan dan het verbod, om zich (voor het geval de veroordeelde binnen zijn proeftijd wederom in militaire dienst mocht komen) niet schuldig te maken aan krijgstuuchtelijke vergrijpen, als in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht bedoeld, als b i j z o n d e r e voorwaarde stellen. Men zie in dit verband het naschrift D.F. onder de Sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 20 Februari 1947, hiervóór, blz. 180 v. W. H. V.

Krijgsraad te Velde Oost.

Vonnis van 22 Januari 1948 ¹⁾.

President: Lt. Kolonel Mr. E. de Visser.

Leden: Majoors Mr. W. Baron Röell en C. T. Nahuisen.

Auditeur-Militair: Majoor Mr. B. H. van Everdingen.

Raadsman: Mr. S. Willinge Gratama, advocaat te Zwolle.

De Krijgsraad acht zich bevoegd kennis te nemen van een strafbaar feit, gepleegd door een rijkswerkman, in dienst van het Artillerie Schietkamp te Legerplaats Oldebroek.

Weliswaar vermeldt de Memorie van Toelichting op artikel 77, 2° Inv.wet M.S. & T.R. dat de vraag, of een krijgsmacht op voet van oorlog is gebracht, naar feitelijke omstandigheden moet worden beoordeeld, doch dit zou tot weinig aantrekkelijke onderscheidingen leiden. De Krijgsraad sluit zich dan ook aan bij de Memorie van Toelichting op artikel 74 van het W.M.S.R., vermeldende dat zodra er tijd van oorlog bestaat, de krijgsmacht geacht wordt op voet van oorlog te zijn. De Krijgsraad acht zich dies bevoegd, van het tenlaste gelegde feit kennis te nemen (Anders: het Hoog Militair Gerechtshof in Sententie van 11 Mei 1948. — Vgl. ook Vonnis van dezelfde Krijgsraad (in andere bezetting) van 23 Mei 1947, M.R.T. XLI, blz. 64 v., hetwelk de fictie van artikel 74 W.M.S.R. niet toepasselijk verklaart op artikel 77, 2° Inv.wet M.S. & T.R. en het daarop betrekking hebbende vragenbus-artikel in M.R.T. XLI, blz. 168 v.).

„Uit winstbejag bewaren” is ook aanwezig, wanneer men door het bewaren winst voor een ander nastreeft.

¹⁾ Dit vonnis is vernietigd bij Sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 11 Mei 1948, hetwelk de militaire rechter onbevoegd verklaarde om van deze zaak kennis te nemen en waarbij het Hof overwoog: Gehoord de Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eis met conclusie, dat het Hof het vonnis van de eerste rechter zal vernietigen en zich niet bevoegd zal verklaren van deze strafzaak kennis te nemen.

Overwegende, dat het Hof zich met het beroepen vonnis niet kan verenigen, zodat dit behoort te worden vernietigd;

Overwegende, dat beklagde met ingang van 1 September 1947 tot timmerman in vaste dienst is benoemd bij het Artillerieschietkamp „Oldebroek”, zulks bij besluit van de Minister van Oorlog van 19 September

DE KRIJGSRAAD TE VELDE OOST,

in de zaak van de Auditeur-Militair, eiser, tegen W. M. R., geboren te Schoten, 28 April 1910, van beroep rijkswerkman, beklaagde,

Gezien: enz.;

Overwegende, dat de beklaagde is te laste gelegd:

dat hij als vast werkman in dienst zijnde van het Artillerie Schietkamp te Legerplaats Oldebroek, in of omstreeks de maand September 1947 te Doornspijk, althans in Nederland, opzettelijk een rol handweefstof uit winstbejag heeft bewaard of verborgen, zulks terwijl hij wist en begreep althans redelijkerwijs moest begrijpen, dat deze handweefstof door verduistering, althans door misdrijf was verkregen;

Overwegende, dat de Krijgsraad allereerst dient te beslissen of hij ten deze bevoegd is, welke bevoegdheid zou moeten berusten op artikel 77 sub 2°, van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht-recht;

Overwegende, dat op bladzijde 203 van P. A. Kempen, Geschiedenis van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht-recht (Deel IV Militair Straf- en Tucht-recht) staat: „opgemerkt wordt nog, dat, „voorzover althans niet artikel 74 (58) van het Wetboek van Militair „Strafrecht van toepassing is, de vraag, of een krijgsmacht „op voet „„van oorlog” is gebracht, naar de feitelijke omstandigheden moet „worden beoordeeld”;

Overwegende, dat in verband met het daar aangehaalde voorbeeld van hem, die bij een veldleger, fort of vesting-bezetting in dienst-betrekking is, tot de conclusie zou leiden, dat thans iemand in dienst-

1947 Afd. B. 3, Bur. 1 Nr. 261, waarbij onder meer werd bepaald, dat op beklaagde's dienstverhouding van toepassing zijn het „Algemeen Rijks-„ambtenarenreglement” en „het Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijks-„ambtenaren 1934”;

Overwegende voorts, dat beklaagde zijn dienststopdrachten ontving van de Opzichter der Genie ter plaatse voormeld en zijn werkzaamheden bestonden uit timmermanswerkzaamheden in het Schietkamp, ongeacht de legeronderdelen, welke in dat schietkamp gelegerd waren, terwijl deze opzichter evenmin behoorde tot het in voormelde inrichting gelegerd onderdeel;

Overwegende, dat beklaagde onder die omstandigheden niet geacht kan worden bij een in het Artilleriekamp te Oldebroek gelegerd onderdeel in dienstbetrekking te zijn of dit te vergezeten of te volgen;

Overwegende, dat derhalve niet behoeft te worden onderzocht of enig legeronderdeel in voormeld Schietkamp gelegerd, toen beklaagde het hem telastegelegde zou hebben begaan, behoorde tot een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht;

Overwegende, dat — waar in deze de bepalingen betreffende de rechts-macht van de militaire rechter, voorkomende in artikel 77 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht-recht van 5 Juli 1921 Stbl. no. 841 onder 2e en artikel 5 van het Organisatiebesluit Rechtspleging te Velde 1944 niet van toepassing zijn en er ook overigens geen bepalingen voorkomen op grond waarvan beklaagde onder de rechtsmacht van de militaire rechter zou kunnen vallen — de militaire rechter onbevoegd is om van de onder-havige zaak kennis te nemen,

(Red. M.R.T.).

betrekking bij een vredesregiment *niet*, doch bij een onderdeel op het punt staande naar Indonesië te vertrekken *wel* onder artikel 77 2e, zou vallen, een onderscheiding, welke weinig aantrekkelijk is;

Overwegende dat evenwel de geschiedenis van artikel 74 (58) van het Wetboek van Militair Strafrecht tot een andere slotsom leidt;

Overwegende toch, dat het ontwerp I van artikel 74 luidde:

„onder een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht wordt niet „begrepen de krijgsmacht, die alleen ter oefening op voet van oorlog „is gebracht”, waarbij dus de toepasselijkheid van het begrip bij oefeningsmobilisatie van onderdelen werd uitgesloten; dat deze redactie bij de sub-commissie van de Zeemacht bezwaren ontmoette en dientengevolge in verband hiermede werd gewijzigd;

Overwegende, dat alinea 1 van het ontwerp II van het artikel luidde: „De krijgsmacht wordt geacht op voet van oorlog gebracht „te zijn, zodra in de zin van dit Wetboek tijd van oorlog bestaat”;

Overwegende, dat evenwel bleek, dat deze definitie tot enig misverstand aanleiding gaf en de Memorie van Toelichting op de definitieve tekst opmerkt, dat de opvatting als zoude „op voet van oorlog” synoniem zijn met „in tijd van oorlog”, niet juist is; dat zodra er tijd van oorlog bestaat, de krijgsmacht geacht wordt op voet van oorlog te zijn, doch dat het omgekeerde niet waar is;

Overwegende tenslotte, dat de Krijgsraad in het voetspoor van de Memorie van Toelichting van oordeel is, dat beklagde in dienstbetrekking is bij een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht en de Krijgsraad derhalve ten deze bevoegd is;

Overwegende, dat beklagde ter terechtzitting zakelijk onder meer heeft verklaard:

dat hij in September 1947 als vast werkmans in dienst was van het Artillerie-Schietkamp te Legerplaats Oldebroek; dat de sergeantscantinebeheerder hem alstoen een rol handweefstof, welke hij als beheerder van de cantines onder zich had, heeft gegeven om te verkopen; dat hij — beklagde — hoewel hij wist dat deze sergeant niet over deze stof mocht beschikken, de rol handweefstof te zijnen huize te Doornspijk heeft bewaard, om deze stof te gelegener tijd te verkopen;

Overwegende, dat een ambtsedig proces-verbaal van de Koninklijke Marechaussee, 3e Divisie, District Arnhem, Brigade Oldebroek, No. 232, opgemaakt door Evert van de Werfhorst, wachtmeeester bij voornoemde Brigade en gesloten te Oldebroek op 14 October 1947, zakelijk inhoudt als verklaring aan verbalisant van:

A., geboren 24 Februari 1914, dienstplichtig sergeant, beheerder der Cantines te Oldebroek:

dat hij in de herfst 1946 ter stoffering van de cantines te Oldebroek van de Genie een rol handweefstof in ontvangst heeft genomen; dat van deze rol gordijnen en tafelkleedjes zijn gemaakt en dat er toen nog stof over was, welke hij onder zich heeft gehouden; dat hij in September 1947 deze rol ter hand heeft gesteld aan beklagde met verzoek deze stof voor hem, getuige, te verkopen; dat

hij aan beklaagde heeft gezegd, dat de rol handweefstof over was van de stoffering der cantines en hem, getuige, niet in eigendom toebehoorde; dat hij van niemand toestemming had op deze wijze over deze rol, waarop naar zijn schatting nog 20 m. stof zat, te beschikken;

als relaas van verbalisant:

dat hij ten huize van beklaagde in beslag heeft genomen een rol handweefstof overeenkomstig aan de stof, waarmede de cantines in de Legerplaats Oldebroek zijn gestoffeerd; dat deze rol bij meting 25 meter handweefstof bleek te bevatten;

Overwegende, dat de raadsman van beklaagde heeft betoogd, dat in casu geen winstbejag aanwezig was, daar beklaagde de rol handweefstof zou bewaard hebben zonder geldelijk voordeel voor zichzelf daarvan te verwachten, doch om een ander, met name sergeant A., te bevoordelen;

Overwegende dat — afgezien nog van de juistheid van deze voorstelling der feiten — dit verweer faalt, daar men ook dan uit winstbejag bewaart, indien men daardoor winst voor een ander nastreeft;

Overwegende, dat de in voormelde bewijsmiddelen vervatte feiten en omstandigheden, die geacht moeten worden hier te zijn herhaald, opleveren evenzovele redengevende feiten en omstandigheden, waarop steunt de beslissing van de Krijgsraad, dat door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, dat beklaagde als vast werkmans in dienst zijnde van het Artillerie-Schietkamp te Legerplaats Oldebroek, in de maand September 1947 te Doornspijk opzettelijk een rol handweefstof uit winstbejag heeft bewaard, zulks terwijl hij wist en begreep, dat deze handweefstof door verduistering was verkregen;

Overwegende, dat het aldus bewezene moet worden gequalificeerd als: *heling*, voorzien en strafbaar gesteld bij artikel 416 van het Wetboek van Strafrecht;

Overwegende, dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde anders is te laste gelegd dan hiervoor als bewezen is aangenomen, zodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Overwegende, dat beklaagde strafbaar is, zijnde van geen feiten of omstandigheden gebleken die de strafbaarheid van beklaagde zouden opheffen of uitsluiten;

Overwegende, dat de Krijgsraad na te melden straf in overeenstemming acht met de ernst van het gepleegde feit en de omstandigheden waaronder het werd begaan;

Gezien behoudens voormelde wetsbepaling, nog de artikelen 2, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 10 van het Wetboek van Strafrecht, 77, 2e van de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht;

Recht doende:

Verklaart beklaagde schuldig aan het hierboven als bewezen aangenomen en gequalificeerde strafbare feit en hem deswege strafbaar;

Veroordeelt beklaagde tot eene gevangenisstraf voor de tijd van een maand;

Verklaart niet bewezen, hetgeen beklaagde anders is te laste gelegd, dan hierboven uitdrukkelijk voor bewezen is verklaard en spreekt hem mitsdien daarvan vrij.

NASCHRIFT.

De Krijgsraad wijdt een min of meer uitvoerige beschouwing aan zijn bevoegdheid om van de zaak tegen deze rijkswerker kennis te nemen.

Uitgaande van artikel 77 sub 2° Inv. Mil. Straf- en Tucht recht wordt het begrip „op voet van oorlog” onderzocht aan de hand van de Memorie van Toelichting op dit artikel en de geschiedenis van art. 74 W.v.M.S.

De Krijgsraad komt tot de conclusie, dat zodra er tijd van oorlog bestaat, de Krijgsmacht geacht wordt op voet van oorlog te zijn gebracht en dat het omgekeerde niet het geval is.

Wij hebben ons afgevraagd of deze algemene conclusie juist is. In tijd van oorlog — in de zin waarin dit begrip in het W.v.M.S. en het W.v.S. (art. 87 W.v.S. jo. art. 1, 71 W.v.M.S.) voorkomt — kunnen onderscheiden worden:

a. een krijgsmacht, die op voet van oorlog is gebracht, d.w.z. naar feitelijke omstandigheden beoordeeld;

b. een krijgsmacht, die niet op voet van oorlog is gebracht, zoals b.v. thans h.t.l. het geval is, en ten aanzien waarvan toch tijd van oorlog bestaat.

De uitdrukking „op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht” wordt gebezigd enerzijds in art. 74, 148, 153, 159—161 W.v.M.S. en anderzijds in art. 77 sub 2° Inv. mil. straf- en tucht recht.

Art. 74 W.v.M.S. bepaalt evenwel, dat voor de toepassing van de bepaalde aldaar genoemde strafbare feiten de krijgsmacht wordt geacht op voet van oorlog te zijn gebracht, zodra in de zin van het W.v.M.S. tijd van oorlog bestaat. Teneinde misvatting onmogelijk te maken zijn de artikelen, waarop dit betrekking heeft, in de tekst opgesomd.

Luitenant Collette, die, blijkens de toelichting, had doen blijken, dat hem de ware strekking van het artikel duidelijk was, schreef in het Tijdschrift voor Strafrecht VIII blz. 166:

„De uitdrukking een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht „wordt gebezigd in de artt. 129, 132, 138, 139, 140. Uit art. 51, „eerste lid, volgt, dat die artikelen alleen toepasselijk zijn op de „krijgsmacht, die in oorlogstijd (art. 87 W.v.S., art. 48 en 49 van „het Ontwerp) op voet van oorlog gebracht is en niet op de krijgs- „macht, die in vreedstijd voor oefening gemobiliseerd wordt.”

Voor andere bepalingen geldt art. 74 niet, ook niet voor art. 77 sub 2° Inv. Mil. Straf- en Tucht recht. De nadruk valt o.i. op de woorden wordt geacht. Al is de krijgsmacht ten aanzien van de hier

vermelde strafbepalingen feitelijk niet op voet van oorlog gebracht, dan wordt niettemin ten aanzien van deze bepalingen, deze toestand aanwezig geacht te zijn, zodra in de zin van het *W.v.M.S.* tijd van oorlog bestaat. (Art. 87 *W.v.S.* art. 1, 71, 72 *W.v.M.S.*).

In het onderhavige geval gaat het over de toepassing van art. 416 *W.v.S.* en art. 77 sub 2° *Inv. Mil. Straf- en Tucht recht* en niet over de toepassing van een van de in art. 74 *W.v.M.S.* genoemde strafbepalingen.

De Krijgsraad heeft „wordt geacht te zijn op voet van oorlog gebracht” ten aanzien van de in art. 74 *W.v.M.S.* genoemde strafbepalingen, uitgebreid tot andere bepalingen. Wij zijn van mening dat de Krijgsraad zich had behoren te houden aan de *M.v.T.* van art. 77 sub 2° luidende:

„Opgemerkt wordt nog, dat, voor zover althans niet artikel 58 (74) „van het *W.v.M.S.* van toepassing is,” (gelijk in het aan de Krijgsraad ter beoordeling voorgelegde geval) „de vraag of ene krijgsmacht „op voet van oorlog” is gebracht, naar de feitelijke omstandigheden „moet worden beoordeeld.”

De *M.v.T.* op art. 77, 2° verwijst ook naar art. 6 *C.W.L.*; zij had ook nog kunnen noemen art. 15, 65, 78, 116 *C.W.L.*, waarin met een leger in tijd van oorlog een op voet van oorlog gebracht leger bedoeld wordt.

Dat het ene geval wèl en een ander geval niet onder art. 77 sub 2° *Inv. mil. straf- en tucht recht* zou vallen weinig aantrekkelijk is, moge waar zijn, doch doet weinig ter zake, v.g.l. art. 71 *W.v.M.S.*, daar de rechter volgens de wet moet rechtspreken (art. 11 e.a. wet *A.B.*).

O.i. had de Krijgsraad zich onbevoegd behoren te verklaren, aangezien niet gebleken is, dat de werkman, die werkzaam was bij het Artillerie-Schietkamp te Oldebroek bij een op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht in dienstbetrekking was. Dit komt ook het meest overeen met het systeem der militaire strafwetgeving, waarbij in beginsel de burger voor de burgerstrafrechter en de militair voor de militaire rechter terechtstaat. (Vgl. art. 76, 81 *Inv. mil. straf- en tucht recht*).

In dit verband willen wij er nog op wijzen, dat op troepen ingescheept aan boord van een particulier schip met bestemming naar Ned. Indië de straffen bij een leger te velde toepasselijk zijn en niet de gewone krijgstuchtelijke straffen en dat in oorlogstijd in depôts de gewone krijgstuchtelijke straffen worden opgelegd.

Wat de verdere inhoud van het vonnis betreft merken wij op, dat dit o.i. sterker zou zijn geweest, indien de getuige A., wiens verklaring ten overstaan van verbalisant afgelegd en in het vonnis opgenomen, ter terechtzitting onder ede ware gehoord.

Deze getuige had zich er dan ter terechtzitting over kunnen uitlaten of hij mogelijk een deel van de opbrengst van de door beklagde te verkopen rol handweefstof aan deze beloofd had. Het winstbejag was dan eventueel geaccentueerd naar voren gekomen. Het onmid-

dellijkheidsbeginsel is blijkbaar terwille van een vlotte afwikkeling van zaken in de knel gekomen. Vergelijk echter ook de sententie van het Hoog Militair Gerechtshof van 8 Juni 1948 hiervóór op blz. 612.

S.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Hof 's Hertogenbosch (Strafkamer).

15 December 1947.

Mrs. van Bortel, van der Veen, Rubbens).

Opsporingsbevoegdheid Kon. Marechaussee.

De opsporingsbevoegdheid der Kon. Marechaussee berust op art. 141, sub 5 en 6, Sv. en wordt niet ontnomen door de Beschikking nopens het Wapen der Kon. Marechaussee d.d. 1 Aug. 1945, vermits een dergelijke beschikking nimmer de bij de wet geregelde opsporingsbevoegdheid der K. M. vermag te frustreren, doch hoogstens administratief die bevoegdheid vermag te regelen.

(Sv. art. 141; Besch. Wapen Kon. Marechaussee 1 Aug. 1945¹⁾).

Ter zake:

P. C. N., los arbeider, te Etten.

Overwegende dat de verdachte in prima heeft terecht gestaan ter zake:

dat hij op of omstreeks 19 Januari 1947 onder de gemeente Zundert, althans in het arrondissement Breda, opzettelijk in strijd, althans in strijd met het bij of krachtens het Deviezenbesluit 1945 bepaalde, anders dan onder overlegging van door den Minister van Financiën aangegeven documenten aan de ambtenaren der Invoerrechten en Accijnzen, circa 27 K.G. kaas, althans goederen in den zin van genoemd besluit, heeft medegevoerd terwijl in redelijkheid moest worden aangenomen, dat deze goederen bestemd waren voor uitvoer in strijd met de bestaande voorschriften;

Post alia:

Overwegende dat verdachte bij het beroepen vonnis van den Bij-

¹⁾ Artikel 2 van deze beschikking luidt:

„1. De taak van het Wapen der Koninklijke Marechaussee bestaat uit:

„a. het voorbereiden tot en het geven van militairen bijstand aan „de politie in geval van oproerige beweging, van samenscholing of „andere stoornis der openbare orde of van ernstige vrees voor het „ontstaan daarvan;

„b. verzorging der grensbewaking, daaronder begrepen de bedie- „ning der grensdoorlaatposten;

„c. de uitoefening der militaire politiezorg in engeren zin;

„2. Wanneer het Wapen der Koninklijke Marechaussee, bij het geven „van bijstand als in het eerste lid onder a. bedoeld, overgaat tot opspo- „ringshandelingen alsmede bij de verzorging der politiaire grensbewaking, „staat het onder de bevelen van den Minister van Justitie.” (Red. M.R.T.)

zonderen Politierechter te Breda van het hem bij inleidende dagvaarding te laste gelegde feit werd vrijgesproken en zulks op grond van de overweging dat „naast de bekentenis van verdachte geen ander „bewijsmateriaal aanwezig is, nu het zich in het dossier bevindend „proces-verbaal niet als zodanig kan dienen, waar dit is opgemaakt „door een tot opsporing van het te laste gelegde feit niet bevoegd „ambtenaar”;

dat deze overweging naar het oordeel van het Hof onjuist is;

dat immers de opsporingsbevoegdheid van de Koninklijke Marechaussee berust op art. 141 sub 5 en 6 Sv. en aan het Hof geen bepaling bekend is, welke deze wettelijk geregelde opsporingsbevoegdheid aan de Koninklijke Marechaussee ontnemt;

dat dit ook niet is geschied door de „beschikking nopens het „Wapen der Koninklijke Marechaussee” d.d. 1 Augustus 1945 (Politieblad no. 10 p. 155), vermits een dergelijke beschikking nimmer de bij de wet geregelde opsporingsbevoegdheid der Koninklijke Marechaussee vermag te frustreren, doch hoogstens administratief de opsporingsbevoegdheid vermag te regelen;

dat dus de betrokken ambtenaren wel bevoegd waren en het te laste gelegde, gelijk hierboven overwogen, is bewezen; enz.

MILITAIR-RECHTELIJKE VERENIGING.

Notes of a lecture on the principles of British military law and procedure, delivered by the Brigadier-General *H. Shapcott, C.B., C.B.E., M.C.*, at the Hague on 30th August 1947 ¹⁾.

In the early days of our history, Military Law, as distinct from the ordinary law, only existed during war time. The fyrd of Anglo-Saxon days (from which our Militia has descended) was organized and governed by the ordinary laws of the land; and in later days the existence of the feudal levies was based on the ordinary law dealing with the tenure of land. When war broke out and these troops were called out for service, they were governed while in the field by Ordinances or Articles of War made by the Crown, or by the Commander-in-Chief under authority delegated to him by the Crown. These Articles only remained in force so long as the war lasted, and when the troops were disbanded their operation ceased. Thus in time of peace there was no Military Law in those days; although various attempts were made by the more despotic of our Sovereigns to enforce Military (or as it was then called, „Martial”) Law by the prerogative of the Crown during peace time.

On the establishment of a standing army after the Restoration in 1660, the necessity for special powers to keep this force in „an exact state of discipline” soon became felt, and on the 3rd April, 1689, the first Mutiny Act was passed to punish mutiny and desertion. This Act was only to last six months; but on its expiration another was passed, and, with a few exceptions, a Mutiny Act was passed annually till 1878, inclusive. Owing to the jealousy of Parliament over the control of the military forces of the Crown, the duration of the Act was always limited to one year.

The earlier Mutiny Acts did not extend abroad; but until 1712 the nation was almost constantly at war, and the troops on active service were governed by Articles of War made as of old under the prerogative of the Crown. In this year statutory power was given in the Mutiny Act to the Crown to make Articles of War binding on the troops in time of peace out of the United Kingdom. This power was extended to troops at home by the Mutiny Act, 1715. In 1718 the Mutiny Act was extended to apply to troops in the Colonies, who were thus governed by the Act and the Statutory Articles of War, made by the Crown under it, until 1803; the prerogative power of the Crown to govern the troops in foreign countries during war by Articles of War still remaining.

In 1803 the Mutiny Act and the Statutory Articles of War were extended to the army, whether serving within or without the Crown's dominions; and thus the prerogative power of making Articles of War in time of war was superseded.

¹⁾ Rede gehouden ter gelegenheid van de 5de jaarvergadering van de Militair-rechtelijke Vereniging.

Things continued thus until 1879, when the inconvenience of having the army governed partly by an Act of Parliament and partly by Articles of War led to their being combined in one Statute, called the Army Discipline and Regulation Act; the law as to enlistment being embodied in the same Statute. In order to obviate the necessity of annually passing this long Act through Parliament, while at the same time continuing the constitutional control of Parliament over the standing army, it was enacted that the provisions of the Act should be continued from year to year by a short Act, called the Army Discipline and Regulation Commencement Act. After a lapse of two years the Army Discipline and Regulation Act was repealed, and its provisions re-enacted in the present Army Act, which is similarly continued in force yearly by the Army and Air Force (Annual) Act.

Military Law is the law which governs Officers and soldiers in peace and war, at home and abroad. It is contained partly in Acts of Parliament and partly in Regulations, framed under the authority of the Statute Law.

As distinguished from the ordinary civil law, it is the law relating to, and administered by, Military Courts, and is chiefly concerned with the trial and punishment of offences against its enactments committed by Officers and soldiers. It must always be remembered that a British subject by becoming an Officer or soldier, does not remove himself outside the pale of the ordinary law of the Realm, to which he remains in every way amenable, except in so far as he is specially exempted; *but in addition to his ordinary liabilities as a citizen he is also governed by laws which do not affect civilians.*

The object of Military Law is to maintain discipline among the troops and those who accompany an army on active service. Accordingly, offences which in civil life would be punished by a small fine, e.g., assault, or would be merely breaches of contract, e.g., desertion or neglecting to obey orders, are in the Army dealt with as crimes, and render an offender liable to heavy penalties.

But in addition to disciplinary matters, the Army Act is concerned also with administrative law, as for example the Law regulating enlistment and billeting. This part of the Act affects civilians as well as soldiers, and breaches of it render them liable to be dealt with by the Civil Courts.

Martial Law must be carefully distinguished from Military Law. The object and scope of the latter are as just defined, and its provisions are clearly laid down in the Military Code. Martial Law, on the other hand, is in reality no law at all, and strictly speaking is not recognized by English jurisprudence. As used in the preamble of the Army Annual Act it is now synonymous with Military Law. It is, however, sometimes used in two different senses — (a) in connection with riots and insurrections; (b) in connection with the

government of an occupied territory by the Commander of an invading army.

In the former sense it must be understood merely to mean that military force will be used against the rioters to reduce them to subjection; but in contemplation of the law these rioters always remain subject to the ordinary law of the Realm, as do the troops employed in quelling the riot, whose rights and liabilities in the performance of this duty differ in no respect from those of ordinary citizens.

In the latter sense it forms part of what are known as the "Customs of War". By these customs, for the most part tacitly, or in some cases explicitly, agreed on between civilized nations, the Commander of an army in occupation of a foreign country governs his own troops by the Military Law of his country, while he imposes such laws and regulations on the inhabitants as he deems necessary for the security of his forces and the maintenance of good order among the population. It is in this sense that Martial Law has been described as "the will of the Commander".

The supreme command of all forces by sea and land is the undoubted right of His Majesty.

Since the institution of the Standing Army in 1661, the Sovereign has delegated his powers of command to an Officer variously designated "Captain-General," "General Commanding-in-Chief," "Commander-in-Chief," etc., until by Letters Patent, dated 6th February, 1904, the Army Council was constituted, and all the Sovereign's prerogative powers of command and administration of the Army were transferred to them.

The present constitution and distribution of the duties of the Army Council are defined by an Order in Council of 21st March, 1924.

His Majesty has both prerogative and statutory powers to make regulations as to the persons to be appointed Officers in the Army, and as to the manner in which command is to be exercised. The persons to whom commissions in the Regular Army may be granted are detailed in the Royal Warrant for Pay and Promotion.

Detailed regulations as to the command, rank and precedence of Officers of the Regular Forces, Militia, Territorial Army, Etc., are laid down by a Royal Warrant.

Command is always to be exercised by the senior combatant Officer present, irrespective of the branch of the Service to which he belongs, including the Royal Marines and Indian Forces. Officers with permanent rank take precedence of those with temporary rank. A Medical or Departmental Officer, or a Quarter Master, is only entitled to command junior Officers of his own Corps and other ranks of any Corps and those specially placed under his orders; or, in the case of a Medical Officer, patients in hospital or on the sick list.

Any power or jurisdiction given to the holder of any military office may be exercised by any other person authorized to act for him by the custom of the Service or in accordance with the Rules of Procedure; and similarly where any order is to be made by the Army Council or any Officer, such order may be signified under the hand of any Officer authorized to issue orders on behalf of the Army Council or the first-named officer.

Exceptions to this rule are, the order convening a Field General Court-Martial, which must be signed personally by the Officer convening the Court; and the orders under the hand of the Officer certifying that military exigencies exist.

The code of Military Law is laid down partly in Acts of Parliament and partly in Regulations made under the authority of those Acts or in accordance with the custom of the Service.

The chief Acts of Parliament relating to Military Law are the Army Act, 1881; the Army and Air Force (Annual) Act; the Reserve Forces Act, 1882; the Regimental Debts Act, 1893; the Reserve Forces and Militia Act, 1898; the Territorial and Reserve Forces Act, 1907; and the Territorial Army and Militia Act, 1921.

The Army Act, which was passed in 1881, embodies the contents of the old Mutiny Acts and former Enlistment Acts, and thus the greater part of the Statute Military Law has been codified. In order, however, to continue the constitutional principle of Parliamentary sanction to the maintenance of a Standing Army, it is expressly enacted in s. 2 that the Act is only to remain in force for such time as may be specified in an Annual Act bringing it into force or continuing it.

It is divided into five parts, dealing respectively with the following subjects:—

Part I. Discipline.

Part II. Enlistment.

Part III. Billeting and impressment of carriages.

Part IV. General provisions.

Part V. Application of military law, saving provisions, and definitions.

Any necessary amendments are made by the Army and Air Force (Annual) Act, which is passed in the spring of each year. Any such amendments come into force in any place from the date from which the Army Act is continued in force in that place, unless otherwise stated.

The Army and Air Force (Annual) Act commences with a preamble, which is practically the same as that of the former Mutiny Acts, authorizing the maintenance of a Standing Army as necessary for the defence of the United Kingdom and the possessions of the Crown, and fixing the number of men to be kept up for the next

twelve months (exclusive of those in India), and stating the necessity for trying and punishing offences against military discipline in a more exemplary and speedy manner than the ordinary law allows.

Section 1 gives the short title of the Act.

Section 2 continues the Army Act in force for a further twelve months, commencing from different dates in various parts of the world:

- (a) In Great Britain and Northern Ireland, Channel Islands, and Isle of Man from 30th April;
- (b) Elsewhere, whether within or without the King's dominions, from 31st July.

Section 3 fixes the prices to be paid for billets during the ensuing year.

Other sections are added when any amendments are required in the Army Act.

Such amendments are added to, or omitted from, all copies of the Army Act printed subsequently to the Act making them; and any reference to the Army Act in any statute is to be construed as referring to the Army Act so amended.

The principal Regulations are:

Rules of Procedure, made by the King, through a Secretary of State, under the authority of the Army Act, Section 70. These Rules must not contain anything contrary to or inconsistent with the Act; but on any point as to which the Act is silent, any provision in the Rules has statutory force. They are to be „judicially noticed” by all Courts of Law. They deal with:

- (a) The assembly and procedure of Courts of Inquiry; and the empowering of such Courts to take evidence on oath.
- (b) The convening, constitution, and procedure of Courts-Martial.
- (c) The confirmation, revision, and execution of findings and sentences of Courts-Martial.
- (d) Making the necessary forms of orders relating to Courts-Martial.
- (e) Any other matters necessary for carrying the Army Act into effect.

In construing these Rules expressions used in them have, unless the contrary intention appears, the same meanings as in the Army Act.

The Rules apply everywhere, either within or without the King's Dominions; and as regards the Channel Islands and Isle of Man as though these places were part of the United Kingdom, except where specially provided.

Orders in Council, made by the King in Council, under the authority of various Acts of Parliament — e.g.: Order in Council of the 6th February, 1882, respecting discipline on board H.M. Ships, made under the authority of the Naval Discipline Act, as amended by Orders in Council of the 30th June, 1890, 13th February

1912, and 4th May, 1923. Order in Council of the 21st March, 1924, defining the duties of the members of the Army Council, made under the authority of 33 and 34 Vict., c. 17.

Royal Warrants, made by the King under the Royal Sign Manual and countersigned by the Secretary of State. They are issued by this Minister and promulgated to the Army in Army Orders. They deal with matters of finance, and the appointment and promotion of Officers, and the conditions of retirement of Officers and men, e.g., Royal Warrant for Pay.

It is difficult to define accurately the limits of an Order in Council or a Royal Warrant; but for practical purposes it may be said that the statutory powers vested in the Crown are exercised by an Order in Council as a rule, whereas a Royal Warrant is the instrument by which the Sovereign authorizes executive acts of his own will.

King's Regulations, approved by His Majesty by virtue of His Royal prerogative, and issued by the Army Council for general guidance throughout the Army, to be strictly observed on all occasions. These Regulations now contain the Regulations for the Army Reserve made under the provisions of the Reserve Forces Act. It is specially laid down in the order circulating them that they are to be interpreted "reasonably and intelligently." A provision in the Regulations cannot override either the Act or the Rules, and must be regarded as merely directory.

Army Orders, issued monthly by the Army Council, with the approval of the Secretary of State. They deal with questions of discipline, organization, training, etc.; and amendments in existing Regulations are notified in them.

Army Council Instructions have largely superseded War Office Letters, and are used for conveying the instructions of the Army Council with regard to the details of matters of administration. They are issued as required.

It may, perhaps, be useful here to remark that the Army Act and Rules of Procedure, as bound up in the Manual of Military Law, with notes, are only so published for the convenience of Officers and others in the Army. The notes printed in smaller type after the section of the Act, or the Rule, to which they refer, have not the same authority as the Act itself or the Rules of Procedure, though, as they are issued with the official sanction of the War Office, they have, of course, great weight, and should not be lightly disregarded. In referring to the Army Act or the Rules of Procedure, the Section or Rule should be quoted, and not the page of the Manual upon which it appears. Thus:— Army Act, S. 10; or R.P. 83(B).

Similarly, the King's Regulations are quoted by paragraphs; thus K.R., para. 460; and the Royal Warrant for Pay by articles, thus: R.W. art. 946.

It should be noted that the "*custom of the Service*" is expressly recognized both by the Army Act and the Rules of Procedure, and would ordinarily be held to be a justification for anything done in pursuance of such custom.

It is ordered that Commanding Officers are to ensure that every soldier knows the provisions of the sections of the Army Act which deal with crimes and punishments and methods of redress of complaints which are to be explained to recruits on joining. Moreover once in every three months a notice is to be read out on parade that by law any one endeavouring to seduce a man in His Majesty's forces from his allegiance or to stir up mutiny is liable to penal servitude for life. Every precaution is taken that a soldier may not be betrayed into crime by ignorance as to the penalty; the legal maxim which makes ignorance of the law no excuse, can never be more justly applied than to the case of military delinquents.

The Army Act permits the assembly of the following courts for the trial of military personnel:

- (i) General Courts-martial
- (ii) District Courts-martial, and
- (iii) Field General Courts-martial.

General Courts-martial can only be assembled by an officer who holds a warrant from His Majesty authorising him to assemble such a court. All officers are tried by this court and in the case of other ranks, the more serious charges are also tried in this way in peacetime. The maximum punishment which this court can award is death. The court consists of a President and four members, which is the minimum required. Each member of the court must have at least three years commissioned service. The court is assisted in all cases by a judge advocate, who is a lawyer, and whose duties are almost synonymous with those of a judge in the civil courts, that is to say he assists the court in all legal matters and sums up the case to the court at the conclusion of the evidence and speeches.

District Courts-martial can be assembled by a person who holds a General Courts-martial warrant, or by any officer to whom he has delegated powers to assemble. The maximum powers of punishment of this court are two years hard labour. The court comprises of a President and two members as a minimum, all of whom must have two years commissioned service. At times when difficult questions of law are likely to arise this court may also be assisted by a judge advocate who acts in the same way as he would at a General Courts-martial. Until quite recently it was the practice of the judge advocate to retire with the court when considering their finding. In view of a recent amendment however, this is not now so. He simply sums up to the court who retire to consider their finding. He does, however, retire with them on the question of sentence.

Field General Courts-martial are used only on active service. Their

use has always been necessary because it has been impracticable to assemble a General Court-martial and it is also impracticable to arm people with the necessary warrants to convene either a General or District Court-martial. In law, this court may be convened by any officer in charge of a body of troops, but in practice the power to so assemble was restricted to an officer not below the rank of Colonel. The maximum powers of punishment of this court is death. Field General Courts-martial were used in England during the late war, for I believe, the first time ever known. That was because it was considered that everyone in England was on active service, that is to say, resisting the invasion of the enemy, either by land, sea or air.

The various Rules of Procedure applicable to these courts vary considerably in the case of a Field General Court-martial because it would not be practicable in wartime to comply with all the complicated Rules of Procedure which are in force in regard to all the other two courts. For instance there is strictly no need for a charge sheet in the case of a Field General Court-martial although one is invariably prepared and given to the accused whenever it is possible.

The finding and sentence of these courts after a conviction requires confirmation by a confirming officer who is usually also the convening officer and when confirming, this officer may refute confirmation or he may mitigate or remit the punishment awarded or commute such punishment for any less punishment or punishments. He may also of course suspend the sentence.

There is no right of appeal in respect of a finding or sentence awarded by a Court-martial. There is however, a right of petition on paper, and there is no limit to the number of petitions which may in fact be submitted. There is no doubt in future that there will be a court of appeal set up to try appeals from courts-martial. That will happen in the very near future. I am unable to give any great details of this at the moment because, although the principle has already been agreed, no details have yet been worked out.

With regard to offences a Court-martial has power to try in the United Kingdom all the offences specifically set out in the Army Act and also all civil offences except treason, murder, manslaughter, treason-felony and rape. These latter offences together with a number of other similar offences are tried by the civil courts. With the exception of those five cases I have mentioned, a Court-martial can however, try every civil offence in England. The civil law is uppermost in England and a soldier does not lose his identity as a citizen because he is serving in the Army. In practice what happens is that generally speaking, except in time of war, all civil offences, where the property or person of a civilian is involved, are usually tried in the civil courts. There are of course exceptions to

this practice too numerous to mention here. It is interesting to note that even though a soldier has been tried by Court-martial for a civil offence and acquitted, he could be again tried by the civil courts, and also, if convicted by a Court-martial, he can in such a case again be so tried by the civil courts, which must however in this case have regard to the sentence which has been passed upon him by a Court-martial. In practice I have never known this happen. In fact I have always been told by our civilian Director of Public Prosecutions that he would never allow such a thing to happen.

Abroad a General or Field General Court-martial can, in addition to all civil and military offences, try the offences of treason, murder, manslaughter, treason-felony and rape, unless the offences were committed in the United Kingdom. If however, the five excepted offences were committed in any place within His Majesty's Dominions, except on active service, and there is a court of competent jurisdiction within one hundred miles, the offender would have to be tried in that civil court. The matter I am afraid is all very complicated. It is possible to try by Court-martial in England a murder which was not committed in the United Kingdom, but was committed anywhere outside the three-mile limit or in Germany, France or even in your country. This in fact has been done during the late war. In allied countries where troops were passing through during the late war and in occupied enemy countries, all offences, whether civil or military, are tried by a General or Field General Court-martial.

The Rules of Evidence for a Court-martial are identical in every respect with those of the civil courts and the procedure also at the trial is identical, that is to say amongst other things, of course, in our practice witnesses, including the accused, can be cross-examined to test their veracity. The Army Act provides for the admission in evidence of certain documents to prove such things as a man's enlistment and the commencement and termination of his absence without leave. You could not produce in evidence before a court-martial an affidavit of a witness, or even a sworn statement of a witness taken at the time of the summary of evidence who was unable to appear at the trial.

Accused soldiers are entitled to legal defence at their trials. If they are unable to pay themselves they are either given free legal defence or they are asked to contribute a small portion to the cost. Counsel for the defence, of course, has the same rights as he has in the civil court.

With regard to the administration of Military Law this is undertaken by the Judge Advocate General's Department. This Department consists of a civilian staff who do all post-trial work in the shape of reviews, advice on confirmation and findings of judge

advocates etc. The Military or Prosecuting Department who prepare all cases for trial, conduct the prosecution at the trial and deal with the innumerable general legal questions which are submitted to them. The Judge Advocate General being also the Judge Advocate General to the Royal Air Force has an Air Force Department who act in exactly the same way to that Service as do the Military Department to the Army.

I would like finally to add that the whole Court-martial system in my country is now the subject of enquiry by a special Committee presided over by a High Court Judge. It may be that the whole system, or much of it, will be altered. For instance, it may well be that hereafter the lawyer on the court, that is to say the judge advocate, will disappear as such, and emerge as the President of the court, the military members becoming the jury, and not the judges of law and fact as now. Further the system of taking the summary of evidence, that is to say the step taken in a very early stage of the proceedings and designed to show what each witness can and will say so that a military officer can see that there is a case for trial, will be altered in its present form and in its stead a **formal proceeding** will be placed at which the accused can be legally represented.

There is one thing certain which will emerge from the Committee and that is that the Prosecuting Department will no longer form part of the Judge Advocate General's staff.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Aanhouding. — van een gestolen „jeep”; schieten op dit voertuig bij weigering om te stoppen . . .	237	Auto- en treinbotsing. Schuld van bestuurder	534
Bevel om de meerdere naar de arrestruimte te volgen van toepassing ook als de meerdere niet voorgaat	261	Baak, Mr. Dr. J. M. J. Afscheid als auditeur-militair te velde	344, 415
Aanranden in art. 117 W.v.M.Sr.	643, 644	Bedreiging. — met geweld, met enig kwaad	433
Aanslag. — op St. Nicolaasavond 1946	385	voor het H.M.G. te verschijnen afgewezen	44
Aansprakelijkheid. — en causaliteit in het strafrecht 14, 75,	227	Vrijheid van de — om niet, niet volledig of niet naar waarheid te antwoorden	619
— voor dienstbevelen. Absorptiestelsel voor — van hen, die deze uitvoeren	278	Beklag. — over een krijgstuuchtelijke straf en verwijzing voor hetzelfde feit	373
Afdrijving. Noodzakelijke deelneming aan — door de vrouw	281	— over een disciplinaire straf wegens overdracht van de wacht aan een slapend onderofficier	445
— Strafbaarstelling in België 287,	288	Beledigen — van een meerdere door feitelijkheden. Conflict tussen 110 en 117 Mil. Swb.	341
Agreement. — betreffende internationaal strafrecht van 8 Augustus 1945	152, 166, 224	Belofte. Ex art. 4 K.B. 1 Oct. 1944 (E 129)	31
Algemene maatregelen van bestuur. — als uitvoeringsmaatregel van een wet	628	Bemmelen, Prof Mr. J. M. van. Indonesië en oorlogsmisdadigers. Wat moet een officier van strafrecht weten? Twee inleidende colleges	235
Ambtenaren. Reputatie van Ned. burger-ambtenaren	84	Berisping. — als straf, op welke wijze op te leggen?	547
Analogische interpretatie. — wegens slechte redactie toegestaan — bedektelijk geschied?	163 204	Bevel. Ambtelijk — en toetsingsplicht op bevoegdheid van de lastgever	272
Articulbrieven. Oudste vorm van militaire strafwetgeving; zij golden zonder landsgrenzen	156	Vordering of bevel van een daartoe bevoegd militair, Mil. Swb. 89 of 114	327
— van 1590/1705	158	Tegenstrijdige bevelen	547, 552
— voor de zeemacht	158	Zie ook Dienstbevel.	
— voor de Oost- en West-Indische Compagnieën	158	Bevelvoerend militair. Wie is — ex art. 67, 3° W.M.S.R.?	520
— in Duitsland	362, 363	Bevoegdheid. Militaire rechter onbevoegd ten aanzien van burger-kapper	64, 168
— in Zwitserland	369	Militaire rechter uitsluitend bevoegd ook ten aanzien van burgers-overtreders van het Besluit Bestrijding Plundering in oorlogstijd	66
Approbatie. — ook bij vrijspreekende vonnissen	444	Burgerlijke rechter onbevoegd t.a.v. lid der Binnenlandse	
Arrest. Invloed van openbare aanklager op het in — stellen en houden van verdachten	417		
Auditeur-Militair. Afscheid Mr. Dr. J. M. J. Baak	344, 414		
Positie van de — moet versterkt worden	351 415		
— in Duitsland	368		
Auto's. Gebruik van eigen — voor dienstbelangen	486		

	Blz.		Blz.
Strijdkrachten	71	delijk onderzoek	295
H.M.G. bevoegd verklaard bij weigeren van fiat executie . .	90	Raden van onderzoek en appèl, bedoeld in de Bevorderingswet Landmacht 1902	565
Krijgsraad te velde in Australië doet recht over een door milita- iren op weg van Suriname naar Nederl.-Indië te Panama gepleegd misdrijf	184	Brandstichtings-sententie.	327
Militaire rechter in België be- voegd tot berechting van oor- logsmisdadigers	285	Brevet voor militaire juristen Landmacht	474, 617
Militaire rechter mag recht doen over burger-werkman- medeplichtige aan militair mis- drijf	453	Bijstand. Militaire — en art. 357 Wb. v. Sr.	278
Militaire rechter niet bevoegd tot berechting misdrijf gepleegd vóór de indiensttreding	530	Capitulatiën. Van Zwitserse huur- troepen	371
Is de — van een krijgsraad om disciplinaire straffen op te leggen gewenst?	547, 551	Cassatie van in Ned. Indië gewe- zen militaire vonnissen niet mo- gelijk	75
Krijgsraad niet bevoegd over een werkman van het Artillerie- Schietkamp te Oldebroek	651	Castratie. — als bijzondere voor- waarde	418
Bevorderingswet Landmacht 1902. Werkwijze van raden van onder- zoek en appèl, door J. C. <i>Boomsluiters</i>	565	Causaliteit. Japanse Granaat- sententie. Dood door schuld . . .	14
Bewijs. Opsporing van — door de officier-commissaris	619	Mr. J. H. <i>Verstegen.</i> De Japan- se granaat-sententie	75
Bewijslast. — bij overmacht . . .	403	— en aansprakelijkheid in het strafrecht	227, 236
Bewijsmiddelen. Geschrift opge- maakt om tot bewijs van eenig feit te dienen	85	Centrale Raad van Beroep. Door ontbreken van militaire juristen ongeschikt om te oordelen over militaire ambtenaren-zaken	412
Bewijskracht van een getuige- verklaring, opgenomen in een proces-verbaal van een opspo- ringsambtenaar	547, 550	Clavareau, Mr. P. J. A. Ontwik- keling der militaire rechtsple- ging bij de strijdkrachten te land in het continentale Mid- den- en West-Europa	356
Bigamie. Dubbel huwelijk	85, 416	Collaboratie. Intellectuele — . . .	286
Binnenlandse Strijdkrachten. Lid van de — is militair	71	Uitlevering in België van col- laborateurs	287
Blanket-bepaling (art. 135 W.v. M. Sr)	632, 635, 640	Commanderend officier van een bataljon buiten regimentsver- band	547, 551
Boekaankondigingen. Rechtsge- leerd Magazijn Themis 1948 . . .	234	Commune delicten. — gepleegd door militairen, strafbaar ge- steld door militaire rechter	156, 158, 159
Prof. Mr. J. M. <i>van Bemmelen.</i> Indonesië en oorlogsmisdadi- gers. Wat moet een officier van strafrecht weten? Twee in- leidende colleges	235	Conscriptie. — in de Franse tijd (1812)	113, 115
Mr. D. B. A. <i>Franken</i> en Mr. <i>R. J. Brunner.</i> Het Wetboek van Militair Strafrecht ver- klaard	597	Conflict. — van zedelijke en rechts- plicht	404
<i>B. C. Mante.</i> Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht, 2e druk	646	— van wettelijke voorschriften . .	485
Boomsluiters, J. C. Het huishou-		Conseils de guerre. — in Frank- rijk	359
		Constaateerbeschikking	411, 471
		Dampit-vonnissen	307
		Dagbladen. Nieuwsberichten over strafzaken behoren niet door eenzijdigheid aan de lezers een bepaalde conclusie op te dringen	319
		Deelneming. — en causaliteit . .	78
		Noodzakelijke — aan strafbare feiten	281
		— aan misdrijf door meerdere en	

	Blz.		Blz.
mindere	352, 397	— als strafuitsluitingsgrond . . .	236
— diefstal door twee of meer personen. Wat betekent mededader-schap?	380	Gehoorzamen aan een — veronderstelt correcte uitvoering. Opzettelijke incorrecte uitvoering is opzettelijke ongehoorzaamheid	261
Desertie. — in tijd van oorlog: niet voldoen aan een oproeping tot deelneming aan een cursus Gezamenlijke ongeoorloofde afwezigheid. Mededaders behoeven niet voortdurend te zijn samen-gebleven	27 195	Gehoorzaamheidsplicht. Toet-singsrecht van ondergeschikten op rechtmatigheid van een —	271, 289, 327
— in oorlogstijd; krijgsgevangen-schap	307	Order van de vijand is geen —	310
Indië-deserteurs en hun berech-ting	353	Bevel om een kampong plat te branden	327
— in Zwitserland	372	Rechtmatigheid van dienstbeve-len. Opstel van Mr. J. C. van Panthaleon Baron van Eck	498
— in oorlogstijd. Overmacht niet bewezen. In appèl vrijspraak	398	Opstel van H. W. Vermeer	508
— oorlogstijd. Overmacht niet aanwezig	404	Hiaat in de wet: geen definitie van —	545, 548
Indië-deserteur bekeerd	430	Vereisten van —	546, 549
Indië-deserteurs. Gemeenschaps-belang en belang van de delin-quent	647	Werkopdracht was —	606
— in tijd van oorlog. Verzach-tende omstandigheid aanwezig	649	Dienstdoende. Wie is — ? Een arrestant is niet —	538
Deskundigen onderzoek in straf-zaken; onderzoek door middel van het menselijk onderbewust-zijn	285	Dienstplicht. Aankondiging van een uitgave der dienstplichtwet	81
Detentie. In plaats van onterende gevangenisstraf militaire — op-gelegd	258	Geschiedenis van de dienst-plichtwet, door P. W. Ooster-hoff	110
Uitbreiding van de mogelijkheid van opleggen van militaire —	625	Verplichte krijgsdienst, persoon-lijke —	118
Diefstal , — door marine-schepe-ling in Ned. Indië. Nederl. strafrecht toepasselijk	52	Vrijwillige dienstplichtigen	119
Verdachten van — in de regel naar de militaire rechter te ver-wijzen	139	Dienstplichtwet 1922	125
— of verduistering van goederen uit een gesloten koffer	171	Gewone en buitengewone dienst-plichtigen	126
— van eigen goed	281	Kostwinners	126
— door twee of meer personen	380	Wijzigingen dienstplichtwet 130, 133	133
Vrijspraak van — van een gas-cape, welke weggenomen werd ter inlevering	423	Uitzending dienstplichtigen naar overzeese gebiedsdelen	133
— door een Marva	531	Invoering van — bij de Unie van Utrecht	157
— van een sportbroekje ter in-levering	610	P. W. Oosterhoff. Wanneer is een dienstplichtige militair?	213
— van een deken ter inlevering. Naschrift ten betoge dat ten on-rechte — werd aangenomen	612	Insoumission in Frankrijk	361
Dienstbelangen. Gebruik van eigen auto's voor —	486	Oproepen van dienstplichtigen. De Kroon is vrij in de keuze bij buitengewone omstandigheden	464
Dienstbevel. Verbod om cabaret te bezoeken is een —	35	Diensttijd. Art. 33 Wetb. van Mil. Strafrecht	377
		Verbandacte geëindigd	649
		Dienstvoorschrift. — nodig om tegen te gaan het ter inlevering wegnemen van aan een ander in gebruik gegeven rijksgoed	425
		— om aan opsporingsambtenaren inlichtingen omtrent identiteit te geven	485, 627, 634
		— als uitvoering van het blanket-artikel 135 W.v.M.Sr.	627, 634

— betr. art. 37 Motor- en Rijwielwet	Blz. 635, 640		
Dienstweigeraars (principiële).			
Gewetensbezwaren ongegrond verklaard: egoïstische motieven	198		
Gewetensbezwaren gegrond verklaard: geloof in zekere evolutie van de mens. Vrijspraak	320		
Distinctief voor militaire juristen			
Landmacht	474, 617		
Doodslag. — door schuld. Japanse granaat-sententie	14		
Vrijspraak van — wegens noodweer	311		
Doodstraf. Behoud of afschaffing; wijzen van voltrekking	287		
Executie van — in Curaçao	518		
Dubbele bestraffing in verband met de artt. 57 en 58 W.K.	141		
Duël. — in Frankrijk	358		
Dwangmiddelen. — tegenover meerderen	486		
Eed. Zuiveringseed van beklagden	292		
Erk, Dr. J. Ph. van. Artikel 37 Motor- en Rijwielwet	638		
Errata. Drukfout op blz. 12	74		
Onderscheiden drukfouten 242,	288		
Drukfouten op blz. 355 en 489	497, 626		
Executie. — van vonnissen, taak van de openbare aanklager	325		
— van oude straffen in Duitsland 364v.			
— van doodstraf in Curaçao	518		
Feldmarschall. — in Duitsland 364, 366			
Fiat executie. Niet verleend. Bij K.B. bepaald dat het H.M.G. de zaak zal behandelen als een zaak in eerste aanleg	90		
Als voren. Zaak behandeld voor het H.M.G. in Nederl. Indië 433,	438		
— van vrijsprekend vonnis	438		
Franken, Mr. D. B. A. Verhouding van de Wet en de regelingen van lagere wetgevers	627		
Geestelijken. Positie van vloot- of leger-geestelijken: zijn zij militairen?	514		
— mogen niet zijn officier-raadsman van beschuldigde militairen	479, 516		
Geheimhouding. — in militaire strafzaken	416		
Gehoorzaamheidsplicht aan dienstbevelen	271, 289, 327, 546, 550		
Geldboeten. Verhoging van het			
maximum	624, 625	Blz.	
Onvoorwaardelijke — opgelegd	649		
Geneeskundige behandeling. — van militairen; dwang om zich te onderwerpen aan een operatie	285		
Gerechtelijke geneeskunde. Enige mededelingen omtrent —	288		
Gerechtsofficier. — en zijn taak in het militair strafproces	618		
Geschiedenis. Niet te verwaarlozen bij studie van militair recht — van „lex praevia” in het militair strafrecht	151, 286		
— van „de ondergeschiktheid is „de ziel van de militaire dienst”	274		
Historisch overzicht van de wijze van uitvoering van de doodstraf	287		
— van strafbaarstelling van afdrijving in België	287		
— van de strafuitsluitingsgrond van de schildwacht	291		
Geschriften. Verspreiden en ter verspreiding in voorraad hebben van anti-krijgstuchtelijke —	457		
Gevangenisstraf. In plaats van ontorende — militaire detentie opgelegd	258		
Aan — arbeid te verbinden	626		
Gevangeniswezen. Heropvoeding van Belgische inciviques	285		
Behandeling van gevangenen	288		
Gevangenisverbetering en opvoeding van gevangenen	622		
Gevangenis onder militaire leiding	625		
Zie ook: Statistiek.			
Geweld plegen. — met verenigde krachten	237		
Gewoonterecht. Oorlogsmisdrijven en —	152		
Internationale verdragen en —	166		
Rechtspraak volgens —	152		
Oudste articulbrieven bevatten —	156		
Giessen, H. J. G. van. — benoemd tot lid van het H.M.G. in Ned. Indië	74		
Gratie. Bevoegdheid in het Engelse leger om bij vonnis opgelegde straf te matigen	547, 551		
Grondwet 1948. Geldende tekst bekend gemaakt	626		
Heling. Uit winstbejag voor een ander bewaren	65f, 656		
Heusden, Mr A. C. J. van — De ondergeschikte militair, oorde-			

	Blz.		Blz.
lend over de rechtmatigheid van een ontvangen dienstbevel	289, 545, 548	ling	151, 286
Hierarchie. — van wettelijke regelingen. Opstel van Mr. <i>D. B. A. Franken</i>	627	Japanse Granaatsententie	14, 75
Hoger beroep. Wijziging telastellegging in —	44	Kamerwacht. Geen schildwacht	10
— van vonnissen van krijgsraden te velde	95	Klachtrecht. — en verwijzing	520
Hoog Militair Gerechtshof. Behoort te worden aangewezen om recht te doen in militaire ambtenaren-zaken	412	— en beroep op H.M.G.	547, 552
Hoog Militair Gerechtshof in Ned. Indië. Hoofdoff. v. Adm. 1e kl. <i>H. J. G. van Giessen</i> tot lid benoemd	74	Koningin. Troonsafstand	343
— bevoegd verklaard na weigering van fiat executie	90, 95	Troonsbestijging	473
— Oude en nieuwe leden	355, 562	Krijgsgevangenschap. — beëindiging desertie	307
Huigens, Mr. G. M. A. M. Naschrift bij vonnis	309	Krijgsraden. Bevoegd geacht om behoorlijk recht te spreken	345, 413
Huishoudelijk onderzoek van militaire strafzaken 205, 231, 295, 351, 415	415	Krijgsraden te velde. Na de bevrijding. Werkzaamheden	348
Hulp aan de vijand.	226, 266	Krijgstucht. Noodzakelijkheid van goede —	346
Huurtroepen. — in de tachtigjarige oorlog	156	Ondermijning van de — in persverslagen	409
— uit Zwitserland	371	Anti-krijgstuchtelijke geschriften verspreiden	457
Incivisme. Heropvoeding van inciviques in België	285	Strafverzwaring bij toepassing van art. 50 W.K.	517
Indonesië. Prof. Mr. <i>J. M. van Bemmelen</i> , — en oorlogsmisdadigers	235	Zie ook Reglement.	
Inkwartiering. Betekenis van „bed„stede” in art. 3 van het Inkwartieringsbesluit	113	Krijgstuchtelijke bevoegdheid.	
Inlijving. — van dienstplichtigen	221, 233	— en art. 58 W.K. 93, 140, 182, 190	190
Inquisitoir proces. Militair strafproces en inquisitoire procedure	618	— in Duitsland	367
Insubordinatie. Strafbaarstelling van alle onmilitaire en insubordinaire gezegden en daden tegenover meerderen	258	Krijgstuchtelijke straffen. Bijkomende straffen bij uitgebreide tuchtrechtelijke strafbevoegdheid	12, 73
Feitelijke — en belediging van meerdere	524	— niet opgelegd; verband met art. 58 W.K.	92, 140
Muiterij of feitelijke —	620	Spoedige bestraffing gewenst	144
Intendants de justice. — in Frankrijk	359	Dictum van vonnissen bij toepassing van art. 58 W.K.	324
Interregionaal strafrecht. Herziening W.v.M.S. in verband met —	52, 58	Strafverzwaring bij toepassing art. 50 W.K.	517
Internationaal strafrecht. — en gewoonterecht	152, 166, 224	Landmacht. Staande armée	116
Details omtrent —	284	Wetsontwerp betreffende samenstelling der —	119
— en voorafgegane strafbaarstel-		Landstorm. Dienstplichtigen van de — zijn militair	34
		Landstormwet 1832	122
		Landstormwet 1912	123, 215
		Landweer. Ontwerp-Landweerwet	119
		Landweerwet	121, 215
		Lekenrechtspraak. Krijgsraden zijn geen —	345, 413
		Maréchaussée. — als militaire politie nog niet bij de wet erkend	484
		Opsporingsambtenaren der —	642
		Gezag van de Minister van Oorlog over de —	643
		Marine. Afkeer van verplichte zeedienst overwonnen	114
		Marva. Diefstal door —	531
		Medeplichtigheid. — van een bur-	

ger aan militair misdrijf . . .	Blz. 453	— over oorlogsmisdadigers in	Blz.
Meerdere. Schildwacht is meerdere	10	België	285
Militaire politie en patrouille		Noodzakelijkheid van —	344
zijn —	103, 106	Leken in de — en militaire	
Een — met enig kwaad bedreigen		rechtsnormen, vooral in oorlogstijd	345-347, 350, 415
en uitschelden	106	Mr. <i>P. J. A. Clavareau.</i> Over de	
Meerdere en mindere, ook militairen		ontwikkeling der — bij de strijdkrachten	
zonder rang	353, 397	te land in het continentale Midden- en West-Europa	356
Meerdere tegenover mindere-opsporingsambtenaar	482	Militaire wetgeving. Hoe staat het met de herziening van de — ?	
— die strafbaar feit pleegt, schaadt zijn gezag	485		546, 549
Is een soldaat te klasse een — van een gewoon soldaat?	547, 551	Militair Gezag. Bevoegdheid van — in Ned. Indië tot wijziging van Ned. wetten	44, 58
Mensheid. Misdrijven tegen de		Wettelijke regelingen in Ned. Indië	1, 49, 58
Hadden hun voorlopers in de strafbaarstelling van commune delicten	156, 165	Overzicht der werkzaamheden van het — gedurende de bijzondere staat van beleg, 14/9/44—4/3/46. Aangekondigd door R.C.	82
Definitie van — tot uiting te brengen in nationale strafwetgevingen	284	Militair oproer. Behoeft niet gericht te zijn tegen meerderen, doch tegen het militair gezag in het algemeen. Individuele daders zijn ook zonder persoonlijke ongehoorzaamheid strafbaar: absorptie uitgesloten. Gevolgde desertie afzonderlijk berecht. Meerdaadse samenloop	599
Militair. Oorlogsvrijwilliger zonder verbandacte of belofte ex Art. 2 of 4 K.B. 1 Oct. 1944 (E. 129) zijn —	30, 137	Militair-rechtelijke Vereniging. Voordracht gehouden in de 5e jaarvergadering door <i>P. W. Oosterhoff</i>	110
Landstormplichtigen zijn —	34	Voordracht gehouden in dezelfde vergadering door Brigadier-General <i>H. Shapcott, C.B., C.B.E., M.C.</i>	659
Lid Ned. Binnenlandse Strijdkrachten is —	71	Militair Rechtelijk Tijdschrift. Wijziging in de wijze van uitgeven: tien maandelijks afleveringen per jaar. Abonnementsprijs f 3,75	2, 234
Wie zijn militairen?	137	Bestaansrecht in 1929 onderzocht	481
Zijn vloot- en leger-geestelijken militairen?	514	Overdrukken uit —	497
Marva	531	Vorm en druk verouderd	545
Militaire juristen. Practische opleiding van —	347, 352	Militair Straf- en Tuchtrecht. Herziening in verband met interregionaal strafrecht	52
Zijn nodig bij berechting van militaire ambtenaren-zaken	412	Nauw verband tussen —	94
— bij de uitoefening van strafrechtspraak	413	Op de grens van — door <i>W. H. Vermeer</i>	140
Brevetten en distinctieven voor — bij de Landmacht	474, 617	Oudste — in tachtigjarige oorlog	155
— geschikt voor staatsburgerlijke opvoeding van vrijwilligers en dienstplichtigen	488	Crimineel Wetboek voor de landmacht 1799	159
Militaire opvoeders. Officierenjuristen als —	488	Herziening 1806—1810	160
Officieren als — uit de tijd 546,	547		
Militaire politie. In Ned. Indië. Verhouding in dienst tegenover meerdere in rang	98		
Internationale militaire politie	167		
Amerikaanse opleiding van —	238		
Maréchaussée als —	484		
Militaire rechtspraak. — en tucht-handhaving	145		
— niet aan landsgrenzen gebonden	151		
Versnelling van afdoening van militaire strafzaken	280		

Toenemende belangstelling in —	Blz.	234	Verdeling van de misdrijven tegen de — leidt tot subtiële verschillen	Blz.	435
Verschil tussen straf- en tucht-recht		236	Maréchaussée-opsporingsambtenaar tegenover meerdere-over-treder		482
— in Duitsland		369	Subordinatie iets anders dan —		545, 550
Botsingen van — door <i>W. H. Vermeer</i>		373	Onderscheidingsteken. Strafbaar dragen van niet-toekomende —		546, 549
Engels militair strafrecht. Lezing van Brigadier-General <i>H Shapcott, C.B., C.B.E., M.C.</i>		659	Ongehoorzaamheid. — door het bezoeken van een verboden cabaret		35
Militair strafproces. Onpartijdigheid in het —		617	Samenspanning tot —		184
Militie. Oprichting nationale —		114	Bij niet duidelijk bevel; volharding in —		261
Militiewet 1861		114, 116	Als een bevel geen dienstbevel is — aan een bevel tot brandstichting in een kampong: Mil. Swb. 89 of 114		273
Oefeningsduur		115, 117, 120, 123, 128, 130	Burgerlijke en militaire — niet vergelijkbaar		327
Militiewetten van 1815, 1817		116	Collectieve —. Opruiing daartoe		346
Militie-vrijwilligers		116, 119	Ongeoorloofde afwezigheid. Burgerlijke en militaire — niet vergelijkbaar		346
Wijziging der Militiewet 1861		119	— tijdens het ondergaan van arrest		538
Militiewet 1901		120	Zie <i>Desertie.</i>		
Blijvend gedeelte		120, 122, 129	Ontslag. — uit de dienst niet opgelegd, ter bevordering van uitzending naar Ned. Indië		27
Militiewet 1912		122	met bewijs van —; betekenis hiervan		112
Keuringsplicht		122	— uit de dienst van een onderwijzer		198
Kaderplicht		122, 129	Ontzetting en —		410, 467
Mishandeling. Vrijspraak van toebrengen van zwaar lichamelijk letsel wegens noodweer		311	Ontucht. — plegen met een aan zijn gezag als ambtenaar onderworpen persoon		250
Moord. Daderschap en medeplichtigheid aan —		438	Noodzakelijke deelneming aan het plegen van —		281
Motor- en Rijwielwet. Art. 37 en een dienstvoorschrift		635	Ontzetting. — van de bevoegdheid om onderwijs te geven gedurende acht jaren		198
Dr. <i>J. Ph. van Erk</i> , art. 37 der —		638	— van het recht om bij de gewapende macht te dienen sluit ontslag in		410
Motorvoertuig. Bestuurder van — zonder rijbewijs in Ned. Indië		44	— anders		467
Muiterij. — en noodweer tegenover de muiters		311	— bij de wet van politieke delinquenten, die buiten vervolging zijn gesteld		410, 467
Qualificatie van in oorlogstijd gepleegde —		620	Oorlog (Tijd of geval van —) — en art. 37 der Motor- en Rijwielwet		636, 639, 641, 653
Neutraliteit. — ten aanzien van vijandelijke oorlogschepen, welke een neutrale haven willen binnenvloeden. Opstel in 1905 gemaakt door <i>E. G. de Wijs</i>		481	Oorlog (op voet van). Of een krijgsmacht is op voet van oor-		
Officier-commissaris. Eisen aan een — te stellen		351			
— in Duitsland		369			
Onpartijdigheid van de —		619			
Officieren-raadslieden. Plicht van de officier om als raadsman voor zijn onderhebbenden op te treden		2, 206, 230, 420, 479			
Wijze van toevoeging van —		230			
Vlootpredikanten en vlootaalmoezeniers mogen niet optreden als —		480, 514			
Ondergeschiktheid. De — is de ziel van de militaire dienst		274, 290			

	Blz.
log is te beoordelen naar omstandigheden	64, 653, 656
Oorlogsbehoeften. Strengere straffen tegen wegmaken van —	182
Oorlogsmisdrijven. — en gewoonterecht	152, 224
Prof. Mr. <i>J. M. van Bemmelen</i> , Indonesië en oorlogsmisdadigers	235
Misdrijven tegen de mensheid	236, 284
Berechting van — in België	285
— als gevolg van dienstbevel 505,	513
Oorlogstijd. Besluit Bestrijding Plundering in —	66
Oorlogsvrijwilligers zijn militairen, ook zonder verbandacte of belofte ex art. 2 of 4 K.B. 1 Oct. 1944 (E. 129)	30
Oosterhoff, P. W. Voordracht gehouden door — in de 5e jaarvergadering van de Militair-rechtelijke Vereniging	110
Wanneer is een dienstplichtige militair?	213
Openbare aanklager. Oudste vorm van —	153
Positie van de — moet versterkt worden	351, 415
Hiërarchische verhouding	417
— is niet gelijk te stellen met een ambtenaar van het openbaar ministerie	618
Oproeping. Niet voldoen aan oproeping tot het volgen van een cursus	27
Oproer. Zie Militair oproer.	
Opruïing. — tot collectieve ongehoorzaamheid	447
Opschorting. Zie Straffen	475
Opsporingsambtenaren. — in militaire strafzaken; bevoegdheid; vragen aan een getuige om naam op te geven	205, 482, 643
Auditeur-militair als —	415
Militaire — en militaire verhoudingen	485, 627
— der maréchaussée	642, 657
Aanhouden van meerdere door militaire —	644
Opvoeding. Staatsburgerlijke — van vrijwilligers en dienstplichtigen	487
— van gevangenen	622
Opzet. — en schuld in tuchthandhaving	236
Overdrukken uit dit Tijdschrift	497
Overmacht. — niet bewezen doch	

	Blz.
overbodig geacht; bewijslast	398
Overtuiging. Stukken van —. Hoe daarmee te handelen bij toepassing van art. 58 W.K.?	377
Overzeese gebiedsdelen. Beheer tot de landsoverheid teruggekeerd	160
Taak van zee- en landmacht	160
Wetgeving van 1814—1815 toepasselijk verklaard voor —	161
Wetgevende macht voor die —	161
Wetboek van Militair Strafrecht ten onrechte niet geldig voor —. Moeilijkheden	164
Panthaleon Baron van Eck. Mr. J. C. van. — De mindere militair oordelend over de rechtmatigheid van een ontvangen dienstbevel	498
Patronaat over ontslagen gevangenen	623
Patrouille. Dienstverhouding tegenover meerdere in rang 103,	106, 645
Positie van een — (meer dan één militair)	228
Wat is een —?	546, 550
Persverslagen. Pers-vrijheid of pers-losbandigheid	409
Plundering. — door twee of meer verenigde personen	39
Toepassing van het Besluit Bestrijding — in Oorlogstijd (no. F 15). Militaire rechter uitsluitend bevoegd	66
Politie. Unificatie der — gewenst. Is streven naar militairisatie gebaseerd op drang naar militaire gehoorzaamheidsplicht aan dienstbevelen?	272
Duitse Polizeibehörden omstreets 1600	364
Politieke delinquenten. Art. 11 Besluit — 1945	411, 467
— en het strafstelsel	626
Prévôt, Provoost. In de militaire rechtspleging in Frankrijk 358,	360
— in Duitsland	364, 366
Psychopathen. — en strafrecht	286, 287
Psychopatenwetten	624
Raadsman. Plicht van de officier om als — voor zijn ondergeschikten op te treden 2, 206, 230,	420
Niet-voldoen aan verzoek om toevoeging van een — aan een	

	Blz.		Blz.
Belgisch militair gaf grond tot vernietiging van het vonnis . . .	287	Samenspanning , — tot misdrijf . . .	385
Rechtskundige studie van officieren bij zee- en landmacht. Voor deze studie in 1947 aangewezen officieren . . .	9	Schade . Beslissing omtrent opgelegde schadevergoeding komt niet toe aan militaire rechter . . .	326
Prof. Mr. J. M. van Bemmelen, Wat moet een officier van strafrecht weten? . . .	235	Schildwacht , — en uitkijk . . .	10
Voor 1948 aangewezen officieren . . .	562	— is meerdere . . .	10, 521
Rechtspleging, Militaire . Herziening 1912 en 1924 . . .	343	Met mitrailleur gewapende —	138
Rechtspraak , — en wetgeving . . .	152	Strafuitsluitingsgrond voor —	291
— en eigen richting . . .	153	Met stengun gewapende —	—
Gemengde — in Egypte . . .	288	Art. 69 W.M.S.R. . . .	527
Recidive . Recidivisten en erfelijkheid, lichamelijke of geestelijke abnormaliteit, sociale antecedenten . . .	287	Schuld , — en causaliteit . . .	76
Reclassering , — van militairen door middel van strafoplegging . . .	413	Opzet en — in tuchtbehandeling . . .	236
125-jarig bestaan van het Nederlands Genootschap tot — . . .	622	— bij misdrijven welke niet opzettelijk behoeven gepleegd te zijn . . .	426
Reclasseringsambtenaren . . .	623	Schultheissengericht , — in Duitsland . . .	365
Reglement betreffende de Krijgstucht . Een wijs boek genoemd . . .	346	— in Zwitserland . . .	370
— Tot op de draad versleten? . . .	548	Schutterijen . Opheffing der — . . .	121
Regtspleging bij de Zeemagt . Artt. 47 en 48 van de — vervallen voor Ned. Indië. Verord. Mil. Gezag no. 77 . . .	1	Shapcott, H. Lezing van Brigadier-General —, C.B., C.B.E., M.C., in de 5de Ledenvergadering van de Militair-Rechtelijke Vereniging van 30 Augustus 1947 over „The principles of „British Military Law” . . .	659
Reitergericht , — in Duitsland . . .	366	Sociale verdediging . Internationaal congres van „défense sociale” . . .	287
Remplaçanten . Plaatsvervangers bij de militie . . .	118	Spoorweg . Auto- en treinbotsing op onbewaakte overweg. Schuld aan de gevolgen . . .	534
Révue de droit pénal et de criminologie . Aankondiging van de afleveringen October 1947—Februari 1948 . . .	284	Staat van oorlog en beleg . Bevoegdheid van militair gezag in Ned. Indië . . .	44
Maart—Juli 1948 . . .	558	Bijzondere staat van beleg . . .	82
Rollin Couquerque, Dr. L. M. Overzicht der werkzaamheden door het Militair Gezag gedurende de bijzondere staat van beleg, 14/9/44—4/3/46, aangekondigd door — . . .	82	Statistiek . Zaken in 3de kwartaal 1947 behandeld bij Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage . . .	4
Lex praevia en het militair strafrecht door — . . .	151	Bevolking in de gevangnissen 1945 en 1946 . . .	4
Rijn, Mr. F. N. J. A. van . Oorlogsmisdrijven en internationaal strafrecht . . .	224	Zaken van 1 Januari—1 September 1947 behandeld bij Zeekrijgsraad Mariniersbrigade in Ned. Indië . . .	8
Samenloop . Aanrijding met twee-ërlei strafrechtelijk gevolg . . .	53	Zaken in 1947 behandeld bij de Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage . . .	139
Desertie en schending van wachtplichten . . .	195	Werzaamheden der krijgswaarden te velde in 1947 . . .	208
— van misdrijf en overtreding . . .	385	Zaken in 1ste kwartaal 1948 behandeld door Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage . . .	288
Meerdaadse — . . .	599	Zaken in 2de kwartaal 1948 als voren . . .	489
		Criminaliteit bij Kon. Landmacht in Nederlands Indië over 1946 en 1947 . . .	492
		Overzicht van de werkzaamheden van Chef Gen. Staf en ver-	

	Blz.		Blz.
wijzingsofficieren in het 1ste halfjaar 1948	562	spraken	149
Zaken in 3de kwartaal 1948 behandeld door Zeekrijgsraad te 's-Gravenhage	564	Zesvoudige alternatieve —	237
Strafbare feiten. — bestaan niet zonder een daaraan voorafgegane wettelijke strafbaarstelling	151, 286	Tiddens, Mr. J. P. Formalisme, door —	149
Driedelige indeling van de — in het Belgische strafrecht	284	Toerekeningsvatbaarheid. Verminderde —	250
Strafbevoegdheid. Commandierend officier in verband met zijn aansprakelijkheid voor tucht	140	Tribunaux militaires in Frankrijk	359
— in verband met strafopleggingspolitiek	147	Troonsafstand	343
Is — van krijgsraad tot opleggen van disciplinaire straffen gewenst?	547, 551	Troonsbestijging	473
Opsomming van officieren met —	552	Tuchtrecht. Verschil tussen straffen —	236, 282
Straffen. Executie van vroegere Duitse —. Strafmaat	364	Turbe. Optekening van gewoonterecht	157
Veroordeling tot militaire detentie	407	Tijd van oorlog. Wat is — ? 546, 549, 610	
Opvoedende kracht van — voor militairen	413	Uitkijk. Positie van een — die niet is schildwacht	10
Vergeldend element en afschrikking	414	Uitlevering. — in België van oorlogsmisdadigers en collaborateurs	287
Doodstraf opgelegd	438	Uitlokking. Medeplichtigheid aan mislukte —	385
Opschorting van vrijheidsstraffen in Nederlands Indië	475	— van overtreding	640
Renvooi naar commandierend officier ter krijgstuuchtelijke afdoening	606	Uitrusting. Wegmaken van stukken van —	426, 427
Straffklasse. Plaatsing in een — voorwaardelijk opgelegd	258	Medeplichtigheid aan het zonder vergunning verkopen van stukken van —	453
Strafrecht. Toepasselijkheid van Nederlands — in Ned. Indië 44, 52	153	Unie. — van Utrecht	157
Geschiedenis van het —	235	Unie van Nederland en Indonesië	165
Verschil tussen — en tuchtrecht	236, 282	Wereldunie	166
Overzicht van strafrechtstheoriën, strafprocedures enz.	288	Unificatie. Commissie tot bevordering van eenheid in Nederlands en Belgisch recht	286
Straftoemeting. — door militaire rechtscolleges	413	Uniform. Wat is militair — ? 546, 550	
Strafuitsluitingsgrond. Dienstbevel	236, 278, 291	Valse aanklacht — van diefstal	35, 427
Van de schildwacht	291	Valse naam. Opgegeven door getuigen	205
Noodweer	311	Valsheid. — in geschrifte; valsheid toegeschreven bevoegdheid	85
Telastelegging. Wijziging van — in hoger beroep	44	Het brengen van eenheid in strafbepalingen betreffende — in geschrifte	284
Formalisme: een soldaat, die in de — ten onrechte soldaat le klasse genoemd werd, vrijge-		Verbandacte. Ex art. 2 K.B. 1 Oct. 1944 (E. 129)	39
		Vrijwilliger zonder —	137
		Geëindigde —	649
		Verduistering. Verdachten van — in de regel naar de militaire rechter verwijzen	139
		Diefstal of — van goederen uit een gesloten koffer	171
		— door een heler	201
		— van Rijkskledingstukken 426, 427	
		Verkeersdelict. Art. 37 der M.R.	

Wet	90, 635, 638	Blz.	
Verlof. Groot — van dienstplichtigen	111		
Klein — van dienstplichtigen	111, 124		
Vermeer, W. H. — Op de grens van het militaire straf- en tuchtrecht, door —	140		
— De strafuitsluitingsgrond van de schildwacht (Art. 74, 2°, Inv. M.S.T.)	291		
— Botsingen van militair straf- en tuchtrecht	373		
— De militair oordelend over de rechtmatigheid van een ontvangen dienstbevel	508		
Verraad. Militair — door ont-snappingsplan uit vijandelijk krijgsgevangenkamp aan commandant te verklappen	263		
Verstegen, Mr. J. H. De Japanse granaat-sententie	75		
Verwijzing. Verdachten van diefstal of verduistering in de regel te verwijzen	139, 144		
Moeten verwijzingsofficiëren gehandhaafd blijven?	352, 415		
— voor een feit, waarvoor disciplinair gestraft is en beklag loopt	373		
Kameraadschap, korpsgeest en —	416		
Klachtrecht en —	520		
Is invloed van verdachte opgewenst?	547, 552		
Verwijzingsbevoegdheid in verband met tuchthandhaving	140		
Verzwarende omstandigheid. Geweld gepleegd, de dood ten gevolge hebbende gehad, is een persoonlijke verzwarende	238		
Visser, Mr. E. de. Over de positie van vrijwilligers zonder verbandacte	137		
— In memoriam —	619		
Vonnis. Schuldigverklaring zonder strafoplegging niet geoorloofd. Art. 58 W.K.	92, 95		
Werd oorspronkelijk gewezen door volksvergadering, later door deskundige standgenoten	154		
Kunst om vonnissen te maken	288		
Vrijspraken vroeger zeldzaam	443		
Voorlopige informatiën. Worden in de praktijk te velde niet ingewonnen; is dat conform de wet?	546, 550		
Voorwaardelijke invrijheidstelling			
geregeld		Blz.	625
Voorwaardelijke veroordeling. Ruimere krijgstuchtelijke afdoening van militaire misdrijven (K.B. 22 Oct. 1942, C 65) moet als niet genoemd in art. 15 W.v.M.S., als bijzondere voorwaarde gesteld worden			69
Bijzondere voorwaarden als veroordeelde geen militair meer is — bij verminderde toerekeningsvatbaarheid			171
250			
Strafbaar feit gepleegd vóór het ingaan van de proeftijd komt voor tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke straf niet in aanmerking, nu gevorderd was binnen de proeftijd			254
Plaatsing in een strafklasse voorwaardelijk opgelegd			258
Wijzigingen in 1947 aangebracht in de — in België			287
Castratie als bijzondere voorwaarde			418
Reclassering en —			623, 649
Voorwaarde ex art. 15 W.v.M. Sr. aan een gewezen militair opgelegd			649, 651
Vrouwelijk hulpkorps. Beklag van een sergeant-majoor van het — over opgelegde disciplinaire straf			445
Diefstal door een lid van het —			531
Wacht delict. Niet nakomen van verplichting			95, 195
Onbehoorlijke wacht-overdracht			445
Waterreus, Mr. J. H. M. Klachten en vragen			545
Wegmaken. — van oorlogsbehoefte. Vrijspraak			322
Wegverkeer. — in Ned. Indië			44
Wetboek van Militair Strafrecht. Eén wetboek voor zee- en landmacht			159
Crimineel Wetboek voor de landmacht van 1799 los van de algemene wetboeken			159
Gebrekkige redactie ook van latere ontwerpen en van det wetboeken 1814—1815			163
Gebrek van het — van 1903			164
Universeel wetboek voor internationale militaire politie			167
Wijziging van het — in Ned. Indië door Verord. Mil. Gezag n°. 77			1
Wetgeving. — en rechtspraak			152

	Blz.	Blz.
Oorsprong van —	154	
Stedelijke en regionale —	155	
Staten-Generaal als wetgever van de Republiek der Verenigde Nederlanden	157	
Algemene wetboeken sedert 1798	159	
Nationale wetgeving gaat over in wetgeving ook geldig voor overzeese gebiedsdelen	162	
Analogische wetstoepassing	163	
— voor Nederland en Nederlands Indië, Suriname en Curaçao	165	
Herziening van onze — in overleg met België, ook voor overzeese gebiedsdelen	167	
Hoe staat het met de herziening van de militaire wetboeken?	546	
		Blz.
		Mr. D. B. A. Franken. Verhouding van de wet en de regelingen van lagere wetgevers
		627
		Wet op de Krijgstucht. Wijziging art. 2, sub 2°, a van de — in Ned. Indië door Verord. Mil. Gezag n°. 77
		1, 59
		Wetsuitleg. Historische interpretatie uit de tijd
		545, 547, 548
		Wettelijke regelingen (Ned. Indië).
		Verord. Mil. Gezag n°. 77
		1
		Wijs, E. G. de. In memoriam —
		481
		Zuinigheid. — bij gebruik van dienstauto's
		487
		Zwangerschap. Noodzakelijke deelneming van de vrouw aan versterking van hare —
		281

WETSBEPALINGEN

behandeld of vermeld in deel XLI van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift

Art.	Blz.	Art.	Blz.
Vredestractaten 1899 en 1907	151	11	499, 508, 656
Vredesverdrag 28 Juni 1919	560	Wet op de Regterlijke Organisatie.	
227	560	99	632
Agreement 8 Augustus 1945	152, 166, 224, 225, 274, 278, 279	Crimineel Wetboek 1809.	
Staatsregeling 1798.		12	163
28	159, 160	Wetboek van Strafrecht.	
117	159	1	61
299-302	159	9	23, 68, 537
Grondwet 1814.		10	68, 89, 103, 429, 463, 537, 654
102	167	13d	625
123	116	14a	20, 23, 102, 103, 175, 180, 249, 253-256, 260, 419, 420, 533, 537, 542, 650, 651
Grondwet 1815.		14b	23, 103, 175, 180, 253, 255, 256, 260, 533, 537, 649, 650
175	167	14c	253, 326, 420, 650, 651
Grondwet 1840.		14d	253, 256
173	167	14e	254, 256
Grondwet 1848.		14f	255-257
54	629	14g	256
59	162	14h	256
180, 181	116	14i	255, 256
Grondwet 1887.		14j	255, 256
61	162	14k	255, 256
181	117	23	51, 457, 650
Grondwet 1917.		24	457
61	162	27	38, 43, 68, 89, 197, 200, 260, 269, 335, 339, 377, 383, 401, 429, 452, 463, 526, 530
Grondwet 1922.		28	200, 410, 466, 470
5	472	31	200
61	162	37a	89, 253
187, 188	465	40	229, 289, 291, 322, 337, 338, 403, 407, 408, 498, 500, 501, 505, 508-510
193	465	41	318, 636
194	220	42	318, 483, 485
Grondwet 1938.		43	236, 271, 272, 278-280, 289, 291, 337, 338, 498-511
54	629	44	249
61	162	45	548
104	629	47	78, 229, 281, 395
125	65, 162		
192	133		
Wet Algemeene Bepalingen.			
5	169		

Art.	Blz.	Art.	Blz.
48	78, 281, 395, 455, 457	300	211, 491
49	457	302	237
50	454, 455, 457	307	23, 54, 211, 491
55	44, 53, 54, 56, 57, 319, 436	308	23, 48, 50, 51, 54, 211, 491
56	23, 175, 260, 394, 463	310	175, 212, 302, 305, 383, 424, 425, 491, 533, 611, 613, 614
57	32, 38, 44, 68, 198, 394, 429, 526	311	177, 212, 281, 383, 491
62	51	321	38, 176, 177, 180, 181, 201, 203, 212, 302, 306, 429, 491
68	141	326	491
82	23	350	212, 426
84	249, 272, 452, 498, 500, 508, 509	357	278, 509, 549
87	398, 655, 656	362	493
91	68, 103, 537	363	212, 491, 493
96	281, 475	416	201, 204, 212, 491, 654
97-99	475	444	584
101	475	450	293
102	226, 475	453	205
103-123	475	Wetboek van Strafrecht (Ned. Indië).	
126	281	10	443
127-134	475	56	443
134bis	385, 393-395, 475	63	44
138	490	65	44, 443
135-139	475	85-88	475
140	281, 475	90-112	475
141	237, 249, 281, 475, 643	116-134	475
142-145	475	139	475
150	475	340	443
157	501	Wetboek van Strafvordering.	
177	241, 490	29	633, 634
179	56	45	422
180	56, 271	52	205
182	281	53	206, 643, 644
184-186	271	54	643, 644
188	38, 427, 429	123	248
189	281	141	483, 551, 642, 657, 658
191	281, 643, 644	152	205
195	469, 471	153	205, 483
196	211, 382, 492, 493, 549, 550	158	205
206	281	163	427, 429
225	211, 302	338	201, 202
229	211	344	551
237	281, 490	348, 350-352	201, 202
241	281	358	201, 202, 403
248bis	281	359	201, 202
249	253	373, 390	205
251bis	281, 420	415, 422, 423	201, 202
272	491	Militaire Strafwetgeving van 16e tot begin 19e eeuw.	
281	420 156-165	
282	396, 465	Crimineel Wetboek van 1799.	
287	237	Afd. II, kap. 3, artt 1, 2 . . . 275, 276	
289	395		
290, 291	509		
293	281, 420		
295	281		
297	281, 420		

Art.	Blz.	Art.	Blz.
Afd. III, kap. 5, artt. 5, 6	291	23	32, 103, 200, 268, 335, 401, 410, 452, 463
Instructie Hooge Militaire Vierschaar 1802.		24	410
44	159, 162	25	38, 260, 377
Ontwerp C.W.L. 1807.		26	260
Kap. IV, artt. 1, 2, 3	276	33, 34	377
„ VIII, artt. 5, 6	291	35	200
Ontwerp C.W.L. 1808.		36	410, 470
Kap. XIII, artt. 1, 2	276	37	200, 268
„ XIV, art. 5	291	38	507, 513
Ontwerp-C.W.Z. van 1808.		39	280, 505, 513
Kap. IV, artt. 1-3	277	45	393, 395, 519
„ XII, „ 5, 6	291	48	228, 249, 333, 352, 385, 395, 397
Crimineel Wetboek Zeemacht 1814.		60	19, 23, 30, 31, 33, 34, 38, 43, 48, 71, 72, 97, 103, 137, 138, 197, 209, 213, 214, 217- 220, 232, 233, 249, 253, 260, 322, 324, 335, 401, 429, 463, 533, 537, 542, 614, 650, 654
84	277	61	31, 34, 89, 137, 221
160	291, 293	62	30, 31, 34, 72, 97, 103, 200, 221, 233, 322, 429, 463, 537, 542, 650, 654
Crimineel Wetboek Landmacht 1815.		63	614
6	656	67	98, 99, 101, 103-105, 228, 339, 520-522
8, 9	454	68	642
15	656	69	104, 105, 228, 527, 528
17	163	70	522
65	656	71	610, 656
78	656	72	656
80	277	74	64, 168, 427, 651-656
116	656	76	102, 103, 260
191	424, 425	77	226, 267
213	291, 293	78, 79	519
Wetboek van Militair Strafrecht.		84, 88	489
1	30, 32, 38, 43, 48, 89, 97, 103, 200, 249, 253, 260, 268, 272, 322, 335, 401, 452, 463, 498, 508, 518, 537, 650, 656	89	271, 327, 335, 338, 489, 549
2	23, 30, 32, 38, 44, 47, 48, 97, 249, 253, 319, 401, 429, 499, 508, 533, 537, 614, 650, 654	96	1, 301, 302, 475
4	23, 43, 56, 89, 103, 249, 324, 335, 401, 452, 533	97	1, 53, 56, 211, 257, 301, 302, 475, 541, 544, 639
6	103, 200, 268, 537, 542	98	29, 32, 56, 197, 211, 281, 301, 302, 309, 401, 407, 475, 489, 649
7	519	99	56, 197, 475, 541, 543
10	103, 463, 519, 537	102	301
11	195, 260, 408	106	310
12	463	108	101, 102, 108, 211, 214, 218, 220, 223, 233, 258, 260, 301, 303, 342, 436, 437, 490, 525, 526
13	23, 103, 180, 249, 253, 260, 533, 537, 650	110	214, 218, 220, 223, 233, 242
14	260		
15	33, 69, 103, 171, 180, 181, 249, 250, 253, 254, 256, 260, 261, 309, 533, 537, 649-651		
18	255, 256		

Art.	Blz.
114	38, 211, 261, 271, 273, 289, 290, 301, 303, 310, 321, 327, 338-340, 452, 490, 501, 509, 540, 545, 546, 549, 550, 634
115	490
116	434, 436-438
117	301, 304, 342, 526, 527, 604, 643, 644
118	526, 527
119	490, 526, 527, 620, 621
120	211, 302, 304, 490, 526, 527, 620, 621
124	599, 604, 605
128	10, 12, 103, 105-108, 228, 229, 293, 484, 645
129	10, 53, 56, 57, 96, 138, 142, 150, 195, 197, 211, 228, 229, 254, 293, 426, 490, 492-494, 530, 540
132	211, 326
135	425, 486, 546, 550, 627, 632, 635, 640
139	326
140	229, 273, 545, 549, 552, 609
141	211, 247
143	311, 422
144	385, 392, 395
145	385, 392, 393
146	452
147	462
148	64, 168, 245, 655
150	214, 218, 223
151	301, 304, 425
152	301, 304, 425, 490
153	43, 64, 149, 150, 168, 211, 245, 490, 655
157	301, 304, 305
158	301, 305
159	64, 168, 237, 655
160	64, 168, 655
161	64, 168, 211, 301, 305, 425, 426, 453, 455, 457, 490, 492-494, 655

**Wetboek van Militair Strafrecht
(Ned. Indië).**

1, 6	435
7	520
8	519
46	435
53	104, 105, 435, 522
63	435
97	436, 437
103, 104	189
105	434-437

Art. Blz.
**Wetboek van Militair Strafrecht
(Curaçao).**

1, 2, 7	158, 519
10, 29	519
57, 58	519

Wet op de Krijgstucht.

de wet	59
1	108
2	1, 48, 61, 62, 64, 70, 93, 103, 108, 140, 141, 180, 183, 184, 192, 193, 254, 257, 375, 537, 541, 542
3, 4	12, 73
5	12, 73, 74
7, 8	13
15	517
17	376, 377
25	12, 73
26	13, 74
29	74
37	619
39	552, 553, 556
41	552, 555
44	299
50	94, 375, 527
56	538, 540, 541, 543
57	96-98, 141-148, 192- 195, 228, 260, 373-375, 377, 379, 517, 518, 542
58	61, 64, 92-95, 97, 98, 145-148, 192, 194, 195, 228, 324, 325, 374, 375, 377-379, 608-610
59	93, 374
60	48, 57, 374, 619
61	379
63	376
67	379, 447
71	609
74	62

Wetboek van Krijgstucht (Ned. Indië).

2	433
55	57

Reglement betreffende de Krijgstucht.

1	346, 447
2	274, 277, 290
3	303
7	207, 421, 479, 487
8	487
10	503
11	236, 271, 274, 327, 336, 510, 609
12	236, 274, 502, 503, 510, 511, 547, 552

Art.	Blz.
15	11
26	244, 248
31	208
33	447
35	510

Invoeringswet Mil. Straf- en Tucht-recht.

32	164, 216
74	10, 65, 291-294, 403, 499, 551
76	30, 32, 71, 72, 97, 169, 170, 533, 650, 655
77	64, 65, 168, 169, 170, 180, 455, 457, 651, 656
78	169, 170, 519, 656
81	656

Regtspleging bij de Landmagt.

4	299, 353
5	299, 311, 353
6	299
7	205, 228, 295, 299, 415
8	228
9	299
11	415
14	144
15	142
31	550
38	635
62	619
63	618, 634
70	552
72	619
73	635
88	560
116	207, 231, 269
151	429
171	455, 542
178	550
193	68, 92, 200, 319, 322, 403, 429, 457, 463, 537, 609
179	68, 200, 269, 322, 429, 457, 463, 537, 542, 550
198	298, 319, 377-379
200	520
205	322
207	378
210	439
224, 235	66
240	65, 66
243	68, 200, 269, 322, 429, 457, 463
249	68, 200, 269, 322, 429, 457, 463, 537, 542, 550
254, 255	550

Art.	Blz.
256	66, 440
270	440
292	325, 326

Rechtspleging bij de Landmacht in Ned. Indië.

240	189
-----	-----

Herziene Rechtspleging bij de Landmacht in Ned. Indië.

170	439
205	440, 444
208	435, 443
216	440
218	433, 435, 438, 443

Regtspleging bij de Zeemagt.

2, 3	353
9	144
35	635
47, 48	1
60	619
61	618, 634
70	619
71	635
86	560
114	207, 231, 480
161	401
185	19, 38, 43, 48, 175, 198, 249, 253, 260, 324, 335, 383, 401, 403, 407, 452, 526, 530, 533
188	19, 175, 195, 253, 324, 335, 383, 407, 526, 530, 533
189	19, 38, 43, 48, 175, 195, 198, 249, 253, 260, 324, 335, 383, 401, 403, 407, 452, 526, 530, 533
190	377-379, 533
197	38, 43, 66, 198, 249, 260, 452
198	66
206	378
209	23, 51, 64, 183, 339, 402
223	66, 533
234, 239	66
243	325, 326

Provisioneerende Instructie H.M.G. (Nederland).

56, 57	444
75	23, 51, 64, 183, 393, 402, 614
76	23, 51, 64, 183, 402
76d	614

Art.	Blz.
77	384, 402, 408, 614
Burgerlijk Wetboek.	
345	568
1283	76
1284	76
1401	25, 465, 548
1402, 1403	465
Wetboek van Burgerlijke Regts- vordering	
48	465
Souverein Besluit 30 December 1813 (Stb. 19).	
.	161
Souverein Besluit van 10 Januari 1814, no. 30.	
.	161
Tarieven gerechtskosten in strafzaken 1874.	
.	593
Wet 14 November 1879 (Stbl. no. 193).	
12	470
Wet 21 Juli 1890 (Stb. 127).	
.	205
Militiewetten 1815 en 1817.	
.	110
Landstormwet 1832.	
.	112
Militiewet 1861.	
.	116
Militiewet 1901.	
.	120
Militiewet 1912.	
.	122
Landweeerwet 1912.	
.	121, 216
Landstormwet 1912.	
2	123
6, 10, 13	215
Dienstplichtwet 1922.	
de wet	125, 216
1	221
24-27	465
29	217-219, 222, 232, 465
32	464-466

Art.	Blz.
40	223
44	470, 472
51	219
Wet van 23 Mei 1899 (Stb. no. 128).	
Oorlogswet.	
.	82, 635
Bevorderingswet Zeemacht 1902.	
.	470
Bevorderingswet Landmacht 1902.	
32, 37	582
42	565, 566, 576, 586
44	590
45	566, 568, 574, 590
46	566, 591
47	566, 572, 590, 591
48	566, 568, 573, 574, 590, 591
49	566, 568, 569, 590, 591
50	566, 568, 575, 578, 590, 591
51	566, 569, 579, 590, 591
52	566, 569, 577, 584, 590, 591
53	566, 570, 572, 581, 590, 591
54	566, 571, 577, 590, 591
55	566, 567, 575, 577, 581, 590, 591
56	566, 587, 589, 590, 591
57	566, 586
58	576, 589
59	589
60, 61	591
62	590, 591
64	592
66, 67	591
68, 69	592
Koninklijk besluit van 2 Februari 1903 (Stb. no. 65).	
1	586
4	567
5, 7, 8	569
9-13	572
14	572, 590
15	572, 575, 580
16	572, 574, 575, 580
17	572, 575, 580
18	568, 572, 575, 580
19	572, 575
20	568, 572, 575
21-23	572, 575
24	578, 581, 590, 592
25	570, 579
27	582

Art.	Blz.	Art.	Blz.
28	578-580.		
31	580	Distributiewet 1939.	
32	581	18	68
35	583	Prijsofdrijvings- en Hamsterwet 1939.	
37	569, 570, 584	12	68
38	582	Wetsbesluit van 22 October 1942	
41	570, 583	(Stb. no. C. 65).	
42	570	1	12, 69, 70, 73, 142, 171, 180, 182, 184,
43	584	Wetsbesluit van 18 Mei 1944	
44	577, 584, 586	(Stb. no. E. 32).	
48	571	133
51, 52	587	Wetsbesluit 27 Juli 1944	
53, 54	587, 588	(Stb. no. E. 53).	
55, 56	587	1	69, 70, 103, 109, 171, 182, 537, 542
58, 60	589	6	457
61, 62	590	Wetsbesluit 5 September 1944	
63	591	(Stb. no. E. 62).	
64	592	1	71
69, 71	584	Wetsbesluit 23 Augustus 1944	
76	579	(Stb. no. E. 67).	
		5, 6, 9	168-170, 350, 652
Wet reserve-personeel Landmacht		Wetsbesluit 1 October 1944	
1905.		(Stb. no. E. 129).	
39	565, 566	2	30
40, 41	565	Wetsbesluit 31 October 1944	
Wet 20 April 1918 (Stb. no. 254).		(Stb. no. E. 160).	
.	124	3	515
Motor- en rijwielwet.		Wetsbesluit 27 Februari 1945	
27	644	(Stb. no. F. 15). Besluit Bestrijding	
37	91, 92, 325, 635, 640	Plundering in oorlogstijd.	
Wegenverkeersregeling.		3	639
2	640	3	67, 69
3	644	2	68
44	640	Wetsbesluit Politieke Delinquenten	
Vuurwapenwet 1919.		1945.	
3, 12	394	8	468
Pensioenwet Zeemacht 1922.		11	411, 468
4	411, 467-470	Zuiveringsbesluit 1945.	
Psychopatenwetten van 28 Mei 1925		5	470, 471
(Stb. nos. 221 en 222).		Wetsbesluit 10 October 1945	
.	624	(Stb. no. F. 221).	
Wet van 29 Juni 1925 (Stb. no. 314).		470
.	625	Wet van 11 Mei 1946 (Stb. no. G. 117).	
Wetten van 25 Juni 1929 (Stb. nos. 360,		1, 2	68
361, 362).		Reclasseringsregeling 1947.	
.	623, 625	59	623, 626
Ambtenarenwet 1929 (Stb. no. 530).			
125	471		
Wet van 6 April 1933 (Stb. no. 141).			
.	625		

Art.		Blz.	Art.		Blz.
	Indische Staatsregeling.		37	43, 44, 47, 48, 59, 62, 63	
1		63		Koninklijk besluit van 8 Maart 1948 (Stb. no. I. 93).	
33		47, 62		516
	Surinaamse en Curaçaose Staatsregelingen.			Koninklijk besluit van 11 Juni 1948 no. 21.	
3		62		552
	Koninklijk besluit van 13 Februari 1845 (Stb. no. 8).			Koninklijk besluit van 21 September 1948 (Stb. no. I. 425).	
	642		626
	Inkwartieringsbesluit.			Wegverkeersordonnantie (Ned. Indië).	
3		113	2	491, 537
	Koninklijk besluit van 6 Augustus 1910 (Stb. no. 247).		21	44, 50, 491
	551	48	44, 51, 537
	Reisbesluit 1916.			Besluit G.G. 5 Mei 1940 (Ind. Stb. no. 78).	
	593		Besluit G.G. 10 Mei 1940 (Ind. Stb. no. 134).	
	Koninklijk besluit van 26 April 1922 (Stb. no. 203).			47, 62
	529		Verordeningen van het Militair Gezag (Ned. Indië).	
	Koninklijk besluit van 26 April 1922 (Stb. no. 228).		No. 43	1, 44, 47, 48, 50, 58, 318	
	519, 520	No. 77	1, 44, 58, 61	
	Koninklijk besluit van 7 Juli 1922 (Stbl. no. 441).		No. 82	1	
	73	Nos 105, 140	476	
	Koninklijk besluit van 16 October 1922 (Stb. no. 558).		No. 505	318, 534, 537	
	519	No. 512	490	
	Koninklijk besluit van 13 September 1939 (Ind. Stb. no. 582).		No 513	475, 477	
			No. 515	476, 478	